

BETÆNKNING OM REVISION AF
ARVELOVGIVNINGEN MV.

BETÆNKNING Nr. 1473 | KØBENHAVN 2006

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2005

1457	Markedsføring og prisoplysning	1463	Betænkning om retssikkerhed i anbringelsessager
1458	Betænkning om forbedring af voldtægtsorfes retsstilling	1464	Betænkning om Lovtidende i elektronisk form
1459	Betænkning om virksomhedspant	1465	Betænkning fra udvalget om dommers bibeskæftigelse
1460	Betænkning om revision af forældelseslovgivningen	1466	Ægtefællers pensionsrettigheder
1461	Betænkning om varetagelse af tinglysningsopgaven	1467	Haagerbørnebeskyttelseskonventionen
1462	Straffelovrådets betænkning om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v.	1468	Reform af den civile retspleje IV

2006

1469	Betænkning om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven
1470	Dansk straffemyndighed i forhold til seksuel udnyttelse af børn i udlandet

**Betænkning om revision
af
arvelovgivningen mv.**

Betænkning nr. 1473

København 2006

Betænkning om revision af arvelovgivningen m.v.
Betænkning nr. 1473/2006

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos
Schultz Distribution
Herstedvang 12
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 62 19 69
schultz@schultz.dk

ISBN: 87-91861-09-2
ISBN: 87-91861-10-6 (internet)
Tryk: Schultz Grafisk
Pris: Kr. 150 pr. bog incl. moms

Indholdsfortegnelse

Afsnit I: Indledende kapitler mv.

Kapitel 1: Indledning	13
1. Udvalgets kommissorium	13
2. Udvalgets sammensætning og arbejde.....	17
2.1. Udvalgets sammensætning	17
2.2. Udvalgets arbejde.....	19
3. Oversigt over betænkningens indhold	21
Kapitel 2: Sammenfatning.....	23
1. Arveloven.....	23
2. Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven	35
Kapitel 3: Gældende ret i hovedtræk	37
1. Arveloven.....	37
2. Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven	37

Afsnit II: Arveloven

Kapitel 4: Slægtninges arveret.....	41
1. Gældende ret	41
1.1. Arvens fordeling mellem arveladerens slægtninge	41
1.2. Børn født uden for ægteskab	42
1.3. Adoptivbørn.....	43
2. Reglerne i de andre nordiske lande	44
3. Udvalgets overvejelser	45
3.1. Begrænsning i kredsen af slægtsarvinger.....	45
3.2. Ligestilling af børnebørn, når flere af arveladerens børn er døde	49
3.3. Adoptivbørn	51
Kapitel 5: Ægtefælles arveret og svogerskabsarv	53
1. Gældende ret	53
1.1. Ægtefællens arveret	53
1.2. Ægtefællens udtagelsesret	53
1.3. Arvens fordeling efter længstlevendes død	55
2. Reglerne i de andre nordiske lande	55
2.1. Norge	56
2.2. Sverige	56
2.3. Finland.....	57
3. Udvalgets overvejelser	57
3.1. Ægtefællens legale arvebrøk.....	58
3.2. Ægtefællens udtagelsesret	60

3.3. Deling af arven ved den længstlevende ægtefælles død	66
3.3.1. Bør arvelovens § 7, stk. 2 og 3, opretholdes?	66
3.3.2. Arveret efter længstlevende for førstafdødes særlivsarvinger	68
3.3.3. Deling ved længstlevendes død, når en eller begge ægtefæller har oprettet testamente.	69
Kapitel 6: Tvangsarv og umyndiges arv.....	75
1. Gældende ret	75
1.1. Tvangsarv.....	75
1.2. Forlodsret for børn	76
2. Reglerne i de andre nordiske lande	77
2.1. Norge	77
2.1.1. Livsarvingernes tvangsarveret	77
2.1.2. Længstlevende ægtefælles tvangsarveret	79
2.2. Sverige	80
2.2.1. Livsarvingernes tvangsarveret	80
2.2.2. Ægtefællens tvangsarveret.....	80
2.3. Finland.....	81
2.3.1. Livsarvingernes tvangsarveret	81
2.3.2. Ægtefællens tvangsarveret.....	81
3. Udvalgets overvejelser	82
3.1. Livsarvingers tvangsarv	82
3.2. Ægtefællens tvangsarv.....	95
3.3. Konsekvenserne af forskellige tvangsarvebrøker	98
3.4. Umyndiges arv	99
3.5. Forlodsret for børn?	100
Kapitel 7: Uskiftet bo	101
1. Gældende ret	101
1.1. Betingelserne for uskiftet bo	101
1.1.1. Formuefællesskab	101
1.1.2. Fælles livsarvinger	101
1.1.3. Økonomisk betingelse mv.	103
1.2. Formelle betingelser for uskiftet bo	103
1.3. Hvilke aktiver og passiver indgår i det uskiftede bo?	104
1.4. Længstlevendes rådighed over det uskiftede bo	108
1.5. Det uskiftede bos ophør	109
1.6. Deling af det uskiftede bo.....	110
1.6.1. Deling, når førstafdøde er død efter 1. april 1964.....	110
1.6.2. Deling, når førstafdøde er død før 1. april 1964	111
2. Reglerne i de andre nordiske lande	112
2.1. Norge	112
2.2. Sverige	112
2.3. Finland.....	112
3. Udvalgets overvejelser	113
3.1. Bør retten til uskiftet bo udvides til at omfatte arven til førstafdødes særbørn?... ..	115

3.2. Bør uskiftet bo kunne fortsætte efter indgåelse af nyt ægteskab?	116
3.3. Bør den længstlevende ægtefælle have en brugsret til bolig og indbo?	118
3.4. Bør der være adgang til uskiftet bo med fuldstændigt særeje?	119
3.5. Bør der være mulighed for at ”indefryse” livsarvingernes arv?	120
3.6 Ændringer af de gældende regler om uskiftet bo	123
3.6.1. Betingelserne for og fremgangsmåden ved udlevering af boet	123
3.6.1.1 Krav til den længstlevende ægtefælles solvens	123
3.6.1.2. Fællesboopgørelsen	124
3.6.1.3. Indrykning af proklama	125
3.6.2. Hvilke aktiver indgår i det uskiftede bo ?	126
3.6.3. Omstødelse ved misbrug af uskiftet bo	130
Kapitel 8: Arvehenstand for længstlevende ægtefælle	133
1. Gældende ret	133
2. Reglerne i de andre nordiske lande	134
2.1. Norge	134
2.2. Sverige	135
2.3. Finland	135
3. Udvalgets overvejelser	135
3.1. Hvornår bør der kunne gives arvehenstand?	135
3.2. Arvehenstandens varighed og regulering af arvekravet	140
3.3. Sikkerhedsstillelse	144
3.4. Skifterettens afgørelse	145
3.5. Bemyndigelsesregel	145
3.6. Boafgift	146
Kapitel 9: Ugifte samlevende	147
1. Gældende ret	147
2. Reglerne i de andre nordiske lande	148
2.1. Norge	148
2.2. Sverige	149
2.3. Finland	150
3. Udvalgets overvejelser	150
3.1. Legale regler om arveret for ugifte samlevende	150
3.1.1. Legal minimumsarveret	151
3.1.2. Legal arveret efter skifterettens bestemmelse	157
3.1.3. Forholdet til tvangsarvereglerne mv.	159
3.1.4. Arvehenstand for ugifte samlevende?	160
3.2. Testamentariske regler om arveret for ugifte samlevende – det udvidede samlevertestamente	161
3.2.1. Betingelserne for oprettelse af et udvidet samlevertestamente	161
3.2.2. Retsvirkningerne af et udvidet samlevertestamente	164
3.2.3. Gyldighedsbetingelser	164
3.2.4. Bortfald af et udvidet samlevertestamente	166
3.3. Reglernes anvendelse på homoseksuelle parforhold	167
3.4. Den afgiftsmæssige behandling af ugifte samlevende	168

Kapitel 10: Aftale om arv samt arveforskud.....	171
1. Gældende ret.....	171
1.1. Forbud mod overdragelse og kreditorfølgning af forventet arv	171
1.2. Afkald på arv.....	173
1.2.1. Afkald på forventet arv.....	173
1.2.2. Afkald på falden arv	175
1.3. Arveforskud.....	178
2. Reglerne i de andre nordiske lande	180
2.1. Aftaler om arv	180
2.2. Afkald på arv.....	180
2.2.1. Norge	180
2.2.2. Sverige.....	181
2.2.3. Finland	181
2.3. Afkald på falden arv.....	181
2.3.1. Norge	181
2.3.2. Sverige	181
2.3.3. Finland	182
2.4. Arveforskud	182
2.4.1. Norge	182
2.4.2. Sverige	183
2.4.3. Finland	183
3. Udvalgets overvejelser	183
3.1. Overdragelse af forventet arv.....	183
3.2. Arveafkald	184
3.2.1. Afkald på forventet arv.....	184
3.2.2. Afkald på falden arv	185
3.3. Arveforskud	186
3.3.1. Arveforskud til en livsarving af fællesejemidler	187
3.3.2. Arveforskud til særbørn	188
3.3.3. Værdiansættelsen ved arveforskud.....	188
3.3.4. Beregningen af arvelodder og tvangsarv ved arveforskud	189
Kapitel 11: Udelukkelse og bortfald af arveret.....	191
1. Gældende ret	191
1.1. Fortabelse af arveret som følge af forbrydelser mod arveladeren	191
1.2. Udelukkelse af arveret, når barnet er blevet til ved voldtægt m.v.	193
1.3. Bortfald af arveret ved separation og skilsmisse m.v.....	193
2. Reglerne i de øvrige nordiske lande	194
3. Udvalgets overvejelser	195
3.1. Frakendelse af arveret.....	195
3.2. Udelukkelse af arveret ved voldtægt mv.....	195
3.3. Bortfald af arveret ved separation og skilsmisse m.v.....	197

Kapitel 12: Oprettelse og tilbagekaldelse af testamente	199
1. Gældende ret	199
1.1. Alderskrav mv.	199
1.2. Testamentsformerne	199
1.2.1 Notartestamente og vidnetestamente	199
1.2.2. Nødtestamente.....	202
1.3. Tilbagekaldelse af testamente	204
1.4. Uigenkaldelighed	208
2. Reglerne i de andre nordiske lande	209
2.1. Norge	209
2.2. Sverige	210
2.3. Finland.....	212
3. Udvalgets overvejelser	212
3.1. Alderskravet	212
3.2. Testamentsformerne	215
3.2.1. Notartestamente	215
3.2.2. Vidnetestamente	216
3.2.3. Midlertidige testamenter	218
3.2.3.1. Testamente oprettet for en advokat.....	218
3.2.3.2. Nødtestamente	219
3.2.4. Fordeling af sædvanligt indbo mv.	223
3.3. Tilbagekaldelse af testamente	226
3.4. Uigenkaldelighed	229
 Kapitel 13: Testamenters ugyldighed og anfægtelse.....	231
1. Gældende ret	231
1.1. Ugyldighed på grund af formmangler	231
1.2. Testators habilitet	231
1.3. Tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning	232
1.4. Ugyldighed på grund af vildfarelse samt fejlskrift eller anden fejltagelse	234
1.5. Bestemmelser, der savner fornuftig mening.....	237
1.6. Ugyldighedsvirkningen	238
1.7. Bevisregler vedrørende notartestamenter og vidnetestamenter	239
2. Reglerne i de andre nordiske lande	240
2.1. Norge	240
2.2. Sverige	242
2.3. Finland.....	243
3. Udvalgets overvejelser	244
3.1. Ugyldighed på grund af manglende iagttagelse af formkrav og alderskrav.....	244
3.2. Notarens påtegning på et notartestamente	245
3.3. Advokatens påtegning på et midlertidigt testamente	246
3.4. Nødtestamenter	248
3.5. Testamentariske dispositioner om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter	249
3.6. Evnen til at handle fornuftmæssigt	250
3.7. Tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning	252

3.8. Fejlskrift eller anden fejltagelse (erklæringsvildfarelse)	254
3.9. Motivvildfarelse.....	255
3.10. Bristende forudsætninger	256
3.11. Bestemmelser, der savner fornuftig mening	257
3.12. Ugyldighedsvirkningen	258
3.13. Behov for yderligere fortolkningsregler?	258
Kapitel 14: Fælles testamenter	261
1. Gældende ret	261
1.1. Tilbagekaldelse af gensidige testamenter	261
1.2. Længstlevende ægtefælles adgang til at ændre et gensidigt testamente efter den førstafdøde ægtefælles død	262
1.3. Den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live	265
2. Reglerne i de andre nordiske lande	265
2.1. Norge	265
2.2. Sverige	267
2.3. Finland.....	268
3. Udvalgets overvejelser	268
3.1. Tilbagekaldelse af fælles testamenter	268
3.2. Den længstlevendes testationsret, når der er oprettet fælles testamente.....	271
3.2.1. Fælles testationer mellem ægtefæller.....	271
3.2.2. Fælles testationer mellem andre end ægtefæller	277
3.3. Den længstlevendes dispositionsadgang i levende live, når der er oprettet fælles testamente	277
3.3.1. Den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live	277
3.3.1.1. Omstødelse og vederlagskrav	277
3.3.1.2. Behandlingen af omstødelsessager	281
3.3.2. Dispositionsadgangen i levende live, når det fælles testamente er oprettet af andre end ægtefæller	283
Kapitel 15: Båndlæggelse	285
1. Gældende ret	285
1.1. Båndlæggelse af tvangsarv	285
1.1.1. Etablering af båndlæggelse.....	285
1.1.2. Fritagelse for båndlæggelse på grund af arvens ringe værdi	286
1.1.3. Til sidesættelse af båndlæggelse	287
1.1.4. Anbringelse af den båndlagte arv	288
1.1.5. Retsvirkninger af båndlæggelse	289
1.1.6. Frigivelse, når det er en velfærdssag.....	291
1.1.7. Udbetaling til et fastsat tidspunkt eller ved en bestemt begivenheds indtræden	291
1.2. Båndlæggelse af friarv	291
2. Reglerne i de andre nordiske lande	292
2.1. Norge	292
2.2. Sverige og Finland.....	293
3. Udvalgets overvejelser	294

3.1. Båndlæggelse af tvangsarv	294
3.1.1. Ophævelse eller begrænsning af adgangen til at båndlægge tvangsarv	294
3.1.2. Fritagelse som følge af arvens ringe værdi	298
3.1.3. Anbringelse af båndlagt arv	299
3.1.4. Retsvirkninger af båndlæggelse	299
3.1.5. Frigivelse af båndlagt arv	300
3.1.6. Udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden	301
3.1.7. Båndlagte midlers formueart	302
3.2. Båndlæggelse af friarv	305
3.3. Uegentlige båndlæggelser (rentenydelseskapitaler)	307
Kapitel 16: Permutation	309
1. Gældende ret	309
1.1. Permutationsrettens indhold og baggrund	309
1.2. Forholdet til anden lovgivning	312
2. Reglerne i de andre nordiske lande	317
2.1. Norge	317
2.2. Sverige	317
2.3. Finland	318
3. Udvalgets overvejelser	318
Kapitel 17: Dødsgaver mv.	325
1. Gældende ret	325
2. Reglerne i de andre nordiske lande	326
2.1. Norge	326
2.2. Sverige	327
2.3. Finland	327
3. Udvalgets overvejelser	328
Kapitel 18: Successionsrækkefølger	333
1. Gældende ret	333
2. Reglerne i de andre nordiske lande	334
2.1. Norge	334
2.2. Sverige	334
2.3. Finland	335
3. Udvalgets overvejelser	335
Kapitel 19: Statens afståelse af arv og fordeling af tvangsarven efter en tvangsarving, der er ude af stand til at handle fornuftmæssigt	339
1. Gældende ret	339
1.1. Anfægtelige testamenter	340
1.2. Afståelse under særlige omstændigheder	341
1.3. Justitsministeriets praksis vedrørende psykisk udviklingshæmmede	342
2. Reglerne i de andre nordiske lande	343

3. Udvalgets overvejelser	344
3.1. Arvingssløs arv.....	344
3.2. Anfægtelige testamenter	346
3.3. Afståelse af arven under særlige omstændigheder	346
3.4. Kompetencen til afståelse	348
3.5. Råden over en tvangsarvings tvangsarv i tilfælde, hvor tvangsarvingen er ude af stand til at handle fornuftmæssigt	349

Kapitel 20: Kvalitative legale og testamentariske arveregler.....353

1. Gældende ret	353
1.1. Legale regler om overtagelse efter vurdering	353
1.1.1. Arvingernes ret til overtagelse efter vurdering	353
1.1.2. Ægtefællens ret til overtagelse efter vurdering	354
1.2. Testamentariske regler om overtagelse efter vurdering	355
1.3. Legatarer	357
1.4. Behandling af tvister om overtagelse efter vurdering	358
2. Reglerne i de andre nordiske lande	358
2.1. Norge	358
2.2. Sverige	359
2.3. Finland.....	360
3. Udvalgets overvejelser	360
3.1. Slægtninges adgang til overtagelse efter vurdering	360
3.1.1. Legale regler	360
3.1.1.1. Arvingernes almindelige adgang til overtagelse efter vurdering (§§ 6 og 8).....	360
3.1.1.2. Sameje (§§ 7 og 8)	362
3.1.2. Testamentariske regler	364
3.1.2.1. Tvangsarv (§ 55)	364
3.1.2.2. Friarv (§ 64)	368
3.2. Ægtefællens adgang til overtagelse efter vurdering	369
3.2.1. Legale regler	369
3.2.1.1. Fælleseje (§§ 12 og 14).....	369
3.2.1.2. Fuldstændigt særeje (§§ 13 og 14)	370
3.2.2. Testamentariske regler	372
3.2.2.1. Tvangsarv	372
3.2.2.2. Friarv (§ 64)	372
3.2.2.3. Ægtefælles testamentariske bestemmelser om overtagelse efter vurdering.....	373
3.2.2.3.1. Særeje (§ 95)	373
3.2.2.3.2. Fælleseje (§ 96).....	373
3.3. Regler om samleveres adgang til overtagelse efter vurdering	374
3.3.1. Legale regler	374
3.3.1.1. Samleveres almindelige adgang til overtagelse efter vurdering (§§ 42 og 44).....	374
3.3.1.2. Ret til overtagelse efter vurdering, der ikke er afhængig af arveret (§§ 43 og 44)	375
3.3.2. Testamentariske regler	376
3.4. Testamentsarvingers legale adgang til overtagelse efter vurdering (§ 45)	377

Kapitel 21: Overgangsregler mv.	379
1. Uskiftet bo	379
1.1. Hvilke materielle regler skal finde anvendelse ved skifte af et uskiftet bo?	379
1.2. Hvilke regler regulerer længstlevendes råden over det uskiftede bo m.v.?	382
2. Testamenter	383
2.1. Formkrav til testamenter	383
2.2. Regler om testationskompetence	384
3. Båndlagt arv og permutation	386
4. Svogerskabsarv efter arvelovens kapitel 3	387
5. Videreførelse af overgangsregler fra 1963-arveloven	389
5.1. Uskiftet bo	389
5.2. Testamenter og arveafkortning	389
5.3. Båndlæggelse	391
5.4. Børn født uden for ægteskab	391
6. Ophævelse af ældre regler	392
6.1 De særlige regler om "selveier-bønder" og om sædegårde	392
6.1.2. Gældende ret.	392
6.1.3. Udvalgets overvejelser	394

Kapitel 22: Udvalgets udkast til arvelov med bemærkninger	397
1. Udvalgets udkast til arvelov	397
2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	431

Afsnit III: Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

Kapitel 23: Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven	561
1. Gældende ret	561
1.1. Forsikringsaftaleloven	561
1.1.1. Umiddelbar udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede	561
1.1.2. Formkrav til indsættelse eller tilbagekaldelse af en begunstigeelse	562
1.1.3. Særejebestemmelser og bestemmelser om båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparingssummer	563
1.1.4. Regulering efter forsikringsaftalelovens § 104	564
1.1.5. Fortolkningsregler	567
1.1.6. Renteforsikring samt ulykkesforsikring og sygeforsikring	568
1.2. Pensionsopsparingsloven	568
2. Reglerne i de andre nordiske lande	568
2.1. Norge	568
2.2. Sverige	571
2.3. Finland	573
3. Udvalgets overvejelser	574
3.1. Forholdet mellem arveloven, forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven	574
3.2. Forsikringsaftaleloven	577
3.2.1. Umiddelbar udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede	577
3.2.2. Formkrav til indsættelse eller tilbagekaldelse af en begunstigeelse	579

3.2.3. Særegbestemmelser og bestemmelser om båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparingssummer	581
3.2.4. Regulering efter forsikringsaftalelovens § 104	583
3.2.4.1. Indførelse af en skønsregel	587
3.2.4.2. Udvidelse af indsigelsesadgangen til også at gælde, hvor det er ægtefællen eller en tvangsarving, der er indsat som begunstiget.	591
3.2.4.3. Udvidelse af indsigelsesadgangen til også at gælde uigenkaldelige begunstigelser	591
3.2.4.4. Udbetaling af en del af forsikringssummen trods indsigelse.	592
3.2.4.5. Søgsmålsfrist mv.	593
3.3.4.6. Tilbagebetalingspligt	594
3.2.5. Fortolkningsregler	594
3.2.5.1. Indsættelse af samlever uden navns nævnelse	595
3.2.5.2. Nærmeste pårørende mv.	596
3.2.6. Renteforsikring samt ulykkesforsikring og sygeforsikring	599
3.3. Pensionsopsparingsloven	600
3.4. Forholdet til de afgiftsretlige regler	601

Kapitel 24: Udvalgets lovudkast om ændring af forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven med bemærkninger	603
1. Udvalgets forslag til ændring af forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven...	603
2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	609

IV: Bilagsdel

Bilag 1: Arveloven

Bilag 2: Uddrag af forsikringsaftaleloven

Bilag 3: Pensionsopsparingslov

Bilag 4: Beregningseksempler vedrørende en beløbsbegrænsning af livsarvingernes tvangsarv

Bilag 5: Undersøgelse af behandlingen af uskiftede boer i 3 retskredse

Afsnit I: Indledende kapitler mv.

Kapitel 1

Indledning

1. Udvalgets kommissorium

Udvalget til revision af arveloven og lov om skifte af fællesboer blev nedsat af justitsministeren den 22. november 2000.

Kommissoriet lyder således:

”1. Den gældende arvelov blev vedtaget i 1963. Siden lovens gennemførelse er den kun ændret på enkelte punkter.

Arveloven indeholder regler om arveret, herunder om tvangsarveret, om en efterlevende ægtefælles ret til at sidde i uskiftet bo og om oprettelse af testamenter.

2. Siden arveloven blev vedtaget i 1963 er der indtrådt væsentlige ændringer i familiemønstret. Nye familiemønstre med sammenbragte børn og ugifte samlevende er i dag almindeligt accepterede og udgør en væsentlig del af det samlede antal parforhold i Danmark.

Ugifte samlevende har efter de gældende regler ikke arveret efter hinanden og arver derfor kun hinanden, hvis de har oprettet testamente. Har parterne børn, er børnene tvangsarvinger, og der er derfor væsentlige begrænsninger i adgangen til at indsætte den efterlevende part som arving. Ugifte samlevende har endvidere ikke som ægtefæller mulighed for at sidde i uskiftet bo.

Hvis ægtefæller har fælleseje, har den længstlevende af ægtefællerne mulighed for at sidde i uskiftet bo med eventuelle fællesbørn. Hvis førstafdøde efterlader sig særbørn, skal boet imidlertid skiftes, medmindre særbørnene giver samtykke til uskiftet bo. Uanset om der er tale om fællesbørn eller særbørn, skal boet endvidere skiftes, hvis den efterlevende ægtefælle ønsker at indgå nyt ægteskab.

I det omfang ægtefæller har fuldstændigt særeje, har den efterlevende ægtefælle ikke mulighed for at sidde i uskiftet bo.

For den efterlevende ægtefælle eller samlever kan pligten til at skifte efter omstændighederne medføre betydelige økonomiske vanskeligheder, f.eks. hvis en væsentlig del af boet består af friværdi i en ejerbolig.

Ændringerne i familiemønsteret kan give grundlag for at overveje, om der er behov for at ændre arveloven for at styrke retsstillingen for den efterlevende ægtefælle og for ugifte samlevende.

3. Efter arvelovens regler kan testamenter oprettes enten for to vidner eller for notaren. Endvidere kan der under særlige omstændigheder oprettes nødtestamenter. Vidnetestamenter anvendes kun i begrænset omfang og indebærer ikke den samme grad af sikkerhed som notartestamenter. Ved notartestamenter attesterer notaren således, at testator er fornuftsmæssigt i stand til at oprette testamente. Endvidere indberettes notartestamenter til centralregistret for Testamenter, således at de med sikkerhed bliver fundet frem efter dødsfaldet.

Der kan således være grundlag for at overveje, om der er behov for ændringer i reglerne om oprettelse af testamenter.

4. Professor dr. jur. Finn Taksøe-Jensen har i februar 1999 efter anmodning fra Justitsministeriet udarbejdet en redegørelse om behovet for ændring af arveloven.

I redegørelsens sammenfatning anføres bl.a. følgende:

”Der bør foretages en fuldstændig revision af arveloven, ved hvilken der tages udgangspunkt i de forskellige moderne familiedannelser og gives en klarere regulering af arvereglerne for disse. Et hovedsigte skal være at tilpasse arvereglerne til de forskellige nye familieformer, som navnlig er opstået siden 1963, således at de forskellige familiers behov og ønsker i videst muligt omfang tilgodeses ved lovens regler og ikke behøver at sikres ved oprettelse af testamente og ægtepagt.

Endvidere bør det overvejes grundlæggende, hvorledes arvelovens regler bedst kan bringes i harmoni med ønskerne om at gennemføre generationsskifte af virksomheder, uden at virksomhedens levedygtighed svækkes ved, at ledelsesforholdene bliver uhensigtsmæssige eller ved, at virksomhedens egenkapital i for høj grad anvendes til dækning af andre arvingers arvekrav.”

Justitsministeriet har gennemført en høring over redegørelsen. I høringssvarene er der bred enighed om behovet for en revision af arveloven.

5. Reglerne om skifte af fællesboer ved separation og skilsmisse findes i lov om skifte af fællesbo m.v. Reglerne blev gennemført som kapitel 6 i skifteloven af 1874. Reglerne er senere revideret i 1925 og i 1963.

Ved lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer blev der gennemført en revision af reglerne om skifte af dødsboer, hvorved disse regler blev udskilt til en særlig lov. Samtidig blev skiftelovens titel ændret til lov om skifte af fællesbo m.v. Denne revision byggede på betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer fra Justitsministeriets Skiftelovsudvalg. Betænkningen indeholdt ikke forslag til ændring af reglerne om skifte af fællesboer ved separation og skilsmisse, idet en sådan revision efter Skiftelovsudvalgets opfattelse burde ske i forbindelse med en revision af ægteskabs- og arvelovgivningen.

Efter lov om skifte af fællesbo m.v. er det udgangspunktet, at ægtefællerne uden skifterettens medvirken med eller uden advokatbistand selv tager initiativet til at få delt deres tidligere fællesbo ved et privat skifte. Offentligt skifte ved skifteretten kan forlanges af enhver af parterne, men et sådant skifte er forbundet med betydelige omkostninger. Skifteretten kan endvidere efter de gældende regler ikke medvirke ved delingen af et insolvent fællesbo. I dag deles således over 95 % af alle fællesboer uden skifterettens medvirken.

6. I december 1998 har Advokatrådet fremsendt et ideoplæg til en lov om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller til Justitsministeriet. Forslaget lægger bl.a. op til, at skifteretten i langt flere sager skal kunne anvendes som et tvistløsningsorgan. Dette søges bl.a. opnået ved at tillægge skifteretten kompetence til at træffe delafgørelser i en sag om skifte af et fællesbo. Oplægget indeholder endvidere forslag om, at også insolvente fællesboer skal kunne opløses i skifteretten.

Justitsministeriet har gennemført en høring over oplægget. I høringssvarene er der bred tilslutning til at tage reglerne om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller op til revision.

Endvidere har Finn Taksøe-Jensen i september 1999 udarbejdet et notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo m.v.

7. Justitsministeriet har på den baggrund besluttet at nedsætte et udvalg med den opgave at fremkomme med forslag til en fuldstændig revision af arveloven og af lov om skifte af fællesbo m.v.

Udvalget skal i den forbindelse bl.a. overveje reglerne om børns og ægtefællers arveret, herunder reglerne om tvangsarv, om retten til at sidde i uskiftet bo, om generationsskifte i familieejede virksomheder, og om der bør indføres en legal arveret for papirløse samlevende. Udvalget skal endvidere overveje reglerne om oprettelse af testamente, herunder om adgangen til at oprette vidnetestamenter bør opretholdes.

Udvalget skal herudover overveje en revision af reglerne om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller.

Udvalget bør i sit arbejde inddrage Finn Taksøe-Jensens redegørelse om behovet for ændringer af arveloven og Advokatrådets ideoplæg til en lov om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller. Også Finn Taksøe-Jensens notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer m.v. kan indgå i udvalgets arbejde.

I lyset af traditionen for samarbejde mellem de nordiske lande på det familieretlige område, bør udvalget i sit arbejde inddrage udviklingstendenserne i disse lande.

I det omfang udvalget finder, at der er behov for en ændring af retstilstanden, bedes udvalget udarbejde forslag til ændrede lovregler. Udvalget kan i den forbindelse foreslå ændringer ikke alene i arveloven og i lov om skifte af fællesbo m.v., men også i dertil knyttet lovgivning som f.eks. lov om ægteskabs retsvirkninger, ægteskabsloven og forsikringslovgivningens regler om bl.a. indsættelse af begunstigede i livsforsikringer m.v.

8. Udvalget kan afgive delbetænkning.

Udvalget kan efter behov afholde møder med berørte myndigheder og organisationer, der ikke er repræsenteret i udvalget.”

2. Udvalgets sammensætning og arbejde

2.1. Udvalgets sammensætning

Ved afgivelsen af denne delbetænkning om arvelovgivning mv. har udvalget følgende sammensætning:

Formand:

Højesteretspræsident Torben Melchior
(Udpeget af Justitsministeriet)

Medlemmer:

Dommer Marianne Caft
(Udpeget efter indstilling af Den Danske Dommerforening)

Kontorchef Birgit Thostrup Christensen
(Udpeget af Justitsministeriet)

Afdelingsleder Else Dankau Christensen
(Udpeget efter indstilling af Politiforbundet i Danmark)

Advokat Niels Fisch-Thomsen
(Udpeget efter indstilling af Advokatrådet)

Fuldmægtig Charlotte Høholt
(Udpeget efter indstilling af Forsikring & Pension)

Cand.jur. Ole Bjørn Johansen
(Udpeget efter indstilling af Landbrugsrådet)

Skattekonsulent, cand.jur. Henrik Nielsen
(Udpeget efter indstilling af Dansk Arbejdsgiverforening)

Kontorfuldmægtig Anne Marie Olsen

(Udpeget efter indstilling af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark)

Advokat Kirsten Reimers-Lund

(Udpeget efter indstilling af Advokatrådet)

Retsassessor Flemming Sorth

(Udpeget efter indstilling af Dommerfuldmægtigforeningen)

Professor, dr.jur. Finn Taksøe-Jensen

(Udpeget af Justitsministeriet)

Sekretariat:

Konsulent Ib Hounsgaard Trabjerg, Justitsministeriet

Højesteretsdommer Jørgen Nørgaard var formand for udvalget fra nedsættelsen og indtil den 5. juli 2002, hvor han fratrådte på grund af sygdom. Herefter blev højesteretsdommer, nu højesteretspræsident, Torben Melchior udpeget som formand for udvalget.

Landbrugsrådet var fra udvalgets nedsættelse og indtil den 18. februar 2003 repræsenteret af cand. jur. Morten Bram Raun. Morten Bram Raun blev herefter afløst af cand. jur. Ole Bjørn Johansen.

Forsikring & Pension var fra udvalgets nedsættelse og indtil den 30. marts 2001 repræsenteret af kontorchef Åse Kogsbøll. Åse Kogsbøll blev herefter afløst af fuldmægtig Dorthe Bundgård. Den 8. maj 2003 indtrådte fuldmægtig Charlotte Høholt som medlem af udvalget i stedet for Dorthe Bundgård.

Justitsministeriet var fra udvalgets nedsættelse og indtil den 23. oktober 2001 repræsenteret ved kontorchef Birgit Kleis. Birgit Kleis blev afløst af kontorchef Anne Louise Haahr Bormann. Den 1. januar 2005 indtrådte kontorchef Birgit Thostrup Christensen som medlem af udvalget i stedet for Anne Louise Haahr Bormann.

Landsorganisation i Danmark (LO) var oprindelig repræsenteret med et medlem i udvalget (Jesper Kragh-Stetting). Efter ønske udtrådte LO af udvalget den 23. oktober 2001. Forbrugerrådet var oprindelig repræsenteret med et medlem i udvalget (chefkonsulent Benedikte Federspiel). Efter ønske udtrådte Forbrugerrådet af ressourcemæssige årsager af udvalget den 1. november 2004.

Ved udvalgets nedsættelse var konsulent Anne Louise Haahr Bormann sekretær for udvalget. Hun blev den 1. oktober 2001 afløst af fuldmægtig Ib Hounsgaard Trabjerg. Fuldmægtig Anette Zirpel, fuldmægtig Camilla Ludmilla Shoshanna Langergaard og fuldmægtig Rikke-Louise Ørum Petersen, alle Justitsministeriet, har i forskellige perioder varetaget sekretariatsopgaver for udvalget.

2.2. Udvalgets arbejde

Med denne delbetænkning afslutter udvalget sit arbejde med revision af arveloven og reglerne om begunstigesindsættelser i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven. Udvalgets betænkning er enstemmig, og der er således enighed om forslagene. Udvalget har holdt 31 møder.

Der har under udvalget været nedsat en arbejdsgruppe, der har forberedt de oplæg mv., der er blevet drøftet på udvalgets møder. Arbejdsgruppen har bestået af formanden, Justitsministeriets repræsentant i udvalget, professor, dr. jur. Finn Taksø-Jensen og sekretariatet.

Udvalget har afholdt møder med en række personer, myndigheder og organisationer, der ikke er repræsenteret i udvalget.

Professor, dr. juris Peter Lødrup, Universitetet i Oslo, holdt på udvalgets møde den 11. februar 2003 et oplæg om norsk arvelovgivning, herunder særligt om de norske regler om tvangsarv og generationsskifte af erhvervsvirksomhed.

På udvalgets møde den 31. marts 2003 holdt kriminalinspektør Frank Jensen fra Rigspolitiets Kriminaltekniske Afdeling og Rejsehold et oplæg om forfalsknings- og manipulationsmetoder ved anvendelse af elektroniske kommunikationsmidler. Oplægget havde tilknytning til udvalgets drøftelser om ophævelse af formkravene til nødtestamenteer.

Som led i drøftelserne om udformningen af arvelovens regler om båndlæggelse holdt arbejdsgruppen og Forsikring & Pensions medlem af udvalget den 16. marts 2004 et møde med repræsentanter for Finansrådet og forvaltningsafdelingerne i Danske Bank, Nordea og Jyske Bank.

Arbejdsgruppen og Forsikring & Pensions medlem af udvalget holdt endvidere et møde med repræsentanter for Finansrådet den 22. november 2004 om reglerne om omstødelse af dispositioner i uskiftet bo (lovudkastets § 31) og af dispositioner foretaget i strid med et fælles testamente (lovudkastets § 88).

Arbejdsgruppen og Forsikring & Pensions medlem af udvalget har endvidere i 2005-06 drøftet ændringerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven med repræsentanter for Finansrådet. Der blev desuden den 1. juli 2005 holdt et møde med professor, lic.jur. Lennart Lynge Andersen og forskningsassistent Lisbeth Faurdal, der har udarbejdet debatoplægget ”Hvem får mine pensionsmidler, hvis jeg dør”. Debatoplægget er trykt i TfA 2005, s. 188-203. Professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen og sekretariatet har endvidere holdt et møde med lektor Ivan Sørensen, Københavns Universitet.

Den 12. maj 2005 holdt arbejdsgruppen et møde med Ægtefællepensionsudvalgets formand, professor, dr. jur. Irene Nørgaard, om afgrænsningen mellem Ægtefællepensionsudvalgets og Arvelovsudvalgets arbejde.

Arbejdsgruppen holdt endvidere et møde med repræsentanter for Skatteministeriet den 10. november 2005 med henblik på en drøftelse af de boafgiftsretlige og pensionsbeskatningsretlige spørgsmål, som udvalgets lovudkast har givet anledning til.

Den 2. december 2003 blev der afholdt et familieretsseminar i Stockholm, som en række af udvalgets medlemmer deltog i. Finn Taksø-Jensen holdt et oplæg på seminaret om den længstlevende ægtefælles retsstilling.

Udvalget har i vidt omfang inddraget norsk, svensk og finsk arveret i sine overvejelser, og Peter Lødrups bog Nordisk Arverett, 2003, har i den forbindelse været en stor hjælp for udvalget.

Efter kommissoriet skal udvalget endvidere udarbejde forslag til revision af lov om skifte af fællesbo. Ved brev af 9. juli 2004 har Justitsministeriet endvidere anmodet udvalget om - under de kommende overvejelser om ændringer i lov om skifte af fællesbo - at overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål og spørgsmål af tilsvarende art for papirløse samlevende, som bortvisningsloven (lov nr. 449 af 9. juni 2004) kan give anledning til. Udvalget skal herunder overveje behovet og muligheden for at skabe adgang til en hurtig, eventuelt midlertidig, afgørelse om brugen af det fælles hjem.

Udvalget vil afgive en delbetænkning herom på et senere tidspunkt.

3. Oversigt over betænkningens indhold

Betænkningen er inddelt i 4 afsnit. Afsnit I indeholder betænkningens indledende kapitler. I kapitel 1 redegøres der for udvalgets kommissorium og arbejde. I ka-

pitel 2 findes en sammenfatning af udvalgets overvejelser. I kapitel 3 beskrives de gældende regler i arveloven samt reglerne om begunstigelsesindsættelser i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven i hovedtræk.

Afsnit II vedrører reglerne i arveloven. I kapitel 4-21 findes udvalgets overvejelser om behovet for ændringer i arveloven. Kapitel 22 indeholder udvalgets udkast til arvelov med bemærkninger.

Afsnit III vedrører reglerne om begunstigelsesindsættelser i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven. I kapitel 23 findes udvalgets overvejelser om behovet for ændringer i reglerne. Kapitel 24 indeholder udvalgets udkast til ændringer i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven med bemærkninger.

Afsnit IV er betænkningens bilagsdel. I dette afsnit er medtaget arveloven (bilag 1), uddrag af forsikringsaftaleloven (bilag 2) pensionsopsparingsloven (bilag 3), beregningseksempler vedrørende en beløbsbegrænsning af tvangsarven (bilag 4) samt en undersøgelse af behandlingen af uskiftede boer i 3 retskredse (bilag 5).

Kapitel 2

Sammenfatning

Udvalget har udarbejdet et udkast til en ny arvelov, der indeholder væsentlige nydannelser, f. eks.:

- forbedring af ægtefællens stilling
- nye regler om tvangsarv
- arveret for nogle grupper af ugifte samlevende
- nye regler om oprettelse af testamente.

Endvidere er loven opbygget på en mere overskuelig måde end den gældende lov fra 1963.

I det følgende gennemgås udvalgets anbefalinger i hovedtræk. I parentes er henvist til de relevante kapitler. Lovudkastet vedrørende arveloven med bemærkninger til de enkelte bestemmelser er i kap. 22.

Udvalget foreslår også nogle ændringer i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven. Disse ændringer og bemærkningerne hertil, der har sammenhæng med forslagene til ændring af arveloven, står i kap. 24.

Betænkningen er enstemmig, idet alle udvalgets medlemmer kan gå ind for udvalgets forslag.

1. Arveloven

Slægtens arveret (kap. 4)

Udvalget foreslår ingen indholdsmæssige ændringer i reglerne om slægtens arveret i tilfælde, hvor arveladeren ikke efterlader sig en ægtefælle.

Ægtefællens arveret (kap. 5)

Den længstlevende ægtefælle bør på grund af sit livsfællesskab med arveladeren have en begunstiget stilling i forhold til de øvrige arvinger.

Udvalget foreslår, at:

- ægtefællens legale arvebrøk forhøjes fra $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{2}$ af arveladerens ejendele, når arveladeren efterlader sig livsarvinger, dvs. børn og børnebørn. Er der ingen livsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle, skal den længstlevende fortsat arve det hele
- beløbsgrænsen for ægtefællens ret til suppleringsarv forhøjes fra 150.000 kr. (2006 200.000 kr.) til 500.000 kr. Til gengæld kommer det udtrykkeligt til at fremgå, at livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der kommer til udbetaling til ægtefællen i anledning af dødsfaldet, som udgangspunkt skal medregnes.

Udvalget foreslår endvidere en ændret udformning af reglerne om svogerskabsarv, dvs. reglerne om fordeling af arven i tilfælde, hvor ægtefællen har arvet hele boet efter den førstafdøde ægtefælle, eller hvor ægtefællen har benyttet sig af retten til suppleringsarv. De ændrede regler skal sikre en mere ligelig fordeling af arven mellem førstafdødes og længstlevendes slægt.

Livsarvingernes og ægtefællens tvangsarveret (kap. 6)

Udvalget har overvejet, om der fortsat er behov for regler om tvangsarv.

Tvangsarv for livsarvinger har en lang tradition, og det vil næppe harmonere med befolkningens ønsker at afskaffe tvangsarven. En række forhold, bl.a. hensynet til gennemførelse af generationsskifte af erhvervsvirksomheder og mulighe-

den for ved testamente at ligestille sammenbragte børn i arveretlig henseende, taler for en nedsættelse af tvangsarven og justering af reglerne.

Udvalget foreslår, at:

- livsarvingernes tvangsarv nedsættes fra $\frac{1}{2}$ til $\frac{1}{4}$ af den legale arv.

Navnlig med henblik på at lette gennemførelsen af generationsskifte af erhvervs-virksomheder foreslås det yderligere, at arveladeren får mulighed for ved testamente at:

- begrænse en livsarvings tvangsarv til 1 mio. kr., og
- at bestemme, at en livsarving skal have sin tvangsarv udbetalt kontant.

Udvalget foreslår ingen ændringer i ægtefællens tvangsarvebrøk på $\frac{1}{2}$ af den legale arvelod. Sammenholdt med den foreslåede forhøjelse af ægtefællens legale arv til $\frac{1}{2}$ af den førstafdøde ægtefælles ejendele, når den førstafdøde ægtefælle efterlader sig livsarvinger, er der imidlertid tale om en styrkelse af ægtefællens stilling.

Uskiftet bo (kap. 7)

De gældende regler er i det væsentlige hensigtsmæssige, og udvalget foreslår derfor alene enkelte ændringer. Som hidtil skal den længstlevende ægtefælle have ret til at overtage fællesboet uden at skifte med fælles livsarvinger og uden at skifte med den førstafdøde ægtefælles særbørn, når særbørnene samtykker i uskiftet bo.

Udvalgets forslag til ændringer indebærer navnlig:

- en præcisering og skærpelse af kravet til den længstlevende ægtefælles solvens
- en præcisering af, i hvilket omfang rettigheder af personlig eller uoverdragelig karakter indgår i det uskiftede bo (de såkaldte § 15, stk. 2-rettigheder), og
- en udbygning af reglerne om misbrug af det uskiftede bo, således at der også kan ske omstødelse af arveforskud og udbetaling til en begunstiget i en livsforsikring eller lignende ordning, der er oprettet for boets midler for et beløb, som stod i misforhold til boets formue.

Udvalget går ikke ind for, at den længstlevende ægtefælle får ret til uskiftet bo med fuldstændigt særeje, eller for, at en ægtefælle, der indgår nyt ægteskab, kan fortsætte det uskiftede bo. Udvalget foreslår derfor ikke ændringer på disse punkter. Udvalget har overvejet, om der bør være adgang til indefrysning af livsarvingernes arv, når uskiftet bo er udelukket, f.eks. på grund af særbørnenes manglende samtykke, eller når længstlevende ønsker at gifte sig igen. Bl.a. i lyset af forslagene om nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv og udvidelse af adgangen til arvehenstand foreslår udvalget ikke en sådan indefrysning.

Arvehenstand til den længstlevende ægtefælle (kap. 8)

Efter de gældende regler kan skifteretten kun give henstand med udbetaling af arven til livsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle (fællesbørn eller særbørn), indtil børnene bliver myndige.

Udvalget foreslår:

- at adgangen til arvehenstand udvides, således at ægtefællen også kan få henstand med udbetalingen af myndige livsarvingers arv. Henstand gives af skifteretten for 5 år fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag. Skifteretten kan forlænge perioden med yderligere 5 år.
- I tilfælde af henstand skal arven som hidtil tidligst udbetales, når et fællesbarn fylder 18 år. Tilsvarende skal gælde i forhold til et særbarn efter den førstafdøde ægtefælle, hvis ægtefællen overtager forsørgelsespligten.

Skifteretten kan give henstand, hvis arven ikke kan udbetales, uden at ægtefællen bliver nødt til at sælge f. eks. familiens bolig. Der skal som hidtil stilles sikkerhed for arvekravet.

Efter de gældende regler skal arv, der er omfattet af henstand, forrentes med mindst 8 % om året. Det har bidraget til den meget begrænsede anvendelse af reglerne. Udvalget foreslår, at:

- arv, der er omfattet af en henstandsordning, skal forrentes med mindstrenten efter kursgevinstlovens § 38, for tiden 2 %.

Ugifte samlevende (kap. 9)

Ugifte samlevende har efter de gældende regler ikke arveret efter hinanden og er derfor henvist til at oprette testamente. Ca. 290.000 par lever sammen papirløst, og knap 1/3 af disse par har fællesbørn. Mange opretter ikke testamente, og der er behov for nogle regler om ugifte samlevendes arveretlige stilling. Det er imidlertid et vanskeligt problem, fordi gruppen af papirløse par er meget uensartet. Der bør ikke ske en arveretlig ligestilling af samlevende med ægtefæller, men der er behov for en vis sikring af den længstlevendes stilling, især hvor parret har fællesbørn.

Udvalget foreslår:

- en mindstearveret i visse faste samlivsforhold. En person, der ved arveladerens død har boet sammen med arveladeren de sidste 2 år før dødsfaldet, og som sammen med arveladeren har eller venter et barn, skal - med respekt af afdødes livsarvingers tvangsarv - arve en fjerdedel, dog højst 500.000 kr. Det er ikke en tvangsarveret, og arveladeren kan derfor ved testamente træffe anden bestemmelse.
- Skifteretten kan – uanset om der er en mindstearveret - undtagelsesvist bestemme, at en samlever, der har levet i et ægteskabslignende forhold med arveladeren, skal arve, hvis særlige hensyn taler for det. Heller ikke i denne situation er der tale om en tvangsarveret, og arveladeren kan derfor ved testamente bestemme, at reglen ikke skal anvendes.
- Ugifte samlevende kan ved testamente bestemme, at de skal arve hinanden og arves, som om de var ægtefæller (udvidet samlevertestamente). For gyldigt at oprette et sådant testamente skal parterne opfylde betingelserne for at kunne indgå ægteskab med hinanden. De skal endvidere leve sammen på fælles bopæl og have eller vente et fælles barn, eller have levet sammen i et ægteskabslignende forhold de sidste 2 år. Med et sådant testamente kan ugifte samlevende opnå samme retsstilling som ægtefæller, der har fuldstændigt særeje. Et udvidet samlevertestamente kan tilbagekaldes og indebærer således ikke, at der er tillagt den længstlevende samlever en tvangsarveret.

Oprettelse og tilbagekaldelse af testamente (kap. 12)

Langt de fleste testamenter oprettes i dag for en notar og indberettes til Centralregisteret for Testamenter, så at der er sikkerhed for, at testamentet kommer frem på skiftet. Vidnetestamenter bruges sjældent, og reglerne volder problemer i

praksis. Hertil kommer, at et vidnetestamente lettere kan tilsidesættes som ugyldigt ved indsigelser mod testators habilitet. De geografiske forhold medfører, at der ikke er behov for en testamentsform, der er rent privat. Udvalget foreslår, at:

- adgangen til at oprette vidnetestamente afskaffes. Vidnetestamenter, der er oprettet før den nye lovs ikrafttræden, bevarer dog deres gyldighed.

Afskaffelse af vidnetestamentet kan på et enkelt punkt give anledning til problemer. I praksis anvendes vidnetestamentet undertiden som foreløbigt testamente forud for oprettelsen af et mere kompliceret notartestamente. Udvalget foreslår derfor, at:

- der for en advokat kan oprettes et midlertidigt testamente, der er gyldigt i 3 måneder.

Nødtestamente kan efter gældende ret kun oprettes på to måder, enten som et holografisk testamente, dvs. et testamente, som testator egenhændigt har skrevet og underskrevet, eller som et mundtligt vidnetestamente. Det er ikke hensigtsmæssigt, at et nødtestamente, hvis ægthed i øvrigt er ubestridt, er anfægteligt, fordi de strenge formkrav ikke er overholdt. Under henvisning hertil og i lyset af de mange nye kommunikationsformer, foreslår udvalget, at:

- formkravene til oprettelse af nødtestamente afskaffes, således at nødtestamente fremover kan oprettes på en hvilken som helst måde.

For at være gyldigt skal det være sikkert, at nødtestamentet stammer fra afdøde.

Det hænder ofte, at en arvelader opretter en fortegnelse over, hvorledes indboet skal fordeles. Medmindre fortegnelsen oprettes som et testamente, kan den imidlertid ikke lægges til grund for skiftet, hvis en arving gør indsigelse. Der er et praktisk behov for sådanne løsørefordelingslister, og udvalget foreslår, at:

- arvelader, uden at de almindelige regler om oprettelse af testamente er opfyldt, ved en dateret og underskrevet erklæring, kan bestemme, hvem der skal arve sædvanligt indbo og personlige effekter.

Et testamente kan efter de gældende regler tilbagekaldes ved et nyt testamente eller ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den testamentariske bestemmelse ikke længere skal gælde. Testamentsform ved tilbagekaldelse er imidlertid den sikreste fremgangsmåde. Udvalget foreslår derfor, at:

- kravene til tilbagekaldelse skærpes, således at dette altid skal ske ved testamente.

Testamenters ugyldighed og anfægtelse (kap. 13)

Reglerne om testamenters ugyldighed og anfægtelse fungerer tilfredsstillende, og udvalget foreslår derfor alene nogle justeringer.

Udvalget foreslår:

- at kravene til beviset for, at et testamente er ugyldigt på grund utilbørlig påvirkning, f. eks. misbrug af testators svaghedstilstand, lempes, således at beviskravene svarer til de krav, der stilles efter værgemålslovens § 46 om aftaler indgået af en person, der er ude af stand til at handle fornuftmæssigt, og
- at der medtages en udtrykkelig regel om ugyldighed på grund af bristende forudsætninger.

Spørgsmålet om bortfald af et testamente på grund af bristende forudsætninger har praktisk betydning, og det er ikke tilfredsstillende, at spørgsmålet er overladt til løsning i praksis uden støtte i lovteksten. Reglen er en lovfæstelse af, hvad der må anses for gældende ret.

Fælles testamenter (kap. 14)

Den gældende arvelovs regulering af gensidige testamenter er spinkel, og der findes ikke regler om fælles testamenter, der ikke er gensidige. Loven indeholder således alene en regel om tilbagekaldelse af gensidigt testamente mellem ægtefæller samt en uklar fortolkningsregel om den længstlevende ægtefælles testationskompetence.

Udvalget foreslår:

- mere udførlige regler om fælles testamenter, herunder gensidige testamenter. Reglerne skal gælde både for ægtefæller og for andre, der sammen opretter testamente.
- Ensidig tilbagekaldelse af et fælles testamente skal for at være gyldig meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket.
- Deklaratoriske regler om den længstlevende testators testationskompetence, dvs. regler, der skal finde anvendelse, medmindre parterne har fastsat andet i testamentet.
- Deklaratoriske regler om den længstlevende testators adgang til at disponere i levende live og om omstødelse af dispositioner, som længstlevende har foretaget i strid med testamentet.

Båndlæggelse (kap. 15)

Båndlæggelse af tvangsarv er et vidtrækkende indgreb i livsarvingens ret til at råde over arven. Er arvingen voksen og i øvrigt i stand til på forsvarlig måde at tage sig af sine økonomiske forhold, er det ikke rimeligt, at en arvelader skal have adgang til uden tidsbegrænsning at bestemme, at arvingen ikke kan disponere

over tvangsarven. Hvis der er behov for at begrænse et voksent barns adgang til at råde over tvangsarv, må det gribes ind efter reglerne i værgemålsloven.

Udvalget foreslår, at:

- adgangen til båndlæggelse af tvangsarv begrænses, således at dette alene kan ske for tiden, indtil livsarvingen fylder 24 år.

Udvalget foreslår endvidere:

- at skifteretten kan ophæve båndlæggelse af tvangsarv eller friarv, hvis det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål.

Permutation (kap. 16)

Udvalget foreslår, at arvelovens § 69 ændres, således at justitsministerens adgang til at ændre et testamente tilpasses permutationspraksis efter fondslovene.

Dødsgaver mv. (kap. 17)

Arvelovens § 70 foreslås videreført med enkelte ændringer, herunder især en mindre udvidelse af området for dødslejegaver.

Successionsrækkefølger (kap. 18)

Forbuddet mod ved testamente at indsætte flere ved testators død ufødte personer til at arve efter hinanden (forbuddet mod fideikommiser) i arvelovens § 68 knytter sig til grundlovens § 84 og foreslås selvsagt videreført.

Med henblik på at klargøre, at grundlovens § 84 ikke udelukker, at flere personer indsættes til at arve efter hinanden, når blot der ikke indsættes mere end en ufødt person, foreslår udvalget:

- en regel om, at friarv kan indsættes i en successionsrækkefølge. Herved forstås, at det ved testamente kan bestemmes, at friarv skal tilfalde en arving på første plads og derefter en eller flere arvinger på anden eller senere pladser.

Udvalget foreslår ikke deklaratoriske regler om retsvirkningerne af successionsrækkefølger. Det skyldes navnlig, at arveladers ønsker om udarbejdelse af en successionsrækkefølge ofte er konkret bestemte, og at der derfor ikke kan peges på en bestemt lovgivningsløsning.

Statens afståelse af arv (kap. 19)

Arvelovens § 71 om Justitsministeriets adgang til at afstå arv, der tilfalder staten, foreslås videreført med en række ændringer, der tilpasser bestemmelsens ordlyd til Justitsministeriets praksis.

Udvalget foreslår desuden:

- at der indføres en særlig adgang til domstolsprøvelse ved skifteretten af Justitsministeriets afgørelse.

Kvalitative regler (kap. 20)

De kvalitative regler er reglerne om adgangen til at overtage et aktiv i boet til vurderingsbeløbet, når flere arvinger ønsker det samme aktiv. De gældende regler foreslås videreført med en række ændringer. Som noget nyt foreslår udvalget, at:

- en arvelader ved testamente kan bestemme, at en arving skal have arven udbetalt kontant og således ikke have ret til overtagelse efter vurdering,

- en arvelader ved testamente kan bestemme, at en arving skal have ret til at vælge, hvilke aktiver arvingen ønsker at overtage,
- en arving, der ejer et aktiv i sameje med afdøde, skal have fortrinsret til at overtage afdødes andel af aktivet mod at betale et eventuelt overskydende beløb til boet, og
- at ægtefællens ret til at overtage et aktiv til vurderingsbeløbet i visse tilfælde må vige for et ønske fra førstafdødes særlivsarving om at overtage aktivet, hvis det har særlig erindringsværdi for den pågældende.

Overgangsregler (kap. 21)

Som hovedregel skal de nye regler anvendes, når arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

Lovudkastets systematik

Lovudkastets systematik er ændret i forhold til den gældende lov. Det skyldes især et ønske om større overskuelighed.

Et væsentligt element i den nye struktur er at placere de legale regler om slægtens arveret sammen med reglerne om slægtens tvangsarv og de legale regler om slægtens adgang til overtagelse af boets aktiver efter vurdering, således at der i samme kapitel opnås en samlet regulering af slægtninges legale arveret. Tilsvarende gælder for reglerne om ægtefællens legale arveret og de nye regler om samleveres legale arveret. Reglerne om uskiftet bo og om arvehenstand til den længstlevende ægtefælle har dog fortsat selvstændige kapitler.

Herudover indebærer den ændrede struktur bl.a., at lovudkastet indeholder selvstændige kapitler om adgangen til ved testamente at råde over henholdsvis tvangsarv og friarv. En sådan samlet placering af disse regler bidrager til at tyde-

liggøre reglerne om, hvilke dispositioner over henholdsvis tvangsarv og friarv der kan foretages ved testamente.

2. Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

Udvalget har gennemgået reglerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven om indsættelse af begunstigede, idet de har tæt sammenhæng med de arveretlige regler. Udvalgets lovudkast er i kap. 24.

Bestemmelser om særeje og båndlæggelse (kap. 23.3.2.3)

Hverken forsikringsaftaleloven eller pensionsopsparingsloven indeholder regler om adgangen til at træffe bestemmelse om særeje eller båndlæggelse af beløb, der udbetales i henhold til sådanne ordninger. I praksis antages det imidlertid, at der kan træffes bestemmelse herom.

Udvalget foreslår:

- en regel i begge love om adgangen til at træffe bestemmelse om særeje og båndlæggelse.

Regulering efter forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4 (kapitel 23.3.2.4)

Udvalget foreslår, at:

- reguleringsreglerne i forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4, der bygger på en mekanisk sammenhæng med reglerne om tvangsarv og boslod, afløses af mere skønsprægede regler. De går ud på, at der kan ske regulering, hvis en begunstiging i f. eks. en livsforsikring må anses for urimelig i forhold til ægtefællen eller en livsarving. Lovtek-

sten angiver, hvilke momenter der navnlig skal lægges vægt på ved denne vurdering.

- Regulering kan ske, selv om den begunstigede er tvangsarving, og selv om begunstigelsen er uigenkaldelig,
- Det beløb, der ved en regulering kan tilfalde ægtefællen eller en livsarving, kan ikke overstige, hvad der ville være tilfaldet den pågældende som boslod eller tvangsarv, hvis forsikringssummen i stedet var indgået i forsikringstagerens bo.
- Reguleringsreglen anvendes ikke på renteforsikringer.
- Forsikringsselskabet eller pengeinstituttet skal senest samtidig med udbetaling forsikringssummen mv. til den begunstigede underrette skifteretten om begunstigelsen. Skifteretten skal herefter vejlede ægtefælle og livsarvinger om muligheden for regulering.

Ugifte samlever (kapitel 23.3.2.5)

Udvalget foreslår, at

- en samlever under visse betingelser medtages i kredsen af nærmeste pårørende på samme måde som en ægtefælle.

Kapitel 3

Gældende ret i hovedtræk

1. Arveloven

Den gældende arvelov - lov nr. 215 af 31. maj 1963 - afløste Arveforordningen af 1845 med senere ændringer og lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo. Loven bygger på Arvelovskommissionens udkast til arvelov af 1941 og betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning.

Loven, der trådte i kraft den 1. april 1964, er siden vedtagelsen kun blevet ændret på enkelte punkter. Loven er senest bekendtgjort ved bekendtgørelse nr. 727 af 14. august 2001 af arveloven som ændret ved § 14 i lov nr. 542 af 24. juni 2005.

Loven indeholder bestemmelser om bl.a. slægtens og ægtefællens arveret, tvangsarv, aftaler vedrørende arv samt arveforskud, udelukkelse og bortfald af arveret, oprettelse og tilbagekaldelse af testamente, testamenters ugyldighed og anfægtelse, båndlæggelse arv og døds-gaver mv.

En oversigt over lovens tilblivelse og de senere ændringer af loven findes hos Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 23ff.

2. Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

Forsikringsaftaleloven - lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler - trådte i kraft den 1. januar 1932. Forsikringsaftaleloven er resultatet af et nordisk samarbejde, der førte til stort set identiske love i Danmark, Norge, Sverige og Finland i 1930'erne.

Loven er senest bekendtgjort ved bekendtgørelse nr. 726 af 24. oktober 1986 af forsikringsaftaleloven og er siden blevet ændret flere gange.

I kapitel III (§§ 97-118) findes regler om livsforsikring og renteforsikring og i kapitel IV (§§ 119-124) regler om ulykkes- og sygeforsikring.

Reglerne indeholder i §§ 102-105 formkrav til indsættelse af begunstigede (medforsikrede) i forsikringsordninger samt regler om fortolkning af begunstigelsesklausuler. Desuden findes der en regel om, at en forsikringssum for så vidt angår ægtefællens og livsarvingernes krav på boslod og tvangsarv på begæring skal behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstigede ved testamente. Reglen gælder ikke, hvis det er en tvangsarving, der er indsat som begunstiget, eller hvis begunstigelsen er uigenkaldelig.

Reglerne om indsættelse af begunstigede i livsforsikringsordninger mv. er ikke blevet ændret siden lovens vedtagelse i 1930.

Pensionsopsparingsloven - lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold mv. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter - indeholder i §§ 2-5 regler, der indholdsmæssigt svarer til forsikringsaftalelovens §§ 102-105.

Afsnit II: Arveloven

Kapitel 4

Slægtnings arveret

1. Gældende ret

Arvelovens kapitel 1 og 2 indeholder reglerne om, hvordan arven fordeles, hvis arveladeren ikke har oprettet testamente. Arvinger, der er arveberettigede i henhold til loven, kaldes legale arvinger.

Arvelovens kapitel 1 indeholder reglerne om, hvordan arven fordeles mellem arveladerens slægtninge, hvis afdøde ikke efterlader sig en ægtefælle.

1.1. Arvens fordeling mellem arveladerens slægtninge

Arvelovens regler om slægtnings arveret bygger på en inddeling i arveklasser. Arveladerens børn og disses efterkommere udgør første arveklasse. Børn og andre efterkommere kaldes også livsarvinger. Slægtsarvinger, der ikke er livsarvinger, kaldes udarvinger.

Efter arvelovens § 1 er en arveladers nærmeste slægtsarvinger den pågældendes børn. Børnene arver lige. Hvis et af børnene er død før arveladeren, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. Hvis en arvelader f.eks. efterlader sig en datter samt to børn af en afdød søn, arver datteren halvdelen af formuen og børnebørnene hver en fjerdedel. På tilsvarende måde træder oldebørn i stedet for et afdødt barnebarn. Der er ingen grænser nedefter for livsarvingers indtrædelsesret.

Hvis arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger, tilfalder arven anden arveklasse, jf. arvelovens § 2. Denne arveklasse udgøres af afdødes forældre og disses efterkommere, dvs. arveladerens søskende, nevøer og niecer osv. Lever begge arveladerens forældre, arver de hver halvdelen. Er en eller begge forældre døde, træder disses børn i deres sted. Hvis en arvelader f.eks. efterlader sig en bror og

en søster, arver disse hver halvdelen af formuen. Hvis søsteren er død før arveladeren og efterlader sig to børn, deler disse to børn, arveladerens nevøer/niecer, den del af formuen, som søsteren ville have arvet – dvs. at broderen arver halvdelen af formuen og søsterens børn hver en fjerdedel. Hvis arveladeren i stedet efterlader sig en helbror samt en halvsøster på moderens side, arver broderen den halvdel af arven, som ville være tilfaldet afdødes far, mens den halvdel, der ville være tilfaldet afdødes mor, skal deles mellem broderen og halvsøsteren. Broderen arver således tre fjerdedele af formuen og halvsøsteren en fjerdedel.

Efterlader arveladeren sig ikke arvinger i første eller anden arveklasse, tilfalder arven tredje arveklasse, jf. arvelovens § 3. Denne arveklasse udgøres af afdødes bedsteforældre og disses børn (arveladerens farbrødre, fastre, mostre og morbrødre), men ikke fjernere livsarvinger. Arveladerens kusiner og fætre og disses efterkommere er således ikke legale arvinger. Arven fordeles ligeligt mellem bedsteforældrene på fædre og mødre side, og er en af bedsteforældrene døde, træder dennes børn i stedet. Er der kun arvinger på fædre eller mødre side, arver disse alene.

Efter arvelovens § 5 er det en betingelse for arv, at arvingen har overlevet arveladeren. Det er imidlertid uden betydning, om arvingen dør kort tid efter arveladeren. Et foster har arveret, hvis det er avlet før dødsfaldet og senere bliver født levende. Er to personer, der ellers ville have arveret efter hinanden, afgået ved døden samtidigt, eller vides det ikke, hvem der døde først, arver de ikke hinanden.

1.2. Børn født uden for ægteskab

Som udgangspunkt er det uden betydning for en persons ret til arv i henhold til loven, om den pågældende er født i eller uden for ægteskab.

Børn født uden for ægteskab før den 1. januar 1938 har dog som altovervejende hovedregel ikke legal arveret efter deres far eller efter faderens slægt. Tilsvaren-

de har faderen og dennes slægt ikke legal arveret efter barnet. Der gælder enkelte undtagelser til denne regel, men de har i dag kun yderst begrænset betydning, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 43ff.

1.3. Adoptivbørn

Ifølge arvelovens § 4 begrundes adoption samme arveretlige stilling som biologisk slægtskab, medmindre andet følger af adoptionslovgivningen. Hvad der følger af adoptionslovgivningen, afhænger af, hvornår adoptionen er sket, idet regler om adoptions retsvirkninger kun i begrænset omfang er tillagt tilbagevirkende kraft.

For så vidt angår adoptioner, der er sket den 1. januar 1957 eller senere, er adoptivbarnet i arveretlig henseende stillet, som om det var adoptantens biologiske barn. Samtidig er forholdet til den biologiske slægt afbrudt, således at barnet ikke er legal arving efter sin biologiske slægt, og den biologiske slægt har ikke legal arveret efter barnet. Ved adoptioner foretaget før den 1. oktober 1972 kan der dog i adoptionsbevillingen være taget forbehold om, at barnet bevarer sin arveret efter sin biologiske slægt.

Er adoptionen sket før den 1. januar 1957, er barnets arveretlige forhold til sin biologiske slægt derimod som udgangspunkt bevaret. Adoptivbarnet har således fortsat arveret efter sin biologiske slægt (dog ikke efter faderen og dennes slægt, hvis barnet er født uden for ægteskab før 1. januar 1938), og barnets biologiske slægt har arveret efter barnet. Adoptivbarnet er tillige tvangsarving i forhold til sine biologiske forældre. Adoptivbarnets arveret i forhold til adoptivslægten er i disse tilfælde begrænset. Adoptivbarnet er som udgangspunkt arveberettiget efter adoptanten, som var det adoptantens ægtebarn. I adoptionsbevillingen kan der imidlertid være taget et testationsforbehold, der medfører, at adoptivbarnet ikke er tvangsarving. Hvis der er taget testationsforbehold, kan adoptanten derfor ved testamente fratage adoptivbarnet hele dets arv. Adoptivbarnets livsarvinger har på samme måde som adoptivbarnet arveret efter adoptanten. Derimod har adoptiv-

barnet ikke arveret efter adoptantens slægt og arver således ikke sine adoptivbedsteforældre eller adoptivsøskende. Adoptanten har kun i begrænset omfang arveret efter adoptivbarnet, og adoptantens slægt har ikke arveret efter adoptivbarnet.

Er adoptionen sket før 1. april 1923, afhænger adoptivbarnets arveret efter adoptanten af adoptionsbevillingens indhold.

En adoptionsbevilling fra før 1957 kan af Justitsministeriet efter ansøgning fra adoptanterne tillægges retsvirkninger efter den nye lovgivning. Er dette sket, gælder den nye adoptionslovgivning for det arveretlige forhold mellem adoptivbarn og adoptant.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

Reglerne om slægtens arveret er i det væsentlige ens i de nordiske lande. I Norge er dog også fætre og kusiner arveberettigede, mens grænsen for, hvilke slægtninge der er arveberettigede i de øvrige lande som i Danmark er sat ved bedsteforældres børn, dvs. arveladerens fastre, mostre, farbrødre og morbrødre.

I Norge findes en særlig regel for det tilfælde, at et barn dør, før det fylder 18 år (og uden at efterlade sig livsarvinger eller ægtefælle), og en af dets forældre er død før barnet. Hvis barnet forældre ikke var gift, da en af dem døde, tilfalder halvdelen af arven efter barnet barnets bedsteforældre eller disses livsarvinger på den afdøde forælders side. Baggrunden for reglen er, at barnets formue i et sådant tilfælde ofte vil stamme fra arven efter en af forældrene. Det kan derfor forekomme mere rimeligt, at en del af denne arv går tilbage til den afdøde fars eller mors slægt i stedet for, at den længstlevende forælder via barnet indirekte arver sit barns far eller mor, som vedkommende er skilt fra eller aldrig har været gift med. Reglen finder imidlertid også anvendelse i tilfælde, hvor forældrene var samlevende ved den enes død, hvilket kan forekomme mindre rimeligt. I Nordisk

Arverett, 2004, s. 64, foreslår Peter Lødrup, at den norske særregel ud fra et harmoniseringshensyn ophæves.

Også i de andre nordiske lande ligestilles adoptionsforhold med biologisk slægtskab, og børn født uden for ægteskab er ligestillet med ægtebørn. Børn født uden for ægteskab arver i Norge, Finland og Island som i Danmark kun deres far og dennes slægt, hvis de er født efter det tidspunkt, hvor børn født uden for ægteskab opnåede arveret (1917 i Norge, 1921 i Island og 1976 i Finland). I Sverige er børn født uden for ægteskab ligestillet med ægtebørn uanset fødselstidspunktet.

3. Udvalgets overvejelser

For så vidt angår forholdet mellem arv til livsarvinger og arv til ægtefælle henvises til kapitel 5 om ægtefællens arveret.

3.1. Begrænsning i kredsen af slægtsarvinger

Den udvikling i retning af mindre økonomisk fællesskab og økonomisk afhængighed mellem slægtninge, der flere gange har været med til at begrunde begrænsninger i antallet af arveklasser og i kredsen af arveberettigede slægtninge, er fortsat efter vedtagelsen af 1963-arveloven, og udvalget har på denne baggrund overvejet, om der bør ske yderligere begrænsninger i kredsen af arveberettigede slægtninge.

Det må anses for hævet over enhver tvivl, at en arveladers livsarvinger, forældre, søskende og nevøer og niecer fortsat skal være legale arvinger. Udvalget har derimod overvejet, om kredsen af arveberettigede i anden arveklasse bør begrænses, og om tredje arveklasse bør afskaffes.

Hvis en arvelader ikke efterlader sig ægtefælle eller livsarvinger og ikke har oprettet testamente, forekommer det jævnligt, at arven skal deles mellem et stort antal arvinger i anden arveklasse. Hvis arveladeren er død i en høj alder, vil ar-

veladerens søskende eller en del af dem også ofte være døde, og arven skal derfor deles mellem nevøer og niecer eller disses børn og eventuelt børnebørn. I nogle tilfælde har arvingerne ikke haft forbindelse til arveladeren, og arvingerne kan være vanskelige at opspore, fordi de opholder sig i udlandet, eller fordi den eller de arvinger, der møder i skifteretten, ikke har kendskab til alle arvinger. I en del tilfælde står omkostningerne ved at opspore manglende arvinger i misforhold til den arvelod, som de pågældende vil få.

Udvalget har overvejet, om kredsen af arveberettigede i anden arveklasse bør begrænses til at omfatte arveladerens forældre, disses børn (arveladerens søskende) og børnebørn (arveladerens nevøer og niecer). Begrundelsen for en sådan begrænsning måtte i givet fald være, at børn af nevøer og niecer og fjernere arvinger kun sjældent må formodes at have haft et nært forhold til arveladeren. En sådan regel ville endvidere tilskynde personer, der ikke har nære slægtninge, til at oprette testamente. Udvalget finder imidlertid, at en sådan begrænsning i en række tilfælde vil kunne forekomme tilfældig og urimelig, f.eks. hvis en nevø, der ikke har kendt arveladeren, arver, mens et barn af en afdød niece, der har stået arveladeren nær, ikke gør det. En sådan begrænsning vil endvidere ikke løse problemet med opsporing af arvinger, idet også nevøer og niecer ikke sjældent er uden forbindelse med arveladeren.

Udvalget har endvidere overvejet, om tredje arveklasse bør opretholdes. Tredje arveklasse omfatter efter de gældende regler arveladerens bedsteforældre og deres børn (arveladerens fastre, mostre, farbrødre og morbrødre). Som nævnt i afsnit 2 er bedsteforældrenes børnebørn, dvs. arveladerens fætre og kusiner, efter norsk ret legale arvinger. Peter Lødrup har i Nordisk Arverett, s. 64-67 foreslået, at man i de andre nordiske lande overvejer at genindføre legal arveret for fætre og kusiner, bl.a. ud fra den betragtning, at de fleste vil foretrække, at arven tilfalder fætre og kusiner frem for, at arven går til staten. Udvalget har derfor overvejet, om der er grund til at gå tilbage til den ordning, der gjaldt før arveloven fra 1963. Udvalget finder imidlertid, at der ikke er grundlag for en sådan udvidelse, jf. 1961-betænkningen, s. 24-25. Legal arv for fætre og kusiner må

antages at have ringe praktisk betydning, og den arvelader, der ønsker, at denne gruppe slægtninge skal arve, må oprette testamente. Herved tvinges arveladeren også til at tage stilling til, om det er alle eller kun nogle fætre eller kusiner, der skal arve. I mangel af testamente vil staten i særlige tilfælde kunne afstå arven, jf. § 100, stk. 3, i udvalgets udkast til arvelov.

Der er således tale om en relativt begrænset personkreds, når arven tilfalder tredje arveklasse. Der vil derfor i modsætning til, hvad der er tilfældet i anden arveklasse, kun sjældent være et meget stort antal arvinger. Der er endvidere tale om relativt nære slægtninge, og der må være en formodning for, at en arvelader, der ikke har oprettet testamente, ville ønske, at disse personer skulle arve. Arv til bedsteforældre, fastre og farbrødre m.v. vil endvidere oftest kun blive aktuel, hvis arveladeren dør i en relativt ung alder. Der vil derfor ofte kunne være tale om personer, der ikke har tænkt på at oprette testamente, eller måske endda ikke er fyldt 18 år, og derfor ikke har kunnet gøre det. Der kan f.eks. være et tilfælde, hvor et forældrepar og deres eneste barn er udsat for en trafikulykke, og hvor forældrene dør straks, mens barnet først dør nogle dage senere. Barnet arver da sine forældre, og barnets bedsteforældre, eller - hvis de er døde - barnets fastre og mostre m.v., vil da være barnets eneste arvinger.

Det må endvidere forventes, at der fremover kan blive flere tilfælde, hvor en arvelader ikke efterlader sig søskende, og hvor tredje arveklasse derfor kan blive aktuel, hvis arveladerens forældre er døde. At arven tilfalder bedsteforældrene vil selvsagt høre til sjældenhederne, men arveladerens mostre og fastre mv. kan i nogle familier - navnlig hvis der er tale om arveladerens forældres halvsøskende - være på alder med arveladeren eller endog yngre.

Der henvises til lovudkastets §§ 1-3 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Som omtalt i kapitel 5.3.3.1. om ægtefællens arveret mv. forekommer problemet med boer med mange arvinger, hvor omkostningerne ved at opspore arvinger står i misforhold til arvens størrelse i forstærket grad, hvor arven skal fordeles efter

barnløse ægtefæller med halvdelen til hver ægtefælles slægtninge i anden arveklasse. Hertil kommer, at den ændrede etniske sammensætning af befolkningen øger behovet for en regel, der kan begrænse antallet af tids- og ressourcekrævende eftersøgninger i andre lande. Det må dog forventes, at der fremover vil være færre boer med mange arvinger, fordi der typisk vil være færre børn i den enkelte familie. På den anden side må der forventes at blive flere boer med komplicerede arveforhold, fordi arveladeren havde både hel- og halvsøskende og/eller halvsøskende på både fædrene og mødrene side.

Problemet med boer med mange arvinger bør efter udvalgets opfattelse løses ved at indsætte en regel i dødsboskifteloven, hvorefter skifteretten kan bestemme, at manglende arvinger ikke skal efterspores, hvis omkostningerne herved ikke vil stå i rimeligt forhold til boets midler. En bestemmelse herom kan indsættes som et nyt stk. 5 i dødsboskiftelovens § 7 med følgende ordlyd:

”Stk. 5. Skifteretten kan bestemme, at der bortset fra indhentelse og afgivelse af oplysninger efter stk. 2 og 4 ikke skal foretages yderligere eftersøgning af arvinger, hvis omkostningerne herved ikke vil stå i rimeligt forhold til boets midler”.

Den gældende stk. 5 bliver herefter stk. 6.

Bestemmelsen indebærer, at skifteretten altid skal foretage en sædvanlig undersøgelse efter § 7, stk. 2, og at afdødes pårørende efter § 7, stk. 4, på skifterettens foranledning skal give de oplysninger om arveforholdene, som de er bekendt med. Skifterettens afgørelse efter stk. 5 træffes ved beslutning eller kendelse, jf. dødsboskiftelovens § 102, stk. 1.

Det følger af dødsboskiftelovens § 15, stk. 1, nr. 1 og 2, at der skal beskikkes en skifteværge for arvingen, hvis man ikke ved, om arvingen er i live, eller hvis arvingens opholdssted er ukendt. Er der truffet afgørelse om unkladelse af yderligere eftersøgning af arvingen, kan boet udleveres til privat skifte, hvis arvin-

gerne og skifteværgeren anmoder om det, jf. dødsboskiftelovens § 25, stk. 1, nr. 1.

Hvis et bo er blevet udleveret til bobestyrerbehandling, bør bobestyreren have mulighed for at indstille til skifteretten, at der ikke skal foretages yderligere undersøgelser efter en arving, hvis man ikke ved, om den pågældende er i live, eller hvis arvingens opholdssted er ukendt. Også i denne situation bør det være et krav, at yderligere eftersøgning ikke vil stå i rimeligt forhold til boets midler. En regel herom kan indsættes som et nyt stk. 3 i dødsboskiftelovens § 48:

”Stk. 3. § 7, stk. 5, finder tilsvarende anvendelse.”

Den gældende stk. 3 bliver herefter stk. 4.

Efter lov om borteblevne § 25, stk. 1, 2. pkt., kan en forbigået arving eller dennes arvinger i 10 år – i boer behandlet ved bobestyrer dog kun 5 år – fra dødsfaldet kræve arven fra dem, som har fået den udlagt. Udvalgets forslag til § 7, stk. 5, begrænser ikke denne ret.

3.2. Ligestilling af børnebørn, når flere af arveladerens børn er døde

Er flere af arveladerens børn afgang ved døden før denne, og efterlod disse børn sig børn, fører de nugældende regler til, at arveladerens børnebørn ikke nødvendigvis arver lige meget, fordi deres arvelod afhænger af, hvor mange søskende de skal dele den med.

Eksempel:

En arveladers to sønner er døde før denne. Den ene søn efterlader sig en søn, mens den anden efterlader sig to døtre. Arven efter arveladeren skal så deles med 1/2 til sønnesønnen og 1/4 til hver af de to sønnedøtre (som skal dele deres fars halvdel).

Det må formodes, at bedsteforældre i en sådan situation ofte vil ønske, at deres børnebørn arver lige meget, og testamenter, der går ud på at ligestille børnebørn, der er børn af flere afdøde børn, ses jævnligt i praksis. Udvalget har derfor overvejet, om de legale arveregler bør ændres således, at hvis arven tilfalder børnebørn, fordi flere af arveladerens børn er døde, så arver børnebørnene lige. En sådan regel vil imidlertid gøre de legale regler mere komplicerede. Reglen måtte i givet fald også gennemføres for oldebørn, hvis også flere børnebørn er døde, og for fjernere livsarvinger. Det måtte endvidere overvejes, om dette princip også skulle gennemføres i anden og tredje arveklasse. Hvis f.eks. en arvelader efterlader sig en halvsøster på mødrene side og tre halvbrødre på fædrene side, vil det kunne forekomme mere rimeligt, at arven deles lige mellem de fire halvsøskende i stedet for som efter de gældende regler, hvorefter halvsøsteren arver halvdelen og de tre halvbrødre hver $1/6$. Tilsvarende betragtninger gør sig gældende for så vidt angår tredje arveklasse, hvis arven f.eks. skal deles mellem 3 mostre og en faster. En konsekvent gennemførelse af princippet om ligestilling af børn af afdøde arvinger i anden og tredje arveklasse vil imidlertid gøre arveloven væsentligt mere kompliceret.

Uanset at en sådan regel om ligestilling af børnebørn eller af andre arvinger, der er beslægtet med arveladeren på samme måde som f.eks. halvsøskende, vil kunne forekomme rimelig i nogle tilfælde, finder udvalget ikke, at disse relativt få tilfælde kan begrunde indførelse af en regel, der vil gøre de legale arveregler væsentligt mere komplicerede, og som vil indebære et afgørende brud med de regler for deling af arv mellem slægtninge, som har været gældende i Danmark i århundreder, og som er gældende i de andre nordiske lande. At flere af en arveladers børn dør før denne, må endvidere antages at forekomme relativt sjældent, og ligestilling af børnebørn eller af andre arvinger, der ikke efter de legale regler er ligestillet, kan opnås ved oprettelse af testamente.

3.3. Adoptivbørn

Personer, der er adopteret efter 1. januar 1957, er med hensyn til arveret efter deres adoptivslægt ligestillet med biologiske slægtninge. Personer, der er adopteret før 1. januar 1957, og hvor de tidligere regler derfor finder anvendelse, vil imidlertid optræde som arveladere og som arvinger i mange år frem i tiden.

De tidligere gældende regler, hvorefter den gensidige arveret mellem adoptivbarnet og dets biologiske slægt bevarede, og arveretten mellem adoptivbarn og adoptivslægt var begrænset, stemmer dårligt overens med et moderne syn på adoption som ligestillet med biologisk slægtskab. Det kommer utvivlsomt også ofte bag på familier, at f.eks. adoptivsøskende ikke arver hinanden, hvis de er adopteret før 1957, og at arven efter adoptivbarnet tilfalder den biologiske slægt, hvis det ikke efterlader sig livsarvinger eller ægtefælle. At et bortadopteret barn er tvangsarving efter sin biologiske mor (og far, hvis faderskabet er fastslået), giver endvidere anledning til problemer navnlig for kvinder, der har bortadopteret børn før 1957, og for deres ægtefæller og børn.

Uanset at de tidligere gældende regler i en række tilfælde kan føre til resultater, der efter nutidig opfattelse kan forekomme urimelige, finder udvalget, at det ville være betænkeligt på nuværende tidspunkt at ændre den arveretlige status, som adoptivbørn, der blev adopteret før 1957, blev tillagt ved adoptionen. En sådan ændring ville have karakter af lovgivning med tilbagevirkende kraft. Såvel adoptanterne som den biologiske slægt blev ved adoptionen vejledt om adoptionens retsvirkninger, herunder i relation til arveret. Adoptanterne har haft - og har stadig, hvis de lever - mulighed for at få adoptionen tillagt retsvirkninger efter den nugældende adoptionslov, og alle parter har haft mulighed for at indrette sig efter reglerne ved oprettelse af testamente.

De problemer, der kan opstå som følge af, at adoptivbørn i disse tilfælde er tvangsarvinger efter deres biologiske forældre, vil endvidere blive formindsket

som følge af den nedsættelse af tvangsarven og de forbedringer af ægtefællens arveretlige stilling, som udvalget foreslår.

Udvalget foreslår derfor ingen ændringer i retsstillingen for adoptivbørn.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 4 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 5

Ægtefælles arveret og svogerskabsarv

1. Gældende ret

Arvelovens kapitel 2 indeholder reglerne om, hvordan arven fordeles, hvis arveladeren efterlader en ægtefælle og ikke har oprettet testamente. Reglerne om ægtefællens arveret gælder også for registrerede partnere.

1.1. Ægtefællens arveret

Hvis arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger, arver ægtefællen hele formuen, jf. arvelovens § 7, stk. 1. Hvis arveladeren efterlader sig både ægtefælle og livsarvinger, arver ægtefællen 1/3 af det, der falder i arv efter arveladeren, og de resterende 2/3 skal deles mellem livsarvingerne efter reglerne i § 1.

1.2. Ægtefællens udtagelsesret

Udover sin arveret har ægtefællen efter § 7 a og § 7 b en fortrinsstilling ved skifte af boet.

Efter § 7 a har ægtefællen således ret til at udtage genstande såsom tøj, smykker m.v., som alene tjener til den pågældendes personlige brug. Det er dog en forudsætning, at genstandenes værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Den længstlevende¹ har endvidere ret til at udtage genstande, der er erhvervet til børnenes brug. I praksis anvendes bestemmelsen således, at den alene omfatter genstande erhvervet til mindreårige børns brug, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 96. De pågældende genstande udtages forlods, dvs. at de ikke indgår ved beregningen af arv til ægtefællen og livsarvingerne.

¹ I udvalgets terminologi anvendes "længstlevende" også i de tilfælde, hvor den gældende arvelov taler om "efterlevende".

Efter § 7 b, stk. 2, har den længstlevende ægtefælle endvidere altid ret til at udtage så meget, at værdien heraf sammen med den længstlevendes boslod og eventuelle særeje udgør et beløb, der i 2006 er på 200.000 kr. Beløbet reguleres årligt. Værdien af genstande, der udtages i medfør af § 7 a, medregnes ikke i de 200.000 kr. Denne regel kaldes ofte "150.000 kr. reglen", fordi beløbsgrænsen ved reglens indsættelse i arveloven i 1997 var 150.000 kr.

Visse personlige eller uoverdragelige rettigheder, der er omfattet af lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, f.eks. enkepension og livrente, er ifølge betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning, s. 142, uden indflydelse på længstlevendes ret efter § 7 b, stk. 2. Også andre lignende periodiske ydelser må holdes udenfor ved beregningen, f.eks. ret til egenpension samt efterindtægt i medfør af tjenestemandspensionsloven, efterløn efter funktionærloven og efterpension efter socialpensionsloven. Det samme er tilfældet med engangsbeløb efter arbejdsskadesikringsloven og engangsbeløb fra ATP. Der er i den juridiske litteratur enighed om, at erstatning for tab af forsørger også kan holdes uden for beregningen efter § 7 b, stk. 2. Det antages, at en livsforsikring eller en ulykkesforsikring, som tilkommer længstlevende uden om dødsboet, jf. forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, kan holdes uden for beregningen. Dette blev også forudsat i betænkning nr. 1247/94 om skifte af dødsboer, s. 184 og s. 326. Kapitalpensioners, ratensioners og indekskontraktens stilling i forhold til arvelovens § 7 b, stk. 2, er usikker, og der er i den juridiske litteratur forskellige opfattelser af, om beløbene skal indgå ved beregningen. For en mere uddybende gennemgang henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., s. 101-102 (med henvisninger).

I stedet for at anvende reglen i § 7 b, stk. 2, kan den længstlevende ægtefælle efter § 7 b, stk. 1, vælge at udtage bohave, arbejdsredskaber og løsøre i det omfang, det er nødvendigt for, at han eller hun kan opretholde hjemmet eller sit erhverv. Det er en forudsætning for at anvende reglen, at der er tale om et bo af "ringe værdi". Da reglen kun har betydning, hvor værdien af arbejdsredskaber

m.v. overstiger de 200.000 kr., som kan udtages efter § 7 b, stk. 2, har reglen kun meget ringe praktisk betydning.

1.3. Arvens fordeling efter længstlevendes død

Hvis ægtefællen har arvet hele boet efter arvelovens § 7, stk. 1, følger det af § 7, stk. 2, at boet efter længstlevende ved dennes død skal deles med halvdelen til hver af ægtefællernes arvinger. Dette gælder dog kun, hvis længstlevende ikke efterlader sig livsarvinger og ikke har indgået nyt ægteskab. Er der kun arvinger efter den ene af ægtefællerne, arver disse hele boet.

Det følger af § 7 b, stk. 2, sidste pkt., at reglerne i § 7, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse, når længstlevende har udtaget boet efter 150.000 kr. reglen. § 7, stk. 2 og 3, finder imidlertid kun anvendelse, når ægtefællerne er barnløse. Efterlod førstafdøde sig livsarvinger, og har længstlevende udtaget boet efter 150.000 kr. reglen, således at førstafdødes livsarvinger ikke har fået nogen arv, finder § 7, stk. 2 og 3, ikke anvendelse, og førstafdødes livsarvinger får derfor ikke del i arven efter længstlevende, jf. UfR 2001, s. 55 H.

Reglen gælder som udgangspunkt kun, hvis længstlevende har arvet førstafdøde i henhold til loven og ikke i henhold til et (eventuelt gensidigt) testamente.

Delingsreglen i § 7, stk. 2, er ikke til hinder for, at længstlevende kan råde over hele boet ved testamente, jf. § 7, stk. 3. Har længstlevende kun delvist rådet over sin efterladte formue ved testamente, beror det på en fortolkning af testamentet, om delingsreglen i § 7, stk. 2, finder anvendelse.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

Reglerne om ægtefællens arveret har nær sammenhæng med reglerne om uskiftet bo samt de svenske regler om overtagelse af boet til "fri förfoganderätt", som er beskrevet nærmere i kapitel 7.

2.1. Norge

Hvis arveladeren efterlader sig livsarvinger, arver ægtefællen 1/4. Efterlader arveladeren sig kun arvinger i anden arveklasse, arver ægtefællen halvdelen, og efterlader arveladeren sig kun arvinger i tredje arveklasse, arver ægtefællen alt.

Ægtefællen har under alle omstændigheder ret til en mindstearv, der udgør fire gange grundbeløbet i den norske "folketrygda", hvis arveladeren havde livsarvinger. Grundbeløbet udgør med virkning fra den 1. maj 2005 ca. 61.000 n.kr., og mindstearven udgør således ca. 244.000 n.kr. Hvis arveladeren arvelader sig livsarvinger i anden arveklasse, er mindstearven seks gange grundbeløbet svarende til 366.000 n.kr. I modsætning til reglen i den danske arvelovs § 7 b, stk. 2, indgår den længstlevende ægtefælles boslod og eventuelle særeje ikke ved beregningen af mindstearven.

2.2. Sverige

Hvis arveladeren alene efterlader sig arvinger i tredje arveklasse, arver ægtefællen alt. Efterlader arveladeren sig livsarvinger eller arvinger i anden arveklasse, har ægtefællen ikke en egentlig arveret, men har i stedet ret til at overtage arven med "fri förfoganderätt". Det indebærer, at ægtefællen overtager hele arven med fri dispositionsret i levende live, og at førstafdødes arvinger først har krav på at få deres arv udbetalt ved længstlevendes død. Retten til arv med "fri förfoganderätt" gælder dog ikke i forhold til førstafdødes særlivsarvinger. Efterlader førstafdøde sig særlivsarvinger og ingen fællesbørn, arver disse således alt, hvad førstafdøde efterlader sig, og ægtefællen intet. Ægtefællen har dog ret til at udtage et mindstebeløb, der modsvarer 4 gange det grundbeløb, der efter loven om allmän försäkring (lov 1962:381 med senere ændringer) gælder på tidspunktet for den førstafdøde ægtefælles død. I 2005 udgør grundbeløbet 39.400 s.kr. Den længstlevende har således altid krav på indtil ca. 157.000 s.kr. I beløbet indgår som efter den danske arvelovs § 7 b, stk. 2, også den længstlevende ægtefælles boslod og eventuelle særeje.

2.3. Finland

Som i Sverige har ægtefællen ikke nogen egentlig arveret, hvis arveladeren efterlader sig livsarvinger eller arvinger i anden arveklasse. Efterlader arveladeren sig kun arvinger i anden arveklasse, overtager ægtefællen dog arven efter denne med fri dispositionsret i levende live, og førstafdødes arvinger har først ret til at få deres arv udbetalt ved længstlevendes død.

Efterlader arveladeren sig livsarvinger, har disse ret til at få deres arv udbetalt straks. Ægtefællen har dog en brugsret til bolig og indbo. Denne brugsret gælder også i tilfælde, hvor arveladeren efterlader sig særlivsarvinger.

3. Udvalgets overvejelser

Ved bedømmelsen af den længstlevende ægtefælles stilling ved førstafdødes død indgår en række elementer, herunder også elementer, der ikke hører under den traditionelle arveret, jf. nærmere f. eks. Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 28-30. Den længstlevende ægtefælles stilling er i alle de nordiske lande blevet styrket gennem 1900-tallet. Ved arveloven af 1963 blev den legale arvebrøk forøget fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$, og ægtefællen fik en særlig ret til suppleringsarv, således at ægtefællen altid af boet kunne udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med ægtefællens boslod og arvelod og eventuelle særeje udgjorde 12.000 kr. Dette beløb er senere væsentligt forhøjet og udgør i 2006 200.000 kr. Denne ret til suppleringsarv går forud for livsarvingernes tvangsarv. I Danmark, Norge og Island har den længstlevende endvidere ret til uskiftet bo med fælles livsarvinger. Hvis førstafdøde havde særbørn, kræver uskiftet bo samtykke fra dem. Også særejereformen fra 1990 indebærer en mulighed for at styrke den længstlevendes stilling på skiftet. Det kan ved ægtepagt aftales, at formuen efter længstlevende – hvem det end måtte blive – skal være fuldstændigt særeje, mens formuen efter førstafdøde skal være skilsmissesæreje og dermed fælleseje ved skifte efter førstafdøde. Herved undgår den længstlevende, at længstlevendes egen formue indgår i bodelingen, mens længstlevende tager boslod og arvelod efter førstafdøde. Også

den i dag meget betydelige opsparing i pensionsordninger vil typisk i kraft af begunstigelsesklausuler tilgodese den længstlevende ægtefælle eller samlever.

Udvalget finder, at der er grund til at fortsætte den udvikling. I ægteskaber med hjemmeboende børn vil ægtefællerne typisk ønske, at den længstlevende - så vidt det nu er muligt - kan fortsætte det fælles hjem. Uskiftet bo kan være et egnet middel hertil, men vil ikke altid være muligt, f.eks. fordi førstafdøde efterlader sig særbørn fra et tidligere ægteskab, eller fordi førstafdøde havde særeje. Uskiftet bo er endvidere kun muligt, så længe længstlevende ikke gifter sig igen. Der vil derfor være en række tilfælde, hvor det må antages, at de eksisterende regler ikke yder den længstlevende tilstrækkelig beskyttelse. Ægtefællerne kan da oprette testamente, men langt fra alle tænker på det i tide. De legale arveregler bør endvidere indrettes, så at de i videst muligt omfang passer til folks ønsker.

Siden arveloven blev vedtaget i 1963, er der sket en betydelig stigning i antallet af skilsmisser, og der er derfor langt flere ægteskaber, hvor en eller begge ægtefæller har særbørn. Dette har medført og vil i de kommende år medføre en stigning i antallet af tilfælde, hvor en længstlevende ægtefælle ikke har mulighed for uskiftet bo, fordi førstafdødes særbørn ikke vil samtykke heri. Har ægtefællerne ikke på forhånd sikret hinanden gennem testamente, ægtepagt eller livsforsikringer, vil det i en del tilfælde kunne være særdeles vanskeligt for den længstlevende ægtefælle at udrede arven til særbørnene uden at skulle sælge sin bolig.

Der er endvidere sket en stigning i antallet af ældre mennesker, som ønsker at gifte sig igen efter deres ægtefælles død, og som derfor er nødt til at skifte med deres børn. I en del tilfælde vil det være så vanskeligt at udbetale arven til børnene, at planerne om nyt ægteskab opgives.

3.1. Ægtefællens legale arvebrøk

Ved arveloven fra 1963 blev ægtefællens legale arv som nævnt forhøjet fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$, når der i ægteskabet er fællesbørn eller særbørn efter førstafdøde. En af be-

grundelserne herfor var, at uskiftet bo kunne være udelukket, og at der burde tages mere hensyn til ægtefællen, der gennem sit livsfællesskab med arveladeren burde sikres en begunstiget stilling, jf. 1961-betænkningen s. 40. Udvalget finder, at disse hensyn i dag gør sig gældende med større styrke og foreslår derfor en forhøjelse af ægtefællens legale arvebrøk fra $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{2}$.

Udvalget har overvejet, om ægtefællens arveret i stedet for en brøk bør være en ret til at arve bestemte genstande, herunder fælles bolig og indbo. Det vil imidlertid være et afgørende brud med de hidtidige principper for fordeling af arv. En sådan regel vil endvidere kunne forekomme tilfældig og urimelig, f.eks. hvis ægtefællerne kort før dødsfaldet har solgt en ejerbolig og er flyttet til en lejebolig, og hvor den længstlevende ægtefælle har behov for (i hvert fald en del af) de midler, der blev frigjort ved salget, til sin fortsatte forsørgelse.

Udvalget har endvidere overvejet, om størrelsen af ægtefællens arv bør være afhængig af ægteskabets varighed, f.eks. således at arvebrøken først forhøjes efter 10 års ægteskab. Også en sådan regel vil kunne forekomme urimelig, f.eks. hvis ægtefællerne har levet sammen i længere tid forud for ægteskabet, og den ene ægtefælle dør kort før 10 års bryllupsdagen. En regel, hvorefter samliv forud for ægteskabet medregnes i de 10 år, vil kunne give problemer, fordi det kan være vanskeligt at fastslå et samlivs varighed mange år efter samlivets begyndelse og efter den ene parts død. Brøken bør heller ikke være afhængig af antallet af livsarvinger, således som det er tilfældet i en del europæiske lande.

Udvalget har endelig overvejet, om ægtefællens arvebrøk bør være lavere i relation til førstafdødes fuldstændige søreje end i relation til fælleseje, herunder skilsmisssøreje, som bliver fælleseje ved død. For en sådan regel kan tale, at førstafdødes søreje kan være en erhvervsvirksomhed, som skal gå videre til næste generation og ikke til ægtefællen, og at ægtefæller, der har fuldstændigt søreje, i mindre grad har en berettiget forventning om at få del i den anden ægtefælles formue. På den anden side vil det ikke altid bero på overvejelser fra ægtefællernes side, at den ene af dem eller begge har formue, der er fuldstændigt søreje,

idet dette kan være bestemt af tredjemand ved gavebrev eller testamente. Hvis den førstafdødes ægtefælle ejede den fælles bolig som fuldstændigt særeje, vil den længstlevende kunne blive dårligt stillet, hvis arvebrøken i relation til særeje sættes lavere. Det må endvidere antages at høre til sjældenhederne, at ægtefællens arveret står i vejen for generationsskifte af en virksomhed.

Der henvises til lovudkastets § 9 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Ægtefællens udtagelsesret

Navnlig i mindre boer kan det være en stor belastning for længstlevende at skulle udbetale arv til førstafdødes livsarvinger. For at sikre den længstlevendes mulighed for at opretholde hjemmet og sikre sin forsørgelse i tilfælde, hvor ægtefællernes samlede formue er forholdsvis begrænset, finder udvalget, at der bør ske en betydelig forhøjelse af beløbsgrænsen i den nuværende 150.000 kr. regel. Udvalget foreslår beløbsgrænsen, der i 2006 udgør 200.000 kr., forhøjet til 500.000 kr., således at den længstlevende ægtefælle altid har ret til at udtage så stor en del af boet efter førstafdøde, at det sammenlagt med længstlevendes bos- og arvelod og eventuelle fuldstændige særeje udgør 500.000 kr. Det er typisk vigtigere for den længstlevende at kunne bevare en bolig, f. eks. en andelslejlighed, end det er for førstafdødes arvinger at få udbetalt et arvebeløb af den størrelse, der kan blive tale om. En ægtefælles påberåbelse af denne regel vil i øvrigt i mange tilfælde kunne bevirke, at et dødsbo kan slutes uden skiftebehandling.

Ligesom efter gældende ret er retten til suppleringsarv en tvangsarveret, der derfor ikke kan berøves den længstlevende ved testamente. Retten går endvidere forud for børnenes arv.

Retten til suppleringsarv har først og fremmest karakter af at være en social beskyttelsesregel, som hjælper en længstlevende ægtefælle, der i en skiftesituation ellers ville blive stillet økonomisk meget svagt. Navnlig på baggrund af den foreslåede forhøjelse af beløbsgrænsen til 500.000 kr. er det efter udvalgets opfattel-

se ikke rimeligt, at livsforsikringer, pensionsydelse og lignende ydelser samt en forsørgertabserstatning, der kommer til udbetaling til den længstlevende ægtefælle som følge af dødsfaldet, ikke skal indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv, smh. gennemgangen i afsnit 1.2.

Udvalget foreslår derfor, at både førstafdødes og den længstlevendes pensions- og forsikringsordninger som udgangspunkt skal indgå ved beregningen, hvis de kommer til udbetaling som følge af dødsfaldet. Dette bør gælde både for ordninger, der indebærer udbetaling af et engangsbeløb (f.eks. en kapitalpension eller en krydslivsforsikring), og løbende ydelser (f.eks. en ratepension). Også en ulykkeslivsforsikring, der kommer til udbetaling til den længstlevende ægtefælle i anledning af dødsfaldet, skal medregnes.

Hvis en ordning indebærer, at der udbetales en løbende, *livsbetinget* ydelse, bør beløbet dog ikke indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv. Baggrunden herfor er, at sådanne ydelser tjener til ægtefællens løbende forsørgelse og vanskeligt kan værdiansættes, fordi værdien af ordningen afhænger af, hvor længe længstlevende lever. Udvalget har overvejet, om der er behov for en regel, der modvirker, at den længstlevende ægtefælle først kan opnå, at en løbende, livsbetinget ydelse ikke indgår i beregningen af de 500.000 kr. for derefter at konvertere de løbende ydelser til en engangsydelse. I praksis vil det imidlertid sjældent være muligt at konvertere en løbende ydelse til en engangsydelse, og som hovedregel er adgangen hertil heller ikke reguleret i forsikringsaftalen. Hvis et ønske om konvertering imødekommes af selskabet, beregnes konverteringssummen på grundlag af en konverteringsfaktor, som fastsættes af selskabet. I forbindelse med konverteringen vil selskabet indregne en "betaling" for konverteringen, dvs. foretage et fradrag i den udbetalte sum. Den længstlevende ægtefælle skal endvidere betale en afgift på 40 % af det udbetalte beløb, jf. pensionsbeskatningslovens § 29. Der er derfor ikke behov for en regel, der modvirker spekulation vedrørende konverteringer.

Længstlevende vil ikke kunne træffe bestemmelse om konvertering af et kapitalbeløb, der kommer til udbetaling i anledning af dødsfaldet, til en ordning med løbende, livsbetingede ydelser og derved undtage beløbet fra at indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv.

Behandlingen af krav på erstatning og godtgørelse for personskade og forsørger-tabserstatning på skifte er reguleret i erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2. Af stk. 2, 1. pkt. fremgår det, at krav om erstatning og godtgørelse for personskade samt forsørgerstabserstatning, der ikke må antages at være forbrugt, ikke indgår i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabets ophør, separation eller bosondring. Ved skifte i anledning af ægteskabets ophør forstås også skifte ved død, herunder skifte af et uskiftet bo. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i medfør af 2. pkt. i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer (dvs. skadelidte ved personskade og den længstlevende ægtefælle og børn ved tab af forsørger), afgår ved døden, medmindre erstatningen eller godtgørelsen ifølge ægtepagt er (fuldstændigt) særeje. Baggrunden herfor er dels, at den særlige begrundelse for at holde erstatningen udenfor formuefællesskabet bortfalder ved den berettigedes død, dels hensynet til den længstlevende, der får mulighed for at være i et uskiftet bo, som også omfatter erstatning og eventuel godtgørelse. Der henvises til Jens Møller og Michael Wiisbye, Erstatningsansvarsloven med kommentarer, 6. udg., 2002, s. 400f.

Hvis erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, lægges til grund ved beregningen af suppleringsarv, vil konsekvensen være, at længstlevendes krav på erstatning og godtgørelse for personskade samt forsørgerstabserstatning i anledning af dødsfaldet ikke skal indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv.

Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, er imidlertid en skifteregel, der ikke uden nærmere overvejelse bør finde tilsvarende anvendelse ved beregningen af retten til suppleringsarv. Det er således udvalgets opfattelse, at også en forsørgerstabserstatning, der udbetales til den længstlevende ægtefælle efter erstatningsansvarslovens §§ 12, jf. § 13 (og arbejdsskadesikringslovens §§ 20-22) bør med-

regnes ved beregningen af retten til suppleringsarv, idet en sådan erstatning tjener til den længstlevende ægtefælles forsørgelse. Der er ikke grundlag for at behandle forsørgertabs-erstatninger forskelligt fra andre forsørgelsesrelaterede beløb, der udbetales i anledning af dødsfaldet. Erstatning for rimelige begravelsesudgifter som nævnt i erstatningsansvarslovens § 12 bør dog ikke indgå i beregningen. Udvalget har overvejet, om også et overgangsbetrag i medfør af erstatningsansvarslovens § 14 a (og arbejdsskadesikringslovens § 19) bør indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv. Et overgangsbetrag ydes ved siden af en forsørgertabs-erstatning og udgør i 2006 124.000 kr. Da der er tale om en standardiseret kompensation for forskellige udgifter, der sædvanligvis er forbundet med en ægtefælles (eller samlevers død), f.eks. flytteudgifter, udgifter til bistand i hjemmet og begravelsesudgifter, finder udvalget ikke, at beløbet har en sådan karakter, at det bør indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv. Godtgørelse til efterladte efter erstatningsansvarslovens § 26 a (og arbejdsskadesikringslovens § 23), bør heller ikke medregnes ved beregningen af retten til suppleringsarv, da sådan erstatning og godtgørelse ikke tjener til længstlevendes forsørgelse.

Udvalget er opmærksomt på, at den foreslåede udformning af reglerne om retten til suppleringsarv vil indebære, at nogle ægtefæller, der vil få udbetalt betydelige ydelser som nævnt i lovudkastets § 11, stk. 3, i anledning af ægtefællens død, vil blive ringere stillet efter forslaget end efter gældende ret. Hvis der i anledning af en ægtefælles død kommer betydelige livsforsikringer, pensionsydelser og lignende ydelser til udbetaling til den længstlevende ægtefælle fra førstafdødes eller egne ordninger (typisk en krydslivsforsikring), mindskes imidlertid behovet for den sociale beskyttelse, der er formålet bag retten til suppleringsarv. Tilsvarende gælder, hvis den længstlevende får udbetalt en forsørgertabs-erstatning i anledning af dødsfaldet.

Udvalgets forslag vil endvidere indebære et vist beregningsmæssigt merarbejde i forhold til gældende ret, herunder bl.a. i forhold til beregningen af værdien af en

ratepension eller rateforsikring, hvor der skal foretages en sammenlægning af ydelserne i garantiperioden.

Det er alene førstafdødes og længstlevendes livsforsikringer, pensionsydelser og lignende ydelser samt en forsørgertabserstatning, der kommer til udbetaling i anledning af dødsfaldet, der efter udvalgets forslag skal indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv.

Førstafdødes øvrige rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, giver i reglen ikke anledning til problemer, fordi disse – i det omfang de falder i arv – indgår i førstafdødes bo. I almindelighed vil sådanne rettigheder bortfalde, blive frigivet eller miste deres personlige og uoverdragelige karakter ved dødsfaldet.

Længstlevendes øvrige § 15, stk. 2-rettigheder bør kun indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv i den udstrækning, disse rettigheder ville indgå i ligedelingen på skifte i længstlevendes levende live, hvis de var fælleseje. I det omfang en § 15, stk. 2-rettighed, som indehaves af længstlevende, indgår i det uskiftede bo, jf. arvelovens § 14, stk. 2, bør den derfor også indgå ved beregningen af retten til suppleringsarv. Der er i kapitel 7.1.3. foretaget en gennemgang af praksis vedrørende § 15, stk. 2-rettigheder i relation til arvelovens § 14, stk. 2, der med en række ændringer videreføres i lovudkastets § 23, stk. 2-6.

Den foreslåede 500.000 kroners regel må ses i sammenhæng med udvalgets udkast til forsikringsaftalelovens § 104, der er behandlet i kapitel 23 om ændringer i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven.

Beløbet bør som hidtil pristalsreguleres, jf. lovudkastets § 102.

Efter gældende ret har den førstafdøde ægtefælles arvinger ingen kvalitative rettigheder i forhold til aktiver, der er omfattet af ægtefællens ret til suppleringsarv.

For en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle indebærer det, at arvingen ikke uden den længstlevende ægtefælles samtykke har mulighed for at erhverve aktiver, der har en særlig erindringsværdi for særlivsarvingen. En fælles livsarving arver derimod ved den længstlevende ægtefælles død og får på dette tidspunkt mulighed for at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet i det omfang, aktiverne stadig er i behold, jf. lovudkastets §§ 6-8. En tilsvarende retsstilling opnår en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle ikke, medmindre ægtefællerne i et fælles testamente har bestemt, at særlivsarvingen skal arve længstlevende.

Udvalget finder, at dette ikke er rimeligt i forhold til en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle og foreslår derfor i § 11, stk. 4, at en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle skal have ret til at overtage et aktiv mod at betale vurderingsprisen kontant til boet, hvis aktivet har en særlig erindringsværdi for den pågældende. Dette gælder dog ikke aktiver, der er omfattet af ægtefællens forlovsret i § 11, stk. 1, eller fællesejeaktiver, der er nævnt i samtykkereglen i § 96, stk. 2.

§ 11, stk. 4, indebærer, at særlivsarvingen får adgang til at købe aktivet af boet, og der er derfor ikke tale om en disposition, der forøger arvelodden og dermed har betydning for betalingen af boafgift.

I lyset af den foreslåede forhøjelse af retten til suppleringsarv er der ikke behov for at bevare arvelovens § 7 b, stk. 1, hvorefter den længstlevende ægtefælle i tilfælde, hvor boet er af ringe værdi, kan udtage bohaver, arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, det skønnes nødvendigt, for at den længstlevende kan opretholde hjemmet eller sit erhverv. Reglen har i dag kun betydning, hvis værdien af det, der ønskes udtaget, overstiger 200.000 kr., og anvendes derfor kun i meget ringe omfang. Efter en forhøjelse af grænsen for ægtefællens udtagelsesret til 500.000 kr., vil reglen være uden praktisk betydning.

Derimod bør arvelovens § 7 a opretholdes. Efter denne regel kan den længstlevende ægtefælle forlods udtage genstande, som udelukkende tjener til den pågældende eller børnenes personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Reglen gælder i alle boer uanset størrelse og bliver således ikke overflødiggjort ved forhøjelsen af beløbsgrænsen for ægtefællens udtagelsesret. Reglen påberåbes meget sjældent i skifteretterne, men det er næppe udtryk for, at den er upraktisk. Der er formentlig snarere tale om, at den opleves som selvfølgelig og letter den indledende "oprydning" i dødsboerne. For så vidt angår reglen om forlods udtagelse af effekter, der er erhvervet til børnenes brug, hindrer den i øvrigt, at der i dødsboer opstår uenighed om, hvorvidt en genstand tilhører et barn - og under alle omstændigheder ikke indgår i nogen deling - eller forældrene. § 7 a er videreført i lovudkastets § 11, stk. 1.

3.3. Deling af arven ved den længstlevende ægtefælles død

3.3.1. Bør arvelovens § 7, stk. 2 og 3, opretholdes?

§ 7, stk. 2 og 3, der regulerer stillingen ved længstlevendes død, når ingen af ægtefællerne efterlader sig livsarvinger, blev indført ved arveloven fra 1963. Som nævnt i afsnit 1.3. arver den længstlevende ægtefælle det hele ved førstafdødes død, når der ikke er livsarvinger. Hvis heller ikke længstlevende ved sin død efterlader sig livsarvinger eller har indgået nyt ægteskab, deles boet med halvdelen til hver ægtefælles legale arvinger på dette tidspunkt, medmindre længstlevende har oprettet modstående testamente. I betænkning nr. 291/1961 anføres s. 50, at testamentspraksis viste, at reglerne var i overensstemmelse med, hvad flertallet af ægtefæller ønskede. Udvalget har ikke noget grundlag for at antage, at reglerne ikke stadig er i overensstemmelse med de fleste barnløse ægtepars ønsker. En sekundær arveret for førstafdødes slægt gælder i alle de nordiske lande og hindrer, at den endelige fordeling beror på, hvem af ægtefællerne, der dør først, jf. Peter Lødrup: Nordisk arverett s. 247. En ophævelse af reglerne, således at hele arven tilfalder længstlevendes slægt, vil også kunne forekomme urimelig i de mange tilfælde, hvor ægtefællerne dør relativt kort tid efter hin-

anden. Der forekommer imidlertid også tilfælde, hvor det kan forekomme mindre nærliggende, at førstafdødes arvinger arver ved længstlevendes død. Det kan f. eks. være tilfældet, hvis der går mange år mellem dødsfaldene. I sådanne tilfælde kan længstlevende imidlertid oprette testamente og derved afskære førstafdødes arvinger.

Reglerne i arvelovens § 7, stk. 2 og 3, giver imidlertid anledning til nogle problemer i praksis. Det kan overvejes, om reglerne bør udvides til at omfatte tilfælde, hvor førstafdøde efterlader sig særlivsarvinger, og længstlevende har udtaget hele boet efter reglen om suppleringsarv (jf. nedenfor afsnit 3.3.2). Det har dernæst givet anledning til tvivl, i hvilket omfang reglerne finder anvendelse, hvis ægtefællerne har oprettet testamente, men ikke har disponeret over hele boet efter længstlevende (jf. nedenfor afsnit 3.3.3). Endvidere kan delingen mellem de to ægtefællers slægter give anledning til praktiske problemer, navnlig hvis der går lang tid mellem de to ægtefællers død, idet længstlevende ofte ikke har bevareret kontakten til førstafdødes slægt.

De problemer, der er omtalt i bemærkningerne til kapitel 4.3.1. om slægtninges arveret, gør sig i forstærket grad gældende, når arven skal fordeles efter barnløse ægtefæller. Det skyldes dels, at den længstlevende ægtefælle lettere vil have mistet kontakten til førstafdødes slægt end til sin egen slægt, dels at den længstlevende ægtefælle kan overleve den førstafdøde med mange år. Disse problemer kan formindskes ved de ændringer, der foreslås af udvalget i afsnit 3.3.2. og 3.3.3, og ved som beskrevet i kapitel 4.3.1 at indsætte en regel i dødsboskifteloven, hvorefter skifteretten kan beslutte, at ukendte arvinger ikke skal opspores, hvis omkostningerne herved vil stå i misforhold til deres forventede arv.

3.3.2. Arveret efter længstlevende for førstafdødes særlivsarvinger

Efter de gældende regler har førstafdødes særlivsarvinger² ikke arveret efter længstlevende, selv om denne har udtaget hele boet efter 150.000 kr. reglen, jf. ovenfor afsnit 1.3. Det kan forekomme stødende, at førstafdødes særlivsarvinger i disse tilfælde er dårligere stillet end førstafdødes slægtsarvinger. Hvis ingen af ægtefællerne efterlader sig livsarvinger (og længstlevende ikke har indgået nyt ægteskab eller oprettet testamente), følger det således af § 7 b, stk. 2, 2. pkt., jf. § 7, stk. 2, at arven efter længstlevende skal deles lige mellem de to ægtefællers slægtsarvinger. Hvis førstafdøde derimod efterlod sig et særbarn - som intet arvede efter førstafdøde, fordi længstlevende udtog hele boet - tilfalder hele arven efter længstlevende længstlevendes slægt.

Navnlig efter den foreslåede forhøjelse af beløbsgrænsen for længstlevendes suppleringsarv, jf. § 11, stk. 2, er der behov for at sikre førstafdødes livsarvinger en legal arveret efter længstlevende, hvis denne har benyttet retten til at udtage indtil 500.000 kr. Udvalget har overvejet, om denne arveret bør være en tvangsarveret. Ulemperne ved at få førstafdødes særbørn som tvangsarvinger ville imidlertid kunne afholde en del længstlevende fra at benytte reglen, og den ville derfor ikke give den tilsigtede beskyttelse af den længstlevende i mindre boer. I lyset af den relativt beskedne arv, som førstafdødes særbørn ville have modtaget, hvis længstlevende ikke havde benyttet reglen, er det endvidere ikke rimeligt, hvis førstafdødes livsarvinger skulle være tvangsarvinger til en brøkdel af boet efter længstlevende, idet formuen kan være betydeligt forøget ved længstlevendes død. I stedet kunne man gøre førstafdødes livsarvinger til tvangsarvinger for så vidt angår den arv, som de gik glip af, fordi længstlevende benyttede sin udtagelsesret. Beløbet skulle i givet fald opgøres ved skiftet efter førstafdøde og pristalsreguleres i tiden indtil længstlevendes død. Sådanne regler ville imidlertid blive meget komplicerede og stå i misforhold til den relativt beskedne arv, der er tale om. En sådan regel ville endvidere kunne medføre urimelige resultater, hvis boet er væ-

² Den gældende arvelov bruger udtrykket "særlige livsarvinger" om den ene ægtefælles særbørn. Udvalget anvender i stedet for udtrykket "særlivsarvinger".

sentligt formindsket ved længstlevendes død, idet reglen så kunne medføre, at førstafdødes særbørn arvede hele boet efter længstlevende, uden at der blev nogen arv til længstlevendes eventuelle særbørn.

Udvalget foreslår derfor, at førstafdødes livsarvinger gøres til legale arvinger efter længstlevende på samme måde som førstafdødes slægtsarvinger er det i dag, men at længstlevende som efter de gældende regler frit kan råde over hele boet ved testamente. Hvis den længstlevende ægtefælle har benyttet sig af sin udtagesret efter 500.000 kr. reglen i § 11, stk. 2, skal boet således ved længstlevendes død deles med halvdelen til førstafdødes livsarvinger og halvdelen til længstlevendes livsarvinger, jf. § 16, stk. 2. Er der alene livsarvinger efter førstafdøde, deles boet med halvdelen til disse og halvdelen til længstlevendes slægtsarvinger, jf. stk. 3.

Ændringen berører ikke de tilfælde, hvor førstafdøde ikke efterlader sig livsarvinger. Er der alene livsarvinger efter længstlevende, arver de således det hele, jf. § 16, stk. 2, 2. pkt. hvilket svarer til, hvad der gælder i dag. Er der ikke livsarvinger efter nogen af ægtefællerne, deles boet som efter de gældende regler med halvdelen til hver ægtefælles legale arvinger, jf. stk. 4.

De foreslåede regler finder kun anvendelse, hvis ikke andet er bestemt ved testamente, jf. § 16, stk. 5 og 7, og afsnit 3.3.3 nedenfor.

3.3.3. Deling af arven ved længstlevendes død, når en eller begge ægtefæller har oprettet testamente.

Det har i teori og praksis givet anledning til tvivl, i hvilket omfang delingsreglerne i arvelovens § 7, stk. 2 og 3, finder anvendelse, når der er oprettet testamente af en eller begge ægtefæller, jf. f.eks. Irene Nørgaard, Arveret 4. udg. 2004, s. 39-41.

Hvis den længstlevende ægtefælle har arvet førstafdøde i henhold til et testamente og dermed ikke i henhold til § 7, stk. 1, er udgangspunktet, at § 7, stk. 2 og 3, ikke finder anvendelse, og at hele arven efter længstlevende derfor tilfalder dennes legale arvinger, hvis ikke andet er bestemt ved testamente, jf. Svend Danielson, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 91-92.

Dette resultat forekommer ikke altid rimeligt. Det kan bero på en tilfældighed, om et testamente bestemmer, at længstlevende skal være førstafdødes enearving, idet dette blot er en gentagelse af, hvad der følger af de legale regler, og ægtefællerne vil ofte ikke være opmærksomme på, at dette har den konsekvens, at førstafdødes legale arvinger intet arver, når længstlevende dør. Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 15, stk. 1, at de legale regler om deling af arven efter længstlevende mellem de to ægtefællers slægter bør finde anvendelse i alle tilfælde, hvor længstlevende har arvet førstafdøde, som var barnløs, uanset om dette er sket efter de legale regler eller i henhold til testamente.

Er der ved testamente oprettet af begge ægtefæller eller ved testamente oprettet alene af længstlevende truffet bestemmelse om hele arven efter længstlevende, finder de legale regler selvsagt ikke anvendelse. Det har derimod givet anledning til tvivl, i hvilket omfang de legale regler skal anvendes, dels i de tilfælde, hvor førstafdøde har truffet testamentariske bestemmelser, der skal effektueres straks ved førstafdødes død, dels i de tilfælde, hvor begge ægtefæller eller alene længstlevende ved testamente har disponeret over en del af boet efter længstlevende. Det mest hensigtsmæssige vil selvsagt være, at ægtefæller udtrykkeligt tager stilling til, hvordan hele arven efter længstlevende skal fordeles, men testamenter, der f.eks. alene tillægger et sumlegat til en person eller en forening uden at bestemme, hvad der skal ske med resten af arven, forekommer i praksis, og arveloven bør tage højde for dette.

Der er behov for regler, der så vidt muligt er i overensstemmelse med, hvad der typisk må formodes at være ægtefællernes ønske, og som ikke er for komplicerede.

Princippet om, at arven efter længstlevende skal deles med halvdelen til hver af ægtefællernes slægter, bygger på en formodning om, at dette typisk vil være i overensstemmelse med ægtefællernes ønsker, hvis de ikke har bestemt andet ved testamente. Har en af ægtefællerne eller dem begge i forening f.eks. bestemt, at Kræftens Bekæmpelse eller en god ven skal arve 100.000 kr., har de næppe haft til hensigt at fravige de legale delingsregler for så vidt angår den resterende del af boet efter længstlevende. I sådanne tilfælde bør de legale delingsregler anvendes på den del af boet, der ikke er testeret over, således at den formue, der er tilbage efter udbetaling af testamentsarven, deles med halvdelen til hver af de to ægtefællers slægter.

Udvalget har overvejet, om der i tilfælde, hvor der delvist er testeret over arven, bør tages hensyn til, hvem af ægtefællerne der har testeret, og eventuelt også til fordel for hvilken slægt der er testeret. Hvis f.eks. førstafdøde har udnyttet hele sin testationskompetence til fordel for en af sine slægtninge og bestemt, at testamentsarven skal udbetales straks ved den pågældendes død, kan det forekomme urimeligt, hvis arven efter længstlevende skal deles lige mellem de to slægter, jf. Svend Danielsen, Arveloven 5. udg., 2005, s. 93-94.

Udvalget har derfor overvejet, om de legale regler bør udformes således, at arv, som udbetales på grundlag af et testamente oprettet af den ene af ægtefællerne alene, bør fragå i arven til den pågældende ægtefælles slægt ved delingen efter længstlevendes død. Dette kan ske ved en bestemmelse om, at værdien af arv, som i henhold til førstafdødes testamente tilfalder andre end længstlevende, skal fragå ved beregning af arv til førstafdødes slægt efter længstlevendes død og anses som arv til førstafdødes slægt. Tilsvarende bestemmelse bør i så fald fastsættes for længstlevendes testamentariske dispositioner.

Eksempel:

Førstafdøde har bestemt, at hans bror skal arve 100.000 kr. straks ved hans død. Længstlevende bestemmer efter førstafdødes død, at Kræftens Bekæmpelse skal

arve 200.000 kr. Ved længstlevendes død udgør boet 2.000.000 kr. Hvis de to ægtefællers testationer skal fragå arven til de respektive slægter, skal beregningen af arv ske ved, at de 100.000 kr., der blev udbetalt ved førstafdødes død, lægges til bobeholdningen på 2.000.000 kr. Herefter deles de 2.100.000 kr. med halvdelen til hver slægt. Af de 1.050.000 kr. til førstafdødes slægt er der allerede udbetalt 100.000 kr. til førstafdødes bror. De resterende 950.000 kr. skal herefter deles mellem førstafdødes slægtsarvinger efter loven. Af de 1.050.000 kr. til længstlevendes slægt, skal de 200.000 kr. tilfalde Kræftens Bekæmpelse, og de resterende 850.000 kr. deles mellem længstlevendes arvinger efter loven.

Delingsregler, der tager højde for, om en af ægtefællerne har oprettet et enestamente, vil gennemføre princippet om lighedeling fuldt ud. Det er imidlertid næppe altid rimeligt, at der i disse tilfælde skal ske en fuldstændig lighedeling. Hvis en ægtefælle i et enestamente har begunstiget Kræftens Bekæmpelse, er fuldstændig lighedeling ikke så nærliggende som i de tilfælde, hvor ægtefællen har begunstiget sin egen slægt. Et testamente oprettet af en ægtefælle alene vil ofte kunne være udtryk for et fælles ønske, ligesom et fælles testamente på den anden side reelt kan være udtryk for et ønske fra kun en af ægtefællerne. At lade arv udbetalt på grundlag af et testamente fra den ene ægtefælle fragå i arven til denne ægtefælles slægt, vil således ikke altid føre til det resultat, som ægtefællerne må antages at have ønsket. Har førstafdøde begunstiget sin slægt ved et testamente, og ønsker længstlevende, at det, der er udbetalt i henhold til testamentet, skal fragå i arven til førstafdødes arvinger (eller at førstafdødes slægt slet intet skal arve), har længstlevende fri testationsret og kan derfor træffe bestemmelse herom. At beløb, som længstlevende efter førstafdødes død har testeret til fordel for sin egen slægt ikke fratrækkes i arven til denne slægt, kan ikke anses for urimeligt, idet længstlevende har fri testationsret og således kan testere hele formuen til sin egen slægt.

En fuldstændig lighedeling vil gøre de legale regler mere komplicerede og vil i øvrigt ikke altid føre til en ligelig fordeling mellem de to ægtefællers slægter, idet det i så fald ville være nødvendigt at foretage en pristalsregulering af arvebeløb, der var blevet udbetalt ved førstafdødes død.

Udvalget foreslår derfor i § 15, stk. 3, og § 16, stk. 5, den enklere løsning, at hvis ægtefællerne (eller en af dem) ved testamente har truffet bestemmelse om en del af arven, men ikke over hele arven efter længstlevende, skal den del af arven, der er ikke er testeret over, deles mellem de to ægtefællers arvinger i overensstemmelse med de foreslåede regler i henholdsvis § 15 (barnløse ægtefæller) og § 16 (længstlevende har udtaget boet i medfør af 500.000 kr. reglen).

I tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har benyttet sig af sin ret efter lovudkastets § 11, stk. 2 (500.000 kroners reglen), og hvor førstafdøde har et særbarn, som har arvet legalt, vil det ikke være rimeligt at anvende delingsreglerne i § 16 fuldt ud, fordi særbarnet da ville få både legal arv efter førstafdøde og arv efter længstlevende. En tilsvarende skævhed kan opstå i tilfælde, hvor en længstlevende i uskiftet bo overtager det uskiftede bo til fri rådighed, fordi alle livsarvingerne efter den førstafdøde ægtefælle dør, jf. lovudkastets § 34, og hvor den førstafdøde ægtefælles særbarn har fået legal arv af førstafdødes særeje. Der henvises til Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 35. Denne skævhed bør efter udvalgets opfattelse imødegås ved at medtage en regel i § 16, stk. 6, om, at den legale arv, som et særbarn efter afdøde har modtaget, skal fradrages i arv, som legalt tilfalder den pågældende efter den længstlevende ægtefælles død, sml. lovudkastets regler om arveforskud i §§ 48-52. Det bør alene være det beløb, der blev udbetalt på tidspunktet for førstafdødes død, der fradrages, dvs. uden nogen former for regulering. Dette vil kunne være urimeligt i tilfælde, hvor der går lang tid mellem ægtefællernes dødsfald, men regler om pristalsregulering eller lignende vil indebære en væsentlig komplicering af reglerne. Fradragsreglen bør ligesom de øvrige bestemmelser i § 16 være deklaratorisk, dvs. at det ved testamente skal kunne bestemmes, at der ikke skal ske fradrag, eller at fradrag skal ske på en anden måde end angivet i loven.

Der er ikke behov for en tilsvarende regel i § 15, da arv til førstafdødes arvinger forudsætter, at der har været oprettet et testamente. Der har således i testamentet været mulighed for at tage stilling til spørgsmålet om fradrag.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 15 og 16 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 6

Tvangsarv og umyndiges arv

1. Gældende ret

1.1. Tvangsarv

Arveladerens ægtefælle og livsarvinger er tvangsarvinger, og halvdelen af den legale arvelod, der tilkommer dem, er tvangsarv, jf. arvelovens § 25. Det indebærer, at en arvelader, der efterlader sig ægtefælle og/eller livsarvinger, kun kan råde over halvdelen af sin formue ved testamente, jf. § 26, stk. 1. Formålet med tvangsarvereglerne er at sikre livsarvingerne en mindstearv.

Efter gældende ret antages det, at tvangsarveretten giver livsarvingen og ægtefællen en egentlig andelsret i boet. Tvangsarvereglerne indebærer derfor en såvel kvantitativ som kvalitativ begrænsning i arveladerens testationskompetence. Arveladeren kan ikke begrænse sin ægtefælles eller sine livsarvingers arv til mindre end halvdelen af de pågældende arvingers legale arvelod, og arveladeren kan kun testere over bestemte genstande til fordel for andre, hvis deres værdi ikke overstiger halvdelen af boet.

Efter § 26, stk. 2, kan arveladeren give en arving fortrinsret til at modtage sin arv i bestemte genstande, men arveladeren kan ikke tvinge en arving til at modtage sin tvangsarv i form af bestemte genstande. Arveladeren kan heller ikke testere hele boet til en person, mod at denne betaler tvangsarvingernes arv kontant.

Tvangsarvereglerne gælder kun i det omfang, andet ikke er fastsat ved lov. Der findes enkelte undtagelser til reglerne, herunder de særlige bestemmelser om en udvidet testationskompetence for så vidt angår landejendomme i nogle ældre forordninger, som er opretholdt ved arvelovens § 79. Af andre væsentlige regler kan nævnes, at en arvelader kan beslutte, at en tvangsarv skal være særeje, jf.

lov om ægteskabets retsvirkninger § 28 a, jf. § 28, og at livsarvingernes tvangsarv skal båndlægges, jf. arvelovens §§ 58ff.

Arveloven af 1963 nedsatte livsarvingernes tvangsarv fra 2/3 til halvdelen af den legale arv. For ægtefællens vedkommende indebar loven en forenkling i forhold til de tidligere regler, hvor ægtefællens tvangsarv var 2/3 af den legale lod i tilfælde, hvor ægtefællen arvede sammen med arveladerens forældre og deres afkom, og ellers 1/3.

1.2. Forlodsret for børn

Reglerne om forlodsret for børn i arvelovens kapitel 5 var en nydannelse i arveloven af 1963, der var inspireret af svensk ret. Efter arvelovens § 27 har arveladerens barn ret til forlods at få udlagt et efter forholdene afpasset beløb, hvis dette er nødvendigt for at sikre barnet passende underhold og uddannelse indtil dets 21. år. Ved fastsættelsen af forlodsbeløbet kan der tages hensyn til, hvilke udgifter arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse.

Forlodsretten kan ikke indskrænkes ved testamente og går forud for anden arv. Retten fyldestgøres kun af tvangsarv, såfremt boets midler ikke i øvrigt strækker til, jf. § 27, stk. 2. Har flere børn forlodsret, og kan boet ikke udrede det samlede beløb, bestemmer skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt, hvor meget der forlods skal udlægges til et eller flere af børnene, jf. § 28. Skifteretten eller bobestyreren har pligt til at påse, at forlodsret gøres gældende i boet, jf. § 29.

Forlodsretten kan ikke gøres gældende, hvis en længstlevende ægtefælle er i uskiftet bo efter reglerne i arvelovens kapitel 3, idet ægtefællen i disse tilfælde fortsat har forsørgelsespligten over fællesbørn, ligesom ægtefællen efter arvelovens § 9, stk. 3, overtager den afdøde ægtefælles forsørgelsespligt over for dennes mindreårige særbørn. Forlodsretten fortrænges endvidere af arvelovens § 7b, stk. 2, hvorefter ægtefællen altid har ret til af boet at udtage så meget, at værdien

heraf sammenlagt med den efterlevende ægtefælles bos- og arvelod udgør indtil 150.000 kr. (200.000 kr. i 2006)

Reglerne om arvehenstand i arvelovens § 24 e indebærer, at der mod betryggende sikkerhed kan gives ægtefællen henstand med et udlagt forlodsbeløbs betaling til børn under 18 år. Efter arvehenstandsbekendtgørelsens § 9, stk. 2, kan statsamtet dog til enhver tid forlange forlodsbeløbet udbetalt, hvis der er sket en væsentlig forringelse af sikkerheden, eller hvis den længstlevende ægtefælle ikke længere bekoster arvingens underhold og uddannelse.

Reglerne om forlodsret har ikke nævneværdig praktisk betydning, og de har, så vidt det er udvalget bekendt, ikke været anvendt i de seneste mange år. Om årsagerne hertil henvises til Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, side 53-58, hvor reglerne foreslås ophævet.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

2.1.1. Livsarvingernes tvangsarveret

Efter § 29, stk. 1, 1. pkt., i lov om arv m.m. har livsarvingerne som udgangspunkt en tvangsarveret på 2/3 af den afdødes formue.

Tvangsarveretten begrænses ved § 29, stk. 1, 2. pkt., hvorefter tvangsarven for hvert barn højst kan udgøre 1 mio. kr. Arveladers børnebørn, oldebørn mv. er også omfattet af beløbsgrænserne. Hver linie skal således ikke have mere end 1 mio. kr. Hvis arveladerens barn er dødt, men efterlader sig to børn (børnebørn) begrænses hvert af børnebørnenes tvangsarveret derfor til 500.000 kr. For så vidt angår arveladers børnebørn, følger det imidlertid af bestemmelsen, at de mindst skal arve 200.000 kr. Det betyder i praksis, at tvangsarveretten på 1 mio. kr. vil blive øget i tilfælde, hvor arveladeren efterlader sig mere end 5 arveberettigede

børnebørn efter det samme barn. I en artikel af Thomas Eeg i Tidsskrift for Retsvidenskab 1994, s. 364ff., anføres det, at bestemmelsen kan give visse beregningsproblemer.

Reglen om beløbsbegrænsning, der stammer fra 1917, er oprindelig indsat i loven med henblik på at øge arveladerens muligheder for ved testamente at råde over sine ejendele og er ikke særligt rettet mod generationsskifte af erhvervsvirksomhed. Den nuværende beløbsbegrænsning blev fastsat i 1985 og reguleres ikke automatisk. Dette har i praksis betydet en vis udhuling af tvangsarveretten

Udvalget har i februar 2003 haft et møde med professor, dr. jur. Peter Lødrup fra Oslos Universitet med særligt henblik på at høre om de norske erfaringer med en beløbsbegrænsning af livsarvingernes tvangsarv. Lødrup oplyste på mødet, at de norske regler fungerer tilfredsstillende i praksis. Bestemmelsen bidrager til at smidiggøre behandlingen af boer, hvor en erhvervsvirksomhed skal skiftes, herunder særligt i de relativt få tilfælde, hvor der er tale om skifte af en større erhvervsvirksomhed.

Efter den norske arvelovs § 29, jf. § 30, kan arveladeren ved testamente bestemme, at en livsarving skal have fortrinsret til at overtage bestemte ejendele efter vurdering. Livsarvingen kan ikke tvinges til at overtage ejendele og har altid ret til i stedet at få arven udbetalt som et beløb. Tvangsarveretten er en andelsret i boet, og arveladeren kan ikke ved testamente disponere over aktiver, hvis værdi overstiger den testationsfrie del af boet, medmindre der er særlig hjemmel til det.

Loven indeholder i § 33 særlige regler om generationsskifte af erhvervsvirksomhed. En erhvervsdrivende kan ved testamente bestemme, at erhvervsvirksomheden skal falde i arv til en eller flere af hans livsarvinger. Et sådant testamente skal stadfæstes af Justitsministeriet, medmindre alle livsarvinger er myndige og har givet samtykke hertil. Stadfæstelse kan ske, når samfundshensyn eller fælles hensyn til arvingerne tilsiger det. I forbindelse med en stadfæstelse ansættes virk-

somhedens værdi skønmæssigt, og der skal træffes beslutning om, hvorvidt udbetaling af arven til de øvrige livsarvinger skal udsættes i en fastsat periode. Hvis udbetalingen af arven udsættes, skal der betales rente, og der skal stilles sikkerhed for arven. Overtagessummen og vilkårene for overtagelsen skal fastsættes således, at der under hensyn til boets størrelse og de øvrige arvinger gives rimelige arbejdsvilkår for den, der overtager virksomheden. Reglen griber ikke ind i de særlige norske regler om overtagelse af landbrugsejendomme (odelsretten og åsetesretten). Tilsvarende regler findes ikke i de øvrige nordiske lande. Bestemmelsen har ikke praktisk betydning, og i perioden 1998 til 2002 er der kun i ét tilfælde sket stadfæstelse.

2.1.2. Ægtefællens tvangsarveret

Efter norsk ret har ægtefællen ikke tvangsarveret til en bestemt brøkdelt af den legale arvelod. Den længstlevende ægtefælle har efter § 6 i lov om arv en såkaldt mindstearveret. Reglen blev indført ved lov nr. 40 af 22. juni 1990 for at beskytte den længstlevende ægtefælle i relativt beskedne dødsboer og for at aflaste skifteretterne ved behandlingen af sådanne boer. Reglen kan i vidt omfang sammenlignes med den danske arvelovs § 7 b, stk. 2, og må anses for en tvangsarveret.

Den længstlevende ægtefælles mindstearveret udgør 4 gange grundbeløbet i den norske "folketrygda" ved dødsfaldet, hvis arveladeren havde livsarvinger. Grundbeløbet i "folketrygda" udgør med virkning fra den 1. maj 2005 ca. 61.000 n. kr. Den længstlevende ægtefælle har derfor - foruden sin boslod - ret til ca. 244.000 n.kr. i mindstearv.

Hvis den førstafdøde ikke havde livsarvinger, men alene arvinger i anden arveklasse, dvs. forældre og deres afkom, hæves mindstearveretten til 6 gange grundbeløbet, svarende til ca. 366.000 n.kr.

Ægtefællens mindstearveret går forud for livsarvingernes krav på tvangsarv. Bortset fra reglerne om mindstearveret må den længstlevende ægtefælle respektere

re den førstafdøde ægtefælles testamentariske dispositioner. Efter § 7 er et testamente, som begrænser ægtefællens arveret dog kun gyldigt, hvis ægtefællen har fået kendskab til det inden testators død, medmindre det var umuligt eller urimeligt vanskeligt at oplyse den anden ægtefælle om testamentet. Mindstearveretten må endvidere ses i sammenhæng med, at ægtefællen har mulighed for uskiftet bo med afdødes legale arvinger, herunder med afdødes særbørn, hvis de samtykker i det. Om de norske regler om uskiftet bo henvises til kapitel 7.2.

2.2. Sverige

2.2.1. Livsarvingernes tvangsarveret

Livsarvingernes tvangsarv udgør halvdelen af den legale lod, jf. ärvdabalkens kap. 7, 1 §. Svensk ret indeholder ikke kvalitative begrænsninger i testationsretten, og retten til tvangsarv er derfor som udgangspunkt alene en ret til et beløb. Arveladeren kan imidlertid ved testamente bestemme, at en tvangsarving skal have udlagt sin tvangsarv i bestemte ejendele.

Har arveladeren ved testamente truffet bestemmelse, der er i strid med livsarvingernes ret til tvangsarv, kan en livsarving inden for en frist på 6 måneder efter, at livsarvingen er blevet underrettet om testamentet, jf. kap. 14, begære ”jämknig” (udligning) af testamentet, jf. kap. 7, 3 §.

2.2.2. Ægtefællens tvangsarveret

Heller ikke efter svensk ret har den længstlevende ægtefælle tvangsarveret til en bestemt brøkdel af den legale arvelod. I medfør af ärvdabalkens kap. 3, 1 §, stk. 2, har den længstlevende altid krav på at få værdier, der sammen med eventuelle andre formuegoder, som den længstlevende har modtaget af boet, eller som udgør den pågældendes særeje, modsvarer 4 gange det grundbeløb, der efter loven om allmän försäkring (lov 1962:381 med senere ændringer) gælder på tidspunktet for den førstafdøde ægtefælles død. I 2005 udgør grundbeløbet ca. 39.400 sv.kr.

Længstlevende har således altid krav på at få værdier indtil ca. 157.000 sv.kr. Reglen indebærer alene, at ægtefællen har ret til et beløb, og der er således ikke tale om en kvalitativ regel.

Den førstafdøde ægtefælle kan ikke ved testamente begrænse den længstlevende ægtefælles mindstearveret, og ægtefællens ret gælder forud for livsarvingernes tvangsarveret. Reglen kan i vidt omfang sammenlignes med den danske arvelovs § 7 b, stk. 2, og må anses for en tvangsarveret.

2.3. Finland

2.3.1. Livsarvingernes tvangsarveret

Livsaringernes tvangsarveret udgør halvdelen af den legale arv, jf. den finske arvelovs 7. kap., 1 §. Finsk ret indeholder ikke kvalitative begrænsninger i testationsretten, og retten til tvangsarv er derfor som udgangspunkt alene en ret til et beløb. Som det er tilfældet i Sverige, kan arveladeren imidlertid ved testamente bestemme, at en tvangsarving skal have udlagt sin tvangsarv i bestemte ejendele

2.3.2. Ægtefællens tvangsarveret

Efter finsk ret har ægtefællen alene en tvangsarv, der svarer til ægtefællernes bolig og indboet heri, jf. den finske arvelovs 3. kap., § 1 a. Retten til boligen gælder dog ikke, hvis den længstlevende ægtefælle har en anden rimelig bolig til rådighed. Længstlevende har fuld ret til at råde over boligen i levende live, men kan ikke råde over boligen ved testamente.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Livsarvingers tvangsarv

Spørgsmålet om ophævelse af tvangsarveretten for livsarvinger blev drøftet i betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 77f.:

”Ophævelse af tvangsarveretten vil være et afgjort brud med en århundredgammel retsudvikling her i landet. Testationsfriheden udnyttes kun i beskedent omfang, når der efterlades tvangsarvinger, hvorfor der ikke synes noget større behov for en ophævelse af tvangsarveretten. Tvangsarveretten giver et passende styrkeforhold mellem generationerne og mindsker muligheden for indflydelse fra arveladerens side på hans afkoms levevis under trussel om fuldstændig at berøve dem deres arv. Endvidere begrænser tvangsarveretten rivalisering mellem arvinger og bidrager til at hindre udnyttelse af en eventuel svagheds- eller afhængighedstilstand hos arveladeren. Tvangsarveretten bidrager også til at hindre en for stor opsamling af formuer på enkelte hænder. Endelig er reglerne om tvangsarveret nøje forbundet med retten til at sidde i uskiftet bo med livsarvinger og med bestemmelsen om legal arveret for børn uden for ægteskab efter deres fader.

Imod tvangsarveretten har særlig været anført to synspunkter. Det ene er, at det bør overlades til arveladeren at bestemme, hvorledes efterladenskaberne efter ham skal fordeles. Når arveladeren efterlader sig flere børn, bør han kunne hindre en deling af sine efterladenskaber og bør selv kunne bestemme, hvem der skal overtage f.eks. den virksomhed, han har rådet frit over i levende live. Det andet synspunkt går ud på, at forældre ikke bør have pligt til at efterlade deres afkom mere end det, der er nødvendigt til deres underhold, medens de er børn, og til deres uddannelse. En videregående ret for disse arvinger kan medføre, at de i stedet for at uddanne sig indretter sig på at leve af deres arv. Efter udvalgets opfattelse har disse betragtninger ikke en sådan vægt, at de kan opveje de betydelige fordele ved en bevarelse af tvangsarveretten, men kan vel tages til indtægt for en vis nedsættelse af tvangsarven. Også den betragtning, at der nu gennemgående er færre børn i ægteskaberne, end da reglen om 2/3-tvangsarv indførtes, hvorved den enkelte arvings legale lod, hvoraf tvangsarven beregnes, er vokset, taler herfor.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå indført en videre testationsadgang for store formuer eller i de tilfælde, hvor en tvangsarvings lod overstiger et vist,

større beløb. I Norden kendes en sådan regel kun i Norge, og under de nordiske forhandlinger har tanken om en sådan udvidet testationsadgang ikke vundet tilslutning fra de andre lande.”

Spørgsmålet er indgående drøftet i Peter Lødrups rapport til det 34. Nordiske Juristmøde i Stockholm i 1996 (forhandlingerne s. 519-539) samt i korreferatet til Lødrups oplæg ved Christian Bojsen-Møller (Danmark) (forhandlingerne s. 541-551). Der kan endvidere henvises til Peter Lødrup og Anders Agells rapport på det 36. Nordiske Juristmøde i Helsinki i 2002 (forhandlingerne s. 69-75), og Lødrup: Nordisk Arverett s. 78-85.

Udvalget har overvejet, om - og i hvilket omfang - der fortsat er grundlag for livsarvingers tvangsarveret.

Under hensyn til at livsarvingerne i langt de fleste tilfælde vil være mellem 45 og 60 år ved arveladerens død, har forsørgelsesmæssige eller etableringsmæssige hensyn ikke længere samme vægt som et argument for bevarelse af tvangsarv. I mange tilfælde vil tvangsarv endda først komme til udbetaling, når den længstlevende ægtefælle dør efter at have været i uskiftet bo. De gældende regler om tvangsarv er endvidere alene udtryk for en tillempet ligestilling af arveladerens børn, idet arveladeren inden for den testationsfrie del af boet allerede efter de gældende regler har vide rammer for at behandle livsarvingerne forskelligt. For en afskaffelse af livsarvingernes tvangsarveret kan endvidere anføres, at det bør være op til arveladeren, der har samlet eller bevaret formuen, at bestemme, hvad der skal ske med formuen ved sin død, og at arveladeren ved dispositioner i levende live fuldstændig frit kan råde over sin formue. Et traditionsbaseret hensyn, hvorefter slægtens tarv skal varetages gennem arv, harmonerer ikke med nutidens samfund, der er baseret på forsørgelse og pleje af ældre, syge og handicappede gennem offentlige pensioner, plejehjem, hjemmehjælpsordninger mv. Også familiestrukturen er ændret. Det store antal skilsmisser har medført, at mange har en ægtefælle eller samlever nr. 2 (eller 3) og har børn i det nye forhold. Tvangsarv kan være en hindring for den, der vil sikre det nye forhold. Selv uden regler om

tvangsarv vil båndene mellem forældre og børn normalt være så stærke, at spørgsmålet om tvangsarv ikke bliver aktuelt. Men i nogle tilfælde kan dette bånd være bristet. Selv om dette ikke er tilfældet, kan en arvelader have lodige grunde til at ønske en anden fordeling af arven, f. eks. ved at springe en generation over og lade arven gå til børnebørnene eller ved at bestemme, at en virksomhed, der er arveladers væsentligste aktiv, skal gå til en bestemt arving, fordi denne arving er bedst til at videreføre virksomheden. Afskaffelse af tvangsarveretten vil således kunne lette gennemførelse af generationsskifte.

For en bevarelse af livsarvingernes tvangsarveret taler, at afskaffelse vil være et brud med en rodfæstet retstradition. Mindreårige børn har et klart behov for at blive beskyttet mod, at deres forældre gør dem arveløse. Tvangsarveret for børn – selv om de er blevet voksne – er formentlig i pagt med, hvad de fleste finder naturligt, og den er da heller ikke afskaffet i de andre nordiske lande. Tvangsarveretten yder i et vist omfang endvidere en livsarving beskyttelse mod pression fra arveladerens side i relation til valg af erhverv, ægtefælle og livsstil. Hertil kommer som et væsentligt argument, at tvangsarvereglerne beskytter arveladerens særbørn. Denne gruppe af arvinger er i stadig vækst på grund af de ændrede familiemønstre. Selv om det må antages, at tvangsarveretten – i hvert fald i dens nuværende udformning – kan vanskeliggøre generationsskifte i nogle tilfælde, kan det ikke berettige til en så vidtgående, generel ændring, og det er næppe muligt at afskaffe tvangsarv alene for virksomhedskapital.

Udvalget finder efter en afvejning af disse hensyn, at det vil være for vidtgående at afskaffe livsarvingernes tvangsarveret. De ovenfor anførte forhold taler dog med betydelig vægt for en beskæring af livsarvingernes tvangsarv, ligesom der kan være grund til at overveje, om arveladers testationskompetence fortsat ikke alene skal være kvantitativt, men også kvalitativt begrænset. Udvalget foreslår, at tvangsarven for livsarvinger nedsættes fra halvdelen til en fjerdedel af den arvelod, der tilkommer livsarvingerne.

Uanset at der formentlig stadig er et stærkt ønske om, at arv falder til ens børn, har de gældende regler om tvangsarv for børn i nogen grad forhindret, at der har kunnet opnås de optimale løsninger. Et typisk ønske fra fleregangsgifte med hver sit hold børn og eventuelle fællesbørn er, at der ved førstafdødes død skal sørges bedst muligt for længstlevende, men at der ved længstlevendes død skal ske en ligestilling mellem parternes børn. Denne ligestilling kan enten være, at hver part skal dele en halvdel, eller at man ønsker en fuldstændig lighedeling. Dette kan ikke altid lade sig gøre efter de gældende regler, noget afhængig af antallet af børn. Udvalgets forslag om en begrænsning af livsarvingernes tvangsarveret vil skabe mulighed for en sådan ligestilling, jf. følgende eksempler:

Eksempel 1:

M og H har formuefællesskab og har en formue på 1.200.000 kr. M har 3 særbørn. H har et særbarn. Det forudsættes, at H bliver længstlevende. Efter de gældende regler kan der med testamentariske bestemmelser om, at H skal arve mest muligt efter M og om, at H's særbarn ved H's død alene skal have sin tvangsarv, opnås følgende: M og H's boslod udgør hver 600.000 kr. H arver 400.000 kroner. Den resterende arvebeholdning i boet efter M udgør herefter 200.000 kr., der fordeles med 66.677 kr. til hver af M's 3 børn. H's formue udgør herefter 1 mio. kr. Ved H's død udgør tvangsarven til hendes særbarn 500.000 kr. (ved en uændret bobeholdning). Den resterende arvebeholdning i boet efter H udgør herefter 500.000 kroner, der fordeles med 166.677 kr. til hver af M's 3 børn. H's særbarn får således 500.000 kr., og M's børn får hver i alt 233.334 kr.

Eksempel 2:

Samme forudsætninger som ovenfor bortset fra, at M og H har oprettet ægtepagt om ægtefællebegunstigende kombinationssæreje. Efter de gældende regler kan følgende fordeling opnås, hvis M afgår ved døden først: H's særeje udgør 600.000. M's bodel udgør 600.000 kr., hvoraf H tager boslod med 300.000 kr. Arvebeholdningen i M's bo udgør 300.000 kr., hvoraf H arver 200.000 kr. Den resterende arvebeholdning i boet efter M udgør 100.000 kr., der fordeles med 33.333 kr. til hver af M's 3 børn. H's formue udgør herefter 1.100.000 kr. Ved H's død udgør tvangsarven til hendes særbarn 550.000 kr. Den resterende arvebeholdning i boet efter H udgør herefter 550.000 kr., der fordeles med 183.333

kr. til hver af M's 3 børn. H's særbarn får således 550.000 kr., og M's særbørn får hver i alt 216.666 kr.

Efter udvalgets lovudkast kan følgende fordeling opnås i eksempel 2:

H's særeje udgør 600.000. M's bodel udgør 600.000 kr., hvoraf H tager boslod med 300.000 kr. Arvebeholdningen i M's bo udgør 300.000 kr., hvoraf H arver 262.500 kr. (H's legale arv på 150.000 kr. samt den øvrige del af arvebeholdningen bortset fra 37.500 kr., nemlig den 1/4 af livsarvingernes legale arv, som er deres tvangsarv). H's formue udgør herefter 1.162.500 kr. Den resterende arvebeholdning i boet efter M udgør 37.500 kr., der fordeles med 12.500 kr. til hver af M's 3 børn. Ved H's død udgør tvangsarven til hendes særbarn 290.625 kr. Den resterende arvebeholdning i boet efter H udgør herefter 862.500 kr., der fordeles med 287.500 kr. til hver af M's 3 børn. M's særbørn får således hver i alt 300.000 kr. og H's særbarn får ud over sin tvangsarv den resterende bobeholdning på 9.375 kr., dvs. i alt 300.000 kr.

Udvalget har overvejet, om tvangsarveretten tidsmæssigt bør begrænses, således at der kun er tvangsarveret for f.eks. arveladerens mindreårige børn eller for tvangsarvinger under 24 år. Ældre livsarvinger har typisk ikke et lige så stort behov for økonomisk sikring gennem tvangsarven som en yngre livsarving, der mister en forsøger. Under hensyn til den foreslåede betydelige nedsættelse af tvangsarvebrøken for livsarvinger er der næppe i praksis noget behov for en sådan yderligere begrænsning af tvangsarven. En aldersgrænse vil også kunne virke tilfældig, f. eks. i forhold til søskende, der er på begge sider af grænsen.

Konsekvenserne af udvalgets forslag om nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv til $\frac{1}{4}$ af den legale arvelod kan illustreres med følgende eksempel:

Eksempel:

Manden og hustruen har fælleseje og har 2 fællesbørn. Boet udgør netto 2 mio. kr. Manden dør. Hustruen tager boslod med 1 mio. kr. Hustruens legale arv udgør efter § 9 i udvalgets lovudkast halvdelen af boet svarende til 500.000. Tvangsarven heraf udgør 250.000 kr. Børnenes legale arv udgør for hver 250.000 kr. eller i alt 500.000 kr. Tvangsarven heraf udgør for hver 62.500 kr. eller i alt 125.000 kr. Tvangsarven udgør således 37,5 % af boet, mens friarven

udgør 62,5 %. Det forudsættes, at den foreslåede 500.000 kroners regel i § 11, stk. 2, ikke spiller ind.

Udvalget har særligt overvejet, om en ændring af reglerne om livsarvingers tvangsarv kan lette gennemførelse af generationsskifte i erhvervsvirksomheder. Selv om de fleste generationsskifter formentlig foretages i virksomhedsejerens levende live, er der utvivlsomt en del tilfælde, hvor dette i stedet søges ordnet ved testamente.

Som nævnt i afsnit 1.1. giver de gældende regler om tvangsarv arvingen en andelsret i boet. Arveladers testationsret er således også kvalitativt begrænset, idet der ikke kan testes over bestemte genstande, hvis deres værdi overstiger den testationsfri halvdel af boet med tillæg af den pågældende arvinges tvangsarvelod. En arvelader kan således ikke bestemme i sit testamente, at det ene af hans børn skal arve virksomheden mod at udbetale de andre børns tvangsarv kontant, hvis virksomhedens værdi ikke kan rummes inden for den testationsfri halvdel og virksomhedsarvingens tvangsarvelod. Som nærmere omtalt i kapitel 20 om kvalitative arveregler forslår udvalget, at denne kvalitative begrænsning opgives, således at arvelader – i lighed med hvad der gælder i Sverige og Finland – får adgang til at bestemme, at en tvangsarving skal have sin arv udbetalt kontant, og at en tvangsarving skal kunne overtage bestemte aktiver til vurderingsbeløbet, selv om aktivet overstiger denne arvinges arvelod, mod at udløse de andre arvinger kontant, jf. lovudkastets § 55, stk. 2. Denne ændring vil kunne lette generationskifte – forudsat at virksomhedsarvingen er i stand til at udløse de øvrige tvangsarvinger. Efter det for udvalget oplyste er det ikke usædvanligt, at arvelader tegner en livsforsikring, hvor virksomhedsarvingen indsættes som begunstiget, således at arvingen herved får økonomisk mulighed for at udløse de andre arvinger.

En nedsættelse af tvangsarvebrøken for livsarvinger til $\frac{1}{4}$ af den legale lod vil selvsagt yderligere løse nogle af de økonomiske problemer, der kan opstå ved et generationsskifte af en virksomhed, der tilrettelægges i et testamente. Selv med den foreslåede begrænsning af livsarvingernes tvangsarvebrøk vil det dog efter

omstændighederne kunne være betydelige værdier, der skal udredes af virksomhedens kapital til fyldestgørelse af de øvrige tvangsarvinger. Udbetalingen af tvangsarv i forbindelse med et dødsboskifte kan derfor medføre, at en i øvrigt rentabel virksomhed bliver urentabel, fordi der skal optages lån eller gøres indhug i likvide beholdninger. Dette synspunkt vil fortsat gøre sig gældende – men med mindre styrke - hvis tvangsarven nedsættes til en fjerdedel af livsarvingernes legale arv.

Udvalget har overvejet at give arveladeren adgang til ved testamente at beskære tvangsarveretten af hensyn til en forsvarlig fortsættelse af virksomhedens drift. En tvangsarving, der ikke vil respektere testamentets bestemmelser herom, skulle herefter have mulighed for at indbringe sagen for et særligt sagkyndigt generationsskiftenævn, der skulle være undergivet legalitetskontrol af skifteretten. Et sådant system bør for at imødegå risikoen for omgåelse suppleres med en regel om, at dødsboet skal genoptages, og arven omfordeles, hvis virksomheden bliver afhændet inden for en vis årrække.

Udvalget kan ikke anbefale oprettelse af et generationsskiftenævn. En sådan ordning ville gøre systemet meget bureaukratisk, og de norske erfaringer viser, at adgangen til at indbringe tilsvarende spørgsmål for det norske justitsministerium kun er blevet benyttet i et meget lille antal sager og i de fleste af dem med afslag til følge.

Udvalget har desuden overvejet, om generationsskiftehensyn kan varetages ved regler om, at skifteretten skal have adgang til at udelukke eller begrænse af livsarvingernes arveret til virksomhedskapital. Livsarvingernes tvangsarv måtte i givet fald fyldestgøres af arveladerens privatformue, i det omfang formuen rækker til det. En sådan løsning ville være mindre bureaukratisk end etableringen af et generationsskiftenævn. På den anden side vil skifteretten næppe have tilstrækkelig forretningsmæssig indsigt til uden en forretningskyndig indstilling – fra f.eks. en vurderingsmand, der udmeldes efter dødsboskiftelovens kapitel 26 - at afgøre, om det af hensyn til en virksomheds fortsættelse er nødvendigt at begrænse

tvangsarven. En ordning, hvorefter skifteretten træffer afgørelse om begrænsning eller udelukkelse af livsarvingers tvangsarveret på baggrund af en forretningskyndig indstilling, vil derfor også kunne føre til en betydelig forsinkelse af bobehandlingen. Et forslag om at give skifteretterne en kompetence til at begrænse tvangsarven ved generationsskifte af landbrugsejendomme blev i øvrigt forkastet af Rigsdagen ved behandlingen af det forslag til arvelov, der byggede på Arvelovskommissionens udkast fra 1941.

Hertil kommer, at en ordning, hvorefter der skabes adgang til at begrænse eller udelukke tvangsarv af virksomhedskapital under alle omstændigheder vil rejse en række en række afgrænsningsproblemer, bl.a. ved fastlæggelsen af, hvad der skal anerkendes som erhvervsvirksomhed. Det kan f. eks. være tvivlsomt, om en virksomhed, der består i en udlejningsejendom eller i en minoritetsaktiepost i et selskab, skulle være omfattet af reglerne. Det vil endvidere i hvert fald for virksomheder, der ikke er omfattet af årsregnskabsloven, kunne være tvivlsomt, hvad der skulle karakteriseres som kapital i virksomheden. Hverken skattelovgivningen eller den civile retlige lovgivning indeholder en entydig definition af, hvad der må anses for erhvervsvirksomhed, og det vil være vanskeligt at fastlægge dette i arveloven. Udvalget kan derfor ikke anbefale, at der indføres regler om udelukkelse eller begrænsning af tvangsarveret til virksomhedskapital.

I Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2002, s. 84, foreslås en nedsættelse af livsarvingernes tvangsarvebrøk, der i Norge er større end i Danmark, nemlig 2/3 af den legale arv, kombineret med en adgang til at beløbsbegrænse livsarvingernes tvangsarv, således som det kendes fra norsk ret, jf. ovenfor afsnit 2.1.2.

En adgang til ved testamente at kunne begrænse livsarvingernes tvangsarv, f. eks. til 500.000 kr. eller til 1 mio. kr., vil kunne løse en række af de problemer, der kan opstå i forbindelse med generationsskifte af erhvervsvirksomhed. Dette hensyn må imidlertid ikke overbetones, fordi størstedelen af generationsskifterne som nævnt formentlig finder sted, mens arveladeren stadig er i live. Imod en beløbsbegrænsning kan endvidere tale, at der vil opstå forskelle ved behandlingen

af mindre og større generationsskifter, fordi reglen kun vil få betydning for boer over en vis størrelse.

Hensynet må imidlertid heller ikke underbetones. Det er oplyst for udvalget, at hen ved 30 % af generationsskifterne i EU-området ikke er (fuldt) gennemført ved arveladerens død. Mange arveladere med virksomheder ønsker endvidere ved testamente at sikre arvinger, virksomheden og ansatte i denne mod et uventet tidligt dødsfald. Ret få af disse bliver aktuelle, men arveladeren kan ikke på forhånd vide, om vedkommende vil blive ramt.

En adgang til beløbsbegrænsning vil navnlig kunne være hensigtsmæssig ved generationsskifte af større boer, hvor en erhvervsvirksomhed med betydelige værdier skal tilfalde en livsarving, og hvor der også er øvrige tvangsarvinger, der skal tilgodeses. Med en beløbsbegrænsning fastsættes der endvidere en beløbsmæssig øvre grænse for de sociale hensyn, som reglerne om tvangsarv også traditionelt har varetaget. Samtidig fastholdes i nogen grad det element af slægtsansvar, som er en del af baggrunden for tvangsarv.

Udvalget finder på denne baggrund, at en del taler for, at arveladeren bør have mulighed for ved testamente at bestemme, at tvangsarven skal beløbsbegrænses. Udvalgets overvejelser har navnlig været koncentreret om to beløbsgrænser: 500.000 kr. og – som i Norge – 1 mio. kr. Som bilag 4 til betænkningen er optrykt en række beregningseksempler på de to beløbsgrænsers betydning for livsarvingernes tvangsarveret i forskellige situationer. Beregningerne i bilag 4 angår alene fordelinger, hvor der ikke skal afsættes beløb til en længstlevende ægtefælle.

For boer efter *ugifte* arveladere med et barn vil en beløbsbegrænsning på 500.000 kr. få betydning i boer over 2 mio. kr., hvis mest muligt skal tillægges andre. Sættes beløbsgrænsen til 1 mio. kr., vil beløbsbegrænsningen få betydning i boer over 4 mio. kr. Konsekvenserne af en beløbsbegrænsning på 500.000 kr. og 1 mio. kr. kan illustreres med følgende eksempel:

Eksempel 1:

M efterlader sig sin søn B1, som han ikke har kontakt med. Han vil gerne begunstige sin nevø N mest muligt. B1 er legal arving til hele boet. B1's legale arv kan begrænses til $\frac{1}{4}$ af den legale lod. En beløbsgrænse på 500.000 kr. får derfor kun selvstændig betydning, hvis boet er på mindst 2 mio. Fordelingen bliver herefter, at B1 får 500.000 kr., og N får 1,5 mio. kr.

Hvis beløbsbegrænsningen sættes til 1 mio. kr., skal boet i samme eksempel mindst udgøre 4 mio. kr., for at beløbsbegrænsningen får selvstændig betydning.

I boer efter *gifte* arveladere vil den længstlevende ægtefælle for at lette et generationsskifte ofte have givet afkald på boslod og tvangsarv mod at blive sikret forsørgelse på anden måde. Ejerægtefællen kan endvidere være indsat på en tidligere plads i en successionsrækkefølge, hvorefter den længstlevende ægtefælle ved skiftet hverken tager boslod eller tvangsarv af de aktiver, der er omfattet af successionsrækkefølgen. Der kan også være oprettet et fælles testamente mellem ægtefællerne, hvori det f.eks. bestemmes, at et generationsskifte først skal ske, når længstlevende afgår ved døden

Eksempel 2:

M og H har formuefællesskab og fællesbørnene B1 og B2. I et gensidigt testamente har ægtefællerne bestemt, at B1 skal tillægges mest muligt ved længstlevendes død. Boet er på 4 mio. kr., og B2's legale arv udgør 2 mio. kr. Heraf er $\frac{1}{4}$ tvangsarv, dvs. 500.000 kr. B1 får sin legale arv på 2 mio. kr. og den testationsfrie del af boet på 1,5 mio. kr. B1 får herefter 3,5 mio. kr. og B2 får 500.000 kr. Med en beløbsbegrænsning på 500.000 kr. skal boet i denne situation udgøre over 4 mio. kr., for at begrænsningen får selvstændig betydning.

Sættes beløbsbegrænsningen til 1 mio. kr., skal boet i samme eksempel udgøre over 8 mio. kr., førend beløbsbegrænsningen bliver aktuel.

I tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle skal tage både boslod og tvangsarv (f.eks. fordi det ikke har været muligt at indgå en aftale med ægtefællen om fordelingen af arven), kan følgende eksempler nævnes:

Eksempel 3:

M og H har 2 fællesbørn og fælleseje. M dør og har oprettet testamente om, at B1 skal begunstiges mest muligt. Fællesboet skal med en beløbsbegrænsning på 500.000 kr. til hver livsarving udgøre over 16 mio. kr., førend beløbsgrænsen bliver aktuel.

H tager boslod med 8 mio. kr. og arver alene sin tvangsarv. Efter udvalgets lovudkast udgør H's legale arv halvdelen af M's ejendele, dvs. 4 mio. kr. H's tvangsarv udgør efter forslaget halvdelen heraf, dvs. 2 mio. kr. B1 og B2's legale arv udgør tilsammen 4 mio. kr. eller 2 mio. kr. til hver. B2's arv kan ved testamente begrænses til tvangsarven, der efter udvalgets lovudkast udgør $\frac{1}{4}$ af den legale lod, dvs. 500.000 kr. B1 får herefter sin legale arv på 2 mio. kr. og den testationsfrie del af boet (den del af H's legale arv, der ikke er tvangsarv, og den del af B2's legale arv, der ikke er tvangsarv) på 3,5 mio. kr. Fordelingen bliver herefter: H får 10 mio. kr., B2 får 500.000 kr., og B1 får 5,5 mio. kr.

Eksempel 4:

Fællesboet skal med en beløbsbegrænsning på 1 mio. kr. til hver tvangsarving udgøre over 32 mio. kr. i samme eksempel, førend beløbsbegrænsningen får nogen betydning.

H tager boslod med 16 mio. kr. og arver alene sin tvangsarv. Efter udvalgets lovudkast udgør H's legale arv halvdelen af M's ejendele, dvs. 8 mio. kr. H's tvangsarv udgør efter forslaget halvdelen heraf, dvs. 4 mio. kr. B1 og B2's legale arv udgør tilsammen 8 mio. kr. eller 4 mio. kr. til hver. B2's arv kan ved testamente begrænses til tvangsarven, der efter udvalgets lovudkast udgør $\frac{1}{4}$ af den legale lod, dvs. 1 mio. kr. B1 får herefter sin legale arv på 4 mio. kr. og den testationsfrie del af boet (den del af H's legale arv, der ikke er tvangsarv, og den del af B2's legale arv, der ikke er tvangsarv) på 11 mio. kr. Fordelingen bliver herefter: H får 20 mio. kr., B2 får 1 mio. kr., og B1 får 11 mio. kr.

Eksemplerne tager alene udgangspunkt i den typesituation, hvor der er formuefællesskab mellem ægtefællerne, hvor længstlevende ikke går i uskiftet bo, og hvor et af ægtefællernes to børn skal arve mest muligt. I praksis vil der imidlertid ofte ved ægtepagt eller ved trediemandsbestemmelse være truffet bestemmelse om, at en erhvervsvirksomhed eller andre aktiver skal være den ene ægtefælles fuldstændige særeje. I en sådan situation vil fordelingen af arven selvsagt blive en anden, fordi særejet ikke indgår i formuefællesskabet.

Eksempel 5:

M og H er gift og har fællesbørnene B1 og B2. Der er fuldstændigt særeje i ægteskabet. M efterlader sig 8 mio. kr. Det er bestemt, at mest muligt skal tillægges B1. H arver alene sin tvangsarv, dvs. 2 mio. kr. Den legale arv til hvert af børnene udgør 2 mio. kr. B2's arv begrænses til tvangsarven, der udgør en $\frac{1}{4}$ af den legale arv, dvs. 500.000 kr. B1 får sin legale arv på 2 mio. kr. og den testationsfrie del af boet (den del af H's og B1's legale arv, der ikke er tvangsarv), dvs. 3,5 mio. kr.). Fordelingen bliver herefter: H får 2 mio. kr., B2 får 500.000 kr., og B1 får 5,5 mio. kr.

Med en beløbsbegrænsning af tvangsarven til livsarvinger på 500.000 kr. skal boet i eksemplet således udgøre over 8 mio. kr., før beløbsgrænsen bliver aktuel. Med en beløbsbegrænsning på 1 mio. kr. skal boet udgøre 16 mio. kr., før beløbsgrænsen bliver aktuel.

Eksempel 6:

M og H er gift og har fællesbørnene B1 og B2. Der er fuldstændigt særeje i ægteskabet. M efterlader sig 16 mio. kr. Det er bestemt, at mest muligt skal tillægges B1. H arver alene sin tvangsarv, dvs. 4 mio. kr. Den legale arv til hvert af børnene udgør 4 mio. kr. B2's arv begrænses til tvangsarven, der udgør en $\frac{1}{4}$ af den legale arv, dvs. 1 mio. kr. B1 får sin legale arv på 4 mio. kr. og den testationsfrie del af boet (den del af H's og B1's legale arv, der ikke er tvangsarv), dvs. 7 mio. kr. Fordelingen bliver herefter: H får 4 mio. kr., B2 får 1 mio. kr., og B1 får 11 mio. kr.

Eksemplerne viser, at der både med en beløbsbegrænsning på 500.000 kr. og 1 mio. kr. skal være tale om boer af en anelig størrelse, før beløbsgrænserne får betydning for fordelingen af tvangsarven. Det er imidlertid typisk i de store boer, at generationsskiftespørgsmål volder væsentlige problemer. Vælges 1 mio. kr. som begrænsningsbeløb, vil reglen kun have betydning i forholdsvis få boer, men vil formentlig netop i disse boer kunne få en væsentlig betydning for tilrettelæggelse af et hensigtsmæssigt generationsskifte. En beløbsbegrænsning af tvangsarven til 500.000 kr. vil formentlig indebære et for stort indgreb i livsarvingernes tvangsarveret i tilfælde, hvor arveladeren efterlader sig betydelige midler og vil

derfor kunne bidrage til at skabe konflikter mellem arvingerne. På denne baggrund er det den overvejende opfattelse i udvalget, at en beløbsgrænse på 1 mio. kr. i givet fald bør foretrækkes. Et beløb af denne størrelsesorden vil være tilstrækkelig til at give tvangsarvingen en betydelig økonomisk sikring. Den foreslåede beløbsbegrænsningsregel vil selvsagt kun have betydning, hvis boet er så stort, at tvangsarven ellers ville være over 1 mio. kr.

Der bør kun gælde én beløbsgrænse. En ”trappetrinsmodel”, hvor grænsen f.eks. er 500.000 kr. for boer indtil en vis størrelse og derefter 1 mio. kr. , er uhenigtsmæssig. Sættes eksempelvis grænsen ved en bostørrelse på 25 mio. kr., vil det være af væsentlig betydning for de livsarvinger, der skal have deres tvangsarv, om boets formue er på den ene eller den anden side af grænsen, hvilket ville kunne føre til stridigheder under bobehandlingen. Boets formue kan således have ændret sig i forhold til værdien på tidspunktet for testamentets oprettelse. Er værdien faldet til mindre end f.eks. 25 mio. kr., vil de ramte arvinger kunne gøre gældende, at det ikke var arveladerens hensigt, at de kun skulle arve 500.000 kr., og at der derfor var bristet en væsentlig forudsætning for arveladerens bestemmelse om begrænsningen af tvangsarven. Herved ville der også kunne skabes usikkerhed for arveladeren med hensyn til, om et generationsskifte vil kunne gennemføres som planlagt. Fastsættelsen af, hvilken arvebeholdning der skulle udgøre et ”trappetrin”, ville formentlig også under alle omstændigheder forekomme vilkårlig.

Selv om en beløbsgrænse vil være et fremmed element i dansk arveret, og uanset at udvalgets forslag om nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv og om opgivelse af den kvalitative tvangsarveret (jf. udkastets § 55, stk. 2) vil tilgodese ønsket om at lette generationsskifte, finder udvalget, at en beløbsgrænse på 1 mio. kr. i visse tilfælde vil kunne betyde en væsentlig yderligere lettelse, uden at tvangsarvingernes berettigede interesser bliver tilsidesat. Udvalget har herved også lagt vægt på de positive erfaringer i Norge.

Udvalget har ikke fundet anledning til som i norsk ret at foreslå særlige regler om en minimumsarvelod for børnebørn m.v., der indebærer, at arvelodden for børnebørn kan være højere end den andel af de 1 mio. kr., der ved en ligedeling ville tilkomme dem. I Norge skal hvert barnebarn, der er tvangsarving, mindst have 200.000 kr. Efter udvalgets opfattelse er der ikke et sådant forhold mellem bedsteforældre og børnebørn, at børnebørnene behøver en særlig beskyttelsesregel. Princippet i den gældende lovs § 1, stk. 2 (lovudkastets § 1, stk. 2), bør derfor også gælde her.

Norsk ret indeholder ikke regler om regulering af beløbsgrænsen på 1 mio. kroner, hvilket har ført til en udhuling af tvangsarveretten³. En sådan udhuling bør imødegås ved en bestemmelse om, at beløbsgrænsen årligt skal reguleres, sml. dødsboskiftelovens § 21.

I kapitel 20 om kvalitative arveregler mv. behandles bl.a. reglerne om overtagelse efter vurdering, spørgsmålet om arveladerens adgang til at bestemme, at tvangsarven skal udbetales kontant, samt spørgsmålet om fordeling af tvangsarven på fælleseje og særeje.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 5 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Ægtefællens tvangsarv

Allerede i betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen (s. 78) blev det overvejet, om der fortsat var behov for at opretholde ægtefællens ret til tvangsarv. Det blev bl.a. overvejet, om ægtefællens ret kunne tilgodeses ved et kapitaliseret underholdsbidrag, eller om ægtefællens tvangsarveret skulle være afhængig af et konkret skøn over ægtefællens økonomiske situation⁴. Udvalget fandt imidlertid,

³ Der imidlertid er på 2/3 af den legale arv.

⁴ Udvalgets overvejelser herom tog bl.a. udgangspunkt i engelsk ret, hvorefter den længstlevende ægtefælle har en beløbsbestemt ret til legal arv (statutory legacy), medmindre andet er bestemt ved testamente. Ægtefællen har ikke en tvangsarveret, men den længstlevende ægtefælle kan ud fra forsørgelsessynspunkter ansøge domstolene om ret til at modtage økonomisk støtte, der skal udredes af den førstafdøde ægtefælles bo (maintenance).

at ægtefællens tvangsarveret som en brøkdæl af den legale arvelod burde bevares og henviste til, at det er en indgroet retsopfattelse i Danmark, at tvangsarven udgør en brøkdæl af den legale lod, og at indførelse af underholds- eller forsørgelssynspunkter på dette område ikke blot ville være en meget væsentlig nydannelse, men også ville svække den klarhed, som bør herske i reglerne om arveretlige forhold.

I lyset af den relativt beskedne tvangsarveretlige beskyttelse af ægtefællen i øvrig nordisk ret, jf. ovenfor afsnit 2, har udvalget overvejet, om der fortsat er behov for regler om tvangsarv for ægtefællen.

Imod en bevarelse af ægtefællens tvangsarveret kan tale, at en ægtefælle allerede i levende live kan bringes i en situation, hvor den pågældende kun har rådighed over sin boslod, fordi arveretten bortfalder allerede ved separation, jf. arvelovens § 38, stk. 1, som kan forlanges ensidigt og uden nærmere begrundelse. Ved separation og skilsmisse, men ikke ved død, jf. U 1980, s. 673 Ø, vil ægtefællens forsørgelsesbehov imidlertid kunne blive tilgodeset ved ægteskabslovens § 56. Ægtefællernes formueforhold under ægteskabet kan også indgå som et moment ved vurderingen af, om der er grundlag for at bevare regler om ægtefællens tvangsarveret. I de situationer, hvor ægtefællerne helt eller delvist har haft fuldstændigt særeje under ægteskabet, kan det således forekomme rimeligt, at der skal være mulighed for at afskære tvangsarven. Forsørgelssynspunktet kunne dog i en sådan situation medføre, at der burde skabes mulighed for et krav mod den førstafdøde ægtefælles særeje, sml. herved ægteskabslovens § 56. Imod en opretholdelse af tvangsarveretten – eller for en beskæring heraf – kan endvidere tale, at ægtefællen i forvejen gennem arvelovens øvrige bestemmelser tillægges fordele i såvel kvantitativ som kvalitativ henseende. Det gælder først og fremmest den foreslåede 500.000 kroners regel i § 11, stk. 2 (der afløser 150.000 kroners reglen i arvelovens § 7 b, stk. 2) samt reglerne om adgangen til uskiftet bo. På den anden side kan det anføres, at en opretholdelse af de nævnte arveretlige fordele samtidig med en afskaffelse af ægtefællens tvangsarveret vil savne logisk sammenhæng. Hvis en ægtefælle ved testamente kunne gøres fuldstændig

arveløs, ville det således forekomme besynderligt, at man gennem reglerne om uskiftet bo kunne få rådighed over den afdøde ægtefælles boslod, eller at man inden for en ikke-eksisterende arvelod kunne udtage enkeltgenstande, jf. arvelovens § 24 b (lovudkastets §§ 12-14). Ud over de nævnte arveretlige fordele er ægtefæller nu ofte gensidigt sikret gennem pensions- og forsikringsordninger, som indebærer, at det forsørgelsesmæssige element i en opretholdelse af ægtefællernes tvangsarveret i en række tilfælde vil have mindre betydning.

For en fastholdelse af tvangsarveretten kan - ud over traditionsmæssige hensyn - tale, at ægtefællerne i levende live har haft indbyrdes forsørgelsespligt, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 2, og at det er naturligt, at dette forsørgelses-hensyn også tillægges vægt ved fordelingen af arven efter den førstafdøde ægtefælle. Hertil kommer, at ægtefællerne under ægteskabet ofte vil have haft en fælles økonomi. Tvangsarveretten indgår således som et centralt element ved en økonomisk og social sikring af den længstlevende ægtefælle, og en afskaffelse af tvangsarveretten eller en reduktion heraf vil derfor rejse en række andre problemer. Udvalget er opmærksomt på, at de gældende regler om ægtefællens tvangsarv formentlig kun har praktisk betydning i meget få tilfælde, idet en ægtefælle, der ikke ønsker, at den anden ægtefælle skal arve, som udgangspunkt vil blive separeret eller skilt. Regler om tvangsarv vil imidlertid kunne få praktisk betydning i f.eks. den situation, hvor manden i et barnløst ægteskab ved testamente har bestemt, at f.eks. et særbarn fra et tidligere ægteskab eller en elskerinde skal arve mest muligt. Det ville være stødende, hvis den længstlevende ægtefælles ret til arv i sådanne tilfælde helt ville kunne udelukkes ved testamente samtidig med, at der ikke er adgang til uskiftet bo. Også efter udvalgets lovudkast er det nemlig en forudsætning for uskiftet bo, at der er tale om fælles livsarvinger, og uskiftet bo med arveladerens særbørn kan kun etableres, hvis de samtykker. Der henvises til kapitel 7 om uskiftet bo. Siden ikrafttrædelsen af arveloven i 1964 har netop familieformer med særbørn på den ene - eller begge sider - fået et langt større omfang.

På denne baggrund finder udvalget, at ægtefællens tvangsarv fortsat er en så grundlæggende del af dansk arveret, at der ikke er grund til en ophævelse eller beskæring heraf. Udvalgets forslag indebærer reelt en styrkelse af ægtefællens arveretlige stilling, fordi ægtefællens legale arv i udvalgets lovudkast foreslås hævet til halvdelen af arveladerens ejendele, når denne efterlader sig livsarvinger, jf. § 9, stk. 1. Om baggrunden herfor henvises til kapitel 5.3.1. om ægtefællens arveret. Da udvalget foreslår en nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv, jf. ovenfor afsnit 3.1., er det hensigtsmæssigt at behandle spørgsmålet om ægtefællens tvangsarv i en selvstændig bestemmelse.

Der henvises til lovudkastets § 10 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Konsekvenserne af forskellige tvangsarvebrøker

I Arvelovskommissionens betænkning af 1941 (s. 67) og betænkning nr. 261/1961 om arvelovgivningen (s. 78) blev det anført, at det ville give anledning til udviklede og uoverskuelige resultater, hvis tvangsarvebrøken blev fastsat forskelligt for ægtefælle og livsarvinger.

Vanskelighederne bør imidlertid ikke overvurderes. For den ene halvdel af boet (livsarvingernes legale lod) udgør tvangsarven 25 % af boet, og for den anden halvdel af boet (ægtefællens legale lod) udgør tvangsarven 50 % af boet. Tvangsarven udgør da samlet 37,5 % af hele boet ($50 \% + 25 \% = 75 \% : 2 = 37,5 \%$).

Da en nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv til en fjerdedel har gode grunde for sig, finder udvalget ikke, at det forhold, at en beregning bliver lidt mere kompliceret, i sig selv bør føre til, at der ikke gennemføres en sådan differentiering. Hertil kommer, at der i forbindelse med et skifte ofte skal foretages udregninger, der er langt mere komplicerede end en fordeling efter de foreslåede brøker.

3.4. Umyndiges arv

Udvalget har overvejet, om der bør være generel adgang for en umyndigs værge til at oprette testamente på den umyndiges vegne. Herved ville værgerne få mulighed for at sikre, at formue, som den mindreårige har arvet eller fået udbetalt fra forsikringer fra den ene af forældrene eller dennes slægt, ikke tilfalder den anden af forældrene eller dennes slægt, hvis barnet dør, inden det fylder 18 år. En sådan ordning vil imidlertid ikke harmonere med, at oprettelse af testamente er en meget personlig disposition. Da det praktiske behov for et sådant testamente endvidere er yderst beskedent, har udvalget ikke fundet grundlag for at foreslå en regel herom.

Udvalget foreslår i stedet, at en arvelader ved testamente skal have mulighed for at træffe bestemmelse om, hvem tvangsarv, der tilkommer en livsarving efter arveladeren, skal tilfalde, hvis livsarvingen dør før det fyldte 18 år uden at have indgået ægteskab og uden at efterlade sig børn. Udvalget har overvejet, om en sådan testation bør være betinget af tilladelse fra Justitsministeriet eller skifteretten, sml. herved Justitsministeriets praksis efter den gældende arvelovs § 71, stk. 2, og udvalgets forslag til § 57 om arveladerens adgang til ved testamente at træffe bestemmelse om fordeling af tvangsarven efter en tvangsarving, der ikke er i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente. Der henvises herom til kapitel 19 om arv, der tilfalder staten mv. Da et testamente om fordeling af den tvangsarv, der tilkommer en mindreårig, imidlertid vil have en relativt begrænset gyldighedsperiode, er der ikke behov for en godkendelsesordning. Hertil kommer, at det vil være vanskeligt nærmere at angive indholdet af en sådan ordning, herunder de vilkår, der skal være opfyldt for at få tilladelse til testationen. En godkendelsesordning vil derfor næppe tjene noget formål.

Udvalget har endvidere overvejet, om testamentet bør bortfalde inden for en bestemt frist, f.eks. 3 måneder, efter at den pågældende livsarving er fyldt 18 år. Det stemmer imidlertid bedst med det forhold, at livsarvingen ved det fyldte 18

år bliver myndig og selv kan oprette testamente, jf. lovudkastets § 67, stk. 1, at testamentet ikke skal have gyldighed ud over dette tidspunkt. Udvalget foreslår derfor, at testamentet automatisk bortfalder ved det fyldte 18. år. Ønsker livsarvingen testamentets indhold videreført, må den pågældende selv oprette testamente.

Der henvises til lovudkastets § 56 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.5. Forlodsret for børn?

Forlodsretten efter arvelovens kapitel 5 (§§ 27-29) er en særlig skønsmæssig, behovsorienteret kvantitativ tvangsarveret for arveladerens børn. Barnet kan få udlagt et beløb af dødsboet – med tilsidesættelse af andre arvekrav – hvis det er nødvendigt for at sikre barnet passende underhold og uddannelse til dets 21. år. Som anført i afsnit 1.2. bruges reglerne om børns forlodsret ikke i praksis, jf. Svend Danielsen: Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 289.

Baggrunden for den manglende anvendelse har antagelig navnlig været nødvendighedskriteriet i § 27, stk. 1, 1. pkt. Reglerne om uskiftet bo i arvelovens kapitel 3 og om ægtefællens udtagelsesret i § 7 b medfører endvidere, at det kun i et begrænset antal tilfælde kan komme på tale at anvende bestemmelserne, idet forlodsretten som nævnt i afsnit 1.2 ikke kan gøres gældende, hvis den længstlevende ægtefælle vælger uskiftet bo, og den viger for ægtefællens ret efter § 7 b. Ved uskiftet bo har den længstlevende ægtefælle forsørgelsespligt også over for førstafdødes særbørn, jf. lovudkastets § 18, stk. 3. Hvis boet skiftes med et mindreårigt særbarn efter førstafdøde, vil barnets væрге få arven udbetalt. Udbetaling af arven sammenholdt med offentlige støtteordninger og eventuel børnepension vil da normalt være tilstrækkelig til at sikre barnets forsørgelse.

Under henvisning hertil og til, at udvalget foreslår tvangsarveretten for livsarvinger opretholdt, om end i beskåret form, er der efter udvalgets opfattelse ikke behov for at videreføre reglerne om forlodsret.

Kapitel 7

Uskiftet bo

1. Gældende ret

Arvelovens kap. 3 indeholder reglerne om uskiftet bo, herunder bl.a. betingelserne for uskiftet bo samt retsvirkningerne heraf. Ved uskiftet bo udskydes arvefaldet efter den førstafdøde ægtefælle, således at længstlevende ægtefælle kan videreføre parternes formuefællesskab.

1.1. Betingelserne for uskiftet bo

Den grundlæggende regel om uskiftet bo findes i arvelovens § 8, hvorefter den længstlevende ægtefælle er berettiget til efter førstafdøde ægtefælles død at overtage ægtefællernes fælleseje uden at skifte med parrets fælles livsarvinger. De fælles livsarvinger, dvs. fællesbørn samt deres afkom mv. i tilfælde af et barns død, jf. arvelovens § 1, kan således ikke ved dødsfaldet kræve arv efter deres førstafdøde forælder, men må afvente boets skifte.

1.1.1. Formuefællesskab

Det er alene muligt at etablere uskiftet bo, såfremt ægtefællerne havde fælleseje eller et særeje, som bliver til fælleseje ved den førstafdøde ægtefælles død. Er en del af førstafdødes formue fuldstændigt særeje, skal der ske skifte af denne del af formuen. Længstlevende kan herefter sidde i uskiftet bo med den resterende del af afdødes formue, der er fælleseje.

1.1.2. Fælles livsarvinger

Længstlevendes ret til uskiftet bo efter arvelovens § 8 gælder kun i relation til fælles livsarvinger.

Længstlevende kan opnå adgang til at sidde i uskiftet bo med førstafdødes arveberettigede særlivsarvinger, såfremt disse meddeler samtykke, jf. arvelovens § 9, stk. 1. Er livsarvingerne umyndige eller under samværgemål, skal samtykket opnås fra værgen henholdsvis skifteværgen samt skifteretten, der ved sin afgørelse tager hensyn til arvingernes interesser og ægtefællens forhold, jf. § 9, stk. 2. I praksis har skifteretterne lagt afgørende vægt på, om mindreårige særbørn bor hos længstlevende og skal forblive og forsørges der, idet længstlevende ifølge § 9, stk. 3, overtager forsørgelsespligten over særbørnene efter førstafdøde. I øvrige tilfælde er der kun undtagelsesvis meddelt samtykke, navnlig såfremt den længstlevende havde stærkt behov for at beholde aktiverne.

Som et eventuelt alternativ til uskiftet bo med umyndige livsarvinger kan længstlevende af skifteretten - mod passende sikkerhedsstilling typisk i fast ejendom - få bevilget henstand med udbetaling af umyndige arvingers arv efter arvelovens § 24 e, såfremt skifteretten vurderer, at længstlevende ved arvens udbetaling ville skulle afhænde fast ejendom, løsøre eller andre midler, der er nødvendige for længstlevendes opretholdelse af hjemmet eller erhverv. I praksis er skifteretterne liberale med at bevilge henstand, når der er tale om fælles livsarvinger, hvorimod der skal foreligge særlige grunde, såfremt der er tale om arvehenstand i relation til førstafdødes særlivsarvinger, medmindre længstlevende bekoster deres ophold eller uddannelse. Arvehenstand medfører, at arven efter førstafdøde er falden og dermed endelig fikseret, hvilket bl.a., indebærer, at længstlevende ikke behøver at udbetale arven ved indgåelse af nyt ægteskab. Arvehenstand er nærmere behandlet i kapitel 8.

En særlivsarvings eventuelle betænkeligheder ved afgivelsen af samtykke til uskiftet bo skyldes bl.a., at den længstlevende ikke i alle tilfælde kan forventes at varetage særbarnets interesse under administrationen af det uskiftede bo, som tilfældet er med fælles - og dermed egne - børn. Dernæst medfører arvelovens § 19, stk. 1, 1 pkt., at førstafdødes særlivsarvinger alene arver førstafdøde, såfremt de lever på det tidspunkt, hvor boet skiftes. Førstafdødes særlivsarvinger kan for at betrygge deres retsstilling gøre deres samtykke til uskiftet bo betinget

af f.eks. begrænsninger i den længstlevendes rådighed over fællesboet, af en begrænset periode med uskiftet bo eller af et partielt skifte.

Samtykket kan være meddelt i førstafdødes levende live, ligesom førstafdøde for at motivere sin særlivsarving til at lade en stedforælder være i uskiftet bo kan oprette testamente, hvorefter særlivsarvingen alene vil få sin tvangsarv, såfremt arvingen kræver skifte.

Opnås der ikke samtykke fra førstafdødes arveberettigede særlivsarvinger, eller har førstafdøde ved testamente bestemt, at en del af arven skal udbetales straks ved vedkommendes død, må der udbetales delvis arv efter førstafdøde, før længstlevende kan overtage resten af boet til uskiftet bo.

1.1.3. Økonomisk betingelse mv.

Længstlevende må af hensyn til førstafdødes livsarvinger og kreditorer ifølge arvelovens § 10 ikke være under konkurs eller være insolvent, hvilket påses af skifteretten.

Er længstlevende umyndig eller under værgemål, må værgen anmode om skifterettens tilladelse til udlevering til uskiftet bo. Skifteretten skal herved påse, at udleveringen er forenelig med den længstlevendes tarv, jf. arvelovens § 11.

1.2. Formelle betingelser for uskiftet bo

Uskiftet bo opnås ved længstlevende ægtefælles begæring herom over for skifteretten. Længstlevende skal inden 6 måneder efter dødsfaldet til skifteretten indlevere en opgørelse over aktiver og passiver, der hører til fællessejet, og over sit fuldstændige særeje, jf. arvelovens § 13, stk. 1. Der betales ikke boafgift ved udlevering til uskiftet bo, men alene en retsafgift på 500 kr.

1.3. Hvilke aktiver og passiver indgår i det uskiftede bo?

Arvelovens § 14 angiver, hvilke aktiver det uskiftede bo omfatter. Det uskiftede bo er en fortsættelse af ægtefællernes fællesbo, hvorfor alt, hvad den længstlevende ved førstafdødes død ejer og senere erhverver, som udgangspunkt indgår i det uskiftede bo, for så vidt det ikke er fuldstændigt særeje, jf. § 14, stk. 1.

Nogle af *førstafdødes* rettigheder af uoverdragelig eller personlig art, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, falder bort ved dødsfaldet, mens allerede forfaldne ydelser indgår i boet, f.eks. tjenestemand- og pensionskassepensioner, rentenydelser, aftægter og lignende periodiske ydelser. Andre af afdødes rettigheder af uoverdragelig eller personlig art frigøres eller bortfalder ved dødsfaldet. Dette indebærer, at de falder i arv eller overtages af ægtefællen og indgår i det uskiftede bo som almindelige aktiver (men måske til en reduceret værdi eller efter fradrag af skatter og afgifter). Som eksempler kan nævnes førstafdødes op-havsrettigheder, båndlagt arv og gave, indeståender på selvpensioneringskonti, kapitalpensionskonti, rateforsikringer, indekskontrakter, etablerings- og investeringsfondskonti samt boligsparekontrakter.

§ 14, stk. 2, handler om den *længstlevende* ægtefælles egne rettigheder af personlig og uoverdragelig art og får betydning, når det uskiftede bo skal skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live. Bestemmelsen er stort set en ordret gengivelse af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger. Af dommene i UfR 2002, s. 1849 H og UfR 1962, s. 870 H, kan det udledes, at en ægtefælle kan holde alle de rettigheder uden for det uskiftede bo, som den pågældende ville kunne have udtaget forlods i forbindelse med et separations- og skilsmissekifte. Af 2002-dommen følger det endvidere, at visse *yderligere* rettigheder, som skal ligedeles ved separation og skilsmisse, kan holdes uden for det uskiftede bo:

H, der havde et særbarn S fra et tidligere ægteskab, og M blev gift i 1961. I 1979 ophævedes samlivet, om end der i en kort periode skete en genoptagelse heraf. I 1998 døde H. Hun havde i 1987 tegnet en kapitalpension, der ifølge poli-

cen skulle udbetales til ægtefællen i tilfælde af død, men ved et testamente havde hun i 1998 bestemt, at M alene skulle have sin tvangsarv, og at S skulle modtage, hvad der tilfaldt hendes nærmeste i form af kapital- og ratepension. Hun havde foruden kapitalpensionen tegnet 2 indekskonti. M havde selv tegnet kapitalpensioner og 2 indekskonti. Under skiftet af boet efter H opstod der tvist mellem M og S om, hvem der havde ret til udbetalingerne af kapitalpensionerne og indekskontrakterne.

Indekskontiene efter H blev inddraget under bobehandlingen, men under henvisning til at der ikke var blevet givet meddelelse til den bank, hvori H havde tegnet sin kapitalpension, om ændringen af begunstigelsen, gav skifteretten M medhold i, at denne kapitalpension tilfaldt ham uden om boet. Omvendt gav skifteretten S medhold i, at M's kapitalpensioner og indekskonti skulle indgå med tilbagekøbsværdien ved delingen af fællesboet.

For landsretten og Højesteret forelå alene spørgsmålet om M's kapitalpensionskonti og indekskonti. Landsretten og Højesteret gav M medhold i, at ingen af ordningerne efter ham skulle inddrages i fællesboskiftet. Højesteret udtalte herved bl.a., at spørgsmålet om, hvorvidt en ægtefælles rettigheder kan holdes uden for fællesboskifte i medfør af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, ikke nødvendigvis skal afgøres på samme måde ved dødsboskifte som ved skifte i anledning af separation eller skilsmisse, og at alle de omtvistede ordninger var af pensionsmæssig art og var af rimelig størrelse.

Længstlevendes kapital- og ratepensionskonti samt kapital- og rateforsikringer kan således holdes uden for et uskiftet bo, uanset om ordningen er oprettet uden tilknytning til et ansættelsesforhold. Dette gælder, selvom kontiene ikke kan holdes uden for et skifte, mens begge ægtefæller lever.

En privat etableret livrente kan ifølge TfA 2000, s. 415, holdes uden for det uskiftede bo, når den ikke kan genkøbes, ligesom det antages at være tilfældet ved separations- og skilsmissekifte. Dommen har formentlig mistet sin betydning ved UfR 2002, s. 1849 H, således at en privat etableret livrente nu kan holdes uden for det uskiftede bo, uanset om den kan genkøbes.

Længstlevendes indekstrakter kan holdes uden for et skifte af det uskiftede bo, jf. UfR 1998, s. 1777 Ø og UfR 2002, s. 1849 H.

Længstlevendes selvpensioneringskonti og indestående i Lønmodtagernes Dyr-tidsfond kan formentlig ligeledes holdes uden for skifte af det uskiftede bo, selv-om midlerne skal ligeledes ved et separations- og skilsmissekifte.

Hvis den længstlevende ægtefælle er indsat som begunstiget i førstafdødes pensi-onsforsikrings- eller opsparingsordninger, er det tvivlsomt, om udbetalte beløb indgår i boet. Spørgsmålet kan have stor praktisk betydning ved vurderingen af, om yngre længstlevende ægtefæller bør gå i uskiftet bo. Der henvises til Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 58.

En livsforsikring tegnet på længstlevendes liv skal efter UfR 1944, s. 573 V på skifte medregnes som et aktiv med tilbagekøbsværdien. Svend Danielsen refererer dommen uden bemærkninger i Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 158. Det må dog antages, at dommen har mistet sin betydning ved UfR 2002, s. 1849 H.

Det følger af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, at krav på erstatning og godtgørelse for personskade samt forsørgertabserstatning ikke indgår i formuefælleskabet mellem ægtefællerne ved skifte i anledning af et ægteskabs ophør, f.eks. ved død. Dette omfatter også et uskiftet bo. Hvis den længstlevende ægtefælle har siddet i uskiftet bo og har modtaget en forsørgertabserstatning i anledning af ægtefællens død, kan erstatningen således holdes uden for skiftet, selvom skiftet først sker flere år efter dødsfaldet, hvis erstatningen ikke er forbrugt. I teori og praksis antages, at også ulykkesforsikringer, der har karakter af compensation til den længstlevende for personskade eller forsørgertab, og livsforsikringssummer er omfattet af en analogi af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, og derfor kan holdes ude af det uskiftede bo. Tilsvarende må formentlig gælde ydelser efter arbejdsskadesikringsloven og beløb, der udbetales i henhold til en sygeforsikring, der i forsikringsmæssig henseende behandles på samme måde som ulykkesforsik-

ring, jf. forsikringsaftalelovens §§ 119-124. Analogien kan ikke anvendes i tilfælde, hvor længstlevende er indsat i en livsforsikringsordning, der er tegnet af tredjemand, men her kan arvelovens § 14, stk. 3, få betydning. For at beløb omfattet af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, eller analogien heraf ikke skal indgå ved skifte af det uskiftede bo, er det et krav, at længstlevende har sørget for at sikre sig bevis for, at midlerne ikke er forbrugt. Det er kun selve det beholdne beløb og surrogater herfor, der kan udtages. Renter og indtægter samt værditilvækst, f.eks. værdistigning på en fast ejendom, indgår derimod i ligedelingen, jf. Jens Møller og Michael S. Wiisbye, Erstatningsansvarsloven med kommentarer, 6. udg., 2002, s. 399f.

Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste indgår i det uskiftede bo, jf. erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2.

For en mere uddybende gennemgang henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 156ff. (med henvisninger).

Arv eller gave, der tilfalder længstlevende, kan holdes uden for det uskiftede bo, hvis længstlevende kræver skifte inden tre måneder efter modtagelsen, jf. arvelovens § 14, stk. 3.

Ved overtagelse af fællesboet bliver længstlevende personlig ansvarlig for førstafdødes gæld, jf. arvelovens § 16, stk. 1, og hæfter dermed personligt med både fællesejet og eventuelt eget særeje. En udlevering til uskiftet bo kan dog omgøres til udlevering til bobestyrerbo, såfremt det efterfølgende viser sig, at førstafdødes bo var insolvent, jf. § 16, stk. 2. Herved kan længstlevende frigøre sig for hæftelsen for førstafdødes gæld. En sådan omgørelse forudsætter, at længstlevende kan opfylde sine forpligtelser efter dødsboskiftelovens § 104 til at tilbagelevere det allerede modtagne eller tilsvare berigelsen deraf eller erstatte dets værdi.

Ægtefællen kan ligeledes udstede præklusivt proklama efter boets udlevering og med skifterettens tilladelse før.

1.4. Længstlevendes rådighed over det uskiftede bo

Længstlevende har i levende live en ejers rådighed over det uskiftede bo, jf. arvelovens § 15, og kan derfor som udgangspunkt råde frit over boet ved overdragelse af aktiver som gave, til eje, sikkerhed mv.

Længstlevendes rådighed er dog begrænset af misbrugsreglen i arvelovens § 20, hvorefter en arving kan kræve sin lod udskiftet af det uskiftede bo, såfremt længstlevende ved misbrug har formindsket boet eller har fremkaldt nærliggende fare for det eller har tilsidesat sin forsørgelsespligt over for arvingen. Eksempler på misbrug er ifølge § 20, stk. 2, navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig høj livrente samt ydelser af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til boets formue. Misbrugsreglen er ganske snæver, idet det bl.a. antages, at længstlevendes rådighed er meget fri, når det gælder almindeligt forbrug og dispositioner, hvorved længstlevende sørger for sin egen forsørgelse. Dernæst forudsætter misbrug ved ydelsen af gaver et klart gavemoment.

Længstlevendes dispositioner kan endvidere i tilfælde af misbrug medføre et vederlagskrav ved skifte eller blive omstødt, jf. arvelovens § 21 og § 22.

Det er arvingen, der ønsker sin arvelod skiftet, der har bevisbyrden for, at der har været tale om misbrug. Skifteretten kan ved arvingers mistanke om misbrug fra længstlevendes side over boets aktiver pålægge længstlevende at oplyse om dispositioner foretaget over det uskiftede bos formue, jf. arvelovens § 13, stk. 4.

I henhold til arvelovens § 15, stk. 2, kan længstlevende ved testamente kvantitativt frit råde over den del af boet, der falder i arv efter længstlevende ved dennes død. Endvidere kan længstlevende ved testamente kvalitativt råde over hele boet. En råden over boets genstande må dog ikke stride mod førstafdødes gyldige testationer i medfør af arvelovens § 66. Dernæst kan længstlevende alene testere over genstande, så længe deres værdi ligger inden for rammerne af længstlevendes

boslod. Halvdelen af længstlevendes boslod kan udgøre tvangsarv, som der ikke kan testes over. Længstlevendes testamentariske råden over det uskiftede bo relaterer sig derfor til delingsforholdet af det uskiftede bo mellem førstafdødes og længstlevendes arvinger ved længstlevendes død.

1.5. Det uskiftede bos ophør

Det uskiftede bo kan ophøre i længstlevendes levende liv eller ved dennes død.

Længstlevende har på hvilket som helst tidspunkt ret til at skifte boet, jf. arvelovens § 17, stk. 1, både helt eller delvist. Længstlevende kan derfor vælge at skifte på et for længstlevende fordelagtigt tidspunkt, f.eks. hvis boet værdimæssigt er kommet så langt ned, at længstlevende kan overtage hele boet efter den såkaldte 150.000 kr. regel i § 7 b, stk. 2.

Hvis der er meddelt samtykke til uskiftet bo med førstafdødes umyndige særbørn, jf. arvelovens § 9, stk. 3, har længstlevende efter anmodning pligt til at skifte boet, efterhånden som særbørnene bliver myndige eller afgår ved døden, jf. § 18. Endvidere kan arvingerne kræve skifte i tilfælde af længstlevendes misbrug, jf. § 20, eller i tilfælde af længstlevendes forsømmelse af forsørgelsespligt over for mindreårige arvinger, jf. § 9, stk. 3.

Endelig medfører længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab en pligt for længstlevende til at skifte boet, jf. arvelovens § 17, stk. 2, hvilket ligeledes fremgår af ægteskabslovens § 10. Etablering af et samlivsforhold medfører derimod ikke pligt til at skifte. Skiftekravet er dog ikke ufravigeligt, da skifte kan undlades ved længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab, hvis samtlige førstafdødes livsarvinger over for længstlevende giver et arveafkald, jf. arvelovens § 31, stk. 2.

Endvidere kan skifte undlades, hvis alle arvinger meddeler skifteafkald. Et sådant skifteafkald medfører imidlertid store vanskeligheder, når et af - eller begge boerne - på et tidspunkt skal skiftes. Dette gælder især, hvis der i det nye ægteskab

har været formuefællesskab, da det uskiftede bo herved indgår i formuefællesskabet i det nye bo. Hvis det nye ægteskab ophører ved den længstlevende ægtefælles død, antages det, at der skal beregnes arv til førstafdødes livsarvinger forud for den nye ægtefælles krav på boslod. Dertil kommer, at skifteafkald ved indgåelse af nyt ægteskab er blevet mere uhensigtsmæssig som følge af § 8, stk. 3, i boafgiftsloven, hvorefter afgiftspligten af afdødes del af boet indtræder, uanset at boet ikke skiftes, hvis den længstlevende ægtefælle indgår nyt ægteskab. Endvidere er der ikke bundfradrag ved afgiftsberegningen, jf. boafgiftslovens § 6.

Endelig overtager længstlevende det uskiftede bo til fri rådighed uden skifte, hvis samtlige førstafdødes livsarvinger dør, mens den længstlevende er i uskiftet bo, jf. arvelovens § 24. Ved længstlevendes død finder delingsreglerne i § 7, stk. 2 og stk. 3, anvendelse. Efter § 7, stk. 2, deles alt, hvad længstlevende har efterladt sig med halvdelen til hver af ægtefællernes slægtsarvinger, medmindre længstlevende efterlader sig livsarvinger eller har indgået nyt ægteskab. Delingsreglen i § 7, stk. 2, er ikke til hinder for, at længstlevende ved testamente kan råde over hele boet, jf. § 7, stk. 3.

1.6. Deling af det uskiftede bo

1.6.1. Deling, når førstafdøde er død efter 1. april 1964

Efter den gældende arvelov udskydes arvefaldet efter førstafdøde, til det uskiftede bo skiftes, jf. arvelovens § 19. Dette har som konsekvens, at førstafdødes livsarvinger kun arver denne, hvis de lever på det tidspunkt, hvor boet skiftes, jf. § 19, stk. 1, 1. pkt., og at arven efter den førstafdøde deles efter arveforholdene på det tidspunkt, hvor boet skiftes, jf. § 19, stk. 2, 1. pkt.

Af § 19, stk. 1, 2. pkt., kan udledes, at det har betydning, hvorvidt der skiftes i længstlevendes levende live eller ved dennes død. Ifølge § 19, stk. 1, 2. pkt., beregnes der - i modsætning til skifte i længstlevendes levende live - ikke arv ef-

ter førstafdøde til længstlevende. Boet ligedeles derfor som udgangspunkt mellem ægtefællernes arvinger. Efterlader den længstlevende ved sin død ikke arvinger, tilfalder hele boet den førstafdødes livsarvinger, jf. § 19, stk. 2, 2. pkt. Bestemmelsen omfatter ikke længstlevendes fuldstændige særeje.

Skiftes der i længstlevendes levende live, tager længstlevende arv efter førstafdøde. Efter de legale delingsregler udtager længstlevende således $\frac{2}{3}$ af boet ($\frac{1}{2}$ af boet som egen boslod, samt som arv $\frac{1}{3}$ af førstafdødes boslod), og førstafdødes livsarvinger $\frac{1}{3}$ af boet ($\frac{2}{3}$ af førstafdødes boslod).

Forhold som f.eks. ægtefællernes udnyttelse af deres testationskompetence eller successivt skifte af det uskiftede bo forrykker selvsagt delingsforholdet mellem arvingerne ved skiftet.

1.6.2. Deling, når førstafdøde er død før 1. april 1964

De nugældende regler om uskiftede boer i kap. 3 finder med visse modifikationer, herunder af delingsreglerne, også anvendelse ved skifte af uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før den nugældende arvelovs ikrafttrædelse den 1. april 1964, jf. overgangsreglen i arvelovens § 75, stk. 1, 2. pkt. En af de mest afgørende forskelle er, at arven efter den forrige arvelov anses for falden ved førstafdødes død.

Det indebærer bl.a., at hvis et af førstafdødes børn dør, medens den længstlevende er i uskiftet bo (mellemdøde børn), indtræder dets arvinger (f.eks. en ægtefælle) i kravet på barnets arveandel i det uskiftede bo. Arvefaldet medfører desuden, at længstlevende også tager arv efter førstafdøde ved skifte efter længstlevendes død. Dernæst er det delingsbrøkerne i henhold til den tidligere arvelov (ægtefællens legale arvelod i forhold til livsarvinger: $\frac{1}{4}$ - $\frac{3}{4}$), der finder anvendelse.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Efter norsk ret har den længstlevende ægtefælle ret til at vælge uskiftet bo med ægtefællernes fællesbørn eller med førstafdødes arvinger i anden arveklasse (som er legale arvinger, også når afdøde efterlader sig en ægtefælle). Det uskiftede bo omfatter ægtefællernes fælleseje, men ægtefællerne kan ved ægtepagt aftale, at den længstlevendes ret til uskiftet bo også skal omfatte ægtefællernes særeje. Ligesom efter dansk ret stilles der krav til den længstlevende ægtefælles solvens. Uskiftet bo med særbørn kan kun etableres med disses samtykke. Ved indgåelse af nyt ægteskab, skal det uskiftede bo skiftes, medmindre førstafdødes arvinger samtykker i, at skifte undlades. Der gælder misbrugsregler svarende til de danske.

2.2. Sverige

Efter svensk ret har den længstlevende ægtefælle ret til at overtage boet efter førstafdøde (såvel fælleseje som særeje) til "fri förfoganderätt", hvilket indebærer, at længstlevende får en fri dispositionsret. Der gælder således ikke misbrugsregler, der kan håndhæves, mens ægtefællen er i live. Der stilles ikke krav til den længstlevende ægtefælles økonomi, og også en insolvent længstlevende har således ret til "fri förfoganderätt". Førstafdødes arvinger har først ret til at få udbetalt deres arv ved længstlevendes død. Dette gælder også, selv om længstlevende indgår nyt ægteskab. Retten til "fri förfoganderätt" gælder ikke i forhold til førstafdødes særbørn, medmindre disse meddeler samtykke.

2.3. Finland

Efter finsk ret har den længstlevende som i Sverige ret til "fri förfoganderätt", hvis førstafdøde alene efterlod sig arvinger i anden arveklasse. Efterlod førstafdøde sig livsarvinger, har længstlevende alene en livsvarig brugsret til den tidli-

gere fælles bolig samt indbo. Herudover kan livsarvingerne kræve deres arv udbetalt straks. Brugsretten gælder både i forhold til fællesbørn og særbørn, og der stilles ikke krav om, at længstlevende er solvent. Brugsretten bevares, uanset om længstlevende indgår nyt ægteskab. Det er uden betydning, om boligen var den førstafdødes særeje.

3. Udvalgets overvejelser

De grundlæggende regler om uskiftet bo blev gennemført med 1926-loven om ægtefællers arveret og uskiftet bo. Ved arveloven af 1963 blev der foretaget en række ændringer af reglerne, herunder at arven efter førstafdøde ikke skal betragtes som falden ved dennes død, hvis længstlevende er i uskiftet bo, men disse ændringer var mere teknisk betonedede og har hovedsageligt betydning for fordelingen af arven efter længstlevendes død og ikke for længstlevendes retsstilling. Det grundlæggende system vedrørende uskiftet bo fra 1926-loven blev ikke ændret.

Efter 1926-loven var hovedreglen, at længstlevende kunne forblive i uskiftet bo til sin død, og den længstlevende ægtefælle kunne dermed via reglerne om uskiftet bo siges reelt at arve den førstafdøde fuldt ud. Det skyldtes, at der kun sjældent var arveberettigede særlivsarvinger, hvilket må ses på baggrund af dels de daværende familiemønstre og holdninger, dels at mandens børn født uden for ægteskab kun undtagelsesvis havde arveret efter manden. Endvidere forekom særeje dengang kun i beskedent omfang, ligesom det var væsentligt mindre udbredt, at den længstlevende ægtefælle indgik nyt ægteskab.

I 1938 fik mandens børn født uden for ægteskab arveret efter deres far, hvis faderskabet blev fastslået. Ifølge undersøgelser foretaget af Justitsministeriets Børnelovsudvalg drejede det sig i 1985 om mellem 150.000 og 200.000 børn. At særbørn tillagdes arveret efter deres far bevirkede, at længstlevende ikke længere i samme udstrækning som tidligere havde en legal ret til uskiftet bo.

I tiden efter anden verdenskrig og i særdeleshed efter 1960'erne ændrede familiemønstrene sig radikalt. I dag kan det ikke længere siges at følge af reglerne om uskiftet bo, at længstlevende normalt reelt er førstafdødes enearving, således at førstafdødes livsarvinger først får udbetalt deres arv, når længstlevende dør eller gifter sig igen. Dette skyldes navnlig, at den førstafdøde ægtefælle langt hyppigere end tidligere efterlader sig særbørn dels på grund af den stigende skilsmissehyppighed – der nu er på omkring 50 % - dels fordi en ikke uvæsentlig del af ægtefæller i dag – inden de blev gift – har været i et samlivsforhold med en anden og fået børn med denne. En undersøgelse i år 2000 ved tre retskredse viste, at der i knap 1/5 af boerne var særbørn, jf. betænkningens bilag 5. Dette tal må i fremtiden forventes at øges i takt med, at den generation, der fik børn i 60'erne og 70'erne, bliver ældre. Den stigende tendens til, at en eller begge ægtefæller har særbørn, vil i praksis betyde, at længstlevende oftere er – og i stigende grad vil være – afhængig af samtykke fra særbørn for at få ret til uskiftet bo.

Hertil kommer, at det i dag må anses for at være væsentligt mere almindeligt, at en enke eller en enkemand også i en relativt høj alder ønsker at indgå nyt ægteskab, og at det derfor er nødvendigt at skifte et uskiftet bo.

Endelig er der i dag langt flere ægteskaber, hvor en eller begge ægtefæller har særeje bl.a. som følge af, at mange testamenter i dag indeholder bestemmelser om, at arv skal være særeje. Er der tale om fuldstændigt særeje, er uskiftet bo udelukket. I tilfælde, hvor der er oprettet et ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, kan det imidlertid efter omstændighederne være hensigtsmæssigt for ægtefællen at gå i uskiftet bo med fællesboet.

Pligten til at skifte med førstafdødes særbørn, hvis førstafdøde havde fuldstændigt særeje, og hvis længstlevende ønsker at indgå nyt ægteskab, kan medføre betydelige økonomiske vanskeligheder for den længstlevende ægtefælle, navnlig hvis en betydelig del af boet består af friværdi i en ejerbolig, hvor længstlevende ønsker at blive boende.

Udvalget har derfor overvejet, om reglerne om uskiftet bo bør ændres, eller om de problemer, der kan opstå for den længstlevende ægtefælle, kan løses på andre måder.

3.1. Bør retten til uskiftet bo udvides til at omfatte arven til førstafdødes særbørn?

Pligten til at skifte med førstafdødes særbørn vil i nogle tilfælde kunne give store økonomiske problemer for den længstlevende ægtefælle, og i en del tilfælde medfører pligten til at udbetale arv til særbørnene, at længstlevende er nødt til at sælge sin bolig.

Efter de gældende regler har ægtefællerne mulighed for ved at oprette testamente og/eller ægtepagt om kombinationssæreje at begrænse førstafdødes særbørns arv meget betydeligt og dermed sikre den længstlevende ægtefælles mulighed for at beholde en ejerbolig. I mange tilfælde har ægtefællerne imidlertid ikke inden dødsfaldet overvejet behovet for testamente og ægtepagt.

En ret for længstlevende til uskiftet bo med førstafdødes særbørn ville på en enkel måde løse længstlevendes problemer i hvert fald på kort sigt. En sådan ret ville samtidig mindske behovet for at oprette testamenter og ægtepagter og ville måske indebære den fordel for særbørnene, at deres arv i færre tilfælde blev begrænset i forhold til den legale arvelod.

En sådan løsning ville imidlertid også indebære en række problemer. Det må antages, at der ved uskiftet bo med særbørn er en større risiko for misbrug af boet fra længstlevendes side, fordi denne ønsker at begunstige sine egne børn eller en eventuel ny samlever på bekostning af førstafdødes særbørn. Hvis kravet om, at særbørn skal meddele samtykke til uskiftet bo, opgives, vil der være flere tilfælde, hvor en længstlevende ægtefælle er i uskiftet bo med særbørn, som længstlevende har et dårligt forhold til. Dette må antages at føre til flere tilfælde, hvor særbørnene berettiget eller uberettiget beskylder længstlevende for misbrug af det

uskiftede bo. Det må derfor antages, at antallet af misbrugssager vil stige. Under alle omstændigheder vil det kunne være ubehageligt for længstlevende at risikere at blive tvunget til at give førstafdødes livsarvinger indsigt i sin økonomi.

Hertil kommer, at den længstlevende ægtefælle i nogle tilfælde er på alder med eller endog yngre end førstafdødes særbørn. I disse tilfælde er der en betydelig risiko for, at førstafdødes særbørn ikke oplever at få deres arv udbetalt, hvilket kan forekomme urimeligt.

Udvalget har på denne baggrund ikke foreslået en ubetinget ret til uskiftet bo med særbørn. En sådan ret eksisterer heller ikke i de andre nordiske lande.

3.2. Bør uskiftet bo kunne fortsætte efter indgåelse af nyt ægteskab?

Ønsker en ægtefælle i uskiftet bo at indgå nyt ægteskab, må den pågældende først skifte med livsarvingerne, såvel særbørn som fællesbørn, medmindre samtlige livsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle giver afkald på arv efter den førstafdøde, eventuelt mod vederlag eller mod at blive indsat i et uigenkaldeligt testamente.

Efter praksis er det også muligt at give afkald på skifte af det uskiftede bo, uden at der gives afkald på arven, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 177f., med henvisninger. Et sådant skifteafkald indebærer, at ægtefællen vil kunne forblive i det uskiftede bo. I praksis er sådanne skifteafkald ikke problemfri, fordi skifteafkaldet kan give anledning til uklare formueforhold på senere skifter og skabe en kompliceret skiftesituation. Dette gælder særligt, hvis der også var formuefællesskab i det nye ægteskab. Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at der ikke bør være adgang til at give skifteafkald med forbehold af arveretten. En udelukkelse af adgangen hertil er imidlertid et skifteretligt spørgsmål, der ikke har sammenhæng med udformningen af reglerne om uskiftet bo.

Det følger af boafgiftslovens § 8, stk. 3, at afgiftspligten for afdødes del af fællesboet indtræder, uanset om boet skiftes, hvis den længstlevende ægtefælle indgår nyt ægteskab, og at bundfradraget i lovens § 6 ikke kan anvendes. Det må antages, at de afgiftsmæssige konsekvenser af et skifteafkald i dag medfører, at livsarvingerne i mange tilfælde vil afholde sig herfra.

Hvis det imidlertid besluttes at opretholde adgangen til skifteafkald, vil den længstlevende ægtefælles retsstilling kunne styrkes ved at ændre boafgiftsloven således, at boafgiften i disse tilfælde først forfalder, når boet skiftes, og det er udvalgets opfattelse, at det – i lighed med hvad der foreslås for så vidt angår arvehenstand, jf. kapitel 8.3.6. – vil være naturligt at udforme de boafgiftsretlige regler på denne måde. Udvalget har derfor henledt Skatteministeriets opmærksomhed på spørgsmålet.

I en del tilfælde medfører kravet om skifte ved indgåelse af nyt ægteskab, at længstlevende opgiver at gifte sig igen og i stedet vælger at leve i et papirløst samlivsforhold.

Udvalget har overvejet, om kravet om skifte ved indgåelse af nyt ægteskab bør opretholdes. Efter svensk ret kan en længstlevende ægtefælle, der har overtaget boet efter førstafdøde til ”fri förfogandarätt”, indgå nyt ægteskab uden at skulle skifte. Ved indgåelse af nyt ægteskab vil der typisk ske en sammenblanding af ægtefællernes økonomi, og der vil være en risiko for, at aktiver fra det uskiftede bo mere eller mindre bevidst overføres til den anden ægtefælle. Det må derfor antages, at der ville ske en stigning i antallet af misbrugssager. Hertil kommer de praktiske vanskeligheder, der vil være med at afgøre, hvad der hører til det uskiftede bo, når der skal ske skifte ved den længstlevende ægtefælles død, eller hvis det nye ægteskab ender med skilsmisse. En sådan sammenblanding af økonomi og overførsel af aktiver kan dog også forekomme i papirløse samlivsforhold, og disse problemer eksisterer således allerede i dag.

Et andet væsentligt argument mod, at nyt ægteskab indgås uden skifte af det uskiftede bo, er hensynet til den længstlevende ægtefælles nye ægtefælle. Hvis indgåelse af nyt ægteskab uden skifte bliver tilladt, vil mange formentlig gifte sig igen uden nærmere at overveje, hvordan den nye ægtefælle er stillet, hvis den ægtefælle, der er i uskiftet bo, afgår ved døden. I denne situation vil det uskiftede bo skulle skiftes – man kan næppe forestille sig, at den nye ægtefælle i denne situation skal have ret til at fortsætte det uskiftede bo – og der vil skulle udbetales arv til førstafdødes livsarvinger, inden der beregnes boslod og arv til den nye ægtefælle. Dette vil kunne føre til, at den nye ægtefælle bliver stillet økonomisk meget dårligt. Uanset at en adgang til at indgå nyt ægteskab uden at skifte kan forekomme attraktiv for den længstlevende, vil dette således blot udskyde problemerne og i en del tilfælde forværre dem. Man kan også tænke sig den situation, at den længstlevende ægtefælle, der er i uskiftet bo, også bliver længstlevende i det nye ægteskab og igen vælger uskiftet bo med den nye ægtefælles livsarvinger, hvorefter den længstlevende, der nu er i to uskiftede boer, på ny ønsker at indgå ægteskab. At en person overlever mere end en ægtefælle er ikke ganske sjældent forekommende, og hvis skiftet hver gang udskydes, vil retsstillingen for såvel ægtefælle som arvinger kunne blive ganske uoverskuelig.

Efter udvalgets opfattelse bør pligten til at skifte ved indgåelse af nyt ægteskab således opretholdes.

3.3. Bør den længstlevende ægtefælle have en brugsret til bolig og indbo?

Efter finsk ret har den længstlevende ægtefælle en livsvarig brugsret til den tidligere fælles bolig og indbo. Denne ret gælder også, hvor førstafdøde efterlader sig særbørn, og uanset om der var fælleseje eller særeje i ægteskabet. En tilsvarende ordning findes også i flere andre europæiske lande. Den finske ordning skal imidlertid ses i sammenhæng med, at den længstlevende ægtefælle i Finland ikke har nogen legal arveret, hvis førstafdøde efterlader sig livsarvinger.

En indførelse af en brugsret til bolig og indbo ved siden af ægtefællens legale arveret ville formentlig i de fleste boer føre til, at den længstlevende ægtefælle kunne beholde hele boet, og derved medføre, at førstafdødes særbørns arveret gøres illusorisk, så længe brugsretten varer. Endvidere vil der kunne opstå en række konflikter mellem længstlevende og førstafdødes livsarvinger om bl.a. vedligeholdelse af ejendommen. Hvis brugsretten i stedet skulle erstatte længstlevendes legale arveret, ville længstlevende i mange tilfælde blive dårligere stillet end i dag, idet længstlevende ikke ville have mulighed for at sælge ejendommen uden at skulle udbetale arven til livsarvingerne og derfor reelt ville være stavnsbunden. Endvidere ville den længstlevende ikke kunne belåne ejendommen og ville derfor i en del tilfælde savne midler til at finansiere sin pensionisttilværelse.

For så vidt angår indbo sikrer længstlevendes legale arveret samt udtagelsesretten og den foreslåede 500.000 kr. regel (lovudkastets § 11, stk. 1 og 2) i de mindre boer formentlig i praktisk talt alle tilfælde, at længstlevende kan beholde indboet i det fælles hjem.

En sådan brugsret foreslås derfor ikke.

3.4. Bør der være adgang til uskiftet bo med fuldstændigt særeje?

Efter svensk og finsk ret har den længstlevende ret til "fri förfogandarätt" eller brugsret til bolig og indbo uafhængigt af, om der er fælleseje eller særeje i ægteskabet. Efter norsk ret har ægtefællerne mulighed for at aftale, at den længstlevendes ret til uskiftet bo også skal omfatte førstafdødes særeje.

På denne baggrund har udvalget overvejet, om der bør åbnes adgang for uskiftet bo med fuldstændigt særeje, således som det er anbefalet af Peter Lødrup i Nordisk Arverett, 2003, s. 224-226.

Da ægtefæller, som opretter særeje ved ægtepagt, kan vælge et særeje, som bliver fælleseje ved død, må en ægtepagt, der fastslår, at der skal være fuldstændigt

særeje, således være udtryk for, at ægtefællerne ønsker, at den længstlevende ægtefælle ikke skal have boslod, og at arvedelingen ikke skal udskydes ved uskiftet bo. Begrundelsen for at vælge fuldstændigt særeje kan f.eks. være, at den ene ægtefælle har en erhvervsvirksomhed, der skal videreføres af en livsarving. En regel – som den norske – om, at det ved ægtepagt skal kunne bestemmes, at uskiftet bo skal være muligt med fuldstændigt særeje, må anses for overflødig i disse tilfælde, da ægtefællerne blot kan vælge skilsmisssæreje.

I tilfælde, hvor særeje er bestemt af tredjemand ved testamente eller gavebrev, har testator eller gavegiver tilsvarende mulighed for at vælge mellem skilsmisssæreje og fuldstændigt særeje, og testator kan i testamentet give ægtefællerne mulighed for at ændre bestemmelsen om særeje ved ægtepagt. Der er ikke tungtvejende grunde, der taler for at fratage testator eller gavegiver muligheden for ved testamente at sikre, at arven eller gaven efter arvingens død ikke indgår i et uskiftet bo for arvingens ægtefælle, men i stedet går videre til næste generation.

På denne baggrund finder udvalget ikke, at der er behov for regler om uskiftet bo med fuldstændigt særeje.

3.5. Bør der være mulighed for at ”indefryse” livsarvingernes arv?

En mulighed for at løse de økonomiske problemer, som en længstlevende ægtefælle i nogle tilfælde står over for, når uskiftet bo er udelukket på grund af sær børn, eller når længstlevende ønsker at gifte sig igen, er at ”indefryse” livsarvingernes arv.

Udvalget har nøje overvejet en ordning med en sådan ”indefrysning” af arven, men er nået til den konklusion, at der var flere ulemper end fordele forbundet hermed.

Den ordning, som udvalget har overvejet, går ud på, at den længstlevende ægtefælle i tilfælde, hvor førstafdødes særlivsarvinger ikke ønsker at give samtykke

til uskiftet bo, eller hvis længstlevende ønsker at indgå nyt ægteskab, har mulighed for at vælge et såkaldt ”opdelt uskiftet bo”.

Ordningen med ”opdelt uskiftet bo” går i korthed ud på, at boet gøres op, og det udregnes, hvad arven til førstafdødes livsarvinger ville udgøre, hvis boet skulle skiftes. Arven udbetales imidlertid ikke, men i stedet skal længstlevende stille sikkerhed for beløbet. Sikkerheden vil typisk være et pantebrev i fast ejendom, men kan også stilles på anden vis. Arvingen har herefter en fordring på boet, som er lig med værdien af arvekravet. Fordringen forrentes ikke, men reguleres med forbrugerprisindekset, og ved længstlevendes død konverteres den regulerede fordring til et arvekrav, der kan gøres gældende i boet med ret til at overtage aktiver til vurderingsprisen. Arvingen vil frit kunne sælge fordringen. Hvis dette sker, vil køberen alene have et pengekrav i boet efter længstlevende og vil altså ikke have ret til at udtage aktiver fra boet. Da der skal stilles sikkerhed for arvekravet, vil der ikke være behov for regler om misbrug. Derimod vil der være behov for at fastsætte regler om, at skifteretten skal træffe afgørelse i tilfælde af tvist om, hvorvidt den stillede sikkerhed er tilstrækkelig, og der skal være mulighed for, at arvingen kan kræve sin arv udbetalt, hvis sikkerheden ikke længere er tilstrækkelig, f.eks. fordi den ejendom, der er stillet sikkerhed i, misligholdes.

En sådan ordning ville gøre det muligt for længstlevende at beholde den tidligere fælles bolig uden at skulle udbetale arv til førstafdødes livsarvinger. Samtidig ville livsarvingerne få sikkerhed for, at deres arv ikke blev forringet, og de ville have mulighed for at sælge eller belåne fordringen på boet. Navnlig i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle er yngre, ville livsarvingerne imidlertid risikere at skulle vente i mange år på deres arv eller i stedet at måtte sælge deres arvekrav til en lav kurs. En ordning med ”opdelt uskiftet bo” ville endvidere kunne give anledning til en række konflikter mellem ægtefællen og livsarvingerne om, hvorvidt sikkerheden forringes. Der ville endvidere kunne være en risiko for, at sikkerheden, f.eks. som følge af faldende ejendomspriser, ikke længere var tilstrækkelig, og at længstlevende derfor for at kunne udbetale arven, kunne blive tvunget til at sælge sin bolig på et meget ugunstigt tidspunkt.

En ordning med ”opdelt uskiftet bo” ville mindske incitamentet til ved ægtepagt og testamente at begrænse særbørnenes arv for at sikre den længstlevende ægtefælle, og ordningen kunne derfor indebære den fordel for særbørnene, at de i flere tilfælde ville få udbetalt deres fulde legale arv. Der er imidlertid også en risiko for, at særbørn i visse tilfælde måtte tåle både at få reduceret deres arv til tvangsarven og først at få den udbetalt ved længstlevendes død.

I tilfælde, hvor der er rigeligt med likvide midler i boet, ville det kunne forekomme urimeligt, hvis førstafdødes livsarvinger ikke kunne få deres arv udbetalt med det samme.

Forslaget om forhøjelse af ægtefællens legale arveret, nedsættelse af livsarvingernes tvangsarv og retten til at udtage mindst 500.000 kr. har væsentligt styrket den længstlevendes retsstilling. Bl.a. på denne baggrund er det udvalgets opfattelse, at både den længstlevende ægtefælle og førstafdødes særbørn - hvis forholdet mellem parterne ikke er sådan, at særbørnene vil samtykke i uskiftet bo - i langt de fleste tilfælde er bedst tjent med, at boet skiftes, og at den længstlevende udbetaler arven til særbørnene ved hjælp af frie midler i boet eller ved at optage lån i en ejerbolig. Udvalget er opmærksomt på, at der findes tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælles indtægts- og formuemæssige forhold er sådan, at den pågældende ikke vil kunne beholde sin bolig, hvis arven til førstafdødes livsarvinger skal betales straks. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at denne gruppe vil kunne hjælpes ved en udvidelse af adgangen til at få henstand med udbetaling af arven, således at det ikke er nødvendigt at indføre komplicerede nye regler om ”opdelt uskiftet bo”.

Udvalget foreslår derfor en udvidelse af adgangen til at få henstand med udbetaling af arv til førstafdødes livsarvinger. Der henvises herom til kapitel 8 om arvehenstand for længstlevende ægtefælle.

3.6. Ændringer af de gældende regler om uskiftet bo

Det er udvalgets opfattelse, at reglerne om uskiftet bo i alt væsentligt fungerer godt. På en række punkter har udvalget dog fundet behov for ændringer og præciseringer. Herudover er der foretaget en række sproglige moderniseringer mv. i lovtæksten.

3.6.1. Betingelserne for og fremgangsmåden ved udlevering af boet

3.6.1.1 Krav til den længstlevende ægtefælles solvens

Efter arvelovens § 10 kan et bo ikke udleveres til uskiftet bo, hvis længstlevende er under konkurs eller ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Bestemmelsen har til formål at beskytte førstafdødes kreditorer og arvinger.

Udvalget finder, at der er behov for at præcisere og udbygge denne bestemmelse. Det foreslås således udtrykkeligt fastsat, at der ved vurderingen af, om den længstlevende ægtefælle i sin bodel og fuldstændige særeje har tilstrækkelige midler, tages hensyn til dennes arv af førstafdødes fuldstændige særeje og til eventuelle forsikrings- og pensionsydelse, som tilkommer den længstlevende uden om boet.

Der forekommer i praksis tilfælde, hvor alt, hvad ægtefællerne ejede, tilhørte den førstafdøde ægtefælle. Her vil selv en meget beskedet gæld hos den længstlevende kunne medføre, at betingelserne for uskiftet bo ikke er opfyldt, hvilket kan forekomme urimeligt, navnlig hvis der har været tale om et langvarigt ægteskab, og der i øvrigt er ordnede økonomiske forhold. Det bør ikke være udelukket at udlevere et bo til uskiftet bo, selvom den længstlevende ægtefælle i en sådan situation f.eks. har en normal studiegæld. På den anden side er et bærende hensyn bag § 10 en beskyttelse af førstafdødes arvinger. Dette tilsiger, at et bo ikke bør udleveres til uskiftet bo, hvis en underbalance hos den længstlevende ægtefælle såvel set i forhold til boets størrelse som i absolutte tal ikke er ubetydelig. Det

foreslås derfor i lovudkastets § 19, stk. 2, at skifteretten kan tillade udlevering til uskiftet bo, hvis insolvensen efter boets forhold må anses for ubetydelig. Udvalget finder endvidere, at førstafdødes livsarvinger bør kunne give samtykke til at boet udleveres til uskiftet bo, uanset at længstlevende er insolvent. Af hensyn til ægtefællernes kreditorer vil udlevering uanset arvingernes samtykke dog ikke kunne ske, hvis længstlevende samlet set *efter* udleveringen vil være insolvent.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 19 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.6.1.2. Fællesboopgørelsen

Efter arvelovens § 13 skal den længstlevende ægtefælle inden 6 måneder efter dødsfaldet indsende en opgørelse over aktiver og passiver, der hører til fælles-ejet, og over sit fuldstændige særeje. Formueoversigten har betydning ved vurderingen af boets skattemæssige forhold. Den kan endvidere tjene som bevis, hvis der senere opstår mistanke om misbrug af det uskiftede bo.

Udvalget foreslår, at opgørelsen - hvis betegnelse foreslås ændret til "formueoversigt" - udbygges, således at det klart fremgår, hvilke aktiver der hører til de to ægtefællers bodele, og at også førstafdødes eventuelle fuldstændige særeje samt længstlevendes eventuelle fællesejemidler, der ikke indgår i det uskiftede bo (herunder forsikringsbeløb m.v.), bør fremgå af oversigten.

Hvis oversigten ikke indsendes rettidigt, er der i den nugældende § 13, stk. 2, hjemmel til at pålægge længstlevende tvangsbøder. Efter udvalgets opfattelse vil en bedre løsning i de tilfælde, hvor længstlevende ikke indleverer oversigten, være, at skifteretten kan kræve, at oversigten udarbejdes af en autoriseret bobestyrer, der beskikkes af skifteretten.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 22 og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.6.1.3. Indrykning af proklama

Ved skiftereformen i 1996 indførtes, at der i alle boer, der skiftes, skal udstedes præklusivt proklama. Denne betydelige udvidelse af området for proklama gav ved lovens gennemførelse anledning til en vis bekymring for, om gæld utilsigtet kunne blive prækluderet. Det efterfølgende forløb har imidlertid vist, at de udvidede proklamaregler ikke har givet anledning til problemer.

Når et bo udleveres til uskiftet bo, kan der udstedes proklama, men det er ikke obligatorisk. I praksis udstedes proklama kun i begrænset omfang.

Udvalget har overvejet, om proklama bør være obligatorisk ved enhver udlevering til uskiftet bo og ved udlæg til den længstlevende ægtefælle efter dødsboskiftelovens § 22, jf. § 11, stk. 2, i udvalgets lovudkast (retten til suppleringsarv). I betragtning af, at det obligatoriske proklama i skiftede boer ikke har haft uheldige bivirkninger, taler hensynet til længstlevende for at indføre obligatorisk præklusivt proklama i disse tilfælde. Udvalget er opmærksomt på, at en sådan ordning i en del tilfælde, hvor ægtefællerne har ordnede økonomiske forhold og fuldt overblik over deres eventuelle gæld, kan virke som en overflødig formalitet. Et proklama er imidlertid hverken bekosteligt eller ressourcekrævende og skaber klarhed over den længstlevende ægtefælles økonomiske situation i de formentlig ikke ganske få tilfælde, hvor ægtefællerne i vidt omfang har haft en opsplittet økonomi under ægteskabet. Udleveringen af boet efter reglen om suppleringsarv eller reglerne om uskiftet bo skal ikke afvente proklamafristens udløb. Hvis ægtefællen som følge af proklamaet bliver bekendt med gæld i boet efter førstafdøde, kan ægtefællen efter omstændighederne anvende udbakningsreglen i dødsboskiftelovens § 23 (retten til suppleringsarv) og lovudkastets § 25, stk. 2 (uskiftet bo).

Proklama indrykkes af arvingerne ved hjælp af en standardblanket, der bl.a. kan fås ved henvendelse til skifteretten. Navnlige tilfælde, hvor en ægtefælle ikke har advokatbistand i forbindelse med udleveringen af boet, bør det formentlig

fastsættes, at skifteretten kan betinge udleveringen af boet af, at anmeldelsen til Statstidende indsendes gennem skifteretten.

Det foreslås på denne baggrund, at der i dødsboskiftelovens § 22 og § 24 indsættes et stykke 4 med følgende ordlyd:

”*Stk. 4.* Ægtefællen skal senest i forbindelse med boets udlevering indkalde boets kreditorer efter reglerne om proklama i kapitel 20. Skifteretten kan betinge udleveringen af, at anmeldelsen til Statstidende indsendes gennem skifteretten.”

Det foreslås endvidere, at dødsboskiftelovens § 81, stk. 2, affattes således:

”Proklama skal udstedes, når et bo skiftes eller udleveres efter §§ 22 eller 24.”

En arbejdsgruppe under Advokatrådet har i en rapport fra januar 2006 foreslået, at der medtages regler i dødsboskifteloven om proklama ved udlevering til uskiftet bo og ægtefælleudlæg. Rapporten, der er sendt til Justitsministeriet, er omtalt i Advokaten nr. 1/2006, s. 44-45.

3.6.2. Hvilke aktiver indgår i det uskiftede bo?

Af arvelovens § 14, stk. 2, fremgår det, at reglerne om uskiftet bo kun finder anvendelse på rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de regler, der særligt gælder for disse rettigheder.

Bestemmelsen, der stort set er en afskrift af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, yder ikke megen vejledning til brug for vurderingen af, i hvilket omfang disse ydelser skal indgå i det uskiftede bo ved et skifte i den længstlevende ægtefælles levende live. Af retspraksis, herunder navnlig UfR 1962, s. 840 H, og UfR 2002, s. 1849 H (omtalt ovenfor i afsnit 1.3), følger det endvidere, at spørgsmålet om, hvorvidt en ægtefælles rettigheder skal holdes uden for fæl-

lesboskiftet i medfør af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, ikke nødvendigvis skal afgøres på samme måde ved dødsboskifte som ved skifte i anledning af separation og skilsmisse.

I det lovforslag (L 146), som familie- og forbrugerministeren den 26. januar 2006 har fremsat på grundlag af Ægtefællepensionsudvalgets betænkning (nr. 1466/2005) foreslås det, at der indsættes en ny bestemmelse i lov om ægteskabets retsvirkninger om behandlingen af pensionsrettigheder og lignende rettigheder ved skifte umiddelbart efter en ægtefælles død:

”§ 16 a. Ved skifte efter en ægtefælles død udtager den længstlevende ægtefælle egne pensionsrettigheder og lignende rettigheder forlods af fællesboet.

Stk. 2. Den længstlevende ægtefælle udtager endvidere forlods beløb fra kapitalpensionsrettigheder eller fra lignende rettigheder samt supplerende engangsydelser, der allerede er udbetalt, i det omfang beløbene ikke må anses for at være forbrugt. Tilsvarende gælder indtægter af og surrogater for beløbene. Adgangen til forlodsudtagelse gælder ikke beløb, der ved udbetalingen har mistet deres karakter af pensionsopsparing.”

I Ægtefællepensionsudvalgets betænkning anføres s. 161 - i forlængelse af overvejelserne om forslaget til § 16 a - følgende om beløb, der allerede er udbetalt til en længstlevende ægtefælle, når et uskiftet bo skiftes i ægtefællens levende live:

”Spørgsmålet om, hvilken betydning det skal tillægges, at en pension er kommet til *udbetaling* til længstlevende, når et uskiftet bo skal skiftes, mens længstlevende lever, opstår i flere situationer. Dels kan der være udbetalt beløb fra førstafdødes ordninger, dels kan der være udbetalinger fra længstlevendes egne ordninger eller ordninger afledet af førstafdødes ordninger, eksempelvis en ægtefællepension. Der kan også være udbetalt beløb til længstlevende, mens først-af-døde levede.

Alle udbetalte løbende *livsbetingede* ydelser bør efter udvalgets opfattelse indgå som almindelig formue på skiftet. Beløbene skal som udgangspunkt dække netop løbende forsørgelse. Det samme bør gælde allerede foretagne *ratepensionsudbetalinger*, da de primært har samme formål. Endnu ikke udbetalte rater fra førstafdødes ratepension skal udbetales til den begunstigede uden om boet, mens

endnu ikke udbetalte rater fra længstlevendes ratepensionsordning bør udtages af længstlevende (...)

Førstafdødes kapitalpensionsordninger, der er udbetalt længstlevende som begunstiget, tjener almindeligvis også længstlevendes pensionsformål og bør udtages forlods af længstlevende. Herved sikres overensstemmelse med reglen i erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, om forlods udtagelse af en forsørgertabs-erstatning. Er førstafdødes kapitalpension udbetalt til boet, fordi der ingen begunstiget var indsat, bør kapitalen fortsat indgå i delingen.

Længstlevendes kapitalpensionsordninger bør også kunne udtages forlods af længstlevende, selvom de er udbetalt, jf. ovenfor om skifte ved førstafdøde ægtefælles død. Det samme bør gælde en eventuel udbetalt supplerende engangsydelse.”

Af familie- og forbrugerministerens lovforslag fremgår det, at livsforsikringsordninger med opsparring bør sidestilles med kapitalpensionsrettigheder. Dette er baggrunden for, at forslaget til § 16 a, stk. 2, er udformet således, at bestemmelsen omfatter kapitalpensionsrettigheder og lignende rettigheder.

Arvelovsudvalget finder, at der er behov for at præcisere og udbygge arvelovens § 14, stk. 2, med henblik på at klargøre, hvornår § 15, stk. 2-rettigheder og ydelser udbetalt i medfør af sådanne rettigheder indgår i det uskiftede bo ved skifte af boet i den længstlevende ægtefælles levende live.

Udvalget foreslår, at det kommer til at fremgå af bestemmelsen, at livsforsikringer, herunder ulykkeslivsforsikringer, pensionsydelse og lignende ydelser, der kommer til udbetaling til den længstlevende ægtefælle i anledning af den førstafdøde ægtefælles død ikke skal indgå i det uskiftede bo ved skifte af boet i den længstlevende ægtefælles levende live, jf. § 23, stk. 2. Begrundelsen for reglen i § 23, stk. 2, er, at hovedformålet med sådanne ydelser er at sikre den længstlevende ægtefælles forsørgelse. Den foreslåede regel svarer til retsstillingen efter gældende ret.

Det bør være en forudsætning, at de pågældende ydelser ikke er forbrugt. Kravet herom er en lovfæstelse af, hvad der allerede i dag – efter en analogi af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 - må anses for gældende ret for så vidt angår livsforsikringsydelser, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 159.

Udvalget foreslår endvidere, at det kommer til at fremgå af loven, at den længstlevende ægtefælles egne livsforsikringer, herunder ulykkeslivsforsikringer, pensionsrettigheder og lignende rettigheder ikke indgår i det uskiftede bo, jf. § 23, stk. 3. Begrundelsen for reglen er, at hovedformålet med sådanne ordninger er at sikre den længstlevende ægtefælles forsørgelse. Den foreslåede regel, der i vidt omfang svarer til forslaget til § 16 a, stk. 1, i lov om ægteskabets retsvirkninger, afklarer den tvivl, der i praksis har været om, hvorvidt længstlevendes egne livsforsikringer, pensionsrettigheder og lignende rettigheder indgår i det uskiftede bo.

Det foreslås endvidere, at det kommer til at fremgå udtrykkeligt af loven, at beløb, der er udbetalt fra ordningerne i stk. 3, indgår i det uskiftede bo, jf. § 23, stk. 4. Udvalget har overvejet, om arveloven bør indeholde en regel svarende til den regel, som foreslås indsat som § 16 a, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, hvorefter udbetalinger fra disse ordninger, der ikke må anses for at være forbrugt, kan udtages af længstlevende. Det kan være tvivlsomt, om der er et reelt behov for at undtage netop disse beløb – samt navnlig indtægter og surrogater herfor - fra at indgå i det uskiftede bo. Da der imidlertid ikke bør være forskellige regler for den situation, hvor et bo skiftes umiddelbart ved den førstafdødes ægtefælles død, og for den situation, hvor et uskiftet bo senere skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, har udvalget medtaget en tilsvarende regel i udkastet til arveloven, jf. § 23, stk. 4, 2. pkt. Arvelovsudvalgets regel indebærer, at beløb, som den længstlevende ægtefælle har fået udbetalt fra egne kapitalpensionsrettigheder og lignende rettigheder eller som supplerende engangsydelse fra egne pensionsordninger, og som ikke må antages at være forbrugt, ikke skal indgå i det uskiftede bo ved skifte i den længstlevende ægtefælles levende live.

Som i forslaget til § 16 a, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger bør dette dog ikke gælde i tilfælde, hvor ordningen er blevet udbetalt i utide, og beløbet er blevet beskattet efter pensionsbeskatningslovens § 28, fordi det udbetalte beløb herved har mistet sin karakter af pensionsopsparing.

I overensstemmelse med forslaget til § 16 a, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger foreslås det endvidere, at reglerne i stk. 2-4 også skal finde anvendelse på indtægter og surrogater af udbetalte beløb. Reglen går videre end, hvad der gælder for krav om godtgørelse og erstatning for personskade samt krav om forsørgertabserstatning, jf. erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2. Reglen svarer imidlertid til dansk rets almindelige indtægts- og surrogationsregler, sml. § 28, stk. 3, i lov om ægteskabets retsvirkninger (indtægter og surrogater af særeje).

Efter arvelovens § 14, stk. 3, kan arv og gave holdes uden for det uskiftede bo, hvis ægtefællen anmoder om skifte inden 3 måneder efter arvens eller gavens modtagelse. Hvis den længstlevende er indsat som begunstiget i tredjemands livsforsikring, antages det, at § 14, stk. 3, er analogt anvendelig, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 161, Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 58, og Finn Taksøe-Jensen, Arveret, 1986, s. 96. Der er ikke grundlag for at behandle kapitalpensionsopsparinger anderledes end livsforsikringer i denne henseende. Da udvalget finder det rimeligt, at livsforsikringer og kapitalpensionsopsparinger skal kunne holdes uden for det uskiftede bo, foreslås det, at det kommer til at fremgå af lovtæksten, at også livsforsikringssummer og kapitalpensionsopsparinger, der tilfalder ægtefællen fra tredjemand, er omfattet af bestemmelsen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 23 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.6.3. Omstødelse ved misbrug af uskiftet bo

Reglerne om, hvornår der foreligger misbrug af det uskiftede bo og om vederlagskrav og omstødelse, fungerer i det væsentlige tilfredsstillende i praksis, og

der er derfor kun behov for enkelte ændringer og præciseringer. Reglerne om vederlagskrav foreslås udbygget, således at de i højere grad stemmer overens med § 23 i lov om ægteskabets retsvirkninger. Det foreslås endvidere, at adgangen til omstødelse udvides dels til at omfatte arveforskud, der står i misforhold til boets formue, og som ikke kan – eller ikke kan forventes – at kunne blive afkortet i den pågældende arvings arv, dels til beløb, der kommer til udbetaling fra en forsikrings- eller pensionsordning, der er oprettet ved indskud af midler fra boet, som står i misforhold til boets formue. Omstødelse kan som hidtil kun ske, hvis modtageren er i ond tro.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 30-32 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 8

Arvehenstand for længstlevende ægtefælle

1. Gældende ret

Efter den gældende regel om arvehenstand i arvelovens § 24 e kan skifteretten give den længstlevende ægtefælle henstand med udbetalingen af arven til afdødes umyndige livsarvinger, indtil arvingerne bliver myndige. Henstand kan kun gives, i det omfang arven ikke kan udredes uden afhændelse af fast ejendom eller løsøre, som er nødvendig for, at den længstlevende ægtefælle kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, eller uden at ægtefællen berøves andre midler, som er nødvendige herfor. Adgangen til henstand beror således på en konkret vurdering af den længstlevende ægtefælles behov for at opnå henstand. Det er et vilkår for ydelse af henstand, at den længstlevende ægtefælle stiller ”en efter forholdene passende sikkerhed” for arvekrav, der er omfattet af henstanden.

Der er fastsat nærmere regler om henstand i arvehenstandsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 55 af 23. januar 1997 om ydelse af henstand med udbetaling af umyndige livsarvingers arv), herunder navnlig om kravene til sikkerhedsstillelsen.

Adgangen til arvehenstand har navnlig til formål at forbedre den længstlevende ægtefælles økonomiske adgang til at udnytte sin fortrinsstilling efter den gældende arvelovs §§ 24 b og 24 c, herunder især i forhold til § 24 b, stk. 2, som giver den længstlevende ægtefælle adgang til at overtage fællesboaktiver, herunder fast ejendom, der tjener til bolig for familien, og hvis værdi overstiger, hvad ægtefællen er berettiget til, mod at indbetale det overskydende beløb til boet. Henstand kan imidlertid gives, uanset hvilken formueordning der har været i ægteskabet. Det praktiske hovedformål er således at bevare først og fremmest familiens ejerbolig også til gavn for hjemmeboende fællesbørn og særbørn.

Bestemmelsen kan anvendes både i forhold til fælles livsarvinger og i forhold til særlivsarvinger. I førstnævnte tilfælde udgør de gældende regler om henstand et alternativ til uskiftet bo. Henstand kan endvidere gives, hvor en ægtefælle, der er i uskiftet bo med mindreårige livsarvinger, ønsker at gifte sig igen. Bestemmelsen gælder såvel legal som testamentarisk arv. I relation til særlivsarvinger er de gældende regler særligt møntet på den situation, hvor den længstlevende ægtefælle i henstandsperioden bekoster mindreårige livsarvingers underhold og uddannelse. Det fremgår således af arvehenstands bekendtgørelsens § 2, at henstand i forhold til en særlivsarving kun må indrømmes, når ganske særlige omstændigheder taler herfor, hvis den længstlevende ægtefælle ikke bekoster særlivsarvingens underhold og uddannelse.

Henstand gælder kun, indtil arvingen bliver myndig, og det er på dette tidspunkt op til arvingen selv at fordre arven udbetalt. Det seneste tidspunkt for henstandens ophør er imidlertid længstlevende ægtefælles død eller konkurs.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Efter den norske skiftelovs § 65, 2. led, er der givet den længstlevende ægtefælle en henstandsmulighed, der har et vist slægtskab med den danske arvelovs § 24 e. Af bestemmelsen fremgår, at såfremt en fast ejendom, en andel af en fast ejendom, en andel af en aktie i et boligselskab eller en obligation, som lejeretten til en bolig er knyttet til, overtages, må enhver lodsejer nøjes med en fordring på overtageren med pantesikkerhed i ejendommen eller rettigheden. Fordringen kan dog opsiges med seks måneders varsel, hvorfor henstandsmuligheden er begrænset. Såfremt lodsejeren er umyndig, vil en opsigelse fra overformynderiets side dog alene ske i begrænset udstrækning. Det kan eksempelvis være tilfældet ved afdødes livsarvinger, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 409.

2.2. Sverige

Efter den svenske ægteskabslovs kapitel 11, 8 §, har den ægtefælle, der har mest brug for bopæl eller indbo, ret til at overtage dette som afskrivning på sin bos- eller arvelod. Dog kan det ske uden afskrivning, hvis bopæl eller indbo er af ringe værdi. Bestemmelsen gælder som udgangspunkt ved ægtefællernes skilsmisse, men kan også påberåbes af den længstlevende ægtefælle ved en af ægtefællernes død, jf. bestemmelsens 2. led. Kun hvis bopælen eller indboet er førstafdødes særeje efter tredjemands bestemmelse, gælder retten til overtagelse ikke. Uanset at længstlevende ægtefælle ikke efter svensk ret har mulighed for at få arvehenstand som efter dansk ret, fører denne bestemmelse et langt stykke af vejen til de samme resultater, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 409.

2.3. Finland

Efter finsk ret findes der ingen regler om arvehenstand. Imidlertid giver den finske arvelov den længstlevende ægtefælle en ubetinget brugsret til bolig og indbo efter førstafdødes død, jf. den finske arvelovs kapitel 3, 1 a §, 2. led. Denne brugsret gælder både i forhold til fællesbørn og særbørn samt i forhold til eventuelle testamentsarvinger. Desuden gælder den, uanset om ægtefællerne har haft fælleseje eller særeje under ægteskabet.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Hvornår bør der kunne gives arvehenstand?

I forbindelse med udvalgets overvejelser vedrørende behovet for ændringer i reglerne om uskiftet bo har udvalget ladet foretage undersøgelser af de økonomiske forhold i samtlige uskiftede boer oprettet i år 2000 ved 3 forskellige embeder, jf. betænkningens bilag 5. Undersøgelserne viste, at der i langt hovedparten af de fremtidige uskiftede boer (80 %) må antages at være fast ejendom, og at den længstlevende ægtefælle i op mod halvdelen af boerne vil have svært ved at be-

holde boligen, hvis ægtefællen skal skifte med afståelse af 25 % af værdien af et fællesbo (som efter udvalgets forslag til legale regler). Der blev ved disse beregninger taget hensyn til, hvad udgifterne ville være til at optage lån i et realkreditinstitut og til, hvilke forsikringsbeløb der gennemsnitligt ville tilfalde ægtefællen i anledning af dødsfaldet. Vurderingerne omfattede imidlertid ikke de nye låntyper i form af de nyeste flekslån eller muligheden for lån med afdragsfrihed, da disse låneformer ikke var indført, da undersøgelsen blev foretaget.

Der er derfor behov for en styrkelse af længstlevendes retsstilling over for først-afdødes særbørn, også selvom udvalgets forslag om forhøjelse af ægtefællens legale arv og forhøjelse af grænsen for ægtefælleudlæg til 500.000 kr. gennemføres.

Er der tale om et fællesbo, kan den længstlevende ægtefælle få boet udleveret til uskiftet bo. Efter både de gældende regler og udvalgets lovudkast skal en ægtefælle i uskiftet bo, der ønsker at gifte sig igen, skifte fællesboet med livsarvingerne, medmindre disse giver samtykke til, at det uskiftede bo fortsætter. I denne situation vil arven imidlertid blive anset for at være faldet, og de afgiftsmæssige konsekvenser heraf vil - medmindre boafgiftsloven ændres, jf. kapitel 7.3.2. - som altovervejende hovedregel medføre, at det ikke er hensigtsmæssigt at fortsætte det uskiftede bo. I den situation hvor ægtefællen ønsker at gifte sig igen, kan det være vanskeligt for ægtefællen at frigøre de fornødne midler til skiftet med livsarvingerne her og nu, og ægtefællen kan derfor også i denne situation have behov for at få henstand med udbetalingen af arven.

I Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 270, anføres, at udviklingen ved administrationen af arvelovens § 24 e er gået i retning af en stadig mere liberal praksis. Skifter en ægtefælle med afdødes og egne mindreårige fællesbørn, giver skifteretten ikke sjældent fuld henstand, selvom der foreligger let realisable aktiver, f.eks. obligationer, hvis det skønnes mest hensigtsmæssigt, at længstlevende bevarer disse. Det anføres videre, at der i sådanne tilfælde til gengæld stilles skærpede krav til sikkerheden.

Udvalget er enig heri, hvis det mindreårige barn bor hos ægtefællen. I andre tilfælde må udgangspunktet være, at der ikke bør være adgang til arvehenstand, hvis et skifte kan gennemføres, uden at ægtefællen skal afhænde fast ejendom, der tjener til familiens bolig eller sommerbolig, eller aktiver, der er nødvendige for den pågældendes erhvervsvirksomhed. Arven bør i sådanne tilfælde udbetales, medmindre ægtefællen har mulighed for uskiftet bo.

Henstand med udbetaling af arven kan efter arvelovens § 24 e gives både i forhold til fælles livsarvinger og særlivsarvinger efter førstafdøde. Udvalget har overvejet, om henstandsordningen fremover bør være begrænset til alene at angå særlivsarvinger. Dette ville imidlertid indebære en begrænsning i forhold til arvelovens § 24 e og dermed udelukke anvendelse af arvehenstand som et alternativ til uskiftet bo med fælles livsarvinger (som særligt kan være relevant for den ægtefælle, der i en ung alder bliver enke eller enkemand, og som ofte senere vil ønske at gifte sig igen). Udvalget stiller derfor ikke forslag om en sådan begrænsning.

Det bør ikke have betydning for henstanden, at den længstlevende ægtefælle gifter sig igen. Da den længstlevende ægtefælle skal stille fuld sikkerhed for livsarvingernes arvekrav, jf. nærmere nedenfor, er der ikke grundlag for at stille krav om udbetaling af arven i denne situation. Dette er også retstilstanden efter den gældende arvelovs § 24 e.

Efter de gældende regler i arvelovens § 24 a (lovudkastets §§ 6-8) er arvingerne berettigede til for deres arvelod at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. En arving, fra hvis slægt eller slægtsgren et aktiv stammer, har dog fortrinsret til at overtage dette, hvis aktivet har en særlig erindringsværdi for arvingen. Det følger af arvelovens § 24 b (lovudkastets §§ 12-14), at ægtefællen har fortrinsret til at overtage fællesejeaktiver til vurderingsbeløbet. Overstiger værdien af aktiverne længstlevendes bos- og arvelod, er ægtefællen berettiget til at overtage aktiverne mod at betale det overskydende beløb kontant til arvingerne.

For en fælles livsarving bliver retten til overtagelse efter vurdering efter de gældende regler kun aktuel ved førstafdødes død, hvis den længstlevende ægtefælle vælger at skifte fællesboet med det samme frem for at få boet udleveret til uskiftet bo. Får den længstlevende ægtefælle boet udleveret til uskiftet bo, kan retten til overtagelse af aktiver til vurderingsbeløbet først udøves, når fællesboet skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live eller efter den længstlevende ægtefælles død, og da kun i det omfang længstlevende ikke har disponeret over aktivet ved testamente.

Hvis en særlivsarving ikke giver samtykke til, at den længstlevende ægtefælle får boet udleveret til uskiftet bo, skal boet skiftes. Den længstlevende ægtefælle har således ikke et krav på at få boet udleveret til uskiftet bo med førstafdødes særlige livsarvinger.

Udvalget finder, at arv, der omfattes af en henstandsordning, skal udbetales kontant. Under hensyn til at fælles livsarvinger får ret til at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet, når den længstlevende ægtefælle dør, er der ikke behov for en særlig regulering af disses kvalitative arveret i forbindelse med en arvehenstand. Dette gælder også, selvom den længstlevende ægtefælle gifter sig igen i henstandsperioden. En særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle bør derimod have mulighed for i forbindelse med, at henstanden gives, at udtage genstande, som har en særlig erindringsværdi for den pågældende, mod at værdien heraf fradrages i arven. Bortset fra aktiver med særlig erindringsværdi bør særlivsarvinger ikke have krav på at overtage aktiver i førstafdødes bo til vurderingsprisen, hvis aktiverne indgår i en henstandsordning, medmindre den førstafdøde har truffet anden bestemmelse i et testamente.

Udvalgets forslag medfører, at det arvekrav, der omfattes af henstanden, som udgangspunkt vil være et beløb. Hverken fælles livsarvinger eller særlivsarvinger, vil således – bortset fra den foreslåede regel for særlivsarvinger for så vidt angår aktiver med særlig erindringsværdi – efter forslaget have adgang til at

overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. For de umyndige livsarvingers vedkommende er det tvivlsomt, om forslaget vil indebære væsentlige ændringer i forhold til den gældende praksis, da det i disse tilfælde er det principielle udgangspunkt, at arven skal udredes i rede penge eller andre sikre aktiver, jf. betænkning nr. 1247/1993 om værgemål, s. 278ff.

I tilfælde, hvor der alene skal meddeles henstand med udbetalingen af en del af arven, kan livsarvingen inden for den del af arvelodden, der skal udbetales på skiftet, benytte sig af udtagelsesretten i overensstemmelse med de almindelige regler herom i lovudkastets §§ 6-8.

Bortset fra den foreslåede regel i § 36, stk. 3, indebærer arvehenstand ikke, at den længstlevende ægtefælle overtager den afdødes privatretlige forsørgelsespligt over for dennes mindreårige særlivsarvinger, således som det er tilfældet, hvis ægtefællen får boet udleveret til uskiftet bo med mindreårige særlivsarvinger, jf. arvelovens § 9, stk. 3 (lovudkastets § 18, stk. 3). En generel regel om forsørgelsespligt over for umyndige særlivsarvinger som betingelse for arvehenstand kan skabe grobund for konflikter mellem stedforældre og særbørn, der måske i forvejen ikke har et særligt nært forhold til hinanden. På den anden side bør det forhold, at den længstlevende ægtefælle ikke bekoster den mindreåriges underhold eller uddannelse, ikke, som det er tilfældet efter den gældende regel i arvehenstands bekendtgørelsens § 2, medføre, at arvehenstand kun kan meddeles, når der foreligger ganske særlige omstændigheder.

For at sikre, at mindreårige særlivsarvinger i henstandsperioden ikke stilles vanskeligere i forsørgelsesmæssig henseende, foreslår udvalget, at arvehenstands bekendtgørelsens § 7, stk. 1, videreføres i den nye arvelov. Efter bekendtgørelsens § 7, stk. 1, kan skifteretten i tilfælde, hvor der meddeles arvehenstand, bestemme, at der skal udbetales et efter boets forhold passende beløb til afdødes særlivsarving til forsørgelse, indtil barnet fylder 18 år. Reglen kan alene anvendes i tilfælde, hvor ægtefællen ikke overtager forsørgelsespligten i medfør af § 36, stk. 3.

Der henvises til lovudkastets § 35 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Arvehenstandens varighed og regulering af arvekravet

Arvehenstand efter arvelovens § 24 e kan gives, indtil livsarvingerne bliver myndige, dvs. indtil livsarvingerne fylder 18 år. Dette gælder både fælles livsarvinger og særlivsarvinger efter førstafdøde.

Udvalget har overvejet, om der kan være grundlag for at udvide adgangen til arvehenstand, således at den også kan gives, når der er myndige livsarvinger. Der kan også i denne situation være et behov for at give den længstlevende ægtefælle en overgangsperiode, hvor den pågældende får mulighed for at tilpasse sin økonomi og livsførelse til de ændrede forhold efter ægtefællens død. Hvis en henstandsperiode skal sikre ægtefællen mulighed for i en overgangsperiode at indstille sig på de ændrede økonomiske og personlige forhold, bør henstandsperioden ikke være meget kort. En henstandsperiode på et 1 år vil f.eks. næppe give den længstlevende ægtefælle tilstrækkelig mulighed for at få foretaget de nødvendige økonomiske skridt til udbetaling af arven. På den anden side tilsiger hensynet til livsarvingerne, at henstanden ikke bør gives for et ubegrænset eller længerevarende tidsrum. En tidsbegrænsning af arvehenstandsperioden vil formentlig også medføre, at reglen vil få et videre anvendelsesområde.

En henstandsordning, der giver mulighed for at lade arvehenstanden fortsætte ud over livsarvingernes 18. år, bør udformes således, at fastlæggelsen af varigheden bygger på klare kriterier. Det bør på forhånd være klart for både den længstlevende ægtefælle og livsarvingerne, hvor lang tid henstanden maksimalt kan løbe.

Det foreslås på denne baggrund, at henstanden skal have en varighed på 5 år fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag, jf. § 36, stk. 1. Hvis arvingen er 17 år ved dødsfaldet, kan en henstand således vare, indtil arvingen er ca. 22 år.

En overgangsperiode på 5 år vil gøre det muligt for længstlevende, hvis priser på ejendomme eller værdipapirer er lave, at udskyde et salg af boets faste ejendom eller værdipapirer, indtil der er gunstigere konjunkturer. Der vil imidlertid være tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har behov for henstand i en længere periode end 5 år, f.eks. fordi konjunkturerne ikke har bedret sig i henstandsperioden. Det foreslås derfor i § 36, stk. 2, at skifteretten skal kunne forlænge henstandsperioden med yderligere 5 år. Hensynet til livsarvingerne tilsiger, at forlængelse kun bør kunne ske én gang. Endvidere bør forlængelse af henstanden alene ske, hvis behovskriterierne i § 35, stk. 1, er opfyldt.

Hvis en ægtefælle dør fra et mindreårigt fællesbarn, f.eks. et barn på 2 år, bør henstanden af hensyn til familiens videre økonomiske livsførelse være, så længe barnet er mindreårigt, og den længstlevende ægtefælle har forsørgelsespligt over for barnet, jf. lov om børns forsørgelse § 13, stk. 1. Tilsvarende bør gælde i forhold til en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle, hvis den længstlevende ægtefælle overtager den privatretlige forsørgelsespligt over for særbarnet. En regel herom findes derfor i lovudkastets § 36, stk. 3. I disse tilfælde er det ikke rimeligt, at en ægtefælle efter omstændighederne skal tvinges til at realisere en ejerbolig, for at arven kan blive indsat til bestyrelse i en forvaltningsafdeling.

Efter de gældende regler i arvehenstandsbekendtgørelsens § 6 forrentes et arvekrav med mindst 8 % p.a. Så længe den længstlevende bekoster den umyndige livsarvings underhold og uddannelse, betales dog ikke rente, medmindre skifteretten skønner, at renten vil overstige udgifter til disse formål, jf. 2. pkt. Denne del af bestemmelsen har dog i dag næppe praktisk betydning, da faderen eller moderen som værge for et hjemmeboende barn kan modtage indtil 48.000 kr. årligt i rente mv. for barnet uden at skulle aflægge regnskab, jf. værgemålsbekendtgørelsens § 15, stk. 2.

Kravet om forrentning af arvehenstandskrav med mindst 8 % p.a. har formentlig bidraget betydeligt til, at reglerne alene har fået en begrænset anvendelse, og behovet for styrkelse af den længstlevende ægtefælles retsstilling vil næppe kunne

opfyldes, såfremt der kræves forrentning i denne størrelsesorden. Udvalget har derfor overvejet, om arvekravet i stedet bør reguleres i takt med forbrugerprisindekset. Dette ville sikre, at værdien af arvekravet ikke udhules på grund af inflation i løbet af henstandsperioden. En opgivelse af kravet om forrentning til fordel for en indeksering vil imidlertid indebære, at arvekravet i skatteretlig henseende anses for en fordring, hvor kursgevinsten er skattepligtig, fordi mindsterentekravet i kursgevinstlovens § 14, stk. 2, jf. § 38, ikke er opfyldt. Det betyder, at arvingerne vil blive kursgevinstbeskattet af reguleringsbeløbet samt af en stigning i fordringens kursværdi siden stiftelsen, og at en eventuel kursgevinst ved overdragelse af arvekravet også skal kursgevinstbeskattes. Da fordringens værdi ved stiftelsen formentlig vil være under pari, vil en sådan kursgevinstbeskatning være en så betydelig ulempe for arvingerne – der i forvejen må acceptere en henstand med udbetalingen – at udvalget ikke finder grundlag for at fravige kravet om forrentning.

Den gældende arvelovs § 24 e regulerer ikke spørgsmålet om betaling af renter. Af hensyn til klarhed i regelgrundlaget foreslår udvalget, at det udtrykkeligt kommer til at fremgå af loven, at justitsministeren fastsætter regler om forrentning af arvekravet.

Kravet om en forrentning på mindst 8 % p.a. i arvehenstandsbekendtgørelsens § 7 er for byrdefuldt for den længstlevende ægtefælle, og det foreslås derfor, at det fastsættes i den nye arvehenstandsbekendtgørelse, at arvehenstandskrav i stedet skal forrentes med den til enhver tid gældende mindsterente efter kursgevinstlovens § 38. Mindsterenten, der fastsættes for et halvt år ad gangen, udgør for 1. halvår 2006 2 % p.a.

En ordning, hvorefter renterne tilskrives og samtidig forfalder, men først udbetales til arvingerne ved henstandsperiodens udløb er ikke hensigtsmæssig, medmindre beskatningen af renteindtægterne udskydes tilsvarende. Hertil kommer, at ægtefællens fradragsret for renteudgifterne kan være begrænset af ligningslovens § 5, stk. 8, hvorefter renteudgifter først kan fradrages ved opgørelsen af den

skattepligtige indkomst i det indkomstår, hvori betaling sker, hvis renteudgifter mv. for tidligere indkomstår i samme gældsforhold ikke er betalt inden udgangen af indkomståret.

Det foreslås derfor, at ægtefællen skal betale renten til arvingerne hvert halve år. Renteindtægten vil være indkomstskattepligtig for arvingen, jf. statsskattelovens § 4, litra e), og ægtefællen kan fratække renteudgiften i den skattepligtige indkomst, jf. statsskattelovens § 6, litra e) og ligningslovens § 5, stk. 1. Renteindtægter, der tilfalder en umyndig livsarving, skal behandles i overensstemmelse med de almindelige regler i værgemålslovgivningen om anbringelse og forvaltning af myndiges midler.

Som hidtil bør der ikke betales rente i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har eller overtager forsørgelsespligten over en umyndig livsarving efter førstafdøde (fælles livsarving eller særlivsarving), dog med den modifikation, at mindsterenten bør betales i den udstrækning, renten overstiger udgiften ved forsørgelsen, smh. den gældende arvehenstandsbekendtgørelse § 6, 2. pkt. Som anført ovenfor medfører værgemålsbekendtgørelsens § 15, stk. 2, hvorefter faderen eller moderen som værge for et hjemmeboende barn kan modtage indtil 48.000 kr. årligt i rente mv. for barnet uden at skulle aflægge regnskab, at reglen kun vil få betydning ved meget store arvekrav. I tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har eller overtager forsørgelsespligten over en umyndig livsarving efter førstafdøde, og der derfor ikke betales rente eller kun betales rente af en del af arvekravet, vil en eventuel kursgevinst ved overdragelse af arvekravet blive beskattet. Overdragelse af arvekrav, der er omfattet af en henstand, hvor den længstlevende ægtefælle har eller overtager forsørgelsespligten over en mindreårig livsarving efter den førstafdøde ægtefælle (fælles livsarving eller særlivsarving) vil formentlig forekomme meget sjældent i praksis, og udvalget har derfor ikke fundet det nødvendigt at anbefale regler i skattelovgivningen, der imødegår en kursgevinstbeskatning i denne situation.

Hvis den længstlevende ægtefælle har indgået nyt ægteskab og skilles, mens henstandsperioden stadig løber, skal livsarvingernes arvekrav kursansættes og indgå som et passiv på skiftet. Kursansættelse kan i praksis ofte ske ved henvisning til et pengeinstitut og må ellers ske ved sagkyndig vurdering.

Hvis en arving, der har et arvekrav omfattet af en henstand, skilles i henstandsperioden, skal arvekravet kursansættes og indgå i delingen på skiftet. Hvis arvekravet er arvingens eneste aktiv, må der foretages en opsat deling.

Hvis arvingen dør i henstandsperioden, tilfalder arvekravet arvingens arvinger som arv. Arvekravet må også i denne situation kursansættes.

Der henvises til lovudkastets § 36 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Sikkerhedsstillelse

Efter arvelovens § 24 e skal den længstlevende ægtefælle stille en efter forholdene passende sikkerhed i forbindelse med arvehenstanden.

Kravet om sikkerhedsstillelse bør opretholdes, og det bør være en forudsætning for at få arvehenstand, at der stilles fuld sikkerhed for arvekravet. Sikkerhedsstillelsen skal fra starten være fuldstændig. Det bør endvidere påses, at sikkerheden stilles i så sikre aktiver, at senere konflikter om sikkerhedsstillelsen i videst mulige omfang undgås.

Efter gældende ret fastsættes sikkerheden af skifteretten. Udvalgets lovudkast viderefører denne retstilstand. Skifterettens afgørelse om sikkerhedsstillelsen – og eventuelle tvister, der opstår i forbindelse med, at sikkerheden skal stilles – skal træffes ved kendelse.

Hvis sikkerheden forringes væsentligt, bør det være muligt for en livsarving og statsforvaltningen, hvis livsarvingen er umyndig, at kræve arven udbetalt. Ad-

gangen til at forlange udbetaling er i dag tillagt statsamtet, jf. arvehenstandsbe- kendtgørelsens § 9, stk. 2. Udvalget finder, at spørgsmålet om udbetaling af ar- ven som følge af forringelse af sikkerheden bør være et spørgsmål, der afgøres af skifteretten. Baggrunden herfor er, at det i øvrigt er skifteretten, der tager stilling til tvister om genstanden for sikkerheden, dennes størrelse eller vilkårene for denne.

Der henvises til lovudkastets § 37 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.4. Skifterettens afgørelse

Udvalget foreslår, at skifterettens afgørelser efter lovudkastets §§ 35-37, dvs. afgørelser om ydelse af henstand, herunder om forlængelse af henstanden, og om sikkerheden samt afgørelser om udbetaling af arven som følge væsentlig forrin- gelse af sikkerheden, skal træffes ved kendelse. Skifterettens afgørelse kan kæres til landsretten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 37.

Der henvises til lovudkastets § 38 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.5. Bemyndigelsesregel

Lovudkastet indebærer ikke en udtømmende regulering af de spørgsmål, der kan opstå i forbindelse med administrationen af beløb, som en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle har fået udbetalt til forsørgelse efter forslaget til § 35, stk. 3. Der er tilsvarende ikke tale om en udtømmende regulering af de spørgsmål, der kan opstå i forbindelse med sikkerhedsstillelsen.

Ud over fastsættelsen af regler om forrentningen af arvekrav, der er omfattet af henstand, jf. afsnit 3.2., foreslås det derfor, at justitsministeren ved bekendtgø- relse endvidere kan fastsætte regler om administrationen af beløb, der udbetales efter § 35, stk. 3, og om administrationen af sikkerhedsstillelsen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 39 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.6. Boafgift

Selvom der gives arvehenstand, er boet efter de gældende regler skiftet. Dette indebærer, at afgiftspligten indtræder ved den førstafdøde ægtefælles død. Der skal således betales boafgift efter lovens § 1 i forbindelse med, at der gives henstand.

Efter udvalgets opfattelse bør det overvejes at ændre boafgiftsloven, således at afgiftsberegningen udskydes til det tidspunkt, hvor henstanden udløber, og hvor arvingen får arven udbetalt. Baggrunden herfor er, at kravet om betaling af boafgift ved førstafdødes død ikke harmonerer med, at arvehenstandsreglerne har som hovedformål at yde den længstlevende ægtefælle en midlertidig likviditetsmæssig forstrækning.

Hvis boafgiftsloven ændres, således at afgiftsbetalingen udskydes, bør afgiften dog forfalde, hvis arvekravet belånes eller på anden måde overdrages, således at der skabes mulighed for realisering af henstandsarven. Forslag til ændringer i boafgiftsloven falder uden for Arvelovsudvalgets kommissorium. Udvalget har imidlertid henledt Skatteministeriets opmærksomhed på spørgsmålet.

Kapitel 9

Ugifte samlevende

1. Gældende ret

Ugifte samlevende har efter gældende ret ikke legal arveret og arver således kun hinanden, hvis de har oprettet testamente.

Efter retspraksis kan der ud fra formueretlige betragtninger tillægges en længstlevende samlever en kompensation, hvis der har været tale om et flerårigt fast samlivsforhold, og den længstlevende i væsentlig grad har bidraget til, at den afdøde har kunnet skabe eller bevare en ikke ubetydelig formue. Der kan f.eks. være tale om tilfælde, hvor den længstlevendes indtægt har finansieret parrets leveomkostninger, og hvor afdødes indtægt er brugt til terminsbetalinger på afdødes faste ejendom, hvorved afdøde har oparbejdet en betydelig formue i form af ejendommens friværdi samtidig med, at længstlevende er uden formue. Et kompensationskrav fastsættes ud fra formueretlige grundsætninger, det vil i første række sige berigelsesgrundsætningen og forudsætningslæren. Tilstedeværelsen af et testamente udelukker som udgangspunkt ikke, at den indsatte samlever ved siden heraf gør kompensationskrav gældende.

I skatteretlig henseende antages det, at kompensationsbeløbet må anses for en skattefri formuebevægelse, jf. U 1982, s.184 V og U 1986, s. 435 H, der er kommenteret af Jørgen Nørgaard i U 1986 B, s. 377-380. Ved tilkendelse af en kompensation i forbindelse med den ene samlevers død betales der således ikke boafgift af beløbet.

Kompensationskrav er behandlet i bl.a. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, side 80ff., hvor der tillige er en gennemgang af retspraksis.

Om afståelse af arv til en samlever efter arvelovens § 71, stk. 2, i tilfælde, hvor arven ellers vil tilfalde staten, henvises til kapitel 19.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

Der er hverken i norsk, svensk eller finsk ret regler om legal arveret for ugifte samlevende, der således er henvist til at oprette testamente. I både norsk og svensk lovgivning er der dog tildelt den længstlevende samlever ret til at overtage det fælles hjem og indbo. Livsarvingernes tvangsarveret viger i begge lande for disse regler.

2.1. Norge

I norsk ret følger det af § 2 i lov nr. 45 af 4. juli 1991 med senere ændringer om rett til felles bolig og innbo, når husstandfellesskap opphører, at en længstlevende samlever, når særlige grunde taler for det, kan få 1) ret til at indløse en andel mv., som tilhørte afdøde, og som retten til den fælles bolig er knyttet til, 2) ret til at overtage en boligejendom eller at træde ind i en andel af en boligejendom, som tilhørte afdøde, og som udelukkende eller hovedsagelig har tjent til fælles bolig for parterne, og 3) ret til at overtage eller træde ind i en andel af sædvanligt indbo. Loven kan anvendes, når to eller flere ugifte personer over 18 år har boet sammen i en husstand i mindst 2 år, eller de har, har haft eller venter fællesbarn sammen, og når særlige grunde taler for det. Ved den konkrete vurdering af, om der foreligger sådanne særlige grunde, må der foretages en afvejning mellem hensynet til den længstlevende samlevers interesser og behov og hensynet til afdødes arvinger. Overtagelse af de nævnte aktiver er betinget af, at samleveren indbetaler markedsværdien af aktiverne til boet, og der er derfor ikke tale om en arveret for længstlevende. Af lovens § 4 fremgår det, at også aftaler mellem parterne skal tages i betragtning ved vurderingen af, om et husstandsmedlem skal have rettigheder efter loven.

Den arveretlige retsstilling for ugifte samlevende har de senere år været overvejet i Norge. I en Stortingsmelding fra 30. april 2004 har den norske regering taget stilling til de anbefalinger, som fremgår af Samboerutvalgets betænkning ”Samboerne og samfunnet” fra maj 1999 (NOU 1999:25). For så vidt angår arveret for ugifte samlevende lægger den norske regering op til, at der tillægges ugifte samlevende en beløbsbegrænset legal arveret. Denne arveret, der skal gå forud for livsarvingernes tvangsarv, skal svare til et beløb på fire gange folketrygdens grundbeløb (ca. 244.000 n.kr. i 2005). Formålet med den legale arv er, at længstlevende skal sikres et minimum af økonomisk tryghed. Det fremhæves i Stortingsmeldingens afsnit 7.5.1.3, at en legal arv for ugifte samlevende i højere grad tager hensyn til de svagere stillede grupper i samfundet, som sjældent benytter sig af muligheden for at oprette testamente. Den legale arveret skal gælde for samlevende, der har fællesbørn, eller for samlevende, der har boet sammen i mindst fem år. Der skal stilles strenge beviskrav til opfyldelsen af femårs-reglen. Af Stortingsmeldingen fremgår det endvidere, at samlevende skal have ret til uskiftet bo med det fælles hjem og indbo, hvis der er fællesbørn. Denne ret skal imidlertid bortfalde to år efter, at et nyt samlivsforhold er etableret, eller hvis længstlevende får et barn med den nye samlever. Formentlig skal retten ligeledes falde bort, hvis den længstlevende indgår ægteskab. Stortingsmeldingen har endnu ikke resulteret i fremsættelse af lovforslag.

2.2. Sverige

I Sverige gælder sambolagen (2003:376). Det følger af lovens § 1, at to personer, som bor sammen i et parforhold og har fælles husholdning, anses for samlevende. Det er endvidere et krav, at ingen af parterne er gift⁵. Loven indebærer, at ”sambors gemensamma bostad” (den hidtidige fælles bolig), jf. 5 §, og ”sambors gemensamma bohag” (fælles indbo), jf. 6 §, på begæring skal deles mellem parterne. Parterne kan efter 9 § skriftligt aftale, at der ikke skal ske bodeling, eller at bestemte aktiver ikke skal indgå heri. Det fremgår af 18 §, at en længst-

⁵ Kravet i tidligere lovgivning (lag 1987:232 om sambors gemensamma hem) om, at forholdet skal være ægteskabs-lignende, er ikke videreført i den nye lov.

levende samlever ved fordeling af aktiverne i 5 § og 6 § altid har ret til som sin andel at udtage så meget af det beholdne bo efter afdøde, at det modsvare 2 gange det basisbeløb, der gælder efter lov om allmän försäkring (1962:381) på tidspunktet for dødsfaldet (ca. 80.000 s.kr. i 2005).

2.3. Finland

I Finland har en arbejdsgruppe i maj 2004 afleveret en betænkning om behovet for ændring af den finske arvelov (Behovet av en ärvdabalksreform (2004:6)). I betænkningen anbefales det, at ugifte samlevende ikke skal tillægges arveret efter hinanden, men at der bør gælde en "urimeligt-ringe-regel", hvorefter det skal være muligt at tilkende et bidrag til en længstlevende samlever, der har været i et fast samlivsforhold med afdøde.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Legale regler om arveret for ugifte samlevende

Justitsministeriet nedsatte i 1969 et ægteskabsudvalg, der bl.a. fik til opgave at overveje, i hvilket omfang der på baggrund af de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de deraf følgende ændringer i opfattelsen af ægteskabsinstitutionen, var behov for, at nogle af de bestemmelser i lovgivningen, der knytter retsvirkninger til ægteskabet, skulle kunne anvendes på visse ægteskabslignende forhold.

Ægteskabsudvalget afgav i 1980 en betænkning om samliv uden ægteskab I (betænkning nr. 915/1980). Det fremgår af betænkningen s. 128, at der i udvalget var enighed om, at der ikke burde indføres legal arveret for ugifte samlevende. Udvalget lagde vægt på, at en legal arveret må bygge på faste kriterier, som netop ikke er anvendelige i disse forhold på grund af deres store forskelligartethed. Hertil kommer, at en egentlig arveret i konkurrence med en eventuel ægtefælle og livsarvinger vil give samlivsforholdene karakter af ægteskab af anden klasse.

Udvalget stillede imidlertid forslag om, at der i forbindelse med samlivsophævelse, også i de tilfælde hvor der ikke forelå sameje, skulle kunne tilkendes et beløb for at sikre, at den ene part ikke stilledes åbenbart urimeligt (væsentlig ringere end stemmende med billighed), jf. betænkning nr. 915/1980 om samliv uden ægteskab I, s. 122-125. Halvdelen af udvalget foreslog tillige, at denne billighedsregel skulle kunne anvendes ved en samlevers død, dog således at der ved udmålingen af en eventuel godtgørelse måtte tages hensyn til, i hvilket omfang udredelsen af beløbet går ud over ægtefælle eller livsarvinger, jf. betænkningen s. 128-129. En sådan regel er ikke blevet gennemført i lovgivningen.

Antallet af samlevende personer har været stigende siden 1960'erne, og i 2003 udgjorde antallet af ugifte samlevende 22 % af samtlige samlivsforhold. Af de 291.828 ugifte samlevende par, der var i 2003, var de 94.496 par med fællesbørn.⁶

Det fremgår af Arvelovsudvalgets kommissorium, at udvalget i lyset af ændringerne i familiemønsteret bl.a. skal overveje, om der er behov for at styrke retsstillingen for en længstlevende samlever, herunder om der bør indføres en legal arveret.

3.1.1. Legal minimumsarveret

I modsætning til indgåelse af ægteskab og registrering af partnerskab er etableringen af et samlivsforhold ikke i sig selv en retsstiftende kendsgerning. Der er ikke gensidig forsørgelsespligt mellem samlevende, der stiftes ikke ved samlivsforholdet et særligt formuefællesskab imellem parterne, og der gælder ingen begrænsninger i adgangen til at opløse forholdet.

⁶ Jf. Danmarks Statistiks statistiske efterretninger 2003:7. Tallene omfatter både samlevende par og samboende par. Et samlevende par er en mand og en kvinde, der uden at være gift med hinanden, har fælles hjemmeboende børn under 18 år. Hvis et par hverken er gift eller har fællesbørn, regnes de som et samboende par, hvis de er af hver sit køn og har en aldersforskel på mindre end 15 år. Endvidere er det en betingelse, at de ifølge CPR's oplysninger ikke er nært beslægtede, og at der ikke bor andre voksne eller ikke-hjemmeboende personer på 16 eller 17 år på adressen. Personer på ned til 16 år kan indgå i et samboende par.

Det har ofte store økonomiske konsekvenser for den længstlevende, når samleveren afgår ved døden, og parterne ikke har oprettet testamente. Dette gælder ikke mindst i den situation, hvor de samlevende har børn. Virkningerne af et dødsfald kan være uoverskuelige for den længstlevende, særligt hvis den afdøde ejede den væsentligste del af parternes formue, fordi parret ikke havde sikret sig ved at eje deres større værdier i sameje. Er der ikke oprettet testamente, kan den længstlevende blive tvunget fra en ejerbolig, som den pågældende bor i sammen med parrets hjemmeboende børn, fordi de skal have deres arv.

Udvalget finder, at de ændrede samfundsforhold og familiemønstre nødvendiggør overvejelser om, hvordan man kan forbedre den arveretlige stilling for ugifte samlevende gennem indførelse af regler om legal arveret.

Ugifte samlevende udgør imidlertid en uensartet gruppe, hvoraf en del bevidst har valgt ikke at gifte sig, netop fordi de ikke ønsker ægteskabets retsvirkninger, herunder ægteskabets arveretlige virkninger. Ved overvejelser om lovgivning må der tages hensyn til denne gruppe. Et andet problem ligger i, at det i en række tilfælde vil være bevismæssigt vanskeligt at konstatere, om der foreligger et samliv af en sådan karakter, at det er rimeligt at knytte arveretlige virkninger til det.

En legal arveret må forudsætte, at arveret er i overensstemmelse med ønsket hos hovedparten af den gruppe, der omfattes af arveretten, således at det kun er en lille del af gruppen, der må oprette testamente for at undgå den legale arveret. En legal arveret bør endvidere bygge på forholdsvis faste kriterier, således at det i de fleste tilfælde uden vanskeligheder kan afgøres, om den pågældende er arveberettiget. Dette indebærer, at lovens kriterier så vidt muligt skal være entydige, således at der ikke i forbindelse med et skifte vil opstå bevisproblemer eller retsikkerhed med hensyn til spørgsmålet om, hvem der er afdødes legale arvinger.

Inden for en række områder er der løbende sket en regulering af samlevendes forhold. Det er i den forbindelse meget almindeligt at gøre samlivsforholdets

tidsmæssige udstrækning til et afgørende kriterium eventuelt kombineret med en nærmere kvalifikation af samlivsforholdets karakter, f.eks. ved at der skal være en "fælles husstand", et "ægteskabslignende forhold" mv. I lejelovens §§ 75, stk. 2, og 77 a om retten til overtagelse af en lejlighed ved dødsfald eller samlivsophævelse stilles der således krav om mindst 2 års fælles husstand umiddelbart forud for dødsfaldet. I boafgiftslovens § 1, stk. 2, litra d, samt § 22, stk. 1, litra d, om betaling af tillægsboafgift og gaveafgift stilles der krav om, at samlivet skal have bestået i mindst de sidste 2 år før dødsfaldet. Arbejdsskadesikringslovens § 19, stk. 3, om retten til et overgangsbetrag ved dødsfald kræver 2 års samliv i et ægteskabslignende forhold. Hvis en samlever skal kunne benytte den anden samlevers efternavn, stilles der efter den nye navnelovs § 5, stk. 2 (lov nr. 524 af 24. juni 2005), krav om mindst 2 års samliv, eller om at parret har fælles børn under 18 år, der har eller skal have navnet som efternavn. I pensionsbeskatningslovens § 2, nr. 4, litra d, om indsættelse af begunstigede i en skattefri pensionsordning med løbende pensionsudbetalinger forstås ved samlever en navngiven person, der havde fælles bopæl med afdøde ved indsættelsen, eller en person, med hvem afdøde kunne have indgået ægteskab eller registreret partnerskab, og som i et af afdøde senest 3 måneder før dødsfaldet oprettet testamente er tillagt en arvelod af mindst samme størrelse som den tvangsarv, der ifølge arveloven ville være tilkommet en ægtefælle, og som har haft fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet eller tidligere har haft fælles bopæl med afdøde i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl alene er ophørt på grund af institutionsanbringelse, herunder i en ældrebolig⁷. Der foreligger således ikke i lovgivningen nogen fast definition af begrebet samlevende eller samlivsforhold. Fastlæggelsen af begrebet er derimod søgt defineret i de enkeltstående regler, der tillægger samlivsforhold retsvirkninger.

Udvalgets overvejelser har koncentreret sig om, hvilke af de meget forskelligartede samlivsforhold, der har en sådan fasthed, at det er rimeligt, at den længstlevende tillægges legal arveret.

⁷ I betænkning nr. 1350/1997 om børns retsstilling, side 210-212, er der en gennemgang af en række yderligere lovregler, hvor samlivsforhold tillægges retsvirkninger.

Der er et stigende antal familiedannelser, hvor et samlevende par får børn og forbliver ugifte. En testamentsundersøgelse foretaget af professor, dr.jur. Finn Taksø-Jensen i 1987⁸ viser, at samlevende, der alene har fællesbørn, ikke opretter testamente i et omfang, som betyder, at den længstlevende er rimeligt sikret. For denne gruppe af samlevende (dvs. samlevende med fællesbørn) synes der at være så stærke bindinger, at der, på trods af at samlivet ikke medfører en retlig forsørgelsespligt, ofte vil bestå et så tæt økonomisk forhold mellem de samlevende, at der reelt vil være tale om, at parterne forsørger hinanden og fællesbarnet/børnene. For denne gruppe er det derfor formentlig berettiget at gå ud fra, at en vis legal arveret, hvormed den efterladte kan sikres et økonomisk sikkerhedsnet i de tilfælde, hvor de samlevende ikke har fået oprettet testamente, vil være i overensstemmelse med ønsket hos hovedparten af gruppen.

Udvalget finder, at det på denne baggrund bør overvejes at indføre en legal mindstearveret for ugifte samlevende, der har, har haft eller venter et fællesbarn. Når samleverne har børn sammen, vil de som nævnt typisk leve i et ægteskabs-lignende forhold, hvor de forsørger hinanden og børnene. Det vil være et typisk ønske hos sådanne samlever, at den længstlevende af dem sættes i stand til opretholde hjemmet for sig selv og fællesbørnene.

En legal mindstearveret for ugifte samlevende bør dog ikke afskæres i de tilfælde, hvor der ikke længere er et fællesbarn i hjemmet, enten fordi det er flyttet hjemmefra, eller fordi det er afgået ved døden før sine forældre. En legal arveret bør heller ikke afskæres i tilfælde, hvor parret har ventet et barn, men hvor barnet bliver dødfødt. At udelukke arveret i disse tilfælde vil kunne virke stødende, selv om der næppe er det samme behov for at tillægge samlevende, der ikke (længere) har barn sammen, en arveret. Reglen bør derfor heller ikke begrænses til alene at gælde for tilfælde, hvor barnet er mindreårigt på tidspunktet for døds-

⁸ Jf. Finn Taksø-Jensen, Lærebog i arveret, 1998, s. 172ff.

faldet, da en ordning, hvorefter samleverens arveret bortfalder, når barnet/det yngste barn fylder 18 år, ikke er hensigtsmæssig.

Alene samlivsforhold, der udviser en vis stabilitet, bør kunne resultere i, at parterne tillægges en legal arveret. Ud over at parterne skal have eller have haft eller vente et fællesbarn, bør det derfor også være en betingelse, at samlivet har varet i en ikke ubetydelig periode. Ved at stille krav om, at parterne for at opnå legal arveret skal have, have haft eller vente et fællesbarn, undgår man de afgrænsningsvanskeligheder, der ellers kunne være forbundet med sondringen mellem, om personer, der bor sammen, er egentlig samlevende eller blot deler bolig. Kravet om fællesbarn har dermed også til formål at sikre, at der ikke tillægges personer, der deler adresse, men som ikke lever i et ægteskabslignende forhold, legal arveret i forhold til hinanden.

Da der flere andre steder i lovgivningen stilles krav om, at samlivet skal have varet de sidste 2 år før dødsfaldet, jf. gennemgangen ovenfor, finder udvalget, at det vil være hensigtsmæssigt i arveloven at stille et tilsvarende krav.

Som nævnt udgør gruppen af ugifte samlevende uden fællesbørn ca. 2/3 af det samlede antal ugifte samlevende par. Ved den foreslåede afgrænsning af den kategori af ugifte samlevende, der tillægges en legal arveret, henvises således samlevende uden fællesbørn som udgangspunkt til at oprette testamente. Det samme gælder samlevende med børn, hvor samlivet ikke har varet 2 år umiddelbart før dødsfaldet. Udvalget er opmærksomt på, at denne afgrænsning i nogle tilfælde vil kunne virke uhensigtsmæssig. Eksempelvis kan det forekomme mindre naturligt og derved komme bag på parterne, at et par med fællesbørn, der ikke har levet sammen i 2 år, skal oprette testamente for, at samleveren skal arve. Tilsvarende kan være tilfældet, hvor et par alene har særbørn, men har behandlet dem ganske som fællesbørn. Kravet om fællesbarn vil endvidere udelukke personer, der lever i et homoseksuelt samlivsforhold fra at have legal arveret efter hinanden, medmindre der foreligger en stedbarnsadoption af den ene parts biologiske barn eller

danske adoptivbarn, jf. partnerskabslovens § 4, stk. 1. Denne gruppe må derfor oprette testamente.

I lyset af at der vil være tale om en ny legal arveret i forhold til personer, der ikke aktivt har gjort noget for at udtrykke deres ønsker om arvets fordeling, finder udvalget, at det vil være rigtigst, at man ved den foreslåede nydannelse begrænser sig til tilfælde, hvor der er nogenlunde sikkerhed for, at den legale arveret stemmer med parternes gennemsnitlige forventninger. Der vil imidlertid i forbindelse med ikrafttræden af nye regler være et stort behov for information til offentligheden.

Ved overvejelserne om omfanget af den legale arveret, der bør tildeles en samlever, har udvalget navnlig taget udgangspunkt i den foreslåede tvangsarvebrøk for livsarvinger på $\frac{1}{4}$ af den legale lod, jf. lovudkastets § 5, stk. 1, og i den foreslåede 500.000 kroners regel om ægtefællens ret til suppleringsarv, jf. lovudkastets § 11, stk. 1.

Udvalget foreslår derfor, at den legale arv skal udgøre $\frac{1}{4}$ af boet og yderligere beløbsbegrænses til 500.000 kr., der skal indeksreguleres i overensstemmelse med forbrugerprisindekset.

Udvalget er opmærksomt på, at det inden for den persongruppe, der tillægges den foreslåede, begrænsede legale arveret, i en del tilfælde ikke vil være tilstrækkeligt til at imødekomme parrets behov. Hvis $\frac{1}{4}$ af boet er mere end dette beløb, vil parret formentlig typisk ønske, at den længstlevendes arveret ikke begrænses til 500.000 kr. Parret må da alligevel oprette testamente. Der er formentlig også en risiko for, at parterne fejlagtigt går ud fra, at loven tillægger den længstlevende en større legal arveret end tilfældet er efter udvalgets forslag. I forbindelse med oplysningsindsatsen i forhold til offentligheden om de nye regler bør der derfor være særlig fokus på dette spørgsmål.

Det vil endvidere i nogle tilfælde kunne give anledning til tvivl – og dermed til tvist i boet – om betingelsen om samliv de sidste 2 år før dødsfaldet er opfyldt. Sådanne tvister vil kunne opstå mellem den længstlevende og de øvrige legale eller testamentariske arvinger, og bevisførelsen kan da være præget af, at det ifølge sagens natur alene er muligt at få oplysninger fra den ene af samleverne. I langt de fleste tilfælde vil bevis herfor dog formentlig kunne føres i form af en folkeregisterattest.

Den foreslåede regel om en legal mindstearveret for ugifte samlevende indebærer ingen ændringer i den længstlevende samlevers adgang til at få tillagt et kompensationsbeløb ud fra formueretlige betragtninger.

Der henvises til lovudkastets § 40 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår spørgsmålet om en længstlevende arveberettiget samlevers ret til at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet henvises til kapitel 20 om kvalitative regler samt lovudkastets §§ 42-44 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.2. Legal arveret efter skifterettens bestemmelse

Også uden for de tilfælde, hvor et par har boet sammen i 2 år og har et fællesbarn, kan der være behov for at tillægge en samlever en arveret. Dette gælder navnlig, men er ikke begrænset til, tilfælde, hvor den længstlevende samlever ikke er berettiget til et kompensationskrav ud fra formueretlige betragtninger.

Udvalget foreslår, at der i arveloven medtages en regel, som giver skifteretten mulighed for at bestemme, at der skal tillægges den længstlevende samlever arveret, hvis særlige omstændigheder undtagelsesvist taler herfor. En sådan regel vil kunne afbøde de mest alvorlige konsekvenser af, at et ugift par ikke har oprettet testamente.

Der skal efter udvalgets opfattelse være tale om en undtagelsesregel. Ved afgørelsen af, om der skal tillægges en længstlevende samlever arv, lægges der vægt på, om den længstlevende samlever ellers vil blive stillet urimeligt i økonomisk henseende under hensyn til samlivets længde, parternes formueforhold og parternes indtægtsforhold under samlivet. Lovens opregning af hensyn bør imidlertid ikke være udtømmende, idet det bør sikres, at der foretages en samlet vurdering af den længstlevende samlevers behov for at få tillagt et beløb. Reglen bør alene kunne anvendes, hvor der er tale om et samlivsforhold, der kan ligestilles med et ægteskab. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor parterne ikke har fællesbørn eller ikke opfylder kravet om at have levet sammen på fælles bopæl i 2 år, fordi samlivet i en periode havde været ophævet. Det er heller ikke udelukket, at reglen vil kunne anvendes, selv om den afdøde var i uskiftet bo. Også en samlever i et homoseksuelt samlivsforhold vil kunne være omfattet af bestemmelsen. Reglen bør derimod ikke kunne anvendes på søskende eller andre, der lever i et samlivsforhold, der ikke kan anses for ægteskabslignende, f.eks. to studerende, der deler en lejlighed.

Reglen bør have et snævrere anvendelsesområde end urimeligt ringe reglen i ægteskabslovens § 56, der i praksis har fået et noget videre anvendelsesområde, end bestemmelsens formulering tilsiger. Baggrunden herfor er navnlig, at en så vidtgående regel som § 56 ville kunne skabe risiko for en udhuling af de legale arve-regler.

Den foreslåede adgang for skifteretten til ud fra billighedsbetragtninger at tillægge den længstlevende samlever arveret indebærer ingen ændringer i den længstlevende samlevers adgang til at få tillagt et kompensationsbeløb ud fra formueretlige betragtninger.

Det følger af dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 1, jf. § 101, stk. 1, at tvister om, hvorvidt en samlever skal tillægges arveret, skal afgøres ved dom, idet der er tale om et spørgsmål vedrørende retten til at arve. At der er tale om en doms-sag, indebærer bl.a. at der skal indleveres stævning til retten, og at der i medfør

af retsafgiftslovens § 36 j, jf. lovens kapitel 1, skal betales retsafgift efter reglerne om borgerlige domssager.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 41 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår spørgsmålet om en længstlevende arveberettiget samlevers ret til at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet henvises til kapitel 20 om kvalitative regler mv. samt lovudkastets §§ 42-44 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.3. Forholdet til tvangsarvereglerne mv.

Regler om legal arveret for samlevere bør efter udvalgets opfattelse være deklatoriske. En legal arveret for samleveren bør derfor hverken helt eller delvist være tvangsarv. Personer, der vælger at leve i et samlivsforhold og ikke gifter sig, kan have et ønske om ikke at sammenblande deres økonomi, herunder at de ikke ønsker at tage arv efter hinanden. Gøres en del af samleverens arv til tvangsarv, fratager man denne gruppe muligheden for at fravige reglerne herom.

Arveladerens livsarvingers ret til tvangsarv går forud for samleverens legale arveret. Har afdøde udnyttet sin testationskompetence og rådet over hele friarven til anden side, vil samleveren ikke tage arv efter afdøde. Arveretten er således ikke en tvangsarveret, og en arvelader kan ved testamente bestemme, at samleveren ikke skal have arveret. Har arveladeren ved testamente tillagt samleveren ret til at arve en mindre arvebrøk end en fjerdedel eller et mindre beløb end beløbet efter stk. 1, må det bero på en fortolkning af testamentet, om samleveren alligevel skal arve mindstebeløbet, eventuelt ved siden af det, der er tillagt ved testamentet. Udgangspunktet for fortolkningen af testamentet må formentlig være, at samleveren i disse tilfælde alene skal arve, hvad der er tillagt ved testamentet. Tilsvarende må gælde, hvis samleveren ved testamente er tillagt et beløb, der overstiger 500.000 kr.

Har arveladeren alene udnyttet sin testationskompetence delvist, vil det afhænge af udnyttelsesgraden, hvorvidt samleveren kan få sin fulde legale arvelod. Er boet på 2 mio. kr. eller derunder, vil samleveren være sikret sin legale arvelod, såfremt afdøde maksimalt har testet over halvdelen af sit bo. Er boet efter afdøde på over 2 mio. kr., vil afdøde kunne testere over en forholdsmæssig større procentdel af boet, uden at dette får indflydelse på samleverens legale arvelod.

3.1.4. Arvehenstand for ugifte samlevende?

Udvalget har overvejet, om der, hvor en samlever arver efter lovudkastets §§ 40 og 41, skal være mulighed for at give den pågældende henstand med udbetalingen af arv til afdødes mindreårige livsarvinger. En sådan regel bør i givet fald udformes på samme måde som den foreslåede regel om den længstlevende ægtefælles ret til arvehenstand.

Den arveret, der foreslås tillagt ugifte samlevende efter lovudkastet, er imidlertid forholdsvis begrænset, og der er næppe behov for regler om arvehenstand for de ugifte samlevende. Udbygges denne legale arveret med en mulighed for, at den længstlevende samlever kan opnå arvehenstand, vil der være tale om en kraftig udvidelse af samleverens arveretlige status, der ikke harmonerer med lovudkastets §§ 40 og 41, hvis hensigt alene er at søge at sikre samleveren en legal minimumsarv. Indførelse af regler om arvehenstand vil skabe en fortrinsstilling for samleveren, der kan minde om ægtefællers ret til uskiftet bo. På denne baggrund kan udvalget ikke anbefale, at der indføres regler om ugifte samlevendes ret til arvehenstand i tilfælde, hvor en samlever arver legalt. Det følger af lovudkastets § 92 om det udvidede samlevertestamente, at samleveren ved testamente kan tillægges ret til arvehenstand efter reglerne om arvehenstand for længstlevende ægtefæller. Der henvises herom til afsnit 3.2. nedenfor.

3.2. Testamentariske regler om arveret for ugifte samlevende – det udvidede samlevertestamente

Det er udvalgets opfattelse, at ugifte samlevende - bortset fra de ovenfor i afsnit 3.1. foreslåede deklaratoriske legale regler - må oprette testamente for at opnå arveret efter hinanden.

Som ofte påpeget i den offentlige debat har ugifte samlevende ikke de samme pligter over for hinanden og over for det offentlige som ægtefæller, idet de ikke har forsørgelsespligt over for hinanden. I mange tilfælde ønsker ugifte samlevende, der opretter testamente, imidlertid at sikre hinanden på en måde, der ligger tæt op ad ægteskabsretsvirkningerne.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at der indføres regler, der gør det muligt for ugifte samlevende at oprette et testamente – et udvidet samlevertestamente - der indebærer, at en række af reglerne om ægtefællers arveret anvendes. Der er ikke med de foreslåede regler tale om nogen regulering af ugifte samlevendes forhold i levende live.

3.2.1. Betingelserne for oprettelse af et udvidet samlevertestamente

Kun samlivsforhold, der udviser en vis stabilitet, bør kunne opnå at blive sidestillet med ægteskab. En ubetinget adgang for ugifte til at oprette testamente om arveret som ægtefæller ville også skabe mulighed for, at testamente alene blev oprettet med det formål at opnå bortfald eller nedsættelse af boafgiften.

På denne baggrund foreslår udvalget, at der stilles krav om, at parterne skal leve sammen på fælles bopæl, og at deres samliv, hvis de ikke har fællesbørn, ved testamentets oprettelse skal have bestået på fælles bopæl i to år. Homoseksuelle parforhold er også omfattet af bestemmelsen.

Ved at stille krav om, at parterne skal leve sammen på fælles bopæl, og at samlivet skal have bestået på fælles bopæl de sidste 2 år forud for oprettelsen undgås testamenter i tilfælde, hvor samlivsforholdet ophører efter kort tid. Endvidere undgås pro forma testamenter fra personer, der ikke er samlevende, men som ønsker arveretligt at blive stillet som ægtefæller med et eventuelt deraf følgende bortfald eller nedsættelse af boafgiften. Kravet om to års samliv svarer til boafgiftslovens regler om, hvornår der ikke skal betales tillægsboafgift, til lejelovens regler om ret til at overtage en afdød samlevers lejlighed, og til pensionsbeskatningslovens regler om, hvem der kan indsættes som begunstiget i en skattefri pensionsordning, jf. ovenfor afsnit 3.2.

Hvis parterne har eller venter et barn sammen, må dette som udgangspunkt tages som udtryk for, at samlivsforholdet har en mere varig karakter, og samtidig har parterne i denne situation et særligt behov for at sikre hinanden arveretligt. I disse tilfælde bør der ikke stilles krav om to års forudgående samliv. Det vil således være tilstrækkeligt, at parterne på tidspunktet for oprettelsen af testamentet lever sammen på fælles bopæl.

Det nærmere indhold af kravet om fælles bopæl i de sidste 2 år forud for dødsfaldet og kravet om, at parterne skal vente, have eller have haft et barn sammen, er behandlet ovenfor i afsnit 3.1.1. om den foreslåede regel om legal minimumsarveret samt i bemærkningerne til lovudkastets § 40 i kapitel 22.

Derudover skal parterne på tidspunktet for testamentets oprettelse, dvs. ved underskrivelsen eller vedkendelsen, jf. lovudkastets §§ 68 og 69, opfylde betingelserne for at indgå ægteskab eller registreret partnerskab. Et udvidet samleverte-stamente kan derfor ikke oprettes af søskende eller af personer, der er beslægtet i ret op- og nedstigende linje. Der kan heller ikke oprettes et udvidet samleverte-stamente, hvis en af parterne er gift eller part i et registreret partnerskab.

Herudover bør det være en betingelse, at ingen af parterne i forvejen har oprettet et udvidet samlevertestamente, der tillægger en anden samlever arveret, og som ikke er bortfaldet eller tilbagekaldt.

Udvalget har overvejet, om notaren bør kræve dokumentation for, at betingelserne er opfyldt. Det harmonerer imidlertid ikke med notarens øvrige opgaver at fungere som prøvelsesmyndighed vedrørende sådanne forhold. Udvalget foreslår derfor i stedet, at parterne i testamentet skal erklære, at betingelserne for oprettelsen er opfyldt. En urigtig erklæring vil kunne straffes efter straffelovens 163.

Arvelovens almindelige regler om oprettelse og tilbagekaldelse af testamenter og om testamenters ugyldighed og anfægtelse skal anvendes på et udvidet samlevertestamente. Dette indebærer bl.a., at begge testatorer skal være fyldt 18 år, når testamentet oprettes, jf. lovudkastets § 67, stk. 1, og at parterne skal være i stand til fornuftmæssigt at oprette testamenter, jf. lovudkastets § 79. Et udvidet samlevertestamente oprettes efter de almindelige regler om oprettelse af testamenter, jf. lovudkastets §§ 68-70. Et udvidet samlevertestamente vil efter udvalgets forslag på ethvert tidspunkt kunne tilbagekaldes uden begrundelse efter de almindelige regler om tilbagekaldelse af fælles testamenter, jf. § 72 og § 85. En ensidig tilbagekaldelse af et samlevertestamente skal således for at være gyldig meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket. Særlige grunde, der udelukker meddelelse til den anden part, kan være, at den pågældende er forsvundet eller f.eks. på grund af senil demens er ude af stand til at forstå meddelelsen. Der er ikke noget til hinder for, at en af parterne i tilknytning til et samlevertestamente opretter enestestamente, eller at parterne opretter et fællestestamente efter de almindelige regler herom i lovudkastets kapitel 14. Det må bero på almindelige testamentsfortolkningsregler, hvordan der skal forholdes i tilfælde, hvor f.eks. et udvidet samlevertestamente efter § 92 og et andet fællestestamente er indbyrdes modstridende.

Der henvises til lovudkastets § 92, stk. 1, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.2. Retsvirkningerne af et udvidet samlevertestamente

Det bør ikke i forbindelse med oprettelse af et udvidet samlevertestamente kunne bestemmes, at lovens regler om arv vedrørende fælleseje, herunder reglerne om uskiftet bo, skal finde anvendelse. Baggrunden herfor er, at parterne som ugifte ikke i levende live har formuefællesskab. De ugifte samlevende, der opretter et udvidet samlevertestamente, bør derimod kunne opnå samme retsstilling som ægtefæller, der fuldt ud har fuldstændigt særeje. Om den nærmere afgrænsning af, hvilke regler i lovudkastet der kan gøres anvendelige for ugifte samlevende, henvises til forslaget til § 92, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Parterne bør endvidere i testamentet kunne bestemme, hvilke af arvelovens regler om ægtefællens retsstilling – bortset fra reglerne om arv vedrørende fælleseje – der skal finde anvendelse. Det er f.eks. muligt i testamentet at bestemme, at den længstlevende samlever ikke skal have fortrinsret efter lovudkastets § 13, stk. 2, til inden for sin arvelod at overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Et udvidet samlevertestamente kan som nævnt tilbagekaldes i overensstemmelse med de almindelige regler om tilbagekaldelse af fælles testamentariske dispositioner, jf. lovudkastets §§ 72 og 85. Et udvidet samlevertestamente indebærer derfor ikke, at den længstlevende samlever er tvangsarving i boet efter den førstafdøde ægtefælle. Udvalget foreslår, at dette kommer klart til udtryk i lovteksten. Ved at træffe bestemmelse om, at et udvidet samlevertestamente skal være uigenkaldeligt, jf. § 73, kan en længstlevende samlever dog opnå en lignende retsstilling i boet.

Der henvises til lovudkastets § 92, stk. 4, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.3. Gyldighedsbetingelser

Et udvidet samlevertestamente bør være ugyldigt, hvis betingelserne i § 6 og § 9 i ægteskabsloven ikke var opfyldt på tidspunktet for testamentets oprettelse. Efter

ægteskabslovens § 6 må ægteskab ikke indgås mellem slægtninge i ret op- og nedstigende linje og mellem søskende. Det følger af ægteskabslovens § 9, at den, som tidligere har indgået ægteskab eller har været part i et registreret partnerskab, ikke må indgå ægteskab, så længe det tidligere ægteskab eller registrerede partnerskab består.

Baggrunden herfor for er, at manglende overholdelse af §§ 6 og 9 medfører, at ægteskabet omstødes ved dom, jf. ægteskabslovens § 23, stk. 1. Et udvidet samlevertestamente kan derfor ikke oprettes af søskende eller af personer, der er beslægtet i ret op- og nedstigende linje. Testamentet kan heller ikke oprettes, hvis en af parterne er gift eller part i et registreret partnerskab.

De øvrige ægteskabsbetingelser i ægteskabslovens kapitel 1, herunder kravet om, at der skal indhentes en tilladelse fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, hvis betingelsen i ægteskabslovens § 10 om skifte af boet efter et tidligere ægteskab ikke er opfyldt, er derimod ikke gyldighedsbetingelser.

Det bør endvidere være en gyldighedsbetingelse, at parterne lever sammen på fælles bopæl og venter, har eller haft et fællesbarn, eller at parterne – uden at have fællesbørn – har levet sammen i et ægteskabslignende forhold på fælles bopæl i 2 år på tidspunktet for oprettelsen.

Herudover bør det være en gyldighedsbetingelse, at en eller begge parter ikke sammen med en anden har oprettet et samlevertestamente, som stadig er i kraft.

Betingelserne skal være opfyldt på tidspunktet for testamentets oprettelse. Var betingelserne ikke opfyldt på dette tidspunkt, har det ingen betydning for testamentets gyldighed, at betingelserne er opfyldt på tidspunktet for den førstafdøde samlevers død. Et udvidet samlevertestamente, der oprettes af to personer, hvor den ene på tidspunktet for oprettelsen er gift, vil således være ugyldigt, selvom ægteskabet på tidspunktet for den førstafdøde samlevers død - for længst - er ophørt.

Efter lovudkastets § 84, der svarer til arvelovens § 55, kan indsigelse mod et testaments gyldighed rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt. Der er næppe grundlag for at indføre særlige regler om, at skifteretten ex officio skal efterprøve testamentets gyldighed, eller om, at justitsministeren eller familie- og forbrugerministeren (hvorunder ægteskabslovgivningen henhører) skal have en særskilt adgang til at gøre indsigelse mod et udvidet samlevertestamente, fordi ægteskabsbetingelserne ikke har været opfyldt.

Der henvises til lovudkastets § 93, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.4. Bortfald af et udvidet samlevertestamente

Et udvidet samlevertestamente bør bortfalde, hvis parterne indgår ægteskab med hinanden, eller når en part indgår ægteskab med en anden. Det må for så vidt anses for en selvfølge, at et udvidet samlevertestamente bortfalder, når parterne gifter sig med hinanden. Når udvalget alligevel foreslår en udtrykkelig regel, skyldes det, at et udvidet samlevertestamente stiller de samlevende på samme måde, som var de ægtefæller med fuldstændigt særeje. Ved ægteskab er udgangspunktet derimod, at parterne har fælleseje, jf. retsvirkningslovens § 15, stk. 1, medmindre andet er bestemt ved ægtepagt eller af tredjemand ved testamente eller gavebrev.

Det kan ikke udelukkes, at ugifte samlevende, der gifter sig, vil videreføre den formueordning, der er etableret ved det udvidede samlevertestamente. I en sådan situation skal der imidlertid oprettes ægtepagt. En udtrykkelig bestemmelse om, at samlevertestamentet bortfalder ved ægteskab vil eliminere en eventuel tvivl om, at man med det allerede oprettede samlevertestamente kan videreføre den retsstilling, der er etableret ved testamentet, under ægteskabet. Hvis et udvidet samlevertestamente indeholder bestemmelser, der ikke har tilknytning til § 92, må det bero på en konkret fortolkning, om også disse bestemmelser må anses for bortfaldet.

Der henvises til lovudkastets § 94 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Et udvidet samlevertestamente bør anses for tilbagekaldt, hvis et samliv ophæves på grund af uoverensstemmelser, medmindre særlige omstændigheder taler herimod. Hvis et udvidet samlevertestamente indeholder bestemmelser, der ikke har tilknytning til § 92, må det bero på en konkret fortolkning, om også disse bestemmelser må anses for bortfaldet som følge af samlivsophævelsen. Testamentet bevarer sine retsvirkninger, selv om parterne f.eks. på grund af arbejds- eller uddannelsesmæssige forhold midlertidigt ophører med at have fælles bopæl, eller hvis f.eks. en af parterne må flytte på plejehjem. Dette svarer til, hvad der i praksis typisk fastsættes i gensidige testamenter mellem samlevende, og hvad der må antages at følge af en analogi af arvelovens § 49, stk. 2, som vedrører gensidige testamenter mellem forlovede.

Der henvises i øvrigt til kapitel 12 om oprettelse og tilbagekaldelse af testamente og til lovudkastets § 72, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22..

3.3. Reglernes anvendelse på homoseksuelle parforhold

Ugifte samlevende af samme køn kan ikke opnå legal arveret efter lovudkastets § 40 på grund af kravet om, at parterne sammen venter, har eller har haft et barn.

Efter § 41 kan skifteretten imidlertid bestemme, at en samlever skal arve, uanset om den pågældende er omfattet af § 40. Denne bestemmelse kan også påberåbes af en samlever i et homoseksuelt parforhold. Den længstlevende samlevers ret til at overtage den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo til vurderingsprisen, uanset om der er arveret efter §§ 40 og 41, finder også anvendelse i homoseksuelle parforhold. Reglen er behandlet i kapitel 20 om kvalitative arveregler mv.

Et homoseksuelt par kan oprette udvidet samlevertestamente efter § 92, hvis de opfylder betingelserne for at indgå registreret partnerskab med hinanden. Parter-

ne skal endvidere leve sammen på fælles bopæl og have gjort det i 2 år forud for oprettelsen af testamentet.

3.4. Den afgiftsmæssige behandling af ugifte samlevende

Efter boafgiftslovens § 1, stk. 1, skal der betales en boafgift på 15 % til staten af de værdier, som en afdød personer efterlader sig. Afgiftspligten gælder også for en samlever, der i medfør af testamente skal arve afdøde.

Det følger af boafgiftslovens § 1, stk. 2, litra d), at en samlever herudover skal betale en tillægsboafgift på 25 pct. af værdierne, medmindre samleveren har haft fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet, eller de pågældende tidligere har haft fælles bopæl i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl er ophørt alene på grund af institutionsanbringelse, herunder i en ældrebolig.

Efter udvalgets opfattelse bør det i afgiftsmæssig henseende overvejes at sidestille samlevere, der har legal arveret efter §§ 40 og 41, og samlevere, der har oprettet udvidet samlevertestamente, med ægtefæller, dvs. at der ikke skal betales boafgift, jf. boafgiftslovens § 3, stk. 1, litra a)

Det er under alle omstændigheder uhensigtsmæssigt, at afgrænsningen i boafgiftslovens § 1, stk. 1, jf. stk. 2, litra d), ikke omfatter alle de samlivsforhold, der er omfattet af udvalgets udkast til regler om arveret for ugifte samlevende, jf. ovenfor afsnit 3.1. og 3.2. F.eks. vil ugifte samlevende, der har oprettet et udvidet samlevertestamente, der opfylder forslaget til § 92, stk. 1, nr. 2, litra a), ikke kunne opnå fritagelse for betaling af tillægsboafgift efter de gældende regler. Tilsvarende vil det afhænge af omstændighederne i den konkrete sag, om en samlever, der tillægges arveret efter forslaget til § 41, kan fritages for betaling af tillægsboafgift, idet dette kun vil være tilfældet, hvis samlivet har bestået i de sidste 2 år før dødsfaldet.

Forslag til ændringer i boafgiftsloven falder uden for Arvelovsudvalgets kommissorium. Udvalget har imidlertid henledt Skatteministeriets opmærksomhed på reglerne i lovudkastet.

Kapitel 10

Aftale om arv samt arveforskud

1. Gældende ret

Arvelovens kapitel 6 indeholder regler om aftaler vedrørende arv samt arveforskud.

1.1. Forbud mod overdragelse og kreditorforfølgning af forventet arv

Efter arvelovens § 30, 1. pkt., kan en arving ikke overdrage arv, som arvingen har i vente. Forbuddet omfatter både aftaler om legal arv, herunder tvangsarv og ægtefællens ret efter arvelovens § 7 b, stk. 2, og testamentsarv.

Baggrunden for forbudet i 1. pkt. er at fritage arveladeren for det ubehagelige og stødende, der kan ligge i, at en arving uden arveladerens medvirken foregriber dødsfaldet og ved aftale disponerer over det, arvingen forventer at arve. Endvidere er forventet arv et usikkert aktiv, som er vanskeligt at værdisætte, således at arvingen let kan få for lidt for arven. Endelig kan en overdragelse føre til, at erhververen ville kunne blande sig i dødsbobehandlingen. Alle former for overdragelse er omfattet af forbuddet, og en arving kan derfor hverken sælge, pantsætte eller forære sin arv væk, før den er falden. Aftaler mellem arvinger om deres indbyrdes kvantitative fordeling af arven er heller ikke tilladt før arveladerens død.

Arveladeren kan ikke samtykke til en overdragelse af forventet arv, men ved anvendelse af en kombination af arveafkald efter § 31 og et uigenkaldeligt testamente, jf. § 67, eller eventuelt som led i en aftale om arveforskud, jf. §§ 32-35, kan der mellem arveladeren og arvingen opnås en ordning, der i et vist omfang giver arvingen de samme muligheder, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 299.

Med udgangspunkt i kommissionsudkastet fra 1941, side 76, og arvelovsudvalgets betænkning nr. 291/1961, side 88, har det i hovedparten af den juridiske litteratur været antaget, at forbudet i § 30 rammer aftaler mellem arvingerne indbyrdes om ret til at overtage genstande til vurderingsprisen, det vil sige aftaler vedrørende den kvalitative fordeling mellem dem af arvegenstande, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 298, Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 86, Finn Taksøe-Jensen, Arveretten 1986, s. 298, og O. A. Borum, Arveretten, 1950, s. 61. Ordlyden af arvelovens § 30 giver imidlertid næppe noget sikkert grundlag for at tilsidesætte en sådan aftale, der i visse tilfælde kan være loyal og hensigtsmæssig, jf. allerede bemærkningerne i 1941-betænkningen. I Ernst Andersen, Arveret, 1965, s. 187 anføres det, at § 30 kun ved en udvidende fortolkning rammer sådanne aftaler. Ved dommen i UfR 2000, s. 814 H, der omtales af Lennart Lyngge Andersen i UfR 2000 B, s. 270f, har Højesteret holdt det åbent, om § 30 omfatter aftaler mellem arvingerne om kvalitativ fordeling af indbo:

Efter at en mand var død, blev boet udleveret til hans enke til uskiftet bo. Forinden var enken flyttet fra sin og mandens villa til et plejehjem, og i forbindelse hermed havde hun meddelt to af sine fire fællesbørn B og C en generalfuldmagt. Efter salget af villaen og indgåelse af en aftale om, at et sommerhus skulle arveudlægges til B, indgik de fire børn en aftale om fordeling af indboet. Efter enkens død opstod der tvist mellem børnene om, hvorvidt boet kunne anses for delt. B gjorde gældende, at der havde været tale om dispositioner over forventet arv, der var ugyldige efter arvelovens § 30. Derudover bestred B, at der efter enkens død var indgået en aftale om fordeling af hendes indbogenstande på plejehjemmet.

Skifteretten gav B's søskende medhold i, at hele indboet var delt. Landsretten gav derimod B medhold i, at ingen del af indboet var delt, idet landsretten for så vidt angår aftalen inden enkens død, fandt, at den var stridende mod § 30. Højesteret udtalte, at aftalen, der var indgået inden enkens død, måtte anses som en aftale om arveforskud og ikke en aftale, der var omfattet af § 30. Da det i øvrigt måtte lægges til grund, at B havde tiltrådt denne aftale, fik B's søskende medhold for denne dels vedkommende. For så vidt angår den efterfølgende aftale om fordeling af indboet på plejehjemmet, fik B derimod medhold i, at dette ikke var

delt. Højesteret anvendte bl.a. generalfuldmagten som grundlag for, at der forelå et (kvalitativt) arveforskud, og der var på denne baggrund ikke anledning til at tage stilling til fortolkningen af arvelovens § 30.

Der kan ikke foretages udlæg i forventet arv, smh. retsplejelovens § 508, 1. pkt., hvorefter udlæg ikke kan foretages i fremtidige erhvervelser.

1.2. Afkald på arv

En arving kan give afkald på forventet arv og falden arv. Afkald på forventet arv er reguleret i arvelovens § 31. Arveloven regulerer ikke afkald på falden arv.

1.2.1. Afkald på forventet arv

Efter arvelovens § 31, stk. 1, kan en arving over for arveladeren mod eller uden vederlag give afkald på sin arveret. Et afkald på forventet arv har også virkning over for udstederens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt. Efter stk. 2 kan et afkald på forventet arv på samme måde som i stk. 1 gives over for arveladerens ægtefælle i uskiftet bo.

Afkald på forventet arv skal efter § 31, stk. 1, 1. pkt., gives af arvingen over for arveladeren. En ensom erklæring er derfor ikke tilstrækkelig. Afkaldet skal accepteres af arvelader, der kan afslå at modtage arveafkaldet. Dette kan ske formløst. Arveladeren kan også senere ensidigt annullere et arveafkald. Arveafkaldet kan modtages af en repræsentant for arveladeren i henhold til en særlig bemyndigelse. Afkaldet kan ikke gives til en medarving.

Arveafkaldet kan ydes mod eller uden vederlag. Svarer størrelsen af vederlaget til afkaldets omfang, kan dispositionen være vanskelig at adskille fra et arveforskud. Forskellen viser sig under skiftet, navnlig hvis der er givet fuldstændigt afkald mod et vederlag, der svarer til hele arven. I så fald holdes arvingen uden for skiftet, hvorimod der, hvis man betragter aftalen som et arveforskud, skal gås

frem efter §§ 32 – 35 med den virkning, at arvingen, der har modtaget forskuddet, har medindflydelse på skiftet.

Arveafkald kan gives, selv om arvingen er mindreårig, jf. værgemålslovens § 1, umyndig på grund af fratagelse af handleevne, jf. værgemålslovens § 6, eller under samværgemål, jf. værgemålslovens § 7. Afkald gives da af værgen, der forinden skal spørge den, der er under værgemål og fyldt 15 år. Værgen kan ikke give afkald uden statsamtets tiltrædelse, jf. værgemålsbekendtgørelsens § 9. Praksis er meget restriktiv.

Afkaldet kan gøres betinget, f.eks. af at et testamente bliver oprettet til fordel for en bestemt person. Hvis betingelsen ikke bliver opfyldt, er afkaldet ugyldigt og kan ikke senere gøres gældende. En aftale om arveafkald kan ændres ved en ny aftale mellem parterne. Arveladeren kan ophæve afkaldet uden samtykke fra arvingen, hvorimod arvingen selvsagt ikke ensidigt kan bringe retsvirkningerne af et arveafkald til ophør.

Virkningerne af et arveafkald beror på aftalens indhold. Ved et fuldstændigt arveafkald ophører arvingen med at være med i arvingskredsen. Arvingen betragtes således i arveretlig henseende som død før arveladeren. Arveafkaldet kan være personligt, eller det kan omfatte arvingens livsarvinger. Udfyldningsreglen i § 31, stk. 1, 2. pkt., er, at et arveafkald har virkninger også for udstederens livsarvinger. Er afkaldet blankt, er afkaldsgiverens børn og øvrige livsarvinger således bundet og modtager ikke arv efter arveladeren, selv om afkaldsgiveren er død før arveladeren. Udfyldningsreglen gælder også for livsarvinger, der ikke er født på afkaldstidspunktet. Er afkaldet personligt, kan afkaldsgiveren forbeholde sig selv en rentenydelse af kapitalen, så længe afkaldsgiveren selv lever, jf. betænkning nr. 291/1961, side 90-91, og kommissionsudkastet fra 1941, side 78-79. Derimod kan rentenydelse ikke forbeholdes for andre end afkaldsgiveren.

Der kan endvidere gives afkald alene på tvangsarveret med eller uden forbehold af descendensens tvangsarveret. Det kan næppe aftales i et arveafkald, at afkaldet

skal være personligt for så vidt angår en del af descendensen, men ikke for resten af denne, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 307.

Hvis en tvangsarving giver afkald uden forbehold og uden indtrædelsesret for sine livsarvinger, har det givet anledning til tvivl, om afkaldet medfører en forøgelse af de øvrige livsarvingers arv, eller om afkaldet indebærer en udvidelse af arveladerens testationskompetence. I kommissionsudkastet fra 1941, side 77, og betænkning nr. 291/1961, side 90, antoges det, at afkaldet bevirkede en proportional forøgelse af de tilbageværende livsarvingers arv og ikke forøgede arveladerens testationskompetence, medmindre afkaldsgiveren var eneste tvangsarving. Den overvejende opfattelse i den juridiske litteratur tager imidlertid afstand fra denne løsning, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 310 med henvisninger. Ved dommen i UfR 1993, s.799 fastslog Østre Landsret, at det uanset arvelovens forarbejder i overensstemmelse med nyere teori må antages, at en tvangsarvings fuldstændige arveafkald skal medføre en udvidelse af arveladers testationskompetence svarende til afkaldsgivers tvangsarv.

Efter arvelovens § 31, stk. 2, kan et afkald på samme måde som i stk. 1 gives over for arveladerens ægtefælle, når denne er i uskiftet bo. Dette gælder, hvad enten der er tale om en far, mor eller stedfar eller stedmor. Bestemmelsen kan formentlig anvendes analogt i tilfælde, hvor en længstlevende ægtefælle har arvet i medfør af § 7, stk. 1, eller i kraft af gensidigt testamente. I disse tilfælde kan arvingerne give afkald på deres arv efter den førstafdøde over for længstlevende.

1.2.2. Afkald på falden arv

Som nævnt indeholder arveloven ikke regler om afkald på falden arv.

I afgiftsmæssig henseende er spørgsmålet reguleret i boafgiftslovens § 5, stk. 1, der fastslår, at den til fordel for hvem et afkald på falden arv er givet, skal anses for arving til den pågældende arv ved afgiftsberegningen. Efter stk. 2 kan arveafkald med denne afgiftsmæssige virkning gives til fordel for egne livsarvinger,

boets øvrige arvinger eller den, der ifølge testamentet ville arve, hvis afkaldsgiver var død før arvelader. Afkaldet kan ikke i øvrigt gøres betinget. Hvis afkaldet er givet mod vederlag, anses vederlaget i afgiftsmæssig henseende som arv til afkaldsgiver, jf. stk. 3. Et afkald skal efter stk. 4 være meddelt over for skifteretten, inden indlevering af den endelige boopgørelse, dog senest inden udlodningen i et bo påbegyndes. Det kan dog altid foretages a conto udlodning til en længstlevende ægtefælle.

Afkald på falden arv kan i princippet gives af alle arvinger eller legatarer over for alle andre arvinger og legatarer på et hvilket som helst tidspunkt, inden boet er endeligt delt. Skal afkaldet have de nævnte afgiftsmæssige konsekvenser, skal lovens betingelser imidlertid være opfyldt. Er de opfyldt, anses den, til fordel for hvem afkaldet er givet, efter § 5, stk. 1, for arving til den pågældende arv ved beregningen af afgift. Det betyder, at den, som har givet afkaldet, ikke skal betale afgift af den arv, som der er givet afkald på. Til gengæld skal den arving eller legatar, som i stedet modtager arven, betale boafgift efter lovens almindelige regler og ikke gaveafgift eller indkomstskat. Selv om et afkald på falden arv ikke opfylder betingelserne i boafgiftslovens § 5, stk. 2 og 4, er det civilretligt gyldigt. Et sådant afkald har imidlertid ikke den gunstige afgiftsmæssige virkning og fører i stedet til en dobbeltbeskatning.

Hovedbetingelsen efter § 5, stk. 2, er, at et afkald ikke må være dispositivt. Det vil sige, at afkaldet ikke må forrykke den fordeling af arven, som ville have fundet sted, hvis den, der har givet afkaldet, i stedet var død før arvelader. Den, som giver afkald på falden arv, kan således ikke efter § 5, stk. 2, disponere over den del, der gives afkald på, ved f.eks. at bestemme, at arven skal båndlægges for den eller dem, til fordel for hvem afkaldet er givet. Afkaldsgiveren kan efter § 5, stk. 2, heller ikke indsætte arvinger til den lod, der er givet afkald på, såfremt de pågældende arvinger ikke ville have arvet den pågældende lod, hvis afkaldsgiveren var død før arveladeren. I forarbejderne til boafgiftsloven (Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, s. 3848) er det dog forudsat, at den, som giver

afkald på falden arv, kan forbeholde sig sine livsarvingers arveret, når blot de tillægges lige meget af den arv, der er givet afkald på.

Et afkald på testamentarisk arv til fordel for egne livsarvinger kan kun gives, hvis der ifølge testamentet er indtrædelsesret for de pågældende livsarvinger. Det er antaget i praksis, at den, der giver afkald på falden arv, kan afskære sine livsarvinger fra at få del arven, således at afkaldet i realiteten er givet til fordel for afkaldsgiverens medarvinger. Et sådant afkald er imidlertid kun omfattet af boafgiftslovens § 5, hvis afkaldsgiveren ikke ændrer på den fordeling af arven blandt medarvingerne, som er bestemt af arveladeren ved testamente, eller som følger af arvelovens regler om fordeling af arv.

Det er næppe afklaret, hvilken udfyldningsregel der gælder med hensyn til, om et afkald på falden arv er personligt eller også omfatter descendensen. Det samme gælder spørgsmålet om, hvorvidt de andre tvangsarvingers tvangsarveret udvides, eller dette ikke er tilfældet. I Jens Olav Engholm Jacobsen, Boafgiftsloven med kommentarer, 1998, s. 64, antages det, at udfyldningsreglen ved afkald på falden arv er, at afkaldet – i modsætning til afkald på forventet arv – er personligt, dvs., at det ikke omfatter livsarvingernes arveret, medmindre dette udtrykkeligt fremgår af afkaldet.

Det er tvivlsomt, om der stilles krav om, at den, der modtager arveafkaldet, skal acceptere dette. I afgiftsmæssig henseende antages det, at et afkald på falden arv er bindende for afkaldsgiveren, når den person, der får fordel af afkaldet, kommer til kundskab om det. Et afkald på falden arv kræver således ikke i afgiftsmæssig henseende accept fra den begunstigede, medarvinger eller andre. Den eller de, der får fordel af afkaldet, kan dog inden for en rimelig frist afslå arven. Sker dette, vil arven kunne tilfalde de øvrige arvinger i boet. Dette kan ifølge J. O. Engholm Jacobsen, Boafgiftsloven med kommentarer, 1998, s. 64, være tilfældet:

”(...) hvis afslaget er givet til fordel for en flerhed af arvinger, f.eks. fordi det er givet til fordel for afkaldsgiverens livsarvinger, og en af disse afslår – giver afkald på – den merarv, som udløses i kraft af afkaldet. Afslår alle livsarvinger at modtage merarven, tilfalder denne de eventuelle øvrige arvinger i boet, eller hvis der ikke er andre arvinger i boet end afkaldsgiverens livsarvinger, antagelig staten, jf. AL § 71”.

Det må formentlig antages, at der ikke civilretligt stilles krav om egentlig accept af et afkald på falden arv.

Hvis afkaldsgiveren er insolvent på tidspunktet for et afkald på falden arv, vil afkaldet efter omstændighederne kunne omstødes, jf. konkurslovens § 74. Der er ikke en tilsvarende mulighed for at omstøde afkald på forventet arv.

1.3. Arveforskud

Reglerne om arveforskud blev grundlæggende omlagt ved arvelovens §§ 32 – 35. Arveforskud foreligger, når midler, arvingen modtager fra arveladeren, ikke skal være gave eller lån eller vederlag for et arveafkald, jf. § 31, men et forskud på forventet arv, således at forskuddet skal fradrages i den eventuelle arv, der senere vil tilfalde den pågældende.

Når en arvelader yder en økonomisk fordel til en potentiel arving, kan parterne aftale, om det skal være en gave, et lån, et arveforskud eller et vederlag for et afkald på arv. Ydes midlerne som arveforskud, kan parterne aftale, hvordan fradrag skal ske. Arvelovens §§ 32 – 35 om arveforskud fastsætter alene, hvordan der skal forholdes, når parterne ikke har aftalt noget om det. Reglerne anvendes først og fremmest ved arveforskud til livsarvinger, men kan også yde vejledning, hvor arveforskuddet er tildelt andre.

Grundlaget for krav om fradrag skal søges i aftalen mellem arveladeren og arvingen. Aftalen består af arveladerens løfte om ydelsen betinget af, at værdien af det modtagne skal fradrages i arven, og af arvingens accept deraf, som rummer et

arveafkald. Det antages – med støtte i forarbejderne – at arveladeren ikke ensidigt kan bestemme, at en allerede ydet gave skal fradrages. Dette må senest tilkendes ved ydelsens overgivelse. Modtager arvingen ydelsen med en tilkendegivelse eller et for ham kendeligt vilkår om, at den skal være arveforskud, ligger der i modtagelsen en stiltiende accept af vilkåret, og dette er tilstrækkeligt. Beviset for pligten til afkortning må i givet fald føres af medarvingerne.

Når et arveforskud er givet til en livsarving fra forældrenes fælleseje, og der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, skal arveforskuddet efter § 32, stk. 1, så vidt muligt fradrages i den arv, som tilkommer livsarvingen efter den førstafdøde. Har den førstafdøde oprettet testamente, må dette vige, hvis det er nødvendigt for, at fradrag kan ske. Den del af forskuddet, som ikke fradrages i arven efter den førstafdøde ægtefælle, skal fradrages i arven efter den længstlevende. Det følger af stk. 2, at dette også gælder forskud, som ydes af en ægtefælle i uskiftet bo. Efter § 33 skal arveforskud, som en ægtefælle af fællesejet har givet et stedbarn eller dets livsarvinger, fradrages i arven efter den anden ægtefælle.

Efter § 34, stk. 1, skal arveforskuddets værdi ved modtagelsen lægges til grund, når der foretages fradrag. Under særlige omstændigheder kan der dog afviges herfra. En arving, der har modtaget et arveforskud, som overstiger arvelodden, er ikke forpligtet til at tilbagebetale det overskydende beløb til boet, jf. stk. 2. Hvis modtageren af arveforskuddet dør før arveladeren, gælder fradragsreglen også for modtagerens livsarvinger, jf. stk. 3.

Ifølge § 35, stk. 1, skal et arveforskud tillægges boet ved beregningen af arvelodder og tvangsarv. Kan arveforskuddet ikke fuldt ud fradrages i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til den pågældendes arvelod. Reglen har betydning for arveladers testationskompetence, og bestemmelsen omfatter både legale arvinger og testamentsarvinger. Når et fællesbo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, lægges forskuddet efter stk. 2 også til boet ved beregningen af boslodderne. Overstiger arveforskuddet modtagerens arv efter førstaf-

døde og det beløb, der svarer til den pågældendes arv efter længstlevende, tillægges kun værdien af selve arvelodderne.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Aftaler om arv

Det er i alle de nordiske lande forbudt at lave aftaler om ventende arv, jf. den norske arvelovs § 44 samt den svenske og finske arvelovs kap. 17, 1 §.

Rent kvalitative aftaler om fordeling af forventet arv anses formentlig for gyldige efter norsk ret, selv om ordlyden af den norske lovs § 44 i realiteten ikke adskiller sig fra § 30 i den danske lov, jf. Peter Lødrup, Arverett, 1992, s. 26, og Nordisk arverett, 2002, s. 373. I svensk og finsk ret rammes sådanne aftaler direkte af lovens ordlyd.

2.2. Afkald på arv

I alle de nordiske lande kan en arving give afkald på forventet arv.

2.2.1. Norge

En arving kan over for arveladeren helt eller delvist give afkald på forventet arv, jf. lov om arv m.m. § 45. Når andet ikke er aftalt, er et afkald på forventet arv også bindende for arvingens livsarvinger, medmindre afkaldet er givet uden rimeligt vederlag. Hvis arvingen er umyndig, skal Overformynderiet samtykke i afkaldet. Et afkald på forventet arv kan efter 3. led også gives over for en ægtefælle i uskiftet bo.

2.2.2. Sverige

Efter svensk ret er et afkald på forventet arv gyldigt, hvis arvingen godkender et testamente eller skriftligt over for arveladeren giver udtryk for afkaldet, jf. ärvdabalkens kapitel 17, 1 §. En livsarving har dog, uanset at der er givet afkald, ret til at få sin tvangsarv, medmindre der er givet rimeligt vederlag for afkaldet. En mindreårig kan ikke give afkald på arv uden værgens samtykke. Afkald på forventet arv har også virkning for arvingens livsarvinger, medmindre andet fremgår af omstændighederne.

2.2.3. Finland

De finske regler svarer til reglerne i Sverige, jf. den finske arvelovs kapitel 17, 1 §.

2.3. Afkald på falden arv

Fælles for de nordiske lande er, at en arving ikke er forpligtet til at modtage arv, hvis arvingen ikke ønsker det.

2.3.1. Norge

Efter lov om arv m.m. § 74 kan en arving afslå falden arv. Afslaget kan omfatte hele arven eller en del af den. Er arvingen umyndig, kræves Overformynderiets samtykke. Afslået arv skal behandles, som om arvingen var død, før arven faldt. Kun arvinger, der ikke har livsarvinger, kan give afslag på arven til fordel for en bestemt medarving.

2.3.2. Sverige

Der er ikke lovregler om afkald på falden arv. Afslagsgiverens arvelod fordeles imidlertid, som om den pågældende var død. Ønsker en arving at frasige sig ar-

ven til fordel for en bestemt person, skal arven først modtages og derefter gives som gave.

2.3.3. Finland

Efter kapitel 17, § 2 a, i den finske arvelov kan en arving som udgangspunkt give afkald på arv efter arveladerens død. Afkaldet skal være skriftligt. Det afgøres efter de almindelige regler om inddrivelse og konkurs, om afkaldet har virkning over for arvingens kreditorer.

2.4. Arveforskud

I dansk og norsk ret gælder reglerne om afkortning alene overfor livsarvinger, mens de finske og svenske regler gælder for alle arvinger.

2.4.1. Norge

Hvis arveladeren har givet en livsarving en betydelig gave, uden at de andre livsarvinger har fået tilsvarende værdier, skal gaven fradrages i arvingens arv, hvis arveladeren har fastsat dette, eller det godtgøres, at dette vil være i overensstemmelse med arveladerens forudsætninger, jf. lov om arv m.m. § 38. I modsætning til dansk ret bygger norsk ret ikke på, at der skal foreligge en aftale mellem arvingen og arveladeren, og arveladeren kan, også efter at forskuddet er givet, ensidigt bestemme, at forskuddet skal fradrages i arven.

Er der givet arveforskud til en fælles livsarving efter ægtefællerne af midler, som er fælleseje, når den ene ægtefælle afgår ved døden, skal der foretages fradrag i arven efter førstafdøde, når der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live. Yderligere fradrag kan om fornødent ske, når den længstlevende er død, jf. § 39.

§§ 30-42 indeholder regler om beregningen af arveforskuddets værdi mv.

2.4.2. Sverige

Det fremgår af ärvdabalkens kapitel 6, 1 §, at midler, som en arvelader har givet til en livsarving, skal fradrages i arven, medmindre andet er bestemt eller klart fremgår af omstændighederne. Udgangspunktet er derfor, at der ud fra et lighedshensyn til de øvrige livsarvinger skal foretages fradrag for et arveforskud, medmindre andet er bestemt, f.eks. i et testamente. Arveladeren kan også efter forskuddets ydelse bestemme, at der ikke senere skal ske fradrag. Hvis modtageren af forskuddet ikke er livsarving, skal fradrag ske, hvis dette er bestemt eller på grund af omstændighederne må anses for at have været tilsigtet, da forskuddet blev givet. For forskud til fælles livsarvinger af fælleseje gælder efter kapitel 6, 2 §, en regel svarende til den norske arvelovs § 39.

Kapitel 6, 3-6 §§, indeholder regler om beregning af fradrag mv. Kapitel 6, 7 §, indeholder en stedbarnsregel, der svarer til arvelovens § 33.

2.4.3. Finland

Reglerne i den finske arvelovs kapitel 6 svarer stort set til de svenske regler.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Overdragelse af forventet arv

Udvalget foreslår ikke ændringer i de grundlæggende regler om forbud mod overdragelse af forventet arv (dispositive arvepagter), således som disse er udviklet i teori og praksis.

Som anført i afsnit 1.1. har det i den juridiske litteratur været drøftet, om forbuddet i arvelovens § 30 også omfatter aftaler mellem arvingerne vedrørende arvens kvalitative fordeling. Med udgangspunkt i de hidtidige overvejelser herom samt dommen i UfR 2000, s. 814 H har udvalget overvejet, om kvalitative aftaler

mellem arvingerne i nogle tilfælde bør være gyldige. Dette kunne f.eks. være tilfældet, hvor arveladeren flytter til en mindre bolig, og hvor overskydende indbo fra den tidligere bolig ikke ønskes solgt, men fordelt mellem arvingerne. I så fald kan det overvejes, om en fordelingsaftale mellem arvingerne bør være gyldig, når arveladeren har opgivet sin rådighed over genstandene. Grænsedragningen vil imidlertid blive vanskelig. En sådan regel ville måske også i visse tilfælde kunne anspore arvingerne til at få anbragt arveladeren på plejehjem ”før tid”, for at de kunne foretage en fordeling. Da det endvidere følger af højesteretsdommen, at arveladeren - ud over at oprette en indbofordelingsfortegnelse, jf. forslaget om løsørefordelingslister i lovudkastet § 71 - kan give en arving fuldmagt til at foretage fordelingen, finder udvalget ikke tilstrækkelig anledning til at foreslå en regel om, at kvalitative fordelingsaftaler mellem arvingerne skal anses for gyldige. For at afklare den tvivl, som arvelovens § 30 har givet anledning til, foreslås det, at det anføres i lovteksten, at en arving ikke uden arveladers samtykke kan indgå aftale med medarvinger om overtagelse af aktiver i boet.

Der henvises til lovudkastets § 46 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Arveafkald

3.2.1. Afkald på forventet arv

Udvalget foreslår ikke ændringer i reglerne om afkald på forventet arv, således som disse er udviklet i teori og praksis.

Som anført i afsnit 1.2.1. antages det, at en arvelader ikke kan give afkald på forventet arv med forbehold for alene en del af sin descendens. Spørgsmålet kan have en vis interesse, hvor arveladeren er testamentsinkompetent, som tilfældet er for en længstlevende ægtefælle i uskiftet bo vedrørende arven efter førstafdøde. Her kan længstlevende modtage arveafkald på hele det uskiftede bos vegne, men kan ikke testere over førstafdødes del af det uskiftede bo. Ønsker f.eks. en søn i denne situation at springe en generation over, men ikke, at hans barn født

uden for ægteskab skal have andel i arven, der skal gå til hans to fællesbørn i et ægteskab, er det ikke afklaret i praksis, om dette kan ske ved et afkald, der alene er personligt i forhold til de to fællesbørn, men generelt i forhold til særbarnet. Efter udvalgets opfattelse bør dette ikke kunne ske, men der bør kunne gives afkald på f.eks. $\frac{1}{2}$ af arven personligt og $\frac{1}{2}$, der tager descendensen med. Dette synes dog at kunne rummes inden for formuleringen af de gældende regler.

Udvalget har overvejet, om der er behov for i lovteksten at afspejle den diskussion, der har været i den juridiske litteratur af spørgsmålet om, hvorvidt et uforbeholdent afkald på tvangsarv udvider arveladerens testationskompetence. Da spørgsmålet med dommen i UfR 1993, s. 799 Ø nu er afklaret, er der ikke behov for at præcisere, at spørgsmålet må besvares bekræftende.

3.2.2. Afkald på falden arv

Det er u hensigtsmæssigt, at der ikke er regler om afkald på falden arv i arveloven. Udvalget foreslår derfor, at reglerne om afkald på forventet arv med de nødvendige ændringer gøres anvendelige på afkald på falden arv. Dette vil føre til en vis uoverensstemmelse mellem de afgiftsmæssige regler og de civile retlige lovregler om afkald på falden arv. Som anført ovenfor findes denne uoverensstemmelse imidlertid allerede efter gældende ret, idet området for civilretligt gyldige afkald på falden arv er videre end området for afkald, der efter boafgiftslovens § 5 kan gives med afgiftsfritagelse for afkaldsgiver. Ved at opstille civile retlige regler om afkald på falden arv i arveloven afklares en række praktisk vigtige spørgsmål, herunder om et afkald på arv er personligt, eller om det også omfatter descendensen, og om de øvrige arvingers tvangsarveret udvides proportionalt eller ikke.

Udvalget har overvejet, om fremgangsmåden ved afkald på falden arv bør lovreguleres, herunder således at et afkald skal gives over for skifteretten, sml. boafgiftslovens § 5, stk. 4, eller at skifteretten i hvert fald skal underrettes om afkaldet. Det vil ofte være hensigtsmæssigt, at afkaldet gives over for skifteretten, el-

ler at skifteretten underrettes, bl.a. for at der eventuelt kan udfærdiges ny skifteretsattest. I bobestyrerboer må afkald dog også kunne gives til bobestyreren. Hvis der opstilles et formkrav, må det imidlertid indebære, at et afkald, der gives på en anden måde, f. eks. over for en medarving, er ugyldigt. Det vil kunne føre til mindre rimelige resultater, og udvalget foreslår derfor, at det må afgøres efter almindelige aftaleretlige regler, om der er givet et afkald på falden arv, og om afkaldet er givet over for en person, der kan modtage et sådant afkald. Afkaldet kan således navnlig afgives over for bobestyreren, medarvinger eller skifteretten. En ensom erklæring er som hidtil ikke tilstrækkelig.

Et afkald på forventet arv har også virkning for arvingens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt. For arveladeren betyder et afkald på forventet arv uden forbehold således, at der generelt bliver adgang til at testere over afkaldsgiverens lod, jf. U1993, s. 799 Ø, der er omtalt ovenfor i afsnit 2.1.1.

Udvalget foreslår, at dette også skal gælde for afkald på falden arv, da det er hensigtsmæssigt, at der gælder de samme regler for de to slags afkald. Der er på dette punkt formentlig tale om en ændring af retstilstanden i forhold til hidtidig praksis, jf. overvejelserne ovenfor i afsnit 1.2.2., hvor der henvises til J.O. Engholm Jacobsen, Boafgiftsloven med kommentarer, 1998, s. 64.

Der henvises til lovudkastets § 47 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Arveforskud

I alle tilfælde, hvor der foreligger et arveforskud, er der tale om en aftale mellem arveladeren og arvingen. Aftaleaspektet giver sig udslag i arvelovens § 32 om arveforskud af fælleseje til livsarvinger, hvorefter livsarvingen skal have ”erkendt” at have modtaget et arveforskud, samt i § 33, hvorefter midler, som en ægtefælle har givet til et stedbarn eller dets livsarvinger, skal fradrages i arven efter den anden ægtefælle, hvis det er aftalt, at ydelsen skal være et forskud på arven.

Det bør klargøres i lovtæksten, at arveforskud, også til andre end livsarvinger, forudsætter, at det må anses for aftalt, at værdien af ydelsen skal fradrages i arvingens arv. En sådan aftale vil efter omstændighederne kunne være stiltiende. Der henvises til Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 101, og Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 324f.

Der henvises til lovudkastets § 48 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.1. Arveforskud til en livsarving af fællesejemidler

Arvelovens § 32 om arveforskud, som en fælles livsarving har modtaget af fællesejemidler, er ikke blevet konsekvensændret i anledning af særejereformen i 1990.

I Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 329, anføres det, at det er nærliggende at antage, at fællesejereglerne skal finde tilsvarende anvendelse ved skilsmisssæreje. Er forskuddet ydet af brøkdelsæreje, må reglerne antages at være anvendelige for den del, der er fælleseje eller skilsmisssæreje. Der henvises endvidere til Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 104.

Udvalget er enig i, at der bør ske fradrag i de situationer, hvor arveforskuddet er ydet af fælleseje eller af et særeje, der bliver til fælleseje ved ægtefællens død, dvs. et skilsmisssæreje eller et ægtefællebegunstigende kombinationssæreje. Arveforskud til en livsarving ydet af skilsmisssæreje i relation til § 35, stk. 2, 2. pkt. (lovudkastets § 52, stk. 2, 2. pkt.), bør dog formentligt behandles som særeje, hvis ægtefællerne bliver skilt eller separeret.

Arvelovens § 32 tager ikke stilling til, hvordan der skal forholdes ved et skifte af uskiftet bo efter længstlevendes død. Udvalget foreslår, at arveforskuddet i denne situation skal fradrages forholdsmæssigt i arven efter begge ægtefæller. Et krav om, at afkortningen alene skulle ske i arven efter den ene ægtefælle, ville kunne

føre til, at testamentariske dispositioner bliver uvirksomme, og vil dermed kunne føre til uhensigtsmæssige resultater. Hvis der er tale om et særbarn, skal afkortning derimod selvsagt alene ske i arven efter den pågældende forælder.

For at skabe større klarhed foreslår udvalget endvidere en omstrukturering af bestemmelsen, der navnlig indebærer, at betingelserne for fradrag af et arveforskud til en fælles livsarving i arven efter den førstafdøde ægtefælle tydeliggøres. Samtidig foreslås det, at 2. og 3. pkt. i den gældende arvelovs § 32, stk. 1, udskilles til to selvstændige stykker.

Der henvises til lovudkastets § 49 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.2. Arveforskud til stedbørn

Bortset fra en præcisering vedrørende særeje, jf. ovenfor afsnit 3.3.1., foreslår udvalget ikke ændringer i arvelovens § 33 om arveforskud til stedbørn.

Der henvises til lovudkastets § 50 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.3. Værdiansættelsen ved arveforskud

Arvelovens § 34, stk. 1, fastslår, at arveforskuddets værdi ved modtagelsen skal lægges til grund, men at der under særlige omstændigheder kan afviges herfra, f. eks. hvor en aktiepost er givet på forskellige tidspunkter med forskellige kurser, men af samme nominelle størrelse til hvert af flere børn. Er der gået lang tid mellem forskud og afkortning, og har der i den forløbne tid været en kraftig inflation, vil det være en fordel for den arving, der har modtaget forskud, at der afkortes krone for krone.

Udvalget har derfor overvejet, om der er behov for en deklatorisk regel om regulering af et arveforskuds værdi, f.eks. således at værdien af arveforskuddet følger forbrugerprisindekset. Udvalget foreslår imidlertid ikke en regel herom.

Sådanne bestemmelser forekommer sjældent i testamentspraksis, og det vil være vanskeligt at angive generelle retningslinier for regulering, da reguleringsmekanismen ofte vil afhænge af, hvilken type aktiv der er disponeret over. Spørgsmålet om regulering bør afhænge af, om testamentsopretteren har ønsket, at der skulle ske en regulering. Der er således ikke noget i vejen for, at det ved testamente bestemmes, at arveforskuddet skal reguleres i overensstemmelse med f.eks. forbrugerprisindekset.

Udvalget foreslår derfor ikke § 34 ændret på dette punkt.

Der henvises til lovudkastets § 51 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.4. Beregningen af arvelodder og tvangsarv ved arveforskud

Udvalget foreslår ingen indholdsmæssige ændringer i arvelovens § 35.

Der henvises til lovudkastets § 52 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 11

Udelukkelse og bortfald af arveret

1. Gældende ret

1.1. Fortabelse af arveret som følge af forbrydelse mod arveladeren

Efter arvelovens § 36 kan retten frakende en person retten til arv, hvis den pågældende har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven, der har medført arveladerens død. Frakendelsen medfører ikke alene frakendelse af retten til arv efter offeret for forbrydelsen, men også at lovovertræderens arv efter andre ikke må forøges som følge af forbrydelsen. Frakendelsen berører derimod ikke lovovertræderens arvingers ret til arv. Hovedanvendelsesområdet for bestemmelsen er manddrab efter straffelovens § 237 og vold med døden til følge efter straffelovens § 246. Frakendelse af arveretten kan imidlertid efter omstændighederne også ske ved andre forsætlige straffelovsovertrædelser som f.eks. drab på begæring efter straffelovens § 239 og medvirken til selvmord efter straffelovens § 240. Derimod kan der ikke ske frakendelse ved uagtsomme lovovertrædelser som f.eks. uagtsomt manddrab efter straffelovens § 241

Frakendelse af arveretten kan efter § 36, stk. 2, endvidere ske efter anmodning fra den forurettede i tilfælde, hvor en person har forsøgt at dræbe en slægtning i opstigende linje eller har øvet vold, groft fornærmet eller på strafbar måde truet den pågældende. Udtrykket ”groft fornærmet” antages formentlig at omfatte ikke kun freds- og ærekrænkelser, men også krænkende og nedværdigende behandling i form af f.eks. tvang, vanrøgt, frihedsberøvelse eller hensættelse i hjælpeløs tilstand. Bestemmelsen omfatter kun frakendelse af arv efter slægtninge i opstigende linje, da arveladeren i andre tilfælde kan fratage gerningsmanden arveretten ved testamente eller for så vidt angår ægtefæller ved separation eller skilsmisse.

Er arveretten frakendt efter § 36, stk. 1 eller 2, kan den gengives ved testamente efter § 36, stk. 4.

Arvelovens § 36 er tillige anvendt analogt til at frakende lovovertræderen retten til livs- og ulykkesforsikringssummer, ydelser fra ATP og fra arbejdsmarkedspensioner m.v., og det antages, at bestemmelsen tillige kan anvendes analogt på ægtefællepension og efterindtægt efter tjenestemandsløven. Da § 36 ikke indeholder hjemmel til at frakende en ægtefælle retten til boslod, er det derimod mere tvivlsomt, om der er hjemmel til at frakende retten til bank- og forsikringsydelser, der i realiteten har karakter af almindelig opsparing som f.eks. kapitalpensioner, rateopsparinger, indekskontrakter og indestående i Lønmodtagernes Dyrstidsfond.

Bestemmelsen fik sin nuværende ordlyd ved arveloven fra 1963. Efter de tidligere gældende regler var frakendelse obligatorisk i tilfælde, hvor en person blev idømt straf for forsætligt manddrab eller vold med døden til følge. Ved 1963-loven blev frakendelse gjort fakultativ, og bestemmelsen blev samtidig udvidet til at omfatte alle forsætlige straffelovsovertrædelser samt endvidere tilfælde, hvor gerningsmanden frifindes for straf på grund af utilregnelighed.

I betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen anfører arvelovsudvalget s. 92 som begrundelse for at gøre frakendelsen fakultativ, at det er i overensstemmelse med den kriminalpolitiske tendens, der går i retning af at give domstolene en friere stilling med hensyn til valg af retsfølge af en strafbar handling. Som eksempler på tilfælde, hvor frakendelse af arveretten kan forekomme mindre rimelig, nævnes vold med døden til følge over for en ikke sagesløs arvelader og visse tilfælde af medlidenhedsdrab. Det anføres dog, at udgangspunktet formentlig bør være frakendelse i de tilfælde, der er omfattet af de tidligere regler, og navnlig ved forsætligt drab.

Retspraksis er ganske streng, og undladelse af frakendelse af arveretten sker relativt sjældent. I mange tilfælde tager gerningsmanden bekræftende til genmæle over for påstanden om frakendelse, og spørgsmålet prøves derfor ikke nærmere.

1.2. Udelukkelse af arveret, når barnet er blevet til ved voldtægt m.v.

Efter arvelovens § 37 har faderen og hans slægt ikke arveret efter et barn født uden for ægteskab, hvis barnet er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse, jf. straffelovens §§ 216-223, som faderen ved dom er fundet skyldig i. Bestemmelsen er i modsætning til § 36 obligatorisk, og der skal ikke ved straffedommen tages stilling til arveretsspørgsmålet.

Reglen om udelukkelse af arv i disse tilfælde blev indført samtidig med, at børn født uden for ægteskab efter den 1. januar 1938 fik arveret efter deres far.

1.3. Bortfald af arveret ved separation og skilsmisse m.v.

Efter arvelovens § 38 bortfalder ægtefællers indbyrdes arveret ved separation og skilsmisse. Ægtefællerne bevarer derimod arveretten, selv om samlivet ophæves på grund af uoverensstemmelse. Hvis separationen bortfalder som følge af, at ægtefællerne genoptager samlivet, genindtræder arveretten.

Det følger endvidere af arvelovens § 38, stk. 2, at den længstlevende ægtefælle i et omstødeligt ægteskab ikke har arveret, hvis ægteskabslovens § 27 anvendes. Efter denne bestemmelse kan såvel den længstlevende ægtefælle som førstafdødes arvinger kræve, at skiftelovens § 69 skal anvendes, hvis ægteskabet skulle have været omstødt efter ægteskabslovens § 23, dvs. fordi ægteskabet var bigamisk, eller ægtefællerne var nært beslægtede. Efter skiftelovens § 69 udtager hver af ægtefællerne ved skifte i anledning af omstødelse det, de har indbragt i ægteskabet og det, de senere har erhvervet ved arv og gave. Ægteskabslovens § 27 og dermed skiftelovens § 69 kan også anvendes i tilfælde, hvor omstødelse kunne ske efter ægteskabslovens § 24, dvs. hvis en ægtefælle har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt, er blevet tvunget til at indgå ægteskab m.v., hvis den længstlevende ægtefælle kræver det.

Arvelovsudvalget overvejede i betænkning nr. 291/1961 s. 94, om arveretten burde bortfalde allerede ved anlæg af en separations- eller skilsmisssag eller indgivelse af en ansøgning om bevilling. Udvalget fandt imidlertid ikke en sådan regel rimelig bl.a. under hensyn til, at et stort antal separations- og skilsmisssager erfaringsmæssigt bortfalder. Udvalget overvejede endvidere muligheden for at indføre en regel, hvorefter skifteretten i tilfælde, hvor der ved dødsfaldet verserede en separations- eller skilsmisssag, ud fra en konkret vurdering af hensynet til den længstlevende ægtefælle skulle afgøre, om der skulle være arveret. Udvalget fandt imidlertid ikke, at der burde overlades et sådan skøn til skifteretterne, idet en sådan opgave kun vanskeligt kunne løses tilfredsstillende i praksis.

2. Reglerne i de øvrige nordiske lande

I de andre nordiske lande gælder regler om fortabelse af arveret i tilfælde, hvor arvingen har begået en forbrydelse, der har medført arveladerens død, som i det væsentlige svarer til arvelovens § 36, stk. 1. Efter den norske arvelov kan arveretten dog også fortabes ved uagtsomme forbrydelser. Efter svensk ret mister en person, der har begået en sådan forbrydelse, tillige retten til boslod. En regel svarende til arvelovens § 36, stk. 2, findes ikke i de øvrige nordiske lande.

I Norge og Island findes en regel svarende til arvelovens § 37, hvorefter faderen og dennes slægt ikke arver et barn, der er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse. I Norge er det dog en betingelse, at faderen er idømt ubetinget fængsel for handlingen, og udelukkelsen af arveret omfatter ikke formuegoder, som barnet har arvet efter faderen eller dennes slægt. En tilsvarende regel findes ikke i Sverige og Finland.

Reglerne i de øvrige nordiske lande om bortfald af arveretten ved separation og skilsmisse svarer i det væsentligste til de danske. I Sverige og Finland bortfalder retten til arv med "fri förfoganderätt", som i vidt omfang svarer til uskiftet bo, dog allerede ved anlægget af en skilsmisssag.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Frakendelse af arveret

Udvalget finder ikke behov for at ændre reglerne om frakendelse af retten til arv, som fungerer tilfredsstillende. Det bør dog præciseres, at frakendelsen også omfatter retten til udbetaling af forsikringssummer, pensioner, herunder kapital og ratepensioner, og andre ydelser, der kommer til udbetaling som følge af dødsfaldet, hvor bestemmelsen i dag anvendes analogt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 53 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Udelukkelse af arveret ved voldtægt mv.

Arvelovens § 37 om udelukkelse af arv for faderen og hans slægt ved sædelighedsforbrydelser omfattet af straffelovens §§ 216-223 har formentlig yderst begrænset praktisk betydning.

Udvalget finder det dog uheldigt, at arveretten er udelukket i alle tilfælde, uanset om der er tale om en grov eller mindre grov sædelighedsforbrydelse. Det kan således forekomme urimeligt, at en mand, der har begået en mindre grov sædelighedsforbrydelse, og som har levet sammen med barnets mor eller i øvrigt har haft et nært forhold til barnet, ikke har arveret efter sit barn, og at hans slægt, herunder f.eks. barnets halvsøskende, ikke har arveret efter barnet. Der kan f.eks. være tale om en mand, der som 15-årig har gjort en 14-årig pige eller en lærer, der har fået et barn med en 17-årig elev.

Også de nye regler i børnelovens § 10 om udelukkelse af faderskab, hvor barnet er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse, gør behovet for en revision af reglerne om arveret i sådanne tilfælde aktuel.

Det følger af børnelovens § 10, at hvis et barn er blevet til ved et strafbart forhold, kan den mand, der har begået forholdet, ikke blive barnets far, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod det. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (Folketingstidende 2000-01, Tillæg A, s. 68), at der ved afgørelsen af, om afgørende hensyn til barnet taler imod en bestemt mands faderskab, må lægges vægt på karakteren af det strafbare forhold, og hvilken indstilling barnets mor har. Er barnet blevet til ved incest, vil afgørende hensyn til barnet formentlig altid tale imod, at den pågældende mand bliver far til barnet. Er der derimod tale om voldtægt m.v., vil det bero på en samlet vurdering, om afskæring bør finde sted. Der må i den forbindelse lægges vægt på, om moderen selv ønsker faderskabet afskåret. Afgørelse efter § 10 træffes af retten.

Hvis retten ved afgørelsen af faderskabssagen når frem til, at faderskabet bør afskæres, vil der selvsagt ikke være nogen arveret at afskære.

I de tilfælde, hvor retten i forbindelse med faderskabssagen har overvejet udelukkelse af faderskabet efter § 10 og er nået frem til, at faderskabet bør fastslås, uanset at barnet er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse, finder udvalget, at faderskabet bør have de sædvanlige retsvirkninger, herunder gensidig arveret.

Børnelovens § 10 finder imidlertid kun anvendelse på børn født den 1. juli 2002 eller senere. Spørgsmålet om arveret for faderen til et barn, der er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse vil således i mange år kunne opstå uden, at der i forbindelse med faderskabssagen har været mulighed for at afskære faderskabet. Endvidere vil spørgsmålet kunne opstå i relation til børn, der er født i udlandet, og hvor faderskabet er fastslået efter udenlandsk ret.

Udvalget har derfor overvejet, om der bør være en regel, der giver mulighed for ud fra en konkret vurdering at afskære arveretten for faderen og dennes slægt i tilfælde, hvor barnet er blevet til ved en sædelighedsforbrydelse af mere grov karakter, herunder navnlig incest eller voldtægt. Udvalget finder imidlertid ikke, at der er behov for en sådan regel. Faderen og hans slægt er ikke tvangsarvinger

efter barnet, og barnet har derfor, når det fylder 18 år, mulighed for at afskære faderens og hans slægts arveret ved testamente. Barnets mor og hendes slægt har endvidere ved at oprette testamente efter den foreslåede bestemmelse i § 56 mulighed for at sikre, at arv, der tilfalder barnet fra dem, ikke går videre til faderen og hans slægt, hvis barnet dør, inden det fylder 18. I tilfælde, hvor barnet har arvet sin fader eller hans slægt, finder udvalget det rimeligt, at faderen og hans slægt også tager arv efter barnet, medmindre barnet efter at være fyldt 18 år har bestemt andet ved testamente.

Der foreslås derfor ikke nogen ny bestemmelse svarende til den gældende arvelovs § 37.

3.3. Bortfald af arveret ved separation og skilsmisse m.v.

Udvalget finder ikke behov for at ændre arvelovens § 38 om bortfald af arveret ved separation og skilsmisse.

Der henvises til lovudkastets § 54 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 12

Oprettelse og tilbagekaldelse af testamente

1. Gældende ret

1.1. Alderskrav mv.

Testamente kan oprettes af en person, der på tidspunktet for underskrivelse eller vedkendelse af testamentet er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, jf. arvelovens § 39.

18 års alderskravet for ugifte er absolut, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 96. Ugifte mindreårige har således ikke mulighed for at oprette testamente, heller ikke for så vidt angår selverhverv eller aktiver, de har modtaget som gave eller arv til fri rådighed. For gifte umyndige bevares testationsretten, selv om ægteskabet senere opløses, og den pågældende stadig ikke er fyldt 18 år, jf. 1961-betænkningen s. 96, og kommissionsudkastet af 1941, s. 97.

Et testamente, der ikke opfylder betingelsen i § 39, er ugyldigt og vil blive tilside-sat, hvis der rejses indsigelse mod dets gyldighed, jf. §§ 50 og 55.

1.2. Testamentsformerne

Arvelovens ordinære testamentsformer er notartestamentet og vidnetestamentet. Herudover indeholder loven regler om oprettelse af nødtestamente.

1.2.1 Notartestamente og vidnetestamente

Efter arvelovens § 40 skal et testamente oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller to vidner. Arveloven kræver ikke, at testamentet skal være udformet på dansk. Det ligger ikke i skriftlighedskravet, at testamentet skal være egenhændigt udfærdiget og/eller nedskrevet af testator selv, men un-

derskrivelsen eller vedkendelsen skal foretages af testator personligt i notarens eller vidnernes påsyn. Arveladeren kan således ikke bemyndige en anden til at oprette testamente. Underskrivelse af testamentet kan eventuelt ske ved ført pen eller ved, at testator sætter bomærke eller fingeraftryk, jf. 1961-betænkningen s. 97. I stedet for at underskrive testamentet kan testator vedkende sig dette ved overfor notaren eller vidnerne at tilkendegive sin beslutning om at testere i overensstemmelse med testamentet.

Oprettelse af testamentet for notaren, skal notaren påtegne testamentet. Notaren bør i påtegningen afgive erklæring om, hvorvidt testator var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente samt andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed, jf. arvelovens § 41, stk. 1. Er et notartestamente ved en fejl ikke blevet forsynet med en påtegning, eller er påtegningen ikke underskrevet af notaren, er testamentet stadig formgyldigt, såfremt det på anden måde, f.eks. ved vidneforklaring, godtgøres, at der er sket underskrivelse eller vedkendelse for notar, jf. 1961-betænkningen s. 99.

I bekendtgørelse nr. 843 af 30. november 1998 er der fastsat regler om notarialforretninger. Ifølge § 13 kan der opbevares en genpart af notartestamentet i notarialarkivet, og det sker normalt i praksis. Genparten kan benyttes, hvis det originale testamente ikke kan findes efter testators død. Testamentsoprettelsen indberettes til Centralregistret for Testamenter (Bil- og Personbogen ved Retten i Aarhus), hvortil der skal rettes henvendelse i alle dødsboer, jf. § 17.

For så vidt angår spørgsmålet om notartestamenters ugyldighed og anfægtelse mv. henvises til kapitel 13.1.

Arvelovens §§ 42, 43 og 45 indeholder nærmere regler for oprettelse af vidnetestamenter og for de krav, der stilles til vidnerne. Testators underskrift eller vedkendelse skal – på samme måde som ved et notartestamente – ske i samtidig nærværelse af vidnerne, som straks skal skrive deres navne på testamentet, jf. § 42. Vidnerne skal være til stede som testamentsvidner i overensstemmelse med testa-

tors ønske, og de skal have kendskab til, at det er oprettelsen af et testamente, de bevidner. Bestemmelsen indebærer, at de pågældende skal være opfordret til at være vidner. Det kræves ikke, at vidnerne skal kende testamentets indhold, når blot de ved, at der er tale om oprettelse af et testamente, jf. 1961-betænkningen s. 100. Vidnerne bør i deres påtegning på testamentet angive deres stilling og bopæl, tid og sted for underskriften, om de ved testators underskrift eller vedkendelse har været samtidigt til stede efter testators ønske, om testator var i stand til fornuftmæssigt af oprette testamente, samt andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed, jf. § 45.

Vidnerne skal være fyldt 18 år, og de må ikke på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand mangle forståelse af vidnebekræftelsens betydning. Habilitetskravene skal være opfyldt på tidspunktet for bevidnelsen. En person kan ikke være testamentsvidne, hvis testamentet indeholder bestemmelser til fordel for den pågældende, dennes ægtefælle, forlovede, beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje eller dennes søskende eller for personer eller institutioner, til hvilke den opgældende har en sådan tilknytning, at vedkommende har haft en særlig interesse i begunstigelsen. Dette gælder dog ikke, hvis begunstigelsen er ringe og har rimelig grund, jf. § 43, stk. 2. Det forhold, at en person er indsat som bobestyrer i testamentet, udelukker ifølge stk. 3 ikke den pågældende fra at være testamentsvidne. Gøres der indsigelse efter § 55, bestemmer skifteretten, om en begunstigeelse skal anses for ringe og har rimelig grund. Afgørende for denne bedømmelse er begunstigelsens absolute omfang og dens størrelse i forhold til testators formue og modtagerens forhold, jf. kommissionsudkastet af 1941, s. 120.

Et testamente, der ikke opfylder formkravene i § 40 om skriftlighed og underskrift eller vedkendelse for en notar eller to vidner, er ugyldigt, jf. § 50. Et vidnetestamente er endvidere ugyldigt, hvis formkravene i §§ 42-43 ikke er iagttaget.

En henvisning i et formgyldigt notar- eller vidnetestamente til andre dokumenter, f.eks. de i praksis hyppigt forekommende indbofordelingslister, medfører ikke, at et sådant dokument opfylder formkravene, og det vil kunne kræves tilsidesat i medfør af § 55. Vil testator træffe en formgyldig bestemmelse om fordeling af indbo mv., må den pågældende derfor oprette testamente i overensstemmelse med § 40.

For så vidt angår spørgsmålet om vidnetestamenters ugyldighed og anfægtelse mv. henvises til kapitel 13.1.

1.2.2. Nødtestamente

Efter arvelovens § 44 kan den, der på grund af sygdom eller andet nødtilfælde er forhindret i at oprette ordinært testamente, mundtligt meddele sit testamente i samtidig nærværelse af to vidner eller oprette testamente uden vidner ved et egenhændigt skrevet og underskrevet dokument.

Nødtestamente kan således oprettes på to måder: enten som et mundtligt vidnetestamente eller ved et dokument udfærdiget og underskrevet af testator (holografisk testamente). Fælles for begge former er, at de kun kan bruges, hvor testator f.eks. på grund af sygdom er forhindret i at benytte sig af de ordinære testamentsformer. Det kræves ikke, at testator er objektivt forhindret, men blot at situationen for testator stiller sig sådan, at han med rette har ment at være forhindret i at benytte en af de ordinære testamentsformer, jf. 1961-betænkningen s. 102f.

Efter retspraksis befinder den, der har besluttet sig for at begå selvmord, sig i et nødtilfælde, som berettiger brugen af nødtestamente, uanset om den pågældende har overvejet selvmordet i længere tid, jf. UfR 1970, s. 10 H og 1979, s. 108 H. Udover selvmords- og sygdomstilfælde kan nødtestamente f.eks. tænkes anvendt i ulykkestilfælde, under naturkatastrofer og i tilfælde, hvor testator er isoleret fra omverdenen.

Et mundtligt vidnetestamente oprettes ved, at testator i samtidig nærværelse af to vidner meddeler sin vilje. Det fremgår af § 44, stk. 2, at § 42, stk. 2, § 43, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse på et mundtligt vidnetestamente. 18 års kravet i § 43, stk. 1, 1. pkt., gælder derimod ikke for mundtlige vidnetestamenter, men vidnerne skal dog være i stand til at forstå testamentet og betydningen af bevidnelsen⁹. Vidnerne skal snarest muligt efter meddelelsen af det mundtlige testamente nedskrive og underskrive det oprettede dokument, jf. § 44, stk. 2, 2. pkt. Tidskravet vurderes strengt. Selv en kort forsinkelse vil kunne medføre, at testamentet bliver ugyldigt, særlig hvis testator er død, inden testamentet er nedskrevet og underskrevet af testator, jf. 1961-betænkningen s. 103.

Et mundtligt vidnetestamente kan navnlig benyttes, hvis vidnerne af tidsmæssige årsager ikke har nået at nedskrive testamentet og få dette underskrevet eller vedkendt af testator, eller i en situation, hvor der ikke har været skrivemateriale til rådighed.

Et holografisk testamente er ubevidnet og egenhændigt skrevet og underskrevet af testator. Ved "egenhændigt" forstås ifølge 1961-betænkningen s. 102, at testamentet i sin helhed skal være håndskrevet. I retspraksis er et testamente, der var skrevet på maskine, men underskrevet af testator i hånden, imidlertid blevet godkendt¹⁰. Kravet om underskrift er absolut. Testator behøver ikke at have anvendt sit fulde navn eller sin sædvanlige underskrift på officielle dokumenter. Anvendelse af for- eller efternavn, kaldenavn eller kælenavn vil være tilstrækkeligt¹¹.

⁹ Jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 532, og Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 156.

¹⁰ Jf. UfR 1982, s.313 H, der er omtalt i afsnit 3.2.3.2. Det blev ikke under sagen bestridt, at det var testator, der havde skrevet testamentet på maskine. Dommen er kommenteret af Hans Kardel i UfR 1982 B, s.102f. Rækkevidden af dommen har givet anledning til drøftelser i den juridiske litteratur. Se Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 423f.

¹¹ Jf. f.eks. UfR 1983, s.325 H, 1970, s.10 H, 1972, s.763 H, 1986, s.758 H og 1993, s.959 Ø.

Efter § 44, stk. 3, bortfalder et nødtestamente, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et ordinært testamente i overensstemmelse med § 40. Fristen antages at løbe fra det øjeblik, hvor et ordinært testamente kunne oprettes. Endvidere antages det, at fristen suspenderes, hvis der indtræder et nyt nødstilfælde¹².

Et nødtestamente, der ikke opfylder formkravene i § 44, er ugyldigt, jf. § 50. Som det er tilfældet med de ordinære testamenter, kan et formgyldigt nødtestamente ikke ved at henvise til et andet dokument, f.eks. en indbofordelingsliste, inddrage dette under formen, jf. UfR 1983, s. 325 H (dissens).

For så vidt angår spørgsmålet om nødtestamenters ugyldighed og anfægtelse mv. henvises til kapitel 13.

1.3. Tilbagekaldelse af testamente

Efter arvelovens § 46, stk. 1, kan en testamentarisk bestemmelse tilbagekaldes i testamentsform eller ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den ikke længere skal være gældende. Vil testator i øvrigt ændre testamentet, skal det ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

Tilbagekaldelse kan således ske ved et notartestamente, et vidnetestamente eller ved et nødtestamente, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Tilbagekaldelse kan imidlertid også ske formløst.

Formløs tilbagekaldelse kan efter gældende ret foretages f.eks. ved, at testator påtegner testamentet om, at det er annulleret eller tilbagekaldt. Der kan også foretages overstregninger af hele testamentet (eller dele af det, således at der er tale om en delvis tilbagekaldelse) eller af underskriften. Risikoen ved denne form for tilbagekaldelse er, at andre kan have skrevet eller overstreget på testamentet, el-

¹² Jf. Jørgen Nørgaard i UfR 1974 B, s. 20 og Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 157.

ler at det ikke kan godtgøres, hvornår der er skrevet på testamentet. Der må endvidere være en grænse for, hvad testator kan foretage med hensyn til ituklipning, sammenhæftning og udradering, uden at testamentet som helhed mister sin form, jf. Ernst Andersen, Arveret, 1967, s. 204. Tilbagekaldelse kan også ske i et brev, f.eks. til en advokat, eller i en efterladt særskilt optegnelse. I sidstnævnte tilfælde er der risiko for, at dokumentet ikke bliver fundet i forbindelse med skiftet, eller at uvedkommende tilintetgør optegnelsen. Der er formentlig heller ikke noget i vejen for, at tilbagekaldelsen sker ved en meddelelse i en video- eller båndoptagelse. Tilbagekaldelse kan også ske ved en mundtlig erklæring til personer, der herefter kan afgive vidneforklaring herom.

Tilintetgørelse eller ødelæggelse af testamentet vil også - hvis det kan bevises, at det er testator, der har destrueret det - indebære, at det må anses for tilbagekaldt. En usædvanlig anvendelse af testamentet, f.eks. som hyldepapir eller indpakningspapir, kan også vise, at testator ikke længere tillægger testamentet retlig betydning.

Bevisbyrden for, at der foreligger en endelig og utvetydig tilbagekaldelse, påhviler den, der gør gældende, at den testamentariske bestemmelse er tilbagekaldt. Denne bevisbyrde omfatter også spørgsmålet om, hvorvidt testator ved tilbagekaldelsen var ved sin fornufts fulde brug, jf. § 51.

For en mere udførlig gennemgang med henvisninger til retspraksis henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 436ff., Finn Taksøe-Jensen, Arveret, 1986, s. 248 ff. og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 243ff.

Spørgsmålet om, hvorvidt en tilbagekaldelse af et testamente kan annulleres formløst med den virkning, at testamentet genopstår, blev behandlet i Arvelovskommissionens udkast til arvelov fra 1941 og i betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning. Både betænkningerne og den juridiske litteratur fremhæver, at grænsedragningen mellem tilbagekaldelse og forandring kan være vanske-

lig. Spørgsmålet er væsentligt, fordi ændringer i testamentet som nævnt skal overholde de formkrav, der gælder for oprettelse af et testamente. I Arvelovskommissionens udkast til arvelov fra 1941 anføres følgende s. 133:

”I nogle fremmede retsforfatninger findes særlige bestemmelser om fremgangsmåden ved tilbagekaldelse af en genkaldelse af testamentet. Udkastet har – ligesom svensk og norsk lov – ingen positive bestemmelser herom. I mange tilfælde vil testamentet på ny kunne sættes i kraft ved en formløs tilbagekaldelse af genkaldelsen. En forudsætning herfor er naturligvis, at genkaldelsen af testamentet ikke er sket ved ødelæggelse af dette; thi i så fald må et nyt testamente oprettes. Men ellers må en overstregning af en eventuel genkaldelsespåtegning eller en påtegning på testamentet om, at det på ny sættes i kraft, i almindelighed være tilstrækkelig. Men en forsigtig testator bør ubetinget drage omsorg for snarest at oprette et nyt testamente under iagttagelse af formforskrifterne.”

Om grænsen mellem tilbagekaldelse og forandringer, herunder i den situation, hvor der er foretaget en tilbagekaldelse af en tilbagekaldelse af et testamente, anføres i udkastet til arvelov fra 1941 følgende s. 134:

”Grænsen mellem tilbagekaldelse og forandringer er ikke altid klar. Således kan det efter omstændighederne være tvivlsomt, hvornår der foreligger en ændring, og hvornår der blot er tale om en delvis tilbagekaldelse af en bestemmelse. Hvis testator således ved en formløs rettelse af tallene i sit testamente nedsætter et legat fra 10.000 kr. til 5.000 kr., kan det måske være noget tvivlsomt, om der foreligger en delvis tilbagekaldelse, som er gyldig til trods for, at der ikke er iagttaget nogen form, eller om det foregående må betragtes som en ændring af testamentet, der kræver form. Formentlig må dog det første alternativ antages. Men det synes noget mere tvivlsomt, om man, hvis arveladeren senere igen forhøjer legatet, f.eks. til 8.000 kr. kan betragte det sidst skete som en delvis tilbagekaldelse af genkaldelsen, der er gyldig uden iagttagelse af form, eller om det må anses som en ny disposition, der kræver form, også her kan mulig det første antages. Forhøjes legatet derimod efter nedsættelsen til 5.000 kr. senere til 12.000 kr., er det i hvert fald givet, at legataren ikke mod de legale arvingers protest kan få alle de 12.000 kr., men det er tvivlsomt, om forholdet ikke må betragtes sådan, at det nye formløse og derfor ugyldige tillæg til testamentet i hvert fald indeholder en tilbagekaldelse af den tidligere genkaldelse, der trods form-

løsheden er gyldig, således at legatøren får de 10.000 kr., som han oprindeligt var betænkt med. Disse spørgsmål er overladt til retsanvendelsen.”

I det udkast til arvelov, der blev forkastet af Landstinget i 1946, havde Justitsministeriet imidlertid i § 73 indsat en bestemmelse om, at tilbagekaldelse af en tilbagekaldelse skulle ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

I betænkning nr. 291/1961, s. 104, anføres følgende om § 73 i 1946-forslaget:

”Udvalget mener ikke, at dette sidste krav bør stilles. Hvor genkaldelsen af testamentet er sket ved, at arveladeren har oprettet en formløs optegnelse herom, står det i hans magt senere at tilbagekaldelse genkaldelsen ved blot at tilintetgøre denne optegnelse. Der kan i dette tilfælde ikke føres nogen kontrol med, om genkaldelsen derefter er tilbagekaldt uden anvendelse af testamentsformen, og det synes i det hele mindre naturligt at stille større formkrav til tilbagekaldelse af en genkaldelse end til selve genkaldelsen. Tilbagekaldelse af en genkaldelse kan herefter ligesom efter gældende ret og ligesom i de øvrige nordiske lande ske formløst.”

I UfR 1938, s. 143 V havde to søstre ved et notartestamente indsat en niece som arving. I senere kodiciller havde søstrene tilbagekaldt bestemmelsen om, at niesen skulle arve og i stedet indsat den længstlevende af testatorerne. Søstrene begik selvmord og gav forinden testamentet en formløs påtegning om, at niesen skulle være universalarving. Retten udtalte, at der i et tilfælde som det foreliggende savnedes hjemmel til at kræve testamentsformerne iagttaget.

Finn Taksøe-Jensen anfører i Arveretten, 1986, s. 220, at det alene på baggrund af motivudtalelsen fra 1961 (som gengivet ovenfor) og landsretsdommen fra 1938 ikke kan anses for sikkert, at der ikke stilles krav om iagttagelse af testamentsreglerne. På linie hermed er Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 251f., hvor det - med henvisning til det ovenfor citerede eksempel fra Arvelovskommissionens udkast til arvelov fra 1941 - anføres, at det ikke er uden betænkelighed, at en genkaldelse af en tilbagekaldelse kan ske formløst. Hun anfører, at det

er tvivlsomt, hvorledes domstolene vil stille sig i situationer, hvor en tilbagekaldelse af et testamente er blevet tilbagekaldt, og hun anbefaler, at en genkaldelse af en tilbagekaldelse sker i testamentsform, uanset om tilbagekaldelsen er sket i testamentsform eller formløst. Svend Danielsen tilslutter sig dette i Arveloven med kommentarer, 5.udg., 2005, s. 445.

Arvelovens § 49, stk. 1, indeholder en formodningsregel, der fastslår, at et testamente, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, skal anses for tilbagekaldt, medmindre særlige omstændigheder taler imod det, hvis ægtefællernes indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse, jf. § 38, stk. 1. Tilsvarende gælder efter § 38, stk. 2, hvis en af parterne i et omstødeligt ægteskab dør, og reglerne i ægteskabslovens § 27, stk. 1 eller 2, efter begæring af den længstlevende bringes i anvendelse, eller hvis sag om omstødelse af ægteskabet på dødstidspunktet var anlagt af det offentlige eller ifølge den lov, der var gældende ved ægteskabets indgåelse, skulle have været anlagt. Efter § 49, stk. 2, gælder formodningsreglen i stk.1 også, hvor der er oprettet testamente til fordel for en forlovet, og forlovelsen hæves. § 49, stk. 2, anvendes i praksis analogt, hvis ugiftes samlivsforhold ophører på grund af et brud, selvom parterne ikke har haft planer om at gifte sig, og således ikke i juridisk henseende kan anses for at have været forlovede, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 468f.

1.4. Uigenkaldelighed

Efter arvelovens § 67, stk. 1, kan en arvelader forpligte sig til ikke at oprette eller tilbagekalde testamente. Det følger af stk. 2, at erklæringen herom skal afgives under iagttagelse af reglerne om oprettelse af testamente. Er arveladeren umyndig, kræves værgens og statsamtets samtykke til dispositionen. Anvendelsen af udtrykket "afgives" i stk. 2 indebærer, at det skal være afgivet et løfte om uigenkaldelighed over for arvingen, arvingens værge eller en anden, der varetager arvingens interesser, jf. betænkning 291/1961, s. 105. En testamentarisk be-

stemmelse om uigenkaldelighed, der ikke er afgivet over for arvingen mv., er ikke bindende for arveladeren.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Den almindelige aldersgrænse for at kunne oprette testamente er 18 år, jf. lov om arv m.m. § 48, stk. 1. Norsk lovgivning indeholder ikke en regel, hvorefter en umyndig, der indgår ægteskab, kan oprette testamente. Testamente oprettet af personer under 18 år er ikke gyldigt, medmindre testamentet stadfæstes af Justisdepartementet.

Den ordinære testamentsform i norsk ret er vidnetestamentet, jf. lov om arv m.m. § 49. Et vidnetestamente skal være skriftligt og bevidnes samtidigt af to vidner, som testator har godkendt, og som ved, at der er tale om oprettelse af et testamente. Testator skal, mens vidnerne er til stede, underskrive testamentet eller vedkende sig en tidligere underskrift. Testamentsvidnerne skal sætte deres navne på testamentet, mens testator er til stede.

Et testamente, der begunstiger et testamentsvidne eller denne nærstående person, er ugyldigt, jf. lov om arv m.m. § 61. En person, der alene er indsat som bobestyrer ("testamentsfullfører") i testamentet, kan dog fungere som testamentsvidne.

Norsk ret indeholder ikke særlige regler om oprettelse af indbofordelingslister mv. For at være gyldige må bestemmelser herom således være fastsat i testamentsform.

Efter lov om arv m.m. § 51 kan nødtestamente oprettes som enten et mundtligt vidnetestamente eller som et holografisk testamente. Et sådant testamente kan oprettes, hvor pludselig og farlig sygdom eller andet nødstilfælde hindrer nogen i

at oprette et ordinært vidnetestamente. Et nødtestamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et ordinært vidnetestamente.

Efter lov om arv § 57 kan et testamente tilbagekaldes i testamentsform. Tilbagekaldelse kan endvidere ske ved, at testamentet ødelægges, eller at hele eller en del af testamentet er overstreget, eller at det bruges på en måde, f.eks. til indpakningspapir, så at det er klart, at testator ikke længere ønsker, at det lægges til grund. Det antages i norsk ret, at tilbagekaldelse ikke formløst kan ske på andre måder. Adgangen til formløs tilbagekaldelse er snævrere end efter dansk (og anden nordisk) ret, idet en påtegning fra testator på testamentet ifølge retspraksis ikke er nok.

Norsk ret indeholder ikke en formodningsregel regel svarende til arvelovens § 49. Hvis parterne bliver separeret eller skilt, beror det derfor på en konkret fortolkning, hvor bl.a. formløse udtalelser kan have væsentlig betydning, om testamentet, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, fortsat skal lægges til grund, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 312.

Efter lov om arv § 56 kan en arvelader ved arvepagt binde sig til ikke at oprette, ændre eller tilbagekalde et testamente. En arvepagt efter § 56 skal oprettes i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente. Hvis en umyndig vil oprette en arvepagt, kræves endvidere samtykke fra Overformynderiet i det omfang, arvepagten omhandler midler, som den pågældende ikke selv kan råde over.

2.2. Sverige

Den almindelige aldersgrænse for at kunne oprette testamente er 18 år, jf. ärvdabalken kapitel 9, § 1. En mindreårig, der er eller har været gift, kan oprette testamente, ligesom den, der er fyldt 16 år, kan oprette testamente om formue, som den pågældende selv kan råde over.

Den ordinære testamentsform i svensk ret er vidnetestamentet, jf. ärvdabalken kapitel 10, § 1. Et vidnetestamente skal oprettes skriftligt med to vidner. I vidnernes samtidige tilstedeværelse skal testator underskrive testamentet eller vedkende sig en tidligere underskrift. Testamentsvidnerne skal påføre testamentet deres navne. De skal have kendskab til, at det er en testamentsoprettelse, de bevidner, men de behøver ikke at kende testamentets indhold.

Kravene til testamentsvidnernes habilitet svarer i det væsentlige til norsk ret, jf. afsnit 2.1.

Svensk ret indeholder ikke særlige regler om oprettelse af indbofordelingslister mv. For at være gyldige må sådanne lister derfor oprettes i testamentsform.

Nødtestamente kan efter ärvdabalkens kapitel 10, § 3, oprettes som et mundtligt vidnetestamente eller som et holografisk testamente. Nødtestamente kan oprettes, når nogen på grund af sygdom eller andet nødstilfælde er forhindret i at oprette et ordinært vidnetestamente. Et nødtestamente er ugyldigt, når der i tre måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et ordinært testamente.

Den svenske arvelovs kapitel 10, § 5, stk. 1, fastsætter, at et testamente kan tilbagekaldes efter regler om oprettelse af testamente. Tilbagekaldelse kan endvidere ske ved, at testamentet ødelægges, eller ved at det på anden utvetydig måde tilkendegives, at testamentet ikke længere er udtryk for den pågældendes sidste vilje, jf. den danske arvelovs § 46, stk. 1. Af 5 §, stk. 2, fremgår det, at en forpligtelse til ikke at tilbagekalde et testamente ikke er bindende. Reglen suppleres af reglen i kapitel 17, 3 §, om at aftaler, hvorved arveladeren disponerer over sine efterladenskaber, ikke er gældende.

Kapitel 11, § 8, indeholder en regel, der svarer til den danske arvelovs § 49. Forlovede er dog ikke omfattet af bestemmelsen. Det følger endvidere af den

svenske regel, at et testamente til fordel for en samlever falder bort, hvis samlevsforholdet er ophørt for testators død.

2.3. Finland

Den finske arvelovs regel om testationsalderen svarer til svensk ret bortset fra, at retten til at oprette testamente om formue, som den umyndige selv kan råde over, indtræder ved det fyldte 15. år, jf. ärvdabalken kapitel 9, § 1.

Reglerne i den finske arvelovs kapitel 10 om oprettelse af testamente svarer i det væsentlige til de svenske regler.

Den finske arvelovs kapitel 10, § 5, stk. 1 og 2, svarer indholdsmæssigt til den svenske arvelovs kapitel 10, § 5, stk. 1 og 2. Derimod findes der ikke i den finske arvelov en regel svarende til den svenske arvelovs kapitel 17, 3 §.

Kapitel 11, 8 §, indeholder en bestemmelse, der stort set svarer til arvelovens § 49.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Alderskravet

Som anført i afsnit 1 kan alene den, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, efter gældende ret oprette testamente.

Udvalget har overvejet, om testationsalderen generelt bør nedsættes. For en nedsættelse til f.eks. 15 år kan bl.a. tale, at oprettelse af testamente ikke i øvrigt er betinget af myndighed. Personer under værgemål og samværgemål efter værgemålsloven kan således gyldigt oprette testamente, blot det almindelige krav om fornuftens brug i arvelovens § 51 er opfyldt. En nedsættelse af testationsalderen kunne eventuelt ledsages af en ordning, hvorefter testationen skal godkendes af

Justitsministeriet eller domstolene. Der har tidligere været en konfirmationsordning for testamenter oprettet af unge under 18 år, men denne praksis med hjemmel i grundlovens § 25 er for længst forladt, jf. 1961-betænkningen s. 95 og kommissionsudkastet af 1941 s. 94. Som anført i 1961-betænkningen vil en godkendelsesordning alene kunne afhjælpe den mangel ved testamentet, at testator ikke opfylder det almindelige alderskrav. Godkendelsesordningen vil derimod ikke kunne skabe garanti for, at testamentet ikke af andre årsager tilsidesættes, f.eks. fordi testator savnede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber. Et godkendessystem ville heller ikke være foreneligt med det grundlæggende synspunkt om, at et testaments gyldighed bør bero på lovens betingelser og på en efterfølgende domstolsprøvelse, hvis det bestrides, at lovens betingelser var opfyldt ved oprettelsen af testamentet. På denne baggrund finder udvalget, at en eventuel nedsættelse af testationsalderen ikke bør ledsages af en godkendelsesordning.

Det er betænkeligt at give unge personer, der netop på grund af deres unge alder generelt må anses for let påvirkelige, adgang til at ændre den legale arvefølge ved testamente, smh. herved 1961-betænkningen s. 96, hvor der ligeledes peges på, at Justitsministeriet i den situation, hvor en ung arvelader ikke efterlader sig arveberettigede slægtninge, efter arvelovens § 71 – lovudkastets § 100 – vil kunne afstå arven til ikke-arveberettigede slægtninge eller andre, der har stået den pågældende nær, f.eks. en stedmor eller stedfar. For en videreførelse af 18-års kravet i arvelovens § 39 taler endvidere, at den gældende testationsalder svarer til myndighedsalderen.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at arvelovens § 39 videreføres uændret, således at den generelle testationsalder på 18 år fastholdes.

Efter værgemålslovens § 42, stk. 1, kan en umyndig frit råde over det, som den pågældende har tjent ved eget arbejde efter at være fyldt 15 år. Den umyndige kan endvidere selv råde over formue, som han eller hun har modtaget til fri rådighed som gave eller som friarv ved testamente. Endelig kan en umyndig frit

råde over penge, som værgeren har givet den pågældende til forsørgelse, jf. værgemålslovens § 25, stk. 3.

Udvalget finder det bedst stemmende med baggrunden for værgemålslovens § 42, stk. 1, at der i arveloven skabes mulighed for, at umyndige kan træffe bestemmelse om fordelingen af disse midler ved testamente. Udvalget foreslår dog, at den umyndige skal være fyldt 15 år, før testamente kan oprettes. Grunden hertil er navnlig, at den umyndige skal have nået en alder, hvor det med rimelighed kan fastslås, at den pågældende er i stand til at overskue konsekvensen af den testamentariske bestemmelse. Hertil kommer, at alene umyndige over 15 år frit kan råde over selverhverv, jf. værgemålslovens § 42, stk. 1, nr. 1.

Efter værgemålslovens § 42, stk. 3, kan værgeren med statsamtets godkendelse fratage den umyndige rådigheden. En sådan rådighedsfratagelse kan alene ske, hvis det er nødvendigt af hensyn til den umyndiges adfærd. Efter den nu ophævede myndighedslovs § 30, stk. 2 (lovbekendtgørelse nr. 443 af 3. oktober 1985 med senere ændringer), kunne værgeren derimod uden videre fratage den umyndige rådigheden ved at tage det erhvervede i sin varetægt, hvis værgeren skønnede, at den umyndiges tarv krævede det. Dette var en væsentlig del af baggrunden for, at udvalget bag 1961-betænkningen fandt, at betydningen af en testationsret for unge 18 år ville være så ringe, at der ikke var behov for en regulering heraf, jf. betænkningen s. 97. Som den gældende bestemmelse i værgemålslovens § 42, stk. 3, er affattet, gør dette synspunkt sig ikke længere gældende.

Er der sket rådighedsfratagelse efter værgemålslovens § 42, stk. 3, kan den umyndige ikke længere råde over de pågældende ejendele ved testamente. Fratagelse af rådigheden bør dog ikke medføre, at et allerede oprettet testamente er ugyldigt.

Der henvises til lovudkastets § 67 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Udvalget har overvejet, om der bør være generel adgang for en umyndigs værge til at oprette testamente på den umyndiges vegne. Herved ville værgerne få mulighed for at sikre, at formue, som den mindreårige har arvet eller fået udbetalt fra forsikringer fra den ene af forældrene eller dennes slægt, ikke tilfalder den anden af forældrene eller dennes slægt, hvis barnet dør, inden det fylder 18 år. En sådan ordning vil imidlertid ikke harmonere med, at oprettelse af testamente er en meget personlig disposition. Da det praktiske behov for et sådant testamente endvidere er yderst beskedent, har udvalget ikke fundet grundlag for at foreslå en regel herom. Udvalget har i stedet foreslået, at en arvelader ved testamente skal have mulighed for at træffe bestemmelse om, hvem tvangsarv, der tilkommer en livsarving efter arveladeren, skal tilfalde, hvis livsarvingen dør, før livsarvingen fylder 18 år eller har indgået ægteskab. Der henvises til kapitel 6.3.4. samt til lovudkastet § 56 og bemærkningerne hertil i kapitel 22 nedenfor.

3.2. Testamentsformerne

3.2.1. Notartestamente

Et testamente skal efter arvelovens § 40 oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller for 2 vidner. Langt de fleste testamenter oprettes i dag for notaren. Det skyldes den sikkerhed mod senere tilsidesættelse, som denne fremgangsmåde medfører, jf. herved 1961-betænkningen s. 99. Reglerne om oprettelse af notartestamenter fungerer godt, og udvalget foreslår derfor alene enkelte mindre ændringer.

Der er behov for at tydeliggøre kravene til notarens prøvelse af testators identitet og habilitet og prøvelse af, om testamentet er udtryk for testators endelige vilje i forhold til den gældende arvelovs § 41 og § 10 i bekendtgørelse nr. 843 af 30. november 1998 om notarialforretninger. Som hidtil bør notaren dog ikke foretage en prøvelse af testamentets materielle indhold, og notaren bør heller ikke tillægges en materiel revisionsbeføjelse, der i sidste ende ville kunne påføre notaren et erstatningsansvar. Det foreslås derimod, at notaren skal afgive erklæring om,

hvilke personer der var til stede under notarialforretningen, uden at notaren dog behøver at sikre sig deres identitet. Kravet herom skal navnlig skærpe notarens opmærksomhed på, om der kan foreligge pression mod arveladeren.

Udvalget har endvidere overvejet, om der bør stilles krav om, at det skal fremgå af testamentet, hvem der har taget initiativ til oprettelsen af testamentet. En sådan bestemmelse vil også have til formål at skærpe notarens opmærksomhed på, om der kan foreligge pression. Da det formentlig standardmæssigt ville komme til at fremgå af testamentet, at det var testator, der havde taget initiativet, foreslår udvalget imidlertid ikke en regel herom.

Udvalget har også overvejet, om der for at mindske risikoen for pression bør indføres et forbud mod, at andre end notaren, testator og eventuelt testators advokat er til stede under notarforretningen. Da det for nogle vil kunne skabe utryghed at skulle deltage i notarialforretningen uden bistand af f. eks. en slægtning, har udvalget imidlertid ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå et sådant forbud. Hvis notaren imidlertid skønner, at det er nødvendigt at være alene med testator og eventuelt dennes advokat, kan notaren anmode de øvrige om at forlade lokalet. Skulle det vise sig, at der bliver behov for at fastsætte regler herom, kan det ske administrativt i medfør lovudkastets 68, stk. 3, hvorefter justitsministeren kan fastsætte regler om notarens virksomhed.

Der henvises i øvrigt til § 68 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.2. Vidnetestamente

Vidnetestamenter udgør i dag kun nogle ganske få procent af det samlede antal testamenter, der oprettes. Det skyldes, at vidnetestamentet ikke kan anses for et lige så sikkert dokument som et notartestamente. Efter de gældende regler skal et vidnetestamente f. eks. erklæres ugyldigt, hvis der rejses berettiget tvivl om, at testator var ved fornuftens fulde brug. Hertil kommer, at formkravene til vidnetestamenter er komplicerede og volder problemer i praksis. Endvidere er der i

retspraksis eksempler på, at adgangen til oprettelse af vidnetestamente har givet anledning til misbrug.

Inden for de seneste år er det endvidere blevet muligt at downloade testamentskoncepter via hjemmesider på Internettet, ligesom der også i et vist omfang på Internettet ydes – standardiseret - rådgivning om oprettelse af testamenter. I betragtning af de strenge formkrav, der stilles ved oprettelse af et vidnetestamente - og de krav til rådgivningen om testamentsoprettelsen, der følger af formkravene - er der også på denne baggrund gode grunde til, at testamente bør oprettes ved notaren eller over for en advokat.

De geografiske forhold her i landet medfører, at det ikke længere er nødvendigt at have en testamentsform, der er rent privat. Det er relativt let for testator at komme til en notar, eller at få notaren til at komme til testator, hvis denne f.eks. på grund af sygdom eller handicap ikke er i stand til at komme ind på dommerkontoret.

Et vidnetestamente har dog den fordel, at det kan oprettes diskret eventuelt med henblik på en senere enkel, sikker og diskret tilbagekaldelse af testamentet. En sådan fremgangsmåde kan f.eks. tænkes anvendt i tilfælde, hvor særlige – måske midlertidige - familiemæssige omstændigheder medfører, at en livsarvings arv ønskes begrænset til tvangsarven. Dette diskretionshensyn kan imidlertid også tilgodeses ved oprettelse af et notartestamente. Efter notarialbekendtgørelsens §§ 13 og 17 er der ikke pligt til at lade en genpart af et notartestamente opbevare på dommerkontoret eller lade testamentet registrere i Bil- og Personbogen. Undladelse af registrering kan dog af retssikkerhedsmæssige årsager ikke anbefales.

Uanset at vidnetestamentet har en lang tradition og fortsat anerkendes i de øvrige nordiske lande, foreslår udvalget, at vidnetestamentet afskaffes som ordinær testamentsform. Reglerne om testamentsoprettelse bliver enklere, risikoen for pression mindskes, og navnlig vil der være sikkerhed for, at testamentet kommer frem, når arveladeren dør.

Vidnetestamenter oprettet forud for den nye arvelovs ikrafttræden skal bevare deres gyldighed. Derimod bør ændring eller tilbagekaldelse af et vidnetestamente alene kunne ske efter de nye regler. En afskaffelse af vidnetestamenter kan muligvis i en overgangsperiode give anledning til misforståelser. Det er derfor vigtigt, at offentligheden ved ikrafttrædelsen af en ny arvelov informeres om afskaffelsen af vidnetestamentet som ordinær testamentsform, og om at den nye ordning ikke berører allerede oprettede vidnetestamenter.

3.2.3. Midlertidige testamenter

3.2.3.1. Testamente oprettet for en advokat

En afskaffelse af ordinære vidnetestamenter kan på et enkelt punkt give anledning til problemer. Det hænder ikke sjældent, at en person giver møde på et advokatkontor – eller får besøg af advokaten – hvorefter en måske større testamentarisk disposition skal udfærdiges. Advokaten skal typisk bruge nogen tid til det, og det kan derfor ske, at testator dør, før et notartestamente bliver oprettet. I disse tilfælde kan testators direktiver til advokaten efter de gældende regler kun anses for at være et nødtestamente, hvis testator ved afgivelse af direktiverne var så syg, at døden måtte anses for nært forestående, og såfremt der var to, der modtog direktivet, der endvidere måtte antages at være udtryk for en endelig beslutning. For at undgå at komme for sent med det efterfølgende notartestamente er det i dag ikke sjældent, at en advokat straks sørger for oprettelse af et vidnetestamente, der senere skal afløses af et mere komplet notartestamente.

Navnlig med henblik på at afhjælpe de problemer, der på grund af afskaffelse af vidnetestamentet kan opstå i en sådan situation, foreslår udvalget, at der skal være adgang til at underskrive eller vedkende et testamente for en advokat. Testamentet skal på samme måde som et nødtestamente, jf. nedenfor afsnit 3.3.3.2., bortfalde, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente for en notar.

Eksempel:

A opretter den 1. maj et midlertidigt testamente for en advokat, fordi en række spørgsmål skal afklares, inden det er hensigtsmæssigt at oprette et testamente for notaren. Den 1. juni kommer A ud for en ulykke, der medfører, at A i 3 måneder – indtil den 1. september - ligger bevidstløs på hospitalet. I denne situation bortfalder advokattestamentet, når der er gået 2 måneder fra det tidspunkt, hvor A på ny kom til bevidsthed.

Et testamente oprettet for en advokat kan fornys. En fornyelse kan f.eks. være nødvendig i tilfælde, hvor afklaringen af et skattespørgsmål, der kan få indflydelse på testamentets endelige udformning, trækker ud.

Adgangen til oprettelse af testamente for en advokat er særligt møntet på komplicerede boer, hvor der er behov for hurtigt at udarbejde et foreløbigt testamente, der senere skal afløses af et notartestamente. Udvalget er opmærksomt på, at sådanne testamenter kan få en uheldig karakter af at være ”halvfabrikata”. Alternativet er imidlertid, at intet testamente er oprettet, og delingen af boet derfor sker uden hensyntagen til afdødes ønsker.

Der henvises til lovudkastets § 69 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.3.2. Nødtestamente

Nødtestamente kan efter gældende ret kun oprettes på to måder, enten som et holografisk testamente, dvs. et testamente, som er skrevet og underskrevet af testator selv, eller som et mundtligt vidnetestamente, dvs. et testamente, der oprettes i samtidig nærværelse af to vidner. Det er en forudsætning for, at der kan oprettes nødtestamente, at testator er forhindret i at oprette et ordinært testamente på grund af sygdom eller andet nødstilfælde.

I praksis er det holografiske testamente den vigtigste form for nødtestamente. Som anført i afsnit 3.1. bygger 1961-betænkningen, s.102, på, at hele testamentet

skal være håndskrevet. I UfR 1982, s. 313 H blev et maskinskrevet nødtestamente, der var underskrevet af testator selv, imidlertid anerkendt som et nødtestamente efter arvelovens § 44. Højesterets flertal anførte, at det i den konkrete sag var ubestrideligt, at testamentet var skrevet på maskine af afdøde selv uden andres medvirken og derefter med hans håndskrift dateret og underskrevet. Flertallet fandt, at testamentet ganske kunne sidestilles med et nødtestamente efter § 44, stk. 1. Mindretallet anså nødtestamentet for ugyldigt og henviste til, at det såvel af forarbejderne til § 44 som af litteraturen fremgår, at det holografiske testamente anerkendes som nødtestamente, fordi muligheden for sammenligning af prøver af afdødes håndskrift med skriften i testamentet, når dette i sin helhed er skrevet af testator, i almindelighed frembyder en betydelig sikkerhed navnlig mod falske testamenter. Kravet om, at testamentet skal være egenhændigt skrevet af testator, måtte derfor efter mindretallets opfattelse forstås således, at det skal være skrevet af testator ”med egen hånd” og uden mellemkomst af hjælpemidler som skrivemaskine.

Dommen er kommenteret af Hans Kardel i UfR 1982 B, s. 321. Af kommentaren fremgår bl.a.:

”For flertallet af Højesterets dommere var formuleringen af arvelovens § 44 altså ikke en absolut hindring for, at det maskinskrevne testamente kunne sidestilles med det egenhændigt skrevne, således at reglerne om ugyldighed på grund af formmangler i arvelovens § 50 måtte føre til at tilsidesætte testamentet. Det er klart, at anvendelse af skrivemaskine i en sådan situation vil kunne give anledning til betydelige bevismæssige vanskeligheder, og kravet om bevis for, at testamentet med sikkerhed hidrører fra afdødes hånd kan ikke fraviges. Anvendelse af skrivemaskine ved udfærdigelse af et vigtigt dokument som et testamente må anses for så naturligt, at et egentligt formkrav om anvendelse af håndskrift imidlertid må fremstå som en ejendommelig formalisme. Det fandtes derfor undtagelsesvis forsvarligt at godtage et maskinskrevet nødtestamente i et særtilfælde som det foreliggende, hvor det som nævnt var ubestrideligt, at det i sin helhed var skrevet af afdøde selv.”

Rækkevidden af dommen har givet anledning til drøftelser i den juridiske litteratur, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 423f. (med henvisninger) og s. 396f. Danielsen anfører s. 424, at Højesterets dom har skabt usikkerhed om retstilstanden, men at det forekommer nærliggende at fortolke dommen som en helt konkret afgørelse, da retsstillingen og betydningen af arvelovens testamentsformkrav ellers bliver for usikker. Det ville også være vanskeligt at afgrænse, hvornår de strenge formkrav skal overholdes, og hvilke formregler testator og dermed skifteretten, når testamentet skal prøves, kan tilsidesætte som "uforståelig formalisme". Denne udlægning af dommen harmonerer med Kardels kommentar.

Det er efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt, at et nødtestamente, hvis ægthed i øvrigt er ubestridt, er anfægteligt, fordi de strenge formkrav i § 44 ikke er iagttaget. Hvis det er sikkert, at testamentet er udfærdiget af testator og er udtryk for testators vilje, bør testamentets bestemmelser gennemføres. I øvrigt er formkravene i § 44 i lyset af den teknologiske udvikling næppe tidssvarende. Der er udviklet en række meddelelsesformer, som ikke er omfattet af § 44, men hvor det er rimeligt at overveje, om en meddelelse alligevel skal kunne anerkendes som nødtestamente. Man kan som et dramatisk eksempel forestille sig en passager i et kapret fly, der i sin mobiltelefon bestemmer, hvad der skal ske med hans efterladenskaber, hvis flykappingen ender ulykkeligt. Udvalget har derfor overvejet, om nødtestamente også bør kunne oprettes under anvendelse af lydbånd, video, e-mail, mobiltelefon eller ved brug af andre elektroniske hjælpemidler. Man vil herved i højere grad lægge vægt på dokumentationen af testators endelige vilje frem for at fokusere på krav til formen for meddelelsen. De to spørgsmål har imidlertid en vis sammenhæng, idet formkrav skal sikre, at der er tale om testators endelige vilje. En forudsætning for at lempe eller ophæve formkravene til nødtestamenter må derfor være, at der ikke i et uacceptabelt omfang åbnes for misbrug og manipulation.

Rigspolitiets Kriminaltekniske Afdeling har over for udvalget oplyst, at en redigering i en optagelse, hvor der er anvendt et analogt medie, f.eks. en båndopta-

ger, altid vil kunne spores, da et analogt medie er kendetegnet ved en ubrudt sekvens af en bærebølge, således at man via baggrundsstøjen kan påvise en eventuel efterfølgende redigering, der vil vise sig ved en pause. For digitale medier er det derimod et kendetegn, at baggrundsstøjen er fjernet (bit-reduktion). Det er således ikke muligt at spore en eventuel efterfølgende redigering ved at analysere baggrundsstøjen. Inden for det internationale samarbejde på det digitale område arbejdes der imidlertid for tiden med såkaldt watermarking (vandmærkning) af digitale lyd- og billedfiler. For så vidt angår professionelle formater arbejdes der desuden med implementering af områder i lyd- eller billedfiler, der indeholder oplysninger om filens format og alder, og om filen er kopieret, redigeret eller lignende. Hertil kommer, at der i standardiseringskomiteen om Forensic Audio under Audio Engineering Society er blevet iværksat en undersøgelse af mulighederne for stemmeanalyse af optagelser foretaget på en række af de kraftigt bitreducerede formater som f.eks. telefonsvarere og diktafoner.

Udvalget foreslår, at formkravene til oprettelse af nødtestamenter ophæves, således at nødtestamente kan oprettes på en hvilken som helst måde. Afgørende skal således ikke være nødtestamentets form, men alene, om der foreligger en testamentarisk disposition, som med sikkerhed kan anses for at stamme fra den pågældende person, og som er udtryk for personens beslutning. Bevisbyrden herfor påhviler de testamentsarvinger, der påstår, at testamentet skal lægges til grund.

Udvalgets forslag indebærer, at mundtlige vidnetestamenter og holografiske testamenter, der opfylder de gældende krav i arveloven, også fremover vil være gyldige.

Valget af meddelelsesform kan selvsagt indgå som et moment i bevisbedømmelsen. Har testator anvendt et "usikkert" medie til brug for udarbejdelsen af nødtestamentet, og er der en begrundet mistanke om, at testamentet efterfølgende er blevet ændret eller manipuleret, kan det efter omstændighederne medføre, at testamentet ikke vil kunne lægges til grund under skiftet.

En ophævelse af de strenge formkrav til oprettelse af nødtestamenter gør det muligt at udforme bestemmelsen teknologineutralt, således at ændringer som følge af den teknologiske udvikling undgås.

Med den foreslåede ordning er det overflødigt at indføre særlige regler om soldatertestamenter, søfolks testamenter og testamenter under oprør m.v., således som det er tilfældet i de fleste fremmede landes lovgivning.

Et nødtestamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et notartestamente eller et midlertidigt testamente for en advokat, sml. den gældende arvelovs § 44, stk. 3.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 70 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.4. Fordeling af sædvanligt indbo mv.

Formløse løsørefordelingslister har i mange år spillet en betydelig rolle i skiftepraksis. F. eks. findes i testamenter bestemmelser om, at en særskilt løsøre- eller indbofordelingsliste skal have samme gyldighed som testamentets bestemmelser. Efter gældende ret skal alle testamentariske bestemmelser imidlertid stå i selve testamentet, og det er ikke nok at henvise til andre optegnelser. Uanset at listerne, således som den gældende arvelov er affattet, derfor ikke er gyldige, bliver de som udgangspunkt lagt til grund for skiftet, hvis ingen arvinger protesterer. I praksis respekterer arvinger normalt sådanne lister, selv om de får at vide, at listen ikke har retlig gyldighed, jf. Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 385. Selv om listerne i reglen ikke giver anledning til egentlige tvister, kan det ofte give anledning til gnidninger mellem arvingerne.

Som det fremgår af afsnit 2 ovenfor, er der heller ikke i de øvrige nordiske lande fastsat særlige regler om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter. Formløse løsørefordelingslister anses også i de øvrige nordiske lande for ugyl-

dige, men lægges i et vist omfang til grund under et skifte, hvis der ikke gøres indsigelse herimod.

Der er utvivlsomt et praktisk behov for sådanne uformelle tilkendegivelser. Udvalget foreslår derfor, at adgangen til at oprette løsørefordelingslister lovreguleres, og at der i loven opstilles nogle enkle formregler som betingelse for, at sådanne lister kan tillægges retsvirkninger uanset en eventuel protest fra andre arvinger.

Udvalget har overvejet, om bestemmelsens anvendelsesområde bør begrænses, således at det alene er muligt at træffe testamentarisk bestemmelse om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter i forhold til personer mv., der i forvejen er arvinger efter loven eller testamente. På grund af den relativt beskedne værdi af sædvanligt indbo og personlige effekter er det imidlertid forsvarligt at åbne mulighed for testamentariske bestemmelser også til fordel for personer, der ikke i forvejen er arvinger efter loven eller testamente, uanset at dette vil medføre en kvantitativ omfordeling af arven efter arveladeren. En begrænsning af bestemmelsens anvendelsesområde til legale arvinger eller testamentsarvinger vil formentlig forekomme uforståelig for den arvelader, der ønsker at begunstige f.eks. en svigerdatter, en nabo, hjemmehjælpen eller børnebørn, hvis forældre er i live, med bestemte genstande. Ofte vil arveladeren endda ikke have kendskab til en sådan begrænsning. Det er ikke hensigtsmæssigt, at henvise arveladeren til i disse situationer at oprette testamente i overensstemmelse med de almindelige regler.

I praksis sker fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter gennem løsørefordelingslister ofte inden for kredsen af arvinger, og det bør være udgangspunktet, at den, der i forvejen er arving, ikke bliver begunstiget kvantitativt ud over sin arvelod, medmindre det står klart, at testator har tilsigtet også en kvantitativ begunstivelse. Udvalget foreslår derfor, at en begunstivelse til den, der i forvejen er arving, skal anses for en fortrinsret til inden for sin arvelod at overtage de pågældende genstande til vurderingsbeløbet, medmindre andet fremgår af

den testamentariske bestemmelse. En sumlegatar, jf. dødsboskiftelovens § 13, stk. 1, der tillige bliver begunstiget ved en løsørefordelingsliste, skal derimod ikke trække vurderingsbeløbet af begunstigelsen fra i sumlegatet.

Udvalget har overvejet, om der bør stilles krav om, at en testamentarisk bestemmelse om fordeling af løsøre skal indsendes til den advokat, der har udarbejdet testators eventuelle testamente, eller som er indsat som bobestyrer. Med henblik på at sikre fleksibilitet i ordningen, således at testator løbende kan foretage ændringer i listen, har udvalget imidlertid ikke fundet grundlag for et sådant krav. En sådan fremgangsmåde kan imidlertid være hensigtsmæssig af bevismæssige grunde, og der er naturligvis ikke noget i vejen for, at man kan aflevere løsørefordelingslister til den advokat, der ifølge et testamente er indsat som bobestyrer. Omkring 15 % af alle testamente oprettes i øvrigt uden medvirken af en advokat.

Udvalget har endvidere overvejet spørgsmålet om blankettvang. Sikkerheden i forbindelse med udarbejdelsen af løsørefordelingslister ville blive større, hvis der er blankettvang, og såvel bevismæssige som ordensmæssige hensyn kan derfor tale for et sådant krav. Udvalget foreslår imidlertid ikke en regel herom, idet et krav om blankettvang formentlig i vidt omfang ikke ville blive overholdt. Det ville heller ikke være praktisk i de ofte forekommende situationer, hvor en testator jævnlige ønsker at foretage ændringer i listen. Blankettvang ville formentlig også føre til, at testator – hvis han eller hun havde kendskab til kravet – i vidt omfang ville føle sig nødsaget til at få bistand af en advokat i forbindelse med listens udarbejdelse. Selv om der ikke stilles krav om anvendelse af en særlig blanket, vil det være hensigtsmæssigt at udarbejde en blanket, der kan lette udarbejdelse af listen.

Der henvises til lovudkastets § 71 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Tilbagekaldelse af testamente

Som anført i afsnit 1 kan tilbagekaldelse efter gældende ret ske ved et notartestamente eller et vidnetestamente. Tilbagekaldelse kan også ske ved et nødtestamente, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Herudover kan tilbagekaldelse ske ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den testamentariske bestemmelse ikke længere skal være gældende.

Anvendelse af testamentsformen ved tilbagekaldelse er den mest hensigtsmæssige og den sikreste fremgangsmåde. Det gælder særligt, hvor testamentet tilbagekaldes over for notaren. Ved et notarialpåtegnet dokument er der stor bevismæssig sikkerhed for, at testator har truffet en endelig beslutning om tilbagekaldelse, og at beslutningen er ført ud i livet. Det ligger endvidere fast, hvornår det er sket. En tilbagekaldelse for notaren vil endvidere som hovedregel indebære, at tilbagekaldelsen indføres i Centralregistret for Testamenter og således kommer frem i forbindelse med behandlingen af testators dødsbo. Der er selvsagt endnu større anledning til i testamentsform at tilbagekalde et notartestamente, der indeholder den sædvanlige bortkomstklausul, hvorefter en udskrift af notarialprotokollen eller et duplikateksemplar, der er indleveret til notaren, skal have samme gyldig som testamentet.

En formløs tilbagekaldelse kan give anledning til store bevisproblemer, særligt i de tilfælde, hvor der er tale om en ensom disposition, dvs. en tilkendegivelse fra testator, der ikke meddeles til andre. Hertil kommer, at der ved en formløs tilbagekaldelse er større risiko end ved en tilbagekaldelse for notaren for, at testator i forbindelse med tilbagekaldelsen har været udsat for pression. Endvidere kan det være vanskeligt at afgøre, hvornår tilbagekaldelsen er sket, og det kan have betydning for vurderingen af, om testator fornuftmæssigt var i stand til at tilbagekalde testamentet.

Det er da også i den juridiske litteratur blevet drøftet, om ikke arvelovens § 46 er for vidtgående i sin formløshed, jf. Irene Nørgaard, *Arveret*, 4. udgave, 2004, s.

244. Udvalget har derfor overvejet, om adgangen til formløs tilbagekaldelse bør afskaffes.

Området for gyldig, formløs tilbagekaldelse må under alle omstændigheder begrænses til tilfælde, hvor det kan anses for sikkert, at tilbagekaldelsen er foretaget af testator og er udtryk for dennes beslutning. Sådanne tilfælde vil imidlertid forekomme i praksis, selv om adgangen til formløs tilbagekaldelse afskaffes, og det kan da virke mindre rimeligt, at man under skiftet er nødsaget til at lægge testamentet til grund, hvis der rejses indsigelse mod tilbagekaldelsen. På den anden side kendes tilsvarende problem ved oprettelse af testamente, idet et formløst testamente tilsidesættes, hvis der på skiftet rejses indsigelse mod det, selv om det er utvivlsomt, at testamentet hidrører fra afdøde.

Der er betydelige fordele ved en ordning, hvorefter en testamentarisk disposition, hvad enten der er tale om oprettelse eller ændring i form af tilbagekaldelse, skal ske under overholdelse af testamentsformerne. Det skaber en høj grad af sikkerhed for, at tilbagekaldelsen reelt er udtryk for testators vilje. Man vil endvidere undgå de vanskelige afgrænsninger mellem tilbagekaldelse, der i dag kan ske formløst, og ændring af testamentet, der kræver overholdelse af testamentsformerne, jf. arvelovens § 46, stk. 2. Endvidere vil de problemer, der i dag kendes i forbindelse med en tilbagekaldelse af tilbagekaldelsen (og dermed genoplivelse af det oprindelige testamente) ikke længere være aktuelle. Der henvises til gennemgangen ovenfor i afsnit 1.3. Hertil kommer, at den formløse adgang til tilbagekaldelse harmonerer mindre godt med de strenge formkrav, der stilles til oprettelse af testamente. Denne disharmoni accentueres ved udvalgets forslag om afskaffelse af vidnetestamentet.

Der vil selvsagt stadig forekomme tilfælde, hvor en testator ønsker at tilbagekalde sit testamente uden at kunne vente på, at dette kan ske for notaren. I sådanne tilfælde kan testator imidlertid ved henvendelse til advokat få udfærdiget en tilbagekaldelse, der kan gælde, indtil der for notaren kan ske tilbagekaldelse, jf. for-

slaget til § 69. Er betingelserne for oprettelse af et nødtestamente til stede, vil tilbagekaldelsen også kunne ske i denne form, jf. forslaget til § 70.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at adgangen til at tilbagekalde testamenter formløst afskaffes. Tilbagekaldelse af et testamente vil derfor efter forslaget kun kunne ske i testamentsform. Tilbagekaldelsen vil således kunne ske for notaren, ved et advokattestamente eller ved et nødtestamente, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

En forudsætning for forslaget om afskaffelse af adgangen til formløs tilbagekaldelse af et testamente er imidlertid, at det er muligt at opnå notarens påtegning på tilbagekaldelsen uden ventetid. Udvalget går ud fra, at denne forudsætning - i hvert fald efter gennemførelsen af domstolsreformen - kan opfyldes. Det er endvidere udvalgets opfattelse, at en tilbagekaldelse af et testamente - i hvert fald i tilfælde, hvor hele testamentet tilbagekaldes - ikke bør pålægges afgift i medfør af retsafgiftslovens § 42. Ellers vil der være en risiko for, at testator vil tilbagekalde testamentet formløst for at spare afgiften.¹³

Da et midlertidigt testamente efter lovudkastets § 69 bortfalder efter tre måneder, skal en tilbagekaldelse for en advokat følges op af en tilbagekaldelse for notaren inden tre måneder, da testamentet i modsat fald vil genopstå. Dette bør dog ikke give anledning til problemer, da advokaten vil vejlede testator om, at tilbagekaldelse for notaren bør ske snarest muligt.

Hvis en tilbagekaldelse sker formløst, f.eks. ved en påtegning på testamentet, gælder samme regler som i tilfælde, hvor et testamente er oprettet, uden at formkravene er opfyldt. Det vil sige, at en person, som vil arve, hvis tilbagekaldelsen erklæres ugyldig (dvs. den, som ville arve i henhold til testamentet), kan rejse indsigelse mod tilbagekaldelsens gyldighed, jf. den gældende arvelovs § 55. Rej-

¹³ Afgiften udgør 300 kr., jf. retsafgiftslovens § 42.

ses derimod ingen indsigelse af en person, som er berettiget hertil, anses testamentet for tilbagekaldt.

Testator bør ved oprettelsen af testamentet vejledes om, hvorledes tilbagekaldelse kan ske. Det vil mindske risikoen for, at testator formløst tilbagekalder testamentet i den tro, at det er tilstrækkeligt.

Arvelovens § 49, stk. 1, videreføres uændret i udvalgets udkast. Efter bestemmelsen skal et testamente mellem ægtefæller anses for tilbagekaldt, medmindre særlige omstændigheder taler herimod, hvis ægtefællernes indbyrdes arveret bortfalder som følge af separation eller skilsmisse, eller hvis en af ægtefællerne dør, og ægteskabet er omstødeligt.

§ 49, stk. 2, hvorefter et testamente anses for tilbagekaldt, hvis nogen har oprettet testamente til fordel for sin forlovede, og forlovelsen hæves, har i dag ingen praktisk betydning. Som anført ovenfor i afsnit 1.3. anvendes reglen imidlertid analogt på ugifte samlevende. Udvalget foreslår, at denne analoge anvendelse af arvelovens § 49, stk. 2, lovfæstes, således at et testamente, som en samlever har oprettet til fordel for sin samlever anses for tilbagekaldt, hvis et ægteskabslignende samlivsforhold ophører på grund af uoverensstemmelser, medmindre særlige forhold taler imod det. Den foreslåede bestemmelse bør omfatte både samlevertestamenter, der oprettes i medfør af § 92, samt andre testamenter mellem ugifte samlevende, der lever i et ægteskabslignende forhold. Testamenter oprettet mellem f.eks. samlevende søskende er derimod ikke omfattet af udvalgets forslag.

Der henvises i øvrigt til forslaget til § 72 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.4. Uigenkaldelighed

Udvalget foreslår ikke indholdsmæssige ændringer i arvelovens § 67 om uigenkaldelighed.

Der henvises til forslaget til § 73 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår tilbagekaldelse af fælles (herunder gensidige) testamenter henvises til kapitel 14 om fælles testamenter samt forslaget til § 85 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 13

Testamenters ugyldighed og anfægtelse

1. Gældende ret

1.1. Ugyldighed på grund af formmangler

Efter arvelovens § 50 er et testamente ugyldigt, hvis testator ikke ved oprettelsen var fyldt 18 år eller havde indgået ægteskab, jf. arvelovens § 39. Et testamente er endvidere ugyldigt, hvis formkravene for oprettelse af notartestamente, vidnetestamente eller nødtestamente ikke er iagttaget, jf. arvelovens § 40, jf. §§ 42 og 43 eller § 44.

1.2. Testators habilitet

En testamentarisk bestemmelse er efter arvelovens § 51 ugyldig, hvis testator ved oprettelsen på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine ejendele. Betegnelserne for disse tilstande svarer til § 65 i den nu ophævede myndighedslov (lovbekendtgørelse nr. 443 af 3. oktober 1985 med senere ændringer om umyndighed og værgemål).

Bevisbyrden påhviler den, der påstår testamentet tilsidesat. Den pågældende skal således godtgøre, at testator på tidspunktet for oprettelsen af testamentet befandt sig i en af de nævnte tilstande, og at testator på grund af denne sindstilstand manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber. Ved denne vurdering indgår bl.a. lægelige oplysninger om testators sindstilstand, udsagn fra vidner, der har iagttaget testator, oplysninger om hvem der har taget initiativ til testamentet og testamentets indhold. Det kan endvidere være relevant at undersøge, om testamentets indhold er rimeligt begrundet i testators økonomiske, personlige og familiemæssige forhold.

Bedømmelsen af, om den testamentariske bestemmelse er ugyldig, beror på et medicinsk-retligt kriterium. Lægerne kan tage stilling til, om testator lider af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende, men det afhænger af rettens bedømmelse, om denne tilstand har medført en manglende evne til fornuftmæssigt at oprette testamente. En lægelig udtalelse om testators sindstilstand og dennes indvirkning på evnen til at testere fornuftmæssigt vil være vejledende for retten. Dette gælder særligt, når der er tale om en udtalelse fra en læge, der har behandlet testator. En udtalelse fra Retslægerådet vil være af væsentlig betydning for rettens vurdering, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 106.

1.3. Tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning

Det følger af arvelovens § 52, at en testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis den er fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning eller ved misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed.

Indholdet af bestemmelsen svarer i vidt omfang til aftalelovens kapitel 3 om ugyldige aftaler. På grund af testamentets karakter af en ensidig viljeserklæring må der imidlertid ved bedømmelsen af, om et testamente er ugyldigt, lægges større vægt på mangler ved testators vilje, end det er tilfældet ved bedømmelsen af gensidigt bebyrdende aftaler. Faren for misbrug er endvidere langt større ved testamentsoprettelse end ved gensidigt bebyrdende aftaler. Ugyldighed indtræder derfor, uanset om den begunstigede i testamentet kendte eller burde kende til den omstændighed, der bevirker ugyldigheden, og uanset hvem der har udøvet tvangen eller svigen mv.

De arveretlige ugyldighedsregler vil således altid være såkaldte stærke ugyldighedsgrunde, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 107, og kommissionsudkastet af 1941, s. 101.

Henvisningen til ”anden utilbørlig påvirkning” kom ind i arveloven i 1963. Det fremgår af 1961-betænkningen s. 107, at denne del af bestemmelsen har til formål at give domstolene mulighed for at ramme ethvert tilfælde, hvor testator er blevet påvirket på utilbørlig måde, selv om påvirkningen undtagelsesvis ikke kan henføres under tvang, svig eller misbrug.

Den, der påstår den testamentariske bestemmelse tilsidesat, har bevisbyrden for, at der foreligger misbrug. Da der sjældent foreligger et positivt bevis for misbrug, må retten træffe afgørelse på baggrund af en samlet vurdering. Indholdet af den testamentariske disposition vil indgå med betydelig vægt. Der vil også blive lagt vægt på, hvem der tog initiativet til testamentet eller affattede det, om indholdet var urimeligt i forhold til testators økonomiske situation, testators forhold til den begunstigede og indstilling til de legale arvinger eller tidligere testamentsarvinger, testators tilstand ved oprettelsen, om den begunstigede havde en særlig dominerende stilling over for testator, og om der senere var rimelig tid eller anledning til at tilbagekalde testamentet. Ugyldigheden rammer kun de bestemmelser i testamentet, der må anses for fremkaldt ved misbruget.

I retspraksis har der været udvist tilbageholdenhed med at erklære testamenter for ugyldige i medfør af arvelovens § 52. Dette kan muligvis hænge sammen med, at der under en sag efter § 52 skal tages stilling til, om en af sagens parter har udvist en adfærd, der er utilbørlig eller endog strafbar, og at der stilles skærpede krav til beviserne for en sådan adfærd. Den eneste kendte danske dom, der har tilsidesat en testamentarisk disposition på grund af misbrug, er Østre Landsrets utrykte dom af 19. april 1974 (4. afd., 261/1973). I UfR 1951, s. 486 H tilsidesatte Højesteret endvidere en uigenkaldelighedsklausul i et testamente i medfør af aftalelovens § 31¹⁴.

¹⁴ Aftalelovens § 31 blev anvendt, fordi der forelå en modydelse (udstedelse af et pantebrev til testator for en restkøbesum) fra den begunstigedes side. Der henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, side 503.

1.4. Ugyldighed på grund af vildfarelse samt fejlskrift eller anden fejltagelse

Arvelovens § 53 regulerer spørgsmålet om mangler ved testamenteres indhold. En testamentarisk bestemmelse er i medfør af stk. 1 ugyldig, hvis testator ved oprettelsen befandt sig i en vildfarelse, der var afgørende for dispositionen. Bestemmelsen omhandler både motivvildfarelser (ægte vildfarelser, urigtige forudsætninger) og erklæringsvildfarelser (uægte vildfarelser).

Ved *motivvildfarelser* stemmer testamentets ordlyd med det, testator har ønsket. Testator havde imidlertid ved oprettelsen haft urigtige forudsætninger om faktiske eller retlige forhold som f.eks., at han ikke havde nogen livsarving, eller at hans formue var større, end den i virkeligheden var. Motivvildfarelsen kan også angå retsregler eller retsstillingen i øvrigt, hvor juridiske begreber eller reglernes indhold misforstås. Testator kan f.eks. urigtigt tro, at fætre og kusiner er legale arvinger, eller at en ikke adopteret stedsøn har arveret.

Ved *erklæringsvildfarelser* har en testamentarisk bestemmelse ved fejlskrift eller anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet af testator. Testator kan ved en fejl have skrevet et forkert navn i testamentet eller kan have skrevet 100.000 kr. i stedet for 10.000 kr. i en legatbestemmelse.

For at testamentet kan tilsidesættes som ugyldigt, kræves det, at vildfarelsen skal have været så væsentlig for testator, at den må antages at have virket bestemmende, således at testator ikke ville have truffet dispositionen med kendskab til de rigtige forhold. Det er uden betydning, hvem der er årsag til vildfarelsen.

Det fremgår af § 53, stk. 2, at en testamentarisk bestemmelse, der ved fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et andet indhold end tilsigtet, skal gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes. Bestemmelsen er et udslag af det almindelig arveretlige princip om subjektiv fortolkning af testamenter, jf. kommissionsudkastet af 1941, s. 104:

”De grunde, som bærer retten til at oprette et testamente, må føre til, at testamenter i det hele underkastes en subjektiv fortolkning. Testamentet skal føres ud i livet med det indhold, som testator har tænkt sig, selv om han har givet sin vilje et sprogligt usædvanligt eller mindre formålstjenligt udtryk. Hvis et testamente derfor ved en fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et andet indhold end testator havde ment, er det ikke blot rimeligt, at det som i § 53, stk. 1, bestemt, bliver ugyldigt efter sit indhold, men også, at det opfyldes med det indhold, som testator ønskede, såfremt hans virkelige vilje kan udfindes.”

§ 53, stk. 2, omhandler efter sin ordlyd og kommissionsudkastet fra 1941, s. 103, samt betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 107, alene erklæringsvildfarelser. I retspraksis før arveloven er der imidlertid eksempler på korrigerende fortolkning også i tilfælde, hvor arveladeren befandt sig en i motivvildfarelse, og der er hverken efter 1961-betænkningen eller efter kommissionsudkastet fra 1941 belæg for at antage, at man har ønsket at indsnævre denne praksis ved arveloven. Der er også i den juridiske teori enighed om, at princippet om subjektiv fortolkning og rettelse kan anvendes ved motivvildfarelse, og retspraksis er på linje hermed, jf. UfR 1945, s. 1094 H, 1962, s. 130 H, 1989, s. 950 V samt Vestre Landsrets dom af 16. december 1983 (5. afd., B 999/1982).¹⁵

Hvis arveladeren ikke har haft til hensigt at testere, men har troet, at han skrev under på et andet dokument eller på et testamente, ikke som testator, men som vidne, eller hvis han har oprettet et testamente for spøg, er der tale om viljesmangel, og der foreligger ikke et gyldigt testamente. Dokumentet er således uden virkning, og der opstår ikke spørgsmål om anvendelse af § 53, stk. 1, jf. 1961-betænkningen s. 107.

Viljesmangel kan endvidere foreligge i tilfælde, hvor opretteren ikke har forstået, hvad den testamentariske bestemmelse går ud på. Denne situation er heller ikke omfattet af § 53, stk. 1, og dette spørgsmål må derfor afklares i retspraksis. Som eksempler kan formentlig nævnes UfR 1983, s. 947 V og 1922, s. 343 Ø.

¹⁵ Dommen er refereret i Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 514. Om anvendelse af princippet om subjektiv fortolkning og rettelse ved motivvildfarelse kan der henvises til Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 156, og Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 167.

Arveloven indeholder ikke generelle regler om bristende forudsætninger, dvs. om tilsidesættelse eller ændring af en testamentarisk bestemmelse, fordi forholdene efter testamentets oprettelse har ændret sig¹⁶. Kommissionsudkastet fra 1941, s. 104, overlader løsningen til retspraksis.

Den generelle grundsætning om bristende forudsætninger, der er dannet gennem teori og retspraksis, indebærer, at en testamentarisk bestemmelse er uvirksom, hvis forholdene efter testamentets oprettelse har ændret sig i forhold til testators forventninger på en sådan måde, at det må antages, at testator med kendskab til udviklingen ville have tilbagekaldt bestemmelsen, hvis testator havde været opmærksom på spørgsmålet og foranlediget til at tage stilling til dette. Ville testator nok have truffet den testamentariske bestemmelse, men med et andet indhold, og kan det med rimelig høj grad af sikkerhed fastslås, hvad dette indhold ville gå ud på, omtydes den testamentariske bestemmelse ved korrigerende fortolkning til dette.¹⁷

Har testator forholdt sig passiv efter at have fået kendskab til de ændrede forhold, vil dette tale for at opretholde testamentet. Dette behøver dog ikke at blive resultatet. Testator kan have glemt bestemmelsen eller ønskede måske en ændring, men nåede ikke at få sine ønsker gennemført. Det kan også tænkes, at testator gik ud fra, at bestemmelsen måtte være faldet bort på grund af bristende forudsætninger. Det bliver således i første række en konkret bevisvurdering, om testator virkelig trods de ændrede forhold kan antages at have ønsket, at bestemmelsen skulle stå ved magt. Ved denne vurdering må alle oplysninger om testa-

¹⁶ Arveloven indeholder enkelte specialregler om bristende forudsætninger, jf. §§ 48, 49 og 69. § 48 opstiller en fortolknings- og formodningsregel om den længstlevende ægtefælles adgang til at ændre et gensidigt testamente efter ægtefælles død. Efter arvelovens § 49 skal et testamente, som en ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, anses for tilbagekaldt, hvis ægteskabet opløses ved separation, skilsmisse eller omstødelse, medmindre særlige omstændigheder taler imod det. Ifølge arvelovens § 49, stk. 2, gælder det samme for et testamente, der er oprettet til fordel for testators forlovede, når forlovelsen hæves. Reglen antages at finde analog anvendelse på testamenter til fordel for samlevende, hvis samlivet ophæves på grund af uoverensstemmelse, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 467f., med henvisninger. Arvelovens § 69, der omhandler Justitsministeriets permutationsadgang, kan formentlig også nævnes i denne forbindelse.

¹⁷ Jf. Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 170ff og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 155ff.

tors baggrund og ønsker søges inddraget. Fremkommer der ikke oplysninger, der taler for, at testator ville opretholde testamentet, vil domstolene kunne falde tilbage på, hvad en gennemsnitstestator ville have ønsket, og passivitet behøver ikke at blive tillagt afgørende betydning.¹⁸

Når et testamente tilsidesættes eller ændres på grund af bristende forudsætninger, sker det kun efter anmodning fra en, der vil arve, såfremt testamentet falder. Bevisbyrden for, at testators forudsætninger for oprettelsen af den testamentariske disposition er bristede, påhviler den, der påberåber sig bristende forudsætninger.

1.5. Bestemmelser, der savner fornuftig mening

Efter arvelovens § 54 er en testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaber, som åbenbart savner fornuftig mening, ugyldig. Det er ikke alle bestemmelser om tilintetgørelse af testators ejendele, der er urimelige eller uforståelige. En testator kan bestemme, at f.eks. breve, malerier eller andre ting, der har en særlig personlig betydning for den pågældende, skal tilintetgøres eller begravnes med ham. Dette gælder også, selvom tingene har en vis økonomisk, litterær eller kunstnerisk værdi.

§ 54 suppleres af DL 5-1-2, hvorefter en aftale, som er i strid med lov og ærbarhed, er ugyldig. Et testamente, som har et ulovligt eller usædeligt formål, eller som åbenbart strider mod etiske, moralske eller kulturelle værdier, skal således tilsidesættes. I modsætning til arvelovens øvrige ugyldighedsgrunde skal skifteretten ex officio påse, at en sådan testamentarisk bestemmelse tilsidesættes, sml. nedenfor afsnit 1.6.

¹⁸ jf. Torben Svénné Schmidt, Arveret, 1. udg., 1991, s. 134, og Finn Taksø-Jensen, Lærebog i arveret, 2. udg., 2000, s. 203, men anderledes Ernst Andersen, Arveret, 1967, s. 213 f, hvorefter passivitet efter kendskab til de ændrede forhold normalt helbreder ugyldigheden. Ernst Andersens synspunkt synes i hvert fald ikke fuldt ud at svare til resultaterne i retspraksis, jf. navnlig UfR 1951, s.274 H og UfR 1941, s.414 Ø.

Ugyldighedsreglen bør anvendes med forsigtighed, og en disposition bliver ikke ugyldig, blot fordi den er usædvanlig. Testamentet skal indeholde helt urimelige og meningsløse bestemmelser, før reglen anvendes.

1.6. Ugyldighedsvirkningen

Efter arvelovens § 55 kan indsigelse rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt. For arvinger, der er umyndige eller under værgemål, skal værgeren tage stilling til, om der skal fremsættes indsigelse mod testamentets gyldighed.

Bestemmelsen knytter sig til §§ 50-54. Der kan således være tale om ugyldighed på grund af mangler ved formen, jf. § 50, jf. § 40 og §§ 41-44, ved testators habilitet, jf. § 39 og § 51, ved tilblivelsen, jf. § 52, eller ved indholdet, jf. §§ 53-54.

Arvelovens hovedregel om ugyldighedsvirkningen indebærer, at den testamentariske bestemmelse er anfægtelig. Er der ingen, der gør indsigelse mod en ugyldig testamentarisk bestemmelse, vil den således blive lagt til grund under skiftet. Hvis en indsigelse om ugyldighed tages til følge, er den testamentariske bestemmelse ugyldig både i forhold til den arving, der har gjort indsigelsen gældende, og i relation til andre arvinger.

Uanset § 55 antages det, at visse testamentariske dispositioner er nulliteter og dermed ikke skal anfægtes, før de kan tilsidesættes. Dette er f.eks. tilfældet, hvis den testamentariske disposition strider mod lov og ærbarhed, jf. DL 5-1-2, eller når testator har rådet i strid med tredjemands ret ved f.eks. at testere over effekter, han ikke ejer. Testamenter, der er fremkommet ved mekanisk tvang eller ved visse grove tilfælde af kompulsiv tvang er også nulliteter. Tilsvarende gælder falske testamenter, hvor der slet ikke foreligger nogen viljeserklæring fra afdøde. Der henvises til betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 109.

1.7. Bevisregler vedrørende notartestamenter og vidnetestamenter

I arvelovens § 56 bestemmes det, at notarens attestation på et testamente anses som bevis for de forhold, der er omfattet af attestationen, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed. Den, der gør indsigelse mod testamentet, har bevisbyrden for attestationens urigtighed, og der kræves i praksis et ret stærkt bevis for, at attestationen ikke kan lægges til grund, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 110. Bestemmelsen omhandler ikke bevisbyrden for forhold, der ikke omfattes af notarens attestation, men det må antages, at den, der gør indsigelse mod testamentet, i det hele skal bevise rigtigheden af påstanden.

Indsigelser mod vidnetestamenter reguleres af § 57. Denne bestemmelse knytter sig til reglerne om skriftlige vidnetestamenter i § 40 og §§ 42-43. Det fremgår af stk. 1, at den, der er begunstiget i testamentet, har bevisbyrden for testamentets rigtighed. Bevisbyrden kan blandt andet løftes ved førelse af testamentsvidnerne. Vidneforklaringerne vil således i almindelighed være afgørende for, om testamentet kan lægges til grund. Har vidnerne i deres påtegning attesteret, at formkravene i § 42 er overholdt, skal dette anses for godtgjort, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed, jf. § 57, stk. 2. En indsigelse om, at forskrifterne i § 42 ikke er opfyldt, må bevises af den, der rejser indsigelsen. Derimod skaber vidnernes øvrige attestationer på testamentet, navnlig om testators evne til at råde fornuftmæssigt, i modsætning til hvad der gælder om notartestamenter, ikke en tilsvarende formodning for, at mangler ikke foreligger, jf. 1961-betænkningen s. 110 f.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Reglerne om ugyldige testamentariske dispositioner findes i lov om arv m.m. kapitel X. Det følger af § 60, at et testamente, der ikke opfylder lovens formkrav, er ugyldigt.

§ 61 indeholder nærmere regler om testamentsvidner. Det fremgår heraf, at et testamentsvidne eller dennes nærmeste ikke kan være begunstiget i et testamente, og en testamentarisk bestemmelse til fordel for den pågældende vil derfor være ugyldig. Indeholder testamentet også andre bestemmelser, vil disse derimod ikke være ugyldige. Tilsvarende gælder i forhold til den, som vidnet er i tjeneste hos på tidspunktet for testamentets oprettelse. For de sidstnævnte tilfælde gælder endvidere, at den testamentariske disposition ikke anses for ugyldig, hvis tilknytningen er fjern og ikke har haft betydning for testamentets indhold. Bestemmelsen er ikke til hinder for, at et vidne indsættes i testamentet som bobestyrer ("testamentsfullfører").

Efter § 62 er en testamentarisk disposition ugyldig, når testator var sindssyg eller i høj grad hæmmet i sin psykiske udvikling eller i høj grad psykisk svækket, medmindre det er usandsynligt, at tilstanden har haft indvirkning på indholdet af dispositionen.

§ 63 indeholder regler om ugyldighed som følge af tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning eller ved misbrug af testators letsind, svaghed eller afhængighedsforhold.

§ 64 fastslår, at en testamentarisk disposition er ugyldig, når den går ud på en brug eller ødelæggelse, som åbenbart ikke tjener noget fornuftigt formål.

§§ 65-67 indeholder fortolkningsregler. I § 65, 1. led, fastslås det generelle princip om, at et testamente skal fortolkes subjektivt, dvs. i overensstemmelse med testators mening. Det følger af 2. led, at et testamente, der ved fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et andet indhold end tilsigtet af testator, skal gælde i overensstemmelse med testators mening, hvis meningen kan blive klarlagt. Selv om § 65, 2. led, efter sin ordlyd alene omfatter erklæringsvildfarelser, anvendes den også på motivvildfarelser. Retstilstanden svarer således til dansk ret.¹⁹

§§ 66 og 67 indeholder særlige fortolknings- og formodningsregler om bl.a. forholdet mellem arvinger og legatarer og mellem pengelegater og genstandslegater. Bestemmelserne indeholder endvidere deklatoriske regler om retstilstanden, hvor en arving dør før testator, om genstandslegatarens retsstilling i boet samt om ægtefællens stilling efter et fælles testamente. Sådanne generelle fortolkningsregler kendes ikke i dansk ret, bortset fra arvelovens § 48 om adgangen til at ændre et gensidigt ægtefællestestamente efter ægtefællens død og § 49 om virkningen af separation og skilsmisse for ægtefællestestamenter, jf. stk. 1, og hævede forlovelser, jf. stk. 2.

Norsk ret indeholder ikke generelle regler om tilsidesættelse af testamentariske dispositioner på grund af bristende forudsætninger. § 57, 2. led, 2. pkt., der handler om tilbagekaldelse af testamente, opfanger dog nogle tilfælde af bristende forudsætninger. Bestemmelsen fastslår, at en testamentarisk disposition falder bort, når det på grund af omstændigheder, som senere er kommet til, er ”utvivlsomt”, at bestemmelsen ikke skal gælde.²⁰

¹⁹ Jf. Peter Lødrup, *Nordisk Arverett*, 2003, s. 328. Der kan endvidere henvises til Arnholm, s. 183ff, og Peter Lødrup, *Arveret*, 1992, s. 165ff.

²⁰ Peter Lødrup kritiserer i *Arverett*, 1992, s. 212, den norske regel. Lødrup anfører, at reglen ifølge forarbejderne sigter til tilfælde, hvor forholdene ændrer sig så radikalt, at det er åbenbart, at man ikke vil realisere testators ønske, hvis testamentet opretholdes. Det fremgår imidlertid også af forarbejderne, at man uden reglen vanskeligt kunne nå det samme resultat ud fra almindelige fortolknings- og forudsætningsregler. I *Nordisk Arverett*, 2003, s. 329, fastholder Lødrup sin kritik, idet han anfører, at reglen er udtryk for en selvfølgelighed, og at man i praksis formentlig vil nå til det samme resultat uden reglen.

2.2. Sverige

Ärvdabalken indeholder i kapitel 13 regler om testamenters ugyldighed. I kapitel 13, 1 §, fastslås det, at en testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis testator ikke opfylder lovens alders- og formkrav. Af 2 § fremgår det, at et testamente er ugyldigt, hvis det er oprettet under påvirkning af en psykisk forstyrrelse. Et testamente er endvidere ugyldigt, hvis nogen har tvunget testator til at oprette testamentet eller formået testator til det gennem misbrug af den pågældendes uforstand, viljesvaghed eller afhængighed. Det samme er tilfældet, hvis testator gennem svig er blevet forledt til at oprette testamente, eller hvis testator i øvrigt svævede i en vildfarelse, som har været bestemmelse for den testamentariske disposition.

Ärvdabalken indeholder ikke regler om ugyldighed på grund af bristende forudsætninger, men som det er tilfældet i øvrig nordisk ret, vil tilsidesættelse af en testamentarisk bestemmelse også i Sverige kunne ske ud fra almindelige fortolknings- og forudsætningssynspunkter.

Kapitel 11 indeholder regler om fortolkning af testamente. Det fastslås i kapitel 11, 1 §, 1. led, at et testamente skal fortolkes subjektivt, dvs. således, at det må antages at stemme overens med testators vilje. Hvis et testamente ved fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et andet indhold end tilsigtet af testator, følger det af 2. led, at bestemmelsen skal gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes. Selvom 1 §, 2. led, efter sin ordlyd alene omfatter erklæringsvildfarelse, antages korrigerende fortolkning også at kunne ske ved motivvildfarelser, således som det også er tilfældet efter norsk og dansk ret.

Kapitel 11, 2-10 §§, indeholder særlige fortolknings- og formodningsregler om bl.a. forholdet mellem arvinger og legatarer og mellem pengelegater og genstandslegater. Bestemmelserne indeholder endvidere deklatoriske regler om retstilstanden, hvor en arving dør før testator, om genstandslegatarens retsstilling i boet samt om ægtefællens stilling efter et fælles testamente. Reglerne svarer i

vidt omfang til de regler, der gælder i Norge, jf. afsnit 2.1., og Finland, jf. afsnit 2.3. Som nævnt ovenfor i afsnit 2.1. kendes sådanne udtrykkelige lovregler om fortolkning stort set ikke i den danske arvelov. Kapitel 12 indeholder regler om testamentsarvingernes rettigheder, herunder særligt i relation til brugsrettigheder og fast ejendom. Tilsvarende findes i Finland, jf. nedenfor afsnit 2.3., men ikke i Norge og Danmark.

I kapitel 14, 4-7 §§, er der regler om testamentsarvingers pligt til at underrette de legale arvinger om testamentet og frister for arvingernes adgang til at fremsætte indsigelser mod et testamentes gyldighed. Tilsvarende regler kendes i finsk ret, men ikke i dansk og norsk ret.

2.3. Finland

Reglerne om testamenters ugyldighed findes i den finske arvelovs kapitel 13. Det fremgår af kapitel 13, 1 §, at en testamentarisk bestemmelse på begæring erklæres for ugyldigt, hvis testator ikke opfylder lovens alders- og formkrav. Et testamente er endvidere ugyldigt, hvis testamentet er oprettet under indflydelse af sindssygdom eller lignende, eller hvis testator er blevet tvunget til at oprette testamentet eller blevet formået dertil gennem misbrug af den pågældendes uforstand, viljesvaghed eller afhængighed. Det samme gælder, hvis testator gennem svig er blevet forledt til at oprette testamente, eller hvis testator i øvrigt svævede i en vildfarelse, som har været bestemmende for den testamentariske disposition.

Den finske arvelov indeholder ikke regler om ugyldighed på grund af efterfølgende bristende forudsætninger, men som det er tilfældet i øvrig nordisk ret, vil tilsidesættelse af en testamentarisk bestemmelse kunne ske ud fra almindelige fortolknings- og forudsætningssynspunkter.

Kapitel 11, § 1, har en generel bestemmelse om fortolkning af testamenter. 1 §, 1, led, fastslår princippet om subjektiv fortolkning. 2. led, der efter ordlyden alene gælder erklæringsvildfarelser, fastslår, at en testamentarisk bestemmelse,

der på grund af fejlskrift eller anden fejlagtig affattelse har fået et andet indhold end tilsigtet af testator, alligevel skal gennemføres, hvis den rette mening kan udfindes. Som det er tilfældet i dansk, svensk og norsk ret antages bestemmelsen ikke at udelukke en korrigerende fortolkning ved motivvildfarelser.

Kapitel 11, §§ 2-10, indeholder særlige fortolknings- og formodningsregler om bl.a. forholdet mellem arvinger og legatarer og mellem pengelegater og genstandslegater. Bestemmelserne indeholder endvidere deklaratoriske regler om retstilstanden, hvor en arving dør før testator, om genstandslegatarens retsstilling i boet samt om ægtefællens stilling efter et fælles testamente. Reglerne svarer i vidt omfang til de regler, der gælder i Norge og Sverige, jf. ovenfor. Kapitel 12 har regler om testamentsarvingernes rettigheder, herunder særligt i relation til brugsrettigheder og fast ejendom. Lignende regler findes i Sverige, men ikke i Norge og Danmark.

I den finske arvelovs kapitel 14 er der regler om testamentsarvingers pligt til at underrette de legale arvinger om testamentet og frister for arvingens adgang til at fremsætte indsigelser mod et testamentes ugyldighed. Lignende regler kendes i svensk ret.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Ugyldighed på grund af manglende iagttagelse af formkrav og alderskrav

Efter arvelovens § 50 er et testamente ugyldigt, hvis testator ved oprettelsen ikke opfyldte alderskravet på 18 år eller ikke havde indgået ægteskab, jf. § 39. Et testamente er endvidere ugyldigt, hvis formkravene i § 40, jf. §§ 42, 43 eller 44 om oprettelse af notartestamente, vidnetestamente eller nødtestamente ikke er opfyldt.

Udvalget foreslår ikke indholdsmæssige ændringer i arvelovens § 50. Opfylder testator ikke alderskravene for oprettelse af testamente, herunder den nye regel om adgang for personer over 15 år til at råde over selverhverv, jf. forslaget til § 67, eller er formkravene til oprettelse af et testamente ikke iagttaget, jf. forslagene til §§ 68, stk. 1, 69, stk. 1, og 71, stk. 1, er testamentet derfor ugyldigt.

Der henvises til lovudkastets § 74 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Notarens påtegning på et notartestamente

Efter arvelovens § 56 skal notarens påtegning på et testamente anses som bevis for de forhold, der er omfattet af attestationen, medmindre særlige omstændigheder giver grundlag for at betvivle påtegningens rigtighed.

Som anført ovenfor i afsnit 1.6. kræves efter praksis et ret stærkt bevis, for at attestationen ikke skal lægges til grund, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 110. I kommissionsudkastet af 1941, s. 128, anføres det imidlertid mindre kategorisk, at der i almindelighed fra de legale arvingers side må føres et efter omstændighederne tilstrækkeligt bevis for tilstedeværelsen af en mangel. Spleth finder i UfR 1970 B, s. 111 den vagere udtalelse i udkastet fra 1941 mere i overensstemmelse med lovteksten, og også Trolle advarer i Festskrift til Arnholt, 1969, s. 733, mod at kræve for strengt bevis mod et notartestamente. Der kan endvidere henvises til Borum i UfR 1973 B, s. 149, og Carstens i Tidsskrift for Retsvidenskab 1941, s. 266 samt til gennemgangen af praksis i Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, navnlig s. 476, s. 482ff. og s. 486ff.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om der kan være grundlag for at foreslå ændringer i reglen om, hvilken beviskraft notarens påtegning skal tillægges. Spørgsmålet er navnlig, om der er grund til at reducere bevisværdien af notarens påtegning om, hvorvidt testator var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente (§ 68, stk. 2, nr. 2), da det næppe vil være praktisk at forestille sig modbevis

vedrørende notarens attestationer om testators identitet (§ 68, stk. 2, nr. 1) og om, hvilke personer der var til stede under forretningen (§ 68, stk. 2, nr. 3).

Notaren taler med testator forud for påtegningen på testamentet og kan derved danne sig et indtryk af testators tilstand. Hertil kommer, at notaren som led i sit arbejde ofte vil have betydelig erfaring i at foretage en sådan vurdering. Der er derfor ikke grundlag for at foreslå beviskraften af notarens påtegning reduceret i forhold til gældende ret. I tilfælde af anfægtelse af testamentet vil der imidlertid være tale om konkret afgørelse, og det er derfor ikke udelukket, at der kan føres bevis mod notarens påtegning om testators tilstand eller de øvrige forhold, der er omfattet af attestationen.

Udvalgets forslag handler som efter gældende ret alene om beviset for de forhold, som påtegningen omfatter. For så vidt angår forhold, der ikke er omfattet af notarens påtegning, må hovedreglen også fremover være, at den, der gør indsigelse mod et testamente, i det hele må have bevisbyrden for indsigelsens rigtighed.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 75 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Advokatens påtegning på et midlertidigt testamente

Med forslaget om adgang til oprettelse af et midlertidigt testamente for en advokat, jf. kapitel 12.3.3.3.1. og § 69, er der behov for at fastlægge bevisværdien af advokatens påtegning på testamentet.

En advokats påtegning om rigtigheden af dateringen (§ 69, stk. 2, nr. 1), testators identitet (stk. 2, nr. 2), hvilke personer der var til stede ved underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet (stk. 2, nr. 4), og andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed (stk. 2, nr. 5), bør anses som bevis for de pågældende forhold, medmindre særlige omstændigheder giver grundlag for at betvivle påtegningens rigtighed. Dette svarer til, hvad der efter

arvelovens § 57, stk. 2, gælder for et testamentsvidnes påtegning på et vidnetestamente om iagttagelse af formreglerne i arvelovens § 42. Da advokaten står i et klientforhold til testator og derfor ikke indtager den samme neutrale stilling i forhold til denne som notaren, finder udvalget derimod ikke, at der for advokatens påtegning skal gælde den tilsvarende formodning for, at der ikke foreligger mangler ved advokatens attestation om testators evne til at handle fornuftmæssigt (§ 69, stk. 2, nr. 3). I praksis må det dog forventes, at en advokats attestation af testators evne til fornuftmæssigt at oprette testamente må tillægges større vægt end en forklaring fra et testamentsvidne, som ikke er advokat, fordi advokaten – på samme måde som notaren – i kraft af sit erhverv ofte vil have erfaring i at foretage denne vurdering. Hertil kommer, at advokaten jævnligt vil have et bedre kendskab til testator, f.eks. fordi advokaten tidligere har ydet rådgivning til den pågældende.

Udvalget foreslår, at reglen udformes således, at hvis der rejses indsigelse mod gyldigheden af et midlertidigt testamente, skal den, der vil påberåbe sig testamentet, godtgøre, at det er gyldigt oprettet, sml. arvelovens § 57 om vidnetestamenter. For så vidt angår advokatens attestation af de mere formelle betingelser for oprettelsen (forslaget til § 69, stk. 2, nr. 1, 2, 4 og 5) må det herefter normalt lægges til grund, at betingelserne har været opfyldt, også selv om det ikke i forbindelse med bevisførelsen er muligt at føre vidnebevis herfor, f.eks. fordi advokaten er afgang ved døden.

For så vidt angår forhold, der ikke er omfattet af advokatens påtegning, må hovedreglen på samme måde som ved notartestamenter, jf. ovenfor afsnit 3.2., være, at den, der gør indsigelse mod et testamente, har bevisbyrden for indsigelsens rigtighed. Tilsvarende gælder for så vidt angår spørgsmålet om testators habilitet,

Der henvises til lovudkastets § 76 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.4. Nødtestamenter

Udvalget foreslår, at formkravene til oprettelse af nødtestamenter ophæves, jf. ovenfor kapitel 12.3.3.3.2. og § 70. Efter den gældende arvelov kan nødtestamente alene oprettes mundtligt for 2 vidner eller ved et egenhændigt og underskrevet dokument. Gennemføres forslaget til § 70, vil der forekomme tilfælde, hvor et nødtestamente er oprettet på en sådan måde, at der i højere grad end det er tilfældet i dag, kan opstå behov for bevisførelse om, hvorvidt testamentet er oprettet af testator og udtryk for dennes sidste vilje, f.eks. i tilfælde, hvor nødtestamentet er oprettet ved en SMS-besked enten fra testators egen mobiltelefon eller fra en anden persons mobiltelefon.

Udvalget foreslår, at ugyldighedsreglen udformes således, at testamentet er ugyldigt, hvis det ikke kan anses for sikkert, at testamentet er udtryk for testators beslutning og oprettet af denne, eller det må antages, at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamentet.

Den, der vil gøre gældende, at nødtestamentet er ugyldigt, skal godtgøre dette. Der bør ikke stilles strenge krav til beviset for, at nødtestamentet ikke er udtryk for testators beslutning og er oprettet af denne. Også for så vidt angår spørgsmålet om testators habilitet foreslår udvalget en lempelse af beviskravene i forhold til gældende ret, således at nødtestamentet er ugyldigt, hvis der i forbindelse med en indsigelse mod et sådant testamente skabes en begrundet formodning om, at testator ikke var i stand til at råde fornuftmæssigt. Baggrunden for denne lempelse af beviskravene er navnlig, at et nødtestamente oprettes uden den kontrol, der er knyttet til oprettelsen af et notartestamente eller et midlertidigt testamente oprettet for en advokat.

Der henvises til lovudkastets § 77 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.5. Testamentariske dispositioner om fordeling af sædvanligt indbo mv.

Den foreslåede adgang til at oprette testamentariske dispositioner om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter, jf. § 71, skaber behov for en regulering af spørgsmålet om sådanne dispositioners ugyldighed.

Udvalget foreslår, at en testamentarisk disposition efter § 71 skal anses for gyldig, medmindre det må antages, at den ikke er oprettet af testator, eller at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, jf. § 78.

Den, der vil gøre gældende, at den testamentariske disposition ikke er oprettet af testator, eller at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at fordele de pågældende genstande, skal godtgøre dette. Udvalgets forslag herom afviger således fra forslaget vedrørende midlertidige testamente oprettet for en advokat, jf. § 76, stk. 1. Dette skyldes dels, at der alene vil være tale om dispositioner vedrørende sædvanligt indbo mv., dels at selve tilkendegivelsens indhold vil kunne indgå i vurderingen af spørgsmålet om habilitet. Hertil kommer, at en testamentarisk bestemmelse om fordeling af indbo mv. ofte er en ensom erklæring, hvor der derfor ikke er andre, som har overværet udfærdigelsen og på den baggrund vil kunne udtale sig om spørgsmålet.

Indføres en regel som foreslået af udvalget, vil det umiddelbart være en ulempe, at indsigelser mod en indbofordelingsliste ifølge reglerne i dødsboskifteloven angår spørgsmålet om en persons arveret, jf. dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 1, og derfor skal afgøres under en domssags form, jf. § 102, stk. 2. Da der som hovedregel alene vil være tale om fordeling af mere begrænsede værdier efter den foreslåede bestemmelse, bør det overvejes at ændre dødsboskifteloven, således at skifteretten får kompetence til at afgøre disse spørgsmål ved kendelse med adgang til kære til landsretten. Såvel skifteretten som landsretten kan i sådanne tilfælde bestemme, at der skal være mundtlig forhandling, hvis der opstår behov herfor. En sådan ændring af dødsboskifteloven vil forhindre, at man på grund af tvister om indbofordelinger kommer til at trække boerne i langdrag.

Der henvises til lovudkastets § 78 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.6. Evnen til at handle fornuftmæssigt

Efter arvelovens § 51 er en testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis testator ved dens oprettelse på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine ejendele. Bestemmelsen fungerer tilfredsstillende, og udvalget foreslår alene enkelte mindre justeringer.

Arvelovens beskrivelse af de tilstande, som testator kan være i, svarer til værgemålslovens § 46, hvorefter en aftale er ikke bindende, hvis det må antages, at den er indgået af en person, der på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller en lignende tilstand manglede evnen til at handle fornuftmæssigt.

Det foreslås, at arvelovens § 51 tilpasses den mere nutidige formulering i værgemålslovens § 46, således at de to bestemmelers beskrivelse af tilstandene affattes ens.

Udvalget har overvejet, om beviskravet i arveloven også bør udformes i overensstemmelse med værgemålsloven § 46, hvorefter en aftale ikke er bindende, ”hvis det må antages”, at aftalen er indgået af en person, der manglende evnen til at handle fornuftmæssigt, fordi den pågældende var i en af de tilstande, der er nævnt i bestemmelsen. Beviskravet i værgemålslovens § 46 er lempet i forhold til den tidligere gældende § 65 i myndighedsloven og den gældende § 51 i arveloven. Baggrunden for denne ændring af beviskravet er beskrevet i betænkning nr. 1247/199, s. 342-345, om værgemål, hvoraf bl.a. følgende fremgår:

”4.2.2.3. Professor Finn Taksøe-Jensen har i 1990 analyseret retspraksis om reglen. Konklusionen er, at § 65 efterhånden må anses for at være alt for restriktiv i

forskellige henseender og navnlig helt ude af trit med de nyere danske regler om fortrydelsesret. Videre anføres blandt andet, at tilsidesættelse ved væsentlige dispositioner formentlig bør kunne ske, hvor der er tilvejebragt overvejende sandsynlighed for tilstedeværelsen af en psykisk svækkelse, der væsentlig begrænser den pågældendes indsigt i det anliggende, aftalen angår, i hvert fald når det drejer sig om forbruger køb, eller det må antages, at medkontrahenten har haft mistanke om den pågældendes tilstand.

(...)

Taksøe-Jensen har påpeget, at det kan være vanskeligt for den, der gør ugyldighedsindsigelsen gældende, at bevise tilstanden på aftaletidspunktet. (...)

(...)

Udvalget har overvejet disse bevisproblemer og en svækkelse af kravene. Behovet for en lempelse er måske ikke så stort, hvis antallet af værgemål øges, og med de andre eksisterende indsigelsesmuligheder, navnlig den forholdsvis nye regel i aftalelovens § 36. Betænelighederne bliver navnlig større, hvis man fortsat ønsker at bevare reglen som en stærk ugyldighedsgrund, som kan påberåbes over for medkontrahenter, som ikke kendte eller burde kende tilstanden. Med ordene ”må antages” har udvalget tilkendegivet en tilslutning til tanken om i nogen grad at slække på beviskravene med hensyn til tilstanden.”

Situationen ved oprettelse af testamente adskiller sig imidlertid fra indgåelse af en gensidigt bebyrdende aftale. Navnlig vil testamenter for fremtiden - hvis udvalgets forslag følges - stort set altid være notartestamenter. Dette indebærer, at notaren i forbindelse med underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet vil have konstateret, om testator på tidspunktet for oprettelsen kunne råde fornuftmæssigt. Der er derfor næppe grund til generelt at svække bevisbyrden for den, der ønsker at tilsidesætte et testamente med henvisning til, at testator savnede fornuftens brug, jf. dog de foreslåede regler i § 77, nr. 2 (nøttestamenter) og § 78 (testamentariske dispositioner om fordeling af sædvanligt indbo).

Der henvises til lovudkastets § 79 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.7. Tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning

Den gældende regel om tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning i arvelovens § 52 tager udgangspunkt i aftalelovens ugyldighedsregler i §§ 28 – 33, men er tilpasset arveretlige forhold.

Reglen om svig er formentlig uden selvstændigt indhold på grund af reglen om vildfarelse i arvelovens § 53 (§ 81 i udvalgets lovudkast, jf. nedenfor), da allerede vildfarelsen vil medføre, at testamentet er ugyldigt efter arvelovens § 63, stk. 1 (§ 82, stk. 1, nr. 1, i udvalgets lovudkast, jf. nedenfor). I kommissionsudkastet af 1941, s. 102, anføres det imidlertid, at man har fundet det naturligt at fremhæve svig ved siden af tvang, fordi den omstændighed, at der er udøvet svig, skaber en formodning for, at testamentet er fremkaldt ved svigen. Udvalget kan tilslutte sig kommissionsudkastets bemærkninger og finder derfor, at bestemmelsen om svig i arvelovens § 52 bør opretholdes af bevismæssige grunde.

Risikoen for pression gennem utilbørlig påvirkning og/eller misbrug navnlig af testators svaghedstilstand eller afhængighed er i praksis ikke ubetydelig, men vil formentlig få mindre betydning ved gennemførelse af udvalgets forslag om, at notartestamentet, det midlertidige testamente oprettet for en advokat og nødtestamentet fremover skal være de eneste testamentsformer.

Som anført i afsnit 1.3. er praksis vedrørende anvendelse af misbrugsreglen tilbageholdende, og det har i den juridiske litteratur – med henvisninger til bl.a. norsk praksis - været drøftet, om anvendelsen af misbrugsreglen i praksis er *for* tilbageholdende. Det har bl.a. været anført, at praksis måske blandt andet kan forklares ved, at retterne uvilkårligt skærper beviskravene, når bevistemaet er, at en af sagens parter har begået et forhold, der er dadelværdigt eller ligefrem ligger på grænsen til det kriminelle. Det har endvidere været anført, at lempelsen af beviskravene i værgemålslovens § 46 om kontraktsindgåelse i forhold til den nu ophævede bestemmelse i myndighedslovens § 65 også taler for en ændring af praksis. Der henvises til Finn Taksøe-Jensen, Arveret, 1986, s. 162f., samme i Lærebog i

Arveret, 2. udg., 2000, s. 195f., Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 501f, og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 150.

Efter udvalgets opfattelse bør arvelovens § 52 ændres, således at beviskravene i bestemmelsen kommer til at svare til de krav, der stilles efter værgemålslovens § 46. Om baggrunden for værgemålslovens § 46 henvises i øvrigt til bemærkningerne ovenfor i afsnit 3.6. En sådan ændring vil indebære, at en testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis det må antages, at testator befandt sig i en sådan tilstand som nævnt i § 52. Værgemålslovens § 46 angår gensidigt bebyrdende retshandler, hvor der bl.a. skal tages hensyn til omsætningens sikkerhed. Et tilsvarende hensyn skal ikke tages efter reglerne i arveloven, der angår ensidige begunstigelser, hvor de ”svage” ugyldighedsgrunde anses for ”stærke” (dvs. slår igennem over for god tro).

Tilsidesættelse kan ske efter arvelovens § 52, hvis testamentet er fremkaldt af en utilbørlig påvirkning. Endvidere kan tilsidesættelse ske, hvis testamentet er blevet til ved misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed. Hvis testator befinder sig i en svaghedstilstand, vil en pression imidlertid lettere blive anset for utilbørlig, end hvis testator har sædvanlig modstandskraft. Udvalget foreslår, at dette forhold fremhæves i formuleringen af lovteksten, idet det er tilstrækkeligt, at testamentet ”må antages” at være fremkaldt ved utilbørlig påvirkning. Samtidig foreslås det, at udtrykket ”enfoldighed” erstattes med det mere nutidige udtryk ”manglende dømmekraft.”

Efter reglerne om god advokatskik må en advokat udelukkende handle i sin klients interesse. Testamentsoprettelse vil ofte kræve udførlig rådgivning fra en advokat, og der kan let opstå interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor, hvis advokaten eller hans nærmeste er begunstiget ved testamentet. Udvalget har overvejet, om arveloven bør indeholde regler om, at en konciperende advokat ikke kan indsætte sig selv eller sine nærmeste. For så vidt angår de foreslåede midlertidige testamenter, der oprettes for en advokat, bør der være udtrykkelige regler, fordi testamentet efter forslaget oprettes umiddelbart over for advokaten.

Der henvises til kapitel 12.3.3.3.1. samt lovudkastets § 69, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22. Ved oprettelse af notartestamenter er situationen imidlertid en anden, fordi testamentet ikke oprettes over for advokaten. I disse tilfælde vil arvelovens almindelige ugyldighedsregler, herunder reglerne om tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, udgøre et tilstrækkeligt værn over for utilbørlige dispositioner foretaget af en advokat. Udvalget foreslår derfor ikke særlige regler herom for notartestamenter.

Der henvises til lovudkastets § 80 og bemærkningerne hertil i kapitel 22. Om forholdet til aftalelovens § 36 og læren om bristende forudsætninger henvises til afsnit 3.10 nedenfor samt lovudkastets § 82 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.8. Fejlskrift eller anden fejltagelse (erklæringsvildfarelse)

Som anført i afsnit 1.4. omfatter arvelovens § 53, stk. 1, både erklæringsvildfarelse og motivvildfarelse, mens § 53, stk. 2, om rettelse (subjektiv fortolkning) efter sin ordlyd alene angår erklæringsvildfarelse.

Det vil skabe større klarhed i lovteksten, hvis erklæringsvildfarelse behandles i en selvstændig bestemmelse, mens motivvildfarelse (urigtige forudsætninger) naturligt bør behandles sammen med lovudkastets regel om efterfølgende bristende forudsætninger, jf. afsnit 3.8 og 3.9.

Reglerne om erklæringsvildfarelse i § 53, stk. 1 og 2, fungerer i øvrigt tilfredsstillende, og udvalget foreslår derfor ikke indholdsmæssige ændringer. Om motivvildfarelse henvises til afsnit 3.9 nedenfor.

Der henvises til lovudkastets § 81 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.9. Motivvildfarelse

Som anført i afsnit 1.3 handler arvelovens § 53, stk. 1, om både erklæringsvildfarelse og motivvildfarelse (urigtige forudsætninger). Stk. 2 om rettelse handler derimod efter ordlyden alene om erklæringsvildfarelse. Selv om stk. 2 efter ordlyden og forarbejderne alene angår erklæringsvildfarelse, kan princippet også anvendes ved motivvildfarelse, jf. ovenfor afsnit 1.3.

Udvalget kan tilslutte sig, at dette fortsat bør være tilfældet. Det vil imidlertid skabe et klarere regelgrundlag, hvis det kommer til at fremgå udtrykkeligt af arveloven, at adgangen til korrigerende fortolkning både omfatter erklæringsvildfarelse og motivvildfarelse (urigtige forudsætninger). Udvalget er opmærksomt på, at det ofte vil være vanskeligere at anvende korrigerende fortolkning af testamentet ved motivvildfarelse end ved erklæringsvildfarelse. Udvalgets forslag er heller ikke udtryk for en udvidelse af adgangen til korrigerende fortolkning ved motivvildfarelse i forhold til gældende praksis. Det er således også efter udvalgets forslag en forudsætning for korrigerende fortolkning, at testamentets rette mening kan fastslås, f.eks. fordi meningen kan udledes af testamentets samlede indhold. Løsere betragtninger over testators hypotetiske vilje er ikke tilstrækkelige til en korrigerende fortolkning af testamentet.

Udvalget har endvidere overvejet, om arvelovens regler om motivvildfarelse også bør omfatte de tilfælde, hvor testator ikke i alle enkeltheder har forstået rækkevidden af et testamente. Spørgsmålet er formentlig ikke upraktisk, navnlig hvor der er tale om mere omfattende testationer, eller hvor arveforholdene eller den pågældendes aktivmasse er kompleks. En regel om ugyldighed eller korrektion på grundlag af testators - urigtige - forståelse af testamentet ville imidlertid være meget vanskelig at opstille og arbejde med i praksis, og disse spørgsmål løses derfor fortsat bedst gennem retsanvendelsen.

Der henvises til lovudkastets § 82, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, samt bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.10. Bristende forudsætninger

Som anført i afsnit 1.3 indeholder arveloven ikke regler om bristende forudsætninger. Tilkomsten af aftalelovens § 36 kan imidlertid tale for at opstille en lovregel om bristende forudsætninger i arveloven svarende til den foreslåede regel om motivvildfarelse. Det er ikke hensigtsmæssigt, at en oprindelig manglende forudsætning ifølge loven medfører ugyldighed (arvelovens § 53, stk. 1 og forslaget til § 82, stk. 1, nr. 1), hvorimod den samme efterfølgende bortfaldne forudsætning ikke er omtalt i loven.

Spørgsmålet om bortfald på grund af bristende forudsætninger har herudover væsentlig praktisk betydning, og det er derfor ikke tilfredsstillende, at et sådant spørgsmål er overladt til løsning i praksis uden nogen støtte i selve lovteksten. Inden for aftaleretten har § 36 reduceret forudsætningslæren betragteligt, men dog ikke fortrængt den – specielt ikke vedrørende udpræget forretningsmæssige mellemværender, jf. Lennart Lynge Andersen, *Aftaler og mellemmand*, 4. udg., 2001, s. 221.

En lovfæstelse af adgangen til tilsidesættelse på grund af bristende forudsætninger er ikke en nydannelse, men alene et udtryk for gældende ret. Det kan dog ikke afvises, at indførelsen af en udtrykkelig regel – i hvert fald i en overgangsperiode – vil føre til et øget antal anfægtelser af testamenter fra forbigåede arvinger. En udtrykkelig regel vil ikke overflødiggøre arvelovens § 38 (forslaget til § 54) og § 49 (forslaget til § 72, stk. 2) om ægtefællers gensidige arveret ved separation og skilsmisse mv.

Udvalget har overvejet, om en bestemmelse om ugyldighed på grund af bristende forudsætninger bør affattes således, at ugyldighed kan indtræde, hvis testator ikke ville have truffet bestemmelsen med kendskab til de ændrede forhold. Under hensyn til at en regel om ugyldighed på grund af bristende forudsætninger også bør tage hensyn til en eventuelt ændret opfattelse hos testator efter testamentets oprettelse, foreslås det imidlertid, at bestemmelsen affattes snævrere, således at ugyl-

dighed på grund af bristende forudsætninger kan indtræde, hvis testator ville have tilbagekaldt testamentet med kendskab til de ændrede forhold. Efter denne løsning opretholdes testamentet bl.a. i følgende situation: Hvis testator ved oprettelsen havde kendt de rette forhold, ville han ikke have oprettet testamentet, men han er efterfølgende blevet bekendt med forholdet og har affundet sig med det. At testator forholder sig passiv, dvs. ikke får ændrer testamentet, efter at have fået kendskab til de ændrede forhold, kan således tale for, at forholdet ikke var afgørende for testator. Passivitet vil dog ikke nødvendigvis føre til, at testamentet opretholdes. Den foreslåede løsning synes at afspejle opfattelsen i den juridiske litteratur, jf. Finn Taksøe-Jensen, Lærebog i Arveret, 2. udg., 2000, s. 201f og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 160-162.

Udvalget foreslår endvidere, at rettelse bør gå forud for ugyldighed i tilfælde, hvor der foreligger bristende forudsætninger, således som det allerede i dag er tilfældet efter arvelovens § 53, stk. 2, ved erklæringsvildfarelse og efter praksis ved urigtige forudsætninger. En sådan korrigerende fortolkning må dog forudsætte, at retten føler sig sikker på, hvad testator ville have bestemt, hvis testator havde været klar over, at forudsætningen var bristet.

Der henvises til lovudkastets § 82, stk. 1, nr. 2, og stk. 2, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.11. Bestemmelser, der savner fornuftig mening

Udvalget foreslår ingen ændringer i arvelovens § 54, hvorefter en testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart savner fornuftig mening, er ugyldig.

Der henvises til lovudkastets § 83.

3.12. Ugyldighedsvirkningen

Udvalget foreslår ingen ændringer i arvelovens § 55, hvorefter indsigelse mod et testamente kan rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt.

Der henvises til lovudkastets § 84.

3.13. Behov for yderligere fortolkningsregler?

Arveloven indeholder kun ganske få regler om testamenters fortolkning, dvs. regler, som skal anvendes, hvor testators ønsker efter testamentet ikke umiddelbart kan afklares. I modsætning hertil indeholder både den norske, svenske og finske arvelov udtrykkelige fortolkningsregler, f.eks. om forholdet mellem arvinger og legatarer og om de tilfælde, hvor en arving dør før testator mv. Peter Lødrup, *Nordisk Arverett*, 2003, indeholder s. 324ff. en gennemgang af fortolkningsreglerne. Han konkluderer s. 340, at:

”Reglene om tolkning av testamenter er i *alle de nordiske land* basert på de samme prinsipper. Ulikheterne går i det vesentlige på at de enkelte land i forskjellig utstrekning har lovfestet regler som også må anses å gjelde uten lovhjemmel. En harmonisering av tolkningsreglene – hvor andre løsninger ikke kan utledes av testamentet – burde ikke by på særlige problemer. Det er meget som taler for at det er hensiktsmessig at disse reglene er lovfestet.”

Udvalget har på den baggrund overvejet, om der bør indføres yderligere regler i arveloven om subjektiv fortolkning af testamenter.

Der er næppe i Danmark noget stort behov for at lovfæste fortolkningsregler, bortset fra de gældende fortolknings- og formodningsregler i arvelovens §§ 48 (lovudkastets § 86), § 49 (udkastets § 72, stk. 2) og § 53 (udkastets §§ 81 og 82). Et forsøg på at udarbejde mere detaljerede regler vil herudover rejse en række problemer, som nok løses bedst i retspraksis. F.eks. går den norske og svenske fortolkningsregel vedrørende indtrædelsesret for legale arvinger ud på det mod-

satte af, hvad der antages i dansk ret, jf. den norske lov § 66, nr. 2, den svenske lov kap. 11, § 6, smh. Finn Taksøe-Jensen: Lærebog i arveret, 2. udg., 2000, s. 240-41. Udvalget foreslår derfor ikke yderligere regler om testamenters fortolkning i arveloven.

Kapitel 14

Fælles testamenter

1. Gældende ret

Testamente kan oprettes gensidigt, dvs. således at to eller flere personer gensidigt indsætter hinanden til at arve. Gensidige testamenter forekommer eksempelvis mellem ægtefæller, ugifte samlevende og familiemedlemmer. Herudover ses det, at to (eller flere) personer opretter et fælles testamente, men uden at de pågældende derved indsættes til at arve hinanden.

Gensidige testamenter er reguleret i arvelovens §§ 47 og 48. Tilbagekaldelsesreglen i arvelovens § 49 er behandlet i kapitel 12 om oprettelse og tilbagekaldelse af testamente. Arveloven indeholder ikke særlige regler om fælles testamenter, der ikke er gensidige.

1.1. Tilbagekaldelse af gensidige testamenter

Den almindelige regel om tilbagekaldelse af testamenter i arvelovens § 46 suppleres af arvelovens § 47 om tilbagekaldelse af gensidige testamenter. Det følger af bestemmelsen, at en ensidig tilbagekaldelse af et gensidigt testamente for at være gyldig skal meddeles den anden part. Det gælder dog ikke, såfremt dette af særlige grunde er udelukket. Bestemmelsen gælder for alle gensidige testamenter. Derimod gælder bestemmelsen ikke for fælles testamenter, der ikke er gensidige.

Bestemmelsen er en udfyldningsregel, der anvendes, hvis testamentet ikke er gjort uigenkaldeligt efter § 67, og der ikke i testamentet er truffet bestemmelse om, hvordan en eventuel tilbagekaldelse skal gennemføres.

Der stilles ikke formkrav til en meddelelse om en tilbagekaldelse efter § 47, men da der er tale om et påbud, skal meddelelsen for at være gyldig være kommet frem til medtestator. En ensom tilbagekaldelse er ugyldig. Begrundelsen herfor

er, at medtestator bør gives mulighed for at overveje, om denne vil opretholde sin testation eller eventuelt ændre eller tilbagekalde den. Desuden forhindrer meddelelseskra­vet, at den ene part får mulighed for at besvige den anden part ved at hemmeligholde en tilbagekaldelse, som derefter vil kunne tilintetgøres, hvis den anden part dør først. Efter § 47, 2. pkt., kan meddelelse til medtestator und­lades, hvis dette af særlige grunde er udelukket. Kra­vet fortolkes strengt. Som eksempel på ”særlige grunde” kan nævnes medtestators manglende evne til at forstå meddelelsen eller medtestators forsvinden. I så fald opstilles – uden at det fremgår af § 47 – et krav om, at tilbagekaldelsen skal være tilstrækkelig åbenlys, således at den ikke senere kan undertrykkes. Tilbagekaldelse kan i denne situati­on eksempelvis ske gennem meddelelse til en værge, underretning af et familie­medlem eller ved påtegning på originaltestamentet, jf. Svend Danielsen: Arvelo­ven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 452. Tilbagekaldelse kan endvidere ske notarielt med underretning til Centralregisteret for Testamenter.

Hvis en testator ensidigt tilbagekalder et gensidigt testamente, vil det almindelig­vis have den betydning, at også medtestators – og dermed alle de gensidige be­stemmelser – bortfalder på grund af bristende forudsætninger. Selvom medtesta­tor forholder sig passiv efter at have fået underretning om tilbagekaldelsen, vil det kræve sikre holdepunkter at opretholde testationen, idet medtestator kan være gået ud fra, at hele testamentet bortfaldt ved den ensidige tilbagekaldelse.

Hvis den gensidige indsættelse alene vedrører en del af testatorernes formue, fin­der § 47 alene anvendelse for den del af testamentet, der er gensidigt. Den reste­rende del af testamentet kan i så fald tilbagekaldes efter den almindelige regel i § 46.

1.2. Længstlevende ægtefælles adgang til at ændre et gensidigt testamente efter den førstafdøde ægtefælles død

Siden arveloven af 1963 har den længstlevende ægtefælle efter dansk ret legalt været enearving efter den førstafdøde ægtefælle i tilfælde, hvor førstafdøde ikke

har børn, men med legale sekundosuccessionsregler, jf. arvelovens § 7, stk. 2 og 3 (lovudkastets § 15). Reglerne om ret til sekundosuccession finder ikke anvendelse, hvis den længstlevende ægtefælle har indgået ægteskab eller har fået en livsarving. Legalt har længstlevende fuld testationsret. En begrænsning i længstlevendes testationsret kan imidlertid følge af, at der ved et testamente er taget udtrykkelig stilling dertil eller mere indirekte, hvis ægtefællerne i forening har truffet bestemmelse om arvens fordeling efter den længstlevendes død.

§ 48, 1. pkt., handler om den længstlevendes adgang til at ændre et gensidigt testamente efter den førstafdøde ægtefælles død, når testamentet indeholder bestemmelser om fordeling af arven ved den længstlevende ægtefælles død. Det følger af bestemmelsen, at den længstlevende ægtefælle kan ændre et gensidigt testaments bestemmelser om senere fordeling af arven for så vidt angår sit sær-eje og halvdelen af det tidligere fællesbo.

Som anført af Irene Nørgaard i Arveret, 4. udg., 2004, s. 253, forekommer udtrykket "halvdelen af det tidligere fællesbo" ikke velvalgt, idet der ikke hermed menes halvdelen af fællesboet ved førstafdødes død, men derimod halvdelen af de midler, som findes ved længstlevendes død, og som ville have været fælles-ejemidler, hvis ægteskabet havde varet til dette tidspunkt. Dette må også omfatte et skilsmisssæreje, fordi det bliver til fælleseje ved den førstafdøde ægtefælles død.

Anvendelsesområdet for § 48, 1. pkt., har givet anledning til drøftelser i den juridiske litteratur, bl.a. fordi bestemmelsens ordlyd ikke synes at tage højde for de situationer, hvor ægtefællerne efterlader sig børn, og fordi der ikke i forarbejderne til bestemmelsen er redegjort for reglens anvendelse i tilfælde, hvor formuen er vokset eller formindsket i perioden mellem førstafdødes og længstlevendes død. Om fortolkningen af § 48 kan der bl.a. henvises til Finn Taksøe-Jensen, Testamenter, 2002, s. 123ff., Irene Nørgaard i Arveret, 4. udg., 2004, s. 253ff., og Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 454. Arvelovens § 48, 1. pkt. har i retspraksis været anvendt på ægtefæller med fælles-

børn, jf. TfA 2001, s. 189 Ø, der behandles nedenfor i afsnit 3.2. I teorien er der endvidere udviklet regler for tilvækst og værdifald i tilfælde, der er omfattet af § 48, 1. pkt. Det følger heraf, at hvis en tilvækst eller et værdifald kan henføres til en bestemt formue, vedrører de alene denne. Kan en sådan henførelse til en bestemt formueart ikke finde sted, skal der ske en forholdsmæssig fordeling af værdistigningen eller værditabet. Disse retningslinier er komplicerede, jf. for eksempel Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, side 264 ff.

§ 48, 1. pkt., er en udfyldnings- og fortolkningsregel, idet reglen kun gælder, hvis der ikke i testamentet er bestemt noget andet, eller noget andet klart fremgår af dette, jf. § 48, 2. pkt.. Det kan f.eks. være fastsat i testamentet, at længstlevende har fuld testationsret eller har en nærmere angivet begrænset testationsret eller slet ikke har nogen testationsret. Reguleringen af den længstlevende ægtefælles testationsret kan endvidere foreligge indirekte. I praksis sker det navnlig ved anvendelse af den såkaldte standardklausul, som går ud på, at boet i mangel af anden testamentarisk bestemmelse derom, skal deles i to lige store dele mellem begges arvinger efter loven. Den længstlevende ægtefælles testationsret kan endvidere være reguleret ved, at der i testamentet er fastsat et andet delingsforhold end $\frac{1}{2} - \frac{1}{2}$, for eksempel $\frac{3}{4}$ til førstafdødes slægt og $\frac{1}{4}$ til længstlevendes slægt. Det antages da, at den længstlevende kan testere inden for den brøk, der er tillagt længstlevendes slægt. Dette resultat har støtte i TfA 1999, s. 133 Ø, der dog angik et testamente, hvor ægtefæller havde børn. Herudover følger det af betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning, s. 105, at den længstlevende ægtefælles testationsret kan være begrænset i tilfælde, hvor ægtefællerne i forening har truffet bestemmelse om formuens anvendelse til et bestemt formål efter længstlevendes død, og hvor dette formål ikke kan opfyldes, uden at begge ægtefællers testationsret anvendes til det. Det kan for eksempel dreje sig om fast ejendom, der skal tilfalde en fond til et særligt formål.

§ 48 vedrører alene gensidige testamenter mellem ægtefæller og er således snævrere afgrænset end § 47, der gælder for alle gensidige testamenter. § 48 kan heller ikke anvendes analogt på gensidige testamenter mellem andre end ægtefæller,

jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 454. Hvis førstafdøde ægtefælles bo udlægges til længstlevende som boudlæg eller efter arvelovens § 7 b, stk. 2, bortfalder det gensidige testamente, og længstlevende kan frit ændre bestemmelserne i det gensidige testamente for hele formuen.

1.3. Den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live

Arveloven indeholder ikke regler om den længstlevende ægtefælles adgang til at disponere i levende live i tilfælde, hvor der er oprettet et gensidigt testamente mellem ægtefællerne. Begrænsninger i rådigheden kan imidlertid følge af bestemmelserne i det gensidige testamente.

Det er tvivlsomt, om der efter gældende ret er adgang til at omstøde en disposition foretaget af den længstlevende ægtefælle. Omstødelse fandt dog sted i UfR 1948, s. 263 Ø, hvor det ved testamentet var bestemt, at den førstafdødes sær børn skulle ligestilles med ægtefællernes fællesbørn. Efter mandens død solgte hustruen en ejendom til fællesbørnene til en favorabel pris. Salget blev omstødt med den begrundelse, at dispositionen ville umuliggøre den fordeling, der var tilsigtet ved testamentet. Derimod er hensynet til at sikre en sekundosuccession i tilfælde, hvor ægtefæller var barnløse, blevet forkastet af Højesteret i UfR 1946, s. 617 H. Af voteringsprotokollen fremgår, at alle 9 dommere mente, at omgåelssynspunktet i denne sammenhæng kunne føre til uoverskuelige konsekvenser, og at det ville være umuligt at drage en rimelig grænse. En tilsvarende afgørelse er truffet i UfR 1963, s. 193 Ø.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Den norske arvelovs § 57, 3. led, fastslår, at en tilbagekaldelse af et gensidigt testamente ikke er gyldig, medmindre medtestator har fået kundskab om tilbagekaldelsen før arveladerens død. Dette gælder dog ikke, hvis det var umuligt at

varsle medtestator, eller det på grund af forholdene ville være urimeligt vanskeligt at foretage varslingen. I modsætning til dansk ret er udgangspunktet efter norsk ret, at medtestators testation består uanset tilbagekaldelsen, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 310.

Den norske arvelov indeholder i §§ 58 og 67 regler om fortolkning af et gensidigt testamente mellem ægtefæller.

Det følger § 58, 1. led, 1. pkt., at den længstlevende ægtefælle frit kan tilbagekalde eller ændre bestemmelser til gunst for egne slægtsarvinger. Alle andre arvinger er derimod som udgangspunkt beskyttet mod, at længstlevende tilbagekalder eller ændrer det gensidige testamente, jf. § 58, 1. led, 2. pkt., medmindre det er længstlevende, der har ønsket de pågældende indsat i testamentet, jf. § 58, 2. led. § 58 er deklatorisk, og bestemmelsen kan fraviges ved testamente, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 316f.

§ 67 indeholder fortolkningsregler om den længstlevende ægtefælles råden i levende live og om arvens fordeling ved den længstlevende ægtefælles død i tilfælde, hvor ægtefællen har arvet efter et gensidigt testamente. Bestemmelsen, der er deklatorisk, gælder alene i tilfælde, hvor ægtefællerne ikke efterlader sig fælles livsarvinger. Det følger af § 67, nr. 1, at længstlevende har fri rådighedsret i levende live. Hvis førstafdødes slægt efter testamentet skal arve efter den længstlevendes død, er gavedispositioner, hvor længstlevende på illoyal måde beriger sin egen slægt, dog efter retspraksis ugyldige, jf. Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 313, og den norske højesterets afgørelse i RT 1953, side 1274:

Sagen angik barnløse ægtefæller. Førstafdødes slægtninge var indsat til at arve efter længstlevendes død, hvorefter længstlevende i en årrække ved fordelagtige dispositioner overførte midler til sine egne slægtninge. Højesteret udtalte, at længstlevende ikke kunne begunstige sine egne slægtninge og sætte mandens slægt til side.

Hvis det gensidige testamente indeholder bestemmelser om arveret for førstafdødes arvinger, skal formuen deles med halvdelen til hver af ægtefællernes arvinger på skiftet efter den længstlevendes død, jf. § 67, nr. 2. Hvis testamentet ikke indeholder klare bestemmelser om fordelingen af arven ved den længstlevende ægtefælles død, kan den pågældende råde frit over arven, herunder ved testamente. Foreligger der ikke et testamente, tilfalder halvdelen af arven arvingerne efter førstafdøde, jf. § 67, nr. 3. I § 67, nr. 4, fastsættes det, at reglerne om sekundo-succession i den norske arvelovs §§ 22 og 26, 4. led, gælder tilsvarende.

2.2. Sverige

Efter svensk ret stilles der ikke krav om, at testator skal give medtestator meddelelse om en ensidig ændring eller tilbagekaldelse af et gensidigt testamente. Hvis ændringen eller tilbagekaldelsen væsentligt ændrer forudsætningerne for den gensidige testation, mister testator dog efter en konkret vurdering sin ret efter medtestator i henhold til det gensidige testamente, jf. den svenske arvelovs kapitel 10, 7 §.

Hvis der ikke i et gensidigt testamente mellem ægtefæller er truffet bestemmelse om fordelingen af arven ved længstlevendes død, vil arven mellem førstafdødes og længstlevendes arvinger blive fordelt efter reglerne i den svenske arvelovs kapitel 3 om ægtefællens arveret og om arveretten for den førstafdødes ægtefælles arvinger i boet efter den længstlevende ægtefælle, jf. kapitel 12, 1 §. Dette indebærer bl.a., at den længstlevende ægtefælle i levende live kan råde frit over formuen (fri förfoganderätt), jf. dog vederlagskravsreglen i kapitel 3, 3 §.

Uanset hvad der fremgår af det gensidige testamente, kan længstlevende ægtefælle efter svensk ret frit ændre eller tilbagekalde testamentets bestemmelser inden for sin andel af boet. Hertil kommer, at et testamente ikke efter svensk ret kan gøres uigenkaldeligt, og længstlevende kan derfor for sin andel testere på kryds og tværs af et tidligere testaments bestemmelser. Ud fra et forudsætningssynspunkt antages det endvidere, at førstafdødes testation kan falde bort, således at

længstlevende har fuld testationsret. Bestemmelser, der retter sig mod førstafdødes andel, kan ikke ændres af længstlevende, men såfremt længstlevende ændrer testamentets bestemmelser inden for sin egen del, kan det dog tænkes at kunne få indflydelse på fortolkningen af førstafdødes indsættelser. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 318f.

2.3. Finland

Reglerne i den finske arvelovs kapitel 10, 7 §, og i kapitel 12, 1 §, er udformet på samme måde som de svenske regler.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Tilbagekaldelse af fælles testamenter

Det bærende hensyn bag underretningskravet i arvelovens § 47 om tilbagekaldelse af gensidige testamenter er, at den ene part ikke skal kunne tilbagekalde sin del af testamentet og holde tilbagekaldelsen hemmelig, således at den får virkning, hvis parten dør først, men således at parten kan tilintetgøre tilbagekaldelsen, hvis den tilbagekaldende part bliver den længstlevende af parterne.

Ved et gensidigt testamente forstås i overensstemmelse med kommissionsudkastet fra 1941, side 137, at testamentet er oprettet af flere personer i forening, og at disse gensidigt har indsat hinanden til arvinger.

Da barnløse ægtefæller fuldt ud arver hinanden legalt, og da ægtefæller med børn efter udvalgets forslag legalt arver halvdelen af boet efter den førstafdøde, vil denne traditionelle definition af et gensidigt testamente medføre, at de særlige regler om gensidige testamenter for fremtiden alene ville finde anvendelse for ægtefæller, hvor disse har børn og har indsat hinanden til at arve mere end det halve af boet efter den førstafdøde.

Ægtefæller, der har særbørn og/eller fællesbørn, søger i vidt omfang at tilgodese hinanden på anden måde end ved direkte indsættelser til at arve. Dette finder dels sted ved, at ægtefællerne fremkalder et arveafkald fra deres børn, således at den længstlevende af ægtefællerne på denne indirekte måde vil arve mere. Sådanne arveafkald kan enten foreligge allerede ved testamentets oprettelse, eller det kan henstilles til livsarvingerne, at de giver arveafkald i boet. En sådan henstilling kan eventuelt ledsages af en trussel om, at de ellers alene skal modtage deres tvangsarv eller dog mindre end deres legale arv. Der forekommer endvidere en del testamenter, hvor der alene er indrømmet den ene ægtefælle (H) fordele ved den anden ægtefælles død (M), men ikke den anden ægtefælle (M) fordele ved den ene ægtefælles (H) død, typisk fordi den anden ægtefælle (M) har særbørn. I de fleste tilfælde er der indrømmet ægtefællerne ensartede fordele begge veje, men i en del tilfælde er der i nutidig konciperingspraksis indrømmet ægtefællerne forskelligartede fordele.

Udvalget finder, at det vil være rimeligt at beskytte en ægtefælle mod, at den ene part i hemmelighed tilbagekalder sin del af et fælles testamente, hvorved den anden ægtefælle vel ikke har fået positive fordele, men enten har fået sin legale arveret opretholdt, eller dog mere end sin tvangsarveret. Også i sådanne tilfælde kan det tænkes, at den ene part i hemmelighed tilbagekalder testamentet og opretter nyt testamente om, at ægtefællen alene skal arve sin tvangsarv, eller dog en mindre arv end den legale arv.

Reglerne om beskyttelse mod hemmelig tilbagekaldelse i arvelovens § 47 for ægtefæller bør derfor udvides fra alene at angå egentlige gensidige indsættelser til også at omfatte tilfælde, hvor ægtefæller har oprettet fælles testamente. Herved forstås, at ægtefællerne har oprettet testamente i det samme dokument eller i to dokumenter, der enten er oprettet samtidigt eller på forskellige tidspunkter, når der i disse dokumenter gensidigt er henvist til det andet dokument. Også en delvis tilbagekaldelse af et fælles testamente bør for at være gyldig meddeles den anden part.

Udvalgets forslag om, at tilbagekaldelse eller ændring af et testamente skal ske efter reglerne om oprettelse af testamenter, jf. lovudkastets § 72, stk. 1, vil reducere muligheden for at holde en tilbagekaldelse hemmelig. Der vil imidlertid stadig være behov for en regel svarende til arvelovens § 47. En ensidig tilbagekaldelse af et fælles testamente for f.eks. en notar vil stadig kunne hemmeligholdes ved, at den tilbagekaldende part kræver, at tilbagekaldelsen ikke registreres i Centralregistret for Testamenter.

Det følger af de almindelige regler om uigenkaldelighedsklausuler, jf. lovudkastets § 73, at et testamente ikke kan tilbagekaldes ensidigt, hvis den pågældende ægtefælle har gjort sin indsættelse uigenkaldelig. Dette angår såvel de gensidige indsættelser som andre bestemmelser i testamentet, herunder bestemmelser om arvens fordeling efter den længstlevendes død. Er en sådan bestemmelse i løfteform viderebragt til den indsatte arving, kan ægtefællerne heller ikke i fællesskab tilbagekalde testamentet, medmindre der foreligger bristede forudsætninger. I andre tilfælde, hvor der foreligger uigenkaldelighedsklausuler, kan testamentet derimod tilbagekaldes af ægtefællerne i forening.

I overensstemmelse med gældende ret vedrørende gensidige testamenter foreslår udvalget, at en tilbagekaldelse af et fælles testamente kun skal være gyldig, hvis den er meddelt den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket. For at være gyldig skal tilbagekaldelsen i øvrigt opfylde kravet i lovudkastets § 72, stk. 1, hvorefter tilbagekaldelse skal ske under iagttagelse af testamentsformerne.

Arvelovens § 47 gælder for alle gensidige testamenter, dvs. også for gensidige testamenter mellem andre end ægtefæller. Udvalget foreslår ingen ændringer her, og den foreslåede udvidelse af reglen omfatter derfor også testamenter oprettet mellem andre end ægtefæller, f.eks. ugifte samlevende og søskende.

Der henvises til lovudkastets § 85 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Udvalget har overvejet, om der bør stilles krav om, at et enestamente oprettet af en ægtefælle heller ikke gyldigt skal kunne tilbagekaldes uden meddelelse til den anden ægtefælle. For at en sådan regel skulle have et reelt indhold, ville det være nødvendigt at bestemme, at ægtefæller altid skulle give hinanden meddelelse om oprettelse af testamente, herunder også enestamenter. Det vil føre for vidt. Der kan foreligge tilfælde, hvor en ægtefælle har behov for at kunne oprette testamente i hemmelighed. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor en ægtefælle ikke har oplyst, at den pågældende har et barn uden for ægteskab, og ved testamentet ønsker at begrænse dette barns arveret til tvangsarven. Sådanne testamente oprettes i et vist omfang i praksis. En ægtefælle bør således kunne oprette og tilbagekalde enestamente både før og efter ægteskabets indgåelse uden meddelelse til den anden ægtefælle.

Udvalget har i forlængelse heraf overvejet, om der bør indføres en meddelelsespligt i den særlige situation, hvor en ægtefælle opretter et enestamente, som begrænser den anden ægtefælles legale arveret eller adgang til at sidde i uskiftet bo, sml. § 7 i den norske arvelov. Det er imidlertid udvalgets erfaring, at der ikke er noget praktisk behov for en sådan regel. På denne baggrund finder udvalget, at det også på dette punkt vil føre for vidt at indføre en sådan ny ugyldighedsregel i arvelovgivningen.

3.2. Den længstlevendes testationsret, når der er oprettet fælles testamente

3.2.1. Fælles testationer mellem ægtefæller

Som anført ovenfor i afsnit 1.2. har anvendelsen af arvelovens § 48, 1. pkt., givet anledning til tvivl i tilfælde, hvor et gensidigt testamente er oprettet af ægtefæller med børn. Hvor der ikke i testamentet er taget stilling til længstlevendes testationsret, er det et spørgsmål, om udfyldningsreglen i arvelovens § 48, 1. pkt., direkte kan overføres på disse tilfælde. Dette synes ikke at være tilfældet, fordi den længstlevende ikke har fuld testationsret over sit særeje og over halvdelen af det tidligere fællesbo (og skilsmisssæreje), hvis længstlevende selv har

børn. Børnenes tvangsarveret vil være til hinder derfor. Alligevel foreligger der i retspraksis tilløb til at anvende grundsætningen i § 48, 1. pkt., i disse tilfælde:

TfA 2001, s. 189 Ø: M og H havde tre fællesbørn og havde i 1978 oprettet et gensidigt testamente, hvorefter arven ved den længstlevendes død skulle deles mellem de tre børn. Testamentet indeholdt ingen bestemmelser om længstlevendes testationskompetence. M døde i 1985, hvorefter H fik fællesboet udleveret til uskiftet bo. H oprettede i 1989 en kodicil hvorefter de to døtre kun skulle arve deres tvangsarv efter hende, men sønnen skulle arve mest muligt efter hende. Det bemærkes herved, at H ikke ville kunne testere over førstafdødes halvdel af det uskiftede bo. Antaget, at grundsætningen i AL § 48, 1. pkt., fandt anvendelse ved gensidige testamenter mellem ægtefæller med fælles børn, og at H ikke havde overskredet sin testationskompetence, idet der kun var testeret over arven efter hende.

TfA 2001, s. 288 Ø: Ægtefællerne M og H oprettede i 1988 et gensidigt testamente, ifølge hvilket H's sær barn S ved længstlevendes død skulle arve mest muligt. Testamentet indeholdt ikke bestemmelser om længstlevendes testationsret. H døde i 1993 og M fik boet udleveret til uskiftet bo med samtykke fra S. M oprettede i 1997 testamente, ifølge hvilket mest muligt skulle tilfalde S' to døtre. Retten fandt, at M havde været berettiget til ændre testamentet fra 1988 for så vidt angik hans halvdel af det tidligere fællesbo.

I teorien har følgende eksempel endvidere været diskuteret, jf. Finn Taksø-Jensen, Testamenter, 2002, side 127 – 128:

M har sær barnet SM, H har sær barnet SH. De bestemmer begge, at deres sær barn skal give afkald på arv ved den førstafdøde ægtefælles død, mod at blive ligestillet med den anden ægtefælles sær barn ved længstlevendes død. Henstillingen om at give arveafkald underbygges med en bestemmelse om, at barnet alene skal have sin tvangsarv, såfremt arveafkald ikke meddeles. Endvidere opretter ægtefællerne ægtefællebegunstigende kombinationssæreje og opdeler deres formue i to lige store dele, således at tvangsarven ved den førstafdødes død til dennes sær barn alene bliver 1/12 af den samlede formue.

Ved M's død som den førstafdøde, giver hans barn arveafkald. Hvilken testationsret har nu H? Antages det ud fra friere overvejelser – idet intet med fornøden sikkerhed kan udledes af § 48 - at H ikke kan formindske den førstafdødes

særbarns arv, er H efter de gældende regler helt uden testationskompetence, fordi hendes særbarn skal arve halvdelen af boet. Efter udvalgets forslag om tvangsarveret bliver dette for fremtiden kun $\frac{1}{4}$ af boet eller eventuelt kun 1 mio. kr., jf. lovudkastets § 5.

Et behov for en beskyttelse af den førstafdødes børn foreligger herudover også, hvor førstafdødes særbørn har givet samtykke til uskiftet bo mod at blive ligestillet eller dog få mere end deres tvangsarv ved længstlevendes død. Arvelovens § 48, 1. pkt., om halv testationsret kan ikke anvendes til at opnå rimelige resultater i tilfælde, hvor den førstafdødes børn har givet arveafkald eller samtykke til uskiftet bo mod at opnå arveretlige fordele ved den længstlevende ægtefælles død.

Som anført ovenfor i afsnit 3.1. er der i mange tilfælde, hvor der oprettes fælles testamenter mellem ægtefæller, endvidere kun givet fordele til den ene ægtefælle, men ikke til den anden ægtefælle, navnlig fordi den ene ægtefælle er barnløs.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at den gældende arvelovs § 48 i en del tilfælde under nutidens forhold giver en alt for snæver testationskompetence for den længstlevende ægtefælle, der erfaringsmæssigt i stigende grad indgår i en ny familiedannelse. I disse tilfælde tages der formentlig kun sjældent stilling til testationskompetencen i det oprindelige testamente.

Efter udvalgets opfattelse bør reglerne om den længstlevende ægtefælles testationsret ikke blot finde anvendelse, hvor der er tale om gensidige indsættelser, men også ved andre fælles testamenter mellem ægtefæller.

Udvalget foreslår i § 86, at der ved fastlæggelsen af den længstlevende ægtefælles testationsret ikke længere skal skelnes mellem fælleseje og særeje, og at den længstlevende ægtefælle som det legale udgangspunkt ved testamente skal kunne råde over hele arven i boet efter længstlevende. For så vidt angår *barnløse ægtefæller* svarer den foreslåede regel fuldt ud til den legale regel i lovudkastets § 15,

stk. 4, om svogerskabsarv efter en længstlevende ægtefælle. Udvalget har overvejet, om det ville være hensigtsmæssigt at begrænse den længstlevende ægtefælles testationsret, således at den længstlevende ægtefælle ikke kan nedsætte arven til den førstafdøde ægtefælles *slægtsarvinger*. I mange testamenter oprettet mellem barnløse ægtefæller træffes der imidlertid bestemmelse om indsættelse af andre arvinger end de legale arvinger i 2. og 3. arveklasse. Har førstafdøde for eksempel indsat en ven, kan ønsket om, at denne skal arve, meget vel være stærkere end ønsket om, at f.eks. den førstafdødes bror skal arve resten af boet. Det vil imidlertid ikke være muligt at opstille bevismæssigt rimeligt klare regler for, hvornår en anden arving end en slægtsarving efter førstafdøde, skal anses for indsat i testamentet efter førstafdødes ønske med den virkning, at længstlevendes testationsret skulle begrænses. Ud fra en samlet vurdering, hvor også hensynet til, at forudsætningerne for den førstafdødes testation i mange tilfælde ville bryde, uden at dette på rimelig sikker måde vil kunne fastslås bevismæssigt, har udvalget derfor ikke fundet grundlag for at foreslå en sådan begrænsning.

I tilfælde, hvor den førstafdøde har næret et særlig stærkt ønske om, at en bestemt arving skal arve efter længstlevendes død, kan der optages en bestemmelse i det fælles testamente om, at den længstlevende ikke kan reducere arven til den pågældende. En sådan bestemmelse kan være udtrykkelig, men kan også fremgå indirekte af testamentet. I tilfælde, hvor førstafdøde har tillagt en arving mere end halvdelen af boet efter længstlevendes død, er bestemmelsen kun gyldig, for så vidt angår halvdelen af boet efter længstlevende, medmindre længstlevende må antages at have tiltrådt, at den førstafdøde ægtefælle har disponeret over tvangsarven efter den længstlevende ægtefælle.

Forslaget om, at længstlevende har fuld testationsret, medmindre andet følger af testamentet, medfører endvidere, at den hidtidige tvivl om, hvorvidt testamentets bestemmelser om formuens fordeling efter længstlevendes død bortfalder ud fra bristende forudsætninger, hvis længstlevende indgår nyt ægteskab eller får en livsarving, bliver uden betydning, hvis længstlevende opretter testamente.

Opretter længstlevende ikke testamente, må udgangspunktet være, at det tidligere testamente står ved magt, medmindre der i konkrete tilfælde kan være grundlag for at tilsidesætte testamentet på grund af bristende forudsætninger. Udvalget finder ikke, at der kan opstilles en vejledende regel om, at testamentet bortfalder – eller ikke bortfalder – i disse tilfælde.

I tilfælde, hvor det følger af den fælles testamentariske disposition, at længstlevende ikke har fri testationsret, må det overlades til retsmyndigheden at fastslå, om tilkomsten af livsarvinger eller indgåelse af nyt ægteskab skal bevirke, at testationen er bortfaldet ud fra forudsætningssynspunkter.

Hvor den førstafdøde ægtefælle efterlader sig *særlivsarvinger*, eller hvor der er *fælles livsarvinger*, foreslår udvalget, at der i § 86, stk. 2, fastsættes nogle legale modifikationer til udgangspunktet om, at den længstlevende ægtefælle har fri testationsret.

For det første må den længstlevende ægtefælles testation selvsagt ikke være i strid med tvangsarvereglerne, jf. lovudkastets § 5. Den længstlevende ægtefælles testationsret må således under alle omstændigheder være begrænset til friarven.

I praksis fastsættes der ofte bestemmelser i testamentet om længstlevendes testationsret i tilfælde, hvor ægtefællerne har børn, og praktisk taget ingen testamenter - der indeholder sådanne bestemmelser - giver længstlevende fri testationsret. I disse tilfælde træffes der derimod ofte bestemmelse om, at børnene skal ligestilles ved den længstlevendes død. I de fleste af disse tilfælde bestemmes det videre, at den længstlevende ikke skal kunne ændre arvens fordeling til skade for den førstafdødes børn.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at den længstlevende ægtefælle ikke ved testamente kan råde over friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde førstafdødes særlivsarvinger.

Udvalget foreslår endvidere, at den længstlevende ægtefælle ikke ved testamente kan råde over halvdelen af den friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde fælles livsarvinger. Vedrørende den længstlevende ægtefælles testationsret i forhold til fælles livsarvinger har det været overvejet, hvor meget længstlevende – med respekt af tvangsarveretten – bør kunne tage fra de fælles livsarvingers arv. Udvalget finder, at fælles livsarvinger nok ikke i samme udstrækning har behov for beskyttelse som førstafdødes særlivsarvinger. Det kan imidlertid resultere i en for voldsom begrænsning af de fælles livsarvingers arv og være i strid med førstafdødes forudsætninger for arvens fordeling, såfremt den længstlevende ægtefælle som den deklaratoriske hovedregel kan nedsætte arven til fælles livsarvinger til tvangsarven, dvs. 25 % af boet eller 1 mio. kr., jf. lovudkastets § 5. En regel, hvorefter den længstlevendes testationsret i forhold til fælles livsarvinger alene vedrører halvdelen af den friarv, som de har fået tillagt ved testamentet, er en enkel regel, som samtidig giver de fælles livsarvinger en rimelig beskyttelse mod, at deres arv nedsættes i strid med førstafdødes forudsætninger.

De foreslåede regler om ægtefællens testationsret bør være deklaratoriske, jf. § 86, stk. 3, således som det i dag er tilfældet med § 48 om gensidige testamenter mellem ægtefæller.

Der henvises til lovudkastets § 86 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Udvalgets forslag om længstlevendes testationskompetence ved fælles testationer svarer formentlig til, hvad der gælder for enestamenter, hvor arveladeren ved testamentet i forbindelse med en successionsrækkefølge har truffet bestemmelse om fordeling af arven efter længstlevende. Også i denne situation må det antages, at længstlevende har fri testationskompetence, medmindre andet er bestemt ved testamentet. Om successionsrækkefølger henvises til kapitel 18 og § 65 samt til kapitel 19.3.5. om råden over en tvangsarvings tvangsarv i tilfælde, hvor tvangsarvingen er ude af stand til at handle fornuftmæssigt og § 57.

3.2.2. Fælles testationer mellem andre end ægtefæller

Udvalget finder endvidere, at der bør lovgives om den længstlevendes testationsret også i tilfælde, hvor et testamente er oprettet af andre end ægtefæller. Det vil navnlig omfatte ugifte samlevende, der ikke har oprettet udvidet samlevertestamente, jf. lovudkastets § 92, og søskende. Udvalget foreslår derfor, at reglerne om testationskompetencen for længstlevende ægtefæller skal finde anvendelse også på andre fælles testamenter. I tilfælde, hvor f.eks. den ene samlever har en meget betydelig formue og den anden samlever kun en meget beskedne formue, kan uheldige resultater undgås ved optagelse af særlige bestemmelser om den længstlevendes testationskompetence i testamentet.

Der henvises til lovudkastets § 87 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Den længstlevendes dispositionsadgang i levende live, når der er oprettet fælles testamente

3.3.1. Den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live

3.3.1.1. Omstødelse og vederlagskrav

Som anført ovenfor i afsnit 1.3. er det efter retspraksis tvivlsomt, om der er adgang til at omstøde dispositioner, som den længstlevende ægtefælle har foretaget i levende live, og som griber ind i den fordeling, der skal foretages efter et fælles testamente.

Spørgsmålet om tilsidesættelse af længstlevendes livsgaver er omtalt bl.a. i Eigil Lego Andersen: Gavebegrebet, 1988, s. 102-105. Lego Andersen tager afstand fra en omstødsregel, men se hertil Jørgen Nørgaards anmeldelse i J 1990 s. 388. Spørgsmålet er endvidere omtalt i bl.a. Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 267, og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 258-261. Irene Nørgaard vender sig mod en sådan regel, fordi et gensidigt testamente i så fald

kommer til at begrænse længstlevendes dispositionsfrihed i levende live efter retningslinier, der kan minde om, at længstlevende var i uskiftet bo, men uden at længstlevende får (alle) det uskiftede bos fordele og særbørnene dets ulemper.

I tilfælde, hvor en længstlevende ægtefælle ikke kan ændre den førstafdøde ægtefælles testamentariske bestemmelser om arvens fordeling efter længstlevendes død, finder udvalget, at der er et behov for en omstødelsesregel i forhold til dispositioner foretaget af længstlevende i levende live. Dette vil navnlig være tilfældet, hvor førstafdøde ægtefælle, der har børn, har bestemt, at arven efter den længstlevendes død skal tilfalde førstafdødes særbørn eller fællesbørn. Endvidere kan der være tilfælde, hvor den førstafdøde ægtefælle har lagt så afgørende vægt på, at arven ved den længstlevendes død skal tilfalde en bestemt arving, at der i testamentet er truffet bestemmelse om, at den længstlevende ikke kan tilbagekalde den pågældende bestemmelse. I sådanne tilfælde vil den længstlevende ægtefælle kunne gøre testamentets bestemmelser om arvens fordeling illusorisk ved gaver og lignende. Det må antages, at noget sådant i fremtiden vil kunne finde sted i tiltagende omfang, hvis der ikke gennemføres regler til beskyttelse af førstafdødes testation.

Det er en forudsætning for at kræve omstødelse i uskiftet bo efter arvelovens § 22 (der i en noget ændret form videreføres i lovudkastet § 31), at boet skiftes, eller at den livsarving, der vil anlægge sagen, anmoder om skifte af det uskiftede bo. § 22 suppleres af reglerne om adgangen til at forlange skifte af det uskiftede bo ved misbrug og af reglen om vederlagskrav, jf. §§ 20 og 21 (der videreføres i lovudkastets §§ 29 og 30). Har en længstlevende ægtefælle, der ikke er i uskiftet bo, givet en gave eller lignende, der vil medføre, at bestemmelserne i et fælles testamente mellem ægtefællerne ikke kan gennemføres, er det imidlertid ikke muligt for de arvinger, der føler sig tilsidesat ved længstlevendes dispositioner, at kræve skifte.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør være adgang til omstødelse i alle tilfælde, hvor en ægtefælle har truffet bestemmelse om arvens fordeling efter den længst-

levendes død, som den længstlevende ægtefælle ikke kan tilbagekalde. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvor den førstafdødes særbørn er indsat i det fælles testamente, og tilfælde, hvor en barnløs ægtefælle har truffet bestemmelse om, at en arving er indsat uigenkaldeligt.

Ved afgrænsningen af, hvilke situationer der skal omfattes af adgangen til omstødelse, bør der gælde de samme regler som for omstødelse i uskiftet bo, jf. lovudkastets § 31. Det afgørende kriterium bør være, at dispositionen tilsidesætter testamentets bestemmelser om arvens fordeling, og at der er disponeret over midler, der står i misforhold til formuen. Gaver vil være hovedområdet for omstødelse, men også arveforskud, der er så betydelige, at arveforskuddet ikke kan forventes at ville kunne afregnes i modtagerens arv, skal være omfattet. Endvidere bør der kunne ske omstødelse, når en livsforsikring eller lignende ordning, der er oprettet for et beløb, der står i misforhold til formuen, kommer til udbetaling til en begunstiget, når begunstigelsen ikke er forenelig med testamentets fordelingsprincip.

Som det er tilfældet efter § 31, stk. 2, bør der alene ske omstødelse, når forsikringssummen kan udbetales, dvs. at forsikringsbegivenheden skal være indtrådt. Baggrunden herfor er, at det vil være af yderst begrænset værdi for arvingen at anlægge sag inden forsikringsbegivenhedens indtræden, idet indsættelsen af en begunstiget ikke i sig selv medfører en formueforskydning. Overlever den begunstigede således ikke forsikringstager, vil begunstigelsen bortfalde, jf. forsikringsaftalelovens § 106. Hertil kommer, at omstødelse af en begunstigelse ikke vil hindre længstlevende i på ny at indsætte den samme person som begunstiget. Udvalget finder på denne baggrund ikke, at der er behov for, at en arving kan kræve begunstigelsen omstødt på et tidspunkt, hvor forsikringsbegivenheden endnu ikke er indtrådt.

Omstødelse bør alene kunne ske, hvis modtageren af gaven mv. er i ond tro såvel i forhold til testamentets indhold – det vil sige fordelingen efter testamentet – som til, at der er tale om misbrug – det vil sige, at dispositionen stod i misfor-

hold til formuen. Ved omstødelse, når der er indsat en begunstiget i en livsforsikring eller lignende ordning, vil kravet om ond tro indebære, at omstødelse kun kan ske, hvis den begunstigede vidste eller burde vide, at begunstigelsen tilsidesatte testamentets bestemmelser om arvens fordeling, og at der var tale om misbrug. Det vil ofte være svært at bevise ond tro, og der bliver derfor tale om en forholdsvis snæver regel, der dog formentlig vil have en præventiv effekt.

Omstødelse efter arvelovens § 22 (lovudkastets § 31) indebærer, at gaven går tilbage til boet. Derved kommer resultatet også de arvinger til gode, der ikke har været parter i omstødelssagen, og for hvem der muligvis er indtrådt forældelse efter § 22, stk. 2, 2, pkt. (lovudkastets § 32, stk. 2). En tilsvarende ordning bør gælde i forhold til omstødelse af dispositioner, der tilsidesætter bestemmelser i et fælles testamente

Om retsvirkningerne af omstødelse henvises i det hele til kapitel 7 om uskiftet bo samt bemærkningerne til §§ 31 og 32. I kapitel 7 behandles også spørgsmålet om, hvorvidt omstødelse af en udbetaling til en begunstiget i en livsforsikring i visse tilfælde vil kunne udløse en skattemæssig efterregulering.

Der er efter lovudkastets § 88, stk. 4, ikke adgang til omstødelse, hvis arvingen kan opnå fuld dækning for sin arveret ved, at der ydes vederlag af det beholdne bo, jf. § 90. Dette svarer til, hvad der gælder ved omstødelse i uskiftet bo, jf. § 30 og § 31, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Den førstafdøde ægtefælle bør have mulighed for at bestemme, at arvingerne ikke skal kunne rejse et krav om omstødelse eller vederlag over for den længstlevende ægtefælle, dvs. at reglerne bør være deklaratoriske, jf. § 88, stk. 5, og § 90, stk. 2.

Der henvises til lovudkastets § 88 og § 90 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.1.2. Behandlingen af omstødelssager

Hvis længstlevende er i live, skal en omstødelssag vedrørende en *gave* eller et *arveforskud* som udgangspunkt anlægges mod længstlevende ved de almindelige domstole, da sagen ikke kan anses for omfattet af skifterettens saglige kompetence efter dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, jf. § 101, der omhandler tvister, der opstår i forbindelse med behandlingen af et dødsbo. Anlægges sagen efter længstlevendes død, vil der derimod være tale om en tvist om retten til at arve, der er opstået i forbindelse med dødsboets behandling, og sagen vil derfor skulle anlægges ved skifteretten, jf. dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 1. Er der tale om omstødelse af en gave til en tredjemand, skal sagen anlægges ved de almindelige domstole, fordi omstødelssagen ikke i disse tilfælde efter de gældende regler vil kunne anses for en sag efter § 89, stk. 1, nr. 1.

En omstødelse af en udbetaling til en begunstiget fra en *livsforsikring eller lignende ordning*, der anlægges så længe den længstlevende ægtefælle er i live, er ikke omfattet af dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 4, idet der ikke er tale om en tvist, der er opstået i forbindelse med behandlingen af et dødsbo. Sagen vil derfor skulle anlægges mod længstlevende ved de almindelige domstole. Efter længstlevendes død må spørgsmålet om omstødelse af en begunstivelse rejses i boet. En omstødelssag skal i dette tilfælde anlægges ved skifteretten, da der vil være tale om en tvist opstået i forbindelse med behandlingen af et dødsbo, jf. dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 4. Det fremgår af § 89, stk. 1, nr. 1, at skifteretten har kompetence til at afgøre tvister, som opstår i forbindelse med boernes behandling. Dette gælder også spørgsmål om retten til en kapital ifølge en livsforsikring eller tilsvarende ordning, der kommer til udbetaling i anledning af et dødsfald, hvis tvisten angår, hvem der som begunstiget eller som ejer af policen mv. er berettiget til at modtage kapitalen, eller hvorvidt kapitalen helt eller delvis skal behandles, som om den tilhører boet. Under spørgsmål om retten til en kapital falder dels tvister mellem boet og andre, der anser sig for at være berettigede til kapitalen, dels tvister mellem de sidstnævnte indbyrdes om retten til kapitalen.

I alle de ovennævnte tilfælde skal afgørelsen træffes ved dom.

De ovenfor skitserede regler om skifterettens og de almindelige domstoles saglige kompetence i sager om omstødelse af dispositioner, der tilsidesætter bestemmelserne i et fælles testamente, er noget uoverskuelige. Spørgsmålet om omstødelse vil i langt de fleste tilfælde først blive aktuelt efter længstlevendes død, og udfaldet af omstødelsessagen vil kunne få stor betydning for afviklingen af skiftet. Udvalget foreslår derfor, at behandlingen af omstødelsessagerne henlægges til skifteretten på samme måde, som det foreslås for sager om omstødelse efter §§ 31 og 32. Herved vil der blive skabt en klar retstilstand på området.

I modsætning til sager efter §§ 31 og 32 vil sager om omstødelse af en disposition, der tilsidesætter fordelingen efter et fælles testamente, kunne opstå uden tilknytning til et skifte, selvom det formentlig vil forekomme sjældent. I sager om omstødelse efter § 88, der ikke behandles i forbindelse med et skifte, vil en regel om skifteretsbehandling af sagen forudsætte en nærmere stillingtagen til, hvilken skifteret der skal være kompetent til at behandle sagen. Udvalget foreslår, at sagen i disse tilfælde behandles i den retskreds, hvor den længstlevende ægtefælle har hjemting. Er længstlevende afgået ved døden, følger det af dødsboskiftelovens § 2, at sagen skal behandles i den retskreds, hvor længstlevende havde hjemting, jf. retsplejelovens §§ 235 og 236.

Hensynet til modtageren af en gave mv. tilsiger, at en arving, der ønsker omstødelse, relativt hurtigt bør anlægge sag om omstødelse. Udvalget foreslår derfor, at omstødelsessager vedrørende gaver og arveforskud skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til fuldbyrdelsen af en omstødelig disposition, jf. § 89, stk. 2. I modsat fald kan kravet om omstødelse ikke senere gøres gældende. Er der indtrådt forældelse, vil arvingen imidlertid som udgangspunkt stadig kunne rejse vederlagskrav i boet. For så vidt angår livsforsikringer eller lignende ordninger foreslås det, at fristen skal løbe fra det tidspunkt, hvor arvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen, jf. § 89, stk. 3.

Selv om hensynet til modtageren taler for, at der rimelig hurtigt sker en afklaring, bør der næppe ved siden af den almindelige regel om 20-årig forældelse opstilles en kortere absolut forældelsesfrist, således som det er tilfældet efter lovudkastets § 32, stk. 2 og 3, om omstødelse i uskiftet bo. En særlig, kort absolut forældelsesfrist vil kunne skabe problemer i den situation, hvor den arving, der har retlig interesse i en omstødelsessagen, er umyndig, og den længstlevende er værge. I den norske højesteretsdom, der er nævnt ovenfor (RT 1953 s. 1274), skete der omstødelse overfor en ondtroende erhverver af en fast ejendom 11 år efter overdragelsen. Der blev tillige rejst krav om tilbageførelse af ejendommens afkast i perioden. Modtageren af en gave, der er i tvivl om, hvorvidt en gave er i strid med førstafdødes testamentariske dispositioner, har imidlertid selv mulighed for at få fristperioden på 1 år til at løbe ved at orientere de øvrige arvinger om gaven. 1-års fristen bør afbrydes ved sagsanlæg. Udvalgets overvejelser herom har endvidere sammenhæng med Forældelsesudvalgets overvejelser i betænkning nr. 1460/2005, hvor den almindelige forældelsesfrist på 20 år foreslås nedsat til 10 år.

Der henvises til lovudkastets § 89 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.2. Dispositionsadgangen i levende live, når det fælles testamente er oprettet af andre end ægtefæller

Udvalget finder, at der bør lovgives om den længstlevendes dispositionsret også i tilfælde, hvor et testamente er oprettet af andre end ægtefæller. Det vil navnlig omfatte ugifte samlevende, der ikke har oprettet samlevertestamente, jf. lovudkastets § 92, og søskende. Udvalget foreslår, at reglerne om den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live og om adgangen til omstødelse af den længstlevende ægtefælles dispositioner også skal anvendes på andre fælles testamenter.

Der henvises til lovudkastets § 91 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 15

Båndlæggelse

1. Gældende ret

Reglerne om båndlæggelse ved testamente findes i arvelovens kapitel 11. Både tvangsarv og friarv kan båndlægges.

1.1. Båndlæggelse af tvangsarv

1.1.1. Etablering af båndlæggelse

I medfør af arvelovens § 58 kan en arvelader ved testamente bestemme, at en livsarvings tvangsarv helt eller delvis skal båndlægges. Ægtefællens tvangsarv kan ikke båndlægges. Båndlæggelse kan kun ske, når arveladeren finder dette stemmende med arvingens tarv. Der foretages ikke ved testamentsoprettelsen nogen prøvelse af, om denne betingelse er opfyldt, og arvelader behøver ikke i testamentet at begrunde båndlæggelsen. Betingelsen får imidlertid betydning i forhold til reglen om tilsidesættelse i § 59.

Adgangen til at båndlægge livsarvingernes tvangsarv er en fravigelse af den almindelige regel om, at arvelader ikke kan disponere over tvangsarven ved testamente, jf. § 26, stk. 1. Arvelader kan alene båndlægge den del af arven, der falder i arv efter den pågældende. En længstlevende ægtefælle i uskiftet bo kan derfor som udgangspunkt ikke båndlægge arven efter førsteafdøde, jf. § 15, stk. 2²¹.

Arvelader kan båndlægge hele tvangsarven eller begrænse båndlæggelsen til en del heraf. Derimod kan arvelader ikke træffe bestemmelse om delvis båndlæggel-

²¹ Ifølge betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 116, kan det dog muligvis antages, at den førstafdøde ægtefælle kan delegere sin kompetence til at træffe bestemmelse om båndlæggelse til den længstlevende ægtefælle. Se i samme retning Finn Taksø-Jensen, *Arveretten*, 1986, s. 213, der antager, at en ægtefælle kan delegere beføjelsen til at ophæve båndlæggelsen til den længstlevende ægtefælle. Svend Danielsen, *Arveloven med kommentarer*, 5. udg., 2005, s. 542f., er mere forbeholden.

se i den forstand, at arvingen frit kan råde over arven, men at arvingens kreditorer ikke kan søge fyldestgørelse heri. En meget vidtgående adgang til udbetaling af den båndlagte arv, som betyder, at arvingens mulighed for at komme i besiddelse af kapitalen ikke væsentligt begrænses, kan endvidere medføre, at båndlæggelsen mister sin karakter og derfor ikke skal respekteres af arvingens kreditorer, jf. kommissionsudkastet af 1941, side 142-143. Er der ikke foretaget begrænsninger i testamentet af båndlæggelsen, må bestemmelsen som udgangspunkt forstås således, at båndlæggelsen omfatter hele den del af arven, der kan båndlægges, og at båndlæggelsen er livsvarig.

1.1.2. Fritagelse for båndlæggelse på grund af arvens ringe værdi

Er arven af ringe værdi, kan justitsministeren, eller den ministeren bemyndiger dertil, fritage for opfyldelse af båndlæggelsesbestemmelsen, jf. § 58, stk. 2. Kompetencen er delegeret til statsamterne med rekurs til Civilstyrelsen.

I modsætning til § 59 om tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelsen er det ikke et krav, at arvingen er fyldt 25 år, for at der kan ske fritagelse for bestemmelsen om båndlæggelse. Fritagelse under henvisning til arvens ringe værdi kan som udgangspunkt forventes, hvis arven efter fradrag af skifteomkostninger og afgifter (nettoarven) ikke overstiger 100.000 kr., jf. Civilretsdirektoratets (nu Civilstyrelsen) cirkulæreskrivelse af 6. juli 1995 om fritagelse for båndlæggelse eller frigivelse af båndlagt arv under hensyn til "ringe værdi". Fritagelse kan ske, selv om testator har været vidende om arvens ringe størrelse. Fritagelse kan ikke forventes, hvis arvingen er klart uegnet til at råde over arven. Baggrunden for bestemmelsen er bl.a. det administrative arbejde, der er forbundet med en båndlæggelse, og det er efter forarbejderne ikke afgørende for beslutningen om fritagelse, at det må antages at have været arveladerens hensigt, at der uanset arvens størrelse skulle ske båndlæggelse, jf. Folketingstidende 1961-62, tillæg A, sp. 1889f.

Bestemmelsen anvendes analogt til frigivelse efter båndlæggelsens iværksættelse. Dette er forudsat i cirkulæreskrivelsen af 6. juli 1995, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 549.

1.1.3. Tilsidesættelse af båndlæggelse

Arvingen kan få en bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv tilsidesat, før den iværksættes, hvis arvingen godtgør, at denne er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd, jf. § 59, stk. 1. Båndlæggelse kan dog ikke tilsidesættes for tiden før arvingens fyldte 25. år, jf. stk. 2.

Arvingen har bevisbyrden for, at båndlæggelse ikke er nødvendig. Praksis har udviklet sig i en meget liberal retning. En arving, hvis forhold ved arveladerens død ikke adskiller sig særligt negativt fra det normale, har derfor gode muligheder for at få båndlæggelsen tilsidesat. Der skal noget særligt til i retning af psykiske eller personlige problemer, misbrug, økonomisk uføre eller ”bohemeagtig” levevis hos arvingen eller dennes ægtefælle, for at båndlæggelsen opretholdes. For en udførlig gennemgang af praksis kan der henvises til Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 549ff.

Arvingen skal rejse kravet om tilsidesættelse af båndlæggelsen over for skifteretten snarest muligt, jf. § 60, stk. 1, 1. pkt.. Heri ligger et krav om, at begæringen i almindelighed må fremsættes, inden båndlæggelsen iværksættes, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning, s. 117. Er båndlæggelsen iværksat, inden arvingen er fyldt 25 år, skal kravet rejses snarest muligt herefter, jf. § 60, stk. 1, 2. pkt. Rejser arvingen ikke snarest muligt – eller snarest efter at være fyldt 25 år – krav om tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelsen, må skifteretten antages at være afskåret fra at tage stilling til spørgsmålet herom, jf. 1961-betænkningen s. 117. Skifteretten kan enten tilsidesætte eller opretholde båndlæggelsen i sin helhed. Skifteretten kan derimod ikke beslutte, at båndlæggelsen delvist skal tilsidesættes, således at en del af arven frigives til arvingen. I boer, der behandles af bobestyrer, indhenter skifteretten så vidt muligt en erklæring fra

bobestyreren inden afgørelsen, jf. § 60, stk. 2. Tilsidesættes båndlæggelsen, udbetales kapitalen til arvingen til dennes frie rådighed. Skifteretten træffer afgørelse ved kendelse. Afgørelsen kan foruden af arvingerne og bobestyreren indbringes for højere ret af justitsministeren.

Har en myndig arving over for arveladeren samtykket i båndlæggelsen, er arvingen i almindelighed afskåret fra at søge bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesat efter § 59, medmindre forudsætningerne for samtykket er bristet, eller samtykket er ugyldigt som følge af tvang eller svig, jf. 1961-betænkningen s. 116 og kommissionsudkastet af 1941, s. 143.

§ 59 giver ikke mulighed for at tilsidesætte en båndlæggelsesbestemmelse, der efter båndlæggelsens effektivering viser sig at være eller blive unødvendig. I denne situation må arvingen eventuelt gå frem efter § 58, stk. 2, eller § 63. Tilsidesættelsen af en båndlæggelsesbestemmelse vedrørende tvangsarv får som udgangspunkt ingen betydning for båndlæggelse af friarv.

1.1.4. Anbringelse af den båndlagte arv

Tvangsarv båndlægges i en forvaltningsafdeling, der er knyttet til et pengeinstitut, og som er godkendt af justitsministeren, jf. § 61, stk. 1.

Hvis arvingen samtykker, kan arven med justitsministerens tilladelse båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom, jf. § 61, stk. 2. Båndlæggelse i fast ejendom kan ske ved, at der på ejendommen tinglyses en deklaration om, at den ikke uden Justitsministeriets samtykke skal kunne gøres til genstand for retsforfølgning fra andre end pantavere eller for skatter og afgifter til det offentlige, der hviler på ejendommen, og at proventet i tilfælde af salg eller pantsætning skal indsættes i en forvaltningsafdeling, jf. bemærkningerne til § 61 i 1961-betænkningen s. 119. Båndlæggelsen skal tinglyses efter tinglysningslovens § 1 over for såvel aftaleerhververe som kreditorer. Denne fremgangsmåde anvendes, dels hvor det i testamentet er bestemt, at arven skal udlægges i fast ejendom, dels

hvor arveladeren blot generelt har bestemt, at der skal ske båndlæggelse, og hvor en ejendom i boet på en arvinges begæring udlægges til den pågældende. Undertiden effektueres båndlæggelse ved udstedelse af et ejerpantebrev i en fast ejendom, jf. betænkningen s. 119. Ejerpantebrevet lyder på et beløb, der svarer til forskellen mellem den værdi, som ejendommen udlægges til på skiftet, og de prioriteter, som arvingen skal overtage. Ejerpantebrevet båndlægges herefter ved, at det indlægges i forvaltningsafdelingen. Arvingen opnår ved denne fremgangsmåde, at en eventuel værdistigning ikke indgår under båndlæggelsen, og arvingen bevarer ret til at belåne ejendommen og sælge den. Ejendommen er heller ikke undtaget fra kreditorforfølgning. Der henvises til Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 218, og Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 4. udg., 1997, s. 523.

I cirkulære nr. 19 af 26. februar 1986 om bestyrelse af båndlagt arv i forvaltningsafdelinger som ændret ved cirkulære nr. 12 af 21. januar 1988 er der fastsat regler om forvaltningen af båndlagt arv.

Efter arvelovens § 61, stk. 3, fastsætter justitsministeren regler om anbringelse af myndiges båndlagte midler. Sådanne regler er fastsat i bekendtgørelse nr. 1179 fra 13. december 1996 om anbringelse af myndiges båndlagte arv.

For mindreårige og for voksne, der er under værgemål, som omfatter de båndlagte midler, jf. værgemålslovens §§ 1, 5 og 6 (lov nr. 388 af 14. juni 1995 med senere ændringer), gælder formueadministrationsreglerne i værgemålslovens kapitel 5 og kapitel 2-6 i værgemålsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 1177 af 13. december 1996 som ændret ved bekendtgørelse nr. 1147 af 13. december 2002).

1.1.5. Retsvirkninger af båndlæggelse

Når arven er båndlagt, kan arvingen ikke råde over kapitalen i levende live, men alene hæve renten, jf. § 62, stk. 1. Reglen er præceptiv. Arveladeren kan derfor

ikke bestemme, at renterne af kapitalen skal lægges til kapitalen, eller at renter skal udbetales til tredjemand. Om sondringen mellem rente og kapital henvises til Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 587f. Arvingen har alene rådighed over forfaldne renter og kan ikke disponere over renter, der forfalder i fremtiden.

Arveladeren kan tidsbegrænse båndlæggelsen eller lade båndlæggelsen have virkning for livsarvingens livstid. Er båndlæggelse sket for arvingens livstid, udbetales arven til dødsboet. Har arvingen ikke oprettet testamente, falder kapitalen i arv efter de legale arveregler.

Arvingens kreditorer kan ikke søge sig fyldestgjort i de båndlagte midler, så længe båndlæggelsen varer. Det samme gælder for uhævede renter, medmindre der er forløbet mere end 6 måneder fra forfaldsdagen, jf. § 62, stk. 2.

Efter § 62, stk. 3, er båndlagt arv fuldstændig særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Dette gælder, selv om bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesættes i medfør af § 59. Renter og udbytte af den båndlagte kapital bliver særeje i kraft af den almindelige regel i lov om ægteskabets retsvirkninger § 28, stk. 3, jf. § 28 a.

Har arvingen forsætligt eller uagtsomt forvoldt skade på person eller gods, kan det ved dom bestemmes, at båndlæggelsen ikke skal være til hinder for, at midlerne anvendes til dækning af krav på erstatning eller godtgørelse, jf. § 62, stk. 4. Retten er ikke bundet af arvingens stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt de båndlagte midler skal kunne anvendes til betaling af erstatning. Selv om arvingen tager bekræftende til genmæle eller udebliver fra retssagen, må retten tage stilling til, om der skal ske frigivelse. Ved bedømmelsen vil der bl.a. kunne tages hensyn til skadelidtes egen skyld, skadelidtes og arvingens økonomiske forhold, omfanget af arvingens eventuelle forsørgelsespligter, og om skaden er dækket af en forsikring. Der henvises til betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning, s. 120.

1.1.6. Frigivelse, når det er en velfærdssag

Efter § 63 kan justitsministeren eller den, ministeren bemyndiger dertil, tillade, at der sker frigivelse af båndlagte midler, når det er en velfærdssag for arvingen. Kompetencen er delegeret til statsamterne med rekurs til Civilstyrelsen. Der er fastsat regler om administrationen af § 63 i cirkulære nr. 18 af 26. februar 1986 om frigivelse og udbetaling af båndlagt arv, som ændret ved cirkulære nr. 27 af 25. februar 1988 (frigivelsescirkulæret) og cirkulæreskrivelse af 23. november 1987 om frigivelse af båndlagt arv, som ændret ved cirkulæreskrivelse af 29. september 1994.

Frigivelse tillades normalt kun, hvis arvingen ikke har frie midler. Frigivelse er ikke betinget af, at arvingen har opnået en bestemt alder, men frigivelsen bør i almindelighed tjene et rimeligt formål, som ikke kan opnås på anden måde, jf. kommissionsudkastet af 1941, s. 147. Statsamtet kan stille vilkår for en frigivelse, jf. frigivelsescirkulærets § 3.

1.1.7. Udbetaling til et fastsat tidspunkt eller ved en bestemt begivenheds indtræden

Indeholder testamentet bestemmelser om udbetaling af den båndlagte arv til et fastsat tidspunkt eller ved en bestemt begivenheds indtræden, foretages udbetalingen af forvaltningsafdelingen, jf. § 64, 1. pkt. Afhænger det af et skøn, om testamentets betingelser for udbetaling er opfyldt, træffes afgørelsen af statsamtet, jf. § 64, 2. pkt. og frigivelsescirkulærets § 5, 1. pkt.

1.2. Båndlæggelse af friarv

Reglerne om båndlæggelse af friarv ved testamente findes i arvelovens § 65, der henviser til hovedparten af reglerne om båndlæggelse af tvangsarv. Båndlæggelse af friarv kan ske, uanset om arven tilfalder livsarvinger, ægtefælle eller andre.

Da arvingen ikke har krav på at modtage friarv, er arveladerens adgang til at fastsætte bestemmelse om båndlæggelse af friarv videre end ved tvangsarv. Derfor kan en del af reglerne vedrørende båndlæggelse af tvangsarv, som der henvises til i § 65, også fraviges ved testamente.

En bestemmelse om båndlæggelse af friarv kan i modsætning til tvangsarv ikke tilsidesættes med hjemmel i § 59, jf. § 65. Det betyder, at arvingen til trods for, at denne er i stand til at råde forsvarligt, ikke kan forlange bestemmelsen tilsidesat. Vil arvingen søge båndlæggelsen omstødt, må arvingen anfægte selve testamentet eller bestemmelsens gyldighed efter de almindelige ugyldighedsregler i arvelovens kapitel 10. Derimod kan § 58, stk. 2, om fritagelse for båndlæggelse, hvis arven er af ringe værdi, § 63 om frigivelse ud fra et velfærdssynspunkt og § 62, stk. 4, om retsbrudsgæld også anvendes for friarv.

§ 61 om anbringelse af de båndlagte midler, § 62, stk. 1-3, om retsvirkningerne af båndlæggelsen og § 64 om udbetaling af båndlagt arv i overensstemmelse med testamentet finder endvidere anvendelse på båndlæggelse af friarv, medmindre andet er bestemt ved testamentet, jf. § 65, 2. pkt.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Tvangsarv kan båndlægges efter § 32 i lov om arv m.m. og §§ 3-1 og 3-2 i den norske konkurslov (lov nr. 59 af 8. juni 1985 med senere ændringer om fordringshaveres dekningsrett). Retsvirkningerne af båndlæggelsen svarer stort set til dansk ret.

Der stilles ikke krav om, at de båndlagte midler skal forvaltes i en forvaltningsafdeling i et pengeinstitut. Det følger således alene af § 32, 2. led, at arven skal forvaltes efter de regler, som gælder for umyndiges midler eller på anden måde,

som giver et godt og sikkert afkast. I praksis udpeges Overformynderiet ofte som forvalter af de båndlagte midler.

Efter § 32, 3. led, kan arveladeren bestemme, at der ved siden af eller i stedet for en båndlæggelse skal købes en livrente til arvingen. Dansk ret indeholder ikke en tilsvarende bestemmelse.

Norsk ret indeholder ikke en regel svarende til arvelovens § 62, stk. 4, hvorefter det ved dom kan bestemmes, at en båndlæggelse ikke skal være til hinder for, at midlerne anvendes til dækning af krav om erstatning for person- og tingsskade, i det omfang arvingen har forvoldt skaden forsætligt eller uagtsomt.

Der er en snævrere adgang til at få en båndlæggelse ophævet end efter dansk ret. Båndlæggelse kan kun ophæves, hvis betingelserne i stiftelseslovens § 46, jf. § 55 (lov nr. 59 af 15. juni 2001 med senere ændringer) er opfyldt. Efter disse bestemmelser kan en båndlæggelse ophæves, hvis testamentets bestemmelse om båndlæggelse er åbenbart uheldig eller åbenbart ufornuftig, eller hvis forholdene har udviklet sig på en sådan måde, at de er i strid med hensigten bag den disposition, som danner grundlag for båndlæggelsen. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk Arveret, 2003, s. 87.

Der kan også fastsættes begrænsninger i arvingens adgang til at råde over friarv. Hjemlen følger i disse tilfælde af den frie testationsret og §§ 3-1 og 3-2 i den norske konkurslov.

2.2. Sverige og Finland

I Sverige og Finland kan arveladeren ikke båndlægge tvangsarv.

For friarv kan arveladeren fastsætte de rådighedsindskrænkninger, som han ønsker. Inden for rammerne af de almindelige regler i konkurslovgivningen kan ar-

veladeren endvidere bestemme, at midlerne skal være beskyttet mod arvingens kreditorer. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk Arverett, s. 89.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Båndlæggelse af tvangsarv

3.1.1. Ophævelse eller begrænsning af adgangen til at båndlægge tvangsarv

Det har i den juridiske litteratur været foreslået, at adgangen til at båndlægge tvangsarv ophæves for andre end unge arvinger, jf. Svend Danielsen i UfR 1974 B, s. 196-97, og O.A. Borum i UfR 1983 B, s. 42.

Båndlæggelse af tvangsarv finder fortsat sted i et vist omfang. Finn Taksø-Jensens testamentsundersøgelse fra 1987²² viser, at tvangsarv båndlægges i ca. 5 % af testamenterne. Undersøgelsen viser endvidere, at der i tilfælde, hvor større kapitaler skulle tilfalde meget unge mennesker, ofte blev truffet bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarven til livsarvingens fyldte 25. eller 26. år, mens der blev truffet mere varierende bestemmelser om tidsforløbet for båndlæggelse af friarven, jf. Finn Taksø-Jensen, Lærebog i Arveret, 2. udg., 2000, s. 219, og Testamenter, 2002, s. 32f.

Båndlæggelse af tvangsarv indebærer et vidtrækkende indgreb i livsarvingens ret til at råde over sin tvangsarv. Er arvingen voksen og i øvrigt i stand til på forsvarlig måde at tage sig af sine økonomiske forhold, kan det efter udvalgets opfattelse forekomme mindre rimeligt, at en arvelader skal have adgang til uden tidsbegrænsning at bestemme, at arvingen ikke kan disponere over formuen. Der er tale om midler, som *skal* tilfalde arvingen, og som arvelader ikke har adgang til at træffe bestemmelse om, medmindre der er særlig lovhjemmel til det. En adgang til at bestemme, at arvingen alligevel ikke kan råde over tvangsarven - og

²² Undersøgelsen er omtalt i Finn Taksø-Jensen, Testamenter, 2002, s. 12-14.

at den som følge heraf er beskyttet overfor arvingens kreditorer - må derfor kræve tungtvejende grunde. I Sverige og Finland kan tvangsarv som nævnt ikke båndlægges.

Den stigende levealder indebærer endvidere, at en båndlæggelse ofte først bliver aktuel, når den længstlevende af arvingens forældre dør, og arvingen er da typisk midaldrende. De forudsætninger, der lå bag bestemmelsen i testamentet om båndlæggelse, vil da ofte have ændret sig væsentligt. Sådanne situationer opfanges i dag af den meget liberale praksis om fritagelse efter § 59, men det medfører, at skifteretterne belastes af en række sager, hvor det må forekomme ret oplagt, at der ikke er grundlag for båndlæggelse.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om adgangen til at båndlægge tvangsarv bør ophæves.

Unge mennesker over 18 år kan på grund af umodenhed eller lignende være uegnede til at tage vare på en større formue, og der er som anført ovenfor i afsnit 1.1.3 ikke i dag adgang til at ophæve en bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv for arvinger under 25 år. Det vil derfor ikke være forsvarligt helt at ophæve adgangen til at båndlægge tvangsarv.

Udvalgets forslag om nedsættelse af livsarvingers tvangsarv til $\frac{1}{4}$ af den legale arv eller maksimalt 1 mio. kr. (lovudkastets § 5) medfører på den anden side, at der er behov for at se nærmere på spørgsmålet om begrænsning af adgangen til at båndlægge tvangsarv. Jo mindre tvangsarveandelen er, des stærkere grunde bør der foreligge, før det tillades en arvelader at begrænse tvangsarvingens rådighed. Hertil kommer, at den foreslåede begrænsning af tvangsarven vil indebære en betydelig kvantitativ udvidelse af adgangen til at båndlægge friarv.

Som led i overvejelserne om udformningen af båndlæggelsesreglerne har medlemmer af udvalget i marts 2004 holdt et møde med repræsentanter for forvaltningsafdelingerne. De udtrykte betænkelighed ved den foreslåede tidsbegræns-

ning af adgangen til at båndlægge tvangsarv. De anførte, at man i praksis er ude for tilfælde, hvor kunder har arvet en stor formue, som de ikke forsvarligt kan tage vare på, heller ikke når de fylder 24 år. Hvis arveladeren frygter, at arvingen formøbler formuen, og betingelserne for værgemål for voksne ikke er opfyldt, kan båndlæggelse være rimelig. Båndlæggelse udfylder i disse tilfælde en gråzone mellem tilfælde, hvor arvingen kan sættes under værgemål, og tilfælde, hvor en bestemmelse om båndlæggelse tilsidesættes efter den liberale praksis i arvelovens § 59.

Båndlæggelse har i hidtidig praksis formentlig været anvendt som alternativ til at sætte livsarvingen under værgemål, jf. Peter Lødrup, Nordisk Arverett, 2003, s. 86. Efter udvalgets opfattelse er dette imidlertid ikke i sig selv et argument for at opretholde båndlæggelsesinstituttet i sin nuværende form. Et værgemål efter værgemålslovens §§ 5-7 kan i øvrigt i højere grad, end det var tilfældet efter den tidligere gældende myndighedslovgivning, tilpasses den enkeltes behov. I tilfælde, hvor der ikke er grundlag for at iværksætte værgemål efter reglerne i værgemålsloven, er det ikke rimeligt, at der skal være adgang til tidsubegrænset båndlæggelse af tvangsarv.

På denne baggrund finder udvalget, at adgangen til at båndlægge tvangsarv bør begrænses, til livsarvingen fylder 24 år. Aldersgrænsen på 24 år er valgt navnlig under hensyn til, at børnepensioner i forsikringsselskabernes praksis senest ophører ved barnets fyldte 24. år. Aldersgrænsen anvendes også ved uddannelsesbidrag, jf. § 14, stk. 3, i lov om børns forsørgelse. Livsarvingen bør ikke have mulighed for at tilkendegive, at båndlæggelsen skal fortsætte også ud over det fyldte 24. år, idet dette ville indebære en uacceptabel selvåndlæggelse. En båndlæggelse bør derfor automatisk bortfalde, når arvingen fylder 24 år.

Udvalget er opmærksomt på, at der kan være tilfælde, hvor der er et markant behov for båndlæggelse også ud over tvangsarvingens fyldte 24. år, fordi arvingen er ude af stand til at varetage sine økonomiske anliggender forsvarligt. Man bør da tage skridt til iværksættelse af værgemål efter værgemålslovens § 6.

I tilfælde, hvor en arving er sat under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, bør båndlæggelsen af tvangsarven kunne opretholdes også ud over det fyldte 24. år. I de tilfælde, hvor livsarvingen alene er under værgemål i medfør af værgemålslovens § 5, stk. 1, eller under samværgemål efter § 7, bør der derimod ikke være adgang til at opretholde båndlæggelsen ud over det 24. år, fordi livsarvingen i begge situationer er myndig, jf. § 5, stk. 5, og § 7, stk. 4. Skal båndlæggelsen af tvangsarven fortsætte, efter at livsarvingen er fyldt 24 år, vil det – udover at livsarvingen skal være frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 – kræve, at arvelader har truffet en testamentarisk bestemmelse herom. En bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv må imidlertid – i tilfælde, hvor arvingen fratages den retlige handleevne – i almindelighed forstås som en bestemmelse om, at båndlæggelsen skal fortsætte udover det 24. år, selv om dette ikke udtrykkeligt er angivet i testamentet. Dette må gælde, hvad enten testamentet er oprettet før eller efter fratagelsen af handleevnen.

En båndlæggelse, der er fortsat efter livsarvingens fyldte 24. år, skal bortfalde, såfremt fratagelsen af den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 10 ophæves. Hvis livsarvingen har retlig handleevne, er der ikke grundlag for at behandle livsarvingen anderledes end andre livsarvinger. Det fremgår af Civilstyrelsens værgemålsstatistik, at statsamtene i 2003 ophævede i alt 8 § 6-værgemål, og at 4 § 6-værgemål blev ændret til mindre omfattende værgemål. I 2002 blev i alt 11 § 6-værgemål ophævede, og 4 værgemål efter § 6, stk. 1, blev ændret til et mindre omfattende værgemål.

Udvalget foreslår ikke ændringer i reglerne om, hvordan en båndlæggelse af tvangsarv skal etableres. Båndlæggelse skal derfor også fremover ske ved testamente.

Båndlæggelse af tvangsarv kan efter de gældende regler kun ske, når arveladeren finder, at dette er bedst for arvingen, jf. arvelovens § 58, stk. 1, der dog alene gælder for tvangsarv. Denne del af § 58 har først og fremmest betydning for den

vurdering, som skifteretten skal foretage ved fritagelse efter § 59, jf. § 60, jf. herved Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 215.

Som en konsekvens af udvalgets forslag om at tidsbegrænse båndlæggelsen af tvangsarven til livsarvingens fyldte 24. år, er der imidlertid ikke i lovudkastet medtaget regler, der svarer til arvelovens §§ 59-60 om tilsidesættelse af en båndlæggelse i tilfælde, hvor arvingen godtgør at være i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd. Sådanne regler er overflødige som følge af den foreslåede 24 års regel.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om der er behov for at opretholde betingelsen om, at båndlæggelse kun kan ske, når det findes stemmende med livsarvingens tarv. Da en efterprøvelse af arveladerens baggrund for at indsætte en båndlæggelsesbestemmelse i testamentet også kan have betydning i forbindelse med vurderingen efter den foreslåede frigivelsesregel i lovudkastets § 61, nr. 3, bør betingelsen videreføres i den nye lov og også gælde for friarv. Der henvises til afsnit 3.2 nedenfor.

I øvrigt bør muligheden for, at tvangsarven fritages for båndlæggelse under henvisning til arvelovens § 58, stk. 2 (der videreføres i lovudkastets § 58, stk. 3) og adgangen til frigivelse efter arvelovens § 63 (der i en noget ændret udformning videreføres i § 61), også gælde for tiden, før livsarvingen fylder 24 år.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets 58, stk. 1 og 2, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.2. Fritagelse som følge af arvrens ringe værdi

Udvalget foreslår ikke ændringer i justitsministerens adgang til at fritage for opfyldelse af en bestemmelse om båndlæggelse som følge af arvrens ringe værdi, jf. arvelovens § 58, stk. 2.

Der henvises til lovudkastets § 58, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår spørgsmålet om efterfølgende frigivelse på grund af arvens ringe værdi, hvor § 58, stk. 2, i dag anvendes analogt, henvises til afsnit 3.1.5 nedenfor.

3.1.3. Anbringelse af båndlagt arv

Arvelovens § 61 om anbringelsen af båndlagte midler videreføres i udvalgets lovudkast med enkelte sproglige moderniseringer.

Der henvises til lovudkastets § 59 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.4. Retsvirkninger af båndlæggelse

Efter arvelovens § 62, stk. 1, kan arvingen ikke råde over den båndlagte kapital i levende live, men alene hæve renten.

Efter gældende ret har arvingen imidlertid rådighed også over andre indtægter af den båndlagte kapital end renter, f.eks. aktieudbytte og gevinster, der falder på præmieobligationer, men derimod ikke kursgevinster, konverteringsgodtgørelser og likvidationsprovenuier mv. På denne baggrund foreslår udvalget, at lovteksten udformes således, at arvingen kan hæve ”renter og indtægter”, jf. § 60, stk. 1, 2. pkt. Der er ikke med den foreslåede præcisering tilsigtet nogen ændring af reglens anvendelsesområde.

§ 62, stk. 1, 2 og 4, om arvingens adgang til at råde over båndlagt kapital, kreditorbeskyttelse og om retsbrudsgæld har i øvrigt fungeret tilfredsstillende og foreslås derfor videreført med enkelte sproglige ændringer.

Der henvises til lovudkastets § 60 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår spørgsmålet, om båndlagt arv er særeje eller fælleseje (arvelovens § 62, stk. 3), henvises til afsnit 3.1.7 nedenfor.

3.1.5. Frigivelse af båndlagt arv

Efter arvelovens § 63 kan båndlagt arv frigives, når det er en velfærdssag for arvingen. Dette bør fortsat være muligt.

Som anført i afsnit 1.1.3. anvendes arvelovens § 58, stk. 2, analogt til efterfølgende fritagelse, når arven er af ringe værdi. Udvalget foreslår, at adgangen til efterfølgende frigivelse i denne situation lovfæstes.

Arveloven indeholder ikke regler, der giver mulighed for at frigive en båndlagt arv i tilfælde, hvor de omstændigheder, der har dannet grundlag for arveladerens beslutning om at indsætte en båndlæggelsesbestemmelse i testamentet, har ændret sig, heller ikke selv om forholdene har ændret sig således, at det må anses for givet, at båndlæggelse ikke længere tjener noget fornuftigt formål. Det kan f. eks. være tilfældet, hvis der gået mange år siden testamentets oprettelse, og det er åbenbart, at arvingen kan råde fuldt forsvarligt over midlerne.

Der er efter udvalgets opfattelse behov for, at båndlagt arv kan frigives, når det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål. En sådan regel må ses i sammenhæng med forslaget om nedsættelse af livsarvingernes tvangsarvebrøk til en $\frac{1}{4}$ af den legale lod eller maksimalt 1 mio. kr. (lovudkastets § 5), der indebærer en betydelig udvidelse af arveladerens adgang til at træffe bestemmelse om båndlæggelse, fordi friarven øges. Som en konsekvens heraf bør der skabes mulighed for at få frigivet en båndlagt arv, hvis omstændighederne senere ændrer sig. Hvis båndlæggelsen oprindeligt har haft et formål, der må anses som urimeligt, og dette formål har været tilsigtet af arveladeren, bør der ikke kunne ske frigivelse, medmindre arven er af ringe værdi, eller frigivelse er en velfærdssag for arvingen. Der bør således ikke åbnes mulighed for at censurere arveladerens oprindelige intentioner bag båndlæggelsen.

Hvis udvalgets forslag om en tidsbegrænsning af adgangen til at båndlægge tvangsarv gennemføres, vil bestemmelsen kun ganske undtagelsesvis være aktuel for så vidt angår tvangsarv, idet der formentligt sjældent vil indtræde væsentlige ændringer i forholdene i båndlæggelsesperioden. Udvalgets udkast til overgangsregler indebærer, at de hidtil gældende regler om båndlæggelse og om frigivelse af båndlagt arv skal finde anvendelse, hvis arvelader er død før lovens ikrafttræden. En allerede etableret båndlæggelse, der rækker ud over arvingens fyldte 24. år, vil således fortsætte uanset den foreslåede tidsbegrænsning af adgangen til at båndlægge tvangsarv. Som en undtagelse hertil foreslås det imidlertid i udkastet til § 109, stk. 3, at frigivelse af båndlagt arv i tilfælde, hvor det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål, også skal kunne ske i tilfælde, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Den foreslåede undtagelse indebærer, at bestemmelsen vil kunne få betydning i tilfælde, hvor der søges om frigivelse af tvangsarv, der er båndlagt efter de hidtidige regler, hvor der ikke var en 24-årsgrænse. Der henvises i øvrigt til kapitel 21 om overgangsregler mv.

Selv om den foreslåede regel om frigivelse som følge af, at båndlæggelsen åbenbart ikke længere tjener et rimeligt formål, sjældent vil få betydning for tvangsarv, foreslås det af lovtekniske årsager, at bestemmelsen placeres sammen med de øvrige frigivelsesregler i § 61, der som hidtil tager udgangspunkt i reglerne om båndlæggelse af tvangsarv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 61 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.6. Udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden

Udvalget foreslår ikke ændringer i arvelovens § 64 om udbetaling af den båndlagte arv til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden. Be-

stemmelsen videreføres således i udvalgets lovudkast med enkelte sproglige moderniseringer.

Der henvises til lovudkastets § 62 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.7. Båndlagte midlers formueart

Efter arvelovens § 62, stk. 3, 1. pkt., er båndlagt arv fuldstændigt særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente.

Ved særejereformen i 1990 (lov nr. 396 af 13. juni 1990 om ændring af straffeloven og retsplejeloven mv. (Forenkling og modernisering inden for Justitsministeriets område)) skete der en væsentlig omlægning af særejereglene i lov om ægteskabets retsvirkninger § 28, idet adgangen til ved ægtepagt at træffe bestemmelse om særeje blev suppleret med en række nye særejeformer ud over fuldstændigt særeje.

Ægtefæller kan således nu ved ægtepagt aftale, at hver ægtefælle ved bodeling efter separation og skilsmisse beholder, hvad denne ejer, men at der er formuefællesskab ved dødsboskifte (skilsmissesæreje), jf. § 28, stk. 1, nr. 1. Ægtefællerne kan endvidere i forbindelse med en aftale om skilsmissesæreje aftale, at ejendelene ved dødsboskifte skal forbeholdes en ægtefælle eller dennes arvinger (fuldstændigt særeje), jf. § 28, stk. 1, nr. 2. Det følger endvidere af § 28, stk. 2, at en aftale efter stk. 1 kan angå en del af ægtefællernes ejendele, kan tidsbegrænses og kan træffes alene med henblik på en af ægtefællernes død som den førstafdøde. Efter § 28 a kan en gavegiver eller arvelader vedrørende gave eller arv, herunder tvangsarv, træffe tilsvarende bestemmelse som efter § 28. Bestemmelser vedrørende arv skal træffes i et testamente.

Arvelovens § 62, stk. 3, 1. pkt., fik sin nuværende udformning ved særejereformen i 1990. Som begrundelse for reglen om, at båndlagt arv skulle være fuldstændigt særeje, blev der bl.a. henvist til de vanskeligheder, der opstår ved ægtefælleskifter, hvis båndlagt arv er fælleseje.

Som anført af Irene Nørgaard i Arveret, 4. udg., 2004, s. 228 med note 31, ville disse vanskeligheder kunne være imødegået ved alene at gøre båndlagt arv til fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død og i øvrigt til skilsmisssæreje (ægtefællebegunstigende kombinationssæreje). Med en sådan løsning ville den båndlagte arv fortsat kunne holdes uden for ligedelingen ved skifte i anledning af separation og skilsmisse og ved arvingens ægtefælles død, hvor båndlæggelsen giver et delingsmæssigt problem, hvis arven omfattes af formuefællesskabet. I de situationer, hvor arvingen afgår ved døden først, vil arven derimod indgå i formuefællesskabet mellem ægtefællerne.

På denne baggrund finder udvalget, at båndlagt arv fremover som udgangspunkt skal være skilsmisssæreje, men således at den båndlagte arv bliver fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død (ægtefællebegunstigende kombinationssæreje). Ægtefællerne bør dog ved ægtepagt have mulighed for at bestemme, at den båndlagte arv skal være fuldstændigt særeje for arvingen.

Det følger af arvelovens § 62, stk. 3, 2. pkt., at arven er fuldstændigt særeje, selv om en bestemmelse om båndlæggelse tilsidesættes i medfør af § 59. Der er derimod ikke i loven eller forarbejderne taget stilling til formuearten for båndlagt arv, der fritages for båndlæggelse på grund af arvens ringe værdi, jf. § 58, stk. 2. I den juridiske litteratur er der imidlertid bred enighed om, at midlerne også i denne situation må anses for arvingens fuldstændige særeje, jf. Finn Taksø-Jensen, Arveretten, 1986, s. 219f, Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 591f. og Irene Nørgaard; Arveret, 4. udg., 2004, s. 228²³.

²³ I Arveret, 3. udgave, 1998, s. 221, anfører Peter Vesterdorf imidlertid, at formålet med arveloven § 62, stk. 3, sammenholdt med princippet i retsvirkningslovens § 15, stk. 1, tilsiger, at arv, der fritages for båndlæggelse i medfør af arvelovens § 58, stk. 2, skal være fælleseje. Vesterdorf tilføjer dog, at det mod den løsning bl.a. kan anføres, at arveladeren måske netop har undladt (positivt) at bestemme fuldstændigt særeje, fordi det automatisk følger af båndlæggelsesbestemmelsen, jf. arvelovens § 62, stk. 3, ligesom det må tages i betragtning, at fritagelse efter arvelovens § 58, stk. 2, tillades ret hyppigt ved kapitaler helt op til 100.000 kr. Endelig betoner Vesterdorf behovet for en fællesregel og for harmoni med bestemmelsen i arvelovens § 59, jf. § 62, stk. 3, som et argument imod at anse arven for fælleseje.

Det fremgår af betænkning 291/1961 om arvelovgivningen, s. 120, at båndlagt arv ”selvsagt” må anses for fuldstændigt særeje i de tilfælde, hvor der senere sker udbetaling af den båndlagte arv i medfør af § 63, fordi det er en velfærdssag for arvingen. Spørgsmålet er imidlertid ikke reguleret i lovtæksten.

Der er heller ikke i loven eller forarbejderne taget stilling til, hvilken formueart den båndlagte arv har i de tilfælde, hvor der sker udbetaling til et bestemt tidspunkt eller ved en bestemt begivenheds indtræden efter § 64. I den juridiske litteratur har der imidlertid været overvejende tilslutning til, at kapitalen også i denne situation må anses for fuldstændigt særeje. Der henvises til Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 220, Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 229 og Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 592 (med henvisninger), men cfr. til dels Noe Munck i Særeje, 1996, s. 141 (om de tilfælde, hvor en bestemmelse om båndlæggelse aldrig er blevet effektueret, og hvor Noe Munck med henvisning til Jørgen Trolle i UfR 1965 B, s. 171-173, UfR 1966 B, s. 1-6, og Juristen 1966, s. 164-165, anfører, at midlerne bliver fælleseje).

Der er ikke vægtige hensyn, der taler for, at de tilfælde, der er beskrevet i § 58, stk. 2 (lovudkastets § 58, stk. 3), § 63 (udkastets § 61) eller § 64 (udkastets § 62) ikke behandles ens. Udvalget foreslår derfor, at der skal gælde samme regler, uanset om der er tale om fritagelse for opfyldelse af båndlæggelsesbestemmelsen på grund af arvens ringe værdi, frigivelse af den båndlagte arv eller udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved en bestemt begivenheds indtræden. Tilsvarende gælder, hvor en båndlæggelse ophører, fordi livsarvingen fylder 24 år, jf. forslaget til § 58, stk. 1, eller fordi en fratagelse af den retlige handleevne ophæves i medfør af værgemålslovens § 6, jf. § 10, jf. forslaget til § 58, stk. 2. Også i disse tilfælde bør den båndlagte arv derfor være skilsmisssæreje, men med fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død som den førstafdøde (ægtefællebegunstigende kombinationssæreje). Ægtefællerne kan også i disse tilfælde ved ægtepagt bestemme, at arven skal være fuldstændigt særeje. Herved opnås en klar og entydig retstilstand.

Bestemmelsen om båndlagt arvs formueart bør som hidtil være deklaratorisk, dvs. at arveladeren skal have mulighed for at bestemme, at den båndlagte arv skal være fælleseje eller en hvilken som anden formueordning, der har hjemmel i lov om ægteskabets retsvirkninger § 28 a, jf. § 28.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 63 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Båndlæggelse af friarv

Efter arvelovens § 65 kan friarv båndlægges efter de samme regler som båndlæggelse af tvangsarv. En række af bestemmelserne kan imidlertid fraviges ved testamente. Efter gældende ret er båndlæggelse af friarv - i modsætning til båndlæggelse af tvangsarv - ikke betinget af, at arveladeren finder dette stemmende med livsarvingens arv.

Efter lovudkastets § 61, nr. 3, kan en båndlagt arv, herunder en båndlagt friarv, frigives, når det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål. Ved denne vurdering er det vigtigt at kende baggrunden for arveladerens beslutning om at båndlægge arven. Af hensyn til muligheden for at foretage vurderingen bør det også ved båndlæggelse af friarv være en betingelse, at arveladeren finder, at dette er bedst for arvingen. Som det er tilfældet ved båndlæggelse af tvangsarv, bør der ikke ved testamentsoprettelsen foretages en prøvelse af, om betingelsen er opfyldt. Betingelsen vil således alene få betydning i forbindelse med en senere vurdering af, om de båndlagte midler skal frigives efter lovudkastets § 61. Hvis testamentet ikke indeholder en begrundelse for baggrunden for båndlæggelsen, vil dette kunne medføre en lempelse af beviskravene for, at båndlæggelsen åbenbart ikke længere tjener et rimeligt formål.

Udvalget foreslår herudover ingen ændringer i adgangen til at båndlægge friarv ved testamente. Både livsarvingers, ægtefællens og slægtsarvingers arv bør fortsat kunne båndlægges.

Det følger af arvelovens § 65, jf. § 61, at reglerne om anbringelse af båndlagte midler kan fraviges ved testamente. Udvalget foreslår ingen ændringer heri.

Efter § 65, jf. § 62, stk. 1-3, kan reglerne om båndlæggelsens retsvirkninger fraviges, når der er tale om båndlæggelse af friarv. Det forhold, at § 62, stk. 1, efter de gældende regler kan fraviges ved testamente, indebærer, at arvingen kan gives adgang til at råde over kapitalen i særlige tilfælde. Ifølge Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 607ff. (med henvisninger til den øvrige litteratur) må en sådan dispositionsadgang dog være snævert begrænset og omgærdet af sikkerhedsforanstaltninger, for at båndlæggelsen fortsat er bindende for arvingens kreditorer, jf. princippet i retsplejelovens § 514, stk. 3, vedrørende båndlagt gave. Det er udvalgets opfattelse, at adgang til rådighed over den båndlagte kapital bør indebære, at kreditorbeskyttelsen bortfalder. Der bør derfor ikke fremover være mulighed for at fravige reglen om, at arvingen ikke kan råde over kapitalen i levende live. Arveladeren bør dog fortsat have mulighed for at bestemme, at renter og indtægter i en periode ikke skal udbetales, men lægges til kapitalen, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 607. Udvalget foreslår derfor, at henvisningen i lovudkastets § 66 til § 60, stk. 1, alene kommer til at omfatte 2. pkt. om renter og indtægter.

Adgangen til at fravige arvelovens § 62, stk. 2 (lovudkastets § 60, stk. 2), om kreditorernes manglende adgang til fyldestgørelse i den båndlagte kapital bør derimod opretholdes, idet arveladeren herved har mulighed for at bestemme, at særlige fordringer, f.eks. børnebidrag, skal betales af den båndlagte arv. Også adgangen til at fravige arvelovens § 64 (lovudkastets § 62) om udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden bør opretholdes.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 66 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Arvelovens regler om båndlæggelse vedrører ikke båndlæggelse af *gaver*, og der er heller ikke i øvrigt lovregler herom. Det står således gavegiver frit for i for-

bindelse med gavens givelse at stille det vilkår, at den skal båndlægges. Hvis en båndlagt gave skal være særeje, må giveren træffe særlig bestemmelse herom. Det kan overvejes at regulere dette spørgsmål i lovgivningen, således at båndlagt gave på samme måde som båndlagt arv som udgangspunkt er skilsmisssæreje, men bliver fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død, jf. herved lovudkastets § 63, stk. 1. Dette kunne eventuelt ske ved en ændring af retsplejelovens § 514. Spørgsmålet falder imidlertid uden for udvalgets kommissorium.

3.3. Uegentlige båndlæggelser (rentenydelseskapitaler)

Når testator har bestemt, at en kapital skal tilfalde en person som arv, men at indtægten af kapitalen skal tilkomme en anden person, foreligger der en rentenydelseskapital. Rentenydelseskapitaler er ikke omfattet af arvelovens bestemmelser om båndlæggelse, men der er flere fællestræk, og de kaldes derfor ofte uegentlig båndlæggelse.

I en artikel i Juristen nr. 2, 2004, peger afdelingsdirektør i Nordea Niels Kiil på, at behandlingen af rentenydelseskapitaler i praksis kan rejse en række tvivls spørgsmål. Kapitalejeren og rentenyderen har ikke altid sammenfaldende interesser. Kapitalejeren ser gerne størst mulig vækst i kapitalen, f. eks ved investering i aktier, mens rentenyderen foretrækker et højt direkte afkast. Rentenydelseskapitaler bestyres normalt i en godkendt forvaltningsafdeling, men ofte er testamentets bestemmelser vedrørende formuens administration ikke tilstrækkeligt detaljerede til at løse konflikterne. Niels Kiil foreslår derfor, at der indføres deklaratoriske regler om rentenydelseskapitaler i arveloven.

Efter udvalgets opfattelse er der imidlertid ikke er noget stort behov herfor, idet rentenydelseskapitaler i dag alene har et relativt beskedent anvendelsesområde. Udvalgets drøftelser om successionsrækkefølger, jf. kapitel 18, viser endvidere, at det kan være vanskeligt at opstille deklaratoriske regler også for de tvivls spørgsmål, der kan opstå i forbindelse med en rentenydelseskapital. Som anført af Niels Kiil i artiklen i Juristen nr. 2, 2004, er det vigtigt, at der ved udarbejdelse

sen af testamentets bestemmelser om rentenydelse tages stilling til de spørgsmål, som kan give anledning til konflikt, f.eks. således at testator angiver de værdipapirer, kapitalen kan og må anbringes i, og hvem der har kompetence til at træffe beslutning herom. Udvalget finder, at sådanne spørgsmål løses bedst gennem konkret rådgivning og omhyggelig udarbejdelse af testamentet.

Kapitel 16

Permutation

1. Gældende ret

1.1. Permutationsrettens indhold og baggrund

Hvis testator har pålagt en arving en bestemt anvendelse af arven eller indskrænkninger i rådigheden herover, kan justitsministeren efter arvelovens § 69, stk. 1, tillade, at der afviges fra testamentets bestemmelser herom, hvis ændringerne ikke væsentligt fraviger testationens formål og karakter, og hvis hensynet til arvingen taler for det. Bestemmelsen kan efter sin ordlyd navnlig anvendes, hvis forholdene har forandret sig siden testamentets oprettelse. Har testator indsat nogen til at påse overholdelsen af bestemmelsen om en bestemt anvendelse af arven mv., følger det af stk. 2, at afvigelse ikke kan ske uden dennes samtykke, medmindre særlige omstændigheder taler for det.

§ 69 blev indsat i arveloven i 1963. Før den tid havde Justitsministeriet i praksis tilladt mindre ændringer i testamenter, når det var særligt påkrævet, og ingen inter-esser blev krænket ved det. § 69 blev indført for at kodificere denne praksis og svarer i det væsentlige til permutationsbestemmelsen (§ 88) i kommissionsudkastet fra 1941, som der også i vidt omfang henvises til i bemærkningerne til bestemmelsen i betænkning 291/1961 om arvelovgivningen, jf. kommissionsudkastet s. 159f. og 1961-betænkningen s. 126ff.

Arvelovens § 69 anvendes, hvor man efter testators død vil fravige et testamente, som udtrykker testators klare vilje med dispositionen. Er der tvivl om testators vilje, må en løsning i første række søges ved fortolkning af testamentet. Først når forståelsen af testamentet er klarlagt, kan der eventuelt blive tale om permutation efter § 69.

§ 69, stk. 1, giver hjemmel til, at der kan foretages ændring af en bestemmelse i et testamente, som pålægger en arving eller en legatar en bestemt anvendelse af arven. Pålæg kan angå mange forskellige forhold. Det kan f.eks. være pålæg om vedligeholdelse af et gravsted, om ikke at sælge indbogenstande eller om at oprette et legat med et nærmere angivet formål.

Det er en forudsætning for at ændre en bestemmelse efter § 69, at arvingens pligt til en bestemt anvendelse af arven ikke modsvares af en andens ret for så vidt angår arvens anvendelse. Hvis testator har opstillet en sådan betingelse for, at den testamentariske begunstivelse skal have virkning, kan testamentet ikke med hjemmel i § 69 korrigeres således, at betingelsen ikke skal efterleves. Hvis f. eks. en ejendom er testeret til en arving på betingelse af en ret til fribolig for en bestemt person, kan boligretten ikke ophæves ved en ændring af testamentet efter § 69.

Permutation kan efter ordlyden af § 69, stk. 1, ske, når 1) hensynet til arvingens tarv taler for det, navnlig hvis forholdene har forandret sig, og 2) afvigelserne fra testamentet ikke væsentlig fraviger testationens formål og karakter.

Som den *første betingelse* er formuleret, skal ændringen være båret af et hensyn til arvingen. Der bliver i praksis lagt vægt på, om ændringen fører til en mere hensigtsmæssig udnyttelse af arven. Der skal efter ordlyden navnlig – men ikke kun – lægges vægt på *ændrede forhold*. Hvis forholdene har ændret sig, foretages i praksis bedømmelse af, om det må antages, at testator, hvis han havde kendt til de ændrede forhold, da han foretog den testamentariske disposition, ville have disponeret anderledes. Med støtte i kommissionsudkastet af 1941, s. 160, lægges der ved vurderingen bl.a. vægt på det tidsmæssige aspekt. Hvis den testamentariske disposition er foretaget længe før, ændringen indtrådte, vil det tale for at tillade permutation. Hvis man på denne baggrund oplagt må gå ud fra, at testator ville have disponeret anderledes, hvis han havde kunnet forudse de ændrede forhold, taler dette afgørende for at tillade permutation. Har testator været bekendt med de ændrede forhold, eller har testator haft en konkret anledning til at ændre

testamentet uden at gøre det, kan det tidsmæssige aspekt ikke føre til, at permutation tillades.

I tilfælde, hvor midlerne i boet er betydeligt mindre end ved den testamentariske dispositions foretagelse, forekommer det jævnligt i praksis, at det tillades, at et legat ikke oprettes som bestemt i testamentet, men at midlerne i stedet går til et eksisterende legat med tilsvarende eller lignende formål, hvis det på grund af de ringe midler i boet er u hensigtsmæssigt at oprette et nyt legat. Omkostningerne ved oprettelse og drift af et nyt legat indgår også i denne vurdering.

I særlige tilfælde kan der ske fravigelse af en testamentarisk bestemmelse på grund af *oprindelige forhold*, dvs. uden at forholdene er ændrede. Dette forudsætter i praksis, at arven på grund af pålægget og som følge af oprindelige omstændigheder umuligt vil kunne anvendes eller åbenlyst ikke vil kunne anvendes hensigtsmæssigt, og at det er overvejende sandsynligt, at testator, hvis han havde været opmærksom på de forhold, der hindrer den hensigtsmæssige anvendelse, ville have disponeret anderledes. I praksis lægges der bl.a. vægt på testators subjektive forhold og på, hvilken rådgivning han modtog ved oprettelsen af testamentet.

Som udgangspunkt må testator antages at have taget oprindelige forhold i betragtning ved testamentets oprettelse. Der udvises derfor i almindelighed større tilbageholdenhed med at tillade permutation som følge af oprindelige forhold end som følge af ændrede forhold.

Efter den *anden betingelse* må afvigelserne fra testamentet ikke væsentlig fravige testationens formål og karakter. Der skal således lægges vægt på, om ændringen er i testationens ”ånd” og tilgodeser de samme hensyn og formål. I overensstemmelse med det almindelige testamentsretlige viljesprincip er hensynet til testators vilje et centralt moment ved vurderingen af, om permutation skal tillades. I praksis taler det mod at tillade permutation, hvis arvingens tarv og testators vil-

je trækker i hver sin retning, eller hvis der er tvivl om, hvorvidt de to hensyn er forenelige.

§ 69, stk. 2, er ligeledes indsat i loven på baggrund af kommissionsudkastet fra 1941. Det afsluttende led ”medmindre særlige omstændigheder taler derfor” blev dog tilføjet af Arvelovsudvalget i betænkningen fra 1961 (side 127). Udvalget mente, at Justitsministeriet ikke under alle omstændigheder burde være bundet til at følge erklæringen fra den person, som i testamentet er indsat til at påse overholdelsen af forskriften, idet en erklæring kunne være dikteret af uvedkommende hensyn. Det antages, at § 69, stk. 2, ikke blot finder anvendelse, hvor testator i testamentet har indsat en bestemt navngivet person, men også hvor testator har indsat en institution eller en person med en bestemt stilling til at påse overholdelsen af forskriften.

Generelt er Justitsministeriet på baggrund af det grundlæggende hensyn til testators vilje meget tilbageholdende med at imødekomme ansøgninger om permutation. Dette vil alene helt undtagelsesvist komme på tale, navnlig hvis testators forskrifter umuligt kan gennemføres, eller hvis testators forskrifter på grund af ændrede forhold hindrer en rimelig og hensigtsmæssig anvendelse af arven, og en ændring åbenlyst tilgodeser det formål, som testator ved dispositionen har ønsket at tilgodese. Det er samtidig en forudsætning, at andres ret ikke tabes ved permutationen. Hensyn til rent praktiske eller afgiftsmæssige forhold kan ikke i sig selv begrunde, at permutation tillades.

1.2. Forholdet til anden lovgivning

Arvelovens § 69 må afgrænses i forhold til arvelovens båndlæggelsesregler. Efter arvelovens § 63 kan der ske frigivelse af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen. Afgørelse vedrørende frigivelse af båndlagt arv i henhold til § 63 træffes af statsamtet med Civilstyrelsen som rekursinstans, jf. cirkulære nr. 18 af 26. februar 1986 om frigivelse og udbetaling af båndlagt arv som ændret ved cir-

kulære nr. 27 af 25. februar 1988 (frigivelsescirkulæret). Frigivelsescirkulæret indeholder retningslinier for frigivelse af båndlagt arv. Det vil kun under helt ekstraordinære omstændigheder komme på tale at tillade permutation efter § 69 vedrørende båndlagt arv, hvis der efter § 63 og frigivelsescirkulæret ikke er mulighed for at frigive arven.

Efter arvelovens § 58, stk. 2, kan statsamtet endvidere fritage for båndlæggelse, hvis arven er af ringe værdi. Bestemmelsen anvendes analogt til efterfølgende fritagelse. Der er fastsat nærmere regler herom i cirkulæreskrivelse af 23. november 1987 om fritagelse for båndlæggelse eller frigivelse af båndlagt arv under hensyn til ”ringe værdi”. Som udgangspunkt er arven af ringe værdi, når den ikke overstiger 100.000 kr. Hvis arven ikke er af ringe værdi, og arvelovens § 58, stk. 2, derfor ikke finder anvendelse, vil der principielt kunne permuteres efter § 69, hvis betingelserne i denne bestemmelse er opfyldt.

Endelig kan Civilstyrelsen efter arvelovens § 61, stk. 2, i visse tilfælde tillade, at en arv båndlægges på en anden måde end bestemt i et testamente, hvis arvingen samtykker.

Der henvises i øvrigt til kapitel 15, der indeholder en beskrivelse af de gældende regler om båndlæggelse samt udvalgets overvejelser om behovet for at ændre de gældende regler.

Arvelovens § 69 må herudover afgrænses i forhold til fondslovgivningen. § 69 blev som nævnt indført med henvisning til tidligere ulovreguleret praksis på området. Denne praksis byggede på en flere hundrede år gammel antagelse om, at regeringen i visse tilfælde kan ændre vedtægterne for en fond, et legat, en stiftelse eller en selvejende institution. En fond skal som udgangspunkt virke uden tidsbegrænsning, og der kan som følge af ændrede forhold opstå behov for en ændring af vedtægterne. Hvis ændringen vedrørte fondens formål, kunne ændring kun tillades, hvis formålet på grund af ændrede forhold blev uopfyldeligt eller åbenbart uhensigtsmæssigt. Hvis ændringen vedrørte fondens forvaltnings-

bestemmelser, stillede man i praksis mindre vidtgående krav og tillod ændring, hvis en bestemmelse havde vist sig at være uhensigtsmæssig.

Fondslovgivningen, der blev gennemført i 1984, indebar en udvidelse af adgangen til vedtægtsændring, jf. fondsloven § 32 og § 48 i lov om erhvervsdrivende fonde. Efter fondslovens § 32, stk. 1, kan fondsmyndigheden (Civilstyrelsen) efter indstilling fra fondens bestyrelse tillade, at en bestemmelse i vedtægten ændres. Det kan herunder tillades, at fonden sammenlægges med andre fonde, eller at en fond, hvis midler ikke står i rimeligt forhold til formålet, opløses ved uddeling af kapitalen. § 48 i erhvervsfondsloven svarer i det væsentlige hertil. Hensigten med disse regler var at smidiggøre den praksis, der havde udviklet sig efter arvelovens § 69 og tidligere permutationspraksis, jf. betænkning nr. 970/1982 om fonde, s. 71. Fondsudvalget fandt, at der som følge af de meget betydelige ændringer i samfundsforholdene, der var sket, og som måtte forventes at ske, var behov for en noget friere adgang for fondsbestyrelsen til med fondsmyndighedens og Justitsministeriets samtykke at ændre fondens vedtægter for at tilpasse dem til de ændrede samfundsforhold. Fondsudvalget havde i sit lovudkast (§ 31) foreslået, at denne ændring blev udtrykt i lovteksten ved at angive, at en bestemmelse i en vedtægt kunne ændres, ”hvis den - navnlig på grund af ændrede forhold - ikke eller kun vanskeligt kan opfyldes eller er blevet uhensigtsmæssig”. Udvalget forudsatte, at der i overensstemmelse med praksis efter arvelovens § 69 ville blive stillet strengere krav ved ændring af fondens formålsbestemmelse end ved ændringer, der vedrører vedtægtenes forvaltningsbestemmelser, jf. betænkningen s. 72.

Justitsministeriets lovforslag var i overensstemmelse med udvalgets anbefaling. Om de materielle betingelser for vedtægtsændring udtales i lovforslaget (Folketingstidende 1983-84 (2. saml.) tillæg A, spalte 3130):

”... ændring kan være begrundet i, at bestemmelsen ikke eller kun vanskeligt kan opfyldes. Ønsker bestyrelsen i det hele taget at foretage ændringer i vedtægten, der er rimeligt begrundede i f. eks. ændrede forhold, vil det oftest være hen-

sigtsmæssigt at vedtægten tilpasses de nye forhold. Når bestyrelsen indstiller, at en vedtægtsbestemmelse skal ændres, er det fondsmyndighedens og justitsministerens opgave at sørge for, at der ved ændringen tages de fornødne hensyn til stifterens intentioner, og at der ikke sker indskrænkning i aktuelle rettigheder eller berettigede forventninger om ydelser fra fonden. I overensstemmelse med hidtidig praksis vil der blive stillet strengere krav ved ændring af f. eks. fondens formålsbestemmelser, end ved ændringer, der vedrører fondens forvaltning, herunder bestemmelser, der fastsætter et bestemt maksimum for legatportioners størrelse, eller fastsætter indtægts- eller formuegrænser som vilkår for at modtage ydelser fra fonden. I forhold til betænkningens lovudkast er de nærmere betingelser for, hvornår ændring kan tillades, af redaktionelle grunde udeladt.”

I praksis sondres der således mellem, om der er tale om en ændring af formålet, eller der er tale om andre ændringer. Ændring af formålet kræver, at det hidtidige formål ikke længere kan efterleves eller - i sjældnere tilfælde - er blevet åbenbart uhensigtsmæssigt. Andre ændringer, herunder vedrørende fondens forvaltning, vurderes ud fra hensigtsmæssighedsovervejelser, medmindre der er grund til at tro, at stifteren har lagt særlig vægt på den pågældende bestemmelse. Praksis viser, at bestyrelsens ønske om ændring af forvaltningsbestemmelser imødekommes i langt de fleste tilfælde. Ændring vil dog ikke kunne tillades, hvis der sker indgreb i andres rettigheder eller berettigede forventninger. Dette er i overensstemmelse med den ovennævnte ældre praksis på området. Placeringen i vedtægten af den bestemmelse, der ønskes ændret, dvs. f.eks. om bestemmelsen står i formålkapitlet eller forvaltningskapitlet, er ikke i sig selv afgørende for spørgsmålet om, hvorvidt der kan ske ændring. Det er indholdet af den ønskede ændring, der er afgørende.

Praksis i relation til erhvervsdrivende fonde er beskrevet bl.a. af Dorrit Sylvest Nielsen i *Stiftelser i Norden II*, 2002, s. 73-123. Hun anfører (s. 115) at man i praksis har fulgt fondsudvalgets anbefaling om en noget friere adgang til at foretage ændring i fundatsen. At styrelsen kræver, at en bestemmelse skal være *åbenbart* eller *klart* uhensigtsmæssig er alene et udtryk for, at der skal være tale om en ”kvalificeret” uhensigtsmæssighed, og at ikke enhver uhensigtsmæssighed kan begrunde en vedtægtsændring. Der er tale om skønsmæssige afgørelser, og

styrelsen tager udgangspunkt i, at de tilladte ændringer ikke må indebære fare for misbrug til skade for de interesser, som fonden ifølge stifterens bestemmelse skal varetage. Ændringer må heller ikke gå videre end påkrævet. Hun fremhæver endvidere, at erfaringerne har vist, at de tilpasninger i vedtægterne for de erhvervsdrivende fonde, der ejer eller driver betydelige erhvervsvirksomheder, som det hidtil har været nødvendigt at gennemføre, har kunnet rummes inden for det gældende lovgrundlag. I praksis imødekommes anmodninger om ændringer af en fonds formål i højere grad ved erhvervsdrivende fonde, dog kun såfremt det pågældende formål har med erhvervsdriften at gøre, jf. Lennart Lyngé Andersen og Jørgen Nørgaard, En fondsbestyrelses arbejde, 2. rev. udg., 2001, s. 83. Det antages, at en ændring i almindelighed ikke kan tillades alene med henvisning til skatte- og afgiftsmæssige forhold.

Fondslovens § 33 vedrører tvangsændring, idet det ikke sker efter anmodning fra bestyrelsen, men på fondsmyndighedens initiativ. Efter stk. 1 kan fondsmyndigheden efter forhandling med bestyrelsen beslutte, at en vedtægtsbestemmelse skal ændres, når bestemmelsen er uigennemførlig eller har vist sig klart uhensigtsmæssig. Efter stk. 2 kan fondsmyndigheden efter forhandling med bestyrelsen beslutte, at en fond, hvis midler er klart utilstrækkelige til at opfylde formålet, skal sammenlægges med andre fonde eller opløses ved uddeling af kapitalen. Efter stk. 3 kan fondsmyndigheden endeligt beslutte, at en vedtægtsbestemmelse skal ændres, hvis den strider mod lovgivningen eller oprettelsesdokumentet for fonden.

Fondsmyndighedens kompetence efter fondslovens §§ 32 – 33 og lov om erhvervsdrivende fonde §§ 48 – 49 vedrører alene den situation, hvor der skal ske ændringer i vedtægterne i en allerede stiftet fond. Arvelovens § 69 er hjemlen til at ændre et *testamentes* bestemmelse om, at en eksisterende fond skal arve, om at der skal oprettes en ny fond eller et nyt legat, eller om, hvilket formål den fond eller det legat, som skal arve, skal have.

Udgangspunktet for vurderingen bliver således den almindelige praksis efter § 69, herunder sondringen mellem permutation som følge af oprindelige og ændrede forhold. De hensyn, der ligger bag fondslovens § 32, stk. 1, samt de betingelser, der skal være opfyldt for at tillade permutation efter § 32, stk. 1, er imidlertid i vid udstrækning sammenfaldende med hensynene bag arvelovens § 69. Ved vurderingen af, om en bestemmelse i et testamente om, at der skal oprettes en fond, kan ændres, f.eks. således at de afsatte midler fordeles blandt boets øvrige arvinger eller tilgår en anden fond med samme eller lignende formål, inddrager ministeriet derfor også Civilstyrelsens praksis efter fondsloven, herunder praksis for, hvornår midlerne ikke kan antages at stå i rimeligt forhold til formålet. Efter arvelovens § 69 vil det særligt tungtvejende hensyn til testators vilje dog i alle tilfælde skulle inddrages.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

Arvelovgivningningen i de øvrige nordiske lande indeholder ikke særlige arveretlige regler om adgang til permutation, jf. Lødrup: Nordisk arverett s. 297-298.

2.1. Norge

I Norge gælder lov nr. 59 af 15. juni 2001 om stiftelser (fondsloven). Efter loven, der også gælder for testamenter, kan en bestemmelse tilsidesættes, når den ikke kan efterleves. Der kan også ske tilsidesættelse af bestemmelser, som er åbenbart unyttige eller i strid med formålet bag testationen, f.eks. fordi testators forudsætninger for bestemmelsen er bristede, eller fordi bestemmelsen er åbenbart uheldig eller åbenbart ufornuftig.

2.2. Sverige

I Sverige gælder den generelle permutationslov (1972:205). Efter lovens § 1 kan en bestemmelse i bl.a. et testamente ændres eller ophæves, hvis bestemmelsen på grund af ændrede forhold ikke længere kan iagttages, er blevet åbenbart uanven-

delig eller åbenbart strider mod testators hensigt. 1972-lovens anvendelsesområde blev indsnævret i 1996 ved ikrafttrædelsen af stiftelsesloven (1994:1220). Efter 1994-loven kan vedtægter i en stiftelse ændres, hvis de på grund af ændrede forhold ikke længere kan følges eller er blevet åbenbart uanvendelige eller åbenbart strider mod stifterens hensigter, eller hvis der foreligger andre særlige grunde. For så vidt angår ændring af formålsbestemmelser skal der så vidt det er muligt tages hensyn til stifterens hensigt. De svenske regler er omtalt af Carl Hemström i *Stiftelser i Norden II*, 2002, s. 43-71.

2.3. Finland

Finsk lovgivning indeholder ikke regler om permutation, men ud fra almindelige retsprincipper er det i praksis lagt til grund, at der er en vis permutationsadgang til at fremme formål, som ligger så tæt som muligt op ad den oprindelige testation.

3. Udvalgets overvejelser

Der er væsentlige lighedspunkter mellem permutation af en bestemmelse i et testamente og af en vedtægtsbestemmelse i en fond. I begge tilfælde er der tale om, at man efter testators eller stifters død skal tage stilling til, om der er grundlag for at ændre en bestemmelse, som af hensyn til en arving, af samfundsmæssige hensyn eller af andre særlige grunde ikke længere forekommer hensigtsmæssig. Et naturligt udgangspunkt for vurderingen efter både arveloven og fondslovgivningen er, at man søger at finde ud af, hvad testator eller stifter ville have ønsket. I nogle tilfælde vil dette være vanskeligt, f. eks. fordi der er gået lang tid siden oprettelsen af testamentet, eller fordi forholdene har udviklet sig på en måde, man ikke kunne have forudset.

En bedømmelse på grundlag af overvejelser om, hvad testator ville have gjort, hvis han havde kendt de ændrede forhold, kan være mindre hensigtsmæssig på grund af usikkerheden ved sådanne mere eller mindre hypotetiske overvejelser.

Afgørelsen om, hvorvidt en bestemmelse i et testamente kan permuteres, bør derfor ikke nødvendigvis bygge på antagelser om testators vilje, hvor denne ikke er klar, men bør snarere træffes på grundlag af en samlet vurdering af alle relevante hensyn.

Også i tilfælde, hvor det fremstår som klart, at den ansøgte permutation ikke vil harmonere med testators vilje, f.eks. i tilfælde, hvor forholdene er de samme som på tidspunktet for testationen, men hvor bestemmelsen af andre årsager er uhensigtsmæssig eller svært gennemførlig, bør det efter omstændighederne være muligt at permutere bestemmelsen, hvis ansøgningen er båret af saglige hensyn. Det er dog nærliggende at gå ud fra, at formålsbestemmelsen har ligget testator stærkt på sinde, og det er derfor naturligt, at ændringer på dette område må kræve særligt tungtvejende grunde. Det er derfor ikke tilstrækkeligt, at arvinger ikke længere ønsker at støtte det formål, som testator har ønsket at tilgodese, og det bør i almindelighed ikke være en grund til ændring, at arvingerne ønsker at tilføje et yderligere formål.

Også hensyntagen til testators vilje kan - selv om den ikke er udtrykt - kræve en hensigtsmæssig tilpasning til f.eks. ændrede samfundsforhold. I så fald er der sammenfald mellem på den ene side objektive hensyn til tilpasning af testamentets bestemmelser og på den anden side testators formodede vilje. En antagelse af denne vilje vil som nævnt ofte bero på mere eller mindre velfunderede formodninger. Jo længere tid der er gået siden testators død, des vanskeligere kan det være at danne sig et fornuftigt skøn over testators hypotetiske vilje. Hensynet til arvinger eller til en samfundsmæssig interesse i en hensigtsmæssig brug af en kapital kan tale for en lidt mindre tilbageholdende praksis efter arvelovens § 69. Det må dog i almindelighed være en forudsætning, at testators formål fortsat tilgodeses. Er formålet blevet uopfyldeligt eller klart uhensigtsmæssigt, bør det ændrede formål så vidt muligt fortsat ligge tæt op ad det oprindelige formål.

Ved gennemførelsen af fondslovene i 1984 var det et ønske at indføre en noget friere adgang til permutation. Dette ønske må anses for at være fulgt op i Civil-

styrelsens praksis, navnlig for så vidt angår de erhvervsdrivende fonde. Resultatet er, at der er opstået en vis forskel mellem styrelsens praksis efter fondslovgivningen og Justitsministeriets praksis efter arvelovens § 69.

Udvalget finder derfor, at der er grundlag for en vis udvidelse af adgangen til permutation efter § 69, således at praksis tilnærmes praksis efter fondslovgivningen. Herfor taler også, at det kan være tilfældigt, om den bestemmelse, der søges ændret, står i en fondsvedtægt eller i et testamente. En sådan udvidelse kunne i og for sig ske inden for rammerne af den gældende § 69. Udvalget har imidlertid fundet det naturligt at markere den foreslåede ændring gennem en ændring af lovbestemmelsen. Udvalget har overvejet, om man bør følge modellen fra fondsloven, således at det alene angives, at justitsministeren kan tillade permutation, uden at de nærmere betingelser angives i loven. En anden fremgangsmåde vil være at søge at angive nogle hovedhensyn i loven. Udvalget har foretrukket den sidstnævnte fremgangsmåde, dels fordi den i højere grad er vejledende, dels fordi den svarer til den måde, hvorpå den gældende § 69 er udformet. Det foreslås på denne baggrund, at bestemmelsen udformes således, at permutation alene skal kunne ske, hvis særlige grunde taler for det, og at loven herefter bør indeholde en opregning af de væsentligste hensyn, der kan indgå i afgørelsen, dvs. at opregningen ikke skal være udtømmende.

Testationens formål og karakter bør fortsat være et væsentlig moment ved afgørelsen af, om der kan permuteres. Som nævnt finder udvalget, at vanskelighederne ved at danne sig et sikkert skøn over, hvad testator ville have bestemt, hvis han havde kunnet tage stilling til den ændrede situation, sammenholdt med behovet for en tilpasning af en testamentarisk bestemmelse til ændrede forhold kan tale for en vis objektivisering af dette moment. Ved formålsændring eller tilføjelse af et yderligere formål bør det dog fortsat være af væsentlig betydning, om formålet ikke længere *kan* efterleves eller er blevet åbenbart uhensigtsmæssigt. Også uden for sådanne tilfælde kan der dog efter omstændighederne være grundlag for at tillade ændring af en formålsbestemmelse i form af udvidelse af formålet. Som eksempel på tilfælde, hvor tilladelse til permutation muligvis kan komme på tale,

kan nævnes, at det i et testamente er bestemt, at testators efterladenskaber skal anvendes til at fremme fred og mellemfolkelig forståelse. Hvis testamentet er oprettet med udtrykkelig henvisning til jerntæppet mellem Vest- og Østeuropa og den europæiske politiske situation umiddelbart efter 2. Verdenskrig, kan det i dag – i lyset af murens fald – være vanskeligt at anvende pengene til dette formål. I en sådan situation bør det være muligt at permutere testamentet, således at midlernes anvendelse både geografisk og kvalitativt tillempes den nuværende situation. Som et andet eksempel, hvor en formålsændring efter en konkret vurdering heller ikke bør være udelukket, kan nævnes den situation, hvor det i et testamente er bestemt, at en betydelig arv skal tilfalde en forening, der har til formål at fremme bestemte sociale og uddannelsesmæssige aktiviteter i Danmark. På tidspunktet for testamentets oprettelse udøvede foreningen alene virksomhed i Danmark, men foreningen har nu udbredt sine aktiviteter til andre lande. I disse andre lande – f.eks. de østeuropæiske lande – er der behov for støtte til de nævnte formål, og udbyttet af hver kr., der gives i støtte er væsentlig højere. På denne baggrund ønsker foreningen af få udvidet formålet, således at arven også kan anvendes til sociale og uddannelsesmæssige initiativer i de øvrige lande, hvor foreningen har sit virke.

Det er ikke nok, at arvingen ikke længere ønsker at støtte det formål, der er angivet i testamentet, og foretrækker et andet eller ønsker at tilføje et yderligere formål. Det beror på en samlet vurdering af de relevante hensyn, om et sådant ønske fra arvingens side kan imødekommes.

Ændrede forhold siden testamentets oprettelse eller eventuelt siden dødsfaldet må også indgå ved vurderingen af, om en ansøgt permutation kan tillades. Det forhold, at de ændrede forhold er indtrådt efter testamentets oprettelse, men før testators død, kan efter omstændighederne føre til, at man må lægge til grund, at testator har været bekendt med de ændrede forhold. At dette ikke førte til en ændring af testamentet i tide, behøver ikke nødvendigvis at føre til den konklusion, at testator bevidst ikke har ønsket ændring. Der kan være andre grunde til, at man ikke får ændret et testamente.

Med ændrede forhold sigtes også til den almindelige samfundsudvikling. Er et testamente oprettet for mange år siden, er det ikke sikkert, at den oprindelige begrundelse for testationen tjener noget rimeligt formål i dag. Det vil navnlig kunne gøre sig gældende i forhold til legater mv., f. eks. hvor legatportioner skal uddeles til særligt trængende bestemte persongrupper, der – bl.a. i lyset af velfærdsstatens udvikling - ikke længere findes eller kun findes i meget begrænset omfang. En øget vægt på hensynet til ændrede forhold, herunder den samfundsmæssige udvikling, vil bl.a. kunne skabe mulighed for i højere grad at kunne imødekomme anmodninger om ændringer i et testamente vedrørende drift af en erhvervsvirksomhed. Det kan f.eks. være en bestemmelse i et testamente, der er til hinder for, at en fondsejet virksomheds kapital udvides, selv om en sådan udvidelse er af væsentlig betydning for virksomhedens fremtidige konkurrenceevne. Som anført i Lennart Lyngé Andersen og Jørgen Nørgaard: En fondsbestyrelses arbejde, 2. udg., 2001, s. 80 er de vilkår, hvorunder erhvervsdrivende virksomheder arbejder, så udsat for forskydninger, at man må være særlig åben over for et ønske om vedtægtsændringer og mere betænkelig end ellers ved ”konserverende” vedtægtsbestemmelser. Det anføres, at man måske på dette område også vil være mere tilbøjelig end ellers til at imødekomme ændringer, der er skatte- eller afgiftsmæssigt begrundet. Det vil næppe være forkert at antage, at hensynet til ”testators vilje” - uanset de vanskeligheder, der ellers kan være med at finde ud af, hvad den går ud på - ville indebære, at der måtte ses med sympati på sådanne ændringer, hvis de ikke i øvrigt påvirkede testationen.

Der bør endvidere lægges vægt på, om den oprindelige bestemmelse i testamentet overhovedet kan *gennemføres*, eller om den ikke (længere) kan gennemføres på en *hensigtsmæssig* måde. Disse hensyn - der i nogen grad hænger sammen med den samfundsmæssige udvikling, men som også kan være oprindelige omstændigheder - indgår allerede i dag ved vurderingen af, om permutation kan tillades efter arvelovens § 69, jf. ovenfor afsnit 1. Det foreslås endvidere, at bestemmelsens gennemførlighed og hensigtsmæssighed udtrykkeligt nævnes i loven som hensyn, der kan indgå ved en afgørelse om permutation, sml. herved reglerne om

tvangspemutation i fondslovens § 33, stk. 1, og lov om erhvervsdrivende fonde § 49, stk. 1.

Endelig bør hensynet til *arvingen* som hidtil tillægges vægt ved vurderingen af, om der kan ske permutation; dette hensyn er også fremhævet i den gældende § 69.

I praksis efter arvelovens § 69 lægges der som nævnt i afsnit 1 betydelig vægt på, om testator, hvis denne havde kunnet forudse de ændrede forhold, der har dannet grundlag for ansøgningen om permutation, selv ville have truffet en anden beslutning. En tilladelse til permutation får i disse tilfælde karakter af en udfyldende fortolkning af testamentet, der så vidt mulig skal udtrykke testators vilje. Den udvidelse og uddybning af permutationsbestemmelsen, der foreslås i stk. 1 og 2, vil samlet set indebære, at der i praksis bliver mulighed for at tillade permutation ud fra en bredere skønsmæssig overvejelse, end det er tilfældet efter Justitsministeriets praksis i medfør af arvelovens § 69. Hensynet til testators vilje vil ikke fremover skulle tillægges helt den samme vægt ved vurderingen af, om der kan ske permutation. Selv om forslagene til stk. 1 og 2 tilsigter at indebære en lempelse i forhold til den hidtidige praksis efter arvelovens § 69, vil praksis efter denne bestemmelse dog fortsat have betydelig værdi.

Udvalget foreslår ingen indholdsmæssige ændringer i arvelovens § 69, stk. 2, der videreføres i lovudkastets § 97, stk. 3.

Der henvises til lovudkastets § 97 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 17

Dødsgaver mv.

1. Gældende ret

Efter arvelovens § 70 finder reglerne om testamenter tilsvarende anvendelse på gaveløfter, der ikke kan gøres gældende, så længe giveren lever (såkaldte døds-gaver), og gaver, der gives på giverens dødsleje (dødslejegaver). Bestemmelsen kan kun anvendes, når der er tale om en gave, og gensidigt bebyrdende aftaler er derfor ikke omfattet, medmindre den indeholder et gavemoment, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning, s. 128.

Bestemmelsen har som baggrund at fastslå, at livsgaver falder uden for arveloven, og at de derfor ikke er omfattet af lovens regler om formkrav til oprettelse af testamenter og om begrænsning i testationskompetencen. Bestemmelsen har derfor først og fremmest karakter af at afgrænse livsdispositioner fra dødsdispositioner samtidig med, at den fastlægger formkravene til dødsdispositioner.

§ 70 behandler i 1. led *døds-gaver*. Uden for dødsdispositionerne falder gaver, som er opfyldt ved giverens død, uden at det er sket på et tidspunkt, hvor giveren måtte forudse sin død som nært forestående. Også gaver, der endnu ikke er opfyldt ved giverens død, men som var bestemt til at opfyldes før døden, er livsgaver, jf. Svend Danielsen, Arveloven, 5. udg., 2005, s. 645.

§ 70 behandler i 2. led *gaver, der gives på giverens dødsleje*. Ved en dødslejegave fordeles arveladerens ejendele i levende live med henblik på en forestående død og tjener samme formål som et testamente. Dødslejebegrebet skal ikke tages bogstaveligt, og der stilles således ikke krav om, at arveladeren skal være senge-liggende. Efter praksis skal der ikke være gået ret lang tid mellem løftet og døds-faldet, før man er uden for dødslejegavebegrebet, jf. UfR 1988, s. 171 H, der er nærmere omtalt nedenfor i afsnit 3. Ved dommen blev en gave anset for en døds-lejegave, selv om der var forløbet 25 dage fra gavebrevets oprettelse til giverens

død. En dødslejgave vil meget ofte være givet under den forudsætning, at gaven skal gå tilbage, hvis giveren - mod forventning - kommer sig.

Den, der påstår, at der foreligger en døds gave eller en dødslejgave, der skal tilsidesættes, fordi testamentsreglerne ikke er iagttaget, har bevisbyrden herfor.

Henvisningen til testamentsreglerne indebærer, at reglerne i kapitel 8 om oprettelse af testamente skal være opfyldt, og at reglerne i kapitel 4 om testationskompetence, herunder navnlig livsarvingernes og ægtefællens tvangsarveret, skal respekteres ved dispositioner, der er omfattet af § 70. Henvisningen til testamentsreglerne indebærer endvidere, at en døds gave frit kan tilbagekaldes, medmindre der er afgivet en uigenkaldelighedserklæring, jf. § 67. Døds gaver og dødslejgaver vil som andre dødsdispositioner kunne være ugyldige på grund af tvang, svig, udnyttelse eller urigtige forudsætninger, ligesom dispositionen vil kunne tilsidesættes på grund af bristende forudsætninger.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Lov om arv m.m. indeholder i § 53 en bestemmelse, hvis ordlyd stort set svarer til arvelovens § 70. Også i norsk ret skal gaver, der først skal opfyldes efter arveladerens død, og gaver, der gives på dødslejjet, derfor opfylde reglerne om oprettelse af testamente. Bestemmelsen suppleres af lov om arv m.m. § 35, der udtrykkeligt fastslår, at en gave, der først skal opfyldes efter arveladerens død, og en gave, der gives på dødslejjet, kun er gyldig i det omfang, giveren ikke har rådet i strid med tvangsarvereglerne.

For så vidt angår dødslejgaver synes retspraksis i Norge at være noget mere restriktiv end dansk ret. Der er således eksempler på, at dødslejgave er statueret, selv om der er gået 3-4 måneder fra gavens givelse til dødsfaldet, jf. Peter Lødrup, Arverett, 4. udg., 1999, s. 226ff.

2.2. Sverige

Den svenske arvelov fastslår i kapitel 17, 3 §, 2. pkt., at gaver, der først skal opfyldes efter arveladerens død, skal opfylde kravene til oprettelse af testamente. I svensk ret findes der ikke regler om dødslejgaver, og sådanne gaver skal derfor opfylde de almindelige betingelser for gaveløfter mv.

Den svenske arvelov indeholder i 7. kapitel, 4 §, 1. led, en særlig regel om, at en gave givet i levende live, skal respektere tvangsarvereglerne, hvis gaven reelt har samme formål som et testamente. En tilsvarende regel kendes ikke i dansk ret. Det følger endvidere af 7. kapitel, 4 §, 3. led, at en gave, der ikke var fuldbyrdet ved arveladerens død, ikke kan gøres gældende, i det omfang gaven gør indgreb i livsarvingernes tvangsarveret, medmindre der foreligger særlige grunde herfor. Bestemmelsen i 3. led er langt videregående end reglerne i de øvrige nordiske lande. Den svenske arvelovs 7. kapitel, 4 § vil også kunne ramme dispositioner, der i dansk og norsk ret anses for dødslejgaver. Retsvirkningerne er imidlertid forskellige i svensk og dansk (og norsk) ret. Efter dansk (og norsk) ret er konsekvensen af, at en dødslejgave ikke opfylder testamentsreglerne og reglerne om testationskompetencen, at gaven i sin helhed er anfægtelig. Efter svensk ret vil modtageren imidlertid kunne beholde gaven i det omfang, den ikke gør indgreb tvangsarveretten.

2.3. Finland

Den finske arvelovs 7. kapitel, 2 §, svarer indholdsmæssigt til den svenske arvelovs 7. kapitel, 3 §, 2. pkt. Heller ikke i Finland findes der særlige regler om dødslejgaver, og sådanne gaver skal derfor opfylde de almindelige betingelser for gaveløfter mv.

I 7. kapitel, 3 §, 3. led, findes endvidere en regel, der svarer til reglen i den svenske arvelovs 7. kapitel, 4 §, 3. led, dog med den tilføjelse, at reglen også

gælder for gaver til en livsarving eller dennes ægtefælle, hvis gaven åbenbart har til formål at begunstige modtageren til skade for de tvangsarveberettigede.

Også reglerne i den finske arvelovs 7. kapitel 3 §, 3. led, kan ramme dispositioner, der efter dansk ret anses for dødslejgaver. Om retsvirkningerne heraf henvises til, hvad der er anført om svensk ret.

3. Udvalgets overvejelser

Som anført ovenfor i afsnit 1 har arvelovens § 70 hovedsagelig karakter af en afgrænsnings- og henvisningsregel ved at fastlægge afgrænsningen mellem døds-gaver, der omfattes af arvelovens regler, og livsgaver, der ikke omfattes af arvelovens regler. Udvalget har derfor overvejet, om bestemmelsen med fordel kan flyttes til kapitlet om oprettelse af testamente. Som afgrænsnings- og henvisningsregel tjener reglen imidlertid et vigtigt praktisk formål, og bestemmelsen har givet anledning til en omfattende retspraksis. Udvalget foreslår derfor, at reglen også i en ny arvelov bevarer sin placering i et selvstændigt kapitel.

Hidtil er en døds gave i den juridiske litteratur blevet betragtet som en mellemform mellem en disposition i levende live og en dødsdisposition. Arvelovens § 70 er således - i overensstemmelse med kommissionsudkastet af 1941, s. 161f. - blevet fortolket således, at døds gaver for at være gyldige dels skal opfylde kravene til en gyldig gaveretshandel (dvs. at døds gaveløftet skal indeholde et kontraktselement), dels skal opfylde kravene til (gyldige) testamentariske dispositioner. Fra det øjeblik, hvor gaveløftet var bindende, har det således været antaget, at giveren var afskåret fra at disponere retligt over det bortgivne såvel i levende live som ved død. Giveren anses således alene for berettiget til at nyde brugsretten af det givne, jf. Irene Nørgaard, *Arveret*, 4. udg., 2004, s. 314.

I disputatsen *Gavebegrebet*, 1988, s. 487ff., forkaster Eigil Lego Andersen imidlertid synspunktet om, at døds gaven indeholder et kontraktselement. En døds gave er således ikke bindende mellem parterne og kan frit tilbagekaldes. Lego Ander-

sen anfører, at henvisningen i § 70 til testamentsreglerne også omfatter bestemmelsen om, at testamenter frit kan tilbagekaldes, medmindre testamentet er gjort uigenkaldeligt. Han bestrider, at der findes en mellemform mellem livsgaver og rene dødsdispositioner, og at døds-gaver også skal opfylde kravene til en gyldig gaveretshandel.

Eigil Lego Andersens fortolkning, der indebærer, at de egentlige døds-gaver er rene dødsdispositioner, har bred tilslutning i den øvrige juridiske litteratur, jf. Irene Nørgaard, *Arveret*, 4. udg., 2004, s. 314f. og Finn Taksø-Jensen, *Arveretten*, 1986, s. 274ff. I forlængelse af Lego Andersens fortolkning anfører Svend Danielsen i *Arveloven*, 5. udg., 2005, side 631, at det kan komme på tale helt at opgive døds-gavebegrebet og at forklare dets brug i loven som rent historisk betinget.

Udvalget kan tilslutte sig, at døds-gaver er rene dødsdispositioner og foreslår, at dette bliver afspejlet i bestemmelsen ved at erstatte ordet ”gaveløfter” med ordet ”gaver”. Udvalget kan for så vidt også tilslutte sig, at arvelovens § 70 herefter reelt kan forekomme overflødig. Når udvalget alligevel foreslår, at reglen videreføres i den nye arvelov, skyldes det, at den fortsat vil have et pædagogisk og afgrænsende formål ved at fastslå, at den type gaver, der er beskrevet i bestemmelsen, kræver iagttagelse af testamentsformerne. Retspraksis efter arvelovens § 70 om afgrænsningen mellem døds-gaver og livsgaver vil fortsat være vejledende. Hertil kommer, at udvalget foreslår en begrænset udvidelse af området for døds-lejegaver, jf. nedenfor.

Henvisningen til reglerne om testamente indebærer, at en døds-gave skal opfylde kravene til et notartestamente, jf. § 68, eller et midlertidigt testamente oprettet for en advokat, jf. § 69. Hvis det aktiv, der bortgives, må anses for omfattet af begrebet sædvanligt indbo og personlige effekter, vil der gyldigt kunne rådes over aktivet ved en skriftlig erklæring, der er underskrevet af testator, jf. § 71. Er betingelserne opfyldt, vil en døds-lejegave tillige kunne anses for et nødtestamente, jf. § 70. Om testamentsformerne mv. henvises i øvrigt til kapitel 12.

Arvelovens § 70 omfatter også gaver, der gives på dødslejet. Som anført ovenfor i afsnit 1 skal dødslejebegrebet ikke tages bogstaveligt, og der stilles således ikke krav om, at arveladeren skal være sengeliggende. Det centrale er som anført af Jørgen Trolle i UfR 1961 B, s. 285f., om der er tale om en gave fra dødsboet, eller om giveren selv har været indstillet på at undvære gaven, jf. også Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 343. Lægevidenskaben kan i dag ofte på et tidligere tidspunkt, end det før har været muligt, fastslå, at en person er dødeligt syg, uden at den pågældende nødvendigvis vil *ligge* på dødslejet. Anvendelsen af udtrykket ”dødsleje” forekommer derfor langt fra tidssvarende, og udvalget foreslår, at udtrykket udgår af lovtæksten.

Ved dødslejegaver forstås i praksis gaver, der overgives, eller gaveløfter, der afgives, af en arvelader, som efter en objektiv lægelig vurdering på gavetidspunktet var så alvorlig syg eller svækket, at denne sandsynligvis vil dø i nær fremtid (det objektive dødslejekriterium). Endvidere lægges der ved vurderingen yderligere og navnlig vægt på, om giveren selv forstod, at døden efter en menneskelig beregning ville indtræde i løbet af kort tid (det subjektive dødslejekriterium), jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 663, Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 328 og Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 287f.

I UfR 1996, s. 136 V om overdragelse af en bil var de subjektive krav ikke opfyldt til trods for, at der alene gik kort tid mellem hospitalsindlæggelse og dødsfald. Tilsvarende var tilfældet i UfR 1998, s. 1568 V og UfR 2005, s. 2833 H, begge om en ægtepagt. I UfR 1988, s. 171 H blev en gave på i alt 500.000 kr. givet 25 dage før giverens død anset for en dødslejegave. Modtageren af gaven var et legat, der skulle støtte kræftforskning. Giveren var hospitalsindlagt på grund af kræft. I dommens præmisser anføres, at giveren:

”efter al menneskelig erfaring kun havde kort tid tilbage at leve i og selv forudså sin snarlige død. Der er også herved henset til gavedispositionens omfang. Gaven

må herefter, uanset at der er forløbet 25 dage fra gavebrevets oprettelse til (giverens) død, anses som en dødslejegave.”

Det bør være en betingelse for, at der foreligger en dødslejegave, at sygdomsbetingelsen er opfyldt såvel objektivt som subjektivt. På baggrund af den refererede retspraksis foreslår udvalget en begrænset udvidelse af anvendelsesområdet for dødslejegaver, således at lovens regler om testamenter skal finde tilsvarende anvendelse på gaver, som giveren yder på et tidspunkt, hvor giverens død er nært forestående, og giveren er klar over det. Det kan f.eks. være et tilfælde, hvor en person af lægen får besked om, at han er uhelbredeligt syg og kun har kort tid tilbage at leve i, i bedste fald op mod et halvt års tid. Hvis den pågældende dør 1-2 måneder senere, vil en gave næppe være en dødslejegave efter den gældende bestemmelse i arvelovens § 70, smh. herved Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 663, og Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 344. Et sådant tilfælde vil efter omstændighederne kunne være omfattet af udvalgets lovudkast. Hvis den pågældende dør på et senere tidspunkt, vil betingelsen om, at gaven skal være givet kort før giverens død ikke være opfyldt.

Det må afgøres ved en konkret bevisbedømmelse, om døden måtte anses for nært forestående, og om giveren var klar over dette. Giverens forestilling herom bør sammenholdes med oplysningerne om sygdommens karakter og forløb. Det afhænger ligeledes af en konkret vurdering, om gaven reelt er udtryk for en gave fra dødsboet, eller om giveren snarere realiserede en allerede eksisterende plan om at yde en livsgave. I vurderingen indgår en bedømmelse af givers og modtagers forhold og også af arvingernes forhold, hvis de tidligere har modtaget tilsvarende gaver. Endvidere vil gavens art og værdi naturligvis spille en rolle.

Den foreslåede, begrænsede, udvidelse af området for dødslejegaver vil kunne ramme sædvanlige gaver, der således ville være omfattet af kravet om iagttagelse af testamentsreglerne. Da dette ikke er rimeligt, foreslås det, at sædvanlige gaver ikke skal være omfattet af dødslejegavebegrebet.

Det forekommer i praksis, at der er hævet betydelige beløb på afdødes bankkonto kort for indehaverens død. I sådanne tilfælde kan der være en formodning om, at hævningerne reelt er døds-gaver eller dødslejegaver. Udvalget har overvejet, om loven bør indeholde en udtrykkelig regel om, at sådanne hævninger – hvis det i øvrigt kan afklares, hvem der har modtaget de hævdede beløb – som udgangspunkt må anses for døds-gaver eller dødslejegaver. Udvalget finder dog, at en sådan generel regel vil være for vidtgående.

Der kan naturligvis tænkes tilfælde, hvor en gave er givet uden overholdelse af testamentsformerne på et tidspunkt, hvor døden måtte anses for nært forestående, og giveren var klar over det, men hvor giveren alligevel får flere år at leve i. Giveren må i et sådant tilfælde kunne kræve gaven tilbage ud fra synspunktet bristede forudsætninger. Hvis giveren ikke kræver gaven tilbage, ændres gaven til en livsgave, der – heller ikke af arvingerne – kan kræves tilbage.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 98 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 18

Successionsrækkefølger

1. Gældende ret

Siden grundloven af 1849 har der været et forbud mod oprettelse af len, stamhuse og fideikommissgodser, og med grundlovsændringen i 1953 blev forbuddet udvidet til også at gælde oprettelse af andre familiefideikommiss, jf. § 84. Ved et familiefideikommis forstås en formue, om hvilken det er bestemt, at den skal nedarves i en bestemt familie, således at den efter visse arvegangsregler tilfalder flere ved testators død ufødte personer efter hinanden. Grundlovens § 84 er begrundet i et ønske om at hindre dannelse af rigmandsklasser baseret på arv.

I lyset af forbuddet i grundlovens § 84 fastslås det i arvelovens § 68, at ejendele ikke ved testamente kan tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden. § 68 omfatter både fast ejendom, løsøre og kapitaler og gælder også for tilfælde, hvor successionen ikke skal finde sted inden for en bestemt familie.

En bestemmelse i et testamente oprettet i strid med arvelovens § 68 antages at være en nullitet.

§ 68 udelukker ikke indsættelse af flere personer som berettigede efter hinanden, hvis alle de indsatte lever eller er avlet ved testators død. Testator kan også indsatte én eller flere ufødte som berettigede, blot de ikke indsættes efter hinanden. Bestemmelsen tager således alene sigte på indsættelse af flere ufødte personer efter hinanden og hindrer således ikke alternativ eller kumulativ indsættelse af flere ufødte personer, hvis blot de er sideordnede eller ikke indsættes til at arve successivt.

Grundlovens og arvelovens regler suppleres af § 7, stk. 1, i lov om fonde og visse foreninger samt af § 8, stk. 1, i lov om erhvervsdrivende fonde, hvoraf fremgår, at bestemmelser i en vedtægt, der tillægger medlemmer af en bestemt fami-

lie eller visse familier fortrinsret til uddeling af en fond, ikke har retsvirkning efter deres indhold, i det omfang fortrinsretten rækker videre end til personer, der lever på stiftelsestidspunktet og til én i forhold til disse ufødt generation. Bestemmelserne gælder alene fonde stiftet efter 1. januar 1985 og er reelt alene en kodificering af grundlovens fideikommisforbud og arvelovens § 68.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Lov om arv m.m. indeholder i § 71 en bestemmelse, der indholdsmæssigt svarer til den danske arvelovs § 68. Dette skal ses i sammenhæng med, at den norske grundlov i § 108 indeholder en bestemmelse, hvorefter ingen grevskaber, baronier, stamhuse og fideikommiser for eftertiden må oprettes. Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til den danske grundlovs § 84.

2.2. Sverige

Efter den svenske arvelovs kapitel 9, 2 §, 1. led, skal den indsatte i et testamente som udgangspunkt være født eller avlet (og senere født levende) ved testators død. Dog indeholder bestemmelsens 2. led en undtagelse i forhold til ufødte søskende, der indebærer, at såfremt arvelader bestemmer, at arven skal gå til en bestemt person og derefter til en anden person (som skal være født eller avlet ved arveladerens død), skal arven til den anden person ligedeles med dennes eventuelle søskende, der hverken var født eller avlede ved arveladerens død. Man har med denne undtagelse ønsket at ligestille søskende og give mulighed for at tilgode eventuelle børnebørn, der ikke var født eller avlede ved arveladerens død.

Undtagelsen i den svenske arvelov gælder alene i forhold til arveladerens descendens, og den svenske bestemmelse er således mere begrænset end de danske og norske bestemmelser. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 299.

2.3. Finland

Den finske arvelovs kapitel 9, 2 §, 1. led, indeholder en regel, der svarer til den svenske regel. Det følger af 2. led, at det ved testamente kan fastsættes, at fremtidige børn af en, der er indsat til at arve i testamentet, ved den indsattes død eller ved udløbet af en anden persons ret til arven skal overtage arven til fuld ejendom.

3. Udvalgets overvejelser

Bentzon omtaler forskellige steder²⁴ i sin arveret fra 1921, at friarv kan indsættes således, at flere arver efter hinanden. I kommissionsudkastet af 1941, s. 151-158, foretages der endvidere en gennemgang af, hvorledes successionsrækkefølger (kortvarigere fideikommiser) kan oprettes. Det var således klart forudsat, at der uden for forbudets rammer kan ske indsættelse af flere personer til at arve efter hinanden, når talen er om friarv.

Successionsrækkefølger er navnlig behandlet i Finn Taksøe-Jensen, Testamenter, 2001, s. 63-68. En international undersøgelse med omtale af den omfattende lovregulering i Tyskland og af engelsk ret er foretaget af Rasmus Kristian Feldthusen i hans Ph.d. afhandling: Succession 2001. Endelig har Henrik Dam m.fl. skrevet en artikel i UfR 2001 B, s. 435-442: Successionsrækkefølger i praksis.

I praksis er der imidlertid en vis usikkerhed om, i hvilket omfang successionsrækkefølger gyldigt kan stiftes. Da der endvidere ikke gælder deklatoriske regler om oprettelse af successionsrækkefølger, er den, der vil oprette en successionsrækkefølge, derfor nødt til på en kompliceret måde at gennemtænke alle situationer og så at sige "lovgive" i stiftelsesdokumentet om, hvordan successionsrækkefølgen skal fungere, jf. Rasmus Kristian Feldthausen, Succession, 2001, s. 160.

²⁴ Navnlig side 147 ff.

Artiklen i UfR 2001 B, s. 435-442, af Henrik Dam m.fl. indeholder forslag til, hvorledes bestemmelser i et testamente om en successionsrækkefølge kan udformes. Sådanne bestemmelser kan ifølge artiklen fastsætte:

- at arvinger efter den på en tidligere plads indsatte ikke tager tvangsarv af midlerne i successionsrækkefølgen,
- at ægtefællen til den på en tidligere plads indsatte ikke tager boslod af midlerne i successionsrækkefølgen ved bosondring, separation, skilsmisse eller død,
- at bestemmelserne om de midler, der indsættes i en successionsrækkefølge, omfatter, hvad der træder i stedet for disse og indtægter af disse,
- at arven falder fra den, der er indsat på en tidligere plads, ved dennes død, eller når denne giver afkald på sin ret,
- at den på en tidligere plads indsatte ikke erhverver ret til at arve ifølge testamentet, hvis den pågældende ikke overlever den eller dem, der har arveret på pladsen foran, og
- at den på en tidligere plads indsatte ikke må misbruge sin rådighed på en måde, der i tilfælde af uskiftet bo ville være omfattet af arvelovens § 20 (lovudkastets § 30).

Udvalget har overvejet, om der i arveloven bør opstilles nærmere regler om successionsrækkefølger. Sådanne regler bør i givet fald være deklaratoriske, således at de finder anvendelse, hvis andet ikke er bestemt i testamentet. Til støtte for sådanne regler taler, at successionsrækkefølger anvendes i testamentspraksis, og at det ved konciperingen af et testamente eller et gavebrev kan være en hjælp, at visse deklaratoriske regler er lovfæstede for at afklare tvivl om retstilstanden. Hermed kan risikoen for fejl – og dermed eventuelt rådgiveransvar – begrænses.

Der er imidlertid ikke i gældende ret regler, der hindrer en hensigtsmæssig udformning af en successionsrækkefølge. En lovgivning ville kræve et sikkert grundlag for at vide, hvilke deklaratoriske regler der ville være mest hensigts-

mæssige, f.eks. om forholdet mellem de på en tidligere og på en senere plads indsatte arvinger. Således måtte man bl.a. tage stilling til, om den betingede ret for en arving på en senere plads skal bortfalde, hvis arvingen dør før arvingen på den tidligere plads, eller om den deklaratoriske regel skal være, at den senere arvings betingede ret falder i arv efter almindelige regler, smh. Rasmus Kristian Feldthausen, *Succession*, 2001, s. 153 og s. 266. En lovfæstelse vanskeliggøres af, at en arveladers ønsker ofte er meget konkret bestemte, og at det derfor kan være vanskeligt at pege på en bestemt lovgivningsløsning. Hertil kommer, at testamentariske bestemmelser om successionsrækkefølger ikke i dag er hyppigt forekommende og i øvrigt på grund af deres komplicerede karakter altid bør forudsætte professionel rådgivning.

På denne baggrund har udvalget fundet, at der ikke er tilstrækkelig anledning til at opstille deklaratoriske regler i arveloven. På grund af den tvivl, der er i praksis om, i hvilket omfang successionsrækkefølger gyldigt kan stiftes, foreslås det imidlertid, at der indsættes en bestemmelse i arveloven, der fastslår, at friarv ved testamente kan indsættes i en successionsrækkefølge, således at arven først tilfalder en arving eller legatar på første plads og derefter en eller flere andre arvinger eller legatarer på anden eller senere pladser. Samtidig foreslås det i uændret form at videreføre den gældende bestemmelse i arvelovens § 68, hvorefter arv eller legat ikke ved testamente kan tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden.

Der henvises til lovudkastets § 65 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 19

Statens afståelse af arv og fordeling af tvangsarven efter en tvangsarving, der er ude af stand til at handle fornuftmæssigt

1. Gældende ret

Hvis en person dør uden at efterlade sig legale arvinger og arvinger efter testamente, tilfalder den pågældendes ejendele staten, jf. arvelovens § 71, stk. 1. Det antages, at midlerne tilfalder staten på grund af statens højhedsret til herreløs ejendom og ikke i kraft af en særlig arveret, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 669, med henvisninger.

Efter § 71, stk. 2, 1. pkt., kan Justitsministeriet bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et anfægteligt testamente, der må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Under særlige omstændigheder kan Justitsministeriet endvidere afstå arven til afdødes slægtninge eller andre, der har stået afdøde nær. Dette kan særlig være tilfældet, når afdøde ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning, jf. stk. 2, 2. pkt.

I 2002 tilfaldt der staten arvingssløs kapital på 50,4 mio. kr. I 2003 og 2004 udgjorde beløbene henholdsvis 71, 2 mio. kr. og 74,9 mio. kr.

Justitsministeriet afstod i 2002 ca. 6 mio. kr. i medfør af § 71, stk. 2. I 2003 udgjorde beløbet ca. 9 mio. kr.²⁵ Justitsministeriet modtager årligt mellem ca. 30 og 50 ansøgninger om afståelse af arv.

²⁵ Tallene vedrørende afståelse er behæftet med nogen usikkerhed, idet Justitsministeriet ikke får forelagt boopgørelsen i forbindelse med afslutningen af et arvingssløst bo. Opgørelsen bygger således på de tal, der er oplyst i ansøgningerne til Justitsministeriet.

1.1. Anfægtelige testamenter

Hovedparten af Justitsministeriets sager i henhold til § 71, stk. 1, 1. pkt., vedrører skriftlige formløse testamenter. Som udgangspunkt anerkender Justitsministeriet formløse skriftlige testamenter som grundlag for en afgørelse om afståelse af arven, hvis det kan antages, at afdøde har skrevet testamentet eller dog underskrevet det. Hvis den betingelse ikke er opfyldt, eller hvis testamentet kun foreligger i mundtlig form, kan der som altovervejende hovedregel kun blive tale om afståelse af arven, hvis testamentet er bekræftet ved en forklaring i skifteretten af vidner til arveladerens udtalelser. Ved bevisvurderingen lægger Justitsministeriet betydelig vægt på, om et vidne kan anses for uvildigt i forhold til det ansøgte. Skal der foretages vidneafhøring i en sag om afståelse af arv, sker det i praksis ved, at Justitsministeriet sender sagen tilbage til bobestyreren med anmodning om, at der ved skifteretten foretages afhøring af ansøgeren og eventuelle uvildige vidner om arveladerens ønsker. Justitsministeriet indkaldes ikke til det retsmøde, hvor vidneafhøringen foretages. Justitsministeriet anmoder bobestyreren om at gøre ansøgeren bekendt med de afgivne forklaringer, så vedkommende kan få lejlighed til at fremsætte bemærkninger, inden Justitsministeriet træffer afgørelse. Herefter tilbagesendes sagen med udskrift af retsbogen til Justitsministeriet med bobestyrerens indstilling i sagen.

Der er ikke i praksis nogen skarp sondring mellem § 71, stk. 2, 1. pkt., og 2. pkt. En mundtlig tilkendegivelse fra afdøde om, at en bestemt person skal arve vedkommende, kan således anses for at være et anfægteligt mundtligt testamente, som Justitsministeriet kan undlade at rejse indsigelse mod efter 1. pkt. Sådanne mundtlige tilkendegivelser kan imidlertid også danne grundlag for afståelse efter 2. pkt., jf. nedenfor afsnit 1.2.2. Det afgørende er, at tilkendegivelsen kan bekræftes af uvildige vidner, og at den må anses som udtryk for afdødes sidste vilje.

1.2. Afståelse under særlige omstændigheder

Afgørelsen om afståelse efter § 71, stk. 2, 2. pkt., beror på en samlet skønsmæssig vurdering. I disse sager er den primære kilde til oplysning af sagerne oftest vidneforklaringer fra ansøgere og vidner, og Justitsministeriet afstår som udgangspunkt ikke arv, medmindre der foreligger entydige oplysninger til fordel for en ansøger, navnlig vedrørende mundtlige tilkendegivelser fra afdøde eller faktiske omstændigheder om f.eks. det nære forhold mellem ansøgeren og afdøde. Ved bevisvurderingen lægger Justitsministeriet betydelig vægt på, om et vidne kan anses for uvildigt i forhold til det ansøgte. Afgives der modstridende vidneforklaringer, vil Justitsministeriet som udgangspunkt afslå afståelse.

§ 71, stk. 2, 2. pkt., angiver udtrykkeligt, at afståelse navnlig kan være relevant, hvor arven hidrører fra en fælles slægtning. Der tænkes især på tilfælde, hvor arveladeren dør kort efter at have arvet en slægtning, efter hvem der er andre arvinger, som ikke kan arve den nu afdøde. Ved afståelse af arv til ikke-arveberettigede slægtinge, f.eks. fætre og kusiner, stilles der krav om et meget nært og langvarigt forhold mellem afdøde og ansøgeren, f.eks. fælles opvækst eller plejeforhold. Også i stedbørnsforhold vil det være en forudsætning for afståelse, at der har været et meget nært og langvarigt forhold mellem afdøde og stedbarnet, og formentlig også at dette forhold er etableret under ansøgerens opvækst. Tilsvarende gælder for så vidt angår plejebarnsforhold.

En ansøgers fjernere slægtskab til afdøde tillægges ikke i sig selv vægt ved vurderingen af en ansøgning om afståelse. Hvis der ikke foreligger særlige omstændigheder, kræves det, at afdødes formodede vilje skal være godtgjort ved skriftlige optegnelser eller uvildige vidner, eller at afdøde og ansøger har været særligt nært tilknyttede. Afståelse alene på grundlag af nær tilknytning – men uden at der foreligger slægtskabsforhold, plejebarnsforhold eller stedsbarnsforhold - vil i praksis stille meget store krav til den nære tilknytning mellem afdøde og ansøgeren.

Afståelse er i praksis endvidere sket til personer, der har passet og plejet afdøde. I disse tilfælde er der afstået et beløb som en art vederlag for plejen.

Har der været et samlivsforhold mellem afdøde og ansøgeren, lægger Justitsministeriet vægt på oplysningerne om varigheden af samlivet samt på, om samlivet har haft en ægteskabslignende karakter, herunder med et vist økonomisk fællesskab. Som udgangspunkt kræves det endvidere, at samlivet bestod på tidspunktet for dødsfaldet. Det er forholdsvis sjældent, at Justitsministeriet får forelagt sager, hvor samlivet har været kortvarigt. De krav, der stilles til samlivets varighed, må i øvrigt ses i lyset af samfundsudviklingen og den øvrige regulering, der findes om ugifte samlevendes retsforhold. Når der er tale om faste og langvarige samlivsforhold, foretager Justitsministeriet som udgangspunkt ikke en nærmere prøvelse.

Afståelse efter § 71, stk. 2, 2. pkt., kan endvidere komme på tale, hvor afdøde ikke har kunnet oprette testamente. Der tænkes navnlig på den situation, hvor afdøde på grund af manglende evne til at handle fornuftsmæssigt, jf. § 51, har været ude af stand til at oprette testamente. I tilfælde hvor testamente kunne være oprettet, men hvor der foreligger entydige vidneforklaringer fra uvildige vidner, der bekræfter det ansøgte, har Justitsministeriet efter omstændighederne afstået arven. I tilfælde, hvor der ikke foreligger sådanne vidneforklaringer, men hvor testamente kunne have været oprettet, vil Justitsministeriet typisk ikke afstå arven.

1.3. Justitsministeriets praksis vedrørende psykisk udviklingshæmmede

Det forekommer i en del tilfælde, at forældrene til en psykisk udviklingshæmmede, der ikke er i stand til fornuftsmæssigt at oprette testamente, ønsker at bestemme, hvem arven efter forældrene skal tilfalde efter den psykisk udviklingshæmmedes død. For så vidt angår friarven, giver dette ikke anledning til problemer, idet forældrene frit kan råde over denne arv bl.a. ved at indsætte den i en successi-

onsrækkefølge. Efter de gældende regler kan forældrene derimod ikke råde over tvangsarven.

I forbindelse med Justitsministeriets administration af arvelovens § 71, stk. 2, har der imidlertid udviklet sig en særlig praksis til imødekommelse af forældrenes ønsker om også at kunne råde over tvangsarven. Justitsministeriet har således i en række tilfælde godkendt testamentariske dispositioner, hvorefter forældrene foreskriver, hvad der efter barnets død skal ske med den tvangsarv, der er tilfaldet det psykisk udviklingshæmmede barn efter forældrene. Det er en betingelse, at tvangsarven holdes adskilt fra barnets øvrige formue, således at forældrearven kan identificeres ved barnets død. Det er endvidere en betingelse, at en beskikket værge i barnets levende live tiltræder de testamentariske bestemmelser. De testamentariske bestemmelser, som Justitsministeriet har godkendt, finder endvidere kun anvendelse, hvis det psykisk udviklingshæmmede barn ved sin død er omfattet af arvelovens § 51, og hvis barnet dør uden at efterlade sig legale arvinger. Det er endvidere en forudsætning for Justitsministeriets godkendelse, at testationen har et rimeligt indhold, jf. arvelovens § 54.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

I Norge og Finland tilfalder arvingssløse kapitaler staten, jf. den norske arvelovs § 46 og den finske arvelovs kapitel 5, § 1.

Både efter norsk og finsk ret kan arven i særlige tilfælde afstås til fordel for slægtninge eller andre, som har stået arveladeren nær, jf. den norske arvelovs § 46 og den finske arvelovs kapitel 5, § 2. I finsk ret er det endvidere bestemt, at arven kan overdrages til den kommune, hvor arveladeren sidst har haft bopæl. Overdragelse kan også ske til den kommune, hvor en fast ejendom er beliggende. Overdragelse af fast ejendom til kommunen må dog ikke ske, hvis det er mere formålstjenligt at beholde ejendommen i statens eje eller anvende ejendommen på anden måde. Denne regel er dog ikke til hinder for, at ejendommen overdrages

til en person, der har stået arveladeren nær, hvis det med føje kan antages, at dette har været afdødes sidste vilje.

Finsk ret indeholder i 5. kapitel, 3 §, en regel svarende til arvelovens § 71, stk. 1, 1. pkt., om anfægtelige testamenter, hvorimod der ikke findes en sådan bestemmelse i norsk ret.

Kompetencen til afståelse er i begge lande administrativ.

I Sverige følger det af arvelovens 5. kapitel, 1 §, at arvingsløs arv tilfalder "Allmänna arvsfonden". Fonden, hvis forhold er reguleret i lov 1994:243 om Allmänna arvsfonden, forvaltes af Kammarkollegiet. Fondens midler anvendes til ideelle formål til fordel for børn, unge og handicappede. Fondens markedsværdi er hen ved 2 milliarder sv. kr. Fonden udgiver en årsberetning.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Arvingsløs arv

Udvalget foreslår ikke ændringer i arvelovens § 71, stk. 1, hvorefter en afdød persons ejendele tilfalder staten, hvis den pågældende ikke efterlader sig legale arvinger eller arvinger efter testamente.

I både kommissionsudkastet af 1941 (side 197ff.) og betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivning (side 128ff.) blev det overvejet, om de midler, som tilfalder staten i medfør af § 71, i stedet bør indgå i en arvefond, der støtter ideelle formål, således som det er tilfældet i Sverige. Udvalget bag 1961-betænkningen foreslog, at der blev oprettet en arvefond ud fra den tanke, at det forekom mere rimeligt, at arven går til formål, som arveladeren kan tænkes at have villet tilgødes, end at den indgår i statskassen. I det lovforslag, som justitsministeren fremsatte for Folketinget, var der imidlertid ikke medtaget regler herom. Det fremgår af forarbejderne (Folketingstidende 1961-62, tillæg A, sp. 1890), at baggrunden

herfor var, at der alene var tale om relativt beskedne beløb (i perioden mellem 1947-1960 har de årlige beløb, der tilfaldt statskassen ligget mellem ca. 16.000 og ca. 245.000 kr., jf. betænkning nr. 291/1961 om Arvelovgivning, s. 130)

De beløb, der tilfalder staten, ligger årligt mellem ca. 50 og 70 mio. kroner (2004: 74,9 mio. kr., 2003: 71, 2 mio. kr., 2002: 50, 4 mio. kr., 2001: 71, 0 mio. kr., 2000: 48, 2 mio. kr.). Selvom sådanne beløb ville være tilstrækkelige til, at der efterhånden kunne skabes en betydelig fondsformue, finder udvalget ikke grundlag for at foreslå oprettelse af en arvefond.

Baggrunden herfor er, at de arvingssløse kapitaler som udgangspunkt må anses for midler, der naturligt bør gå til det offentlige frem for at blive henlagt i en fond, der skal varetage et eller flere særlige formål. Som det også blev anført i kommissionsudkastet af 1941 (s. 199), er det vigtigt, at de midler, som tilfalder staten, anvendes til de formål, som der til enhver tid er størst behov for at støtte. Der vil i den forbindelse ikke nødvendigvis være sammenfald mellem de formål, der har det største behov for støtte, og de formål, der kan opnå støtte efter vedtægterne for en arvefond. Hertil kommer, at oprettelsen af en arvefond vil indebære afholdelse af betydelige udgifter til administration af fonden mv.

Ved cirkulære nr. 140 af 18. juni 1990 om arv, der tilfalder staten, er der bl.a. fastsat retningslinier for salg af fast ejendom mv., som overtages af staten i medfør af § 71, stk. 1. Cirkulæret er rettet til skifteretterne og er ikke blevet ændret som følge af indførelsen af bobestyrerordningen i dødsboskifteloven fra 1996. Der har på denne baggrund været rejst tvivl om, hvorvidt cirkulæret fortsat er gældende. Udvalget foreslår, at der medtages en bestemmelse i loven, der giver justitsministeren adgang til at fastsætte nærmere regler om bobestyrerens forvaltning af boer, hvor staten er arving. Ved fastsættelsen af administrative regler herom bør der efter udvalgets opfattelse bl.a. tages stilling til, hvorledes ophavsrettigheder, der indehaves af boet, skal behandles. Dette spørgsmål er ikke omfattet af de gældende retningslinier i cirkulæret fra 1990 og kan volde problemer i praksis.

Der henvises til lovudkastets § 100, stk. 1, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Anfægtelige testamenter

Udvalget finder ikke grundlag for at foreslå ændringer i § 71, stk. 2, 1. pkt., hvorefter det kan bestemmes, at der ikke skal rejses indsigelse mod et anfægteligt testamente, hvis testamentet må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeriets praksis forudsættes opretholdt.

Der henvises til lovudkastets § 100, stk. 2, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Afståelse af arven under særlige omstændigheder

I medfør af § 71, stk. 2, 2. pkt., kan justitsministeren under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller til andre, der har stået den pågældende nær, navnlig når den pågældende ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning.

Omfanget af en afståelse efter § 71, stk. 2, 1. pkt. (lovudkastets § 100, stk. 2), vil i reglen være nærmere fastlagt i det anfægtelige testamente. Ved afståelse efter 2. pkt. vil afgørelsen om, hvor stort et beløb der skal afstås, derimod ofte afhænge af et skøn. Udvalget foreslår derfor, at det præciseres i lovteksten, at afståelse kan ske for hele arven eller dele heraf. Delvis afståelse vil navnlig kunne være aktuelt, hvis en del af afdødes formue hidrører fra arv fra en fælles slægtning, eller hvis en person har passet og plejet afdøde, og beløbet afstås til den pågældende som en art vederlag for plejen.

Justitsministeriets praksis efter § 71, stk. 2, 2. pkt., er som anført i afsnit 1.2. koncentreret om en række hovedkategorier. Med henblik på at skabe øget klarhed

i regelgrundlaget finder udvalget, at de væsentligste kategorier bør opregnes i lovtæksten. Det bør derfor fremgå af loven, at afståelse vil kunne ske til afdødes samlever, personer, der er opvokset hos afdøde som dennes sted- og plejebørn, personer, som er opvokset sammen med afdøde som dennes sted- eller plejesøskende, afdødes slægtninge i tilfælde, hvor formuen helt eller delvis stammer fra en fælles slægtning, samt til andre personer eller institutioner, som stod afdøde nær. Om den nærmere afgrænsning af disse typetilfælde henvises til afsnit 1 ovenfor og til bemærkningerne til lovudkastets § 100 i kapitel 22.

Det fremgår af den gældende bestemmelse i § 71, stk. 2, 2. pkt., at afståelse navnlig kan ske, hvis afdøde ikke har kunnet oprette testamente. I praksis lægges der da også betydelig vægt på, om afdøde kunne have oprettet testamente, og på baggrunden for, at dette ikke er sket. Det gælder imidlertid ikke, hvor der er tale om afståelse til en samlever, idet afdødes tilknytning til samleveren anses for at veje tungere. Det forudsættes, at der også fremover skal lægges vægt på, om afdøde kunne have oprettet testamente og på baggrunden for, at dette ikke er sket, herunder om afdøde er død pludseligt, eller om afdøde har været i en vildfarelse om de legale arveregler. Det forhold, at samleverer efter de foreslåede regler i lovudkastets kapitel 6 tillægges en legal mindstearveret mv. og efter lovudkastets § 92 får mulighed for at sikre hinanden arveretligt ved oprettelse af et udvidet samlevertestamente, bør ikke medføre ændringer i praksis med hensyn til afståelse af arv til samleverer.

Afståelse af arven kommer kun på tale, hvor afdøde ikke efterlader sig arvinger efter loven eller testamente. I praksis forekommer det imidlertid, at afdødes legale arvinger ønsker at give arveafkald på betingelse af, at arven afstås til en person, der stod afdøde nær - typisk afdødes samlever. I en sådan situation bør arven også kunne afstås - selvsagt under forudsætning af, at der er tale om et tilfælde, hvor der ville være sket afståelse, hvis der ikke havde været legale arvinger.

Praksis efter § 71, stk. 2, 2. pkt. forudsættes i øvrigt opretholdt.

Der henvises til lovudkastets § 100, stk. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.4. Kompetencen til afståelse

Udvalget har endvidere overvejet, om kompetencen til at træffe afgørelse i afståelsessagerne skal ligge i Justitsministeriet – som hidtil – eller hos skifteretten.

Til fordel for at henlægge kompetencen til skifteretten taler, at der er tale om en retshandling med et judicielt præg, og at administrationen af det arveretlige område hovedsagelig finder sted ved skifteretterne. Det meget begrænsede antal afståelsessager på årsbasis (49 i 2001, 29 i 2002, 42 i 2003 og 43 i 2004) taler imidlertid med afgørende vægt for, at sagerne fortsat behandles centralt i Justitsministeriet. Hertil kommer, at en overførsel af kompetencen til skifteretterne ville medføre et betydeligt dobbeltarbejde, fordi Justitsministeriet – som repræsentant for staten, der ellers vil modtage de efterladte midler – måtte udøve partsbeføjelser under sagens behandling i skifteretten.

Justitsministeriets afgørelser efter arvelovens § 71, stk. 2, kan i dag indbringes for domstolene i medfør af den almindelige prøvelsesadgang, der er fastlagt ved grundlovens § 63. Dette indebærer, at en retssag mod Justitsministeriet skal anlægges ved landsretten i 1. instans, jf. retsplejelovens § 225.

Det vil være mere hensigtsmæssigt at anlægge sagen ved den skifteret, der behandler dødsboet, jf. lov om skifte af dødsboer § 2. Der bør dog være adgang til at få sagen henvist til eller anlagt ved landsretten i overensstemmelse med retsplejelovens §§ 226 og 227. Af hensyn til afslutningen af boet foreslås det endvidere, at sagen skal være anlagt inden 3 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

Skifteretten kan foretage en fuld prøvelse af Justitsministeriets afgørelse.

Skifterettens afgørelse skal træffes ved dom, og der skal betales retsafgift efter de almindelige regler om borgerlige domssager, jf. retsafgiftslovens kapitel 1.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 101 bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.5. Råden over en tvangsarvings tvangsarv i tilfælde, hvor tvangsarvingen er ude af stand til at handle fornuftmæssigt

Med udgangspunkt i Justitsministeriets praksis vedrørende psykisk udviklingshæmmedes tvangsarv, jf. ovenfor afsnit 1.3., foreslår udvalget, at der indføres regler i arveloven om adgangen til at oprette testamente om tvangsarvingers tvangsarv. En arveladers livsarvinger og ægtefælle er tvangsarvinger, jf. arvelovens § 25 (lovudkastets §§ 5 og 10).

Adgangen til at råde over tvangsarvingers tvangsarv bør efter udvalgets opfattelse også omfatte andre end personer, der fra fødslen er psykisk udviklingshæmmede. Der bør f.eks. også være adgang for en ægtefælle til at træffe bestemmelse om fordelingen af tvangsarven til den anden ægtefælle, der som følge af hjerneblødning, svær demens eller lignende varigt er ude af stand til at handle fornuftmæssigt. Udvalgets forslag går på dette punkt videre end Justitsministeriets praksis.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at den foreslåede adgang til at råde over den tvangsarv, der tilkommer en person, der varigt er ude af stand til at handle fornuftmæssigt, også skal gælde i tilfælde, hvor den pågældende efterlader sig legale arvinger. Efterlader den pågældende tvangsarving sig livsarvinger, bør det derimod ikke være muligt at oprette testamente om tvangsarvingens tvangsarv. Udvalgets forslag indebærer, at der f.eks. vil kunne oprettes testamente om ægtefællens tvangsarv i den ovenfor beskrevne situation, hvis den testerende ægtefælle (M) vil afskære muligheden for, at den anden ægtefælles (K) legale arvinger – eller nogle af disse – får del i tvangsarven efter førstafdøde (M). Årsagerne hertil kan f.eks. være gammelt fjendskab, de pågældendes økonomiske uansvarlighed og misbrugsproblemer. Udvalgets forslag går således på dette punkt videre end

Justitsministeriets praksis, hvorefter den pågældende tvangsarving ikke må efterlade sig legale arvinger.

Udvalget har overvejet, om der udtrykkeligt skal stilles krav om, at testationen skal have et rimeligt indhold. Under henvisning til at arvelovens § 54 om testamentariske bestemmelser, der åbenbart savner fornuftig mening, opretholdes i lovudkastets § 83, finder udvalget imidlertid ikke grundlag for at foreslå en sådan regel. Udvalget har i den forbindelse også lagt vægt på, at det i praksis vil være meget vanskeligt at foretage en nærmere kvalifikation af, om en testation må anses for at have et rimeligt indhold, selvom dette efter Justitsministeriets hidtidige praksis har været et vilkår for godkendelse. En stor del af de testamentariske dispositioner, som Justitsministeriet efter den hidtidige praksis har godkendt, er sket til fordel for velgørende organisationer, herunder bl.a. Evnesvages Vel.

Udvalget har endvidere overvejet, om kompetencen til at godkende testationer af den omhandlede karakter skal ligge i Justitsministeriet – som hidtil – eller hos skifteretten.

Til fordel for at henlægge kompetencen til skifteretten taler, at der er tale om en retshandling med et judicielt præg, og at administrationen af det arveretlige område hovedsagelig finder sted ved skifteretterne. Det stemmer endvidere ikke overens med en moderne retsopfattelse, at der kun skal være adgang til judicial prøvelse af et sådant materielt fordelings spørgsmål inden for rammerne af grundlovens § 63.

Til fordel for at henlægge denne kompetence til Justitsministeriet taler, at det kan være mindre hensigtsmæssigt, hvis skifteretten både skal godkende den testamentariske disposition og senere tage stilling til det materielle indhold af testamentet. Hertil kommer, at der i forvejen i Justitsministeriet er opbygget en erfaring i behandlingen af denne særlige sagstype, som efter den nuværende praksis antalmæssigt udgør under 10 sager om året. Antallet af sager efter den bestemmelse, der foreslås af udvalget, må dog antages at blive noget større.

Navnlig på grund af det beskedne antal sager og den nævnte dobbeltrolle, som skifteretten kan komme til at indtage i disse tilfælde, hvis kompetencen til at godkende testamentet henlægges til skifteretten, foreslås det, at Justitsministeriet skal godkende testamentariske dispositioner efter den foreslåede bestemmelse.

Der henvises til lovudkastets § 57 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 20

Kvalitative legale og testamentariske arveregler

1. Gældende ret

Arveloven indeholder en række regler med et kvalitativt indhold, dvs. regler, der fastslår, i hvilket omfang arvingerne legalt har ret at overtage boets aktiver til vurderingsprisen, og regler, der fastslår, i hvilket omfang en arvelader kan råde over boets enkelte aktiver ved testamente.

I betænkningens kapitel 5 om ægtefællens arveret behandles arvelovens § 7 a om den længstlevende ægtefælles ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til den pågældendes personlige brug, eller som er erhvervet til børnenes brug, og § 7 b om udtagelsesretten til bohavet mv. i boer af ringe værdi. Endvidere findes i kapitel 5 udvalgets overvejelser om, hvorvidt en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle skal have adgang til at købe aktiver i et bo, hvor den længstlevende ægtefælle udnytter retten til suppleringsarv (§ 11, stk. 2 og 3).

1.1. Legale regler om overtagelse efter vurdering

1.1.1. Arvingernes ret til overtagelse efter vurdering

Både legale og testamentariske arvinger har krav på at få arven udbetalt kontant. Ønsker en arving at få sin arv udbetalt kontant, og er der ikke tilstrækkelige likvide midler i boet, må afdødes aktiver sælges af boet i overensstemmelse med dødsboskiftelovens regler herom, jf. dødsboskiftelovens § 58.

Hvis en arving ønsker at overtage bestemte aktiver i boet til vurderingsprisen, har arvingen imidlertid mulighed for det. Det følger således af arvelovens § 24 a, at arvingerne er berettigede til for deres arvelod at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. Arvingen har ikke i medfør af § 24 a ret til at overtage aktiver, hvis værdi er større end den arv, arvingen har krav på. Kan arvingerne indbyrdes

blive enige om en sådan fordeling, der f.eks. betinges af, at det overskydende beløb indbetales til boet, er der ikke noget til hinder herfor. Retten til overtagelse efter vurdering fortrænges af arveladerens testamentariske bestemmelser om boets aktiver, i det omfang arveladeren ikke har overskredet sin testationskompetence, jf. navnlig § 26, stk. 2, og § 66, der behandles nærmere nedenfor.

Ønsker flere arvinger at overtage det samme aktiv, følger det af § 24 a, 2. pkt., at det må afgøres ved lodtrækning, hvem der skal have dette. Lodtrækningen foretages sædvanligvis af skifteretten eller bobestyreren, men det står arvingerne frit for at aftale en anden lodtræknings- eller fordelingsform, hvis de kan blive enige om det, f.eks. at der skal afholdes auktion mellem arvingerne.

Hvis et aktiv har særlig erindringsværdi for en bestemt arving, fra hvis slægt eller slægtsgren aktivet stammer, har arvingen efter § 24 a, 3. pkt., fortrinsret til at overtage dette.

§ 24 a regulerer slægtsarvingers adgang til overtagelse efter vurdering, jf. arveovens §§ 1-3. Herudover regulerer bestemmelsen testamentsarvingers ret til overtagelse efter vurdering, i det omfang arveretten alene er fastlagt kvantitativt i testamentet, men derimod ikke legatarers rettigheder. Ægtefællens legale ret til overtagelse efter vurdering reguleres af de særlige regler herom i §§ 24 b og 24 c.

1.1.2. Ægtefællens ret til overtagelse efter vurdering

Efter § 24 b er den længstlevende ægtefælle berettiget til for sin bos- og arvelod at overtage aktiver, der er fælleseje i boet, til vurderingsbeløbet. Ønsker ægtefællen og en arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret. Overstiger værdien af de aktiver, som den længstlevende ægtefælle ønsker at overtage, den længstlevendes bos- og arvelod, har ægtefællen ret til overtage aktiverne mod at udbetale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger, dvs. at ægtefællen har udløsningsret. Reglen indebærer, at den længstlevende ægtefælle

har en langt stærkere kvalitativ arveretlig retsstilling end boets øvrige arvinger. Derimod hjemler reglen ikke adgang til en anden kvantitativ fordeling end den, der følger af de almindelige arveretlige og ægteskabsretlige regler.

Det følger af § 24 c, at den længstlevende ægtefælle af den afdøde ægtefælles fuldstændige særeje inden for sin arvelod af særejet kan overtage aktiver til vurderingsbeløbet. Ønsker ægtefællen og en anden arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret. I modsætning til fællesejereglen i § 24 b har ægtefællen ikke en udløsningsret, når der er tale om aktiver inden for den førstafdøde ægtefælles fuldstændige særeje.

I § 24 d fastslås det, at §§ 24 b og 24 c ikke gælder for aktiver, som den førstafdøde ægtefælle har rådet over ved testamente i medfør af § 66, jf. nedenfor afsnit 1.2. Dette indebærer navnlig, at fortrinsretten til de fællesejaktiver, der er nævnt i § 66, stk. 2, ikke kan fratages den længstlevende ægtefælle, medmindre længstlevende har samtykket heri. En tilsvarende begrænsning gælder derimod ikke ved aktiver, der er fuldstændigt særeje.

1.2. Testamentariske regler om overtagelse efter vurdering

Det følger af arvelovens § 26, stk. 1, at en arvelader ikke ved testamente kan råde over tvangsarv, medmindre der er særlig hjemmel hertil. Bestemmelsen indebærer, at det som udgangspunkt er forbudt at råde såvel kvantitativt som kvalitativt over tvangsarv.

Det følger imidlertid af § 26, stk. 2, 1. pkt., at en arvelader ved testamente kan give en livsarving fortrinsret til at modtage sin arv i bestemte ejendele. Det fremgår af 2. pkt., at ægtefællens ret til at overtage aktiver til vurderingsbeløbet ikke berøres af, at arveladeren ved testamente har givet en livsarving fortrinsret til at modtage sin arv i bestemte ejendele. Selvom de ejendele, der er testeret over i medfør af bestemmelsen, er testators fuldstændige særeje, eller der er tale om en genstand, der tilhører testators bodel eller skilsmissesæreje uden at falde ind un-

der opregningen i § 66, stk. 2, nr. 1-3, kan testators længstlevende ægtefælle ved at gøre brug af sin adgang efter kapitel 3 a til at overtage aktiver tilsidesætte testationen, medmindre den længstlevende ægtefælle har samtykket i dispositionen. Dette følger af § 26, stk. 2, 2. pkt., og af, at § 24 d alene henviser til § 66 og ikke til § 26, stk. 2. Ægtefællens ret til efter § 24 b og § 24 c at overtage boets genstande frem for de øvrige arvinger og til at fordre hele fællesboet udlagt mod at udløse de øvrige arvinger berøres således ikke af hjemlen i stk. 2. Der henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 286 (med henvisninger til den øvrige juridiske litteratur).

Efter § 66, stk. 1, kan en ægtefælle ved testamente råde over enkelte genstande inden for sit fuldstændige særeje.

§ 66, stk. 2, indeholder en særlig regel, der af hensyn til den længstlevende ægtefælle begrænser en gift persons kvalitative testationskompetence over aktiver, der er fælleseje i boet. Det følger bestemmelsen, at en ægtefælle inden for sin boslod kan testere over ting, som hører til den pågældendes bodel. Det kræver imidlertid samtykke fra den anden ægtefælle, hvis en ægtefælle ønsker at testere over 1) fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet, 2) indbo i det fælles hjem, eller 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber. Afgrænsningen svarer til 18 i lov om ægteskabets retsvirkninger. Beskyttelsen efter § 66, stk. 2, gælder formentlig også aktiver, der er i brøkdels-særeje, når der er en fællesejeandel i brøkdels-særejet.

§ 66 tager ikke stilling til, om ægtefællen ved blandede formueordninger, dvs. tilfælde, hvor testator har såvel fuldstændigt særeje og fælleseje og/eller skilsmis-sesæreje, kan forskyde sin overtagelses- og udløsningsret fra fælleseje til særeje. I teorien synes der at være overvejende enighed om, at § 66 må fortolkes på samme måde som § 24 b og § 24 c om ægtefællens udtagelsesret, hvor der skelnes mellem fælleseje og særeje, og at der derfor er vandtætte skotter mellem fælles-eje og særeje. Dette indebærer, at en kvantitativ testationskompetence fra særejet

ikke kan anvendes til at udvide grænserne for kvalitative testationer vedrørende fællesejeaktiver og omvendt. Der kan henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 610f., Finn Taksøe-Jensen, Arveretten, 1986, s. 196, og Tillæg, s. 20, samt til Irene Nørgaard i UfR 1988 B, s. 108ff, UfR 1996 B, s. 374ff., og Arveret, 4. udg., 2004, s. 203ff.

Det følger af § 15, stk. 2, at en ægtefælle i uskiftet bo ved testamente kun kan råde over så stor en del af det uskiftede bo, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne. Inden for denne grænse kan ægtefællen også råde over boets enkelte genstande, for så vidt det ikke strider mod den afdøde ægtefælles bestemmelse i medfør af § 66.

Ved kvalitative testamentariske dispositioner forudsættes det, at arveladeren træffer beslutning om nærmere opregnede aktiver. Der kan således ikke ved testamente gives en arving adgang til selv at vælge blandt de efterladte ejendele, jf. UfR 1959, s. 427 H, der er kommenteret af Jørgen Trolle i TfR 1960, s. 216ff.

1.3. Legatarer

En sumlegatar, dvs. den, der for friarv ved testamente er indsat til at arve en bestemt angivet pengesum, har ikke ret til overtagelse efter vurdering. Tilsvarende har genstandslegatarer, dvs. den, der ved testamente er indsat til at arve en eller flere bestemt angivne formuegenstande, ikke ret til i stedet at kræve sin arv udbetalt kontant, medmindre andet er bestemt i testamentet. Dette gælder, selvom den pågældende formuegenstand ikke længere er i behold i boet.

Den, der for friarv ved testamente er indsat til at arve hele boet, en brøkdel af dette, resten af boet eller en brøkdel af resten, men som ved testamente er gjort til legatar (andelslegatar), har formentlig ret til overtagelse efter vurdering inden for legatet. Tilsvarende gælder formentlig for en legal arving, der ved testamente er gjort til legatar (andelslegatar). Der henvises til Finn Taksøe-Jensen, Testamenter, 2001, s. 109f.

Det følger af dødsboskiftelovens § 13, stk. 2, at arveladeren ved testamente kan bestemme, om den, der alene skal modtage friarv, skal have stilling som arving eller legatar. En tvangsarving kan derimod ikke i medfør af § 13 gøres til legatar for sin arv. Hvor særlige grunde taler for det, kan skifteretten endvidere i medfør af stk. 3 bestemme, at en legatar skal have stilling som arving. Skifteretten kan endvidere bestemme, at en arving skal have stilling som legatar, hvis den pågældende samtykker deri eller alene skal arve en ubetydelig del af boet. Den pågældende mister ikke derved sin ret til at forlange overtagelse efter vurdering.

1.4. Behandling af tvister om overtagelse efter vurdering

Det følger af dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 1, jf. § 101, at tvister om retten til at overtage aktiver efter vurdering skal afgøres af skifteretten ved dom.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Hovedreglen i den norske skiftelovs § 61 er, at enhver arving kan forlange, at boets ejendele bliver solgt, jf. 1. led. Hvis en arving har gode grunde til at overtage en genstand, og de andre arvinger ikke har nogen rimelig grund til at modsætte sig dette, kan skifteretten bestemme, at arvingen skal have ret til at overtage genstanden til vurderingsprisen, jf. 2. led. Der stilles strenge krav for imødekommelse af en anmodning om overtagelse. I skiftelovens § 62 er der en særlig undtagelse fra kravet om bortsalg i relation til ejendomme, der er omfattet af odels- eller åsetesretten.

Den længstlevende ægtefælle har uden hensyn til, hvem der har indbragt aktivet i ægteskabet, fortrinsret til at overtage ægtefællernes fælles bolig, medmindre det vil være åbenbart urimeligt. Herudover har ægtefællen ret til at udtage indbo i det fælles hjem og løsøre, som den længstlevende har brug for i sin erhvervsvirk-

somhed. Alt indbo kan kræves udlagt, også selvom værdien heraf overstiger det sædvanlige, jf. skiftelovens § 63, 2. led. Retten efter § 63, 2. led, gælder som udgangspunkt kun for fællesejeaktiver. Når særlige grunde taler for det, kan der imidlertid også gives den længstlevende ret til at udtage bolig og indbo, som var den førstafdødes særeje. Skiftelovens § 63 går forud for arveladerens testamentariske dispositioner. Hvis den længstlevende ved et udlæg efter § 63 får tillagt mere end sin arvelod, skal det overskydende beløb betales kontant til de øvrige arvinger.

2.2. Sverige

Af den svenske arvelovs kapitel 23, 4 §, fremgår, at retten kan udpege en ”skiftesman”, hvis arvingerne ikke kan blive enige om fordelingen af boets ejendele mv. Skiftesmannens opgave er at forsøge at få arvingerne til at blive enige om delingen. Hvis dette ikke er muligt, træffer skiftesmannen afgørelse herom. Afgørelsen kan indbringes for domstolene, jf. kapitel 23, 8 §.

Udgangspunktet er, at hver arving skal have lod i alle boets aktiver. Hvis de enkelte aktiver kan deles, skal hver arving have sin del. Er der 3 arvinger i et bo og 30 aktier, skal hver arving således som udgangspunkt have udlagt 10 aktier. Aktiver, der ikke kan deles på en hensigtsmæssig måde, skal som udgangspunkt udlægges til en arving. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 405f.

Den svenske arvelov indeholder ikke regler om ægtefællens kvalitative arveret. I äktenskapsbalkens kapitel 11, 8 §, der også gælder ved dødsboskifte, kan den længstlevende ægtefælle efter en konkret skønsmæssig vurdering få ret til at overtage fælles bolig og indbo. Værdien af bolig og indbo skal fradrages arvelodden. Bestemmelsen gælder, uanset om boligen var førstafdødes fælleseje eller særeje, dog med den undtagelse, at udtagelsesretten ikke kan gøres gældende, hvis bolig og indbo er særeje på grundlag af tredjemands bestemmelse.

2.3. Finland

Reglerne i den finske arvelovs kapitel 23 svarer i hovedtræk til reglerne i den svenske arvelovs kapitel 23.

Der er ikke i finsk ret regler om ægtefællens kvalitative arveret. Dette hænger sammen med, at den længstlevende ægtefælle har en ubetinget brugsret til bolig og indbo, som også kan gøres gældende i forhold til særlivsarvinger efter den førstafdøde og testamentsarvinger. Der henvises til Peter Lødrup, Nordisk arverett, 2003, s. 410.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Slægtnings adgang til overtagelse efter vurdering

3.1.1. Legale regler

3.1.1.1. Arvingernes almindelige adgang til overtagelse efter vurdering (§§ 6 og 8)

Det må anses for en fundamental arveretlig regel, at slægtsarvingerne, jf. lovudkastets §§ 1-4, har adgang til at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. Adgangen hertil indebærer bl.a., at en arving kan sikre sig, at et aktiv ikke sælges ud af familien.

Efter de gældende regler skal der foretages lodtrækning, hvis flere arvinger ønsker at overtage det samme aktiv. En arving, fra hvis slægt eller slægtsgren et aktiv hidrører, har dog fortrinsret til aktivet, hvis det har en særlig erindringsværdi for arvingen. Baggrunden herfor er, at lodtrækning ikke vil forekomme rimelig, hvor en genstand har særlig affektionsværdi for en arving, fra hvis slægt eller slægtsgren den stammer, jf. betænkning nr. 291/1961, side 138. Det er indlysende, at en genstand kan have særlig erindringsværdi, hvis den stammer fra en

arvings slægt eller slægtsgren, men et aktiv kan efter omstændighederne også have erindringsværdi, selv om det ikke stammer fra arvingens slægt eller slægtsgren. På denne baggrund foreslår udvalget, at betingelsen om, at aktivet skal stamme fra arvingens slægt eller slægtsgren, udgår af loven, jf. § 6, stk. 2.

Alle aktiver bør ligesom efter gældende ret kunne overtages af en arving til vurderingsbeløbet. Kan værdien af det aktiv, som ønskes overtaget, ikke rummes inden for arvelodden, bør der som hidtil ikke tillægges arvingen en ret til at udtage aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger. En sådan adgang bør kun tilkomme ægtefællen i relation til aktiver, der er fælleseje, jf. nedenfor afsnit 3.2.1.1.

Som det er tilfældet efter de gældende regler, bør retten til overtagelse efter vurdering ikke finde anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente. En ægtefælle kan således træffe testamentarisk bestemmelse om, at aktiver af særlig erindringsværdi for en arving ved et skifte i den anden ægtefælles levende live skal tilfalde ægtefællen - hvilket kan have særlig praktisk betydning, når der er fuldstændigt særeje - og om, at en arving, for hvem en genstand ikke har særlig erindringsværdi, alligevel skal have fortrinsret til at overtage denne. Reglerne om overtagelse efter vurdering bør herudover kun finde anvendelse, i det omfang arvingerne ikke bliver enige om en anden løsning, og herunder f.eks. giver en arving adgang til at overtage et aktiv i boet, selvom det overstiger arvelodden, mod at betale det overskydende beløb til de øvrige arvinger.

Arvingernes ret til overtagelse efter vurdering bør vige for ægtefællens ret efter § 11 (ægtefællens forlodsret og retten til suppleringsarv) samt § 12-14 (reglerne om ægtefællens ret til overtagelse efter vurdering mv.).

Der henvises til lovudkastets §§ 6 og 8 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.1.2. Sameje (§§ 7 og 8)

Efter gældende ret er der ikke tillagt en arving, der ejer et aktiv i sameje med afdøde, en fortrinsret til at overtaget afdødes andel af samejet. Har f.eks. en far og en søn ejet et sommerhus i sameje, har sønnen efter de gældende regler ikke en fortrinsret til at overtage faderens andel af sommerhuset, medmindre sønnen kan udnytte fortrinsretten på grund af erindringsværdi, jf. arvelovens § 24 a (lovudkastets § 6). Efter udvalgets opfattelse er det ikke rimeligt, at en person, der ejer et aktiv i sameje med afdøde, ikke har en legal fortrinsret til aktivet. En regel herom kan have praktisk betydning i tilfælde, hvor den afdøde og en arving boede sammen, f.eks. en far og søn eller søskende. Størst praktisk betydning kan reglen dog få for ægtefæller, der har fuldstændigt særeje, og for samlevende, jf. nedenfor afsnit 3.2.1.3. og 3.3.1.2.

Udvalget foreslår derfor i § 7, at der indføres en regel om fortrinsret i disse tilfælde. Der bør ikke være tale om en kvalitativ tvangsarveregel, og arveladeren skal derfor have mulighed for ved testamente at træffe anden bestemmelse, jf. § 8. Reglen bør heller ikke finde anvendelse, hvis der i en samejeoverenskomst er fastsat bestemmelser om, hvordan der skal forholdes med aktivet ved ejernes død.

Af hensyn til en længstlevende ægtefælle kan fortrinsretten ikke gøres gældende i konkurrence med den længstlevende ægtefælles ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til den pågældendes personlige brug eller mindreårige børns brug, jf. § 11, stk. 1. Baggrunden herfor er denne regels tvangsarveretlige karakter. Endvidere må den, der ejer et aktiv i sameje med boet, respektere ægtefællens ret til i medfør af § 12 at overtage et fælleseaktiv som nævnt i § 96, stk. 2, nr. 1-5. Dette indebærer, at ægtefællen har fortrinsret til at overtage en fast ejendom eller andelsbolig, der har tjent til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den længstlevende ægtefælles virksomhed er knyttet. Tilsvarende gælder for indbo i det fælles hjem, den længstlevende ægtefælles arbejdsredskaber og et motorkøretøj, der har været anvendt af den længstlevende ægte-

fælle. Baggrunden herfor er, at der er tale om typer af aktiver, som i særlig grad kan være nødvendige for ægtefællens videre livsførelse. For så vidt angår den nærmere afgrænsning af disse aktiver henvises til § 96 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Sameje sker oftest om fast ejendom, der kan repræsentere en betydelig værdi. På denne baggrund foreslår udvalget, at samejerens fortrinsret skal bevares, selvom værdien af boets andel i samejet overstiger arvingens arvelod. Ønsker arvingen i denne situation at overtage boets andel, skal det overskydende beløb betales kontant til boet, således at der ikke sker en kvantitativ forrykkelse af arveforholdene.

Fortrinsretten bør kunne anvendes, selvom der er flere end 2 personer, der ejer aktivet sammen. Hvis der i en sådan situation er flere arvinger, der ønsker at overtage andelen af aktivet, må det afgøres ved lodtrækning, hvem der skal have andelen. Det forhold, at der er flere ejere, kan medføre, at ejerandelen for hver arving bliver meget beskedent, f.eks. hvor 15 personer ejer et aktiv (f.eks. et sommerhus eller en aktieportefølje). Udvalget har ikke fundet grundlag for at afskære reglens anvendelse i en sådan situation. Reglen kan tillige anvendes, hvor der foreligger interessentskab.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 7 og 8 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

For så vidt angår spørgsmålet om en særlivsarvings ret til overtagelse af aktiver til vurderingsbeløbet efter §§ 6-7 i tilfælde, hvor der gives arvehenstand efter kapitel 5, henvises til kapitel 8 samt § 35, stk. 2, og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.2. Testamentariske regler

3.1.2.1. Tvangsarv (§ 55)

Som det er tilfældet i gældende ret, bør arveladeren ikke ved testamente kunne råde over tvangsarv, medmindre dette er hjemlet ved lov.

Efter arvelovens § 26, stk. 2, kan arveladeren ved testamente give en livsarving fortrinsret til at modtage sin arv i bestemte ejendele, dog med respekt af ægtefællens ret til at overtage aktiver til vurderingsbeløbet. Udvalget foreslår, at denne bestemmelse videreføres, men med den udvidelse, at fortrinsretten kan udstrækkes til at gælde for aktiver efter livsarvingens eget valg, jf. lovudkastets § 55. Gives retten til flere arvinger, uden at det fastsættes, hvordan den indbyrdes valgtret skal udøves, må der trækkes lod om hver genstand, hver gang to eller flere af disse arvinger ønsker at vælge den samme genstand. Det bør imidlertid også ved testamente kunne bestemmes, at de genstande, to eller flere arvinger ønsker at udtage, f.eks. skal udtages på skift mellem disse efter lodtrækning blot én gang. Med den foreslåede regel behøver testator ikke at specificere de pågældende aktiver. Behovet for at oprette løsøretestamenter og løsørefordelingslister, jf. lovudkastets § 71, vil endvidere blive formindsket, og reglen vil være egnet til at begrænse arvestridigheder i det omfang, der vil blive oprettet testamenter med brug af denne.

Herudover foreslås det ligeledes som noget nyt, at arveladeren ved testamente skal have mulighed for at bestemme, at fortrinsretten også kan gives til aktiver, der overstiger den pågældende livsarvinges arvelod mod, at arvingen udbetaler det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger. Ægtefællens ret til forlods at udtage genstande til personlig brug og mindreårige børns brug efter § 11, stk. 1, bør dog respekteres. Tilsvarende bør gældende for fællesejeaktiver, der er omfattet af samtykkereglen i lovudkastets § 96, stk. 2. Udvalgets forslag er på dette punkt snævrere end den gældende arvelovs § 26, stk. 2, hvorefter ægtefællens ret til at overtage aktiver til vurderingsbeløbet generelt ikke kan berøres af en for-

trinsret, der tildeles en livsarving ved testamente. En sådan afskaffelse af den relative tvangsarveret for ægtefællen indebærer en forenkling og vil kunne lette tilrettelæggelse af generationsskifter ved, at det bestemmes, at aktier og andre erhvervsaktiver skal tilfalde en livsarving, således at der gives denne fortrinsret til at udtage dem også over for ægtefællen.

Udvalget foreslår endvidere som noget nyt, at arveladeren ved testamente skal have mulighed for at bestemme, at en livsarvings tvangsarv skal udbetales kontant. Bestemmelsen vil navnlig kunne få betydning ved generationsskifte af virksomhed ved at gøre det muligt for den arving, der skal overtage en virksomhed, at udbetale de øvrige livsarvingers tvangsarv kontant. Bestemmelsen er imidlertid ikke begrænset til boer, hvor der er en erhvervsvirksomhed.

Udvalget har overvejet, om en livsarving, uanset at arvelader har bestemt, at tvangsarven til denne livsarving skal udbetales kontant, stadig bør have ret til inden for sin tvangsarvelod at udtage indbo og personlige effekter. For at bevare overtagelsesretten taler, at det formentlig er de færreste arveladere, der har testeret over hele deres indbo og samtlige personlige effekter. Ved at bevare overtagelsesretten, får tvangsarvingen en mulighed for at overtage genstande, der har affektionsværdi. At bevare overtagelsesretten for indbo og personlige effekter, uanset at arveladeren har bestemt, at arven skal udbetales kontant, ville imidlertid gøre reglerne væsentligt mere komplicerede, og arveladeren vil i de fleste tilfælde kunne gøre overtagelsesretten illusorisk ved at testere over hele sit indbo og sine personlige effekter til anden side. Værdien af indbo og personlige effekter vil herudover typisk kunne rummes inden for friarven, og adgangen til at disponere over indbo ved formløse indbofortegnelser vil gøre det lettere for arveladeren at testere over hele sit indbo. På denne baggrund foreslår udvalget, at der ikke skal være adgang til overtagelse efter vurdering af indbo og personlige effekter, når arveladeren ved testamente har bestemt, at tvangsarven skal udbetales kontant.

Udvalget har endvidere overvejet, om en tvangsarving, der alene skal arve et kontantbeløb, skal kunne gøres til legatar i boet. Det vil imidlertid være et for vidtgående indgreb over for en tvangsarving, fordi det bl.a. ville have den virkning, at den pågældende vil være uden indflydelse på f.eks. valg af gravsted. Dødsboskiftelovens § 13, hvorefter den, der skal arve en bestemt pengesum, anses som legatar, bør derfor ændres, således at det klart kommer til fremgå, at også en tvangsarving, hvis arvelod er begrænset til en bestemt pengesum, er arving i boet. Dette kan ske ved at indsætte et 2. pkt. i stk. 1 med følgende ordlyd:

”En tvangsarving, der skal have sin tvangsarv udbetalt kontant, jf. arvelovens § 55, stk. 2, anses som arving.”

Den foreslåede adgang til ved testamente at give en arving ret til at vælge – både for sin tvangsarv og for sin friarv – hvilke aktiver den pågældende ønsker at udtage, herunder mod betaling af et overskydende beløb til de øvrige arvinger, giver for så vidt i sig selv arveladeren mulighed for at bestemme, at en anden tvangsarving skal have sin tvangsarv udbetalt kontant. Arveladers hensigt vil nemlig i første række være, at en bestemt arving skal overtage det pågældende aktiv, hvorfor det forhold, at de øvrige arvinger alene skal have kontanter, er en refleks heraf. Den foreslåede kontantregel i § 55, stk. 2, 1. pkt., er imidlertid bredere end den foreslåede regel i 2. og 3. pkt. om, at man kan give andre livsarvinger fortrinsret til at overtage enten nærmere bestemte genstande eller genstande efter eget valg, herunder eventuelt med udløsningsret. Reglen i 1. pkt. giver arveladeren mulighed for at bestemme, at en eller flere livsarvinger skal have deres tvangsarv kontant, uden at arveladeren behøver at interessere sig for, hvilke regler der skal gælde for de øvrige arvingers adgang til at overtage aktiver til vurderingsprisen.

I relation til et skifte med ægtefællen er en bestemmelse om, at tvangsarven skal udbetales kontant, både i tilfælde, hvor der er fælleseje, og i tilfælde, hvor der er særeje, ensbetydende med, at særlivsarvinger har fortrinsret til at overtage gen-

stande af særlig erindringsværdi over for ægtefællen, medmindre andet gyldigt er bestemt ved testamente.

Udvalget har overvejet, om arveladeren bør have valgfrihed til at placere sin kvantitative og kvalitative testationskompetence vedrørende livsarvinger mellem fælleseje og fuldstændigt særeje.

Som anført i afsnit 1.2. har spørgsmålet om, hvorvidt en ægtefælle har adgang til ved beregningen af den kvalitative testationskompetence at sammenlægge fællesje og særeje, givet anledning til diskussion i den juridiske litteratur. Det er på baggrund af en fortolkning af arvelovens § 66 blevet anført, at bestemmelsen bør fortolkes i overensstemmelse skiftelovens §§ 62 c og d (nu arvelovens § 24 b og c) om ægtefællens ret til at overtage henholdsvis fællesejeaktiver og særejeaktiver til vurderingsbeløbet, således at der skelnes mellem særeje og fælleseje, jf. Irene Nørgaard i UfR 1988 B, s. 108ff., og 1996 B, s. 374ff., samt Peter Vesterdorf, Arveret, 3. udg., 1998, s. 195ff. Denne fortolkning indebærer, at fælleseje og særeje ikke vil kunne sammenlægges ved beregningen af førstafdødes testationskompetence. Efter denne opfattelse er arvelader tvunget til såvel kvantitativt som kvalitativt at placere friarven på henholdsvis særeje og fælleseje. Finn Taksø-Jensen giver imidlertid i Arveretten, 1986, s. 195-96 og i Tillæg til Arveretten, 1993, s. 20, udtryk for, at der bør kunne flyttes på testationskompetencen fra særeje til fælleseje og omvendt. Han betoner, at der i praksis kan være behov for, at en ægtefælle, der driver en erhvervsvirksomhed, kan testere over virksomheden til den (ægtefællen, en livsarving eller en anden), der er bedst egnet til at forestå den fremtidige drift. Problemet kan illustreres med følgende eksempel:

Arveladeren er gift og har 4 børn, hvoraf 3 er mindreårige. Arveladerens virksomhed, der er fuldstændig særeje, er 4 mio. kr. værd. Arvelader og ægtefællen har et fælleseje, hvoraf boslodderne udgør 3 mio. kr. (parcelhus, sommerhus, indbo og ægtefællens erhvervsvirksomhed). Ægtefællen giver afkald på tvangsarveret af arveladerens fuldstændige særeje. Virksomheden skal arves af arveladerens nevø.

Hvis testationskompetencen skal beregnes som 75 % af særejet og 62,5 % af fællesejet (50 % af 50 % (ægtefællen) og 25 % af 50 % (børnene)), kan nevøen, hvis der ikke kan ske sammenlægning af testationskompetencen, højst arve 75 % af virksomheden, fordi der af hensyn til ægtefællen ikke kan testes over genstande i fællesejet, medmindre disse hører til den pågældendes boslod, jf. arvelovens § 66, stk. 2. Hvis arveladeren derimod gives valgfrihed til at placere sin kvantitative og kvalitative testationskompetence vedrørende livsarvinger mellem fælleseje og fuldstændigt særeje, kan arveladeren lægge hele den kvantitative testationskompetence = 75 % af særejet på 4 mio. kr. = 3 mio. kr. og op til 62,5 % af bosloden på 3 mio. kr. = 1.875.000 kr., eller i alt mere end 4 mio. kr., på særejet. Der kan herved testes kvalitativt over hele virksomheden.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør være valgfrihed i denne situation. Ægtefællens ret efter lovudkastets § 11, stk. 1, og lovudkastet § 96, stk. 2, bør dog respekteres.

Der henvises til lovudkastets § 55 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.1.2.2. Friarv (§ 64)

Udvalget foreslår, at reglerne om testamentarisk bestemmelse om overtagelse efter vurdering for så vidt angår friarv udformes på samme måde som vedrørende tvangsarv i § 55, stk. 2. Arvingerne bør således ikke have ret til at overtage aktiver inden for friarven, når andet er bestemt ved testamente. Gøres § 55, stk. 2, ikke tilsvarende anvendelig ved friarv, bliver retstilstanden indviklet og til dels uklar, fordi det kan være vanskeligt at konstatere, om der er testamenteret over tvangsarv eller friarv. I tilfælde, hvor arveladeren efterlader sig både fælleseje og fuldstændigt særeje, skal § 55, stk. 3, respekteres, i det omfang der er tvangsarvinger i boet. Den foreslåede regel gælder også over for den længstlevende ægtefælle, der således både ved fælleseje og fuldstændigt særeje kan miste sin ret til overtagelse efter vurdering for hele boets friarv. Der kræves dog i så fald specifikation, eller at der ved testamente er tillagt arvingen valgfrihed, og ved fælleseje skal samtykkereglen i § 96, stk. 2, respekteres.

Der henvises til lovudkastets § 64 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2. Ægtefællens adgang til overtagelse efter vurdering

3.2.1. Legale regler

3.2.1.1. Fælleseje (§§ 12 og 14)

Udvalget foreslår, at ægtefællens stærke retsstilling i relation til retten til overtagelse efter vurdering af fællesejemidler i boet efter den førstafdøde opretholdes. Ægtefællen bør således have fortrinsret til at overtage aktiver for sin bos- og arvelod, jf. § 12.

Denne ret bør alene være begrænset af en særlivsarvings adgang til at overtage aktiver, der har særlig erindringsværdi for den pågældende, jf. overvejelserne herom ovenfor i afsnit 3.1.1. En særlivsarvings ret til overtagelse efter vurdering bør dog vige, i det omfang aktivet er omfattet af ægtefællens kvalitative tvangsarveret efter § 11, eller hvis der er tale om et fællesejeaktiv som nævnt i § 96, stk. 2 (ejerbolig m.v., indbo, arbejdsredskaber og visse motorkøretøjer). Overtagelsesretten for ægtefællen er ikke begrænset med hensyn til ting af særlig erindringsværdi, når disse ønskes overtaget af andre end særlivsarvinger efter den førstafdøde.

Som det er tilfældet efter de gældende regler, bør ægtefællen også have fortrinsret til fællesejeaktiver, der overstiger værdien af bos- og arvelodden mod at betale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger.

Bestemmelsen finder ikke anvendelse for aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente, jf. § 14. Her gælder alene de begrænsninger, der følger af tvangsarvereglen i § 11, stk. 1, og samtykkereglen i § 96, stk. 2.

Eksempel:

En ægtefælle, der har fælleseje, bestemmer i sit testamente, at et maleri, der har særlig erindringsværdi for vedkommendes særbarn, og som er en indbogenstand i det fælles hjem, skal tilfalde særbarnet ved et skifte i den anden ægtefælles levende live. Den anden ægtefælle kan som længstlevende protestere i medfør af § 96, stk. 2, hvorefter billedet tilfalder ægtefællen.

Eksempel:

En mand, der har et særbarn af første ægteskab og er gift for anden gang med to fællesbørn i ægteskabet, har købt et samlesæt til en tysk veteranbil og har i løbet af tre måneder foretaget en delvis samling sammen med sit særbarn. Ved mandens død kan samlesættet have særlig erindringsværdi for særbarnet, således at ægtefællen, for hvem samlesættet ikke havde interesse, ikke kan overtage dette, selvom der er fælleseje i ægteskabet. Da bilen ikke er færdig, kan den ikke være omfattet af § 96, stk. 2, nr. 4.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 12 og 14 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.1.2. Fuldstændigt særeje (§§ 13 og 14)

Udvalget foreslår, at den længstlevende ægtefælles adgang til overtagelse efter vurdering inden for sin arvelod af afdødes fuldstændige særeje opretholdes, jf. § 13, stk. 1.

Ægtefællen bør som hidtil have fortrinsret i konkurrence med andre arvinger, jf. § 13, stk. 2. Ligesom i afsnit 3.1.1. foreslås det imidlertid også her, at en særlivsarving efter den førstafdøde skal have fortrinsret til at overtage et aktiv, hvis dette har en særlig erindringsværdi for den pågældende, og aktivet ikke er omfattet af § 11, stk. 1. Det er ikke rimeligt, at ægtefællen i denne situation skal have fortrinsret til at udtage aktivet.

Bestemmelsen finder ikke anvendelse for aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente. Her gælder alene den begrænsning, der følger af § 11, stk. 1.

En hustru kan således gyldigt ved testamente bestemme, at ting, der er hendes fuldstændige særeje, og som har særlig erindringsværdi for hendes særlivsarvinger, skal tilfalde manden. Omvendt kan manden også bestemme, at fast ejendom og indbo, der er fuldstændigt særeje og derfor ikke er omfattet af samtykkekravet i § 96, stk. 2, skal tilfalde hans særbørn.

Baggrunden for den foreslåede udformning af reglen er, at lov om ægteskabets retsvirkninger §§ 18 og 19 alene gælder fællesejeaktiver. Udvalget har overvejet, om også en fælles bolig mv. som nævnt i § 96, stk. 2, nr. 1, der er særeje, burde være omfattet af beskyttelsen. En sådan udvidelse bør imidlertid i givet fald overvejes i forbindelse med en ændring af reglerne i lov om ægteskabets retsvirkninger, og en udvidelse bør ikke alene gælde i forhold til den førstafdøde ægtefælles testamentariske dispositioner.

Efter lovudkastets § 7 har en slægtsarving, der ejer en andel af et aktiv i sameje med boet, overtagelses- og udløsningsret til aktivet. Ægtefællens ret til i medfør af §§ 12 og § 13 at overtage aktiver omfattet af §§ 11, stk. 1, og § 96, stk. 2, skal dog respekteres.

Efter gældende ret har en ægtefælle overtagelsesret, men ikke udløsningsret, til et aktiv, der er fuldstændigt særeje i boet, jf. arvelovens § 24 c. Det gælder også i tilfælde, hvor ægtefællen ejer aktivet i sameje med boet. Ægtefællens retsstilling bør imidlertid ikke være ringere end den retsstilling, der følger af § 7 om en slægtsarvings ret til overtagelse af aktiv, der ejes i sameje med boet.

Udvalget foreslår derfor i § 13, stk. 3, at en ægtefælle, der ejer en andel af et aktiv i sameje med boet, skal være berettiget til for sin arvelod at overtage boets andel til vurderingsprisen mod at udbetale et overskydende beløb kontant til boet, når samejeaktivet er fuldstændigt særeje i boet. Kun hvis et aktiv har en særlig erindringsværdi for en særlivsarving, og aktivet ikke er omfattet af § 11, stk. 1, må ægtefællens ret vige.

Der er alene tale om en legal regel, der derfor ikke skal finde anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente. I denne situation gælder alene forlodsreglen i § 11, stk. 1.

Der er ikke behov for en tilsvarende regel for de tilfælde, hvor der er tale om et aktiv, der er fælleseje i boet, idet den længstlevende ægtefælle i et ægteskab, hvor der har været fælleseje, i forvejen er tillagt fortrinsret og udløsningsret i forbindelse med overtagelse af boets aktiver til vurderingsprisen, jf. § 12.

Der henvises til lovudkastets §§ 13 og 14 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.2. Testamentariske regler

3.2.2.1. Tvangsarv

Der er ikke regler om adgangen til at råde kvalitativt ved testamente over ægtefællens tvangsarv.

3.2.2.2. Friarv (§ 64)

Reglen i lovudkastets § 64, der er behandlet ovenfor i afsnit 3.1.2.2., gælder også i forhold til ægtefællen. Dette indebærer, at arveladeren i et testamente kan bestemme, at en ægtefælle skal have sin friarv udbetalt kontant, ligesom arveladeren kan give ægtefællen ret til at overtage bestemte aktiver efter eget valg til vurderingsbeløbet, også selvom de har særlig erindringsværdi for en livsarving efter arveladeren. Bestemmelsen indebærer på den anden side også, at arveladeren ved testamente kan tilsidesætte ægtefællens ret til overtagelse efter vurdering både ved fælleseje og fuldstændigt særeje. Det følger dog af den foreslåede udformning af § 64, at ægtefællens ret efter § 11, stk. 1, om retten til forlods udtagelse og § 96, stk. 2, om samtykke til dispositioner over fælles bolig mv. skal respekteres.

Der henvises til lovudkastets § 64 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.2.3. Ægtefælles testamentariske bestemmelser om overtagelse efter vurdering

Udvalget foreslår, at arvelovens § 66 videreføres, jf. lovudkastets §§ 95 og 96.

3.2.2.3.1. Særeje (§ 95)

Udvalget foreslår ingen ændringer i arveloven § 66, stk. 1, der således videreføres uændret i § 95. Reglen begrænses alene af reglen i § 11 og gælder både for tvangsarv og friarv.

Der henvises til lovudkastets § 95 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.2.2.3.2. Fælleseje (§ 96)

Udvalget foreslår alene enkelte præciseringer af arvelovens § 66, stk. 2, der videreføres i § 96. Det foreslås, at det udtrykkeligt kommer til at fremgå af bestemmelsen, at den alene omhandler testamentariske dispositioner over aktiver, der er fælleseje i boet, og at den testerende ægtefælle alene kan råde over genstande, som ligger inden for så stor en del af fællesboet, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne. Reglen gælder både for tvangsarv og friarv. Bestemmelsen finder også anvendelse på skilsmissesæreje, fordi skilsmissesærejet bliver til fælleseje i boet. Reglen må formentlig også anvendes på aktiver, der er brøkdelsæreje. I forarbejderne til særejereformen fra 1990 (Folketingstidende 1989-90, tillæg A, s. 778) anføres således, at et brøkdelsæreje ikke i sig selv er til hinder for, at den anden ægtefælle under henvisning til, at der også er et fællesbo, udøver krydsende udtagelsesret efter skiftelovens § 62 c og 70 a. Se endvidere Irene Nørgaard, *Arveret*, 4. udg., 2004, s. 202.

Efter gældende ret kræves ægtefællens samtykke til dispositioner over fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden æg-

tefælles erhvervsvirksomhed er knyttet, og over indbo i det fælles hjem og den anden ægtefælles arbejdsredskaber.

Udvalget foreslår, at denne opregning udvides til også at omfatte et motorkøretøj, der har været anvendt af den længstlevende ægtefælle, da det ikke er rimeligt, at en ægtefælle frit kan testere herover. Efter de gældende regler er en bil, der (også) har været anvendt af den anden ægtefælle, ikke omfattet af § 66, stk. 2, nr. 2. Kun hvis bilen har været brugt som led i ægtefællens erhvervsvirksomhed, kan den efter omstændighederne være omfattet af nr. 3. Der henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, side 612.

Der henvises til lovudkastets § 96 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3. Regler om samleveres adgang til overtagelse efter vurdering

3.3.1. Legale regler

3.3.1.1. Samleveres almindelige adgang til overtagelse efter vurdering (§§ 42 og 44)

I lyset af udvalgets forslag om indførelsen af legal arveret for ugifte samlevende har udvalget overvejet, om der er behov for kvalitative regler for denne gruppe af arvinger.

Arveretten for en samlever efter §§ 40 og 41 er som udgangspunkt en ret til en andel i boet. En samlever bør derfor have ret til inden for sin arvelod efter §§ 40 og 41 at overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Hvis en samlever og en arving ønsker at overtage det samme aktiv, bør samleveren have fortrinsret. Dog bør den førstafdøde samlevers særlivsarving have fortrinsret til aktivet, hvis dette har en særlig erindringsværdi for denne.

I lighed med de foreslåede regler for livsarvinger og ægtefællen foreslås det, at arveladeren ved testamente skal kunne give samleveren valget til at udtage enkelte genstande. Arver samleveren i konkurrence med afdødes særlivsarvinger, vil disse have fortrinsret til at overtage aktiver, der har en særlig erindringsværdi for dem.

Den foreslåede ret til overtagelse efter vurdering kan fraviges ved testamente. Hvis førstafdøde har givet en livsarving fortrinsret til at modtage sin tvangsarv i bestemte ejendele, vil samleveren ikke kunne kræve disse udlagt. Det samme gælder, hvis samleveren ved testamente har givet en arving fortrinsret til at modtage sin friarv i bestemte ejendele.

Hvis samleveren ejer et aktiv i sameje med boet, bør samleveren, selvom værdien af aktivet overstiger arvelodden, have fortrinsret til at overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til boet. En særlivsarving efter arveladeren skal dog have fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende. Dette svarer til den overtagelses- og udløsningsret, der tillægges slægtsarvinger efter § 7 og ægtefællen (ved fuldstændigt særeje) efter § 13, stk. 3.

De foreslåede regler om den længstlevende samlevers adgang til overtagelse efter vurdering i boet efter førstafdøde indebærer, at samleveren får samme ret som en ægtefælle i forhold til den førstafdøde ægtefælles fuldstændige særeje.

Der henvises til lovudkastets §§ 42 og 44 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.1.2. Ret til overtagelse efter vurdering, der ikke er afhængig af arveret (§§ 43 og 44)

Uanset om en længstlevende samlever har arveret §§ 40 og 41, kan den pågældende have behov for at overtage aktiver, der tilhørende den førstafdøde samlever. På denne baggrund finder udvalget, at der bør medtages en deklaratorisk

regel om, at den længstlevende samlever har ret til at overtage den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo mod at betale et overskydende beløb kontant til boet. En sådan ret bør samleveren kun have, hvis parterne på dødstidspunktet levede sammen på fælles bopæl og havde gjort det i de sidste 2 år forud for dødsfaldet, eller hvis parterne levede sammen og ventede, havde eller havde haft et fællesbarn. Den foreslåede regel vil således få et videre anvendelsesområde end § 40, der er betinget både af 2 års samliv og af, at parterne venter, har eller har haft fællesbarn. Bestemmelsen adskiller sig endvidere fra §§ 40 og 41 ved, at der ikke stilles krav om, at samlivforholdet skal have været ægteskabslignende.

Overtagelses- og udløsningsretten bør kun gælde i forhold til den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo. Hvad der er sædvanligt indbo, må afgøres konkret, bl.a. under henvisning til arvemassens størrelse og afdødes forhold, smh. Finn Taksøe-Jensen, Skifte af dødsboer, 1998, s. 288, om dødsboskiftelovens § 27, stk. 1. Udgangspunktet bør være, at genstande, der har været anvendt som indbo, er omfattet af udtrykket sædvanligt indbo, også selvom f.eks. ægte tæpper eller malerier måtte have en betydelig økonomisk værdi.

I tilfælde, hvor en livsarving efter den førstafdøde samlever også ønsker at overtage aktivet, bør samleveren have fortrinsret, medmindre aktivet har særlig erindringsværdi for livsarvingen.

Der henvises til lovudkastets §§ 43 og 44 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

3.3.2. Testamentariske regler

Den ovenfor behandlede regel i lovudkastets § 64 gælder også for testamentariske dispositioner vedrørende legal arv til samlevende. Bestemmelsen vil formentlig alene få betydning i relation til § 40, da det næppe vil forekomme, at en arvelader opretter testamente om den kvalitative fordeling af arv, som en samlever måtte blive tilkendt efter § 41.

3.4. Testamentsarvingers legale adgang til overtagelse efter vurdering (§ 45)

Testamentsarvinger har efter de gældende regler ret til overtagelse efter vurdering efter arvelovens § 24 a, i det omfang arveretten alene er fastlagt kvantitativt i testamentet.

Udvalget foreslår ingen ændringer i denne retstilstand. Som følge af den nye struktur i lovudkastet foreslås det i § 45, at der medtages en udtrykkelig regel herom, der henviser til lovudkastets §§ 6-8 om slægtsarvingers ret til overtagelse efter vurdering.

Det foreslås endvidere, at det udtrykkeligt anføres i bestemmelsen, at retten til overtagelse af aktiver til vurderingsbeløbet også gælder, hvis en arving ved testamente er indsat til at arve en andel af boet, eller hvor en arving er gjort til legatar ved testamente eller efter skifterettens bestemmelse, jf. dødsboskiftelovens § 13. Sumlegatarer og genstandslegatarer har derimod ikke en legal ret til overtagelse efter vurdering.

Der henvises til lovudkastets § 45 og bemærkningerne hertil i kapitel 22.

Kapitel 21

Overgangsregler mv.

I forbindelse med ikrafttræden af den nye arvelov vil der være behov for regler, der regulerer, i hvilke tilfælde den nye arvelov skal finde anvendelse. Udgangspunktet vil selvsagt være, at de nye regler skal finde anvendelse i tilfælde, hvor arveladeren dør efter den nye lovs ikrafttræden, jf. § 104. På en række punkter kræver spørgsmålet om overgangsregler imidlertid nærmere overvejelser. Det gælder navnlig i relation til uskiftede boer, hvor den førstafdøde ægtefælle er død før den nye lovs ikrafttræden, men hvor den længstlevende først dør eller anmoder om skifte efter dette tidspunkt. Det gælder også i relation til testamenter, der er oprettet i overensstemmelse med formkravene i den hidtil gældende arvelov, men hvor testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden. Det er endvidere nødvendigt at tage stilling til, i hvilket omfang de overgangsregler, der blev fastsat ved den nugældende arvelovs ikrafttræden pr. 1. april 1964, skal opretholdes.

1. Uskiftet bo

1.1. Hvilke materielle regler skal finde anvendelse ved skifte af et uskiftet bo?

I uskiftede boer, hvor arveladeren er død før den nye arvelovs ikrafttræden, opstår spørgsmålet om, hvorvidt den nye eller den gamle lov skal finde anvendelse, hvis boet skiftes efter den nye lovs ikrafttræden enten i længstlevendes levende live eller ved dennes død. Om de nye eller gamle regler skal finde anvendelse får navnlig praktisk betydning i to tilfælde.

Det ene tilfælde er, hvis det uskiftede bo skiftes i længstlevendes levende live. Her vil længstlevendes legale arvelod efter den gamle arvelov være $\frac{1}{3}$, mens den efter de nye regler vil være $\frac{1}{2}$. Endvidere kan den længstlevende ægtefælle efter de nye regler udtage op til 500.000 kr., hvor beløbsgrænsen efter de gældende regler er 200.000 kr. (2006).

Det andet tilfælde er, hvor den førstafdøde ægtefælle ved testamente har bestemt, at en livsarving kun skal arve sin tvangsarv. Tvangsarven vil efter de gamle regler være halvdelen af den legale arvelod, mens den efter den nye lov vil være 1/4 af den legale lod, eventuelt dog højst 1 mio. kr.

En mulighed er at lade de nye regler finde anvendelse i alle tilfælde, hvor den begivenhed, der udløser skifte af et uskiftet bo - dvs. længstlevendes død eller anmodning om skifte - sker efter den nye lovs ikrafttræden, uanset hvornår førstafdøde er død. For denne løsning taler navnlig hensynet til en enkel administration af reglerne ved skifteretterne, således at man ikke i en lang årrække skal anvende to forskellige regelsæt. Uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før den nye lovs ikrafttræden, vil eksistere i adskillige årtier efter lovens ikrafttræden. Der eksisterer således fortsat uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før den nu gældende arvelovs ikrafttræden i 1964, og hvor arven efter førstafdøde derfor skal fordeles efter de før 1964 gældende regler. Dette kan give anledning til praktiske vanskeligheder for skifteretten og kan måske også være vanskeligt at forstå for arvingerne.

Imod at lade de nye regler finde anvendelse taler navnlig hensynet til førstafdødes livsarvinger, som ved førstafdødes død er blevet vejledt om de på dette tidspunkt gældende regler, og som derfor har en forventning om en bestemt brøkdel af boet, når dette skiftes. Navnlig i forhold til den førstafdøde ægtefælles særbørn, vil det kunne forekomme stødende, hvis disse kort før den nye lovs ikrafttræden har givet samtykke til, at deres stedmor eller stedfar kan sidde i uskiftet bo, og denne så kort tid efter, når den nye lov er trådt i kraft, kan kræve boet skiftet og dermed opnå en højere legal arvelod eller eventuelt udtage hele boet efter 500.000 kr. reglen i lovudkastets § 11, stk. 2. Noget tilsvarende gør sig gældende, hvis førstafdøde har begrænset en livsarvings arv til tvangsarven, og hvor længstlevende ved at vælge uskiftet bo og derefter skifte boet efter den nye lovs ikrafttræden, vil kunne opnå en større arvelod. Dette vil dog næppe kunne forekomme i relation til særbørn, der nok ikke vil give samtykke til uskiftet bo i tilfælde,

hvor deres arv under alle omstændigheder er begrænset til tvangsarven. I relation til fællesbørn er hensynet til at beskytte deres forventninger mindre, idet de ikke har skullet give samtykke til uskiftet bo. Også hensynet til førstafdødes forudsætninger taler for at anvende de regler, der var gældende ved førstafdødes død, idet denne ikke har haft mulighed for at oprette et testamente, der tager højde for de nye regler.

Udvalget finder, at navnlig det ovennævnte hensyn til førstafdødes særbørn, som har givet samtykke til uskiftet bo under forudsætning af at ville arve i henhold til den nugældende arvelov, vejer tungere end hensynet til at undgå at skulle anvende de gamle regler i mange år fremover. Det foreslås derfor, at arven efter førstafdøde skal fordeles efter de regler, der var gældende ved førstafdødes død, uanset om boet først skiftes efter den nye arvelovs ikrafttræden. Dette svarer til de overgangsregler, der blev fastsat ved den nugældende arvelovs ikrafttræden pr. 1. april 1964. Uanset at der som nævnt ikke er de samme hensyn at tage til fællesbørn, finder udvalget ikke, at der bør gælde forskellige regler for boer med og uden særbørn, bl.a. under hensyn til at der i mange boer er både fællesbørn og særbørn, og at det vil være vanskeligt over for dem at begrunde en sådan forskel.

Udvalget har overvejet den mulighed at indføre en overgangsperiode på f.eks. 5 eller 10 år, således at de nye regler altid skal anvendes, hvis den begivenhed, der udløser skiftet, sker mere end 5/10 år efter lovens ikrafttræden. Herved ville man undgå, at de nugældende regler skal anvendes måske 30-40 år efter den nye lovs ikrafttræden, hvor der er risiko for, at de bliver overset. Det ville endvidere være mindre stødende over for eventuelle særbørn, hvis der er gået mindst 5/10 år fra samtykket til uskiftet bo og indtil skiftet, således at boets formueforhold under alle omstændigheder oftest vil være ændret, og deres arvelod dermed en anden. En sådan overgangsperiode ville imidlertid gøre overgangsreglerne mere komplicerede samt gøre det nødvendigt for skifteretterne at anvende to forskellige skæringstidspunkter for overgangen til anvendelse af den nye arvelov, nemlig datoen for lovens ikrafttræden og 5/10 årsdagen for denne dato. Udvalget har derfor ikke foreslået en sådan løsning.

Forskellene mellem den nye og den nugældende arvelov i relation til delingen af et uskiftet bo er langt mindre, end forskellene mellem den nugældende arvelov og de regler, der var gældende før 1. april 1964. Der er således alene tale om at anvende andre arvebrøker (og en beløbsmæssig begrænsning af tvangsarven), og ikke som efter de før 1964 gældende regler, hvor arven efter førstafdøde anses for falden, og hvor det derfor kan blive nødvendigt at genoptage dødsboer efter eventuelle livsarvinger, der er døde i tiden mellem førstafdødes død og længstlevendes død eller anmodning om skifte (såkaldte "mellemdøde" børn). Det kan derfor ikke antages at ville føre til betydelige vanskeligheder for skifteretterne i praksis at skulle anvende de gamle regler ved skifte af uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før den nye lovs ikrafttræden.

1.2. Hvilke regler regulerer længstlevendes råden over det uskiftede bo m.v.?

For så vidt angår reglerne om etablering af et uskiftet bo, herunder betingelserne for uskiftet bo, sagsbehandlingen, hvilke blanketter der skal udfyldes, og hvilke aktiver der indgår i det uskiftede bo, er tidspunktet for arveladerens død afgørende for, hvilke regler der skal finde anvendelse.

Et andet spørgsmål er, hvilke regler der skal regulere længstlevendes råden over det uskiftede bo samt livsarvingernes mulighed for at forlange skifte, vederlagskrav samt omstødelse. Reglerne herom, der findes i lovudkastets §§ 24-34, svarer i det væsentlige til de gældende regler i arvelovens kapitel 3. For så vidt angår disse regler, foreslås det i § 108, stk. 2, at de nye regler også skal finde anvendelse i tilfælde, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Herved undgås det, at det i adskillige årtier vil være nødvendigt at undersøge de gamle regler blot for at konstatere, at de fører til samme resultat. Dog er der i § 31, stk. 2, foreslået en ny regel, hvorefter det fremover vil være muligt at omstøde en udbetaling til en begunstiget fra en livsforsikring eller lignende ordning, hvis ordningen er oprettet for boets midler for et beløb, der stod i misforhold til boets formue. Hvis den nye regel i § 31, stk. 2, skal opfylde sit formål, der er at for-

hindre, at sådanne dispositioner foretages, finder udvalget, at reglen også bør finde anvendelse i uskiftede boer, der er etableret før den nye lovs ikrafttræden. Det bør imidlertid ikke være muligt at omstøde en disposition, der er foretaget inden den nye lovs ikrafttræden, og som ikke kan omstødes efter de hidtil gældende regler. Det foreslås derfor i § 108, stk. 2, 2. pkt., at § 31, stk. 2, kun finder anvendelse, når den disposition, der kan medføre omstødelse, er foretaget efter lovens ikrafttræden.

2. Testamenter

2.1. Formkrav til testamenter

Ved den nye arvelovs ikrafttræden ændres formkravene, bl.a. således at adgangen til at oprette vidnetestamente ophæves, og der i stedet indføres en adgang til at oprette et midlertidigt testamente over for en advokat, jf. § 69. Et testamente, der er gyldigt oprettet i overensstemmelse med de formkrav, der gælder ved testamentets oprettelse, bør ikke miste sin gyldighed, fordi arvelovens regler om formkrav ændres. Der foreslås derfor en overgangsregel i § 107, stk. 1, hvorefter et testamente, der ikke opfylder den nye lovs krav med hensyn til habilitet og form, er gyldigt, hvis det er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med de regler, der var gældende ved oprettelsen. Et vidnetestamente, der er gyldigt oprettet før den nye lovs ikrafttræden, bevarer således sin gyldighed, selv om testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden. Den foreslåede overgangsregel viderefører samtidig den gældende regel i arvelovens § 76. Et testamente oprettet før 1964 i overensstemmelse med de dagældende regler om habilitet og form, bevarer således også sin gyldighed.

Omvendt kan der tænkes den situation, at et testamente er oprettet inden den nye lovs ikrafttræden, men uden at opfylde 1963-arvelovens formkrav. Hvis testator dør efter lovens ikrafttræden, og testamentet opfylder formkravene i den nye lov, følger det af ikrafttrædelsesreglen i § 104, stk. 2, hvorefter reglerne ved arvelæders død som udgangspunkt finder anvendelse, at testamentet er gyldigt. Dette vil

navnlig kunne få praktisk betydning med hensyn til indbofortegnelser, der jævnligt oprettes uden opfyldelse af formkravene i 1963-arveloven. Hvis testator dør efter den nye lovs ikrafttræden, og indbofortegnelsen opfylder kravene i lovudkastets § 71, vil der være tale om en gyldig testation. Noget tilsvarende kan forekomme med hensyn til nødtestamenter, idet kravene i § 70 er mindre restriktive end de gældende regler i arvelovens § 41. På grund af nødtestamenters begrænsede gyldighedsperiode, vil dette dog kun kunne få betydning i en kort periode efter den nye lovs ikrafttræden.

2.2. Regler om testationskompetence

Den nye arvelov indebærer på en række punkter en udvidelse af en testators testationskompetence. Dette gælder navnlig i relation til begrænsningen af livsarvingers tvangsarv, men også de nye regler om gensidige testamenter, indebærer en udvidelse af længstlevendes testationskompetence.

Om en testator har overskredet sin testationskompetence, afgøres ud fra forholdene ved testators død. Har en testator med livsarvinger således ved testamente rådet over $\frac{3}{4}$ af sin formue til fordel for andre, uanset at livsarvingernes tvangsarv efter de nugældende regler er $\frac{1}{2}$, er testationen alligevel gyldig, hvis testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden. Tilsvarende vil en bestemmelse i et testamente, om at en livsarving skal have sin tvangsarv udbetalt kontant, jf. lovudkastets § 55, stk. 2, være gyldig, uanset hvornår testamentet blev oprettet, hvis testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden.

Lovudkastets § 86 giver en person, der har arvet en anden i henhold til et gensidigt testamente, en væsentlig videre adgang til at disponere over hele arven ved testamente og dermed ændre bestemmelser i det gensidige testamente end efter de gældende regler, jf. arvelovens § 48. Den almindelige overgangsregel indebærer, at det afgørende for, om testationskompetencen er overskredet, er tidspunktet for testators død. Det indebærer, at de nye regler finder anvendelse, hvis længstlevende er død efter lovens ikrafttræden, uanset hvornår førstafdøde døde. Udval-

get har overvejet, om det kan give anledning til betænkeligheder, at man derved ændrer de legale regler om testationskompetence, som førstafdøde har haft som forudsætning ved testamentets oprettelse, på et tidspunkt, hvor denne er død og derfor selvsagt ikke kan ændre det. Under hensyn til, at lovudkastets § 86 kun omfatter tilfælde, hvor der ikke i testamentet er taget stilling til spørgsmålet om længstlevendes testationskompetence, finder udvalget imidlertid ikke, at det er betænkeligt at lade udvidelsen af længstlevendes testationskompetence omfatte også de tilfælde, hvor førstafdøde er død før lovens ikrafttræden. Hvis førstafdøde havde haft en forudsætning om, at det gensidige testamente ikke skulle kunne ændres af længstlevende, kunne dette have været opnået ved at gøre testamentet uigenkaldeligt. En testator, der nærmere har overvejet spørgsmålet om længstlevendes testationskompetence, må antages at ville have taget stilling hertil i testamentet og ikke blot overladt spørgsmålet til de legale regler, der i et vist omfang har givet anledning til tvivl.

Et særligt problem gør sig gældende med hensyn til udvidede samlevertestamenter i henhold til lovudkastets § 92. Der eksisterer i dag et stort antal testamenter oprettet mellem samlevende, hvorefter den længstlevende samlever skal arve mest muligt efter den førstafdøde. Dør en samlever, der har oprettet et sådant testamente, efter lovens ikrafttræden, men uden at have oprettet nyt testamente, opstår det spørgsmål, om testamentet må anses for et samlevertestamente som omhandlet i § 92. Dette forudsætter selvsagt, at samleverne ved testamentets oprettelse opfyldte betingelserne i § 92, herunder samlivskravet. Herudover må det bero på en konkret fortolkning af testamentet, om det må anses for at have været afdødes ønske, at samleveren skulle arve, som om de var ægtefæller. Hvis testamentet f.eks. foreskriver, at samleveren skal arve mest muligt i henhold til den til enhver tid gældende arvelov, vil det være nærliggende at fortolke det således, at samleveren skal tillægges de rettigheder, der følger af § 92. Der kan også blive tale om, at testamenter oprettet i tiden fra afgivelsen af udvalgets betænkning og indtil lovens ikrafttræden direkte henviser til § 92 og bestemmer, at de samlevende skal arve hinanden, som var de ægtefæller, hvis en sådan mulighed indføres i arveloven.

Om de særlige regler om testationskompetence for ”selveier-bønder” henvises til afsnit 6 nedenfor.

3. Båndlagt arv og permutation

Lovudkastets § 58 indebærer en begrænsning i adgangen til at båndlægge tvangsarv, idet dette efter de nye regler kun vil kunne ske, indtil arvingen fylder 24 år, medmindre arvingen er frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6.

De nye regler finder som udgangspunkt kun anvendelse, hvis arveladeren er død efter lovens ikrafttræden. Det indebærer, at allerede iværksatte båndlæggelser fortsætter i overensstemmelse med de hidtil gældende regler, også selv om arvingen er fyldt 24 år. Også i tilfælde, hvor testator er død før lovens ikrafttræden, men hvor båndlæggelsen endnu ikke er iværksat, fordi testators ægtefælle er i uskiftet bo, skal båndlæggelse ske i overensstemmelse med de gamle regler, når det uskiftede bo skiftes.

Ved lovudkastets § 61, nr. 3, der omfatter både tvangsarv og friarv, er der indført en adgang til at frigive båndlagt arv, hvis det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål. Denne bestemmelse vil navnlig have betydning, hvor båndlæggelsen er sket for mange år siden, og hvis den skal opfylde sit formål, er det derfor nødvendigt, at den også omfatter tilfælde, hvor arvelader er død før lovens ikrafttræden. Heroverfor kan anføres, at arvelader, hvis han havde vidst, at en sådan mulighed for frigivelse eksisterede, måske havde valgt at begrænse livsarvingens arv til tvangsarven. Udvalget finder imidlertid ikke, at en arveladerens eventuelle forudsætning om, at en åbenlyst urimelig båndlæggelse kan opretholdes, fortjener særlig beskyttelse. Det foreslås derfor i § 108, stk. 3, at frigivelse efter § 61, nr. 3, også kan ske, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Tilsvarende overvejelser som med hensyn til § 61, nr. 3, gør sig gældende med hensyn til reglen i § 97, som i et vist omfang udvider justitsministerens adgang til at ændre en af testator bestemt anvendelse af arven, når særlige forhold taler derfor (permutation). Også denne regel har særlig betydning, når der er gået lang tid siden testamentets oprettelse (og ofte også testators død), og den vil derfor først på meget langt sigt kunne opfylde sit formål, hvis den ikke får virkning for tilfælde, hvor testator er død før lovens ikrafttræden. Heller ikke her finder udvalget, at hensynet til testators forudsætninger taler afgørende imod, idet reglen netop hovedsageligt tager sigte på tilfælde, hvor forholdene har udviklet sig på en anden måde end forudsat af testator.

4. Svogerskabsarv efter arvelovens kapitel 3

Lovudkastets § 15 indeholder regler om, hvordan boet efter den længstlevende af et barnløst ægtepar skal deles, hvis ikke ægtefællerne ved testamente har disponeret over hele boet efter længstlevende. Reglerne erstatter den gældende arvelovs § 7, stk. 2 og 3, som på nogle punkter ændres. Spørgsmålet er herefter, om de nye regler i § 15 også bør finde anvendelse i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle før lovens ikrafttræden har arvet førstafdøde i henhold til den nugældende bestemmelse i arvelovens § 7, stk. 1, og længstlevende dør efter den nye lovs ikrafttræden. Forskellen mellem de nye og de gamle regler vedrører alene de situationer, hvor en eller begge ægtefæller har oprettet testamente, men hvor testamentet ikke tager stilling til fordelingen af hele arven efter længstlevende. I disse tilfælde har retstilstanden efter de gældende regler givet anledning til en vis tvivl. Da længstlevende både efter de nye og de gamle regler har fri testationsret, medmindre andet følger af et testamente, kan førstafdødes forudsætninger om, hvilke regler der gælder, ikke tillægges afgørende vægt. Har længstlevende i et tilfælde, hvor der er oprettet et testamente, som ikke fuldt ud tager stilling til fordelingen af arven efter længstlevende, i forbindelse med førstafdødes død søgt rådgivning hos skifteretten eller en advokat, må det antages, at vedkommende er blevet rådet til at oprette/ændre testamente. At længstlevende har fået rådgivning om de gældende regler, taler således heller ikke imod at lade § 15 omfatte også

de tilfælde, hvor førstafdøde er død før lovens ikrafttræden. Af hensyn til en enkel retsanvendelse fremover foreslås det derfor i § 108, stk. 1, at § 15 også skal finde anvendelse, hvor den længstlevende ægtefælle har arvet førstafdøde efter den nugældende bestemmelse i arvelovens § 7, stk. 1.

Med hensyn til den nye regel i § 16 er situationen en anden. § 16 regulerer fordelingen af arven efter en længstlevende ægtefælle, der har udtaget boet efter førstafdøde i medfør af 500.000 kronersreglen i § 11, stk. 2. § 16 erstatter den gældende regel i arvelovens § 7 b, stk. 2, der regulerer fordelingen af arven efter en længstlevende ægtefælle, der har udtaget boet efter førstafdøde i medfør af den gældende 150.000 kronersregel. I modsætning til § 7 b, stk. 2, hvorefter førstafdødes livsarvinger ikke har arveret efter længstlevende, indføres der ved lovudkastets § 16 en legal arveret efter længstlevende for førstafdødes livsarvinger.

Udvalget har overvejet, hvilke regler der bør finde anvendelse i tilfælde, hvor længstlevende har overtaget boet efter førstafdøde i medfør af 150.000 kronersreglen, men hvor længstlevende dør efter den nye lovs ikrafttræden. I hvert fald i de tilfælde, hvor boet er udleveret efter, at retsstillingen med hensyn til førstafdødes særbørn er afklaret ved UfR 2001, s. 55 H, må det antages, at længstlevende i skifteretten er blevet vejledt om, at førstafdødes livsarvinger ikke har nogen arveret, medmindre længstlevende har oprettet testamente til fordel for dem. På denne baggrund finder udvalget, at det ville være betænkeligt at lade reglerne om legal arveret for førstafdødes særbørn finde anvendelse i tilfælde, hvor længstlevende har udtaget boet efter den nugældende § 7 b, stk. 2. I stedet foreslås det i lovudkastets § 106, at hvis længstlevende har udtaget boet efter § 7 b, stk. 2, så finder reglerne i § 7 b, stk. 2, 2. pkt., jf. § 7, stk. 2 og 3, anvendelse ved delingen af boet efter længstlevende, selv om længstlevende først dør efter den nye lovs ikrafttræden. Det indebærer, at hvis ingen af ægtefællerne efterlader sig livsarvinger, skal boet efter længstlevende (medmindre andet er bestemt ved testamente) deles med halvdelen til hver af de to ægtefællers slægtsarvinger. Efterlod førstafdøde sig derimod livsarvinger, tilfalder hele boet efter længstlevende længstlevendes slægt.

5. Videreførelse af overgangsregler fra 1963-arveloven

I forbindelse med ikrafttræden af den nye arvelov skal der endvidere tages stilling til, i hvilket omfang de overgangsregler, der blev fastsat ved ikrafttræden af den nugældende arvelov i 1963, og som stadig i et vist omfang kan have betydning, skal videreføres.

5.1. Uskiftet bo

Den nugældende arvelov fastsætter i § 73, at tidspunktet for arveladerens død som udgangspunkt er afgørende for, om loven eller de tidligere gældende regler skal anvendes. Det indebærer, at de før 1964 gældende arveregler finder anvendelse på fordelingen af arven efter en ægtefælle, der er død før lovens ikrafttræden 1. april 1964, uanset at boet først skiftes ved længstlevendes død eller anmodning om skifte efter lovens ikrafttræden. Ved lovudkastets § 104, stk. 2, videreføres princippet om, at tidspunktet for arveladerens død er afgørende for, hvilke regler der skal finde anvendelse. Ved skifte af et uskiftet bo, hvor førstafdøde er død før 1. april 1964, skal de før 1964 gældende regler således anvendes, også hvis skiftet først sker efter den nye arvelovs ikrafttræden.

5.2. Testamenter og arveafkortning

Den nugældende arvelov bestemmer i § 76, at arveretlige retshandler, dvs. testamenter, arveafkald og uigenkaldelighedserklæringer, som ikke opfylder lovens krav med hensyn til habilitet og form, er gyldige, hvis de er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med hidtil gældende ret. Dette princip videreføres ved lovudkastets § 107, stk. 1. Testamenter m.v., der er gyldigt oprettet i henhold til de form- og habilitetskrav, der var gældende før 1964, bevarer således deres gyldighed også efter den nye lovs ikrafttræden. Bestemmelsen vedrører kun form- og habilitetskrav og således ikke testationskompetencen, jf. herom afsnit 2.2. ovenfor.

I arvelovens § 76, stk. 2, fastsættes, at bestemmelser om arveafkortning, der er truffet i overensstemmelse med §§ 10-13 i arveforordning af 21. maj 1845, bevarer deres retsvirkning, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden. Ifølge arveforordningens §§ 10-13 kunne en arvelader ensidigt bestemme, at beløb, der var ydet et barn til dennes uddannelse eller indgåelse af ægteskab mv., skulle afkortes i barnets arv. Det kan ikke udelukkes, at der eksisterer tilfælde, hvor sådanne bestemmelser er truffet før 1964, og hvor arveladeren endnu lever. Udvalget finder, at sådanne bestemmelser bør bevare deres gyldighed også efter den nye lovs ikrafttræden, og § 76, stk. 2, er derfor videreført i lovudkastets § 107, stk. 2.

Efter § 27, 1. pkt., i arveforordning af 21. maj 1845 var det muligt under nærmere opregnede forudsætninger at få konfirmeret et testamente, hvorved arveladeren overlod hele sin formue eller en væsentlig del deraf til en enkelt af sine livsarvinger mod, at der tillagdes samtlige livsarvinger et sådant vederlag, som måtte antages at svare til den tvangsarvelod, som tilkom den pågældende. Der var således tale om en adgang til kvalitativt at råde over arven i videre omfang, end tvangsarvereglerne tillod, og den nugældende arvelov tillader. Ifølge den nugældende arvelovs § 77 bevarer sådanne testamenter deres gyldighed, selv om arveladeren først afgår ved døden efter lovens ikrafttræden. Det kan ikke udelukkes, at der eksisterer sådanne konfirmerede testamenter, hvor arveladeren fortsat lever. Efter lovudkastets § 55, stk. 2, har en arvelader adgang til at bestemme, at en livsarvings tvangsarv skal udbetales kontant og dermed kvalitativt råde over hele sit bo til fordel for en eller flere andre livsarvinger, og der vil derfor næppe kunne tænkes tilfælde, hvor et testamente konfirmeret efter arveforordningens § 27 ville indebære en overskridelse af arveladerens testationskompetence efter de nye regler. For at undgå enhver tvivl herom, er det imidlertid i lovudkastets § 107, stk. 3, bestemt, at testamenter konfirmeret efter arveforordningens § 27 bevarer deres gyldighed, også selv om arvelader først dør efter den nye lovs ikrafttræden.

5.3. Båndlæggelse

Den gældende arvelovs § 78, stk. 2, fastsætter, at bestemmelser om båndlæggelse, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter § 28 i arveforordning af 21. maj 1845, ikke kan tilsidesættes efter lovens § 59, selv om arveladeren først dør efter lovens ikrafttræden. Det indebærer, at det i disse tilfælde er muligt at båndlægge tvangsarv efter arvingens fyldte 25. år, også selv om arvingen kan godt gøre, at vedkommende er i stand til forsvarligt at råde over arven på egen hånd.

Det kan ikke udelukkes, at der eksisterer sådanne båndlæggelsesbestemmelser, der er konfirmeret før 1. april 1964, og hvor arveladeren fortsat lever. Udvalget finder imidlertid, at de hensyn til livsarvingen, der taler for den begrænsning i adgangen til at båndlægge tvangsarv, som er gennemført ved lovudkastets § 58, taler imod at lade en arving være bundet af en mere end 40 år gammel bestemmelse, der båndlægger arvingens tvangsarv. Lovudkastet indeholder derfor ikke en overgangsregel svarende til arvelovens § 78, stk. 2. Hvis arveladeren dør efter lovens ikrafttræden, finder de nye båndlæggelsesregler derfor anvendelse, og båndlæggelse af tvangsarv vil kun kunne ske, indtil arvingen fylder 24 år, medmindre arvingen er frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6. Dette gælder uanset, om båndlæggelsesbestemmelsen er konfirmeret eller ej. For så vidt angår tilfælde, hvor tvangsarv er båndlagt før den nye lovs ikrafttræden, herunder i medfør af en konfirmeret båndlæggelsesbestemmelse, vil arvingen have mulighed for at få frigivet arven efter lovudkastets § 61, nr. 3, hvis det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål.

5.4. Børn født uden for ægteskab

Af den gældende arvelovs § 74 fremgår, at retten for et barn født uden for ægteskab før den 1. januar 1938 til arv efter sin far og dennes slægt samt faderens og hans slægts arv efter barnet bestemmes efter de regler, der var gældende før 1. januar 1938. Dette indebærer, at et barn født uden for ægteskab før 1. januar 1938 som udgangspunkt ikke har arveret efter sin far eller dennes slægt, lige som

faderen og slægten som udgangspunkt ikke har arveret efter barnet, jf. kapitel 4.1.2.

Arvelovsudvalget finder ikke, at der på nuværende tidspunkt bør ske ændringer i denne retstilstand, som må formodes kun at kunne få betydning i meget få om overhovedet nogle tilfælde. Arvelovens § 74 er derfor gentaget i lovudkastets § 105.

6. Ophævelse af ældre regler

Samtidig med ikrafttræden af den nye arvelov ophæves den hidtil gældende arvelov.

6.1 De særlige regler om "selveier-bønder" og om sædegårde

6.1.2. Gældende ret

Arvelovens § 79 opretholder de særlige regler om testationskompetence med hensyn til landbrugsejendomme i forordning af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 1. punktum, forordning af 22. november 1837 angående den selveier-bønder hjemlede testationsfrihed §§ 1-10 og § 12, plakat af 17. marts 1847 samt de senere ændringer i disse bestemmelser og forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv §§ 26 og 27, 2. punktum, jf. lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommisgodsers samt de herhen hørende fideikommiskapitalers overgang til fri ejendom § 5, næstsidste stykke.

I henhold til forordningen fra 1769 om "selv-eierbønder" kan ejeren af en landbrugsejendom ved testamente bestemme, hvem af den pågældendes livsarvinger der skal arve ejendommen samt medfølgende besætning, løsøre og indbo. Testator kan endvidere bestemme, til hvilken pris arvingen kan overtage ejendommen. Prisen kan fastsættes som et "moderat vederlag". I praksis er det godkendt, at

værdien sættes til mindre end halvdelen af handelsværdien, jf. bl.a. UfR 1952, s. 424 Ø, hvor en af testator fastsat pris på 50.000 kr. for en ejendom, der på skiftet blev vurderet til 135.000 kr., blev godkendt. Den i testamentet fastsatte pris har kun betydning ved beregning af arven, ikke ved beregningen af boafgift.

Eksempel:

Testator ejer en landbrugsejendom til en værdi af 5 mio. kr. og ikke andet af værdi og efterlader sig to børn A og B. Testator har bestemt, at A skal arve ejendommen til en pris på 2 mio. kr. B's arvelod udgør herefter 1 mio. kr. (den legale arvelod på halvdelen af 2 mio. kr.), og A kan overtage gården mod at indbetale 1 mio. kr. til boet. Efter de nugældende regler ville B's tvangsarv være 1.250.000 kr., og testamentet ville derfor uden de særlige regler om landbrugsejendomme være i strid med tvangsarvereglerne. Efter de foreslåede nye regler vil B's tvangsarv derimod alene være på 625.000 kr.

Har testator flere landbrugsejendomme, kan vedkommende tillægge hver livsarving én ejendom, men ikke flere ejendomme til den samme livsarving. Har testator benyttet sig af de særlige testationsregler i forordningen, kan testator testere over 1/8 af sin formue til fordel for andre end arvingen af landbrugsejendommen.

Eksempel:

Testator ejer en landbrugsejendom til en værdi af 8 mio. kr. og derudover værdier for 500.000 kr. Testator efterlader sig 2 børn A og B. Testator bestemmer, at A skal arve landbrugsejendommen til en værdi af 3,5 mio. kr., og at venen V skal arve 500.000 kr. B arver så 1.875.000 kr., og A kan overtage ejendommen mod at betale 1.875.000 kr. til boet, mens venen arver 500.000 kr.

Er testator gift, og er ejendommen fælleseje, kræver anvendelse af reglerne i forordningen ægtefællens samtykke. Den i testamentet fastsatte værdi anvendes også ved beregningen af ægtefællens boslod.

Udover adgangen til at tillægge en landbrugsejendom til en livsarving indeholder forordningen en adgang til, at testator kan tillægge sin ægtefælle landbrugsejendommen, mod at denne til førstafdødes livsarvinger udbetaler 1/3 af ejendommens nettoværdi. Forordningen indeholder endvidere en mulighed for, at ægte-

fællerne kan bestemme, at den længstlevende kan beholde gården mod til boet at betale den pris, som en i testamentet udpeget livsarving skal overtage den til. Længstlevende kan så ikke sælge ejendommen, som tilfalder den udpegede livsarving ved længstlevendes død eller – hvis længstlevende er en kvinde – ved dennes indgåelse af nyt ægteskab. Disse regler har dog næppe nogen praktisk betydning.

Forordningens regler om ”selveier-bønders” testationsret finder ikke anvendelse på ”sædegårde”, dvs. hovedgårde, der ved enevældens indførelse var sæde for en adelig familie, eller som senere ved en særlig bevilling er optaget i sædegårdernes klasse. Her gælder i stedet § 27, 2. pkt., i arveforordningen fra 1845. Efter disse regler kan en sædegårdsejer til fordel for den af sine livsarvinger, som vedkommende vil tillægge sædegården, disponere over ½ af sit bo. Dette svarer til, hvad der gælder efter den nugældende arvelov, og reglerne har derfor ikke stor betydning. En sædegårdsejer, der har oprettet et sådant testamente, kan imidlertid yderligere disponere over ¼ af sit bo til fordel for andre end sædegårdsarvingen, og reglerne blev af denne grund ikke ophævet ved ikrafttræden af den nugældende arvelov.

6.1.3. Udvalgets overvejelser

Det er udvalgets opfattelse, at de foreslåede ændringer af arveloven, herunder nedsættelsen af livsarvingers tvangsarv til ¼, muligheden for at bestemme, at en livsarvinges arvelod skal udbetales kontant, og indførelsen af en beløbsbegrænsning for tvangsarven på 1 mio. kr., giver ejeren af en erhvervsvirksomhed, herunder en landbrugsejendom, gode muligheder for ved testamente at sikre, at et generationsskifte kan gennemføres. Udvalget mener ikke, at der bør gælde andre regler for landbrugsejendomme end for andre typer erhvervsvirksomheder. De gamle regler om testationskompetence vedrørende landbrugsejendomme må endvidere antages efter ændringerne af arveloven at være uden væsentlig praktisk betydning. Arvelovsudvalget foreslår derfor, at disse regler ophæves, jf. lovudkastets § 109, nr. 2-5.

Reglerne i forordningen fra 1769 anvendes i et vist omfang fortsat i testamenter, og udvalget har derfor overvejet, om der kan eksistere testamenter, der gyldigt tillægger den arving, der skal overtage landbrugsejendommen en bedre retsstilling, end hvad der vil være muligt efter de nye regler, og om der i givet fald er behov for en overgangsordning.

Efter nedsættelsen af livsarvingernes tvangsarv til $\frac{1}{4}$ vil anvendelse af reglerne i forordningen fra 1769 kun kunne føre til yderligere nedsættelse af arven for de livsarvinger, der ikke skal arve landbruget, hvis testator ikke ejer andet end ejendommen, og værdien af ejendommen i testamentet sættes til under $\frac{1}{4}$ af den reelle værdi. En så lav værdiansættelse vil næppe kunne godkendes i henhold til forordningen. Forordningens regler giver derfor ikke mulighed for i videre omfang end efter de nye regler at begunstige en livsarving frem for andre.

Derimod giver forordningens regler mulighed for at begrænse ægtefællens arv i videre omfang, end hvad der er muligt også efter de foreslåede nye regler, der ikke nedsætter ægtefællens tvangsarv, men derimod forhøjer den i kraft af, at ægtefællens legale arvelod i konkurrence med livsarvinger forhøjes til $\frac{1}{2}$.

Eksempel:

En gift testator ejer en landbrugsejendom til en værdi af 8 mio. kr. samt yderligere 500.000 kr. Der er fuldstændigt særeje i ægteskabet. Testator efterlader sig ægtefælle og et barn og bestemmer i testamentet i henhold til forordningen, at barnet skal arve ejendommen til en værdi af 3,5 mio. kr., og at en ven skal arve 500.000 kr. Ægtefællens arv vil herefter udgøre halvdelen af de 3,5 mio. kr., der er tilbage efter udbetaling af arven til vennen, dvs. 1.750.000 kr., hvilket er mindre end tvangsarven efter lovudkastet, som er halvdelen af den legale arvelod på 4 mio. kr., dvs. 2 mio. kr.

Det er således muligt i dag i hvert fald teoretisk set at oprette et testamente, som i henhold til forordningen fra 1769 er gyldigt, men som efter ikrafttræden af de nye regler og ophævelse af forordningen vil kunne tilsidesættes, fordi det strider

mod ægtefællens ret til tvangsarv. Det kan selvsagt ikke udelukkes, at sådanne testamenter eksisterer, om end det næppe er sandsynligt.

Udvalget har derfor overvejet, om der bør indføres en overgangsregel, der sikrer, at samtlige testamenter, der gyldigt måtte være oprettet i henhold til forordningen, også vil være gyldige efter den nye arvelovs ikrafttræden.

Udvalget finder imidlertid ikke, at en sådan overgangsregel bør indføres. Dels fordi langt de fleste testamenter, der er gyldige efter forordningen, også vil være det efter de nye og langt enklere regler, dels fordi opretholdelse af testamenter – hvis sådanne skulle eksistere – der tilsidesætter ægtefællens tvangsarveret, næppe vil være forenelig med den beskyttelse af ægtefællen, som den nye lov tilsigter. Endelig vil det kunne give anledning til tvivl, om et testamente er oprettet i henhold til forordningen, hvis testamentet ikke udtrykkeligt henviser til denne.

I de tilfælde, hvor testamenter er oprettet i henhold til 1769-forordningen (dette må antages normalt at fremgå direkte af testamentet), og testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden, vil der være behov for at fortolke testamentet således, at testators ønske så vidt muligt opfyldes inden for rammen af de nye regler. Dette må bero på en konkret fortolkning af det enkelte testamente.

Kapitel 22

Udvalgets udkast til arvelov med bemærkninger

1. Udvalgets udkast til arvelov

Kapitel 1

Slægtninges arveret

Arv efter loven

§ 1. En arveladers nærmeste slægtsarvinger er dennes børn. Børnene arver lige.

Stk. 2. Er et barn død, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. På tilsvarende måde arver fjernere livsarvinger.

§ 2. Har arveladeren ikke efterladt sig børn eller andre livsarvinger, arver arveladerens forældre. Forældrene arver hver en halvdel.

Stk. 2. Er en af forældrene død, træder dennes børn i den pågældendes sted og arver indbyrdes lige. På tilsvarende måde arver fjernere livsarvinger. Er der ingen livsarvinger efter den ene af forældrene, arver den anden af forældrene eller dennes livsarvinger alene.

§ 3. Er der ingen arvinger efter § 1 eller § 2, arver arveladerens bedsteforældre. Halvdelen af arven tilfalder bedsteforældrene på fædrene side og halvdelen bedsteforældrene på mødrene side.

Stk. 2. Er en af bedsteforældrene død, træder dennes børn, men ikke fjernere livsarvinger, i den pågældendes sted.

Stk. 3. Mellem fædrene og mødrene arvinger indbyrdes deles arven som fastsat i § 2. Er der kun arvinger på fædrene eller mødrene side, arver disse alene.

§ 4. Et adoptivbarn og dets livsarvinger arver og arves af adoptanten og dennes slægt som adoptantens livsarvinger i øvrigt, medmindre andet følger af reglerne i adoptionslovgivningen.

Tvangsarv

§ 5. En fjerdedel af en livsarvings arvelod er tvangsarv.

Stk. 2. Arveladeren kan ved testamente begrænse arvelodden til hvert af sine børn til en værdi af 1.000.000 kr. Er et barn død, kan arveladeren begrænse dette barns livsarvingers arvelod til den andel, som udgør livsarvingens andel af dette beløb efter § 1, stk. 2. Beløbet reguleres efter § 102.

Overtagelse efter vurdering

§ 6. Arvingerne kan for deres arvelod overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet.

Stk. 2. Ønsker flere arvinger at overtage det samme aktiv, afgøres det ved lodtrækning, hvem der skal have dette. En arving har dog fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende.

Stk. 3. Ægtefællens ret efter § 11, stk. 1, og §§ 12-14 skal respekteres.

§ 7. Ejer en arving en andel af et aktiv i sameje med boet, kan arvingen, selvom værdien heraf overstiger arvelodden, overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til boet, medmindre andet er fastsat i en samejeoverenskomst mv. Dette gælder dog ikke et aktiv omfattet af § 11, stk. 1, og et fællesejeaktiv som nævnt i § 96, stk. 2, som ægtefællen ønsker at overtage efter § 12.

Stk. 2. Gør flere arvinger retten efter stk. 1 gældende, afgøres det ved lodtrækning, hvem der skal have ret til at overtage boets andel af aktivet.

§ 8. §§ 6 og 7 finder ikke anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente.

Kapitel 2

Ægtefællens arveret

Arv efter loven

§ 9. Arveladerens ægtefælle arver halvdelen af arveladerens ejendele, når denne efterlader sig livsarvinger.

Stk. 2. Efterlader arveladeren sig ikke livsarvinger, arver ægtefællen alene.

Tvangsarv

§ 10. Halvdelen af den arvelod, som tilkommer arveladerens ægtefælle, er tvangsarv.

§ 11. Den længstlevende ægtefælle kan forlods udtage genstande, som

- 1) udelukkende tjener til den pågældendes personlige brug, hvis deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold, eller
- 2) er erhvervet til mindreårige børns brug.

Stk. 2. Den længstlevende ægtefælle kan endvidere af boet udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med den længstlevendes bos- og arvelod samt fuldstændige særeje udgør indtil 500.000 kr. Beløbet reguleres efter § 102.

Stk. 3. I beregningen efter stk. 2 indgår forsørgertabserstatning, livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der kommer til udbetaling til den længstlevende ægtefælle i anledning af dødsfaldet, medmindre der er tale om løbende, livsbetingede ydelser. Længstlevendes øvrige rettigheder, der er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig karakter, medregnes kun i den udstrækning disse rettigheder, hvis de var fællesjeje, ville indgå i ligedelingen på skifte i den længstlevende ægtefælles levende live.

Stk. 4. En særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle kan uanset stk. 2 overtage et aktiv mod at betale vurderingsprisen kontant til boet, hvis aktivet har en særlig erindringsværdi for den pågældende, medmindre aktivet er omfattet § 11, stk. 1, eller der er tale om et fællesjeaktiv som nævnt i § 96, stk. 2.

Overtagelse efter vurdering

Fælleseje

§ 12. Den længstlevende ægtefælle kan for sin bos- og arvelod overtage aktiver, der er fælleseje i dødsboet, til vurderingsbeløbet.

Stk. 2. Ønsker ægtefællen og en arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret. En særlivsarving har dog fortrinsret til at overtage et aktiv, hvis dette har særlig erindringsværdi for den pågældende, medmindre aktivet er omfattet af § 11, stk. 1, eller der er tale om et fællesejeaktiv som nævnt i § 96, stk. 2.

Stk. 3. Overstiger værdien af det aktiv, som den længstlevende ægtefælle ønsker at overtage efter stk. 2, bos- og arvelodden, kan ægtefællen overtage aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til boet.

Fuldstændigt særeje

§ 13. Af den afdødes fuldstændige særeje kan den længstlevende ægtefælle inden for sin arvelod af særejet overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Stk. 2. Ønsker ægtefællen og en arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret. En særlivsarving har dog fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende, medmindre aktivet er omfattet af § 11, stk. 1.

Stk. 3. Ejer den længstlevende ægtefælle en andel af et aktiv i sameje med boet, har ægtefællen, selvom værdien heraf overtiger arvelodden, fortrinsret til at overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til boet, medmindre andet er fastsat i en samejeoverenskomst mv. Dette gælder dog ikke, hvis aktivet har en særlig erindringsværdi for en særlivsarving, medmindre aktivet er omfattet af § 11, stk. 1.

Fravigelse ved testamente

§ 14. §§ 12 og 13 finder ikke anvendelse for aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente, jf. §§ 95 og 96.

Kapitel 3

Svogerskabsarv efter en længstlevende ægtefælle

§ 15. Dør den længstlevende ægtefælle efter at have arvet den førstafdøde ægtefælle i henhold til § 9, stk. 2, herunder i henhold til et testamente, deles boet med halvdelen til hver ægtefælles slægtsarvinger, medmindre den længstlevende ægtefælle

- 1) har indgået nyt ægteskab,
- 2) har arvet en samlever efter et testamente oprettet i medfør af § 92,
- 3) efterlader sig en samlever, der har arveret efter et testamente oprettet i medfør af § 92, eller
- 4) efterlader sig livsarvinger.

Stk. 2. Er der ved den længstlevende ægtefælles død kun slægtsarvinger efter en af ægtefællerne, arver de det hele.

Stk. 3. Har en af ægtefællerne truffet bestemmelse ved testamente, deles den del af boet, der ikke er truffet testamentarisk bestemmelse om, efter stk. 1 og 2, medmindre andet må anses for at følge af testamentet.

Stk. 4. Stk. 1-3 er ikke til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet.

§ 16. Dør den længstlevende ægtefælle efter at have benyttet sig af sin ret efter § 11, stk. 2, deles boet efter stk. 2-6, medmindre den længstlevende ægtefælle har

- 1) indgået nyt ægteskab,
- 2) har arvet en samlever efter et testamente oprettet i medfør af § 92, eller
- 3) efterlader sig en samlever, der har arveret efter et testamente oprettet i medfør af § 92.

Stk. 2. Er der livsarvinger efter begge ægtefæller, deles boet med halvdelen til hver ægtefælles livsarvinger. Er der alene livsarvinger efter den længstlevende ægtefælle, arver disse alene.

Stk. 3. Er der alene livsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle, deles boet med halvdelen til førstafdødes livsarvinger og halvdelen til længstlevendes slægtsarvinger. Er der ingen slægtsarvinger efter længstlevende, arver førstafdødes livsarvinger alene.

Stk. 4. Er der ikke livsarvinger efter nogen af ægtefællerne, deles boet med halvdelen til hver ægtefælles slægtsarvinger. Er der alene slægtsarvinger efter en af ægtefællerne, arver de det hele.

Stk. 5. Har en af ægtefællerne truffet bestemmelse ved testamente, deles den del af boet, der ikke er truffet testamentarisk bestemmelse om, efter stk. 2-4, medmindre andet må anses for at følge af testamentet.

Stk. 6. Arv efter § 1, som en særlivsarving har modtaget ved den førstafdøde ægtefælles død, fradrages i arv, som særlivsarvingen modtager efter den længstlevende ægtefælle i medfør af stk. 2 og 3. Arvens værdi ved modtagelsen lægges til grund ved fradraget.

Stk. 7. Stk. 2-6 er ikke til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet.

Kapitel 4

Uskiftet bo

§ 17. Efter en ægtefælles død kan den længstlevende ægtefælle overtage ægtefællernes fælleseje, jf. dog § 23, stk. 2-6, til uskiftet bo med deres fælles livsarvinger.

§ 18. Efterlader den førstafdøde ægtefælle sig særlivsarvinger, kan boet kun udleveres til uskiftet bo med samtykke fra dem.

Stk. 2. Er en særlivsarving umyndig ifølge værgemålslovens § 1, stk. 1, eller er der beskikket skifteværge for en særlivsarving, kan skifteretten tillade boets udlevering til uskiftet bo, hvis værgeren eller skifteværgeren samtykker deri, og ud-

leveringen er forsvarlig under hensyn til livsarvingernes interesser og den længstlevende ægtefælles forhold. Det samme gælder, hvis en særlivsarving er under værgemål efter værgemålslovens § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7, hvis værgemålet angår dette anliggende. Er særlivsarvingen under samværgemål, kræves tillige samtykke fra særlivsarvingen.

Stk. 3. Udleveres boet til uskiftet bo med den afdødes mindreårige særlivsarvinger, overtager den længstlevende ægtefælle den afdødes forsørgelsespligt over for dem.

§ 19. Et bo kan ikke udleveres til uskiftet bo, hvis den længstlevende ægtefælle ikke i sin bodel og sit fuldstændige særeje råder over tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Ved vurderingen heraf tages hensyn til midler, som den længstlevende ægtefælle vil modtage i arv fra den førstafdøde ægtefælles fuldstændige særeje, samt erstatnings-, forsikrings- og pensionsbeløb, der tilfalder den længstlevende ægtefælle i anledning af den førstafdøde ægtefælles død.

Stk. 2. Skifteretten kan tillade, at boet udleveres til uskiftet bo, hvis en insolvens efter stk. 1 efter boets forhold må anses for ubetydelig.

Stk. 3. Uanset stk. 1 kan boet dog udleveres til uskiftet bo, hvis den førstafdøde ægtefælles livsarvinger samtykker heri efter at være blevet gjort bekendt med den længstlevende ægtefælles insolvens.

Stk. 4. Et bo kan ikke udleveres til uskiftet bo, hvis den længstlevende ægtefælle efter udleveringen ikke vil råde over tilstrækkelige midler til at dække såvel den førstafdøde ægtefælles som egne forpligtelser.

§ 20. Anmodning om et bos udlevering til uskiftet bo fremsættes af ægtefællen eller af dennes værge eller skifteværge.

Stk. 2. Er ægtefællen umyndig, under værgemål efter værgemålslovens § 5, under samværgemål efter værgemålslovens § 7, eller er der beskikket skifteværge for ægtefællen, kan boet kun udleveres til uskiftet bo, hvis skifteretten finder det bedst for ægtefællen.

§ 21. Den førstafdøde ægtefælles livsarvinger skal underrettes om udleveringen til uskiftet bo og om indholdet af § 25, stk. 2.

§ 22. Inden 6 måneder efter dødsfaldet skal den længstlevende ægtefælle til skifteretten indlevere en formueoversigt, som omfatter:

- 1) den førstafdøde ægtefælles fællesejemidler,
- 2) den længstlevende ægtefælles fællesejemidler, der indgår i det uskiftede bo,
- 3) de i § 23, stk. 2 -6, nævnte midler,
- 4) den længstlevende ægtefælles fuldstændige særeje og
- 5) den førstafdøde ægtefælles fuldstændige særeje.

I formueoversigten skal det særligt være angivet, hvem der skal arve den førstafdøde ægtefælles fuldstændige særejemidler. Skifteretten kan forlænge fristen i 1. pkt.

Stk. 2. Indgives formueoversigten ikke inden udløbet af fristen i stk. 1, kan skifteretten bestemme, at formueoversigten skal udarbejdes af en autoriseret bobestyrer. Udgiften betales af den længstlevende ægtefælle. Den længstlevende ægtefælle skal give bobestyreren oplysninger om den førstafdødes og egne økonomiske forhold. § 92, stk. 1, i lov om skifte af dødsboer finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Skifteretten skal efter anmodning udlevere et eksemplar af formueoversigten til livsarvingerne.

Stk. 4. Nærmere regler om formueoversigten og om de blanketter, der kan anvendes, fastsættes af justitsministeren.

§ 23. I det uskiftede bo indgår alt, hvad den længstlevende ægtefælle erhverver, for så vidt det ikke er gjort til fuldstændigt særeje.

Stk. 2. Livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der tilfalder den længstlevende ægtefælle i anledning af den førstafdøde ægtefælles død, og som må antages ikke at være forbrugt, indgår ikke i det uskiftede bo ved skifte af boet i den længstlevende ægtefælles levende live.

Stk. 3. Den længstlevende ægtefælles egne livsforsikringsordninger samt pensionsrettigheder og lignende rettigheder indgår ikke i det uskiftede bo ved skifte af boet i den længstlevende ægtefælles levende live.

Stk. 4. Beløb, der er udbetalt fra ordningerne i stk. 3, indgår i det uskiftede bo. Dette gælder dog ikke udbetalinger fra kapitalpensionsrettigheder og lignende rettigheder samt supplerende engangsydelser, som må antages ikke at være forbrugt, medmindre beløbet ved udbetalingen har mistet sin karakter af pensionsopsparing.

Stk. 5. Stk. 2-4 finder tilsvarende anvendelse på indtægter af og surrogater for beløbene.

Stk. 6. På øvrige rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, finder reglerne om uskiftet bo kun anvendelse i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de særlige regler, der gælder for disse rettigheder.

Stk. 7. Arv, gave samt livsforsikringer og kapitalpensionsopsparinger, som tilfalder den længstlevende ægtefælle fra tredjemand, indgår ikke i det uskiftede bo, hvis ægtefællen anmoder om skifte inden 3 måneder efter formuegodets modtagelse.

§ 24. Den længstlevende ægtefælle udøver i levende live en ejers rådighed over det uskiftede bo.

Stk. 2. Ved testamente kan ægtefællen kun råde over så stor en del af det uskiftede bo, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne. Inden for denne grænse kan ægtefællen også råde over boets enkelte genstande, for så vidt det ikke strider mod den førstafdøde ægtefælles testamenteriske bestemmelse i medfør af § 96.

§ 25. Den længstlevende ægtefælle bliver personligt ansvarlig for den førstafdøde ægtefælles forpligtelser.

Stk. 2. Må det antages, at den førstafdøde ægtefælles bo var insolvent, kan den længstlevende ægtefælle eller en kreditor anmode skifteretten om, at boet tages under behandling ved bobestyrer. Imødekommes anmodningen, og opfylder ægtefællen sine forpligtelser efter lov om skifte af dødsboer § 104, hæfter den

længstlevende ægtefælle uanset stk. 1 ikke for den afdøde ægtefælles forpligtelser.

§ 26. Den længstlevende ægtefælle kan når som helst skifte med en eller flere af livsarvingerne.

Stk. 2. Ved indgåelse af nyt ægteskab skal den længstlevende ægtefælle skifte.

§ 27. En længstlevende ægtefælle, der i henhold til § 18, stk. 2, har fået boet udleveret til uskiftet bo med umyndige særlivsarvinger, skal efter anmodning skifte med særlivsarvingerne, efterhånden som de bliver myndige. Det samme gælder, hvis en livsarvings skifteværge på egen hånd har givet samtykke til uskiftet bo, og livsarvingen selv senere anmoder om skifte.

Stk. 2. Dør en særlivsarving, der er umyndig, eller for hvem en værge eller skifteværge efter § 18, stk. 2, har meddelt samtykke til uskiftet bo, skal den længstlevende ægtefælle skifte med den pågældendes livsarvinger, medmindre disse samtykker i, at skifte undlades.

Stk. 3. For mindreårige særlivsarvinger og særlivsarvinger, for hvem der er beskikket værge, meddeles samtykke til undladelse af skifte af værgen med skifterettens godkendelse. § 18, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 28. Når en længstlevende ægtefælle har fået et bo udleveret til uskiftet bo, arver livsarvingerne efter den førstafdøde ægtefælle kun denne, hvis

- 1) de overlever den længstlevende ægtefælle, eller
- 2) de lever på det tidspunkt, da anmodning om skifte fremsættes.

Stk. 2. Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død beregnes der ikke arv efter den førstafdøde ægtefælle til den længstlevende ægtefælle.

Stk. 2. Mellem den førstafdøde ægtefælles livsarvinger deles arven efter arveforholdene ved den længstlevende ægtefælles død eller på det tidspunkt, da anmodning om skifte fremsættes. Er der ved den længstlevende ægtefælles død ingen arvinger efter denne, tilfalder hele boet den førstafdøde ægtefælles livsarvinger.

§ 29. Hvis en livsarving efter den førstafdøde ægtefælle godtgør, at den længstlevende ægtefælle ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo væsentligt har formindsket dette eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, skal den længstlevende ægtefælle skifte med den eller de livsarvinger, som forlanger dette.

Stk. 2. Som misbrug af rådighed over boet betragtes navnlig uforsvarlige spekulationsforretninger, urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning samt ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.

Stk. 3. Gør en arving gældende, at der foreligger misbrug, skal den længstlevende ægtefælle efter skifterettens bestemmelse give oplysninger om dispositioner over det uskiftede bos formue. Livsarvingerne har ret til at blive gjort bekendt med oplysningerne.

Stk. 4. Har den længstlevende ægtefælle forsømt sin forsørgelsespligt over for en særlivsarving, skal den længstlevende efter anmodning skifte med denne.

§ 30. Har den længstlevende ægtefælle ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo væsentligt formindsket dette, kan enhver livsarving, når boet skiftes, kræve vederlag derfor af det beholdne bo. Om fornødent kan livsarvingen endvidere kræve vederlag for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens fuldstændige særeje og midler uden for det uskiftede bo.

Stk. 2. En livsarving kan kræve vederlag efter stk. 1, hvis den længstlevende ægtefælle har anvendt midler af det uskiftede bo til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje eller sine midler uden for det uskiftede bo.

Stk. 3. Den længstlevende ægtefælle eller en livsarving kan ved skifte af det uskiftede bo kræve vederlag af det beholdne bo, hvis ægtefællen har anvendt midler af sit fuldstændige særeje til forbedring af det uskiftede bo.

§ 31. Har den længstlevende ægtefælle af boet givet gaver eller arveforskud, hvis værdi stod i misforhold til boets formue, kan en livsarving kræve dispositionen omstødt, hvis modtageren eller den begunstigede vidste eller burde vide, at ægtefællen var i uskiftet bo, og at dispositionen stod i misforhold til boets formue.

Stk. 2. Stk. 1 finder tilsvarende anvendelse ved udbetaling til en begunstiget af en livsforsikring eller lignende ordning, der er oprettet for boets midler for et beløb, der stod i misforhold til boets formue.

Stk. 3. Efter den længstlevende ægtefælles død finder stk. 1 og 2 ikke anvendelse, hvis den pågældende livsarving kan opnå dækning for sin arveret ved, at der ydes livsarvingen vederlag af det beholdne bo, jf. § 30, stk. 1 og 2.

§ 32. Omstødelsessag efter § 31 kan kun anlægges, hvis boet skiftes, eller den livsarving, der vil anlægge sagen, har anmodet om skifte. Sagen anlægges ved skifteretten, der træffer afgørelse ved dom. Retsplejelovens §§ 226 og 227 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. En sag efter § 31, stk. 1, skal anlægges inden 1 år efter, at livsarvingen har eller burde have fået kendskab til fuldbyrdelsen af gaven eller arveforskuddet, og senest 5 år efter gavens fuldbyrdelse.

Stk. 3. En sag efter § 31, stk. 2, skal anlægges inden 1 år efter, at livsarvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen og senest 5 år efter udbetalingen.

§ 33. Ved skifte formodes alt, hvad den længstlevende ægtefælle ejer, at høre til det uskiftede bo.

§ 34. Dør alle livsarvingerne efter den førstafdøde ægtefælle, overtager den længstlevende ægtefælle uden skifte det uskiftede bo til fri rådighed. § 16 finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 5

Arvehenstand for længstlevende ægtefælle

§ 35. Skifteretten kan give en ægtefælle henstand med udbetaling af arven eller en del heraf til en livsarving efter den førstafdøde ægtefælle, hvis arven ikke kan udbetales uden afhændelse af fast ejendom, løsøre eller andre aktiver, som er nødvendige, for at ægtefællen kan opretholde hjemmet eller sit erhverv.

Stk. 2. Ved afgørelsen af om henstand skal gives helt eller delvist, kan skifteretten tage hensyn til, om en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle i medfør af §§ 6 og 7 ønsker at overtage aktiver, som har en særlig erindringsværdi for den pågældende.

Stk. 3. Hvis der gives henstand efter stk. 1, kan skifteretten bestemme, at en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle af sin arvelod skal have udbetalt et efter boets forhold passende beløb til forsørgelse i henstandsperioden, dog kun indtil særlivsarvingen fylder 24 år.

§ 36. Arvehenstand efter § 35, stk. 1, gives for 5 år fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag.

Stk. 2. Er betingelserne i § 35, stk. 1, opfyldt, kan skifteretten forlænge henstandsperioden med yderligere 5 år, hvis ægtefællen anmoder om det. En anmodning om forlængelse skal fremsættes tidligst 6 måneder før og senest ved udløbet af henstandsperioden i stk. 1. Anmodning om forlængelse har opsættende virkning.

Stk. 3. Udbetaling af arven skal dog tidligst ske, når en fælles livsarving fylder 18 år. Tilsvarende gælder, hvis den længstlevende ægtefælle overtager forsørgelsespligten over en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle.

Stk. 4. Arven udbetales kontant ved henstandsperiodens ophør.

§ 37. Der skal stilles fuld sikkerhed for et arvekrav efter § 35, stk. 1. Skifteretten fastsætter sikkerheden.

Stk. 2. Skifteretten træffer afgørelse i tvister om sikkerheden. Skifteretten kan efter anmodning fra en livsarving eller statsamtet, hvis arvingen er umyndig, bestemme, at den længstlevende ægtefælle skal udbetale arven, hvis der er sket en væsentlig forringelse af sikkerheden.

§ 38. Skifterettens afgørelser efter §§ 35-37 træffes ved kendelse. Afgørelsen kan indbringes for højere ret ved kære efter reglerne i retsplejelovens kapitel 37.

§ 39. Justitsministeren fastsætter regler om forrentningen af arvekrav omfattet af § 35, stk. 1, administrationen af beløb omfattet af § 35, stk. 3, og om sikkerhedsstillelse efter § 37, stk. 1.

Kapitel 6

Samleverens arveret

Arv efter loven

§ 40. En person, der ved arveladers død har levet sammen med arvelader på fælles bopæl de sidste 2 år før dødsfaldet, og som sammen med arveladeren venter, har eller har haft et barn, arver med respekt af afdødes livsarvingers tvangsarv en fjerdedel af boet efter arvelader, dog højst 500.000 kr. Beløbet reguleres efter § 102.

Stk. 2. Det er en betingelse for arveret efter stk. 1, at hverken arveladeren eller den længstlevende samlever var gift eller i uskiftet bo på tidspunktet for arveladerens død.

Stk. 3. En fælles bopæl anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution.

Arv efter skifterettens bestemmelse

§ 41. Uanset om en samlever er omfattet af § 40, kan skifteretten undtagelsesvis bestemme, at en samlever, der har levet i et ægteskabslignende forhold med arveladeren, skal arve af formuen, hvis særlige hensyn til samleveren taler for det.

Stk. 2. Skifteretten skal ved afgørelsen lægge vægt på,

- 1) om samleveren ellers vil blive stillet urimeligt i økonomisk henseende,
- 2) samlivets længde,
- 3) parternes formueforhold,
- 4) parternes indtægtsforhold under samlivet, og
- 5) omstændighederne i øvrigt.

Overtagelse efter vurdering

§ 42. Samleveren kan inden for sin arvelod efter §§ 40 og 41 overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Stk. 2. Ønsker samleveren og en arving at overtage det samme aktiv, har samleveren fortrinsret. En særlivsarving har dog fortrinsret til at overtage aktivet, hvis dette har særlig erindringsværdi for den pågældende.

Stk. 3. Ejer den længstlevende samlever en andel af et aktiv i sameje med boet, har samleveren, selvom værdien heraf overstiger arvelodden, fortrinsret til at overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til boet, medmindre andet er fastsat i en samejeoverenskomst mv. En særlivsarving har dog fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende.

§ 43. Den længstlevende samlever kan, uanset om der er arveret efter §§ 40 og 41, overtage den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo mod at betale et overskydende beløb kontant til boet, hvis parterne på dødstidspunktet

- 1) levede sammen på fælles bopæl og havde gjort det i de sidste 2 år forud for dødsfaldet, eller
- 2) levede sammen på fælles bopæl og ventede, havde eller havde haft et fællesbarn.

Stk. 2. § 40, stk. 3, og § 42, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 44. §§ 42 og 43 finder ikke anvendelse for aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente.

Kapitel 7

Testamentsarvingers adgang til overtagelse efter vurdering

§ 45. §§ 6-8 finder tilsvarende anvendelse, hvis en arving ved testamente er indsat til at arve en andel af boet, eller hvis en arving er gjort til legatar ved testamente eller efter skifterettens bestemmelse.

Kapitel 8

Aftale om arv samt arveforskud

§ 46. En arving kan ikke sælge, pantsætte eller på anden måde overdrage forventet arv. Mens arveladeren er i live, kan en arving heller ikke uden arveladers samtykke indgå aftale med medarvinger om overtagelse af aktiver i boet.

Stk. 2. En arvings kreditorer kan ikke søge fyldestgørelse i forventet arv.

Afkald på forventet og falden arv

§ 47. En arving kan mod eller uden vederlag give afkald på såvel forventet som falden arv.

Stk. 2. Afkald på forventet arv skal gives over for arveladeren. Hvis arveladerens ægtefælle er i uskiftet bo, kan afkald dog gives over for denne.

Stk. 3. Et afkald på arv har også virkning for arvingens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt.

Arveforskud

§ 48. Arveforskud foreligger, hvis en arving fra arveladeren har modtaget en ydelse af økonomisk værdi, og det må anses for aftalt, at værdien af ydelsen senere skal fradrages i arvingens arv.

§ 49. Arveforskud, som en fælles livsarving har modtaget, skal, medmindre andet er aftalt, så vidt muligt fradrages i arven efter den førstafdøde ægtefælle når,
1) arveforskuddet er ydet af fælleseje eller af et særeje, der bliver fælleseje ved ægtefællens død, og
2) der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live.

Stk. 2. Et testamente oprettet af den førstafdøde ægtefælle skal vige i det omfang, det er nødvendigt for, at fradrag kan ske i medfør af stk. 1.

Stk. 3. Den del af arveforskuddet, som ikke er fradraget i arven efter den førstafdøde ægtefælle, skal fradrages i arven efter den længstlevende ægtefælle.

Stk. 4. Ved skifte af et uskiftet bo efter den længstlevende ægtefælles død, fradrages forskud til fællesbørn forholdsmæssigt i arven efter hver af forældrene.

Stk. 5. Stk. 1-4 gælder også for forskud, som ydes af en ægtefælle i uskiftet bo.

§ 50. Arveforskud, som en ægtefælle af fælleseje eller af skilsmissesæreje eller andet særeje, der bliver fælleseje ved ægtefællens død, har givet et stedbarn eller dets livsarvinger, fradrages i arven efter den anden ægtefælle, hvis det er aftalt, at ydelsen skal være forskud på arven efter denne.

§ 51. Ved fradrag lægges arveforskuddets værdi ved modtagelsen til grund. Under særlige omstændigheder kan der dog afviges herfra.

Stk. 2. Hvis et modtaget forskud overstiger arvelodden, skal arvingen ikke betale det overskydende til boet, medmindre arvingen særligt har forpligtet sig dertil.

Stk. 3. Hvis modtageren af et arveforskud dør før arveladeren, fradrages forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens livsarvinger.

§ 52. Arveforskud lægges til boet ved beregningen af arvelodder og tvangsarv. Kan forskuddet ikke fuldt ud fradrages i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til modtagerens arvelod.

Stk. 2. Når et fællesbo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, lægges forskuddet også til boet ved beregningen af boslodderne. Overstiger forskuddet modtagerens arv efter den førstafdøde ægtefælle samt et beløb, der svarer til den pågældendes arv efter den længstlevende ægtefælle, tillægges kun værdien af disse arvelodder.

Kapitel 9

Udelukkelse og bortfald af arveret

§ 53. Når en person har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven, som har medført en andens død, kan det ved dom bestemmes, at den pågældende fortaber

retten til at få arv, forsikringssummer, pensioner eller andre ydelser, der var afhængige af den dræbtes død. Tilsvarende kan det bestemmes, at den pågældendes arv eller andel i forsikringssummer, pension eller andre ydelser, ikke må forøges som følge af lovovertrædelsen.

Stk. 2. Den, der har forsøgt at dræbe en slægtning i opstigende linje, øvet vold mod eller groft krænket den pågældende eller truet vedkommende på strafbar måde, kan efter den forurettedes anmodning fradømmes retten til arv, forsikringssummer, pensioner eller andre ydelser, der er afhængige af den pågældendes død.

Stk. 3. Afgørelse i henhold til stk. 1 og 2 kan træffes ved straffedommen eller under en særlig sag.

Stk. 4. Den fradømte arveret kan helt eller delvis tilbagegives den dømte ved testamente. En fradømt ret til at få forsikringssummer, pensioner og andre ydelser kan mv. kan helt eller delvis tilbagegives ved at indsætte den dømte som begunstiget i ordningen mv.

§ 54. Ægtefællers indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse.

Stk. 2. Dør en af parterne i et omstødeligt ægteskab, arver den anden part ikke, hvis § 27, stk. 1 eller 2, i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning efter den pågældendes anmodning anvendes, eller hvis sag til ægteskabets omstødelse af det offentlige var anlagt eller ifølge den lov, der var gældende ved ægteskabets indgåelse, skulle have været anlagt.

Kapitel 10

Testamentarisk bestemmelse over tvangsarv

Overtagelse efter vurdering

§ 55. Arveladeren kan ikke ved testamente råde over tvangsarv, medmindre dette er hjemlet ved lov.

Stk. 2. Arveladeren kan ved testamente bestemme, at en livsarving skal have sin tvangsarv udbetalt kontant. Arveladeren kan endvidere ved testamente give en

livsarving ret til for sin tvangsarv at overtage bestemte aktiver eller aktiver efter eget valg til vurderingsbeløbet. Det kan ved testamentet bestemmes, at denne ret også kan gives til aktiver, der overstiger værdien af den pågældendes arvelod mod, at arvingen betaler det overskydende beløb kontant til boet. Ægtefællens ret efter § 11, stk. 1, og § 96, stk. 2, skal respekteres.

Stk. 3. En arvelader, som efterlader sig både fælleseje og fuldstændigt særeje, kan med respekt af ægtefællens rettigheder efter § 11, stk. 1, og § 96, stk. 2, ved testamente bestemme, om en livsarvings ret til tvangsarv skal dækkes af fælles-ejet eller af særejet.

Umyndiges arv

§ 56. En arvelader kan ved testamente bestemme, hvem tvangsarv, der tilkommer en livsarving efter arveladeren skal tilfalde, hvis livsarvingen dør før det fyldte 18. år uden at have indgået ægteskab og uden at efterlade sig børn.

Fordeling af tvangsarv efter en tvangsarving, der er ude af stand til at handle fornuftmæssigt

§ 57. Justitsministeren kan tillade, at en arvelader ved testamente bestemmer, hvordan tvangsarv efter arveladeren skal fordeles ved tvangsarvingens død, hvis

- 1) tvangsarvingen ikke er i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, jf. § 79,

- 2) denne tilstand må forventes ikke at være forbigående,

- 3) tvangsarvingen ikke efterlader sig tvangsarvinger,

- 4) tvangsarvingen ikke har oprettet gyldigt testamente, og

- 5) den testamentariske disposition godkendes af en værge, der er beskikket for tvangsarvingen.

Stk. 2. Testamentariske bestemmelser efter stk. 1 får kun virkning, hvis betingelserne i nr. 3 og 4 fortsat er opfyldt ved tvangsarvingens død.

Stk. 3. Justitsministeren kan fastsætte regler om meddelelse af tilladelse efter stk. 1.

Båndlæggelse af tvangsarv

§ 58. Arveladeren kan ved testamente bestemme, at en livsarvings tvangsarv helt eller delvis skal båndlægges, når arveladeren finder, at dette er bedst for livsarvingen. Båndlæggelse kan dog kun ske for tiden, indtil livsarvingen fylder 24 år.

Stk. 2. Er livsarvingen frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, stk. 1, kan båndlæggelse også ske for tiden efter, at livsarvingen er fyldt 24 år. Ophæves fratagelsen af den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 10, ophører båndlæggelsen.

Stk. 3. Er arven af ringe værdi, kan justitsministeren eller den, justitsministeren bemyndiger dertil, fritage for opfyldelse af arveladerens bestemmelse om båndlæggelse.

§ 59. Arven skal båndlægges i en forvaltningsafdeling, der er godkendt af justitsministeren.

Stk. 2. Hvis arvingen samtykker, kan arven med justitsministerens tilladelse båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom.

Stk. 3. Justitsministeren fastsætter regler om anbringelse af myndiges båndlagte midler.

§ 60. Når arven er båndlagt, kan arvingen ikke råde over arven i levende live. Arvingen kan dog hæve renter og indtægter

Stk. 2. I den båndlagte kapital kan der, så længe arvingen lever, ikke søges fyldestgørelse af arvingens kreditorer. Det samme gælder uhævede renter indtil 6 måneder efter forfaldsdagen.

Stk. 3. Skal arvingen betale erstatning eller godtgørelse i anledning af en skade, som den pågældende forsætligt eller uagtsomt har forvoldt på person eller ting, kan det ved dom bestemmes, at båndlæggelsen ikke skal hindre, at beløbet betales af de båndlagte midler.

§ 61. Justitsministeren eller den, justitsministeren bemyndiger dertil, kan tillade, at båndlagt arv frigives, når

- 1) det er en velfærdssag for arvingen,
- 2) arven er af ringe værdi, eller
- 3) det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål.

§ 62. Indeholder testamentet bestemmelser om udbetaling af den båndlagte arv til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden, foretages udbetalingen af forvaltningsafdelingen. Afhænger det derimod af et skøn, om testamentets betingelser er opfyldt, kan udbetaling kun ske efter bestemmelse af justitsministeren eller den, justitsministeren bemyndiger hertil.

§ 63. Båndlagt arv er skilsmissesæreje. Den båndlagte arv bliver dog fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død. Arvingen og dennes ægtefælle kan ved ægtepagt bestemme, at arven skal være fuldstændigt særeje.

Stk. 2. Stk. 1 finder tilsvarende anvendelse, når en båndlæggelse ophører som følge af, at

- 1) livsarvingen fylder 24 år, jf. § 58, stk. 1,
- 2) en fratagelse af den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 10 ophæves, jf. § 58, stk. 2,
- 3) der sker fritagelse i medfør af § 58, stk. 3,
- 4) arven frigives i medfør af § 61, eller
- 5) arven udbetales i medfør af § 62

Stk. 3. Stk. 1 og 2 kan fraviges ved testamente.

Kapitel 11

Testamentarisk bestemmelse over friarv

Overtagelse efter vurdering.

§ 64. § 55, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse ved friarv.

Successionsrækkefølger

§ 65. Friarv kan ved testamente indsættes i en successionsrækkefølge, således at arven tilfalder en arving eller legatar på første plads og derefter en eller flere andre arvinger eller legatarer på anden eller senere pladser.

Stk. 2. Ved testamente kan arv eller legat ikke tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden.

Båndlæggelse af friarv

§ 66. Friarv kan båndlægges ved testamente, når arveladeren finder, at dette er bedst for arvingen. § 58, stk. 3, og §§ 59-63 finder tilsvarende anvendelse. § 59, § 60, stk. 1, 2. pkt. og stk. 2, samt § 62 kan fraviges ved testamente.

Kapitel 12

Oprettelse og tilbagekaldelse af testamente

Testationsalder

§ 67. Den, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, kan ved testamente råde over sine ejendele, jf. dog §§ 5, 10 og 11.

Stk. 2. Den, der er fyldt 15 år, kan, jf. dog §§ 5, 10 og 11, ved testamente råde over ejendele, som den pågældende selv kan råde over efter værgemålslovens § 42.

Notartestamente

§ 68. Testamente kan oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar.

Stk. 2. Notaren skal i sin påtegning på testamentet afgive erklæring om

- 1) testators identitet,
- 2) om testator er i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente,

- 3) hvilke personer der er til stede under notarialforretningen, og
- 4) andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Stk. 3. Justitsministeren fastsætter regler om notarens virksomhed, opbevaring af en kopi af testamentet, indberetning til Bil- og Personbogen og adgangen til at få oplysninger om oprettede testamenter.

Midlertidige testamenter

§ 69. Testamente kan oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en advokat.

Stk. 2. Advokaten skal i sin påtegning på testamentet afgive erklæring om

- 1) rigtigheden af dateringen,
- 2) testators identitet,
- 3) om testator er i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente,
- 4) hvilke personer der er til stede ved underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet, og
- 5) andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Stk. 3. Et testamente kan ikke oprettes efter stk. 1, hvis

- 1) testamentet begunstiger advokaten, dennes ægtefælle, samlever, beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linie, søskende eller andre nærstående,
- 2) testamentet begunstiger en person eller institution, som advokaten ved testamentets oprettelse har en sådan tilknytning til, at advokaten har haft en særlig interesse i begunstigelsen, eller
- 3) der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om advokatens habilitet.

Stk. 4. Et testamente kan oprettes for en advokat, selv om advokaten er indsat som bobestyrer.

Stk. 5. Et testamente oprettet for en advokat bortfalder, når der i 3 måneder efter oprettelsen ikke har været nogen hindring for at oprette testamente for en notar.

§ 70. Den, der på grund af sygdom eller andet nødtilfælde er forhindret i at oprette testamente for en notar eller advokat, jf. § 68 og § 69, kan på en hvilken som helst måde oprette et nødtestamente.

Stk. 2. Et nødtestamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente for en notar eller advokat.

Fordeling af sædvanligt indbo mv.

§ 71. Testamentarisk bestemmelse om, hvem der skal arve sædvanligt indbo og personlige effekter, kan oprettes skriftligt af testator ved en dateret og underskrevet erklæring.

Stk. 2. For den, der i forvejen er arving, anses en begunstivelse efter stk. 1 for en fortrinsret til inden for sin arvelod at overtage de pågældende genstande til vurderingsbeløbet, medmindre andet fremgår af den testamentariske bestemmelse.

Tilbagekaldelse af testamente

§ 72. Tilbagekaldelse eller ændring af et testamente skal ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

Stk. 2. I de tilfælde, der er omhandlet i § 54, skal et testamente, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, anses for tilbagekaldt, medmindre særlige omstændigheder taler imod det.

Stk. 3. Hvis et ægteskabslignende samliv ophører på grund af uoverensstemmelser, skal et testamente, herunder et testamente efter § 92, som en samlever har oprettet til fordel for en anden samlever, anses for tilbagekaldt, medmindre særlige omstændigheder taler imod det.

Uigenkaldelighed

§ 73. En arvelader kan forpligte sig til ikke at oprette eller tilbagekalde et testamente.

Stk. 2. Erklæringen skal afgives i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente. Er arveladeren umyndig, kræves værgens og statsamtets samtykke.

Kapitel 13

Testamentes ugyldighed og anfægtelse

§ 74. Et testamente er ugyldigt, hvis testator ikke ved oprettelsen opfyldte betingelserne i § 67, eller hvis testamentet ikke opfyldte formkravene i § 68, stk. 1, § 69, stk. 1, eller § 71, stk. 1.

§ 75. Er et testamente oprettet i medfør af § 68, skal notarens påtegning på testamentet anses som bevis for de forhold, der er omfattet af attestationen, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§ 76. Hvis der rejses indsigelse mod et testamente oprettet i medfør af § 69, skal den, der vil påberåbe sig testamentet, godtgøre, at testamentet er gyldigt oprettet.

Stk. 2. Advokatens påtegning i overensstemmelse med § 69, stk. 2, nr. 1, 2, 4 og 5, skal anses for bevis for de forhold, der er omfattet af attestationen, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§ 77. Et testamente oprettet i medfør af § 70 er ugyldigt, hvis

- 1) det ikke kan anses for sikkert, at testamentet er udtryk for testators beslutning og er oprettet af denne, eller
- 2) det må antages, at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamentet.

§ 78. En testamentarisk disposition efter § 71 er gyldig, medmindre det må antages, at den ikke er oprettet af testator, eller at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at fordele de pågældende genstande.

§ 79. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis testator ved dens oprettelse på grund af sindssygdhed, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller en lignende tilstand, manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine ejendele.

§ 80. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis den må antages at være fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, herunder ved misbrug af testators manglende dømmekraft, svaghedstilstand eller afhængighed.

§ 81. En testamentarisk bestemmelse, der på grund af en fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et indhold, der afviger fra det tilsigtede indhold, skal så vidt muligt gennemføres efter sin rette mening. Hvis denne ikke kan fastslås, er den testamentariske bestemmelse ugyldig.

§ 82. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis

- 1) testator ved oprettelsen befandt sig i en vildfarelse om omstændigheder, som var afgørende for bestemmelsen, eller
- 2) forhold, som var afgørende for bestemmelsen, efter oprettelsen har ændret sig på en sådan måde, at testator med kendskab dertil ville have tilbagekaldt bestemmelsen.

Stk. 2. Uanset stk. 1 skal bestemmelsen dog gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan fastslås.

§ 83. En testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af ejendele, som åbenbart savner fornuftig mening, er ugyldig.

§ 84. Indsigelse mod et testaments gyldighed kan rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt.

Kapitel 14
Fælles testamente

Tilbagekaldelse af en fælles testamentarisk disposition

§ 85. Ensidig tilbagekaldelse af en fælles testamentarisk disposition skal for at være gyldig meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket.

Længstlevendes testationsret

§ 86. Har ægtefæller ved en fælles testamentarisk disposition truffet bestemmelse om, hvordan arven skal fordeles ved længstlevendes død, kan den længstlevende ægtefælle ved testamente råde over friarven i boet efter længstlevende, jf. dog stk. 2

Stk. 2. Den længstlevende ægtefælle kan ikke ved testamente råde over

- 1) friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde førstafdødes særlivsarvinger, og
- 2) halvdelen af friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde fælles livsarvinger.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse, hvis den fælles testamentariske disposition indeholder anden bestemmelse om den længstlevende ægtefælles testationsret.

§ 87. § 86 finder tilsvarende anvendelse, hvor et fælles testamente er oprettet af andre end ægtefæller.

*Længstlevendes dispositionsadgang
i levende live*

§ 88. Har ægtefæller ved fælles testamente truffet bestemmelse om arvens fordeling efter den længstlevendes død, som den længstlevende ikke kan tilbagekalde, kan den længstlevende ikke tilsidesætte denne bestemmelse ved

- 1) at give gaver eller arveforskud, hvis værdi står i misforhold til formuen, eller
- 2) at indsætte en begunstiget i en livsforsikring eller lignende ordning, der er oprettet for et beløb, der står i misforhold til formuen.

Stk. 2. Har den længstlevende foretaget en disposition i strid med stk. 1, nr. 1, kan en arving efter den førstafdøde kræve dispositionen omstødt, hvis modtageren vidste eller burde vide dette.

Stk. 3. Stk. 2 finder tilsvarende anvendelse, når en livsforsikring eller lignende ordning omfattet af stk. 1, nr. 2, kommer til udbetaling til en begunstiget.

Stk. 4. Efter den længstlevende ægtefælles død finder stk. 2 og 3 ikke anvendelse i det omfang, den pågældende arving kan opnå dækning for sin arveret ved, at der ydes den pågældende vederlag af det beholdne bo, jf. § 90.

Stk. 5. Stk. 2-4 finder ikke anvendelse, hvis dette er udelukket ved testamentet.

§ 89. Omstødsessag efter § 88 anlægges ved skifteretten i den retskreds, hvor den længstlevende ægtefælle har hjemting, jf. retsplejelovens §§ 235 og 236, eller hvor dødsboet efter den længstlevende ægtefælle behandles, jf. lov om skifte af dødsboer § 2. Skifteretten afgør sagen ved dom. Retsplejelovens §§ 226 og 227 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. En sag efter § 88, stk. 2, skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til fuldbyrdelsen af gaven eller arveforskuddet.

Stk. 3. En sag efter § 88, stk. 3, skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen.

§ 90. Har den længstlevende ægtefælle ved dispositioner som nævnt i § 88 væsentligt formindsket sin formue ved begunstiggelse af en arving, kan en anden arving, når boet skiftes, kræve vederlag af det beholdne bo.

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis dette er udelukket ved testamente.

§ 91. §§ 88-90 finder tilsvarende anvendelse, hvor et fælles testamente er oprettet af andre end ægtefæller.

Udvidet samlevertestamente

§ 92. To personer kan ved testamente bestemme, at de vil arve hinanden og arves, som var de ægtefæller, hvis de i testamentet erklærer, at de

- 1) opfylder betingelserne for at kunne indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden, og
- 2) lever sammen på fælles bopæl, og
 - a) venter, har eller har haft et fælles barn, eller
 - b) ved testamentets oprettelse har levet sammen på fælles bopæl i et ægte-skabslignende forhold de sidste to år, og
- 3) ikke efter denne bestemmelse har oprettet testamente, hvorefter en anden samlever har arveret.

Stk. 2. En fælles bopæl anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution.

Stk. 3. Det kan ikke i et testamente efter stk. 1 bestemmes, at lovens regler om arv vedrørende fælleseje, herunder reglerne om uskiftet bo, skal finde anvendelse.

Stk. 4. Et testamente efter stk. 1 indebærer ikke, at § 10 finder anvendelse.

§ 93. Et testamente efter § 92 er ugyldigt, hvis parterne på tidspunktet for testamentets oprettelse ikke opfyldte betingelserne i § 92, stk. 1, nr. 2 og 3, og § 6 eller § 9 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning for at indgå ægteskab eller registreret partnerskab.

§ 94. Testamentariske bestemmelser efter § 92 bortfalder, hvis parterne indgår ægteskab med hinanden, eller hvis en part indgår ægteskab med en anden.

Kapitel 15

Ægtefælles testamentariske bestemmelse

om

overtagelse efter vurdering

§ 95. En ægtefælle kan ved testamente råde over enkelte genstande inden for sit fuldstændige særeje.

§ 96. En ægtefælle, som efterlader sig aktiver, der er fælleseje i boet, kan ved testamente råde over genstande, som tilhører den pågældende, og som ligger inden for så stor en del af fællesboet, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne.

Stk. 2. Ægtefællen kan dog kun med den anden ægtefælles samtykke testere over:

- 1) fast ejendom eller andelsbolig, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet,
- 2) indbo i det fælles hjem,
- 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber, eller
- 4) et motorkøretøj, der har været anvendt af den anden ægtefælle.

Kapitel 16

Permutation

§ 97. Har testator pålagt en arving en bestemt anvendelse af arven eller indskrænkninger i rådigheden over arven, kan justitsministeren tillade ændring af den testamentariske bestemmelse herom, når særlige grunde taler for det.

Stk. 2. Ved afgørelse efter stk. 1 bør der navnlig lægges vægt på testationens formål og karakter, ændrede forhold siden testamentets oprettelse, bestemmelsens gennemførlighed og hensigtsmæssighed samt hensynet til arvingen.

Stk. 3. Har testator indsat nogen til at påse overholdelsen af en bestemmelse som nævnt i stk. 1, kan ændring ikke ske uden dennes samtykke, medmindre særlige omstændigheder taler for det.

Kapitel 17

Dødsgaver mv.

§ 98. Reglerne om testamente finder tilsvarende anvendelse på

- 1) gaver, der gives i giverens levende live, men som er bestemt til at opfyldes efter giverens død, og
- 2) gaver, der er givet kort før giverens død på et tidspunkt, hvor døden må anses for nært forestående, og giveren var klar over dette.

Stk. 2. Stk. 1, nr. 2, gælder ikke for sædvanlige gaver.

Kapitel 18

Overlevelseskravet

§ 99. Arveret tilkommer, medmindre andet er bestemt ved testamente, den, som lever ved arveladerens død, eller som er undfanget forinden og senere bliver levende født.

Stk. 2. Er to, som havde arveret efter hinanden, døde, uden at det vides, hvem der er død først, anses den ene ikke for at have overlevet den anden.

Kapitel 19

Arv, som tilfalder staten

§ 100. Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, tilfalder afdødes formue staten.

Stk. 2. Hvis arven tilfalder staten, kan justitsministeren efter anmodning bestemme, at arven skal fordeles i overensstemmelse med bestemmelserne i et anfægteligt testamente, hvis testamentet må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje.

Stk. 3. Hvis arven tilfalder staten, og forholdene særligt taler for det, kan justitsministeren endvidere efter anmodning afstå arven helt eller delvis til

- 1) afdødes samlever,
- 2) personer, der er opvokset hos afdøde som dennes sted- eller plejebørn,
- 3) personer, som er opvokset sammen med afdøde som dennes pleje- eller sted-søskende,
- 4) afdødes slægtninge i tilfælde, hvor formuen helt eller delvis stammer fra en fælles slægtning, eller
- 5) andre personer eller institutioner, som stod den afdøde nær.

Stk. 4. Justitsministeren fastsætter regler om forvaltningen af boer, hvor staten er arving.

§ 101. Justitsministerens afgørelser efter § 100, stk. 2 og 3, kan inden 3 måneder fra afgørelsen indbringes for den skifteret, hvor dødsboet behandles, jf. lov om skifte af dødsboer § 2.

Stk. 2. Skifteretten træffer afgørelse ved dom.

Stk. 3. Retsplejelovens §§ 226 og 227 finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 20

Reguleringsbestemmelser

§ 102. Beløbsgrænserne i § 5, stk. 2, § 11, stk. 2, og § 40, stk. 1, reguleres årligt pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt eller fratrukket tilpasningskvotienten for det pågældende finansår, jf. loven om en satsreguleringsprocent. Reguleringen sker på grundlag af den på reguleringstidspunktet gældende beløbsgrænse før afrunding. Det regulerede beløb afrundes opad til det nærmeste hele kronebeløb, der kan deles med 10.000.

Stk. 2. Justitsministeren bekendtgør årligt reguleringerne.

Kapitel 21

Forholdet til fremmed lovgivning

§ 103. Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om arv. Disse overenskomster finder anvendelse her i riget efter bekendtgørelse i overensstemmelse med de gældende regler.

Stk. 2. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om arv.

Kapitel 22

Ikrafttræden og overgangsregler

§ 104. Loven træder i kraft den ...

Stk. 2. Loven finder anvendelse, når arveladeren er død efter lovens ikrafttræden, medmindre andet følger af §§ 105-107. Er arveladeren død før lovens ikrafttræden, finder de hidtil gældende regler fortsat anvendelse, medmindre andet følger af § 108.

§ 105. Hvis et barn uden for ægteskab er født før 1. januar 1938, bestemmes dets ret til arv efter faderen og hans slægt og disses ret til arv efter barnet efter den før 1. januar 1938 gældende ret.

§ 106. Har en længstlevende ægtefælle udtaget boet efter sin ægtefælle efter den hidtil gældende arvelovs § 7 b, stk. 2, finder reglerne i den nævnte lovs § 7 b, stk. 2, 2. pkt., jf. § 7, stk. 2 og 3, anvendelse ved den længstlevende ægtefælles død, selv om denne dør efter lovens ikrafttræden.

§ 107. Testamenter og andre arveretlige retshandler samt tilbagekaldelser heraf, som ikke opfylder lovens krav med hensyn til habilitet og form, er gyldige, hvis de er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med de regler, der var gældende ved oprettelsen eller tilbagekaldelsen.

Stk. 2. Bestemmelser om arveafkortning, truffet i overensstemmelse med §§ 10-13 i arveforordning af 21. maj 1845 bevarer deres retsvirkning, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

Stk. 3. Testamenter, som før den 1. april 1964 er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845, § 27, 1. punktum, bevarer retsvirkning i henhold til denne bestemmelse, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

§ 108. § 15 finder tillige anvendelse i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har arvet den førstafdøde efter den hidtil gældende arvelovs § 7, stk. 1.

Stk. 2. §§ 24-34 anvendes også på uskiftede boer, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden, men ikke før den 1. april 1964. § 31, stk. 2, finder dog kun anvendelse, hvis den disposition, der kan medføre omstødelse, er foretaget efter lovens ikrafttræden.

Stk. 3. Frigivelse af båndlagt arv efter § 61, nr. 3, kan også ske i tilfælde, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Stk. 4. § 88 finder anvendelse på dispositioner, der foretages efter lovens ikrafttræden, uanset om førstafdøde er død før lovens ikrafttræden.

Stk. 5. § 97 finder også anvendelse, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

§ 109. Ved lovens ikrafttræden ophæves:

- 1) Den hidtil gældende arvelov, jf. lovbekendtgørelse nr. 727 af 14. august 2001.
- 2) § 5, 1. punktum, i forordning af 13. maj 1769 om selveierbønder og de dem forundte fordele.
- 3) §§ 1-10 og 12 i forordning af 22. november 1837 angående den selveierbønder hjemlede testationsfrihed
- 4) Plakat af 17. marts 1847
- 5) § 26 og § 27, 2. pkt., i forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv.

§ 110. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til kapitel 1

Kapitel 1 indeholder regler om slægtens legale arveret, livsarvingers tvangsarv og slægtsarvingers adgang til overtagelse efter vurdering

Til §§ 1-4

Bestemmelserne svarer med sproglige moderniseringer til de gældende bestemmelser i arvelovens §§ 1-4.

Der henvises til kapitel 4.3.

Til § 5

Det foreslås i *stk. 1*, at livsarvingernes tvangsarvebrøk nedsættes fra $\frac{1}{2}$ til $\frac{1}{4}$ af den legale arv.

Der kan ikke ved testamente rådes over tvangsarv, medmindre dette er hjemlet ved lov. Lovudkastets kapitel 10 (§§ 55-63) indeholder regler om adgangen til at råde over tvangsarv ved testamente. Der kan også i anden lovgivning være fastsat regler herom, jf. f.eks. lov om ægteskabets retsvirkninger § 28 a, jf. § 28 (arveladers adgang til at træffe bestemmelse om, at arven skal være særeje).

I *stk. 2* foreslås det som noget nyt, at arveladeren ved testamente har mulighed for at begrænse tvangsarven til hvert af sine børn til en værdi af 1 mio. kr. Reg-

len vil selvsagt kun have betydning, hvis boet er så stort, at tvangsarven efter stk. 1 for hvert af arveladerens børn udgør mere end 1 mio. kr.

Princippet i den gældende lovs § 1, stk. 2, gælder også her. Er et barn død, træder dets børn således i dets sted, og arveladeren kan begrænse hvert af børnebørnernes arv til deres andel af 1 mio. kr. På tilsvarende måde arver fjernere livsarvinger. I tilfælde, hvor arveladerens barn er afgået ved døden, men hvor barnet efterlader sig børnene B1 og B2, kan tvangsarven for hvert barnebarn begrænses til 500.000 kr. Efterlader barnet sig 5 børn, kan tvangsarven for hvert barnebarn begrænses til 200.000 kr.

Både efter stk. 1 (en fjerdedel af livsarvingens arvelod) og stk. 2 (begrænsningen til 1 mio. kr.) er der tale om bruttoangivelser, hvoraf livsarvingen skal betale boafgift efter boafgiftslovens almindelige regler, jf. lovens § 1.

Det foreslås, at beløbsgrænsen i stk. 2 skal reguleres efter lovudkastets § 102.

Der henvises til kapitel 6.3.1.

Til § 6

I *stk. 1* fastslås det, arvingerne er berettiget til for deres arvelod at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. Ved arvingerne forstås slægtsarvinger, jf. §§ 1-4. Alle aktiver bør ligesom efter gældende ret kunne overtages af en arving til vurderingsbeløbet, smh. betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer, s. 330f. Retten gælder kun i det omfang, arveladeren ikke har truffet anden bestemmelse i sit testamente, jf. § 8.

Efter *stk. 2* skal det afgøres ved lodtrækning, hvem der skal overtage et aktiv, hvis der er flere arvinger, der ønsker at overtage det. Samtidig foreslås det dog, at en arving skal have fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende. Dette kan f.eks. gælde afdødes sommerhus, der

har en særlig erindringsværdi for arvingen, og som arvingen som den eneste af arvingerne gennem mange år har brugt. Ved aktiver med særlig erindringsværdi tænkes dog først og fremmest på billeder, møbler, breve, smykker, kunstgenstande og samlinger af f.eks. frimærker eller mønter, jf. Svend Danielsen, Arve-loven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 259.

I *stk. 3* fastslås det, at ægtefællens ret efter § 11, stk. 1, og §§ 12-14 skal respekteres.

Der henvises til kapitel 20.3.1.1.1.

Til § 7

Stk. 1 indebærer, at en arving, der ejer en andel af et aktiv i sameje med boet, er berettiget til for sin arvelod at overtage boets andel af aktivet til vurderingsbeløbet.

Det foreslås endvidere, at arvingen har udløsningsret. Dette indebærer, at arvingen er berettiget til at overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger, hvis værdien af aktivet overstiger arvelodden.

Overtagelsesretten gælder ikke for aktiver, der er omfattet af ægtefællens ret til forlodsudtagelse efter § 11, stk. 1, og heller ikke for fællesejeaktiver som nævnt i § 96, stk. 2, som ægtefællen ønsker at overtage efter § 12. Ægtefællens ret efter § 13, stk. 3, skal også respekteres. Det følger heraf, at ægtefællen har fortrinsret til at overtage aktiv, der er fuldstændigt særeje i boet, og som ejes af ægtefællen i sameje med boet. Dette gælder dog ikke, hvis aktivet har særlig erindringsværdi for en særlivsarving, medmindre aktivet er omfattet af ægtefællens ret til forlodsudtagelse efter § 11, stk. 1.

Det følger af *stk.* 2, at det skal afgøres ved lodtrækning, hvem der skal have boets andel af aktivet, hvis der er flere arvinger (samejere), der ønsker at overtage den samme andel af et aktiv.

§ 7 gælder kun i det omfang, andet ikke er bestemt ved en samejeoverenskomst mv. Dette gælder dog ikke, hvis en bestemmelse i en samejeoverenskomst reelt alene må anses for en dødsdisposition, der kræver iagttagelse af testamentsreglerne. § 7 finder endvidere ikke anvendelse, hvis arveladeren har rådet over aktivet ved testamente, jf. § 8.

Der henvises til kapitel 20.3.1.1.2.

Til § 8

Forslaget til § 8 indebærer, at §§ 6 og 7 ikke finder anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente.

Der henvises til kapitel 20.3.1.1.1. og 20.3.1.1.2.

Til kapitel 2

Kapitel 2 indeholder regler om ægtefællens legale arveret, tvangsarv og adgangen til overtagelse efter vurdering.

Ægtefællens arveret forudsætter, at der foreligger et gyldigt indgået ægteskab. Arveretten ophører ved separation og skilsmisse. Det kræves ikke, at ægteskabet har varet en vis tid. Også et ægteskab indgået på dødslejet giver arveret.

Til § 9

Stk. 1 svarer til den gældende bestemmelse i arvelovens § 6 med den væsentlige ændring, at ægtefællens legale arvebrøk forhøjes fra 1/3 til 1/2.

Stk. 2 svarer til den gældende arvelovs § 7, stk. 1. Bestemmelserne om fordeling af boet efter den længstlevende ægtefælle mellem de to ægtefællers slægter, som i dag findes i § 7, stk. 2-3, er flyttet til et særskilt kapitel 3 om svogerskabsarv.

Der henvises til kapitel 5.3.1.

Til § 10

Forslaget til § 10 viderefører den gældende regel i arvelovens § 25, hvorefter halvdelen af ægtefællens legale arv er tvangsarv. Reelt indebærer udvalgets lovudkast imidlertid en styrkelse af ægtefællens retsstilling, fordi ægtefællens legale arv i lovudkastets § 9, stk. 1, foreslås hævet til halvdelen af den førstafdøde ægtefælles bo i tilfælde, hvor den førstafdøde ægtefælle efterlader sig livsarvinger.

Der henvises til kapitel 6.3.2.

Til § 11

Stk. 1 svarer til den gældende arvelovs § 7 a, stk. 1 og 2.

For så vidt angår genstande, som er erhvervet til børnenes brug, foreslås det dog præciseret, at genstandene skal være erhvervet til brug for mindreårige børn, dvs. børn under 18 år. Hvis en genstand er erhvervet til et mindreårigt barns brug, er det ikke en betingelse for udøvelse af forlodsretten, at genstandens værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Dette krav stilles kun for så vidt angår ægtefællens forlodsret til genstande erhvervet til dennes personlige brug. Hvis genstanden ejes af barnet, er der ikke behov for en udtagelsesregel. I denne situation går genstanden direkte til barnet.

Reglerne, som gælder i alle dødsboer – store som små – giver under de i lovtæksten angivne betingelser ret til *forlods* udtagelse. Udtagelsen belaster altså ikke den længstlevende ægtefælles boslodskrav ved opgørelsen af et fællesbo og heller ikke kravet i henhold til den foreslåede regel i stk. 2 (500.000 kronersreglen). Udtagelsesretten kan også gøres gældende overfor effekter – f.eks. smykker – som hørte til den afdøde ægtefælles bodel eller særeje.

En længstlevende ægtefælles påberåbelse af stk. 1 vil i mange tilfælde bevirke, at et dødsbo kan slutes uden skiftebehandling. Reglen vil derfor i praksis også blive påberåbt af en længstlevende ægtefælle, der som enearving ville have kunnet overtage hele boet i medfør af § 9, stk. 2.

Reglerne om fordeling af arven efter den længstlevende ægtefælle ved dennes død findes i § 16.

Stk. 2 erstatter den gældende regel i arvelovens § 7 b, stk. 2, hvorefter den længstlevende ægtefælle altid kan udtage så meget af boet, at det sammenlagt med den længstlevende ægtefælles bos- og arvelod og eventuelle fuldstændige særeje udgør 200.000 kr. (2006). Det foreslås, at beløbsgrænsen forhøjes til 500.000 kr., der som hidtil skal pristalsreguleres, jf. § 102. Hvis førstafdødes arvinger finder, at værdiansættelserne er for lave, og deres arveret derfor uberettiget beskæres, må dette spørgsmål afklares af skifteretten inden beregning af suppleringsarv.

Af *stk. 3* fremgår det, at forsørgertabserstatning, livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der kommer til udbetaling til den længstlevende ægtefælle i anledning af dødsfaldet, skal indgå ved beregningen efter *stk. 2*. Alle typer ydelser uanset art, der tjener et forsørgelsesformål, er omfattet af *stk. 3*, dog med den væsentlige modifikation, at løbende livsbetingede ydelser ikke skal indgå ved beregningen. Bestemmelsen omfatter både ydelser, der udbetales fra obligatoriske og frivillige pensionsordninger, og det er uden betydning, om pensionsordningen er privat, eller der er tale om en arbejdsmarkedsordning, ATP-

ordning, indekstrakt mv. Reglen finder anvendelse på både engangsbeløb og løbende ydelser, der ikke er livsbetingede, f.eks. en ratepension. Bestemmelsen omfatter beløb, der udbetales fra både førstafødtes og længstlevendes livsforsikringer samt pensionsordninger og lignende ordninger. Også en ulykkeslivsforsikring, der kommer til udbetaling til længstlevende i anledning af dødsfaldet, skal medregnes.

Længstlevendes øvrige rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, skal kun medregnes i den udstrækning, de ville indgå i lighedelingen på et skifte i den længstlevende ægtefælles levende live, hvis de var fælleseje, jf. 2. pkt. Længstlevende kan således f.eks. holde sine egne indekstrakter uden for opgørelsen efter stk. 2.

Af § 16 a, stk. 1, i det forslag til lov om ændring af lov om ægteskabets retsvirkninger og lov om skifte af fællesbo m.v. (Pensionsrettigheders behandling ved død samt separation og skilsmisse) (L 146), som familie- og forbrugerministeren den 26. januar 2006 har fremsat på grundlag af Ægtefællepensionsudvalgets betænkning (bet. 1466/2005), fremgår det, at den længstlevende ægtefælle ved skifte efter en ægtefælles død udtager egne pensionsrettigheder og lignende rettigheder forlods af boet. Beløb fra kapitalpensionsrettigheder eller fra lignende rettigheder samt supplerende engangsydelser, der allerede er udbetalt, udtages efter § 16 a, stk. 2, endvidere forlods i det omfang beløbene ikke må anses for at være forbrugt, medmindre de ved udbetalingen har mistet karakteren af pensionsopsparing. Tilsvarende gælder indtægter af og surrogater for beløbene.

Stk. 3, 2. pkt., i Arvelovsudvalgets udkast indebærer endvidere, at f.eks. en erhvervsevnetabserstatning, som længstlevende har fået udbetalt, ikke vil indgå i beregningen af retten til suppleringsarv, hvad enten erstatningen er fælleseje eller særeje, fordi den – hvis den var fælleseje – under alle omstændigheder ville kunne udtages forlods, jf. erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, jf. § 5.

Det afgøres i øvrigt efter de særlige regler, der gælder for disse rettigheder, om surrogater og indtægter skal indgå i beregningen af retten til suppleringsarv.

Om baggrunden for reglen i stk. 3 henvises til kapitel 5.3.2.

I *stk. 4* foreslås det som noget nyt, at en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle uanset *stk. 2* kan overtage et aktiv mod at betale vurderingsprisen kontant til boet, hvis aktivet har en særlig erindringsværdi for den pågældende, medmindre aktivet er omfattet § 11, *stk. 1*, eller der er tale om et fællesejektiv som nævnt i § 96, *stk. 2*.

Reglen indebærer, at der gives en særlivsarving en køberet til aktiver med særlig erindringsværdi for den pågældende. Særlivsarvingen skal betale vurderingsprisen kontant til boet. I det omfang, der er en arvelod til den pågældende i boet, vil betaling kunne ske ved modregning heri. Særlivsarvingen køber aktivet af boet, og der er derfor ikke tale om en disposition, der forøger arvelodden og dermed har betydning for betalingen af boafgift.

Reglen er begrænset til at gælde særlivsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle. Baggrunden herfor er, at fælles livsarvinger arver ved den længstlevende ægtefælles død og på dette tidspunkt får mulighed for at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet i det omfang, aktiverne stadig er i behold, jf. §§ 6-8. En tilsvarende retsstilling opnår særlivsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle ikke, medmindre ægtefællerne i et fælles testamente har bestemt, at særlivsarvingen skal arve længstlevende.

Reglen vil næppe få større praktisk betydning, når der er tale om fællesejaktiver, fordi § 11, *stk. 1*, og § 96, *stk. 2*, vil kunne udtømme fællesboets aktiver med mulig særlig erindringsværdi. Reglen kan dog f.eks. tænkes anvendt i tilfælde, hvor en særlivsarving ønsker at overtage et smykke eller lignende, som ikke er omfattet af ægtefælless ret efter § 11, *stk. 1*, eller hvor særlivsarvingen ønsker at overtage en ting, som ikke er omfattet af § 96, *stk. 2*, nr. 2, f.eks. en frimær-

kesamling. En køberet for særlivsarvingen vil kunne få større praktisk betydning for aktiver, der er fuldstændigt særeje i boet, fordi særejeaktiver ikke er omfattet af § 96, stk. 2. Det er ikke usædvanligt, at indbo, der gennem mange år har været i en bestemt families eje, gøres til fuldstændigt særeje for modtageren i forbindelse med, at indboet overdrages til en yngre generation i familien.

Der henvises til kapitel 5.3.2.

Til § 12

I *stk. 1* foreslås det, at den længstlevende ægtefælle for sin bos- og arvelod har ret til at overtage aktiver, der er fælleseje i dødsboet, til vurderingsbeløbet.

Efter *stk. 2* har ægtefællen fortrinsret, hvis ægtefællen og en arving ønsker at overtage det samme aktiv. Førstafdødes særlivsarving har dog efter forslaget fortrinsret til at overtage et aktiv, hvis dette har særlig erindringsværdi for den pågældende, og det ikke er omfattet af § 11, stk. 1, eller der ikke er tale om et fællesejeaktiv som nævnt i § 96, stk. 2.

Det følger af *stk. 3*, at ægtefællen har udløsningsret. Dette indebærer, at ægtefællen er berettiget til at overtage boets andel af aktivet mod at betale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger, hvis værdien af aktiverne overstiger arvelodden.

Der henvises til kapitel 20.3.2.1.1.

Til § 13

I *stk. 1* fastsættes det, at den længstlevende ægtefælle inden for sin arvelod af afdødes fuldstændige særeje har ret til at overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Stk. 2 indebærer, at ægtefællen har fortrinsret, hvis ægtefællen og en arving ønsker at overtage det samme aktiv. En særlivsarving har dog fortrinsret til at overtage et aktiv, der har særlig erindringsværdi for den pågældende, medmindre aktivet er omfattet af ægtefællens forlodsret efter § 11, stk. 1.

Stk. 3 er nyt. Bestemmelsen indebærer, at en ægtefælle, der ejer en andel af et aktiv i sameje med boet, har fortrinsret til at overtage boets andel af aktivet til vurderingsprisen, når samejeaktivet er fuldstændigt særeje i boet. Kun hvis et aktiv har en særlig erindringsværdi for en særlivsarving, og aktivet ikke er omfattet af § 11, stk. 1, må ægtefællens ret vige. Overtagelsesretten gælder, selv om værdien af det pågældende aktiv overstiger arvelodden, men ægtefællen skal i givet fald indbetale det overskydende beløb kontant til boet.

Stk. 3 gælder kun i det omfang, andet ikke er bestemt ved en samejeoverenskomst, interessentskabskontrakt mv. Dette gælder dog ikke, hvis en bestemmelse i en samejeoverenskomst mv. reelt alene må anses for en dødsdisposition, der kræver iagttagelse af testamentsreglerne. *Stk. 3* finder endvidere ikke anvendelse, hvis arveladeren har rådet over aktivet ved testamente, jf. § 14.

Der henvises til kapitel 20.3.2.1.2.

Til § 14

Bestemmelsen indebærer, at §§ 12 og 13 ikke finder anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente, jf. §§ 95 (fuldstændigt særeje) og 96 (fælleseje).

Der henvises til kapitel 20.3.2.1.1. og 20.3.2.1.2.

Til kapitel 3

Dette kapitel indeholder reglerne om fordeling af boet efter en længstlevende ægtefælle, som har arvet den førstafdøde som dennes enearving i henhold til § 9, stk. 2, eller et testamente med samme indhold, eller som har udtaget boet i medfør af 500.000 kr. reglen i § 11, stk. 2.

Bestemmelserne modsvarer den gældende arvelovs § 7, stk. 2 og 3, og § 7 b, stk. 2, 2. pkt.

Til § 15

Bestemmelsen modsvarer den gældende arvelovs § 7, stk. 2 og 3, og vedrører fordelingen af arven efter den længstlevende ægtefælle i de tilfælde, hvor den førstafdøde ægtefælle ikke efterlod sig nogen livsarvinger, og den efterlevende ægtefælle derfor var enearving. I disse tilfælde er udgangspunktet, at arven efter længstlevende skal deles med halvdelen til hver ægtefælles slægtsarvinger.

Stk. 1 svarer til den gældende lovs § 7, stk. 2, 1. pkt., idet det dog foreslås, at reglerne om deling mellem de to slægter også skal finde anvendelse i de tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har arvet i henhold til et testamente. En sådan testamentarisk bestemmelse er i og for sig overflødig, da den blot svarer til de legale regler. Reglerne finder kun anvendelse, hvis førstafdøde ikke efterlod sig livsarvinger, og altså ikke i tilfælde, hvor længstlevende arver i henhold til et testamente i konkurrence med førstafdødes livsarvinger.

Som efter de hidtil gældende regler følger det af stk. 1, nr. 1 og 4, at delingsreglerne ikke finder anvendelse, hvis den længstlevende ægtefælle har indgået nyt ægteskab - uanset om dette er ophørt ved skilsmisse eller død - eller hvis den længstlevende ægtefælle efterlader sig livsarvinger. I disse tilfælde tilfalder hele boet efter længstlevende dennes arvinger, og førstafdødes slægt arver intet. Som en konsekvens af de nye regler om udvidede samlevertestamenter i § 92 foreslås

det i nr. 2 og 3, at delingsreglerne heller ikke skal finde anvendelse i tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle har arvet en samlever i henhold til et udvidet samlevertestamente, eller hvor længstlevende efterlader sig en samlever, der er arveberettiget i henhold til et sådant testamente. I disse situation tilfalder hele boet efter længstlevende således samleveren, medmindre længstlevende også efterlader sig livsarvinger.

Stk. 2 svarer til den gældende lovs § 7, stk. 2, 2. pkt.

Stk. 3 er nyt og har til formål at regulere den situation, hvor en eller begge ægtefæller har truffet bestemmelse ved testamente over en del af boet, men ikke hele boet. I sådanne tilfælde foreslås det, at den del af boet, der ikke er truffet bestemmelse om, deles i overensstemmelse med stk. 1 og 2, medmindre andet må anses for at følge af testamentet. At andet følger af testamentet kan f.eks. være tilfældet, hvis testamentet må forstås sådan, at længstlevende kun har haft til hensigt at fordele den halvdel af arven, der efter § 15, stk. 1, skal tilfalde den pågældendes slægt, og ikke at berøre den halvdel, der skal tilfalde førstafdødes slægt. Hvis f.eks. længstlevendes testamente bestemmer, at "arven til min slægt skal deles mellem mine to søstre" må det som udgangspunkt forstås sådan, at halvdelen af arven efter længstlevende skal deles mellem de to søstre, mens den anden halvdel skal deles mellem førstafdødes slægtninge efter loven. Det er uden betydning for reglens anvendelse, om der er tale om et fællestestamente eller om et testamente oprettet af en af ægtefællerne alene. Det er endvidere i sig selv uden betydning, om testamentet begunstiger en af ægtefællernes slægtninge eller en ubeslægtet person eller en organisation.

Stk. 4 svarer til den gældende lovs § 7, stk. 3.

Der henvises til kapitel 5.3.3.

Til § 16

Bestemmelsen indeholder regler om fordelingen af arven efter længstlevende i tilfælde, hvor denne har benyttet sig af reglen i § 11, stk. 2, om ret til at udtage indtil 500.000 kr. Bestemmelsen erstatter den gældende regel i § 7 b, stk. 2, 2. pkt., som i praksis har givet anledning til fortolkningstvivl.

Stk. 1 opregner betingelserne for, hvornår delingsreglerne finder anvendelse. Som efter § 15 finder reglerne ikke anvendelse, hvis længstlevende har indgået nyt ægteskab, har arvet en samlever i henhold til et samlevertestamente eller efterlader en samlever, der er arveberettiget i henhold til et samlevertestamente. I modsætning til § 15, der kun vedrører barnløse ægtefæller, finder delingsreglerne imidlertid også anvendelse i tilfælde, hvor en eller begge ægtefæller efterlader sig livsarvinger. Reglerne finder anvendelse i alle tilfælde, hvor længstlevende benytter reglen i § 11, stk. 2, uanset om længstlevende udtager hele boet i medfør af reglen, eller længstlevende alene supplerer sin arvelod op til de 500.000 kr.

Stk. 2-7 indeholder reglerne om fordelingen af arven mellem førstafdødes og længstlevendes arvinger afhængig af, om henholdsvis førstafdøde og længstlevende efterlader sig livsarvinger, alene slægtsarvinger, dvs. legale arvinger, der ikke er livsarvinger, eller ingen arvinger.

Er der ved længstlevendes død livsarvinger efter begge ægtefæller, deles boet med halvdelen til hver livsarvingsgruppe, jf. stk. 2, 1. pkt. Er der alene livsarvinger efter længstlevende, arver disse alene, jf. stk. 2, 2. pkt. Førstafdødes slægtsarvinger tager således som efter gældende ret ikke arv i konkurrence med længstlevendes livsarvinger.

Er der livsarvinger efter førstafdøde, mens længstlevende alene efterlader sig udarvinger, deles boet med halvdelen til førstafdødes livsarvinger og halvdelen til længstlevendes udarvinger, jf. *stk. 3*. Er der ingen arvinger efter længstlevende, arver førstafdødes livsarvinger alene.

Stk. 4 regulerer den situation, hvor der ved længstlevendes død ikke er livsarvinger efter nogen af ægtefællerne. Her deles boet som efter gældende ret med halvdelen til hver ægtefælles slægtsarvinger. Er der ingen arvinger efter den ene ægtefælle, arver den anden ægtefælles arvinger alene.

Stk. 5 svarer til den foreslåede bestemmelse i § 15, stk. 4, og regulerer den situation, hvor en eller begge ægtefæller har truffet bestemmelse over en del af boet ved testamente. Der henvises til bemærkningerne til § 15, stk. 4.

I *stk. 6* foreslås det, at legal arv, som en særlivsarving har modtaget ved den førstafdøde ægtefælles død, skal fradrages i arv, som særlivsarvingen modtager efter den længstlevende ægtefælle i medfør af stk. 2 og 3. Om baggrunden for reglen henvises til kapitel 5.3.3.

Det er arvets værdi ved modtagelsen, der skal lægges til grund ved fradraget, dvs. der skal ikke foretages nogen regulering, heller ikke selvom der er gået mange år siden dødsfaldet.

I *stk. 7* bestemmes, at de legale delingsregler i stk. 2-6 ikke er til hinder for, at længstlevende ved testamente kan råde over hele boet.

Der henvises til kapitel 5.3.3.

Til kapitel 4

Kapitel 4 indeholder regler om den længstlevende ægtefælles adgang til uskiftet bo.

Til § 17

Bestemmelsen svarer med en sproglig modernisering til arvelovens § 8. Uskiftet bo omfatter alene fælleseje. Boet kan således udleveres til uskiftet bo med formue, der er fælleseje (formuefællesskab), rent skilsmisssæreje, ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, hvor den førstafdøde ægtefælles formue bliver til fælleseje ved dennes død, og med andele i brøkdelsærejer, der er eller bliver fælleseje ved den første ægtefælles død.

Retten til uskiftet bo med fællesbørn gælder også, hvis den førstafdøde ægtefælle efterlader sig særlivsarvinger, idet der da enten kan skiftes med dem, eller de kan samtykke i, at ægtefællen er i uskiftet bo, jf. § 18.

Til § 18

Bestemmelsen svarer med enkelte sproglige moderniseringer til arvelovens § 9. Skiftes et bo, hvor den længstlevende ægtefælle har overtaget forsørgelsespligten over for førstafdødes mindreårige særlivsarvinger, bortfalder forsørgelsespligten.

Til § 19

Stk. 1-3 udbygger arvelovens § 10, hvorefter et bo ikke kan udleveres til uskiftet bo, hvis ægtefællen er under konkurs eller ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Bestemmelsens formål er at hindre, at den førstafdøde ægtefælles arvinger kan blive stillet ringere på et skifte efter et uskiftet bo end ved et skifte straks.

Ved vurderingen af, om den længstlevende ægtefælle er insolvent, skal der for det første tages stilling til, om længstlevendes bodel udviser en underbalance. Har ægtefællerne fælles gæld, skal gælden placeres hos den ægtefælle, der endeligt skal bære gælden. Kan gælden ikke helt eller delvist placeres hos en af ægtefællerne, må halvdelen placeres hos hver ægtefælle. En eventualgæld må kurs-

fastsættes. Længstlevendes skilsmissesæreje, der ved dødsfaldet er blevet til fælleseje, anses i denne forbindelse for at høre til bodelen. Medregnes må endvidere overskydende gæld på den længstlevende ægtefælles fuldstændige særeje og en mulig overskydende gæld på de midler, der er omfattet af lovudkastets § 23, idet ægtefællen over for kreditorerne hæfter med bodelen for en sådan overskydende gæld.

For det andet skal der tages hensyn til en eventuel arv af førstafdødes fuldstændige særeje, i det omfang denne arv vil indgå i det uskiftede bo eller udligne en underbalance på den længstlevendes øvrige midler.

Tilsvarende gælder for erstatnings-, forsikrings- og pensionsbeløb, der tilfalder længstlevende i anledning af førstafdødes død.

Efter *stk. 2*, som er nyt, kan skifteretten tillade, at boet udleveres til uskiftet bo, hvis en underbalance efter boets forhold må anses for at være af underordnet betydning. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor hele boet hører til den førstafdøde ægtefælles bodel, og ægtefællerne har ordnede økonomiske forhold, men hvor den længstlevende har en mindre studiegæld. Gældens karakter kan også indgå i vurderingen. Hvis der er tale om en ren forbrugsgæld, der eventuelt løbende er steget, vil det være et moment, der kan tale imod en udlevering til uskiftet bo. Tilsvarende gælder, hvis ægteskabet har været ganske kortvarigt.

Ved *stk. 3*, som er nyt, fastsættes det for det første, at førstafdødes livsarvinger kan tillade udlevering til uskiftet bo i tilfælde, hvor der foreligger insolvens efter *stk. 1*, og skifteretten ikke dispenserer efter *stk. 2*. Er der umyndige livsarvinger, må statsamtets tiltrædelse indhentes efter kapitel 2 i bekendtgørelse nr. 1177 af 13. december 1996 om værgemål. Har særlivsarvinger givet forhåndssamtykke til uskiftet bo, kan dette samtykke ikke anses for bindende i en situation, hvor længstlevende ved dødsfaldet viser sig at være insolvent.

Stk. 4 er nyt og fastsætter, at et bo ikke kan udleveres til uskiftet bo, hvis en af ægtefællerne er så insolvent, at den længstlevende ægtefælle totalt set vil være insolvent efter udleveringen. Bestemmelsens formål er at sikre ægtefællernes kreditorer, og det er således uden betydning, om førstafdødes livsarvinger giver samtykke. Der skal ved bedømmelsen dels tages hensyn til de midler, der vil indgå i det uskiftede bo, dels til den længstlevende ægtefælles eventuelle fuldstændige særeje, dels til midler, som længstlevende eventuelt arver af førstafdødes fuldstændige særeje og/eller modtager som erstatnings-, forsikrings- og pensionsbeløb i anledning af førstafdødes død, og som ikke er undtaget fra kreditorfølgning. Uden reglen i stk. 4 ville konsekvensen eventuelt kunne blive, at ægtefællen kunne erklæres konkurs, og at kreditorerne efter omstændighederne kunne få omstødt udleveringen til uskiftet bo, jf. konkurslovens § 74. Reglen harmonerer derfor også med konkursretlige grundsætninger.

Der henvises til kapitel 7.3.7.1.1.

Til § 20

Bestemmelsen svarer med enkelte sproglige moderniseringer til arvelovens §§ 11 og 12.

Til § 21

I bestemmelsen, der er ny, foreslås det, at skifteretten skal underrette den førstafdøde ægtefælles livsarvinger om udleveringen til uskiftet bo. En sådan underretning vil bl.a. have betydning for livsarvingernes mulighed for at udnytte retten efter § 22, stk. 3, til at få udleveret et eksemplar af formueoversigten.

Det forudsættes, at der i forbindelse med underretningen foretages en sædvanlig undersøgelse med henblik på at finde frem til arvingerne, jf. dødsboskiftelovens § 7, stk. 2 og 4.

Til § 22

Bestemmelsen udbygger med sproglige moderniseringer arvelovens § 13 og præciserer, at også fællesejemidler, der ikke indgår i det uskiftede bo, skal medtages i formueoversigten. Oversigten har navnlig betydning ved vurderingen af boets skattemæssige forhold. Hertil kommer, at den kan få en væsentlig bevismæssig funktion i forbindelse med en vurdering af, om den længstlevende ægtefælle har misbrugt rådigheden over et uskiftet bo.

Det foreslås for det første, at lovens hidtidige benævnelse ”fællesboopgørelse” – i blanketsystemerne kaldet ”åbningsstatus” – erstattes af benævnelsen formueoversigt. Dernæst foreslås det, at formueoversigten opdeles således, at én afdeling angår førstafdødes fællesejemidler, en anden afdeling de af længstlevendes fællesejemidler, der vil indgå i det uskiftede bo, en tredje afdeling de fællesejemidler, der tilhører længstlevende, og som ikke vil indgå i det uskiftede bo (§ 23, stk. 2 og 3), en fjerde afdeling længstlevendes fuldstændige særeje og en femte afdeling førstafdødes fuldstændige særeje.

Hvis formueoversigten ikke indleveres rettidigt, foreslås det i *stk. 2*, at skifteretten kan kræve, at oversigten udarbejdes af en autoriseret bobestyrer, der beskikkes dertil af skifteretten. Bobestyreren vil have samme adgang til at få oplysninger om boet og den længstlevende ægtefælles økonomiske forhold, som skifteretten har efter dødsboskiftelovens § 92, stk. 1. Endvidere kan tvangsmidler efter § 92, stk. 2, bringes i anvendelse.

Efter *stk. 3* skal formueoversigten efter anmodning udleveres af skifteretten til livsarvingerne. Herved skabes der åbenhed om og tillid til etableringen af det uskiftede bo. Skifteretten skal efter omstændighederne vejlede arvingerne om deres adgang til at få formueoversigten.

Det følger af retsafgiftslovens § 48, stk. 1, at der skal betales en afgift på 175 kr. for udlevering af en genpart af formueoversigten. Det vil være ønskeligt, at første kopi af oversigten udleveres gratis.

Efter *stk. 4* skal justitsministeren fastsætte nærmere regler om formueoversigten og om de blanketter, der kan anvendes. Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt, at der bliver blankettvang i forbindelse med udarbejdelsen af formueoversigten, men foreslår, at der fra centralt hold bliver udarbejdet et standardblanketsæt.

Efter de gældende regler er der ikke krav om, at fællesboopgørelsen (åbningsstatus) skal indsendes til skattemyndighederne, således som tilfældet er med åbningsstatus i boer, der skiftes privat eller ved bobestyrer, og for boer, der udleveres ved ægtefælleudlæg efter dødsboskiftelovens kapitel 13. Det er i dag praksis ved de fleste skifteretter, at fællesboopgørelsen indsendes til skattemyndighederne. Det vil formentlig være ønskeligt, at skattemyndighedernes undersøgelse af, om boets formueforhold svarer til, hvad der hidtil har været oplyst om den afdødes forhold, kan ske allerede ved etableringen af det uskiftede bo, således at skattemyndighederne i givet fald kan skride ind, mens værdierne er i behold. Det bør derfor overvejes i de administrative regler at fastsætte, at formueoversigten skal indleveres i to eksemplarer til skifteretten, der skal videresende det ene til skattemyndighederne.

Der henvises til kapitel 7.3.7.1.2.

Til § 23

Stk. 1 svarer til arvelovens § 14, stk. 1.

Stk. 2 er nyt, men i det væsentlige af præciserende art. I bestemmelsen fastslås det, at livsforsikringer, pensionsydelse og lignende ydelser, der tilfalder den længstlevende ægtefælle i anledning af den førstafdøde ægtefælles død, ikke skal

indgå i det uskiftede bo, hvis boet senere skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live. Dette er en lovfæstelse af, hvad der allerede i dag - efter en analogi af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 - i den overvejende del af den juridiske litteratur antages at være udtryk for gældende ret for så vidt angår livsforsikringsydelser, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 159 (med henvisninger).

Det er et krav, at ydelserne ikke er forbrugt. Længstlevende kan altså ikke forbruge f.eks. en forsikringssum og senere kræve, at et hertil svarende beløb ikke skal indgå i boet.

Stk. 2 har baggrund i, at hovedformålet med sådanne ydelser er at sikre den længstlevende ægtefælles forsørgelse. Alle typer af pensionsydelser og lignende ydelser, der tjener et pensionsformål, er omfattet af bestemmelsen. Også ulykkeslivsforsikringsydelser, der tilfalder længstlevende i anledning af dødsfaldet, er omfattet af bestemmelsen.

Behandlingen af erstatning og godtgørelse for personskade samt forsørgertabs-erstatning er reguleret i erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, hvoraf det fremgår, at sådanne krav ikke indgår i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabs ophør i det omfang, erstatningen eller godtgørelsen ikke må antages at være forbrugt. Reglen gælder også i tilfælde, hvor et uskiftet bo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live.

I *stk. 3* fastslås det, at den længstlevende ægtefælles egne livsforsikringer, herunder ulykkeslivsforsikringer, pensionsrettigheder og lignende rettigheder ikke indgår i det uskiftede bo, hvis boet senere skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live. Et skifte af det uskiftede bo i den længstlevende ægtefælles levende live har derfor ingen konsekvenser for ordningerne. Alle typer af pensionsrettigheder og lignende rettigheder, der tjener et pensionsformål, er omfattet af bestemmelsen.

Af *stk. 4, 1. pkt.*, fremgår det, at beløb, som den længstlevende ægtefælle har fået udbetalt fra ordningerne i *stk. 3* indgår i det uskiftede bo. Udbetalte løbende, livsbetingede ydelser indgår f.eks. altid i det uskiftede bo.

I *2. pkt.* fastsættes imidlertid den væsentlige modifikation til hovedreglen i *1. pkt.*, at dette ikke gælder for udbetalinger fra kapitalpensionsrettigheder eller lignende rettigheder - i praksis en livsforsikringsordning med opsparring - eller supplerende engangsydelser, som må antages ikke at være forbrugt. *2. pkt.* bygger på overvejelserne i Ægtefællepensionsudvalgets betænkning om retten til forlods udtagelse ved skifte umiddelbart ved den førstafdøde ægtefælles død. Baggrunden for den foreslåede regel er, at de nævnte beløb er større engangsbeløb. Det kan endvidere være tilfældigt, om en kapitalpensionsordning eller en livsforsikring er udbetalt eller ej på skiftetidspunktet, og kapitalen er som altovervejende hovedregel tænkt som forsørgelse af længstlevende også i perioden efter et skifte af det uskiftede bo i ægtefællens levende live. Der henvises i øvrigt til kapitel 7.3.6.2.

Hvis et beløb fra en kapitalpensionsrettighed eller lignende rettighed eller en supplerende engangsydelse er blevet udbetalt i utide, jf. pensionsbeskatningslovens § 28, har det mistet sin karakter af pensionsopsparing. I denne situation bør beløbet derfor indgå i det uskiftede bo. Beløb, som længstlevende har overført til en anden pensionsordning, kan ikke anses for at have mistet deres karakter af pensionsopsparing.

Hvis længstlevende ægtefælle før udleveringen til uskiftet bo har anvendt uforholdsmæssigt store fællesejemidler til erhvervelse eller forbedring af livsforsikringer, pensionsrettigheder og lignende rettigheder, der ikke indgår i det uskiftede bo, kan den førstafdøde ægtefælles arvinger i forbindelse med et skifte efter omstændighederne forlange vederlag for det, der er indbetalt for meget på ordningerne. Skiftes der ikke ved førstafdødes død, fordi længstlevende vælger uskiftet bo, og bliver arvingerne efter boets udlevering bekendt med misbruget, kan arvingerne anvende § 23, *stk. 1*, i lov om ægteskabets retsvirkninger, når det uskiftede bo skal skiftes. Dispositioner under det uskiftede bo er omfattet af lov-

udkastets § 30. Dispositioner, der foretages efter udleveringen til uskiftet bo, kan efter omstændighederne også være omfattet af omstødellesreglen i lovudkastets § 31, f.eks. hvis længstlevende har indsat uforholdsmæssigt store beløb på egne livsforsikrings- og pensionsordninger. Tilsvarende kan længstlevende i visse situationer forlange vederlagskrav, hvis førstafdøde har indbetalt uforholdsmæssigt store beløb på sine livsforsikringsordninger og pensionsrettigheder. Afgørelsen af, om et sådant krav skal imødekommes, kan bero på, i hvilket omfang længstlevende er sikret ved disse indbetalinger.

I *stk. 5* fastslås det, at *stk. 2-4* finder tilsvarende anvendelse på indtægter af og surrogater for de udbetalte beløb. Hvis et beløb ikke indgår i det uskiftede bo, bør dette også gælde surrogater, f.eks. værdipapirer eller fast ejendom, der er erhvervet for beløbet. Det samme gælder for renter og indtægter. Derimod kan udbetalte beløb, surrogater eller renter og andre indtægter ikke holdes uden for skifte af det uskiftede bo, hvis beløbet må anses for at være forbrugt. Det er ikke et krav, at beløbet, renter og indtægter eller surrogater er holdt adskilt fra længstlevendes øvrige formue. Et beløb kan eksempelvis ikke anses som forbrugt, fordi det er anvendt til at indfri en prioritet i en fast ejendom. Det samme er tilfældet, hvis ægtefællen har anvendt et udbetalt beløb til køb af et sommerhus og senere sælger sommerhuset og køber et andet aktiv. Bevisbyrden for, at pensionsudbetalingerne mv. ikke er forbrugt, påhviler den længstlevende ægtefælle.

Udkastet afviger på dette punkt fra erstatningsansvarslovens § 18, *stk. 2*, men svarer til, hvad der følger af dansk rets almindelige indtægts- og surrogationsregler, jf. også Ægtefællepensionsudvalgets forslag til § 16 a, *stk. 2*, i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Efter *stk. 6* finder reglerne om uskiftet bo kun anvendelse på øvrige rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de særlige regler, der gælder for disse rettigheder. Bestemmelsen svarer til arvelovens § 14, *stk. 2*, bortset fra, at § 15, *stk. 2*-rettigheder i form af livsforsikringer, herunder ulykkesforsikringer, pensionsrettigheder og

lignende rettigheder samt udbetalte beløb herfra, nu reguleres i stk. 2-5. Praksis efter arvelovens § 14, stk. 2, vil fortsat have betydning for øvrige § 15, stk. 2-rettigheder.

Stk. 7 fastslår, at arv, gave samt livsforsikringer og kapitalpensionsopsparinger, som tilfalder den længstlevende ægtefælle fra tredjemand, ikke indgår i det uskiftede bo, hvis ægtefællen anmoder om skifte inden 3 måneder efter formuegodets modtagelse. For så vidt angår arv og gave svarer bestemmelsen til arvelovens § 14, stk. 3.

Som nævnt i kapitel 7.3.6.2., antages det, at arvelovens § 14, stk. 3, kan anvendes analogt på forsikringssummer, som den længstlevende modtager fra tredjemand. Bestemmelsen lovfæster denne analoge anvendelse. Der er imidlertid ikke grundlag for at behandle kapitalpensionsopsparinger anderledes end livsforsikringer, og det foreslås derfor, at reglen også skal finde anvendelse på kapitalpensionsopsparinger. Hvis en ratepension konverteres til en engangssum, vil engangssummen være omfattet af stk. 7, da konverteringssummen i denne situation kan sidestilles med en kapitalpensionsopsparing.

Der henvises til kapitel 7.3.6.2.

Til § 24

Bestemmelsen svarer med enkelte sproglige moderniseringer til arvelovens § 15.

Til § 25

Bestemmelsen svarer til arvelovens § 16.

Til § 26

Stk. 1 svarer til arvelovens § 17, stk. 1, idet det dog er præciseret, at den længstlevende når som helst kan skifte med livsarvingerne eller enkelte af dem og forblive i uskiftet bo med de øvrige. Endvidere kan den længstlevende over for samtlige arvinger skifte boet delvist. Dette er forudsat ved dødsboskattelovens § 58, stk. 2, 1. pkt., der lader de skatteretlige regler afhænge af, om en eller flere livsarvinger er udskiftet totalt, eller om der blot er sket et delvist skifte med en eller flere eller samtlige arvinger, uden at nogen af dem er udskiftet helt.

Stk. 2, der svarer til arvelovens § 17, stk. 2, fastslår, at den længstlevende ægtefælle skal skifte det uskiftede bo ved indgåelse af nyt ægteskab.

Der henvises til kapitel 7.3.2.

Til § 27

Bestemmelsen svarer med sproglige moderniseringer til arvelovens § 18.

Til § 28

Bestemmelsen svarer med sproglige moderniseringer til arvelovens § 19.

Til § 29

Stk. 1 og 4 viderefører arvelovens § 20, stk. 1, med en enkelt ændring. Efter den nugældende retstilstand får et skifte i anledning af misbrug kun virkning for den eller de arvinger, der har rettet henvendelse om skifte til skifteretten eller har tilsluttet sig en anmodning om skifte. Medmindre samtlige arvinger står bag skiftekravet, bliver der således tale om et partielt skifte. En præcisering af denne retstilstand foreslås i slutningen af stk. 1. Er der umyndige livsarvinger, må disses

værger tage stilling til skiftekravet. Ønsker en værge ikke et skifte, skal beslutningen herom godkendes af statsamtet.

Stk. 2 svarer i vidt omfang til arvelovens § 20, stk. 2. Dog foreslås udtrykket tegning af ”tegnings af uforholdsmæssig høj livrente” erstattet med det noget bredere udtryk ”tegnings af en uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning”, da også tegning af f.eks. en urimelig stor kapitalpension må anses som misbrug. Ved vurderingen af om misbrugsgrænsen er overskredet ved tegning af pensions- og forsikringsordninger, må der foretages en samlet bedømmelse af formueomstændighederne, længstlevendes behov for at sikre sin fremtidige tilværelse og motivet, herunder om det er illoyalt over for livsarvingerne. Er der tale om misbrug, kan der kræves vederlag efter § 30. Praksis efter arvelovens § 20, stk. 2, forudsættes i øvrigt opretholdt.

Stk. 3 bygger på arvelovens § 13, stk. 4. I bestemmelsen fastslås det, at ægtefællen efter skifterettens bestemmelse skal give oplysninger om dispositioner over det uskiftede bos formue, hvis en arving gør gældende, at der foreligger misbrug. Det foreslås endvidere, at det kommer til at fremgå af loven, at livsarvingerne har ret til at blive gjort bekendt med oplysningerne.

Til § 30

Bestemmelsen, der afløser arvelovens § 21, handler om vederlagskrav for dispositioner, der foretages, mens ægtefællen er i uskiftet bo. Reglen giver ikke adgang til vederlagskrav for dispositioner, der er foretaget under ægteskabet. Her gælder § 23 i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Har den længstlevende ægtefælle ved misbrug af sin rådighed over boet væsentligt formindsket dette, kan enhver livsarving i medfør af *stk. 1*, 1. pkt., kræve vederlag herfor af det beholdne fællesbo, når boet skiftes. Kan et vederlagskrav ikke dækkes af fællesboet, kan kravet for halvdelen af det manglende beløb gøres gældende mod den længstlevende ægtefælles fuldstændige særeje og som noget

nyt også for det hele eller for halvdelens vedkommende mod ægtefællens midler uden for det uskiftede bo, alt afhængig af om disse midler skal deles ved skiftet, jf. 2. pkt.

Det kan give anledning til tvivl, om en livsarvings krav på vederlag i medfør af arvelovens § 21, der tages til følge, kommer hele boet efter førstafdøde – og dermed også førstafdødes andre livsarvinger – til gode. Et sådant resultat kan støttes på 1941-kommissionens betænkning s. 50. Ved UfR 1981, s. 552 V blev et partielt skifte imidlertid gennemført. To børn var begunstiget, og et tredje barn rejste krav om vederlag. Vederlagskravet blev beregnet således, at 1/3 af misbruget kom det tredje barn til gode.

Udvalget finder det ønskeligt, at loven udtrykkeligt giver adgang til partielle vederlagskrav. Af stk. 1 fremgår det derfor nu, at retten til vederlagskrav tilkommer enhver livsarving, også uden at andre livsarvinger tilslutter sig kravet og derfor ikke vil nyde godt af dette, jf. herved den nævnte dom i UfR 1981, s. 552 V.

Med hensyn til umyndige livsarvinger skal der gælde det samme som anført i bemærkningerne til § 29, stk. 1, om partielt skifte.

I *stk. 2* foreslås det som noget nyt, at en livsarving kan kræve vederlag efter stk. 1, hvis den længstlevende ægtefælle har anvendt midler af det uskiftede bo til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje eller sine fællesejemidler uden for det uskiftede bo. Reglen bygger på § 23, stk. 2, 2. pkt., i lov om ægteskabets retsvirkninger om arvingers ret til vederlagskrav.

Efter *stk. 3* kan den længstlevende ægtefælle eller en livsarving ved skifte af det uskiftede bo kræve vederlag af det beholdne bo, hvis ægtefællen har anvendt midler af sit fuldstændige særeje til forbedring af det uskiftede bo. Reglen bygger på § 23, stk. 3, i lov om ægteskabets retsvirkninger, selv om beskyttelsesbehovet næppe er lige så stort i relation til uskiftet bo. Det voksende antal ægteskaber,

hvor der er oprettet ægtepagt om ægtefællebegunstigende kombinationssæreje (skilsmisssæreje med fuldstændigt særeje for længstlevende) aktualiserer imidlertid behovet for en regel om vederlagskrav, fordi længstlevende i disse tilfælde vil have både et fuldstændigt særeje og midler, der indgår i det uskiftede bo. Det er rimeligt, at der gives adgang til vederlagskrav, hvis ægtefællen har anvendt midler af sit fuldstændige særeje til forbedring af det uskiftede bo, f.eks. til lægning af et nyt tag på en fast ejendom, der indgår i det uskiftede bo.

Vederlagskrav skal rejses over for skifteretten. Tvister om vederlagskrav skal formentlig afgøres ved dom, jf. dødsboskiftelovens § 101, jf. § 89, stk. 1, nr. 1, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 209.

Til § 31

Stk. 1 svarer til arvelovens § 22, stk. 1, idet det dog foreslås, at det udtrykkeligt fremgår af lovteksten, at også arveforskud, der står i misforhold til boets formue, kan omstødes. Praksis efter arvelovens § 22 om, hvornår der foreligger misbrug, vil derfor fortsat have betydning for vurderingen efter stk. 1. Dispositioner, der alene medfører en fare for formindskelse, kan ikke rammes af omstødelse. Længstlevendes rådighed må i øvrigt fortsat antages at være ganske fri, når det gælder almindeligt forbrug, herunder også afhændelse af boets aktiver, og dispositioner, hvorved længstlevende sørger for sin egen forsørgelse, jf. Irene Nørsgaard, Arveret, 4. udg. 2004, s. 73f. Omsætningshensyn vil endvidere føre til, at tilfælde af f.eks. ludomani og urimeligt forbrug som udgangspunkt ikke rammes af omstødelse, dels fordi disse dispositioner normalt ikke vil indeholde et gavemoment, dels fordi der typisk ikke vil foreligge ond tro hos "modtageren".

Den længstlevende ægtefælle kan imidlertid på anden måde end ved gave og arveforskud misbruge sin rådighed til fordel for en enkelt arving eller tredjemand. Indbetaling af et stort beløb på en livsforsikring med f.eks. en bestemmelse om, at forsikringen ved længstlevendes død skal udbetales til en begunstiget, kan efter omstændighederne virke på samme måde som en gave. Det samme gælder for

indskud på en konto i et pengeinstitut med bestemmelse om, at opsparingen ved død skal udbetales til en begunstiget. Også løbende indbetalinger på en livsforsikring eller lignende ordning, som skal komme til udbetaling til en begunstiget, kan udgøre et misbrug af det uskiftede bo, hvis det samlede beløb, der indbetales, står i misforhold til boet. I *stk. 2*, foreslås det derfor, at omstødelsesreglen i *stk. 1* skal finde tilsvarende anvendelse, når en livsforsikring eller lignende ordning kommer til udbetaling til en begunstiget, og forsikringen er oprettet for boets midler for et beløb, der stod i misforhold til boets formue. Der vil formentlig blive tale om et meget begrænset antal sager, men en regel herom må - på samme måde som reglen om omstødelse af gaver mv. - antages at have en vis præventiv virkning og modvirke, at den længstlevende som alternativ til en omstødelig gave vælger at indsætte modtageren som begunstiget i en forsikring eller pension. Omstødelsesreglen vil supplere de foreslåede regler i forsikringsaftaleloven § 104 og pensionsopsparingsloven § 4, der er behandlet i kapitel 23.

Forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4 finder ikke anvendelse på ordninger, der kommer til udbetaling i længstlevendes levende live, og i disse tilfælde må det antages, at omstødelsesreglen kan få størst betydning. Omstødelsesreglen kan dog også få betydning ved forsikringer mv., der kommer til udbetaling ved længstlevendes død, idet det i omstødelsessituationen er hele dispositionen, der omstødes (udbetalingen til den begunstigede), hvorimod det beløb, der skal fragå den begunstigede ved en regulering efter forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4, ikke kan overstige, hvad der ville være tilfaldet ægtefællen eller livsarvingen som boslod og tvangsarv. En livsarving vil derfor typisk være bedst tjent med at kræve omstødelse efter § 31, men der er ikke noget hinder for, at livsarvingen i stedet vælger at påberåbe sig forsikringsaftalelovens § 104 eller pensionsopsparingslovens § 4, der i modsætning til § 31 ikke er betinget af ond tro hos modtageren.

Det er alene i det tilfælde, hvor forsikringsordningen mv. kommer til udbetaling til den begunstigede - det vil sige, hvor forsikringsbegivenheden er indtrådt - at der kan ske omstødelse. Udbetalinger på ordninger omfattet af *stk. 2* til fordel for

længstlevende selv kan ikke omstødes, da der i dette tilfælde ikke foreligger et misbrug af det uskiftede bo.

Udvalget har overvejet, om der er behov for, at der kan ske omstødelse af selve begunstigelsen, således at arvingen kan anlægge omstødelsessag, inden forsikringsbegivenheden indtræder.

Omstødelse af en begunstiging på et tidspunkt, hvor forsikringsbegivenheden endnu ikke er indtrådt, og forsikringssummen dermed endnu ikke kan komme til udbetaling, vil imidlertid kun have en yderst begrænset værdi for arvingen. Omstødelse forudsætter, at boet skiftes, jf. § 32, stk. 1, men forsikringsordninger omfattet af stk. 2, vil ikke indgå ved opgørelsen af det uskiftede bo, jf. forslaget til § 23, stk. 3. Hermed vil de midler, der er bundet i ordningen, ikke indgå i skiftet. Arvingen kan i denne situation gøre et vederlagskrav gældende, jf. § 30. Et sådant vederlagskrav vil imidlertid være uden værdi for arvingen, hvis der ingen midler er i det beholdne bo eller i længstlevendes fuldstændige særeje eller fællesejemidler, der ikke medregnes i det uskiftede bo. Omstødelssesadgangen i stk. 2 omfatter derfor alene de tilfælde, hvor forsikringsbegivenheden m.v. er indtrådt, og ordningen dermed kan komme til udbetaling.

At der først kan ske omstødelse af en begunstiging, når forsikringsbegivenheden er indtrådt, er ikke til hinder for, at arvingen på et tidligere tidspunkt kan forlange skifte efter § 30 og i den forbindelse fremsætte et vederlagskrav. Har arvingen i forbindelse med et skifte i længstlevendes levende live modtaget vederlag efter § 31, kan arvingen ikke i forbindelse med skiftet af længstlevendes bo kræve udbetalingen til den begunstigede omstødt.

Med begrebet livsforsikring forstås både en forsikring, hvor forsikringssummen i form af en kapital eller i form af en løbende ydelse udbetales ved eller en bestemt tid efter en persons død, og en forsikring, hvor summen eller renten udbetales i en persons levende live. Der findes mange forskellige former for livsforsikring. Forsikringsbegivenheden vil typisk være forsikringstagerens død, men kan også

indtræde i forsikringstagerens levende live, f.eks. ved et vilkår om, at forsikringssummen skal udbetales, når den begunstigede opnår en bestemt alder. Omfattet af begrebet livsforsikring er bl.a. kapitalforsikringer, rateforsikringer og livrenter. Ved "lignende ordning" i stk. 2 tænkes først og fremmest på kapitaler i pengeinstitutter m.v., som kommer til udbetaling i anledning af et dødsfald, jf. pensionsopsparingsloven. Tilsvarende formulering er anvendt i dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, nr. 4. Også summer, der kommer til udbetaling til den begunstigede i indskyderens levende live, kan være omfattet af adgangen til omstødelse.

Det forekommer, at et pengeinstitut indsættes som begunstiget i en forsikringsordning til sikkerhed for forsikringstagerens gæld. Baggrunden herfor er, at den begunstigede, så længe forsikringsbegivenheden ikke er indtrådt, ikke kan overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over forsikringen. Dette gælder også, selvom indsættelsen er uigenkaldelig, jf. forsikringsaftalelovens § 109 og pensionsopsparingslovens § 9. Kommer forsikringsordningen i et sådant tilfælde til udbetaling til pengeinstituttet, kan der ikke ske omstødelse. Dispositionen er i dette tilfælde udtryk for en gensidig obligationsretlig forpligtelse mellem pengeinstituttet og forsikringstageren, og dispositionen mangler som følge heraf det fornødne gavemoment.

Hvis en livsforsikring eller lignende ordning omfatter en medforsikret, må det bero på en konkret vurdering, hvorvidt en udbetaling til den medforsikrede må anses for at være i strid med princippet i § 31. Har forsikringstageren ved at lade ordningen omfatte en medforsikret søgt at omgå § 31, bør der ske omstødelse, såfremt de øvrige betingelser i § 31 er opfyldt. Det vil således også i disse tilfælde være et krav, at forsikringen er oprettet for et beløb, der stod i misforhold til boets formue, og at den medforsikrede vidste eller burde vide, at forsikringstageren var i uskiftet bo, og at dispositionen stod i misforhold til boets formue.

Ved vurderingen af, om det beløb, der er indbetalt på en livsforsikring eller lignende ordning, står i misforhold til boets formue, må der - ligesom med gaver - foretages en samlet konkret bedømmelse, hvor der tages udgangspunkt i en sammenligning mellem det beløb, ordningen reelt har kostet længstlevende (forsikringstageren) og det uskiftede bos nettoværdi. Ved indbetaling på ordninger, hvor indbetalingerne er enten helt eller delvist fradragsberettigede, er det den længstlevendes nettoudgift, som vil være udgangspunktet for bedømmelsen af, om ordningen er oprettet for et beløb, der stod i misforhold til boets formue. Der skal således tages højde for, at der kan være opnået skattefradrag for visse indbetalinger. Det bliver dermed afgørende, hvor stort et beløb, der kan siges at være fragået "boet". Ved tegning af en gruppelivsforsikring vil det ofte være en forholdsmæssig beskeden præmieindbetaling, der pålægges den enkelte forsikringstager, mens den sum, der kommer til udbetaling ved forsikringstagerens død, kan være af en mere betragtelig størrelse. I disse tilfælde vil den længstlevendes bidrag typisk ikke stå i misforhold til formuen, hvorfor der ikke kan ske omstødelse. Hvis en begunstigelsesindsættelse må anses for urimelig i forhold til forsikringstagerens livsarvinger, kan det efter omstændighederne efter udvalgets lovudkast om ændring af forsikringsaftaleloven og pensionopsparingsloven ved dom bestemmes, at forsikringssummen helt eller delvist skal tilfalde livsarvingerne i stedet for den begunstigede. Beløbet kan dog ikke overstige den tvangsarv, som livsarvingen ville have været berettiget til, hvis forsikringssummen eller opsparingen i stedet var indgået i boet.

Det må bero på en konkret vurdering, om det er den samlede pris for forsikringen eller et mindre beløb, der er afgørende for vurderingen af, om det samlede indbetalte beløb stod i misforhold til boets formue. Er en del af forsikringsordningen blevet udbetalt til længstlevende, bør der ved vurderingen af, om indskud/indbetalingerne stod i misforhold til formuen, ikke tages udgangspunkt i den samlede pris for forsikringen, men i et lavere beløb.

Omstødelse er efter udvalgets forslag betinget af, at modtageren eller den begunstigede var i ond tro både om, at ægtefællen var i uskiftet bo og om, at dispositi-

onen stod i misforhold til boets formue. Bestemmelsen svarer på dette punkt til arvelovens § 22, stk. 1, og praksis i medfør af denne bestemmelse vil derfor også have betydning for forslaget til § 31, stk. 1 og 2.

Efter arvelovens § 22 er hovedvirkningen af gaveomstødelse, at gaveaftalen bliver ugyldig *ex tunc*, og at der må ske tilbagegivelse af gaven til boet i den form, som gaven blev givet. Omstødelsen omfatter således gaven i sin helhed og ikke blot selve gavemomentet. Gaven – i form af det bortgivne aktiv – må som udgangspunkt tilbageleveres inklusive den værdiforøgelse, som måtte være indtrådt i mellemtiden. Retspraksis viser således, at omstødelsen omfatter alt det modtagne, der må tilbageleveres *in natura*, jf. UfR 1993, s. 35 H og Østre Landsrets dom af 6. juni 1977 (8. afd., nr. 313/1975). En fast ejendom skal således tilbage-skødes til boet. Gavemodtageren kan ikke undgå tilbageføring ved at give delvist afkald på gaven og nøjes med at betale restvederlaget, således at gavemomentet forsvinder, jf. UfR 1993, s. 35 H, sml. herved E. Lego Andersen i Gavebegrebet 1988, side 530 f, med påberåbelse af Østre Landsrets dom af 6. juni 1977 og VLT 1949, s. 353.

Der er ikke tilstrækkelig grund til at fravige denne retspraksis, hvorefter tilbagegivelse, f.eks. ved tilbageskødning af en fast ejendom, må ske fuldt ud, også hvor der er ydet delvist vederlag, og således at betaling af differencebeløbet ikke kan hindre omstødelse. En hovedårsag hertil er, at det ellers ville være risikofrit at yde gaver, der står i misforhold til boets formue, jf. landsrettens præmisser i UfR 1993, s. 35 H, der tiltrædes af Højesterets flertal. Herved får livsarvingerne mulighed for at bevare deres ret til overtagelse efter vurdering særligt ved et skifte efter den længstlevende ægtefælles død. Der er endvidere ikke anledning til at foreslå, at en partiel gaveomstødelse skulle kunne udøves på den måde, at der efter tilbagegivelse *in natura* foretoges ny overgivelse til gavemodtageren fra de livsarvinger, som ikke ønskede at påberåbe sig omstødelsen. Gaveomstødelse er således i denne forstand en *principal* reaktion i forhold til reglerne om vederlagskrav.

Også efter udvalgets forslag indebærer omstødelse således, at dispositionen er ugyldig ex tunc, og at gaven mv. går tilbage til boet. Derved kommer resultatet også de arvinger til gode, der ikke har været parter i omstødsessagen, og for hvem der kan være indtrådt forældelse efter § 32, stk. 2, (den gældende arvelovs § 22, stk. 2, 2. pkt.) Der henvises til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 240. Konsekvensen af en omstødelse efter § 31, stk. 2, vil være, at den begunstige skal indbetale den udbetalte forsikringssum til boet til afgørelse af, hvem forsikringssummen skal tilfalde. Er bobehandlingen afsluttet, må boet genoptages efter dødsboskiftelovens § 103, stk. 1, nr. 1. Såfremt der endnu ikke er taget stilling til boets behandlingsmåde, jf. dødsboskiftelovens § 7, må forsikringssummen indbetales til skifteretten.

Som anført ovenfor vil retsvirkningen af omstødelse - ugyldighed ex tunc - betyde, at det bortgivne aktiv som udgangspunkt skal tilbageleveres inklusive den værdiforøgelse, som måtte være indtrådt i mellemtiden. Har modtageren imidlertid væsentligt bidraget til en værdiforøgelse af aktivet, kan almindelige obligationsretlige betragtninger om ugrundet berigelse føre til, at modtageren i forbindelse med omstødelsen kompenseres herfor. Har modtageren af en fast ejendom f.eks. foretaget væsentlige forbedringer af ejendommen, som ligger udover den almindelige vedligeholdelse, og dermed skabt en værdiforøgelse af ejendommen, kan den pågældende i forbindelse med omstødsessagen tilkendes et kompensationsbeløb. Det samme må antages at gøre sig gældende, hvis modtageren på anden vis væsentlig har bidraget til aktivets værdiforøgelse, f.eks. gennem sin arbejdsindsats. Har modtageren af en større aktiepost, for hvilken der f.eks. kan være betalt delvis vederlag, efter overdragelsen gennem sin indsats skabt en væsentlig værdiforøgelse i selskabet og dermed en stigning i aktiekursen, kan almindelige obligationsretlige betragtninger om ugrundet berigelse som nævnt føre til, at modtageren i forbindelse med omstødelsen skal kompenseres for den merværdi, den pågældende har tilført aktivet efter overdragelsen.

Ved vurderingen af retsvirkningerne af omstødelsen er det afgørende, at boet (de øvrige arvinger) stilles, som om misbruget ikke havde fundet sted. Arvingerne

har dermed ikke nødvendigvis krav på den værditilvækst, som aktivet er blevet tilført efterfølgende. Er de aktiver, der søges omstødt, steget i værdi, og må det antages, at værdistigningen ikke ville være indtrådt, hvis aktiverne havde beroet i boet, vil modtageren kunne kompenseres herfor. Vurderingen heraf vil bero på en konkret bedømmelse, herunder om der er tale om statiske eller dynamiske værdier, idet der særligt i forhold til formueaktiver i dynamisk udvikling vil kunne være grundlag for at overveje tilkendelsen af et kompensationskrav. Tilsvarende må det bero på en konkret vurdering, om der er mulighed for at rejse et erstatningskrav overfor modtageren, hvis et formueaktiv efter overdragelsen væsentligt er faldet i værdi. Også i dette tilfælde må det være af afgørende betydning, om værdifaldet skyldes udefra kommende omstændigheder eller kan tilskrives modtageren.

Udvalget har overvejet, om omstødelse efter § 31, stk. 2, vil kunne medføre en skattemæssig efterregulering. Det må imidlertid antages at være yderst sjældent, at en omstødelse af en begunstigelse vil have skattemæssige konsekvenser. Opstår der imidlertid som følge af omstødelsen et sådant skattekrav, må dette gøres gældende i boet. Der kan da blive tale om genoptagelse af længstlevendes tidligere skatteansættelse og/eller regulering af realrenteafgiftstilsvaret eller tilsvaret efter pensionsafkastbeskatningsloven.

De forsikringer, hvor den skattemæssige behandling af ordningen er afhængig af, hvem der er indsat som begunstiget, er forsikringer omfattet af pensionsbeskatningslovens § 5 (alle skattebegunstigende ordninger). Efter § 5, stk. 2, er det en betingelse for, at en forsikring er omfattet af loven, at der ikke i policen er indsat andre begunstigede end enten forsikredes "nærmeste pårørende" i forsikringsaftalelovens forstand, jf. § 105, stk. 5, forsikredes ægtefælle, fraskilte ægtefælle, en navngiven person, der har fælles bopæl med forsikrede ved indsættelsen, forsikredes livsarvinger, stedbørn eller stedbørns livsarvinger. At en forsikring omfattet af § 5 tilfalder boet som følge af en omstødelse, kan ikke antages at medføre skattemæssige konsekvenser, da længstlevende også ville have haft fradrag, hvis denne ikke havde indsat en begunstiget. Omstødelsen vil således ikke føre til

en skattemæssig efterregulering som følge af, at den afdøde har fået et uberettiget fradrag for indbetalinger på forsikringen.

Har længstlevende imidlertid indsat en begunstiget, der ikke er omfattet af pensionsbeskatningslovens § 5, stk. 2, vil ordningen fra tidspunktet for indsættelsen ikke være omfattet af lovens afsnit I, og længstlevende vil som følge heraf ikke have haft fradragsret for indbetalingerne. Sker der efterfølgende omstødelse, kan det muligvis rejse spørgsmål om, hvorvidt længstlevende burde have haft fradrag for sine indbetalinger.

Stk. 3 er nyt og indebærer, at der ikke er adgang til at kræve omstødelse i forbindelse med skiftet efter den længstlevende ægtefælles død, hvis den pågældende livsarving kan opnå fuld dækning for sin arveret efter reglen om vederlagskrav i lovudkastets § 30 (den gældende arvelovs § 21). Tilsvarende gælder, hvis en arving i forbindelse med et skifte i længstlevendes levende live har fået tilkendt et vederlagskrav.

En arving, for hvem der er indtrådt forældelse efter forslaget til § 32, stk. 2 eller 3, kan stadig rejse vederlagskrav i boet efter § 30. Der gælder ikke nogen tidsfrist for fremsættelse af vederlagskrav i anledning af misbrug af uskiftet bo.

Et udtrykkeligt afkald på retten til at kræve omstødelse efter § 31 må som det klare udgangspunkt fortolkes som også at indebære et afkald på vederlagskrav. Er der derimod tale om et stiltiende afkald på omstødelse, f.eks. i den situation hvor de øvrige arvinger har haft kendskab til dispositionen, men af hensyn til familiefreden har afstået fra at anlægge en omstødelsessag, vil det kræve meget tungtvejende grunde, førend et sådant afkald kan anses for også at omfatte afkald på vederlag.

Der henvises til kapitel 7.3.7.2.

Til § 32

Stk. 1, 1. pkt., svarer i vidt omfang til arvelovens § 22, stk. 2, 1. pkt., hvorefter en sag til gavens omstødelse kun kan anlægges, hvis boet skiftes, eller den arving, som vil anlægge sagen, har indgivet anmodning om skifte. Er boet efter længstlevende skiftet, kan en sag om omstødelse stadig anlægges, hvis der ikke er indtrådt forældelse efter stk. 2 eller 3. I dette tilfælde kan skifteretten genoptage bobehandlingen under henvisning til dødsboskiftelovens § 103, stk. 1, nr. 1.

Det er med bestemmelsen forudsat, at de almindelige regler om, at en sagsøger skal have retlig interesse i søgsmålet, finder anvendelse. Sagsøger må således have lidt skade ved misbruget samt have en økonomisk interesse i omstødelsen.

Sager om omstødelse efter arvelovens § 22 anlægges ved de almindelige domstole. Dette er også antaget i retspraksis efter ikrafttrædelsen af dødsboskifteloven, jf. UfR 1999, s. 1431 V, hvor det blev fastslået, at en sag om gaveomstødelse efter § 22 skal anlægges ved de almindelige domstole, da spørgsmålet ikke er omfattet af skifterettens kompetence efter dødsboskiftelovens § 89. Dommen harmonerer med reglerne om omstødelse i konkurs, jf. konkurslovens kapitel 8, hvorefter en sag om omstødelse som udgangspunkt skal anlægges ved de almindelige domstole. Efter konkurslovens § 242 kan skifteretten dog efter parternes vedtagelse afgøre tvister om krav, der gøres gældende af konkursboet, herunder omstødelsessager. En tilsvarende hjemmel findes ikke i dødsboskifteloven.

Udvalgets lovudkast opretholder som anført kravet om, at omstødelsessag kun kan anlægges, hvis boet skiftes, eller den livsarving, som vil anlægge sagen, har fremsat anmodning om skifte, jf. § 32, stk. 1, 1. pkt. Hvis livsarvingen får medhold i påstanden om omstødelse, vil der som følge heraf nemlig samtidig være tale om et misbrug af det uskiftede bo, jf. § 30. Udfaldet af omstødelsessagen kan få stor betydning for afviklingen af skiftet. Denne tætte sammenhæng mellem skiftet og omstødelsessagen taler for, at sager om omstødelse efter § 32 bør være omfattet af skifterettens saglige kompetence. Udvalget foreslår derfor, at sagen

skal anlægges ved skifteretten, der træffer afgørelse ved dom, jf. § 32, stk.1, 2. pkt. Som det er tilfældet med sager, der behandles efter dødsboskiftelovens § 89, stk. 1, bør der være adgang til at få sagen henvist til eller anlagt for landsretten i overensstemmelse med retsplejelovens §§ 226 og 227. En bestemmelse herom er indsat i 3. pkt.

Udvalgets lovudkast indeholder i § 88 og § 89 regler om omstødelse af dispositioner, som tilsidesætter bestemmelser i et fælles testamente. Også disse sager bør være omfattet af skifterettens saglige kompetence. Om baggrunden for dette forslag henvises til bemærkningerne til § 89.

Stk.2, der vedrører dispositioner omfattet af § 31, stk. 1, svarer til arvelovens § 22, stk. 2, 2. pkt.. Fristreglerne indebærer, at sag om omstødelse af en gave eller et arveforskud skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til fuldbyrdelsen af gaven eller arveforskuddet, og senest 5 år fra fuldbyrdelsestidspunktet. At det er fuldbyrdelsestidspunktet, der er afgørende i forhold til fristreglerne, medfører, at der ikke kan indtræde forældelse, så længe der alene er tale om et gaveløfte. Dette er muligvis en ændring af den hidtidige retstilstand, idet 1 års fristen i arvelovens § 22 løber fra det tidspunkt, hvor "arvingen er blevet vidende om gaven", hvilket formentlig også omfatter arvingens viden om, at der er givet et gaveløfte.

Udvalget finder det imidlertid mest hensigtsmæssigt, at forældelsesfristerne i forhold til anlæggelse af omstødelssag først løber fra det tidspunkt, hvor formueforskydningen faktisk har fundet sted. At fristen først begynder at løbe fra fuldbyrdelsestidspunktet medfører som udgangspunkt, at arvelader/gavegiver ikke, inden overdragelsen sker, har mulighed for at få afklaret, hvorvidt der vil blive anlagt en omstødelssag. Det må imidlertid antages, at arvelader/ gavegiver i denne situation kan anlægge et anerkendelsessøgsmål mod de øvrige arvinger med påstand om, at de skal anerkende, at den pågældende disposition ikke udgør et misbrug af det uskiftede bo. Endvidere må det antages, at en forudgående orientering om den påtænkte overdragelse kan få betydning ved vurderingen af, om

der foreligger misbrug. Det kan således tillægges betydning ved misbrugsvurderingen, at de øvrige arvinger i forbindelse med den forudgående orientering ikke har rejst indsigelser mod overdragelsen. Er der imidlertid tale om et klart tilfælde af misbrug, kan arvelader ikke blot ved en forudgående orientering afskære de øvrige arvinger fra på et senere tidspunkt at anfægte dispositionen.

En livsarving, der har eller burde have fået kendskab til, at den længstlevende ægtefælle har foretaget omstødelige dispositioner, bør gøre dette gældende inden for rimelig tid.

Den 1-årige forældelsesfrist i arvelovens § 22, stk. 2, regnes fra det tidspunkt, hvor arvingen var vidende om gaven. Forslaget til § 32, stk. 2, omfatter også burde viden. En arving kan således ikke undgå, at der indtræder forældelse ved at holde sig i bevidst uvidenhed, eller hvis almindelig agtpågivenhed ville have givet arvingen den fornødne viden om dispositionen. Dette adskiller sig imidlertid ikke afgørende fra, hvordan arvelovens § 22, stk. 2, har været fortolket i praksis. Således har en arving, der under dødsbobehandlingen har fået noget kendskab til en mulig omstødelig disposition, heller ikke hidtil passivt kunnet afvente yderligere materiale, men har undertiden selv måttet foretage sig noget aktivt for at skaffe oplysninger frem, jf. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg. 2005, s. 242.

1 års fristen regnes fra det tidspunkt, hvor livsarvingen har – eller burde have – fået de nødvendige oplysninger til bedømmelse af sagen. Den hidtidige praksis vedrørende fastlæggelsen af fristens begyndelse mv. vil fortsat være relevant.

Da en begæring om skifte efter § 32 altid vil komme fra en livsarving, som kan have større indsigt i boets forhold, finder udvalget, at også 5-års fristen bør videreføres i den nye lov.

Har en livsarving efter den førstafdøde mistanke om, at længstlevende har misbrugt sin rådighed over det uskiftede bo, kan skifteretten efter omstændighederne

pålægge ægtefællen at give oplysninger om sine dispositioner efter § 30, stk. 3 (der stort set svarer til den gældende arvelovs § 13, stk. 4).

Af hensyn til den uagtsomme modtager af en gave mv. bør fristen på 5 år være absolut, således som det er tilfældet efter gældende ret, jf. betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 74.

5-års fristen regnes fra dispositionens fuldbyrdelse. Det forudsættes, at praksis vedrørende 5-års fristens beregning mv. opretholdes. Der henvises herom til Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 236f. (med referat af Østre Landsrets dom af 11. august 1975) og s. 245ff. I den nævnte dom havde en enke gennem årene givet en søn gaver. Landsretten fastslog, at der under sagen alene kunne tages stilling til gavedispositioner, som var fuldbyrdet inden for de sidste 5 år før sagsanlægget. Ældre dispositioner kan således ikke omstødes, heller ikke selvom de indgår i en naturlig sammenhæng med dispositioner inden for 5-års fristen. Ældre dispositioner kan dog have betydning for vurderingen af, om der foreligger misbrug ved de dispositioner, der foretaget inden for 5-årsfristen.

En tilsvarende 5-årsfrist foreslås ikke i udvalgets udkast til omstødelsesregel i forbindelse med den længstlevende ægtefælles dispositioner i tilfælde, hvor der er oprettet fælles testamente. Om baggrunden herfor henvises til § 89 og bemærkningerne til bestemmelsen.

Fristreglerne i stk. 3, der vedrører begunstigelser i livsforsikringer eller lignende ordninger, der er oprettet for boets midler for et beløb, der stod i misforhold til boets formue, og hvor forsikringsbegivenheden er indtrådt, svarer til stk. 2. Det præciseres i bestemmelsen, at det afgørende tidspunkt for beregningen af forældelsesfristerne er det tidspunkt, hvor livsarvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen af en ordning omfattet af § 31, stk. 2, og senest 5 år fra dette tidspunkt.

For så vidt angår udbetaling af forsikringsordninger, mens længstlevende stadig er i live, kan arvingerne ikke af selskabet få oplyst, hvem der er indsat som begunstiget, jf. lov om finansiel virksomhed kapitel 9 om videregivelse af oplysninger. Forespørgsler af denne art kan kun besvares med forsikringstagerens samtykke, se herom C. C. Munksgaard Nielsen, Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 128. Længstlevende kan dog også i disse tilfælde blive pålagt at give oplysninger om sine dispositioner, jf. forslaget til § 29, stk. 3. Den absolutte forældelsesfrist på 5 år bør derfor også gælde i forhold til omstødsessager omfattet af § 31, stk. 2.

Som omtalt ovenfor under stk. 2 kan dispositioner, der ligger forud for 5-årsfristen, ikke omstødes, selvom de indgår i en naturlig sammenhæng med dispositioner inden for 5-årsfristen. Udbetales en forsikring omfattet af § 31, stk. 2, i rater, kan de udbetalinger, der er foretaget tidligere end 5 år før sagens anlæg, ikke omstødes, selvom de indgår i en naturlig sammenhæng med de udbetalinger, der er foretaget inden for 5-års fristen. De uomstødelige udbetalinger kan imidlertid have betydning for vurderingen af, om der foreligger misbrug og dermed skal ske omstødelse af de udbetalinger, der er foretaget inden for 5-årsfristen.

En sag om omstødelse skal anlægges mod modtageren af gaven, arveforskuddet eller den udbetalte forsikringssum. En sag om omstødelse af en forsikringsordning skal således ikke anlægges mod forsikringsselskabet eller pengeinstituttet.

Efter længstlevendes død kan forsikringsselskabet eller pengeinstituttet også efter udvalgets forslag til ændring af forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven i almindelighed straks udbetale forsikringssummen mv. direkte til den begunstigede i henhold til forsikringsaftalen eller aftalen med pengeinstituttet. Selskabet eller pengeinstituttet vil i praksis ikke have kendskab til, at tegningen af en forsikring, der skal udbetales til en begunstiget, eller indskuddet på en opsparingskonto til fordel for en begunstiget, indebar et misbrug af rådigheden over det uskiftede bo. Forsikringsselskabet eller pengeinstituttet vil derfor i almindelighed

være berettiget til med frigørende virkning at udbetale forsikringsbeløbet til den, der er begunstiget ifølge policen eller opsparingsordningen.

Selskabet eller pengeinstituttet har heller ikke inden udbetaling pligt til af egen drift at undersøge, om en begunstivelse kan antages at være i strid med de rådighedsbegrænsninger, der gælder for længstlevende, når denne er i uskiftet bo, og dermed om begunstivelsen er omstødelig. Er udbetalingen sket, uden at selskabet må antages at have haft kendskab til, at begunstivelsen er omstødelig, er selskabet ikke erstatningsansvarlig for arvingernes tab, hvis den begunstigede er ude af stand til at betale det udbetalte forsikringsbeløb tilbage.

Har selskabet imidlertid kendskab til, at begunstivelsen kan være omstødelig, f.eks. fordi selskabet modtager underretning om, at der er rejst krav om omstødelse, bør udbetaling normalt sættes i bero, indtil dette spørgsmål er afklaret. Selskabet kan i øvrigt ikke med frigørende virkning foretage udbetaling af hele forsikringssummen, hvis der forinden er gjort indsigelser herimod efter forslaget til forsikringsaftalelovens § 104.

Udvalget har overvejet, om der er behov for en udtrykkelig bestemmelse om, hvornår selskaberne ikke kan udbetale forsikringssummen med frigørende virkning som følge af selskabets viden om begunstivelsens eventuelle omstødelighed. Afgørelsen herom må bero på en almindelig ond tros-vurdering og almindelige regler om erstatning udenfor kontrakt, hvorfor der ikke er behov for en sådan regel. Det forudsættes imidlertid, at arvingerne inden rimelig tid anlægger sag mod den begunstigede.

I de tilfælde, hvor der er tvivl om, hvem der er rette fordringshaver, er det udvalgets opfattelse, at selskaberne har mulighed for at deponere med frigørende virkning med støtte i deponeringsloven. Selskaberne kan dog - i lighed med hvad der er tilfældet i dag - også lade ordningen stå i selskabet, indtil der er klarhed over, hvem midlerne skal tilfalde.

Der henvises til kapitel 7.3.7.2.

Til § 33

Bestemmelsen svarer til arvelovens § 23.

Til § 34

Bestemmelsen svarer med enkelte sproglige ændringer til arvelovens § 24. Reglen finder tilsvarende anvendelse ved ubetingede afkald på forventet arv, der i medfør af § 47, stk. 3, omfatter den pågældende livsarvings descendens.

Til kapitel 5

Kapitel 5 indeholder regler om arvehenstand for længstlevende ægtefælle og afløser arvelovens § 24 e.

Til § 35

Stk. 1 svarer med sproglige og redaktionelle ændringer til arvelovens § 24 e. Bestemmelsen bygger således på, at der – i overensstemmelse med hidtidig praksis – skal foretages en vurdering af den længstlevende ægtefælles behov for at opnå arvehenstand. I skifterettens vurdering må det bl.a. indgå, om ægtefællen vil kunne udbetale arven ved at optage et realkreditlån i ejendommen og forrente dette.

Adgangen til arvehenstand omfatter efter forslaget både fælles livsarvinger og særlivsarvinger efter førstafdøde og svarer på dette punkt til arvelovens § 24 e. Bestemmelsen kan endvidere - ligesom § 24 e - anvendes, uanset hvilken formueordning der har været i ægteskabet.

Adgangen til henstand kan ikke udelukkes ved testamente.

I *stk. 2* fastsættes det, at skifteretten ved afgørelsen af, om henstand skal gives helt eller delvist, kan tage hensyn til, om en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle ønsker at overtage aktiver, som har en særlig erindringsværdi for den pågældende, efter reglerne om udtagelsesret i §§ 6 og 7. Bestemmelsen indebærer, at der, inden skiftet afsluttes og henstanden gives, skal tages stilling til, om særlivsarvingen skal udtage sådanne genstande til vurderingsbeløbet fra førstafdødes bo. Værdien af det udtagne skal fradrages i arven. Om baggrunden for forslaget henvises til de almindelige bemærkninger.

I *stk. 3* åbnes der mulighed for, at skifteretten kan bestemme, at en henstand efter *stk. 1* i forhold til førstafdødes *særlivsarving* skal være betinget af, at livsarvingen af sin arvelod får udbetalt et efter boets forhold passende beløb til forsørgelse, indtil særlivsarvingen fylder 18 år.

Den længstlevende ægtefælle skal efter forslaget – og i overensstemmelse med de gældende regler – ikke overtage forsørgelsespligten over førstafdødes mindreårige børn for at få arvehenstand, jf. dog § 36, *stk. 3, 2. pkt.*, hvorefter arvehenstanden løber til særlivsarvingens fyldte 18. år, hvis ægtefællen overtager forsørgelsespligten. Reglen i § 35, *stk. 3*, er alene møntet på de situationer, hvor ægtefællen ikke overtager forsørgelsespligten over særlivsarvingen.

I tilfælde, hvor et bo skiftes med et mindreårigt barn, vil denne få udbetalt sin arv. Arven kan – eventuelt sammen med de offentlige støtteordninger – indebære en økonomisk og social sikring af det mindreårige særbarn. Adgangen til arvehenstand foreslås lempet i lovudkastet, således at henstand som udgangspunkt ikke skal være betinget af, at den længstlevende ægtefælle bekoster særlivsarvingens underhold og uddannelse. Det foreslås på denne baggrund, at reglen i arvehenstands bekendtgørelsens § 7, *stk. 1*, videreføres i den nye arvelov. Skifteretten skal således kunne beslutte, at en del af den pågældendes arv skal udbetales her og nu til forsørgelse, selvom der i øvrigt gives henstand med udbetaling af arven.

Særlivsarvingen bør ikke bringes i en situation, hvor livsarvingen har mistet en forsørger samtidig med, at der ikke er almindelig adgang til at råde over i hvert fald en del af den arv, som livsarvingen har fået efter arveladeren.

Ved vurderingen af behovet for udbetaling af et beløb til forsørgelse må det bl.a. indgå, om den længstlevende ægtefælle har det mindreårige særbarn boende hos sig, og om ægtefællen har søgt om forældremyndigheden over barnet, jf. lov om forældremyndighed og samvær § 14. Bestemmelsen er begrænset til alene at gælde særlivsarvinger, da den længstlevende ægtefælle har forsørgelsespligten over for fællesbørn, jf. § 13, stk. 1, i lov om børns forsørgelse.

Det bør afhænge af arveladerens indtægter, hvad der må anses for et passende beløb. Størrelsen af den arv, der tilkommer den mindreårige særlivsarving, bør derimod ikke indgå i vurderingen. Hvis den mindreårige særlivsarving er sikret gennem en børnerente, der helt eller delvist dækker forsørgelsestabet, bør denne også indgå i vurderingen. Dette bør derimod næppe være tilfældet, hvis der er tale om udbetaling af kapitalforsikring eller kapitalpension, fordi et kapitalbeløb normalt vil skulle indestå i en forvaltningsafdeling, hvorimod renterne må indgå i vurderingen af forsørgelsesbehovet. Ved vurderingen af, hvor stort et beløb der skal udbetales til barnet under henstandsperioden, kan der tages udgangspunkt i reglerne i lov om børns forsørgelse og børnetilskudsloven, der fastlægger de nærmere rammer for den privatretlige og offentligretlige forsørgelsespligt over for børn.

Hensigten med stk. 3 er at give mulighed for at erstatte den forsørgelse, som særbarnet mister ved arveladerens død, og som ikke erstattes af sociale ydelser eller af børnepension eller lignende. Dette indebærer efter de gældende regler, at det som udgangspunkt kun vil være aktuelt at tillægge en særlivsarving et beløb efter stk. 3, hvis arveladerens indtægter på dødsfaldstidspunktet oversteg de vejledende grænser for normalbidraget, idet normalbidraget vil blive erstattet af et forhøjet tilskud efter børnetilskudsloven. Det beløb, der skal udbetales til særlivsarvingen, skal således tage udgangspunkt i, hvor stort et beløb ud over normal-

bidraget, den mindreårige særlivsarving ville have været berettiget til. Ved afgørelsen af, om der skal udbetales et beløb til særlivsarvingen, må der tages udgangspunkt i de regler om børnebidrag og børnetilskud, der gælder på tidspunktet for afgørelsen.

Aldersgrænsen foreslås fastsat til 24 år svarende til den typiske aldersgrænse ved børnepensioner mv. I betragtning af reglens fakultative karakter er der ikke behov for en regel om, at et barn under 18 år, der har indgået ægteskab, ikke skal være omfattet af bestemmelsen.

Hvis arveladeren efterlader sig flere mindreårige børn, kan der udbetales et beløb til hvert af børnene. Ved fastsættelsen af beløbets størrelse bør der tages udgangspunkt i børnenes alder. Hvis barnet er 10 år gammel, vil forsørgelseshensynet selvsagt være aktuelt i længere tid, end hvis barnet er 17 år.

Beløbet udbetales som et kapitaliseret beløb, der skal administreres efter de almindelige regler om forvaltning af umyndiges midler i værgemålslovgivningen. Der vil dog skulle fastsættes særlige regler om forvaltningsafdelingernes løbende udbetalinger til livsarvingens underhold og forsørgelse. Udbetalingen bør fastsættes som en brøkdel af det samlede beløb svarende til det antal år, henstanden løber, mens særlivsarvingen er umyndig.

Adgangen til at få et beløb udbetalt af arvelødden i forbindelse med en afgørelse om henstand til den længstlevende ægtefælle kan ikke begrænses ved testamente.

Den førstafdøde ægtefælles mindreårige livsarvinger kan ikke, mens de er mindreårige, få udbetalt et beløb efter bestemmelsen, hvis den længstlevende ægtefælle som led i en henstand efter § 36, stk. 3, har overtaget den privatretlige forsørgelsespligt over særbarnet. Er særlivsarvingen fyldt 18 år, men under 24 år gammel, kan der derimod ske udbetaling i medfør af stk. 3.

Der henvises til kapitel 8.3.1.

For så vidt angår spørgsmålet om forrentning af arvekravet henvises til kapitel 8.3.2. og til § 39.

Til § 36

I *stk. 1* fastslås det, at arvehenstand efter § 35, *stk. 1*, gives for 5 år fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag. Om baggrunden for fastsættelsen af en 5 års periode henvises til kapitel 8.3.2. Har ægtefællen alene ønsket henstand for en periode på 3 år, bør skifteretten imødekomme dette og ikke af egen drift fastsætte en længere henstandsperiode.

Forslaget indebærer en udvidelse af de eksisterende regler om arvehenstand, fordi henstanden vil kunne løbe ud over en eller flere livsarvingers myndighedsalder.

Hvis en henstand efter *stk. 1* udløber, mens en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle stadig er umyndig, og ægtefællen ikke har overtaget forsørgelsespligten over den pågældende, jf. *stk. 3*, skal den udbetalte arv forvaltes efter reglerne om formueadministration i værgemålslovens kapitel 5.

Voksne umyndige livsarvingers arv vil som hidtil ikke være omfattet bestemmelsen. En værge for en voksen umyndig livsarving vil kunne give henstand og aftale vilkårene herfor med den længstlevende ægtefælle, dog formentlig kun med statsamtets samtykke, jf. værgemålsbekendtgørelsens § 6, jf. § 10, *stk. 1*.

Forlanger livsarvingen ikke arven udbetalt ved 5-års periodens udløb, fortsætter henstanden, men livsarvingen kan på et hvilket som helst tidspunkt forlange arven udbetalt. Der indtræder således ingen passivitetsvirkning alene på grundlag af manglende anmodning om udbetaling.

Livsarvingen kan ikke ved henstandsperiodens udløb give samtykke til, at den længstlevende ægtefælle får boet udleveret til uskiftet bo, idet skifte af boet har fundet sted ved den førstafdøde ægtefælles død.

Efter forslaget er arvehenstand ikke betinget af, at den længstlevende ægtefælle ikke gifter sig igen i henstandsperioden. Da der er stillet sikkerhed for livsarvingernes arv, jf. forslaget til § 37, og da henstandsperioden er tidsbegrænset, synes der heller ikke at være behov for en regel, der udelukker dette.

Henstand med udbetaling af arven vil efter udvalgets forslag kunne gives til en længstlevende ægtefælle, der er i uskiftet bo, og som senere ønsker at skifte boet, f.eks. fordi den pågældende ønsker at gifte sig igen. 5-årsfristen i stk. 1 skal imidlertid også i denne situation regnes fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag. Anmoder den længstlevende ægtefælle derfor først om skifte 2 år efter førstafdødes dødsdag, kan henstand kun meddeles for en periode på 3 år.

Hvis betingelserne i § 35, stk. 1, er opfyldt, kan skifteretten efter *stk. 2* forlænge henstandsperioden med yderligere 5 år, eller eventuelt en kortere periode, hvis ægtefællen anmoder om det. Af hensyn til livsarvingerne kan der kun ske forlængelse én gang. Det gælder også, selvom ægtefællen har anmodet om en kortere forlængelse end 5 år. Arvehenstand vil således ikke kunne have en længere varighed 10 år, medmindre henstanden gives efter *stk. 3*. Hvis skifteretten forlænger henstanden, regnes forlængelsen fra udløbet af den første henstandsperiode.

En anmodning om forlængelse skal fremsættes tidligst 6 måneder før og senest ved udløbet af henstandsperioden i *stk. 1*, dvs. senest ved normal kontortids opmærksomhed på den dag, henstanden udløber. Er henstanden givet for 5 år, indebærer bestemmelsen, at et krav om forlængelse tidligst kan fremsættes, når der er forløbet 4 ½ år fra den førstafdøde ægtefælles dødsdag. Baggrunden herfor er, at vurderingen af, om betingelserne for at forlænge henstanden er opfyldt, bør ske i forbindelse med udløbet af henstandsperioden i *stk. 1*.

Det kan forekomme, at skifteretten, f.eks. på grund af sagens kompleksitet, ikke kan træffe afgørelse om, hvorvidt henstanden skal forlænges, inden for arvehenstandsperioden på 5 år. Det er ikke rimeligt, at ægtefællen i denne situation skal tvinges til at udbetale henstandsarven til livsarvingerne efter førstafdøde, og det foreslås derfor, at en anmodning om forlængelse skal have opsættende virkning. Hvis skifteretten afslår at forlænge henstandsperioden, beror det på retsplejelovens almindelige regler om kære i kapitel 37, om kære skal tillægges opsættende virkning.

I *stk. 3* foreslås det, at udbetaling af arven tidligst skal ske, når en fælles livsarving fylder 18 år.

Tilsvarende gælder, hvis den længstlevende ægtefælle overtager den privatretlige forsørgelsespligt over en særlivsarving efter den førstafdøde ægtefælle, sml. § 18, stk. 3, om uskiftet bo med førstafdødes mindreårige særlivsarvinger.

I *stk. 4* fastslås det, at arvekravet efter § 35, stk. 1, som udgangspunkt er en ret til at få beløbet udbetalt kontant, når henstanden udløber. Forslaget indebærer, at livsarvingen ikke kan kræve at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet for det beløb, der er omfattet af henstanden, medmindre andet fremgår af et testamente oprettet af den førstafdøde ægtefælle.

Der henvises til kapitel 8.3.2.

Til § 37

I *stk. 1* foreslås det, at der skal stilles fuld sikkerhed for livsarvingernes arvekrav. Skifteretten fastsætter sikkerheden og de nærmere vilkår herfor. Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget til § 39, hvorefter justitsministeren bl.a. skal fastsætte regler om sikkerhedsstillelsen.

Den længstlevende ægtefælle bør som udgangspunkt tage initiativet til at foreslå, hvad sikkerheden skal bestå i. Den behøver ikke nødvendigvis at stilles som en panteret, men vil i stedet kunne stilles som en bankgaranti eller på anden betryggende måde. Det typiske må forventes at blive, at sikkerheden stilles i form af pant i fast ejendom.

Ved afgørelser om sikkerhedsstillelse skal der tages hensyn til karakteren af det aktiv, der tilbydes til sikkerhed. Sikkerheden skal altid stilles i sikre aktiver, f.eks. fast ejendom eller obligationer. Også aktier eller anparter i et familieaktie- eller anpartsselskab bør efter omstændighederne kunne stilles som sikkerhed. Stilles sikkerhed i et familieanpartsselskab, bør de administrative regler, der skal udfærdiges i medfør af § 39, udformes så smidigt, at det skal kunne gøres til et vilkår, at den længstlevende ægtefælle løbende skal sende arvingerne eller statsforvaltningen, hvis arvingerne er umyndige, et revideret regnskab for virksomheden.

Udvalget har overvejet, om der bør stilles krav om, at der ved tilbud om sikkerhed i fast ejendom altid skal indhentes en sagkyndig vurdering. Dette vil i mange tilfælde være overflødigt. I forbindelse med behandlingen af en tvist om sikkerheden kan skifteretten imidlertid efter anmodning fra en af parterne bestemme, at der skal foretages en sagkyndig vurdering ved en vurderingsmand, der udmeldes af skifteretten, jf. dødsboskiftelovens §§ 93-94. Udgifter til vurdering efter §§ 93-94 bør som udgangspunkt bæres af den længstlevende ægtefælle, men skifteretten kan træffe anden bestemmelse, jf. dødsboskiftelovens § 95, stk. 3. Dette bør navnlig kunne ske ved vurderingsanmodninger fra arvinger, når det viser sig, at vurderingen ikke fører til et andet resultat end det af ægtefællen hævdede, sml. herved § 95, stk. 3.

Sikkerheden skal opfylde dansk rets almindelige regler, herunder navnlig kravet om sikringsakt. Sikkerheden er stillet som andre fordringsrettigheder, herunder panterrettigheder mv., efter dansk rets almindelige regler og vil således være beskyttet i tilfælde af konkurs.

I *stk. 2* fastsættes det, at skifteretten tager stilling til tvister om sikkerheden. Bestemmelsen er rettet mod tvist, der opstår efter, at skifteretten har fastsat sikkerhed i medfør af *stk. 1*, f.eks. tvister, der opstår i forbindelse med omlægning af sikkerheden.

I *stk. 2, 2. pkt.* foreslås det, at skifteretten efter anmodning fra en livsarving eller statsamtet, hvis livsarvingen er umyndig, kan bestemme, at den længstlevende ægtefælle skal udbetale arven, hvis der er sket en væsentlig forringelse af sikkerheden. Parterne i forbindelse med sagens behandling er den længstlevende ægtefælle og livsarvingen. Statsamtet er ikke part i sagen, selvom sagen er indbragt for skifteretten på statsamtets foranledning.

Det bør som udgangspunkt være overladt til parterne selv at følge udviklingen i sikkerheden. På Told & Skats hjemmeside kan man se den seneste ejendoms-vurdering. Bliver statsamtet imidlertid bekendt med, at sikkerheden for en umyndig livsarvings arv ikke længere er tilstrækkelig, bør statsamtet som hidtil have mulighed for at afkræve den længstlevende ægtefælle de oplysninger, der er nødvendige til belysning af forholdet, sml. arvehenstandsbekendtgørelsens § 9, *stk. 3*. Dette spørgsmål bør reguleres i de administrative regler, der skal udstedes efter § 39.

Udvalget har ikke fundet grundlag for at fastsætte særlige regler om overdragelse af arvekravet til tredjemand, f.eks. som sikkerhed for en gældsforpligtigelse. For umyndige livsarvingers vedkommende gælder de almindelige regler i værge-målslovens kapitel 5 om formuens forvaltning og anbringelse. Overdrager en myndig livsarving arvekravet, skal de almindelige regler om overdragelse iagttages, f.eks. om denuntiation. En aftaleerhverver vil også kunne påberåbe sig *stk. 2*. Ved vurderingen af, om der er sket en væsentlig forringelse af sikkerheden, må der også ses på overdragelsen og vilkårene for denne.

Som anført i de almindelige bemærkninger bør der som udgangspunkt være gjort op med spørgsmålet om sikkerhedsstillelse i forbindelse med, at arvehenstanden gives, således at der så vidt muligt ikke opstår behov for at overveje spørgsmålet om sikkerhedsstillelse i løbet af henstandsperioden.

Skifteretten kan efter stk. 2, 2. pkt., alene træffe bestemmelse om arvens udbetaling, hvis sikkerheden er væsentligt forringet. Dette indebærer, at arven som det klare udgangspunkt ikke bør kunne forlanges udbetalt i tilfælde, hvor en sikkerhed, der fra starten har været fuldstændig, i henstandsperioden ændrer sig som følge af almindelige konjunkturudsving, f.eks. et generelt fald i huspriserne. På den anden side bør arven kunne kræves udbetalt, hvis ægtefællen f.eks. vanrøgter en fast ejendom, der er stillet til sikkerhed for arvekravet, i et sådant omfang, at sikkerheden ikke længere opfylder kravene.

Ægtefællen kan tilbyde at omlægge sikkerheden, og parterne kan aftale omlægning. En aftale herom bør være skriftlig. For umyndige livsarvingers vedkommende bør det fastsættes i de administrative regler efter § 39, at den nye sikkerhedsstillelse skal godkendes af statsamtet, sml. arvehenstandsbekendtgørelsens § 10. Statsamtets afgørelse bør kunne indbringes for skifteretten. Udgifterne ved en omlægning må som udgangspunkt afholdes af ægtefællen.

Selvom der ikke foreligger en væsentlig forringelse af sikkerheden, der nødvendiggør en omlægning, bør statsamtet, hvis livsarvingerne er umyndige, have mulighed for at tillade en omlægning af sikkerheden i henstandsperioden, hvis den længstlevende ægtefælle anmoder herom, f.eks. i forbindelse med et påtænkt salg af en fast ejendom, der er stillet til sikkerhed for arvekravet.

De administrative regler, der skal udstedes i medfør af § 39, bør udformes således, at der i de tilfælde, hvor der gives arvehenstand i forhold til myndige livsarvinger, i højere grad bør være mulighed for, at sikkerheden kan aftales mellem parterne. Parterne bør endvidere selv kunne aftale en ændring af sikkerhedsstillelsen, f.eks. i tilfælde af, at en fast ejendom sælges, og en ny købes. Det falder

uden for forvaltningsafdelingernes opgaver at skulle forvalte et arvekrav og sikkerhedsstillelsen i forbindelse hermed i tilfælde, hvor der ikke er tale om umyndige livsarvinger. Kan livsarvingerne og den længstlevende ægtefælle ikke blive enige om en omlægning af sikkerheden, skal skifteretten træffe afgørelse herom.

Der henvises til kapitel 8.3.3.

Til § 38

Det foreslås, at skifterettens afgørelse efter forslagene til §§ 35-37 skal træffes ved kendelse. Afgørelsen kan indbringes for højere ret ved kære efter reglerne i retsplejelovens kapitel 37.

Der henvises til kapitel 8.3.4.

Til § 39

Bestemmelsen indeholder bemyndigelsesregler.

Efter forslaget skal justitsministeren fastsætte regler om forrentningen af arvekrav omfattet af § 35, stk. 1. Udvalgets overvejelser om forrentningen findes i kapitel 8.3.2., hvoraf det bl.a. fremgår, at et arvehenstandskrav som udgangspunkt fremover bør forrentes med mindsterenten efter kursgevinstlovens § 38.

Justitsministeren bemyndiges endvidere til at fastsætte regler om administrationen af beløb, der er udbetalt til en særlivsarving til forsørgelse i medfør af § 35, stk. 3. Der henvises herom til bemærkningerne til § 35.

Endvidere bemyndiges justitsministeren til at fastsætte regler om kravene til sikkerhedsstillelsen efter § 37, stk. 1. Der henvises til bemærkningerne til § 37.

Der henvises til kapitel 8.3.5.

Til kapitel 6

Med kapitel 6 indføres der regler om legal arveret for ugifte samlevende og om en længstlevende samlevers ret til overtagelse efter vurdering.

Til § 40

Stk. 1 indebærer, at samleveren med respekt af den afdødes livsarvingers tvangsarv får ret til en legal minimumsarv på en fjerdedel af boet efter afdøde, dog således at arvelodden aldrig vil kunne overstige 500.000 kr. Det er en betingelse for arveretten, at parterne ved arveladerens død lever sammen, og at de har levet sammen i de sidste 2 år før dødsfaldet. Endvidere er det en betingelse, at parterne har, har haft eller venter et fællesbarn. Som en konsekvens heraf kan bestemmelsen ikke anvendes af homoseksuelle samlevende.

Der er ikke tale om en tvangsarveret, og den legale arveret efter stk. 1 kan derfor udelukkes ved testamente. Hvis der oprettes et udvidet samlevertestamente efter lovudkastets § 92, finder stk. 1 ikke anvendelse.

Bestemmelsen kan alene anvendes ved monogame parforhold. Skulle det ske, at to personer gør gældende, at de har levet sammen med arveladeren de sidste 2 år før dødsfaldet, må skifteretten afgøre, hvem arveladeren har levet sammen med. Når skifteretten frem til, at begge har boet sammen med arveladeren, er der ikke legal arveret efter stk. 1.

Kravene om fælles bopæl i 2 år og fælles barn indebærer, at de samlevendes forhold har en ægteskabslignende karakter. Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at angive dette i lovteksten.

At der skal være tale om et fællesbarn indebærer, at den mandlige part skal have anerkendt faderskabet, hvilket også kan ske inden fødslen, jf. børnelovens § 3,

jf. § 14. Er manden afgået ved døden inden barnets fødsel uden at have anerkendt faderskabet, må det afgøres efter børnelovens regler, om han anses for far til barnet, og der dermed er tale om et fællesbarn.

Har de ugifte samlevende haft et fællesbarn, men er barnet afgået ved døden, vil der være legal arveret, hvis parterne opfylder betingelsen om samlivets varighed. Som en konsekvens af indførelsen af Den Ny (elektroniske) Kirkebog (DNK) tildeles der ved dødsfald et administrativt personnummer, jf. § 1, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 842 af 13. oktober 2003 om folkeregistrering samt pkt. 1.1. i vejledning nr. 51 af 13. juni 2002 om folkeregistrering. Det følger endvidere af CPR-lovens § 4, jf. bilag 1, nr. 7, at CPR-registret bl.a. indeholder data om slægtskabsoplysninger (oplysning om mor, far, børn samt forældremyndighedens indehavere). I forbindelse med indførelsen af DNK er slægtsoplysningerne blevet kontrolleret for personer registreret født i Danmark fra 1969 og frem (dog ikke for så vidt angår det sønderjyske område). Det vil på denne baggrund i dag som hovedregel fremgå af den udskrift fra CPR-registret, som skifteretten indhenter til brug for behandlingen af et dødsbo, om afdøde har haft et barn.

Den legale arveret for ugifte samlevende bør ikke udstrækkes til de tilfælde, hvor parterne på et tidspunkt har ventet et fællesbarn, men hvor kvinden aborterede. Er barnet dødfødt, dvs. født efter udgangen af 22. svangerskabsuge uden at vise livstegn, jf. ligsynslovens § 17, stk. 1, bør der derimod være arveret. Det er en forudsætning, at faderskabet er anerkendt, jf. børnelovens § 3, jf. § 14. Aborter og dødfødsler registreres ikke i CPR-registeret.

Er en samlever ved partnerens død berettiget til at arve, fordi samlivet forud for dødsfaldet har varet i 2 år, og parret på tidspunktet for arveladerens død ventede et barn, vil en efterfølgende abort ikke medføre bortfald af samleverens arveret.

For at parterne kan anses for samlevende kræves som udgangspunkt fælles folke-registeradresse. Folkeregisterattesten er dog ikke afgørende. Den ugifte samlevende kan f.eks. have glemt at melde flytning, eller de separate folkeregister-

adresser kan være opretholdt af skattemæssige årsager. Det kan derfor ikke udelukkes, at to personer, der ikke har fælles folkeregisteradresse, kan anses for at være samlevende, da det er de reelle bopælsforhold, der er afgørende. Det vil dog være undtagelsen, at to personer, der ikke har fælles folkeregisteradresse, anses for samlevende, idet udgangspunktet i de tilfælde, hvor der ikke foreligger en folkeregisterattest, der bekræfter samboforholdet, må være, at det ikke kan anses for dokumenteret, at der foreligger et samlivsforhold.

Kravet om, at parterne skal have levet sammen på fælles bopæl de sidste to år før dødsfaldet betyder, at den legale arveret ikke vil genindtræde blot som følge af, at et samliv, der har bestået igennem en årrække, men herefter har været opløst, genoptages. Har parterne ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse, vil den legale arveret bortfalde. Den legale arveret vil herefter alene genindtræde, når samleverne på ny opfylder betingelsen om 2 års samliv og i øvrigt har eller venter et fællesbarn.

At arveretten således ikke genindtræder, hvis samlivet genoptages, står i modsætning til ægteskabslovens § 30, hvorefter retsvirkningerne af en separation bortfalder, hvis parterne genoptager samlivet. Retspraksis og administrativ praksis om, hvornår en separation anses for bortfaldet på grund af genoptagelse af samlivet, kan dog være vejledende i tilfælde, hvor der opstår en tvist om, hvornår parterne faktisk genoptog samlivet, og dermed om hvorvidt samlivet faktisk havde været i 2 år på tidspunktet for arveladers død.

Det påhviler den længstlevende at dokumentere, at samlivet ved dødsfaldet har været i de sidste 2 år forud for dødsfaldet, f.eks. ved hjælp af folkeregisterattest, hvis arveladerens øvrige arvinger anfægter samleverens ret til at arve.

Der stilles efter forslaget ingen alderskrav til de samlevende. En eller begge af parterne kan for så vidt godt være umyndige. Det har heller ikke betydning, om en eller begge af parterne er under værgemål.

Efter forslaget har samleveren ret til - med respekt af afdødes livsarvingers tvangsarv - at arve en fjerdedel af arveladerens ejendele. Samleverens legale arvelod er dog maksimeret til 500.000 kr., og den må som nævnt vige for livsarvingernes tvangsarveret.

Ved opgørelsen af boet efter førstafdøde må det afklares, hvilke aktiver der tilhørte afdøde, og hvilke aktiver som tilhører længstlevende. Længstlevende beholder selv sagt sine ejendele, mens afdødes aktiver skal fordeles i forbindelse med skiftet. Ejerforholdene, herunder spørgsmålet om hvorvidt der er opstået sameje mellem de ugifte samlevende, må afklares på samme måde, som når ugifte samlevende flytter fra hinanden. Har parterne erhvervet genstande i sameje, må det eller de pågældende aktiver værdiansættes, og det må klarlægges, om genstanden var ejet i lige sameje eller i et andet delingsforhold mellem parterne.

Arveretten efter stk. 1 er en kvantitativ ret og giver ikke i sig selv samleveren ret til at udtage bestemte genstande. Vedrørende samleverens kvalitative arveret henvises der til kapitel 20 om kvalitative regler samt til lovudkastets §§ 42-44 og bemærkningerne hertil.

Retten til et eventuelt kompensationsbeløb efter almindelige formueretlige betragtninger, jf. kapitel 9.1, begrænses ikke ved § 40, stk. 1.

Det foreslås, at 500.000 kroners grænsen skal reguleres efter lov om en satsreguleringsprocent, jf. lovudkastets § 102 og bemærkningerne hertil.

Efter *stk.* 2 er det en betingelse for arveret efter stk. 1, at hverken arveladeren eller arvingen var gift eller var i uskiftet bo på tidspunktet for arveladerens død.

Er en af parterne gift eller part i et registreret partnerskab eller i uskiftet bo på tidspunktet for førstafdødes dødsfald, vil stk. 2 medføre, at den længstlevende samlever ikke tillægges en legal arveret efter afdøde. En samlever kan således aldrig arve efter stk. 1 i konkurrence med den afdøde samlevers ægtefælle eller

registrerede partner, uanset om samlivet har varet i 2 år, og om parterne har et fællesbarn. En samlever kan heller ikke arve sin samlever, hvis afdøde var i uskiftet bo fra et tidligere ægteskab. Reglen skyldes navnlig, at samleverens legale arveret ikke skal forringe en tidligere ægtefælles legale arveret, ligesom det bør undgås, at samleveren får en legal arveret i et uskiftet bo i konkurrence med førstafdødes livsarvinger. Selv om disse hensyn ikke gør sig gældende i tilfælde, hvor det er den længstlevende samlever, der er gift eller i uskiftet bo, finder udvalget, at hensyn til balancen mellem samlevernes arveret efter hinanden også i dette tilfælde bør udelukke arveret.

I *stk. 3* fastslås det, at en fælles bopæl ikke anses for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution.

Samlivet bortfalder selvsagt ikke, fordi de samlevende rejser på ferie hver for sig. Dette vil heller ikke være tilfældet, hvis den ene af parterne i en periode alene opholder sig i hjemmet i weekenderne og i løbet af ugen som følge af sit arbejde bor et andet sted. Det vil dog altid være en konkret vurdering, om der i disse situationer kan antages at foreligge et samliv.

Parterne vil også fortsat blive anset for samlevende, hvis samlivet er ophævet på grund af en af parternes institutionsanbringelse, f.eks. ældrebolig og plejehjem. Dette svarer til, hvad der gælder efter boafgiftsloven, hvor fritagelsen for bo- og tillægsboafgift af arv, jf. § 1, stk. 2, litra d, også gælder for personer, der tidligere har haft fælles bopæl med afdøde i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl er ophørt alene på grund af institutionsanbringelse, herunder i en ældrebolig. Det er en forudsætning for, at samleveren har arveret, at forholdet mellem parterne stadig består, selvom den fælles bolig er ophørt på grund af institutionsanbringelsen. Dette kan ikke antages at være tilfældet, hvis en samlever efter institutionsanbringelsen har indledt et nyt forhold eller på anden måde klart har tilkendegivet, at forholdet må anses for ophørt.

Ophold væk fra hjemmet som følge af strafafsoning eller aftjening af værnepligt vil i almindelighed heller ikke indebære, at parternes samliv anses for ophørt med den konsekvens, at den legale arveret falder bort. I disse tilfælde vil det manglende samliv – ligesom ved institutionsanbringelsen – skyldes en udefra kommende nødvendighed, der normalt ikke vil kunne danne grundlag for en antagelse om, at fraflytningen i virkeligheden var udtryk for en ophævelse af samlivet.

Skyldes adskillelsen derimod den ene samlevers arbejds- eller uddannelsesmæssige forhold, og fører disse forhold til længerevarende adskillelse, kan det være mere tvivlsomt, om man bør anse samlivet for ophørt, suspenderet eller opretholdt i den pågældende periode. Det vil kunne resultere i bevismæssige vanskeligheder, hvis en længerevarende periode, hvor de samlevende vælger at bo hver for sig, skal tælle med i opgørelsen af, om betingelsen om 2 års samliv før dødsfaldet er opfyldt. I disse situationer kan der opstå tvivl om, hvorvidt fraflytningen skal anses for udtryk for en ophævelse af samlivet som følge af uoverensstemmelser med den konsekvens, at den legale arveret bortfalder, eller om man til trods for adskillelsen fortsat kan antage, at samlivet består. Den ene part er død, og den anden part har i disse situationer alene interesse i at hævde, at samlivet fortsat bestod.

Som eksempel kan nævnes et samlivsforhold, der har bestået i 10 år, og hvor parterne har 2 børn. Den ene part tager til udlandet for at gennemføre en 1-årig uddannelse og melder derfor flytning til folkeregistret. Det kan her blive et spørgsmål om arveret, hvis en af parterne dør under udlandsopholdet. Der kan endvidere, når parterne efter endt udlandsophold genoptager samlivet i Danmark, opstå spørgsmål om, hvorvidt parterne først opfylder det tidsmæssige krav i § 40 og dermed opnår legal arveret, når samlivet på ny har været i minimum 2 år. Det må afgøres konkret, om adskillelsen i sådanne tilfælde er udtryk for en uoverensstemmelse, eller om den blot er midlertidig. Hvis det bevismæssigt kan lægges til grund, at den blot var midlertidig, bør det være muligt at medregne perioden i de 2 år.

Der henvises til kapitel 9.3.1.1.

Til § 41

I *stk. 1* foreslås det, at skifteretten undtagelsesvis kan bestemme, at en samlever, der har levet i et ægteskabslignende forhold med arveladeren, skal arve af formuen, hvis særlige hensyn til samleveren taler for det.

Ved afgørelsen af, om der foreligger et ægteskabslignende samlivsforhold, må der foretages en vurdering af, om samlivet har haft en sådan karakter, at det er rimeligt at sidestille samleveren med en ægtefælle. Der må bl.a. lægges vægt på, om parterne efter lovgivningen har haft mulighed for at indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden, og om de har haft samme folkeregisteradresse. Det vil endvidere indgå i vurderingen, i hvilket omfang parterne har haft fælles økonomi og husholdning under samlivet.

Bestemmelsen forudsættes alene anvendt i undtagelsestilfælde og er i første række møntet på de tilfælde, hvor den længstlevende samlever ikke har legal arveret efter § 40, og hvor der ikke er oprettet testamente, og hvor samleveren vil blive stillet urimeligt, hvis skifteretten ikke skønsmæssigt tillægger den pågældende en del af arven. Bestemmelsen kan imidlertid efter omstændighederne også finde anvendelse, hvor der er arveret efter § 40, f.eks. i tilfælde, hvor den afdøde samlevers formue var meget betydelig, og hvor en arv på kun 500.000 kr. ikke kan anses for rimelig.

Der skal være tale om et samlivsforhold, der kan ligestilles med et ægteskab. Bestemmelsen vil eksempelvis kunne anvendes, hvis der ikke er legal arveret efter § 40, fordi parterne ikke har fællesbørn eller ikke opfylder kravet om at have levet sammen på fælles bopæl i 2 år, fordi samlivet i en periode havde været ophævet. Det er heller ikke udelukket, at reglen kan anvendes, selv om den afdøde var i uskiftet bo. Reglen kan ikke anvendes på søskende eller andre, der lever i et sam-

livsforhold, der ikke kan anses for ægteskabslignende, f.eks. to studerende, der deler en lejlighed. Reglen finder også anvendelse på homoseksuelle parforhold.

I *stk. 2* opregnes en række forhold, som skifteretten skal lægge vægt på ved vurderingen af, om der skal tillægges den længstlevende samlever arv efter *stk. 1*.

Skifteretten skal efter *nr. 1* lægge vægt på, om samleveren vil blive stillet urimeligt i økonomisk henseende, hvis den pågældende ikke tillægges arv efter førstafdøde. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor den længstlevende intet ejer selv, hvor der ikke er grundlag for at tilkende et kompensationsbeløb, og hvor længstlevende alene har meget beskedne indtægter.

Skifteretten skal efter *nr. 2* lægge vægt på samlivets længde. Der må som udgangspunkt kræves et samliv af minimum to års varighed. Har parterne et fællesbarn, men opfylder de ikke kravet om at have boet sammen i to år, vil dette imidlertid kunne tale for at anvende reglen, hvis hensynet til den længstlevende tilsiger dette.

Der skal efter *nr. 3* endvidere lægges vægt på parternes formueforhold. Reglen vil kun kunne anvendes, hvor den længstlevendes formue er væsentligt mindre end afdødes, og hvor den længstlevende derudover vil stå i en dårlig økonomisk situation som følge af dødsfaldet. Et tilkendt kompensationsbeløb vil selvsagt påvirke den længstlevendes økonomiske situation, smh. UfR 1988, s. 998 H, og dermed have betydning for, om der kan tillægges arv af skifteretten.

Efter *nr. 4* er parternes indtægtsforhold under samlivet også et moment, der må indgå ved vurderingen af, om der skal tillægges arv efter *stk. 1*. Har den længstlevende samlevers indtægter først og fremmest været anvendt til daglige fornødenheder, huslejobetaling, fælles ferier mv., mens den afdødes formue er vokset, kan dette tale for, at der tillægges længstlevende en arveret.

Med forslaget til *nr. 5* understreges det, at de hensyn, der er nævnt i *nr. 1-4*, ikke er udtømmende. Som andre omstændigheder, der må indgå ved vurderingen, kan bl.a. nævnes, om parterne har børn – særbørn eller fællesbørn – som er blevet forsørget af parterne i fællesskab, og som fortsat vil blive forsørget af den længstlevende. Er der tale om et fællesbarn, vil der dog i en række tilfælde være arveret efter § 40, hvilket efter omstændighederne kan udelukke, at der tillægges en samlever arveret efter § 41. Kredsen af arvinger kan også indgå ved vurderingen af, om der skal tillægges en samlever arveret efter § 41. Der bør udvises større forsigtighed ved at tillægge en samlever arv i tilfælde, hvor arveladeren efterlader sig livsarvinger, end i tilfælde hvor en arv til samleveren alene vil påvirke størrelsen af fjernere slægtsarvingers arv. Består afdødes efterladte formue af en landbrugsejendom eller en erhvervsvirksomhed, der skal videreføres af en arving, vil dette også tale imod, at der tillægges samleveren arv. Der kan ved vurderingen efter stk. 2, *nr. 5*, endvidere lægges vægt på den længstlevendes muligheder for at skaffe sig en ny bolig samt på, om den længstlevende ved samlivets indledning opgav sin bolig.

Skifteretten skal endvidere lægge vægt på oplysninger om afdødes ønsker, herunder baggrunden for, at der ikke er oprettet testamente. Det forhold, at der foreligger oplysninger om, at arveladeren ikke ønskede, at samleveren skulle arve, vil dog ikke udelukke arv efter bestemmelsen. Der skal også i disse tilfælde lægges vægt på, om der er tale om et langvarigt samliv, og om den længstlevende samlevers økonomiske stilling er dårlig, og arveladeren måske samtidig var velhavende.

Den længstlevende kan selvsagt ikke ved anvendelse af reglen opnå en bedre retsstilling end en ægtefælle ville have haft i kraft af arvelovens legale regler.

Der er ikke med bestemmelsen tilsigtet nogen begrænsning i den i retspraksis fastslåede adgang til at få et kompensationsbeløb ud fra formueretlige betragtninger. De samme momenter, som danner grundlag for vurderingen af, om der skal tillægges den længstlevende samlever arveret efter forslaget til stk. 1, vil imidler-

tid også ofte indgå ved vurderingen af, om den længstlevende samlever er berettiget til et kompensationsbeløb. Det er ikke udelukket at tilkende en samlever arv, selv om den pågældende får tillagt et kompensationsbeløb. Et tilkendt kompensationsbeløb vil dog indgå ved vurderingen af, om der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at der kan være grundlag for at tillægge samleveren arv.

Der henvises til kapitel 9.3.1.2

Til § 42

I stk. 1 foreslås det, at en samlever inden for sin arvelod efter §§ 40 og 41 skal have ret til at overtage aktiver i boet til vurderingsbeløbet.

Stk. 2 indebærer, at samleveren har fortrinsret til at overtage et aktiv, hvis samleveren og en arving ønsker at overtage det samme aktiv. En særlivsarving har dog fortrinsret til andelen, hvis dette har særlig erindringsværdi for den pågældende.

I stk. 3 foreslås det, at en samlever, der har arveret efter §§ 40 og 41, og som ejer en andel af et aktiv i sameje med boet, har fortrinsret til at overtage boets andel af aktivet til vurderingsprisen. Kun hvis et aktiv har en særlig erindringsværdi for en særlivsarving, må samleverens ret vige. Overtagelsesretten gælder, selv om værdien af det pågældende aktiv overstiger arvelodden, men samleveren skal i givet fald indbetale det overskydende beløb kontant til boet. *Stk. 3* skal læses i sammenhæng med § 7 om slægtsarvingers adgang til overtagelse efter vurdering af samejeaktiver og § 13, stk. 3, om ægtefællens ret til overtagelse af et samejeaktiv, der er fuldstændigt særeje i boet.

Stk. 3 finder kun anvendelse i det omfang, andet ikke er bestemt ved en samejeoverenskomst mv. Dette gælder dog ikke, hvis en bestemmelse i en samejeoverenskomst reelt alene må anses for en dødsdisposition, der kræver iagttagelse af

testamentsreglerne. Stk. 3 finder endvidere ikke anvendelse, hvis arveladeren har rådet over aktivet ved testamente, jf. § 44.

Der henvises til kapitel 20.3.3.1.1.

Til § 43

Stk. 1 indebærer, at en længstlevende samlever under visse betingelser har ret til at overtage den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo mod at betale et overskydende beløb kontant til boet. Det er en betingelse, at parterne på dødstidspunktet enten levede sammen på fælles bopæl og havde gjort det i de sidste 2 år forud for dødsfaldet, eller at parterne på dødstidspunktet levede sammen og ventede, havde eller havde haft et fællesbarn.

Stk. 1 finder anvendelse, uanset om den længstlevende samlever har arveret efter §§ 40 og 41.

Stk. 2 indebærer, at § 40, stk. 3, og § 42, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

Henvisningen til § 40, stk. 3, betyder, at en fælles bopæl som nævnt i stk. 1, nr. 1 og 2, ikke anses for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution. Henvisningen til § 42, stk. 2, betyder, at samleveren har fortrinsret til aktivet, hvis en arving og samleveren begge ønsker at overtage det. En særlivsarving har dog fortrinsret til aktivet i forhold til samleveren, hvis dette har særlig erindringsværdi for den pågældende. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 40, stk. 3, og § 42, stk. 2.

Der henvises til kapitel 20.3.3.1.2.

Til § 44

§ 44 fastslår, at §§ 42 og 43 ikke finder anvendelse på aktiver, som arveladeren har rådet over ved testamente.

Der henvises til kapitel 20.3.3.1.1. og 20.3.3.1.2.

Til kapitel 7

Kapitlet indeholder en regel om testamentsarvingers legale adgang til overtagelse efter vurdering.

Til § 45

I § 45 foreslås det, at reglerne om slægtsarvingers overtagelse af aktiver til vurderingsbeløbet i §§ 6-8 skal finde tilsvarende anvendelse, hvis en arving ved testamente er indsat til at arve en andel af boet, eller hvor en arving er gjort til legatar ved testamente eller efter skifterettens bestemmelse.

Der henvises til kapitel 20.3.4.

Til kapitel 8

Kapitlet viderefører arvelovens regler om aftaler om arv og arveforskud med enkelte ændringer.

Til § 46

Stk. 1, 1. pkt., og *stk. 2* svarer med enkelte sproglige ændringer til arvelovens § 30 og opretholder dermed forbuddet mod dispositive arvepagter, og praksis efter arvelovens § 30 forudsættes opretholdt.

I *stk. 1, 2. pkt.*, præciseres det, at arvinger ikke uden arveladerens tiltrædelse kan indgå aftaler med medarvinger om overtagelse af aktiver i boet. Kvalitative aftaler om fordeling af arven er således efter lovforslaget ugyldige.

Der henvises til kapitel 10.3.1.

Til § 47

Stk. 1 indebærer, at arveladeren kan give afkald på forventet arv og falden arv. Bestemmelsen omfatter både legale arvinger og testamentsarvinger.

Bestemmelsen svarer for så vidt angår forventet arv til arvelovens § 31, stk. 1.

Det er derimod en nydannelse, at reglen også omfatter afkald på falden arv. Forslaget tilsigter ikke at gribe ind i området for boafgiftslovens § 5. Der vil således fortsat være tilfælde, hvor der kan gives civilretligt gyldigt afkald, men hvor der efter § 5 sker dobbeltbeskatning. Det vil f. eks. være tilfældet, hvor afkaldsgiveren gør sit afkald betinget af andre forhold end vederlag, herunder hvor afkaldet gøres betinget af, at afkaldsgiveren forbeholder sig rentenydelse. Det fremgår af forarbejderne til boafgiftslovens § 5, at denne konstruktion ikke kan anvendes i forbindelse med afkald på falden arv, og der vil således i denne situation blive tale om dobbeltbeskatning (Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, s. 3848).

Stk. 2 indebærer, at et afkald på *forventet* arv som hidtil gives over for arveladeren eller over for arveladerens ægtefælle, hvis denne er i uskiftet bo. Arveafkald indebærer, at der indgås en aftale mellem arvingen (afkaldsgiveren) og arveladeren. En ensom afkaldserklæring er således ikke tilstrækkelig. I overensstemmelse med almindelige aftaleretlige regler skal afkaldet endvidere være accepteret af arveladeren, hvilket kan ske stiltiende. Nægtes accept, er afkaldet uden virkning, idet en aftale i så fald ikke er indgået.

Er der tale om et afkald uden betingelser, må det være tilstrækkeligt, at afkaldet er kommet frem til arvelader. I denne situation bør der således ikke være krav om accept fra arveladeren.

Der stilles ingen formkrav til en aftale om afkald på forventet arv. Af bevismæssige årsager bør aftalen dog som hovedregel affattes skriftligt og eventuelt også underskrives for notaren.

Bestemmelsen behandler ikke spørgsmålet om fremgangsmåden ved afkald på *falden* arv. Det må derfor afgøres efter almindelige aftaleretlige regler, om der er givet et afkald på falden arv, og om afkaldet er givet over for en person, der kan modtage et sådant afkald. Afkaldet kan således navnlig afgives over for bobestyreren, medarvinger eller skifteretten. En ensom erklæring er ikke tilstrækkelig.

I *stk. 3* fastslås det, at et afkald på arv også har virkning for arvingens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt. Bestemmelsen omfatter både forventet arv og falden arv. For så vidt angår forventet arv, svarer forslaget til arveLovens § 31, stk. 1, 2. pkt., hvorimod det formentlig indebærer en ændring af retstilstanden for så vidt angår falden arv.

Der henvises til kapitel 10.3.2.

Til § 48

Bestemmelsen er ny og fastlægger, hvornår der er tale om et arveforskud. Et arveforskud foreligger, hvis en arving fra arveladeren har modtaget en ydelse af økonomisk værdi, og det må anses for aftalt, at værdien af ydelserne senere skal fradrages i arvingens arv. En sådan aftale kan være stiltiende. Det beror således på almindelige aftaleretlige regler, om der er tale om et arveforskud.

Der henvises til kapitel 10.3.3.

Til § 49

Bestemmelsen viderefører arvelovens § 32 med enkelte ændringer

I *stk. 1* fastslås det, at arveforskud, som en fælles livsarving har modtaget, medmindre andet er aftalt, så vidt muligt skal fradrages i arven efter den førstafdøde ægtefælle, når arveforskuddet er ydet af fælleseje eller af et særeje, der bliver fælleseje ved ægtefællens død, og der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live. Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer og en præcisering vedrørende særeje til arvelovens § 32, stk. 1, 1. pkt.

I *stk. 2* fastslås det, at et testamente oprettet af den førstafdøde ægtefælle skal vige, i det omfang det er nødvendigt for, at der kan ske fradrag i medfør af stk. 1. Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til arvelovens § 32, stk. 1, 2. pkt.

Stk. 3 indebærer, at den del af arveforskuddet, som ikke har kunnet fradrages i arven efter den førstafdøde ægtefælle, skal afkortes i arven efter den længstlevende ægtefælle. Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til arvelovens § 32, stk. 1, 2. pkt.

Stk. 4 er nyt og medfører, at der ved skifte af et uskiftet bo efter den længstlevende ægtefælles død skal ske forholdsmæssigt fradrag i arven efter hver af forældrene for arveforskud til fællesbørn. Et krav om, at afkortningen alene skulle ske i arven efter den ene ægtefælle, ville kunne føre til, at testamentariske dispositioner bliver uvirksomme og vil dermed kunne skabe uhensigtsmæssige resultater. Hvis der er tale om et særbarn, skal afkortning derimod selvsagt alene ske i arven efter den pågældende forælder.

Stk. 5 svarer til arvelovens § 32, stk. 2.

Der henvises til kapitel 10.3.3.1.

Til § 50

Bestemmelsen svarer med en præcisering vedrørende særeje til arvelovens § 33.

Der henvises til kapitel 10.3.3.2.

Til § 51

Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til arvelovens § 34.

Der henvises til kapitel 10.3.3.3.

Til § 52

Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til arvelovens § 35.

Der henvises til kapitel 10.3.3.4.

Til kapitel 9

Kapitlet indeholder regler om udelukkelse og bortfald af arveret.

Til § 53

Stk. 1 svarer til den gældende bestemmelse i arvelovens § 36, stk. 1, idet det dog i lovteksten præciseres, at bestemmelsen udover arveret også finder anvendelse på forsikringssummer, pensioner, herunder kapital- og ratepensioner og andre ydelser, der kommer til udbetaling som følge af dødsfaldet, herunder f.eks. udbetalinger fra Lønmodtagernes Dyrtidsfond.

I *stk. 2* foreslås udtrykket ”groft fornærmet” erstattet med ”groft krænket”, idet dette udtryk må anses for mere dækkende for de handlinger, der er omfattet af

bestemmelsen, og som udover grove freds- og ærekrænkelser antages at omfatte anden krænkende og nedværdigende behandling f.eks. i form af ulovlig tvang, jf. straffelovens § 260, vanrøgt, jf. straffelovens § 213, ulovlig frihedsberøvelse, jf. straffelovens § 261 eller hensættelse i hjælpeløs tilstand, jf. straffelovens § 250. Der tilsigtes ikke ændringer i anvendelsesområdet for bestemmelsen, som kun sjældent er anvendt i praksis.

Endelig præciseres det i *stk. 3*, at retten til forsikringssummer kan tilbagegives ved indsættelse af den pågældende som begunstiget i henhold til forsikringspoli-
cen.

Der henvises i øvrigt til kapitel 11.3.1.

Til § 54

Bestemmelsen svarer med enkelte sproglige moderniseringer til den gældende arvelovs § 38.

Der henvises til kapitel 11.3.3.

Til kapitel 10

Kapitlet indeholder regler om adgangen til at træffe testamentarisk bestemmelse om tvangsarv. Der fastsættes regler om overtagelse efter vurdering, umyndiges arv, fordeling af tvangsarv efter en tvangsarving, der er ude af stand til at handle fornuftmæssigt, samt regler om båndlæggelse af tvangsarv.

Til § 55

I *stk. 1* fastslås det, arveladeren ikke ved testamente kan råde over tvangsarv, medmindre dette er hjemlet ved lov.

Stk. 2 giver arveladeren mulighed for ved testamente at bestemme, at en livsarving skal have sin tvangsarv udbetalt kontant. Det er en forudsætning, at testamentet udtrykkeligt fastsætter, at livsarvingens tvangsarv skal udbetales kontant. Hvis testamentet alene angiver, at den pågældende kun skal have sin tvangsarv, vil tvangsarven stadig være en andelsret i boet. Efter *stk. 2* kan arveladeren endvidere ved testamente give en livsarving ret til for sin tvangsarv at overtage bestemte aktiver eller aktiver efter eget valg til vurderingsbeløbet. Det kan i den forbindelse bestemmes, at retten også gives til aktiver, der overstiger værdien af den pågældendes arvelod mod, at arvingen skal betale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger. Ægtefællens ret efter § 11, *stk. 1* (forlodsretten for genstande, der har tjent til ægtefællens personlige brug og mindreårige børns brug), og § 96, *stk. 2* (samtykkereglen vedrørende visse fællesejeaktiver), skal dog respekteres.

Det følger af *stk. 3*, at en arvelader, som efterlader sig både fælleseje og fuldstændigt særeje, kun med respekt af ægtefællens rettigheder efter § 11, *stk. 1*, og § 96, *stk. 2*, ved testamente kan bestemme, om en livsarvings ret til tvangsarv skal dækkes af fællesejet eller af særejet.

Der henvises til kapitel 20.3.1.2.1.

Til § 56

Bestemmelsen åbner mulighed for, at en arvelader ved testamente kan træffe bestemmelse om, hvem tvangsarv, der tilkommer en livsarving efter arveladeren, skal tilfalde, hvis livsarvingen dør før det fyldte 18 år uden at have indgået ægteskab og uden at efterlade sig børn. Hvis den mindreårige livsarving selv har fået børn, er det ikke muligt at oprette testamente om den umyndiges tvangsarv, idet arven her bør tilfalde den umyndiges børn. Et testamente om fordeling af en umyndig livsarvings arv bortfalder automatisk, når livsarvingen fylder 18 år

Den foreslåede bestemmelse omhandler alene tvangsarv. Friarv vil af arveladeren som hidtil kunne indsættes i en successionsrækkefølge. Om successionsrækkefølger kan der henvises til kapitel 18.

De almindelige regler om oprettelse og tilbagekaldelse af testamenter og om testamenteres ugyldighed og anfægtelse mv. finder tilsvarende anvendelse på et testamente, der oprettes i medfør af § 56.

Der henvises til kapitel 6.3.4.

Til § 57

Den foreslåede bestemmelse indebærer en udvidelse af adgangen til at testere over livsarvingers tvangsarv. Om baggrunden herfor henvises til de almindelige bemærkninger i kapitel 19.3.5.

Med *stk. 1* skabes der mulighed for, at en arvelader kan råde over tvangsarv i situationer, hvor en tvangsarving er ude af stand til at handle fornuftmæssigt, jf. § 79 (nr. 1), og hvor det må forventes, at denne tilstand ikke er forbigående (nr. 2). Herudover er det selvsagt en forudsætning, at tvangsarvingen ikke har oprettet gyldigt testamente (nr. 3). Efter forslaget er det endelig et krav, at tvangsarvingen ikke efterlader sig tvangsarvinger (nr. 4), og at en skifteværge, jf. dødsboskiftelovens § 15, stk. 2, eller en værge, der er beskikket for tvangsarvingen efter reglerne i værgemålsloven, godkender den testamentariske disposition (nr. 5). Arveladerens ægtefælle og livsarvinger er tvangsarvinger, jf. §§ 5 og 10.

Det følger af den generelle bestemmelse i § 83, at et testamente, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af tvangsarvingens arv, som åbenbart savner fornuftig mening, selvsagt ikke kan godkendes.

Stk. 2 indebærer, at testamentariske bestemmelser efter *stk. 1* kun får virkning, hvis betingelserne om, at tvangsarvingen ikke må efterlade sig tvangsarvinger

(nr. 3), og at tvangsarvingen ikke må have oprettet gyldigt testamente (nr. 4), fortsat er opfyldt ved tvangsarvingens død. Begge betingelser skal være opfyldt. Hvis en testamentsinhabil arving bliver testamentshabil og opretter testamente, falder godkendelsen bort, idet betingelsen om, at tvangsarvingen ikke har oprettet gyldigt testamente, herefter ikke længere er opfyldt.

Efter *stk. 3* kan justitsministeren om nødvendigt fastsætte regler om meddelelse af tilladelse efter *stk. 1*.

Til § 58

Stk. 1 opretholder adgangen til at båndlægge tvangsarv, men det foreslås som noget nyt, at tvangsarv kun kan båndlægges til livsarvingens fyldte 24 år. Bestemmelsen vedrører - som hidtil - kun adgangen til at båndlægge den tvangsarv, der tilkommer en livsarving. Ægtefællens tvangsarv kan ikke båndlægges.

Båndlæggelsen af tvangsarv bortfalder automatisk, når arvingen fylder 24 år, og en testamentarisk bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv ud over livsarvingens fyldte 24. år vil være uvirksom for perioden efter, at livsarvingen er fyldt 24 år, jf. dog forslaget til *stk. 2*.

I *stk. 2, 1. pkt.*, foreslås det, at båndlæggelse af tvangsarv også kan finde sted for tiden efter livsarvingens fyldte 24. år, hvis livsarvingen er frataget den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 6, *stk. 1*. Bestemmelsen omfatter ikke de situationer, hvor livsarvingen alene er under værgemål i medfør af § 5, *stk. 1*, eller under samværgemål i medfør af værgemålslovens § 7, idet livsarvingen i begge situationer er myndig, jf. § 5, *stk. 5*, og § 7, *stk. 4*. Fratages arvingen handleevnen på et senere tidspunkt efter det fyldte 24. år, vågner båndlæggelsen ikke op igen. Hvis arveladeren i sit testamente bestemmer, at der skal ske båndlæggelse, hvis livsarvingen er frataget den retlige handleevne, må vurderingen foretages, når båndlæggelsen skal effektueres.

Skal båndlæggelsen af tvangsarven fortsætte, efter at livsarvingen er fyldt 24 år, vil det – udover at livsarvingen skal være frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 – kræve, at arvelader har truffet en testamentarisk bestemmelse herom. En bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv må imidlertid – i tilfælde, hvor arvingen fratages den retlige handleevne – i almindelighed forstås som en bestemmelse om, at båndlæggelsen skal fortsætte udover det 24. år, selv om dette ikke udtrykkeligt er angivet i testamentet. Dette gælder, hvad enten testamentet er oprettet før eller efter fratagelsen af handleevnen.

Det foreslås i 2. *pkt.*, at en båndlæggelse, der er fortsat efter livsarvingens fyldte 24. år, ophører, såfremt fratagelsen af den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 10 ophæves.

For personer, der er umyndiggjorte eller sat under lavværgemål efter den tidligere gældende myndighedslov, gælder overgangsbestemmelsen i § 55 i værgemålsloven. Efter denne bestemmelse anses personer, der er umyndiggjorte efter myndighedslovens § 2, efter værgemålslovens ikrafttræden således for at være under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. §§ 5-6. Værgemålet anses dog ikke for at omfatte personlige forhold, jf. § 5, stk. 3, medmindre der ved værgemålslovens ikrafttræden tillige var truffet afgørelse om umyndiggørelse i personlig henseende efter myndighedslovens § 46. Personer, der er under lavværgemål efter den tidligere lovgivning, anses efter stk. 2 som værende under samværgemål efter værgemålslovens § 7.

Stk. 3 viderefører arvelovens § 58, stk. 2, med sproglige moderniseringer. Efter bestemmelsen kan justitsministeren eller den, justitsministeren bemyndiger dertil, fritage for opfyldelse af arveladerens bestemmelse om båndlæggelse, hvis arven er af ringe værdi. Bestemmelsen anvendes alene i tilfælde, hvor båndlæggelsen endnu ikke er iværksat. Er båndlæggelsen iværksat, kan frigivelse eventuelt ske efter forslaget til § 61, nr. 2. Praksis efter arvelovens § 58, stk. 2, forudsættes i øvrigt opretholdt. Efter gældende praksis kan fritagelse forventes i tilfælde, hvor nettoarven ikke er over 75.000 - 100.000 kr.

Der henvises til kapitel 15.3.1.1.

Til § 59

§ 59 svarer med enkelte sproglige moderniseringer til arvelovens § 61.

Der henvises til kapitel 15.3.1.2.

Til § 60

§ 60 svarer i vidt omfang til arvelovens § 62, stk. 1, 2 og 4.

I *stk. 1* præciseres det, at arvingen alene kan hæve renter og indtægter af den båndlagte kapital. Der er ikke tilsigtet nogen ændring i forhold til arvelovens § 62, stk. 1. Et aktieudbytte kan således som hidtil hæves, hvorimod kursgevinster må anses for en del af kapitalen. Andre skattepligtige indtægter, f.eks. beløb fra salg af tegningsretter, vil også kunne hæves.

Der henvises til kapitel 15.3.1.4.

Til § 61

Efter bestemmelsen kan justitsministeren tillade, at båndlagt arv efterfølgende frigives i en række situationer.

Arven kan efter *nr. 1* frigives, når det er en velfærdssag for arvingen. Bestemmelsen svarer på dette punkt til den gældende arvelovs § 63.

Som noget nyt foreslås det i *nr. 2*, at justitsministeren kan tillade, at båndlagt arv efterfølgende frigives, når arven er af ringe værdi. Arvelovens § 58, stk. 2, anvendes i dag analogt til efterfølgende fritagelse i denne situation, og forslaget til

nr. 2 lovfæster denne praksis. Praksis efter arvelovens § 58, stk. 2, forudsættes derfor opretholdt.

Forslaget til *nr. 3* er nyt og indebærer, at båndlagt arv kan frigives, når det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål. Bestemmelsen tager sigte på de situationer, hvor de omstændigheder, der har dannet grundlag for arveladerens beslutning om at indsætte en båndlæggelsesbestemmelse i testamentet, har ændret sig. Forholdene kan have ændret sig således, at det må anses for givet, at båndlæggelse ikke længere tjener noget fornuftigt formål. Det kan f. eks. være tilfældet, hvis der gået mange år siden testamentets oprettelse, og det er åbenbart, at arvingen kan råde fuldt forsvarligt over midlerne. Bestemmelsen vil navnlig være relevant for friarvs vedkommende, hvor der i modsætning til den foreslåede regel om båndlæggelse af tvangsarv i § 58, stk. 1, ikke gælder nogen tidsbegrænsning. Efter forslaget til § 108, stk. 3, kan nr. 3 imidlertid også anvendes på båndlæggelser, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Der henvises til kapitel 15.3.1.5.

Til § 62

Bestemmelsen svarer med sproglige moderniseringer til arvelovens § 64.

Der henvises til kapitel 15.3.1.6.

Til § 63

Stk. 1, 1. pkt., indebærer, at båndlagt arv som udgangspunkt er skilsmissesæreje, men at arven bliver fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død som den førstafdøde. Den båndlagte arv vil således være sikret, hvis dødsboet efter arvingens ægtefælle er insolvent, fordi de båndlagte midler ikke skal indgå i bodelingen. Forslaget indebærer, at den båndlagte arv ved arvingens død bliver fælles-eje, hvis arvingen efterlader sig en ægtefælle. Hermed får den længstlevende æg-

tefælle efter reglerne i lovudkastets kapitel 4 mulighed for at sidde i uskiftet bo også med denne del af arven. I den situation, hvor arvingen dør først, harmonerer forslaget med formodnings- og overgangsreglen i § 17 i lov nr. 396 af 13. juni 1990 om ændring af retsplejeloven og straffeloven mv. (særejereformen), hvorefter bestemmelser om ”særeje” i testamenter, der er oprettet inden lovens ikrafttræden, skal forstås som bestemmelser om skilsmisssæreje, medmindre andet fremgår af omstændighederne. Efter § 17 gælder dette dog ikke, hvis testator er afgået ved døden inden lovens ikrafttræden, eller hvis den testamentariske bestemmelse er gjort uigenkaldelig.

Efter stk. 1, 3. *pkt.*, kan arvingen sammen med ægtefællen ved ægtepagt bestemme, at arven skal være fuldstændigt særeje.

I *stk. 2* foreslås det, at hovedreglen om, at den båndlagte arv er skilsmisssæreje, og at arvingen og ægtefællen ved ægtepagt kan bestemme, at arven skal være fuldstændig særeje, også skal gælde, hvis en båndlæggelse ophører som følge af, at livsarvingen fylder 24 år, jf. forslaget til § 58, stk. 1, eller en fratagelse af den retlige handleevne i medfør af værgemålslovens § 10 ophæves, jf. § 58, stk. 2. Tilsvarende gælder, hvis der sker fritagelse efter § 58, stk. 3, frigivelse efter § 61 eller udbetaling efter § 62.

I *stk. 3* foreslås det, at stk. 1 og 2 kan fraviges ved testamente. Arveladeren har således mulighed for f.eks. at fravige stk. 1, 1. *pkt.*, og bestemme, at den båndlagte arv skal være fælleseje, eller fravige stk. 1, 2. *pkt.*, og bestemme, at den båndlagte arv skal være fuldstændigt særeje også i den situation, hvor arvingen dør og efterlader sig en ægtefælle. Spørgsmålet om, hvorvidt arvelader også kan fravige stk. 1, 3. *pkt.*, og derved afskære arvingen fra ved ægtepagt at ændre skilsmisssærejet efter 2. *pkt.* til fuldstændigt særeje, er næppe særligt praktisk. Det følger af lov om ægteskabets retsvirkninger § 28 b, stk. 2, at der ved ægtepagt ikke kan træffes bestemmelse, der strider mod arveladers bestemmelse om *særeje*. Bestemmelsen hindrer imidlertid ikke, at der ved ægtepagt træffes en bestemmelse, der strider mod en arveladers bestemmelse om *fælleseje*. Har arvela-

der truffet bestemmelse om, at den båndlagte arv skal være fælleseje, vil arvingen og ægtefællen derfor have mulighed for ved ægtepagt at træffe bestemmelse om, at den båndlagte arv skal være skilsmissesæreje eller fuldstændig særeje.

Der henvises til kapitel 15.3.1.7.

Til kapitel 11

Kapitlet indeholder regler om adgangen til at træffe testamentariske bestemmelser over friarv. Der fastsættes regler om overtagelse efter vurdering, successionsrækkefølger og båndlæggelse af friarv.

Til § 64

I bestemmelsen fastslås det, at § 55, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse ved friarv. Det indebærer, at arveladeren ved testamente kan bestemme, at en arving skal have sin friarv udbetalt kontant. Arveladeren kan endvidere ved testamente give en arving ret til for sin friarv at overtage bestemte aktiver eller aktiver efter eget valg til vurderingsbeløbet. Retten kan også gives til aktiver, der overstiger den pågældendes arvelod mod, at arvingen betaler det overskydende beløb kontant til boet. Ægtefællens ret efter §§ 11, stk. 1, og 96, stk. 2, skal respekteres.

Der henvises til kapitel 20.3.1.2.2. og kapitel 20.3.2.2.2.

Til § 65

Stk. 1 fastlægger, hvad der forstås ved en successionsrækkefølge.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at en arvelader ikke kan indsætte tvangsarv i en successionsrækkefølge, medmindre dette har specifik lovhjemmel. En sådan hjemmel findes i lovudkastets § 57 om tvangsarv til testationsinhabile arvinger.

Hvis arveladerens tvangsarvinger giver afkald på tvangsarveret, er hele arven efter arveladeren friarv og kan indsættes i en successionsrækkefølge. Sådanne arveafkald kan gøres betingede, navnlig af, at arvingen ikke stilles ringere end efter testamentet, som arvingen har kendskab til. Hvis tvangsarv indsættes i en successionsrækkefølge, uden at der foreligger hjemmel hertil, eller uden at der foreligger arveafkald fra tvangsarvingen, er indsættelsen ugyldig.

Stk. 2 er, bortset fra sproglige moderniseringer, identisk med arvelovens § 68. At arv eller legat ikke gyldigt kan tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden indebærer, at det heller ikke gyldigt kan bestemmes, at den første ufødte skal være f.eks. brugs- eller indtægtsnyder, og den anden ufødte skal være ejer, når dette skal ske successivt. Indsættelser af ufødte i strid med bestemmelsen anses for nulliteter.

Der henvises til kapitel 18.3.

Til § 66.

§ 66 handler om båndlæggelse af friarv. Det fastslås i *1. pkt.*, at arv, der ikke er tvangsarv, kan båndlægges, jf. den gældende regel i arvelovens § 65. Som noget nyt foreslås det imidlertid, at det også i forbindelse med båndlæggelse af friarv er en betingelse for båndlæggelsen, at arveladeren finder, at dette er bedst for livsarvingen. En efterprøvelse af baggrunden for båndlæggelsen kan have betydning ved vurderingen af, om der er grundlag for at frigive den båndlagte friarv efter forslaget til § 61, nr. 3, hvorefter båndlagt arv kan frigives, når det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål.

I *2. pkt.* foreslås det, at lovens § 58, stk. 3, og §§ 59-63 skal finde tilsvarende anvendelse.

Er en friarv af ringe værdi, kan justitsministeren eller den, justitsministeren bemyndiger dertil, således fritage for opfyldelse af arveladerens bestemmelse om båndlæggelse, jf. § 58, stk. 3. Reglerne om anbringelse af båndlagt tvangsarv finder tilsvarende anvendelse på friarv, jf. § 59, og retsvirkningerne af en båndlæggelse af friarv svarer til, hvad der gælder for båndlæggelse af tvangsarv, jf. § 60. Justitsministeren eller den, ministeren bemyndiger til det, kan endvidere tillade, at en båndlagt friarv efterfølgende frigives, når det er en velfærdssag for arvingen, arven er af ringe værdi, eller det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål, jf. § 61. Også bestemmelsen om udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden, jf. § 62, samt reglerne om båndlagt arvs formueart, jf. § 63, finder tilsvarende anvendelse.

3. pkt. indebærer, at en række af bestemmelserne i 2. pkt. kan fraviges, når der er tale om båndlæggelse af friarv. Det gælder således § 59 om anbringelsen af den båndlagte arv. Herudover foreslås det, at § 60, stk. 1, 2. pkt., hvorefter arvingen alene kan hæve renter og indtægter, kan fraviges ved båndlæggelse af friarv, således at arveladeren kan bestemme, at renter og indtægter i en periode ikke skal udbetales, men lægges til den båndlagte kapital. Det foreslås endvidere, at § 60, stk. 2, om kreditorbeskyttelse og § 62 om udbetaling af arven til et bestemt tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden kan fraviges ved båndlæggelse af friarv. 3. pkt. indebærer navnlig, at der i modsætning til den gældende regel i arvelovens § 65, 3. pkt., ikke længere er mulighed for at fravige reglen om, at arvingen ikke i levende live kan råde over båndlagt arv, men alene hæve renter og indtægter. Om baggrunden herfor henvises til kapitel 15.3.2.

Der henvises til kapitel 15.3.2.

Til kapitel 12

Kapitlet indeholder reglerne om oprettelse og tilbagekaldelse af testamente.

Til § 67

Stk. 1 svarer til arvelovens § 39.

Som en modifikation til hovedreglen i *stk. 1* om, at kun personer over 18 år og unge under 18 år, der har indgået ægteskab, kan oprette testamente, foreslås det som noget nyt i *stk. 2*, at unge, der er fyldt 15 år, skal have adgang til ved testamente at råde over de ejendele, som de selv frit kan råde over efter værgemålslovens § 42.

Det indebærer, at den umyndige selv ved testamente kan bestemme over det, som den pågældende har tjent ved eget arbejde efter at være fyldt 15 år. Den umyndige kan endvidere selv testere over formue, som vedkommende har modtaget til fri rådighed som gave eller friarv ved testamente. Endelig kan den umyndige testere over midler, som værgen har givet den umyndige til forsørgelse, jf. værgemålslovens § 25, *stk. 3*. Rådigheden gælder efter værgemålslovens § 42, *stk. 2*, også for indtægter af det erhvervede, og hvad der træder i stedet herfor.

Efter værgemålslovens § 42, *stk. 3*, kan værgen med statsamtets godkendelse fratage den umyndige rådigheden efter § 42, *stk. 1* og *2*, hvis det er nødvendigt af hensyn til dennes velfærd. Er dette sket, kan den umyndige ikke længere råde over de pågældende ejendele ved testamente. En fratagelse af rådigheden efter *stk. 3* indebærer derimod ikke, at et allerede oprettet testamente bortfalder.

Ønsker en mindreårig at oprette testamente, bør notaren være særlig opmærksom på, om den unge har den fornødne forståelse af, hvad testationen indebærer.

Den umyndiges testationskompetence er begrænset af eventuelle livsarvingers tvangsarveret.

Der henvises til kapitel 12.3.1.

Til § 68

Bestemmelsen handler om kravene til oprettelse af et notartestamente.

I *stk. 1* fastslås det, at et testamente kan oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar. Kravene om skriftlighed samt underskrivelse eller vedkendelse for en notar er gyldighedsbetingelser. *Stk. 1* svarer til gældende ret, jf. arvelovens § 40.

I *stk. 2* fastsættes de nærmere krav til notarens påtegning på testamentet. Forslaget tydeliggør kravene til notarens prøvelse af testators identitet og habilitet og prøvelsen af, om testamentet er udtryk for testators endelige vilje.

Det foreslås i *nr. 1*, at notaren skal afgive erklæring om testators identitet, sml. herved § 10, nr. 2, jf. § 7, i bekendtgørelse nr. 843 af 30. november 1998 om notarialforretninger. Bestemmelsen har navnlig til formål at sikre, at falske testamenter undgås.

Notaren skal efter *nr. 2* afgive erklæring om, hvorvidt testator er i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente. Bestemmelsen svarer til den gældende arvelovs § 41 og notarialbekendtgørelsens § 10, stk. 2.

Er notaren ikke i tvivl om arveladerens evne til fornuftmæssigt at oprette testamente, skal påtegningen om fornuftens brug være uden forbehold. Får notaren indtryk af, at testator ikke har evnen til at råde fornuftmæssigt over sine efterladenskaber, kan notaren afvise at medvirke til testamentets oprettelse. Det kan også komme på tale at udsætte notarialforretningen med henblik på at bringe en læge til stede, der kan afgive erklæring om testators evne til at handle fornuftmæssigt, eller med henblik på at opfordre testator til selv at skaffe en lægeerklæring. I tilfælde, hvor notarialforretningen ikke bliver udsat på indhentelse af en lægeerklæring, skal notaren i sin påtegning give udtryk for sin tvivl med hensyn

til testators evne til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber eller tage forbehold på dette punkt. Det samme gælder, hvor notaren efter indhentelse af en lægeerklæring stadig er i tvivl. Et forbehold vil selvsagt afsvække beviskraften af notarens påtegning, og det må så eventuelt afgøres under en senere bevisførelse, om testator opfyldte habilitetsreglerne, jf. betænkning 291/1961 om arvelovgivningen, s. 99.

Det foreslås i *nr. 3* som noget nyt, at notaren i sin påtegning endvidere skal afgive erklæring om, hvilke personer der er til stede under notarialforretningen, uden at det dog er et krav, at notaren sikrer sig deres identitet. Bestemmelsen er indsat med henblik på at skærpe notarens opmærksomhed på, om der kan foreligge pression mod arveladeren.

Endelig skal notaren afgive erklæring om andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed (*nr. 4*), sml. herved den gældende arvelovs § 41, stk. 1, og notarialbekendtgørelsens § 10, nr. 4. Det er muligt, at notaren – hvis det almindelige vidnetestamente afskaffes som ordinær testamentsform – vil komme ud for flere tilfælde, hvor der kan være risiko for, at testator har været udsat for pression eller anden utilbørlig påvirkning, idet man efter de gældende regler i sådanne tilfælde undertiden har kunnet formå testator til at oprette et vidnetestamente.

Hvis notaren får mistanke om pression mod arveladeren, bør notaren i medfør af *nr. 4* give testamentet en påtegning herom.

Såfremt en udlænding, der ikke behersker dansk tilfredsstillende, ønsker at oprette testamente, kan der medvirke en tolk, som notaren kan godkende, jf. notarialbekendtgørelsens § 4. Tilsvarende gælder, hvis der er behov for en døvetolk. Notaren bør i sin påtegning af testamenter på fremmede sprog og i tilfælde, hvor der anvendt døvetolk, redegøre for de nærmere omstændigheder i forbindelse hermed. Kan notaren på grund af sprogvanskeligheder ikke ved en samtale med testator få indtryk af, hvorvidt denne fornuftmæssigt kan oprette testamente, bør

også dette anføres i notarialpåtegningen, f.eks. i et tilfælde, hvor en her i landet boende udlænding ønsker at oprette testamente på dansk uden fuldt ud at kunne forstå dansk. Ved notarialforretning om et testamente på et fremmed sprog bør testator opfordres til at medbringe en dansk oversættelse af testamentet. Den vil være af betydelig værdi for notaren, ikke mindst i forbindelse med den vejledning, som notaren skal yde efter notarialbekendtgørelsens § 6, uanset at notarialpåtegningen ikke indebærer nogen garanti for dokumentets indhold, jf. beretning om notarialvæsenet, 1981, s. 51f.

Der bør næppe stilles krav om, at tolkningen skal foretages af en autoriseret tolk, idet der ikke er autoriserede tolke til rådighed for alle sprog. Tolken bør imidlertid være uvildig. Tolkning bør således ikke foretages af testators nærstående eller af en person, der er begunstiget i testamentet, på grund af faren for misbrug og pression. De nærmere krav til tolkningen bør fastsættes ved den bekendtgørelse, der udstedes i medfør af lovudkastets § 68, stk. 3.

Kravene i stk. 2 til notarens påtegning er ikke gyldighedsbetingelser. Er testamentet således ved en fejl ikke blevet forsynet med notarens påtegning, er en påtegning ikke underskrevet, eller er der i øvrigt fejl i påtegningen, bliver testamentet således formgyldigt, hvis det på anden måde, f.eks. ved vidneforklaring fra notaren, en medvirkende advokat eller andre tilstedeværende godtgøres, at der faktisk er sket underskrivelse eller vedkendelse for en notar, smh. Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 402.

Notarens påtegning på testamentet bør være dateret, så tidspunktet for underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet ikke vil give anledning til tvivl. Manglende eller fejlagtig datering har ikke betydning for testamentets gyldighed, men fastlæggelse af tidspunktet for oprettelsen kan få betydning bl.a. for afgørelsen af, om testator havde den nødvendige alder til at oprette testamente og havde evnen til at handle fornuftmæssigt på tidspunktet for oprettelsen samt ved afgørelsen af, hvilket af flere testamente, testator har oprettet, der er det seneste. Påtegningen bør endvidere angive stedet for notarialforretningen. Krav om angivel-

se af tid og sted svarer til gældende ret, jf. også retsplejelovens § 34, stk. 2, nr. 1. Da disse angivelser må anses for en selvfølge, er det ikke nødvendigt at foreskrive det i lovteksten. Det bør derimod fremgå af de administrative regler, der fastsættes efter stk. 3.

Ved *stk. 3*, der udbygger den gældende regel i arvelovens § 41, stk. 2, bemyndiges justitsministeren til at fastsætte regler om notarens virksomhed, opbevaring af en kopi af testamentet, indberetning til Bil- og Personbogen og adgangen til at få oplysninger om oprettede testamenter. Justitsministeriet har i medfør af retsplejelovens § 14, stk. 2, og arvelovens § 41, stk. 2, udstedt bekendtgørelse nr. 843 af 30. november 1998 om notarialforretninger. Det forudsættes, at der udstedes en bekendtgørelse herom efter den nye lov.

Der henvises til kapitel 12.3.2.1.

Til § 69

Bestemmelsen er ny og fastsætter kravene til oprettelse af et midlertidigt testamente for en advokat. Om baggrunden for reglen henvises til de almindelige bemærkninger i kap.12.3.3.3.1.

I *stk. 1* foreslås det, at der skal være adgang til at underskrive eller vedkende et tidsbegrænset testamente for en advokat. Kravene om skriftlighed samt underskrivelse eller vedkendelse for en advokat er gyldighedsbetingelser. Kravene til advokatens påtegning på testamentet svarer til de krav, der stilles for notartestamenter, jf. lovudkastets § 68, stk. 2, og bemærkningerne hertil.

I *stk. 3* fastsættes nærmere krav til advokatens upartiskhed. Der er ved udarbejdelsen af bestemmelsen taget udgangspunkt i reglen om testamentsvidner i arvelovens § 43, stk. 2. Efter arvelovens § 43, stk. 2, 2. pkt., er vidner dog ikke inhabile, hvis ”begunstigelsen er ringe eller har rimelig grund”. Der er ikke grundlag for en tilsvarende undtagelse ved midlertidigt testamente oprettet over for en

advokat. I modsætning til arvelovens § 43, stk. 2, nævnes forlovede ikke udtrykkeligt i *nr. 1*, men forlovede vil sammen med kærester og - efter en konkret vurdering - fjernere beslægtede blive anset for at være nærstående.

Det vil normalt ikke medføre inhabilitet, at advokaten er advokat for den, der begunstiges ved testamentet. Der kan dog foreligge særlige omstændigheder, der fører til, at advokaten ikke bør medvirke på grund af risiko for egeninteresse i testationen, jf. *nr. 2*. Det kan f. eks. være tilfældet, hvor testator vil begunstige en familiefond, som kan uddele til advokatens egen familie. Begunstigelse af fjernere slægtninge til advokaten, f.eks. en fætter eller kusine, vil ikke i sig selv indebære, at advokaten er inhabil efter *nr. 1*, men inhabilitet vil i denne situation jævnligt kunne foreligge efter *nr. 3*, i hvert fald hvis der er kontakt mellem advokaten og den pågældende slægtning.

I *nr. 3* foreslås det, at en advokat ikke kan medvirke ved oprettelsen af testamentet, hvis der i øvrigt foreligger omstændigheder, der er egnede til at vække tvivl om advokatens habilitet. Bestemmelsen vil f.eks. efter omstændighederne kunne anvendes i tilfælde, hvor det er en medarbejder hos advokaten, der begunstiges ved testamentet. Tilsvarende gælder, hvis der f.eks. er meget nært venskab mellem advokaten og den, der begunstiges i testamentet. Bestemmelsen, der har karakter af en opsamlingsbestemmelse, er inspireret af retsplejelovens § 61, hvorefter ingen må handle som dommer, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed. Advokatrådets advokatetiske regler indeholder i afsnit 3.2. nærmere retningslinier om interessekonflikter. Det vil selvsagt indgå i vurderingen af, om der foreligger inhabilitet, om disse retningslinier er overholdt.

Det forhold, at advokaten i testamentet er indsat som bobestyrer, medfører ikke, at advokaten ikke kan forestå underskrivelsen eller vedkendelsen, jf. *stk. 4*, der svarer til arvelovens § 43, stk. 3.

Det er ikke nødvendigt at medtage en regel om de aldersmæssige, fysiske og psykiske krav til den advokat, for hvem testamentet underskrives eller vedkendes, sml. arvelovens § 43, stk. 1, om testamentsvidner. Kravet om advokatbestalling, der ikke må være deponeret, er tilstrækkeligt, jf. retsplejelovens § 120, stk. 1.

Hvis en advokat har medvirket til oprettelse af et testamente i strid med forslaget til stk. 3, nr. 1-3, er testamentet anfægteligt. Bevisbyrden påhviler den, der vil arve, hvis testamentet tilsidesættes.

Det foreslås i *stk. 5*, at et testamente oprettet for en advokat skal bortfalde, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente for en notar. Tilsvarende regel findes i lovudkastets § 70, stk. 2, og arvelovens § 44, stk. 3, om gyldighedsperioden for et nødtestamente.

Ordningen forudsætter, at et testamente oprettet over for en advokat inden fristens udløb afløses af et notartestamente. Kravet om, at advokaten i sin påtegning på testamentet skal afgive erklæring om rigtigheden af dateringen, jf. lovudkastets § 69, stk. 2, nr. 1, er også af denne grund af betydning. Der er dog ikke efter forslaget noget i vejen for, at et testamente oprettet over for advokat afløses af et nyt testamente oprettet på samme måde, hvis det f.eks. ikke inden for gyldighedsperioden har været muligt at afklare de udestående spørgsmål, der gav anledning til oprettelse af et testamente over for en advokat frem for et notartestamente.

Der henvises til kapitel 12.3.2.3.1.

Til § 70

Bestemmelsen handler om adgangen til oprettelse af nødtestamente og lemper de strenge formkrav i den gældende arvelov.

Det foreslås i *stk. 1*, at den, der på grund af sygdom eller andet nødstilfælde er forhindret i at oprette testamente for en notar eller en advokat, jf. §§ 68 og 69, på en hvilken som helst måde kan oprette nødtestamente. Mens betingelserne for at oprette nødtestamente svarer til den gældende regel i arvelovens § 44, foreslås det, at formkravene i § 44 ophæves, således at der ikke stilles krav til udformningen af et nødtestamente. Ikke alene et mundtligt nødvidnetestamente og et holografisk testamente efter den gældende arvelovs § 44, stk. 1, er således omfattet af bestemmelsen, men i det hele enhver tilkendegivelse fra afdøde, der er udtryk for en testamentarisk disposition, og som med sikkerhed hidrører fra afdøde.

Et nødtestamente kan også oprettes for så vidt angår løsørefordelingslister, jf. § 71.

I *stk. 2* foreslås det, at et nødtestamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente for en notar eller advokat, jf. §§ 68 og 69. Bestemmelsen svarer til arvelovens § 44, stk. 3.

Der henvises til kapitel 12.3.2.3.2.

Til § 71

Bestemmelsen, der er ny, regulerer adgangen til at oprette lister om fordeling af sædvanligt indbo. Baggrunden for bestemmelsen er omtalt i kapitel 12.3.3.4.

Ved *stk. 1* åbnes der mulighed for, at testator uden notarens eller en advokats medvirken, jf. lovudkastets §§ 68 og 69, kan bestemme, hvem der skal arve sædvanligt indbo og personlige effekter. En testamentarisk tilkendegivelse herom kan oprettes skriftligt af testator ved en dateret og underskrevet erklæring.

Arveladeren kan træffe bestemmelse om fordeling af sædvanligt indbo mv. også til fordel for personer, der ikke i forvejen er arvinger efter loven eller testamen-

te, uanset at dette vil medføre en kvantitativ omfordeling af arven efter arveladeren.

I *stk. 2* foreslås det, at en begunstivelse til den, der i forvejen er arving, skal anses for en fortrinsret til inden for sin arvelod at overtage de pågældende genstande til vurderingsbeløbet, medmindre andet fremgår af den testamentariske bestemmelse. I praksis sker fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter gennem løsørefordelingslister ofte inden for kredsen af arvinger, og det bør være udgangspunktet, at den, der i forvejen er arving, ikke ved en testamentarisk bestemmelse efter *stk. 1* bliver begunstiget kvantitativt ud over sin arvelod, medmindre det står klart, at testator har tilsigtet også en kvantitativ begunstivelse. En sumlegatar, jf. herved dødsboskiftelovens § 13, *stk. 1*, der tillige bliver begunstiget ved en løsørefordelingsliste, skal derimod ikke regne vurderingsbeløbet af begunstigelsen fra i sumlegatet.

I tilfælde, hvor en arving efter den testamentariske bestemmelse begunstiges med genstande, hvis værdi overstiger det, den pågældende ellers skulle arve, er det udgangspunktet, at arvingen skal have de pågældende genstande ubeskåret, selv om arvingen herved får mere end sin legale arv, men andet kan følge af testamentet.

Alene sædvanligt indbo og personlige effekter, jf. dødsboskiftelovens § 27, *stk. 1*, er omfattet af bestemmelsen. Hvad der er sædvanligt indbo må afgøres konkret, bl.a. under henvisning til arvemassens størrelse. Udgangspunktet bør være, at genstande, der har været anvendt som indbo, er omfattet af udtrykket sædvanligt indbo, også selv om f.eks. ægte tæpper eller malerier har en ikke ubetydelig økonomisk værdi. Egentlige, kostbarere samlinger af f. eks. sølvgenstande, ægte tæpper og malerier falder dog udenfor. Bedømmelsen af, hvad der er omfattet af reglen, er relativ. Således vil forståelsen af "sædvanligt indbo" være afhængig af boets størrelse og afdødes forhold. Endvidere vil det være naturligt, at kravene til erklæringen kan variere afhængig af, hvilke genstande der er tale om. Der må således som udgangspunkt stilles større krav til en liste, der f.eks. fordeler rela-

tivt bekosteligt indbo, end til en liste, der alene tager stilling til f.eks. fordelingen af fotos i et familiealbum.

For så vidt angår spørgsmålet om værdiansættelse henvises til betænkning 1270/1994 om skifte af dødsboer, s. 301ff. En værdiansættelse foretaget af en kyndig tredjemand må som udgangspunkt anses for tilstrækkelig i de i stk. 2 nævnte tilfælde.

Kravet om, at testator skal underskrive den testamentariske disposition er en gyldighedsbetingelse. Derimod er kravet om datering af dispositionen alene en ordensforskrift, der skal lette arbejdet med at fastslå, hvilke genstande der skal tilfalde nærmere bestemte arvinger, hvis afdøde skulle have oprettet flere testamentariske dispositioner efter § 71 vedrørende samme genstande.

Sedler sat på indbo vil være en formgyldig testamentarisk bestemmelse, hvis sedlen er underskrevet af arveladeren. Det samme gælder tilkendegivelser i et brev underskrevet af arveladeren om, at modtageren af brevet eller andre inden for arvelodden skal have fortrinsret til at udtage nærmere identificerede, sædvanlige indbogenstande og personlige effekter, sml. arvelovens § 70 om dødsgaver.

Der henvises til kapitel 12.3.2.4.

Til § 72

Stk. 1 indebærer, at tilbagekaldelse af et testamente eller ændringer i et testamente altid skal ske i testamentsform. Et testamente kan derfor ikke gyldigt tilbagekaldes formløst.

Tilbagekaldelsen kan ske for notaren, jf. § 68, ved et testamente oprettet over for en advokat, jf. § 69, eller ved et nødtestamente, hvis betingelserne herfor er opfyldt, jf. § 70. En tilbagekaldelse af en testamentarisk bestemmelse om fordeling

af sædvanligt indbo, jf. § 71, kan ske ved at overholde de formkrav, der gælder for oprettelse af en sådan bestemmelse.

Da et testamente oprettet over for en advokat efter § 69 bortfalder, når der i tre måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et notartestamente, skal en tilbagekaldelse for en advokat følges op af en tilbagekaldelse for notaren inden for tidsfristen, da testamentet i modsat fald vil genopstå. Advokaten skal derfor vejlede testator om, at tilbagekaldelse for notaren bør ske snarest muligt.

Stk. 2 svarer med sproglige ændringer til arvelovens § 49, stk. 1.

Efter *stk. 3* skal et testamente, herunder et udvidet samlevertestamente efter § 92, som en samlever har oprettet til fordel for sin samlever, anses for tilbagekaldt, hvis et ægteskabslignende samliv ophæves på grund af uoverensstemmelse, medmindre særlige omstændigheder taler imod det.

Det er alene samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse, der er omfattet af *stk. 3*. Derimod bevarer testamentet sine retsvirkninger, selv om parterne f.eks. på grund af arbejds- eller uddannelsesmæssige forhold midlertidigt ophører med at have fælles bopæl, eller hvis f.eks. en af parterne må flytte på plejehjem.

Efter forslaget gælder formodningsreglen endvidere kun for ægteskabslignende samlivsforhold. Dette indebærer, at et testamente oprettet mellem f.eks. samlevende søskende ikke er omfattet af bestemmelsen. I denne situation vil det navnlig bero på forudsætningslæren, jf. herved lovudkastets § 82, stk. 1, nr. 2, om testamentet må anses for anfægteligt.

For at undgå eventuelle bevismæssige problemer stilles der ikke i bestemmelsen krav til samlivsophævelsens varighed, for at testamentet kan anses som bortfaldet. Det er dog en forudsætning for testamentets bortfald, at samlivsophævelsen ikke blot må anses som udtryk for en forbigående uoverensstemmelse, men fra i hvert fald én af parternes side må anses som udtryk for et seriøst ønske om, at

samlivet skal være ophørt. I tvivlstilfælde må dette bero på en konkret vurdering, som må foretages af domstolene.

Der henvises til kapitel 12.3.3.

Til § 73

Bestemmelsen viderefører arvelovens § 67 med enkelte sproglige moderniseringer.

Der henvises til kapitel 12.3.4.

Til kapitel 13

Kapitlet indeholder reglerne om testamenters ugyldighed og anfægtelse.

Til § 74

§ 74 indebærer, at et testamente er ugyldigt, hvis testator på tidspunktet for oprettelsen ikke opfyldte alderskravene i § 67, stk. 1, dvs. kravene om, at testator på oprettelsestidspunktet skal være fyldt 18 år eller have indgået ægteskab. For så vidt angår testationer over genstande omfattet af værgemålslovens § 42, dvs. midler som umyndige selv kan råde over efter værgemålsreglerne, er alderskravet dog kun 15 år, jf. § 67, stk. 2,

Bestemmelsen indebærer endvidere, at testamentet er ugyldigt, hvis formkravene til oprettelse af et notartestamente, et midlertidigt testamente oprettet for en advokat eller en testamentarisk bestemmelse om fordeling af sædvanligt indbo ikke er opfyldt, jf. §§ 68, stk. 1, 69, stk. 1, og 71, stk. 1. I modsætning til den gældende bestemmelse i arvelovens § 50 nævnes nødtestamenter ikke i § 74, idet udvalgets forslag til § 70 om oprettelse af nødtestamente indebærer, at formkravene hertil ophæves.

Der henvises til kapitel 13.3.1.

Til § 75

Bestemmelsen viderefører med enkelte sproglige ændringer arvelovens § 56 og fastlægger virkningen af notarens attestation på testamentet.

Efter bestemmelsen er det et klart udgangspunkt, at notarens attestation på testamentet skal lægges til grund for bedømmelsen af dets gyldighed, medmindre ”særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed”. Den, der gør indsigelse mod testamentet, har bevisbyrden for, at det, attestationen omfatter, ikke svarer til begivenhedsforløbet og de faktiske forhold. Kan et sådant bevis ikke føres, må testamentet opretholdes.

Der henvises til kapitel 13.3.2.

Til § 76

Bestemmelsen er ny og skal ses i sammenhæng med § 69 om oprettelse af testamente over for en advokat.

Stk. 1 indebærer, at den, der vil påberåbe sig et testamente oprettet for en advokat, skal godtgøre, at testamentet er gyldigt oprettet, hvis der rejses indsigelse mod testamentet. Kan der ikke føres det fornødne bevis herfor, kan testamentet ikke lægges til grund for skiftet. Den foreslåede regel i stk. 1 svarer stort set til arvelovens § 57, stk. 1, om vidnetestamenter. Det er således den, der er begunstiget i et testamente oprettet for en advokat, der har bevisbyrden for testamentets formelle og reelle rigtighed, herunder for testators habilitet.

Efter *stk. 2* skal advokatens påtegning i overensstemmelse med § 69, stk. 2, om rigtigheden af dateringen (nr. 1), testators identitet (nr. 2), hvilke personer der

var til stede ved underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet (nr. 4) og andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed (nr. 5) imidlertid anses som bevis for disse forhold, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed. Forslaget til stk. 2 indebærer, at bevisværdien af en advokats påtegning på testamentet for så vidt angår de nævnte forhold sidestilles med bevisværdien af en notars påtegning herom, og at advokatens påtegning om de nævnte forhold normalt må lægges til grund. Derimod tillægges der ikke advokatens påtegning om testators evne til at handle fornuftmæssigt den samme virkning som notarens påtegning herom efter § 75.

Der henvises til kapitel 13.3.3.

Til § 77

§ 77 indebærer, at et nødtestamente oprettet i medfør af § 70 er ugyldigt, hvis det ikke kan anses for sikkert, at testamentet er udtryk for testators beslutning og er oprettet af denne (nr. 1), eller hvis det må antages, at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamentet (nr. 2). Herudover må der selvsagt heller ikke foreligge andre ugyldighedsgrunde.

Den, der vil gøre gældende, at det ikke kan anses for sikkert, at nødtestamentet er udtryk for testators beslutning og oprettet af denne (nr. 1), har bevisbyrden herfor. Forslaget indebærer, at der ikke må stilles for strenge krav til beviset for, at nødtestamentet ikke er udtryk for testators beslutning og oprettet af denne. I denne sammenhæng vil vidneforklaringer fra personer, der har været sammen med testator i den nødsituation, hvor testator angiveligt har oprettet testamente, være relevante, men også mere tekniske beviser, f.eks. en skriftprøve eller stemmepøve mv., vil kunne indgå i vurderingen.

Tilsvarende er det den, der vil gøre gældende, at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente (nr. 2), der skal godtgøre dette. Hvis det således godtgøres, at testator må antages ikke at have været i stand til fornuftmæssigt

at oprette nødtestamentet, er dette ugyldigt. Med anvendelsen af ordene ”det må antages” angives det, at § 77 indebærer en lempelse af beviskravet for testators inhabilitet i forhold til gældende ret. Der er med forslaget herom tilsigtet en bevisvurdering, der svarer til den vurdering, der skal foretages efter værgemålslovens § 46 om ugyldige aftaler.

Der henvises til kapitel 13.3.4.

Til § 78

Bestemmelsen er ny og skal ses i sammenhæng med § 71 om oprettelse af testamentariske bestemmelser om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter. Det foreslås, at en testamentarisk disposition efter § 71 er gyldig, medmindre det må antages, at den ikke er oprettet af testator, eller at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt af oprette testamente. Herudover må der selvsagt heller ikke foreligge andre ugyldighedsgrunde.

Den, der gør indsigelse mod den testamentariske disposition, har bevisbyrden for, at den testamentariske disposition er ugyldig.

Med brugen af ordene ”medmindre det må antages”, angives det, at kravene til beviset for, at den testamentariske disposition ikke er oprettet af testator, og til beviset for testators habilitet er lempede i forhold til de krav, der stilles til notar-testamenter og testamenter oprettet over for en advokat, jf. §§ 75 og 76. Der er med forslaget tilsigtet en bevisvurdering, der svarer til den vurdering, der skal foretages efter værgemålslovens § 46 om ugyldige aftaler.

Baggrunden herfor er navnlig, at en testamentarisk disposition om fordeling af sædvanligt indbo og personlige effekter ofte vil være en ensom erklæring, og at det derfor gennem f.eks. vidneforklaringer vil være vanskeligt at føre bevis for, at dispositionen ikke er foretaget af testator eller for testators inhabilitet på oprettelsestidspunktet.

Der henvises til kapitel 13.3.5.

Til § 79

Bestemmelsen viderefører arvelovens § 51 med enkelte sproglige moderniseringer, der bl.a. indebærer, at lovens beskrivelse af tilstandene er blevet udformet i overensstemmelse med værgemålslovens § 46 om ugyldige aftaler. Den omfattende retspraksis efter arvelovens § 51 vil således fortsat have betydning.

Efter forslaget er en testamentarisk bestemmelse ugyldig, hvis testator ved oprettelsen på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller en lignende tilstand, manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine ejendele.

Den, der vil gøre gældende, at testator ikke var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, har bevisbyrden herfor.

Der henvises til kapitel 13.3.6.

Til § 80

Bestemmelsen svarer med enkelte ændringer til arvelovens § 52.

Efter forslaget er en testamentarisk bestemmelse ugyldig, hvis den må antages at være fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, herunder ved misbrug af testators manglende dømmekraft, svaghedstilstand eller afhængighed.

Den, der vil gøre gældende, at testator var udsat for tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, har bevisbyrden herfor. Med anvendelsen af ordene ”det må antages” angives det, at beviskravene er lempet i forhold til arvelovens § 52. Den ændrede formulering skyldes, at en pression lettere må anses for utilbørlig, hvis

testator befinder sig i en svaghedstilstand, end hvis testator har sædvanlig modstandskraft. Der er med forslaget tilsigtet en bevisvurdering, der svarer til den vurdering, der skal foretages efter værgemålslovens § 46 om ugyldige aftaler.

Der henvises til kapitel 13.3.7.

Til § 81

§ 81 regulerer spørgsmålet om ugyldighed som følge af erklæringsvildfarelse og bygger i vidt omfang på arvelovens § 53. § 81 regulerer i modsætning til arvelovens § 53 ikke motivvildfarelse. Motivvildfarelse behandles i udvalgets forslag til § 82, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, hvortil der henvises.

Det følger af 1. pkt., at en testamentarisk bestemmelse, der på grund af fejlskrift eller anden fejltagelse har fået et indhold, der afviger fra det tilsigtede indhold, så vidt muligt skal gennemføres efter sin rette mening. Først hvis det ikke er muligt at fastslå, hvad den rette mening har været, er bestemmelsen ugyldig, jf. 2. pkt. Den testamentariske bestemmelse skal kun gennemføres, hvis det rent faktisk er muligt med en meget høj grad af sandsynlighed at finde ud af, hvad den rette mening har været. Er det klart, at der er skrevet forkert, men er det ikke muligt at finde ud af, hvad der skulle have stået, må der bortses fra bestemmelsen. Der er således ikke med § 81 tilsigtet nogen ændringer i forhold til retstilstanden efter arvelovens § 53, stk. 2, og retspraksis efter denne bestemmelse vil derfor fortsat have betydning.

Der henvises til kapitel 13.3.8

Til § 82

§ 82 handler om ugyldighed som følge af urigtige forudsætninger (motivvildfarelse) og (efterfølgende) bristende forudsætninger.

Stk. 1, nr. 1, handler om urigtige forudsætninger og er en videreførelse af retstilstanden efter arvelovens § 53, stk. 1. Bestemmelsen indebærer, at en testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis testator ved oprettelsen befandt sig i en vildfarelse om omstændigheder, der var afgørende for bestemmelsen.

Der kan som efter hidtidig praksis være tale om en vildfarelse om både faktiske forhold, f.eks. at testator urigtigt troede, at en legal arving var død, og retlige forhold, f.eks. indholdet af tvangsarvereglerne eller en misforståelse af juridiske begreber. Der er således ikke tilsigtet nogen ændringer i forhold til retstilstanden efter arvelovens § 53, stk. 1, og retspraksis efter denne bestemmelse vil derfor fortsat have betydning.

Stk. 1, nr. 2, indebærer, at (efterfølgende) bristende forudsætninger som noget nyt reguleres udtrykkeligt i arveloven. Medtagelsen af en bestemmelse om bristende forudsætninger har ikke til formål at udvide anvendelsesområdet for bristende forudsætninger. Bestemmelsen er således alene medtaget, fordi det er hensigtsmæssigt, at dette i praksis relevante spørgsmål er reguleret i loven.

Efter forslaget er en testamentarisk bestemmelse ugyldig, hvis forhold, som var afgørende for bestemmelsen, efterfølgende har ændret sig på en sådan måde, at testator, hvis han havde kendt til det, ville have tilbagekaldt den testamentariske bestemmelse.

Efter *stk. 2* kommer ugyldighed ikke på tale ved urigtige eller bristende forudsætninger, hvis det er muligt at gennemføre den testamentariske bestemmelses rette mening gennem en korrigerende fortolkning af testamentet. Bestemmelsen

lovfæster praksis på det arveretlige område for så vidt angår urigtige forudsætninger, jf. herved den gældende arvelovs § 53, stk. 2.

Der henvises til kapitel 13.3.9. og 13.3.10.

Til § 83

Bestemmelsen viderefører arvelovens § 54 uændret.

Der henvises til kapitel 13.3.11.

Til § 84

Bestemmelsen viderefører arvelovens § 55 uændret. Forslaget viderefører det arveretlige princip om, at en ugyldig testamentarisk bestemmelse vil blive gennemført, medmindre bestemmelsen anfægtes.

Der henvises til kapitel 13.3.12.

Til kapitel 14

Kapitlet indeholder regler om fælles testamenter, herunder regler om tilbagekaldelse af fælles testamentariske dispositioner og om længstlevendes testationsret og dispositionsadgang i levende live. Reglerne gælder både, hvor et fælles testamente er oprettet af ægtefæller og af andre end ægtefæller. Herudover indeholder kapitlet regler om udvidede samlevertestamenter.

Om den nærmere fastlæggelse af begrebet fælles testamente henvises til kapitel 14.3.1.

Til § 85

Bestemmelsen handler om tilbagekaldelse af fælles testamenter, der er oprettet både mellem ægtefæller og andre end ægtefæller. Bestemmelsen afløser arvelovens § 47 om tilbagekaldelse af gensidige testamenter og udvider den gældende bestemmelses anvendelsesområde fra alene at angå egentlige gensidige indsættelser til også at omfatte andre fælles testamenter, f.eks. fælles testamenter mellem søskende, hvor de pågældende ikke gensidigt indsættes til at arve hinanden.

I overensstemmelse med arvelovens § 47 foreslås det, at en tilbagekaldelse kun er gyldig, hvis den er meddelt den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket. Meddelelsen må være kommet frem til den anden part. Bevisbyrden for at meddelelse er givet, påhviler den eller de arvinger, der har fordel af tilbagekaldelsen. Kan den anden part ikke modtage meddelelsen, for eksempel fordi parten er forsvundet, eller fordi denne er ude af stand til at forstå tilbagekaldelsen, gælder pligten til meddelelse ikke.

Tilbagekaldelse skal i overensstemmelse med lovudkastets § 72, stk. 1, ske efter reglerne om oprettelse af testamente, det vil som udgangspunkt sige notarielt eller for en advokat, jf. §§ 68 og 69. I sidstnævnte tilfælde er tilbagekaldelsen dog kun midlertidig, fordi tilbagekaldelsen bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at foretage tilbagekaldelsen for en notar, jf. § 69, stk. 5. En tilbagekaldelse kan også foretages i nødtestamentsform, jf. § 70, hvis betingelserne for det er opfyldt. Hvis det i en nødsituation ikke er muligt at give underretning til den anden ægtefælle, må meddelelsen om tilbagekaldelsen gives til den anden part for at være gyldig, så snart afgivelse af meddelelse ikke længere er udelukket som følge af nødsituationen.

Der henvises til kapitel 14.3.1.

Til § 86

Bestemmelsen handler om den længstlevende ægtefælles testationsret, når ægtefællerne har oprettet fælles testamente. Bestemmelsen omfatter både gensidige testamenter og fælles testamenter, hvor ægtefæller ikke gensidigt indsætter hinanden til at arve.

I *stk. 1* foreslås det, at den længstlevende ægtefælle som udgangspunkt ved testamente kan råde over hele friarven i boet efter længstlevende. Tvangsarvereglerne skal selvsagt respekteres.

I *stk. 2* fastsættes der imidlertid nogle modifikationer til dette udgangspunkt i tilfælde, hvor den førstafdøde ægtefælle efterlader sig særlivsarvinger, eller hvor ægtefællerne har fælles livsarvinger.

I *stk. 2, nr. 1*, foreslås det, at den længstlevende ægtefælle ikke ved testamente kan råde over friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde førstafdødes særlivsarvinger. Konsekvensen af reglen i tilfælde, hvor en ægtefælle i et fælles testamente har testeret til fordel for den anden ægtefælles særbørn, er, at længstlevende ikke vil kunne nedsætte arven til særbørnene ifølge testamentet - heller ikke den arv, der antages at falde efter længstlevende. En ægtefælle, der testerer til fordel for den anden ægtefælles særbørn, bør derfor efter omstændighederne rådes til at forbeholde sig sin testationskompetence.

Eksempel:

M og H opretter fælles testamente. M har særbarnet S1, som han aldrig har haft kontakt med, og H har særbarnet S2. Af testamentet fremgår det, at S2 skal arve mest muligt, når den længstlevende af ægtefællerne afgår ved døden. H afgår ved døden, og M går med S2's samtykke i uskiftet bo. Hvis M ikke ved testamentet er tillagt fri testationskompetence, kan M ikke - heller ikke for så vidt angår den friarv, der ifølge testamentet falder i arv til S2 efter ham - nedsætte arven til S2.

I stk. 2, nr. 2, foreslås, at den længstlevende ægtefælle ikke ved testamente kan råde over halvdelen af den friarv, der ifølge det fælles testamente skal tilfalde fælles livsarvinger. En fælles livsarving, der giver afkald på arv efter førstafdøde mod at arve længstlevende, bør for at sikre sig – f.eks. for det tilfælde at den længstlevende indgår nyt ægteskab – gøre arveafkaldet betinget af, at testamentet gøres uigenkaldeligt.

Eksempel:

M og H er gift og har fællesbarnet F. Ægtefællerne har oprettet fællestestamente, hvoraf det fremgår, at F skal arve alt, når den længstlevende ægtefælle afgår ved døden. H afgår ved døden, og F giver afkald på arv efter H. Som den længstlevende kan M i denne situation ved testamente råde over halvdelen af friarven, der ifølge testamente skal tilfalde F. Risikoen for en sådan nedsættelse af arven til F kan alene undgås ved at gøre det fælles testamente uigenkaldeligt.

I stk. 3 foreslås det, at stk. 1 og 2 ikke skal finde anvendelse, hvis den fælles testamentariske disposition indeholder anden bestemmelse om den længstlevende ægtefælles testationsret. Reglerne i stk. 1 og 2 foreslås således gjort deklaratoriske. Det kan herefter enten direkte eller indirekte i det fælles testamente fastsættes, hvilken testationskompetence længstlevende skal have. Bestemmelsen skal vedrøre længstlevendes testationsret. En bestemmelse om, at boet skal deles i to lige store dele eller i et andet brøkdelsforhold efter længstlevendes død uden at foreskrive arv til førstafdøde særlivsarvinger eller fælles livsarvinger, vil ikke begrænse længstlevendes testationsret. Tilsvarende gælder for de tilfælde, hvor det fælles testamente uden at fratage længstlevende testationskompetence bestemmer, at formuen efter længstlevendes død skal anvendes til et bestemt formål, f.eks. at en bygning skal anvendes som stiftelse, og bygningen udgør boets væsentligste aktiv. Testerer længstlevende i strid med en bestemmelse efter stk. 3, vil førstafdødes testation derfor bortfalde efter reglerne om bristende forudsætninger, dog således at noget andet kan sættes i stedet, hvis den rette mening kan fastslås, jf. lovudkastets § 82 om bristende forudsætninger.

Der henvises til kapitel 14.3.2.1.

Til § 87

§ 87 indebærer, at reglerne om den længstlevende ægtefælles testationsret efter § 86 skal finde tilsvarende anvendelse, hvor et fælles testamente er oprettet af andre end ægtefæller. Det vil navnlig omfatte ugifte samlevende, der ikke har oprettet udvidet samlevertestamente, jf. § 92, og søskende.

Der henvises til kapitel 14.3.2.2.

Til § 88

§ 88 indebærer, at der fastsættes regler om den længstlevende ægtefælles dispositionsadgang i levende live. § 88 omfatter tilfælde, hvor en ægtefælle har truffet bestemmelse om arvens fordeling efter den længstlevendes død, som den længstlevende ægtefælle ikke kan tilbagekalde. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvor den førstafdødes særbørn er indsat i det fælles testamente, jf. § 86, stk. 2, nr. 1, og tilfælde, hvor en barnløs ægtefælle har truffet bestemmelse om, at en arving er indsat med bestemmelse om, at længstlevende ikke kan tilbagekalde indsættelsen.

Ved afgrænsningen af, hvilke situationer der skal omfattes af adgangen til omstødelse efter § 88, bør der gælde de samme regler som for omstødelse i uskiftet bo efter forslaget til § 31. Det afgørende kriterium bør være, at dispositionen tilsidesætter testamentets bestemmelser om arvens fordeling, og at der er disponeret over midler, der står i misforhold til formuen.

Gaver er hovedområdet for omstødelse, men også arveforskud, der er så betydelige, at arveforskuddet ikke kan forventes at ville kunne afregnes i modtagerens arv, er omfattet, jf. stk. 1, nr. 1.

Endvidere kan der ske omstødelse, når en livsforsikring eller lignende ordning, der er oprettet for et beløb, der står i misforhold til formuen, kommer til udbeta-

ling til en begunstiget, hvis begunstigelsen ikke er forenelig med testamentets fordelingsprincip, jf. stk. 1, nr. 2.

Der følger af *stk. 3*, at der alene kan ske omstødelse af dispositioner som nævnt i stk. 1, nr. 2, når forsikringsordningen kan komme til udbetaling. Dette indebærer, at forsikringsbegivenheden skal være indtrådt. Ikke kun udbetalinger til en navngiven begunstiget kan være omfattet af stk. 1, nr. 2, og stk. 3. Også en udbetaling til fordel for forsikringstagers (længstlevendes) ”nærmeste pårørende” kan være uforenelig med den fordeling af arven, som følger af det fælles testamente. Er der f.eks. i et fælles testamente truffet bestemmelse om, at førstaf dødes særbarn og længstlevendes særbarn hver skal arve halvdelen af boet efter længstlevende, og kan testamentet ikke tilbagekaldes af længstlevende, vil den længstlevendes (forsikringstageren) indskud af et beløb, der står i misforhold til formuen, på en livsforsikring eller lignende ordning, der indeholder et standardvilkår om, at ”nærmeste pårørende” er begunstiget, være i strid med det fordelingsprincip, der følger af testamentet, fordi fortolkningsreglen i forsikringsaftalelovens § 105, stk. 5, vil føre til, at forsikringen skal udbetales til længstlevendes særbarn.

Vedrørende vurderingen af, om en disposition står i misforhold til formuen, henvises der til bemærkningerne til § 31.

Det foreslås i *stk. 2*, at en gave eller et arveforskud, der er ydet i strid med stk. 1, nr. 1, kan omstødes over for den modtager, der vidste eller burde vide dette. Der kan dermed kun ske omstødelse, når der foreligger ond tro såvel med hensyn til testamentets indhold – det vil sige fordelingen – som til, at der er tale om misbrug – det vil sige, at dispositionen stod i misforhold til formuen.

Det foreslås tilsvarende i *stk. 3*, at omstødelse af en disposition, der er foretaget i strid med stk. 1, nr. 2, er betinget af, at den begunstigede var i ond tro. Kravet om ond tro vil i denne situation indebære, at omstødelse kun kan ske, hvis den

begunstigede vidste eller burde vide, at begunstigelsen tilsidesatte testamentets bestemmelser om arvens fordeling, og at der var tale om misbrug.

Det er i stk. 2 og 3 forudsat, at de almindelige regler om, at en sagsøger skal have retlig interesse i søgsmålet, skal finde anvendelse. Sagsøger må således have lidt skade ved misbruget samt have en økonomisk interesse i omstødelsen.

Omstødelse efter stk. 2 indebærer, at gaven går tilbage til boet. Hvis omstødelse sker efter stk. 3 skal den begunstigede indbetale den udbetalte forsikringssum til boet til afgørelse af, hvem summen skal tilfalde. Herigennem sikres, at forsikringssummen bliver fordelt i overensstemmelse med det fælles testaments bestemmelse om arvens fordeling. Om retsvirkningerne af omstødelse i øvrigt og om muligheden for i stedet at anvende reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104 henvises der til bemærkningerne til § 31. En omstødelssag efter stk. 3 vil typisk vedrøre en allerede udbetalt forsikringssum el. lign. Om selskabernes pligt til at tilbageholde udbetalingen, hvis der forinden er gjort indsigelser herimod, henvises til bemærkningerne til § 32.

Stk. 4 indebærer, at der ikke er adgang til omstødelse, hvis den pågældende arving kan opnå dækning for sin arveret ved, at der ydes den pågældende arving vederlag af det beholdne bo, jf. § 90. En tilsvarende regel findes i § 31, stk. 3, om omstødelse i uskiftet bo. *Stk. 4* finder alene anvendelse efter længstlevendes død. Muligheden for omstødelse, mens længstlevende er i live, kan ikke afskæres med henvisning til, at der kan ydes vederlag af det beholdne bo, da der ingen garanti er for, at boet er i behold ved længstlevendes død.

Et udtrykkeligt afkald på retten til at kræve omstødelse vil som udgangspunkt tilige omfatte et afkald på vederlagskrav. Derimod vil det kræve meget tungtvejende grunde, førend et stiltiende afkald kan fortolkes som også at omfatte et afkald på vederlag. Som anført i bemærkningerne til § 31 vil en arving, der af hensyn til familiefreden ikke rejser en omstødelssag, til trods for at arvingen ved, at

længstlevende har foretaget en omstødelig disposition, ikke dermed kunne anses for at have givet afkald på vederlagskrav.

Stk. 5 indebærer, at stk. 2 og 3 om omstødelse ikke finder anvendelse, hvis først-afdøde har udelukket dette ved testamentet og således har tilladt, at den længstlevende ægtefælle foretager dispositioner af den karakter, som er omhandlet i § 88, stk. 1.

Der henvises til kapitel 14.3.3.1.1.

Til § 89

Stk. 1 indebærer, at en sag om omstødelse efter § 88 skal anlægges ved skifteretten på samme måde, som det foreslås for sager om omstødelse efter § 32.

Hvis den længstlevende ægtefælle er i live ved anlæggelse af omstødelingssagen, følger det af stk. 1, at sagen skal anlægges ved skifteretten i den retskreds, hvor den længstlevende ægtefælle har hjemting, jf. retsplejelovens §§ 235 og 236. Er den længstlevende ægtefælle afgået ved døden, skal sagen anlægges ved den skifteret, hvor dødsboet efter den længstlevende behandles, jf. dødsboskiftelovens § 2.

Det foreslås endvidere, at reglerne i retsplejelovens §§ 226 og 227 om henvisning til landsretten skal finde tilsvarende anvendelse, sml. dødsboskiftelovens § 89, stk. 2.

Skifteretten skal efter forslaget afgøre sagen ved dom.

Stk. 2 indebærer, at en sag om omstødelse af en gave eller et arveforskud skal anlægges inden et år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til fuldbyrdelsen af en omstødelig disposition.

For så vidt angår livsforsikringer eller lignende ordninger, hvor der kan ske omstødelse efter § 88, stk. 3, følger det af § 89, *stk. 3*, at sagen skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen har eller burde have fået kendskab til udbetalingen.

Anlægges sagen ikke inden for fristerne i stk. 2 og 3, kan kravet om omstødelse ikke senere gøres gældende. Selvom der er indtrådt forældelse, vil arvingen imidlertid som udgangspunkt stadig kunne rejse vederlagskrav i boet i medfør af forslaget til § 88, stk. 4.

Der henvises til kapitel 14.3.3.1.2.

Til § 90

Stk. 1 indebærer, at en arving, når boet skiftes efter den længstlevende ægtefælles død, kan kræve vederlag af det beholdne bo, hvis ægtefællen ved dispositioner, der er omfattet af § 88, væsentligt har formindsket sin formue ved begunstiggelse af en anden arving i boet. Vederlagskrav kan således kun anvendes, hvor længstlevende ægtefælles begunstiggelse er sket til fordel for en anden arving i boet. Vederlagskravet kan alene gøres gældende i det beholdne bo, dvs. efter at afdødes kreditorer er fyldestgjort.

Vederlagskrav skal rejses over for skifteretten. Tvister om vederlagskrav skal formentlig afgøres ved dom, jf. dødsboskiftelovens § 101, jf. § 89, stk. 1, nr. 1, jf. om arvelovens § 21 Svend Danielsen, Arveloven med kommentarer, 5. udg., 2005, s. 209.

Stk. 2 indebærer, at vederlagskrav ikke kan rejses, hvis førstafdøde har udelukket dette ved testamentet og således har tilladt, at den længstlevende ægtefælle foretager dispositioner af den karakter, som er omhandlet i § 88, stk. 1.

Der henvises til kapitel 14.3.3.1.1.

Til § 91

§ 91 indebærer, at §§ 88-90 finder tilsvarende anvendelse på fælles testamenter mellem andre end ægtefæller.

Der henvises til kapitel 14.3.3.2.

Til § 92

Forslaget til *stk. 1* indebærer, at to personer ved testamente kan bestemme, at de vil arve hinanden, som var de ægtefæller. Kun samlivsforhold, der har en ægteskabslignende karakter, er omfattet af bestemmelsen. Det er derfor et krav, at parterne på tidspunktet for testamentets oprettelse (dvs. ved underskrivelsen eller vedkendelsen af testamentet, jf. lovudkastets §§ 68 og 69) opfylder betingelserne for at kunne indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden (*stk. 1, nr. 1*). Et udvidet samlevertestamente kan derfor ikke oprettes af søskende eller andre personer, der er beslægtet i op- og nedstigende linje. Der kan heller ikke oprettes et udvidet samlevertestamente, hvis en af parterne er gift eller part i et registreret partnerskab. Er der tale om personer af samme køn, er det endvidere en betingelse, at en af parterne er dansk (eller norsk, svensk eller islandsk) statsborger og har bopæl her i landet, eller at begge parter har haft bopæl her i landet i de sidste to år, jf. § 2 i lov om registreret partnerskab.

Det er endvidere et krav, at parterne på tidspunktet for testamentets oprettelse lever sammen på fælles bopæl, og at parterne venter, har eller har haft et fælles barn, eller at parterne har levet sammen i på fælles bopæl et ægteskabslignende forhold i de sidste 2 år (*stk. 1, nr. 2, litra a og b*). At der skal være tale om et fælles barn indebærer, at faderskabet skal være fastslået, hvilket også kan ske inden fødslen, jf. børnelovens §§ 2, 3 og 14. Faderskabet behøver ikke være fastslået på tidspunktet for testamentets oprettelse. For så vidt angår kravet i nr. 2, litra b) om, at samlivet skal være ægteskabslignende, henvises til bemærkningerne til § 41.

Herudover er det en betingelse, at ingen af parterne i forvejen med en anden har oprettet et testamente efter forslaget til § 92, der ikke er tilbagekaldt eller bortfaldet (stk. 1, nr. 3).

Det er efter bestemmelsen et krav, at parterne erklærer i testamentet, at de opfylder betingelserne i § 92. Notaren skal ikke foretage en materiel prøvelse af, om betingelserne er opfyldt. Afgivelse af urigtig erklæring om de forhold, der er nævnt i stk. 1, nr. 1-3, vil imidlertid kunne straffes efter straffelovens § 163, hvorefter den, som til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige, skriftligt eller ved andet læsbart medie afgiver urigtig erklæring eller bevidner noget, som den pågældende ikke har viden om, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

De almindelige regler om oprettelse og tilbagekaldelse af testamente, herunder om tilbagekaldelse af fælles testamenter, og om testamenters ugyldighed og anfægtelse finder anvendelse.

I *stk. 2* fastslås det, at en fælles bopæl, jf. *stk. 1*, ikke anses for ophørt ved en samlevers midlertidige ophold i anden bolig eller ved ophold i institution. Om baggrunden for bestemmelsen henvises til lovudkastets § 40, *stk. 3*, og bemærkningerne hertil.

Stk. 3 begrænser de retsvirkninger, der kan opnås ved et testamente efter *stk. 1*. Det kan ikke i forbindelse med en testation efter *stk. 1* bestemmes, at lovens regler om arv vedrørende fælleseje, herunder reglerne om uskiftet bo skal finde anvendelse. Bestemmelsen indebærer således, at ugifte samlevende, der opretter testamente efter *stk. 1*, ved testamentet kan opnå samme retsstilling som ægtefæller, der fuldt ud har fuldstændigt særeje.

Dette indebærer navnlig, at det i et udvidet samlevertestamente kan bestemmes, at den længstlevende samlever skal arve efter § 9, dvs. at samleveren skal arve

halvdelen af de efterladte midler, hvis arveladeren efterlader sig livsarvinger, jf. § 9, stk. 1. Hvis der træffes bestemmelse herom i testamentet, vil det indebære en begrænsning i arveladerens livsarvingers tvangsarveret. Hvis arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger, indebærer § 9, stk. 2, at samleveren skal arve det hele.

I et udvidet samlevertestamente kan det endvidere bestemmes, at den længstlevende samlever skal have ret til forlods at udtage bestemte genstande og have ret til suppleringsarv (500.000 kroners reglen), jf. lovudkastets § 11. Forlodsretten og retten til suppleringsarv er socialt betonedede regler, hvis berettigelse er lige så stor for ugifte som for ægtefæller.

Herudover kan det bestemmes, at den længstlevende skal have ret, herunder fortrinsret, til at overtage aktiver inden for sin arvelod efter reglen om ægtefællens fortrinsret til at overtage aktiver inden for sin arvelod af den afdødes ægtefælles fuldstændige særeje, jf. lovudkastets § 13.

Reglerne i lovudkastets kapitel 3 om svogerskabsarv efter en længstlevende ægtefælle kan også anvendes af ugifte samlevende, hvis der træffes bestemmelse herom i testamentet.

Tilsvarende gælder reglerne i lovudkastets kapitel 5 om arvehenstand for længstlevende ægtefæller. Reglerne gælder, uanset hvilken formueordning der har været i ægteskabet.

Efter forslaget kan parterne bestemme i testamentet, hvilke af arvelovens regler om ægtefællens retsstilling der skal finde anvendelse. Det er f.eks. muligt at bestemme, at den længstlevende samlever ikke skal have fortrinsret efter lovudkastets § 13, stk. 2, til inden for sin arvelod at overtage aktiver til vurderingsbeløbet.

Et udvidet samlevertestamente må, hvis ikke andet fremgår af dette, forstås som parternes tilvalg af alle de ovennævnte regler i arveloven om en længstlevende ægtefælles rettigheder. Ved testamente kan parterne vælge at udelukke anvendelse af en eller flere af disse rettigheder.

Et udvidet samlivstestamente kan bestå i, at parterne alene ønsker at arve hinanden legalt, som var de ægtefæller eller registrerede partnere. Testatorerne kan imidlertid inden for deres testationskompetence give arvingerne en større eller mindre arvelod. Testatorerne kan også inden for deres testationskompetence bestemme, hvorledes der skal arves efter den længstlevende samlevers død.

En række af arvelovens regler om den længstlevende ægtefælles rettigheder gælder kun for aktiver, der er fælleseje. Disse regler kan derfor ikke gøres anvendelige for ugifte samlevende, der opretter et udvidet samlevertestamente, idet parterne ikke kan have fælleseje. Navnlig kan det ikke bestemmes, at en længstlevende samlever skal have mulighed for uskiftet bo, idet der kun er adgang til uskiftet bo med fælleseje. Herudover er det ikke muligt at bestemme, at følgende bestemmelser i udvalgets udkast til arvelov skal anvendes:

- § 12 (den længstlevende ægtefælles ret til for sin bos- og arvelod at overtage aktiver, der er fælleseje i dødsboet til vurderingsbeløbet),
- § 49 (afkortning af arveforskud, der gives et stedbarn eller dets livsarvinger af fælleseje eller skilsmissesæreje eller andet særeje, der bliver fælleseje ved ægtefællens død),
- § 52, stk. 2 (behandlingen af arveforskud, når et fællesbo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live),
- § 54, stk. 1 (bortfald af ægtefællers indbyrdes arveret ved separation og skilsmisse. For ugifte samlevende gælder i stedet forslaget til § 72, stk. 3.),
- § 55, stk. 3 (arveladers adgang til at bestemme, om tvangsarv skal dækkes af fælleseje eller særeje) og
- § 96 (ægtefællens adgang til ved testamente at råde over genstande, der er fælleseje i boet, og som tilhører den pågældende).

Der er ikke noget til hinder for, at en af parterne i tilknytning til et samlevertestamente opretter enetestamente, eller at parterne opretter et fællestestamente efter de almindelige regler herom i lovudkastets kapitel 14. Det beror på almindelige testamentsfortolkningsregler, hvordan der skal forholdes i tilfælde, hvor f.eks. et fællestestamente og et udvidet samlevertestamente er indbyrdes modstridende. I tilfælde, hvor et udvidet samlevertestamente også regulerer spørgsmålet om fordelingen ved den længstlevende samlevers død, skal de almindelige regler om testationskompetencen ved fælles testamenter i kapitel 14 selvsagt respekteres.

Stk. 4 fastslår, at § 10 om ægtefællens tvangsarv ikke finder anvendelse på samleverens arveret efter et udvidet samlevertestamente. Baggrunden herfor er, at arveret efter § 92 ikke er en tvangsarveret, fordi et udvidet samlevertestamente frit kan tilbagekaldes efter § 85.

Der henvises til kapitel 9.3.2.1. og 9.3.2.2.

Til § 93

Bestemmelsen fastlægger, i hvilket omfang betingelserne i § 92 er gyldighedsbetingelser.

Et testamente efter § 92 er ugyldigt, hvis betingelserne i § 6 og § 9 i ægteskabsloven ikke var opfyldt på tidspunktet for testamentets oprettelse. Et udvidet samlevertestamente kan derfor ikke oprettes af søskende eller af personer, der er beslægtet i ret op- og nedstigende linje. Testamente kan heller ikke oprettes, hvis en af parterne er gift eller part i et registreret partnerskab. De øvrige ægteskabsbetingelser i ægteskabslovens kapitel 1, herunder kravet om, at der skal indhentes en tilladelse fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, hvis betingelsen i ægteskabslovens § 10 om skifte af boet efter et tidligere ægteskab ikke er opfyldt, er derimod ikke gyldighedsbetingelser.

Herudover er testamentet ugyldigt, hvis parterne på tidspunktet for testamentets oprettelse ikke levede sammen på fælles bopæl og ventede, havde eller havde haft et fælles barn, eller hvis parterne ikke levede sammen på fælles bopæl og havde levet sammen på den fælles bopæl i de sidste 2 år. Det er endvidere en gyldighedsbetingelse, at ingen af parterne på tidspunktet for oprettelsen af det udvidede samlevertestamente har oprettet testamente efter § 92, hvorefter en anden samlever har arveret. Det er derimod ikke en gyldighedsbetingelse, at der ikke foreligger andre fællestestamenter, f.eks. et testamente oprettet sammen med en bror.

Var betingelserne ikke opfyldt på tidspunktet for testamentets oprettelse, bliver testamentet ikke gyldigt, fordi betingelserne er opfyldt på tidspunktet for den førstafdøde samlevers død. Et testamente efter § 92, der oprettes af to personer, hvor den ene på tidspunktet for oprettelsen er gift, vil således være ugyldigt, selvom ægteskabet på tidspunktet for den førstafdøde samlevers død - for længst - er ophørt.

Efter § 84, der svarer til arvelovens § 55, kan indsigelse mod et testamentets gyldighed rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt.

Der henvises til kapitel 9.3.2.3.

Til § 94

Bestemmelsen indebærer, at et udvidet samlevertestamente efter § 92 bortfalder, hvis parterne indgår ægteskab med hinanden, eller når en part indgår ægteskab med en tredje person.

Der henvises til kapitel 9.3.2.4.

Til kapitel 15

Kapitlet indeholder regler om ægtefællers adgang til at træffe testamentariske bestemmelser om overtagelse efter vurdering. § 95 angår aktiver, der er fuldstændigt særeje. § 96 angår fællesejeaktiver.

Til § 95

Bestemmelsen fastslår, at en ægtefælle ved testamente kan råde over enkelte genstande inden for sit fuldstændige særeje. Bestemmelsen svarer til arvelovens § 66, stk. 1.

Der henvises til kapitel 20.3.2.3.1.

Til § 96

Bestemmelsen præciserer og udbygger arvelovens § 66, stk. 2.

I *stk. 1* fastslås det, at en ægtefælle, som efterlader sig aktiver, der er fælleseje i boet, ved testamente kan råde over genstande, som tilhører den pågældende, og som ligger inden for så stor en del af fællesboet, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne.

Stk. 2 indebærer, ægtefællen kun med den anden ægtefælles samtykke kan testere over en række nærmere angivne fællesejeaktiver.

Efter *nr. 1* gælder dette en fast ejendom eller andelsbolig, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet.

Efter *nr. 2 og 3* gælder dette endvidere indbo i det fælles hjem og den anden ægtefælles arbejdsredskaber.

Mens nr. 1-3 svarer til gældende ret, foreslås i *nr. 4* som noget nyt, at testation over et motorkøretøj, der har været anvendt af den længstlevende ægtefælle, kræver dennes samtykke.

Der henvises til kapitel 20.3.2.2.3.2.

Til kapitel 16

Forslaget til kapitel 16 viderefører arvelovens § 69 om justitsministerens permutationsadgang, dvs. adgangen til at tillade, at bestemmelserne i et testamente ændres. Udvalgets lovudkast indebærer på en række punkter en udvidelse og udbygning af arvelovens § 69 og har navnlig til formål at tilnærme praksis efter arvelovens permutationsbestemmelse til praksis efter § 32 i fondsloven og § 48 i lov om erhvervsdrivende fonde. Om baggrunden herfor henvises til kapitel 16.3.

Til § 97

Det foreslås i *stk. 1*, at justitsministeren som hidtil skal have mulighed for at tillade ændringer i et testamente. Ændring forudsætter, at særlige grunde taler for det. Med ordvalget understreges det, at der er tale om en bestemmelse, der - uanset den foreslåede udvidelse af anvendelsesområdet - kræver, at uhensigtsmæssigheden af de testamentariske bestemmelser, der søges ændret, skal være kvalificeret. Permutation kan som hidtil kun ske, såfremt den pligt, der er pålagt arvingen, ikke modsvares af en ret for nogen bestemt person.

Stk. 2 angiver de hensyn, der navnlig bør indgå ved en afgørelse om permutation. Der er ikke tale om en udtømmende opregning. Testationens formål og karakter bør fortsat være et væsentlig moment ved afgørelsen af, om der kan permuteres. Ændrede forhold, herunder den almindelige samfundsudvikling, siden testamentets oprettelse eller eventuelt siden dødsfaldet, må indgå ved vurderingen af, om en ansøgt permutation kan tillades. Det foreslås endvidere, at bestemmelsens

gennemførlighed og hensigtsmæssighed udtrykkeligt nævnes i loven som hensyn, der kan indgå ved en afgørelse efter stk. 1. Endelig bør hensynet til arvingen som hidtil tillægges vægt ved vurderingen af, om der kan ske permutation.

Stk. 3 svarer med en enkelt sproglig modernisering til arvelovens § 69, stk. 2, der ikke har givet anledning til problemer i praksis.

Der henvises i øvrigt til kapitel 16.3.

Til kapitel 17

Kapitel 17 viderefører arvelovens kapitel 13 om dødsgaver og dødslejegaver med enkelte ændringer. Bestemmelsen har ligesom den gældende bestemmelse i arvelovens § 70 som baggrund at fastslå, at livsgaver falder uden for reguleringen i arveloven, og retspraksis efter arvelovens § 70 om afgrænsningen mellem døds-gaver og livsgaver vil fortsat være vejledende. Gensidigt bebyrdende aftaler er ikke omfattet af bestemmelsen, medmindre der foreligger et gavemoment.

Til § 98

Stk. 1 handler om de såkaldte dødsgaver (nr. 1) og gaver, der gives på et tidspunkt, hvor giverens død må anses for nært forestående (nr. 2), og fastlægger de nærmere formkrav og kompetencekrav for ydelse af gaver af denne karakter.

Stk. 1, *nr. 1*, svarer med sproglige ændringer til arvelovens 70. Om baggrunden for, at udtrykket ”gaveløfte” i den gældende arvelovs § 70 i lovudkastet foreslås erstattet af udtrykket ”gave”, henvises til kapitel 17.3.

Stk. 1, *nr. 2*, indebærer en begrænset udvidelse af dødslejebegrebet i arvelovens § 70, idet reglerne om testamenter skal anvendes på gaver, der er givet kort før giverens død på et tidspunkt, hvor døden måtte anses for nært forestående, og giveren var klar over dette. Bestemmelsen medfører, at der i hvert enkelt tilfælde

må foretages en vurdering af, om testamentsreglerne skal anvendes. Det må i øvrigt overlades til retspraksis at fastlægge det nærmere indhold af kravet om, at giveren skal forudse sin død som nært forestående. Giverens forestilling herom bør sammenholdes med de foreliggende oplysninger om omstændighederne i forbindelse med sygdommens karakter og forløb.

En gave, der gives på et tidspunkt, hvor giveren urigtigt anså sin død for nært forestående, men uden iagttagelse af testamentsreglerne, kan formentlig kræves tilbageleveret efter læren om urigtige forudsætninger. Hvis giveren ikke kræver gaven tilbageleveret, er der tale om en livsgave.

Det forhold, at en gave omfattes af § 98, stk. 1, nr. 1 eller 2, indebærer, at testamentsreglerne skal være iagttaget. Dette gælder bl.a. reglerne om testamentsformerne og reglerne om testationskompetencen, herunder navnlig respekten af tvangsarvereglerne. Henvisningen til testamentsreglerne omfatter også bestemmelserne om, at testamenter frit kan tilbagekaldes, medmindre der er afgivet uigenkaldelighedserklæring, jf. § 73. Dødsgaver vil som andre dødsdispositioner kunne være ugyldige på grund af eksempelvis tvang, svig, udnyttelse eller urigtige forudsætninger, og en gave vil kunne tilsidesættes på grund af bristende forudsætninger.

I *stk. 2* foreslås det, at sædvanlige gaver ikke skal være omfattet af stk. 1, nr. 2. Ved sædvanlige gaver tænkes navnlig på fødselsdagsgaver, bryllupsgaver, konfirmationsgaver og andre gaver, som gives i anledning af en bestemt begivenhed. Også gaver, der ydes uden nogen bestemt ydre anledning, kan være omfattet af bestemmelsen. Det forhold, at en gave er omfattet af reglen om afgiftsfritagelse i boafgiftslovens § 22, medfører ikke i sig selv, at gaven kan anses for en sædvanlig gave, og at der ikke stilles krav om iagttagelse af testamentsreglerne. Der stilles efter bestemmelsen ingen nærmere krav til gavens art, og penge kan således også anses for en sædvanlig gave.

Ved bedømmelsen af, om der er tale om en sædvanlig gave, må der bl.a. ses på giverens indkomst- og formueforhold på gavetidspunktet, samt på, hvad der tidligere er givet som gave, og om værdien står i misforhold til giverens kår. F.eks. vil det forhold, at en døende person betænker sit barnebarn med en konfirmationsgave på 10.000 kr., ikke kræve, at der oprettes testamente, hvis også øvrige børnebørn eller andre slægtninge er blevet betænkt med en lignende gave.

Praksis efter lov om ægteskabets retsvirkninger § 30 og konkurslovens § 64, stk. 3, vil i øvrigt være vejledende ved den nærmere fastlæggelse af, hvad der kan anses for sædvanlige gaver. Herom henvises navnlig til Svend Danielsen og Mogens Hornslet, Lov om ægteskabets retsvirkninger med kommentarer, 1. udg., 1986, s. 250f., og Lars Lindencrone Petersen og Anders Ørgaard, Konkursloven med kommentarer, 10. udg., 2005 s. 447.

Der henvises til kapitel 17.3.

Til kapitel 18

Den gældende arvelovs § 5 foreslås flyttet fra kapitlet om slægtninges arveret til et selvstændigt kapitel, da bestemmelsen både omfatter legal arv, herunder også ægtefællens arv, og testamentarisk arv.

Til § 99

Forslaget til § 99 svarer til den gældende arvelovs § 5, bortset fra at det foreslås præciseret, at arveladeren ved testamente kan have truffet anden bestemmelse. En sådan testamentarisk bestemmelse skal selvsagt respektere tvangsarvereglerne.

Til kapitel 19

Kapitlet viderefører arvelovens § 71 om arv, der tilfalder staten, med en række ændringer.

Til § 100

Stk. 1 svarer til den gældende regel i arvelovens § 71, stk. 1. Justitsministeriet har som hidtil partsbeføjelser og kan f.eks. anfægte gyldigheden af et testamente, hvis formuen vil tilfalde statskassen, såfremt testamentet erklæres ugyldigt, jf. forslaget til § 84.

Efter praksis indkaldes Justitsministeriet ikke til bomøder, herunder det afsluttende bomøde, eller får forelagt boopgørelsen, medmindre der opstår tvivl om bo-behandlingen, herunder om fordringer mod boet.

Stk. 2 svarer til den gældende regel i § 71, stk. 2, 1. pkt. Efter reglen kan Justitsministeriet bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et anfægteligt testamente, hvis testamentet må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeriets praksis efter arvelovens § 71, stk. 2, 1. pkt., forudsættes opretholdt.

Stk. 3 viderefører arvelovens § 71, stk. 2, 2. pkt., og præciserer samtidig, at der som hidtil kan ske afståelse af hele arven eller af dele heraf. Delvis afståelse vil navnlig kunne være aktuelt, hvis der er tale om, at en del af afdødes formue hidrører fra arv fra en fælles slægtning. Delvis afståelse kan også ske til personer, der har passet og plejet afdøde. I disse tilfælde er der i hidtidig praksis afstået et beløb som en art vederlag for plejen.

Det foreslås endvidere, at de væsentligste kategorier af afståelsestilfælde opgøres i loven.

Efter stk. 3, *nr. 1*, kan afståelse ske til afdødes samlever. I overensstemmelse med Justitsministeriets hidtidige praksis skal der ved afgørelsen lægges vægt på samlivets længde samt på, om samlivet har haft en ægteskabslignende karakter, herunder med et vist økonomisk fællesskab. Der skal derimod ikke som efter forslaget til § 41 lægges vægt på samleverens formue- og indtægtsforhold. Efter §

41 kan skifteretten undtagelsesvis bestemme, at arveladerens samlever skal arve af arveladerens formue, hvis særlige hensyn til samleveren taler for det.

Efter *nr. 2* kan afståelse ske til afdødes sted- eller plejebørn. I overensstemmelse med Justitsministeriets hidtidige praksis vil afståelse kunne ske, hvis sted- eller plejebørnene er vokset op, som var de afdødes egne børn, og hvis de bevarede kontakten til afdøde.

Tilsvarende kan der efter *nr. 3* ske afståelse til afdødes sted- eller plejesøskende, hvis afdøde er vokset op sammen med dem, som om de var afdødes egne søskende. Også her vil det være et krav, at forbindelsen til afdøde blev bevaret.

Efter *nr. 4* kan afståelse ske til afdødes slægtninge i tilfælde, hvor formuen stammer fra en fælles slægtning. Denne situation er også nævnt i den gældende § 71, stk. 2, 2. pkt. Det fremgår af kommissionsudkastet fra 1941, s. 200, at kommissionen navnlig tænkte på en situation, hvor arveladeren dør kort efter at have arvet en slægtning, efter hvem der er andre arvinger, som ikke kan arve den nu afdøde. Denne del af bestemmelsen anvendes imidlertid meget sjældent i praksis. Situationen kan dog opstå, hvis arveladeren f.eks. dør kort tid efter at have arvet sine bedsteforældre, og den eneste anden arving efter bedsteforældrene var arveladerens fætter. I dette tilfælde vil den del af arveladerens formue, der hidrører fra arven efter bedsteforældrene, kunne afstås til fætteren.

Efter *nr. 5* kan afståelse ske til andre personer eller institutioner, der har stået afdøde nær. Der skal efter praksis være tale om en meget nær tilknytning. Som eksempler på tilfælde, hvor der er sket afståelse i praksis, kan nævnes adoptivbørn, der har genoptaget forbindelsen til deres biologiske forældre, samt stedbørn eller stedsøskende, der ikke er opvokset hos eller sammen med afdøde, men som senere i livet har fået en meget tæt tilknytning til afdøde. Afståelse til foreninger og andre institutioner er i praksis som udgangspunkt kun sket, hvor afdøde skriftligt har tilkendegivet et ønske om, at disse foreninger skal arve, eller hvor mundtlige udtalelser herom er bekræftet af uvildige vidner. Det vil således som

udgangspunkt ikke være tilstrækkeligt, at afdøde har haft en nær tilknytning til en bestemt forening.

Det fremgår af den gældende bestemmelse i § 71, stk. 2, 2. pkt., at afståelse navnlig kan ske, hvis afdøde ikke har kunnet oprette testamente. I praksis lægges der da også betydelig vægt på, om afdøde kunne have oprettet testamente, og på baggrunden for, at dette dog ikke er sket. Dette gælder imidlertid ikke, hvor der er tale om afståelse til en samlever, idet afdødes tilknytning til samleveren anses for at veje tungere. Det forudsættes, at Justitsministeriet også efter den foreslåede bestemmelse skal lægge vægt på, om afdøde kunne have oprettet testamente og på baggrunden for, at dette ikke er sket, herunder om afdøde er død pludseligt, eller om afdøde har været i en vildfarelse om de legale arveregler.

Stk. 4 indeholder en bemyndigelse for justitsministeren til at fastsætte regler om forvaltningen af boer, hvor staten er arving. Der kan i medfør af bestemmelsen bl.a. fastsættes regler om afholdelse af begravelsesudgifter, salg af fast ejendom og løsøre mv.

Der henvises til kapitel 19.3.1-3.

Til § 101.

Bestemmelsen i § 101 er ny. I *stk. 1* fastslås det, at justitsministerens afgørelser efter § 100, stk. 2 og 3, inden 3 måneder fra afgørelsen kan indbringes for den skifteret, der behandler dødsboet, jf. lov om skifte af dødsboer § 2. Det beror på de almindelige regler om retlig interesse, hvem der kan indbringe sagen for skifteretten.

I *stk. 2* fastslås det, at skifterettens afgørelse træffes ved dom. Skifteretten kan foretage en fuld prøvelse af afgørelsen.

Skifterettens dom kan indbringes for højere ret efter de almindelige regler om anke i retsplejelovens kapitel 36.

Stk. 3 fastslår, at retsplejelovens §§ 226 og 227 om landsretsbehandling i 1. instans skal finde tilsvarende anvendelse.

Der henvises til kapitel 19.3.4.

Til kapitel 20

Kapitlet indebærer, at arvelovens reguleringsbestemmelser for at øge lovens overskuelighed samles i et særskilt kapitel bagerst i loven.

Til § 102

Stk. 1 indebærer, at beløbsgrænserne i § 5, stk. 2 (beløbsbegrænsning af livsarvingernes tvangsarv til 1 mio. kr.), § 11, stk. 2 (ægtefællens ret til en supplementararv på 500.000 kroner), og § 40, stk. 1 (legal minimumsarveret for visse samlivsforhold), skal reguleres efter reglerne i lov om en satsreguleringsprocent. For så vidt angår lovudkastets § 11, stk. 2, svarer den foreslåede regel til arvelovens § 7 b, stk. 3.

Den gældende satsreguleringsordning blev indført ved lov nr. 385 af 13. juni 1990 om en satsreguleringsprocent (satsreguleringsloven). I dag gælder lov nr. 372 af 28. maj 2003 om en satsreguleringsprocent. Der er fastsat nærmere regler om beregningerne i bekendtgørelse nr. 876 af 23. august 2004. Satsreguleringen indebærer, at en lang række indkomstoverførsler som folkepension, førtidspension, efterløn, kontanthjælp, arbejdsløsheds-, syge- og barselsdagpenge samt børnetilskud m.fl. hvert år opreguleres på grundlag af udviklingen i årslønnen to år før.

Da både livsarvingernes tvangsarv, ægtefællens ret til suppleringsarv og den foreslåede legale minimumsarveret for samleverne må sidestilles med indkomst, bør satsreguleringsprocentloven anvendes ved reguleringen af disse beløb.

I *stk. 2* foreslås det, at de regulerede beløb skal afrundes opad til det nærmeste hele kronebeløb, der kan deles med 10.000.

Stk. 3 fastslår, at justitsministeren årligt skal bekendtgøre reguleringerne.

Til kapitel 21

Kapitlet indeholder regler om forholdet til fremmed lovgivning.

Til § 103

Reglen svarer til den nugældende arvelovs § 80 a. Dog er bemyndigelsen i *stk. 1* til at indgå overenskomster med andre lande udvidet, således at der også med andre lande end de nordiske kan indgås overenskomster om andre arveretlige forhold end testamenters gyldighed. Det svarer til, hvad der gælder i henhold til andre familieretlige love, f.eks. børneloven og ægteskabsloven.

Til kapitel 22

Kapitlet indeholder lovens ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

Til § 104

Bestemmelsen fastsætter tidspunktet for lovens ikrafttræden. Udgangspunktet er, at loven finder anvendelse, hvis arveladeren er død efter lovens ikrafttræden. Er arveladeren død før lovens ikrafttræden, finder de hidtil gældende regler anvendelse. I §§ 105-108 findes imidlertid en række undtagelser fra dette udgangspunkt. §§ 105-107 opregner de tilfælde, hvor reglerne i den hidtil gældende lov-

givning skal finde anvendelse, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden, og § 108 opregner de tilfælde, hvor reglerne i den nye arvelov skal anvendes, selv om arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

At de hidtil gældende regler som udgangspunkt finder anvendelse i tilfælde, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden, har bl.a. betydning ved skifte efter lovens ikrafttræden af uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før lovens ikrafttræden. I disse boer skal arven efter førstafdøde således fordeles efter de hidtil gældende regler, hvilket bl.a. indebærer, at livsarvingernes tvangsarv udgør halvdelen af deres legale arvelod. Skiftes et sådant bo i den længstlevende ægtefælles levende live, vil arven til ægtefællen skulle beregnes efter de hidtil gældende regler. Det indebærer bl.a., at ægtefællens legale arv er 1/3 af arven efter førstafdøde, og at længstlevende ikke kan udtage boet efter 500.000 kr. reglen i § 11, stk. 2, men derimod efter § 7 b, stk. 2, i den hidtil gældende arvelov. Der vil fortsat skulle ske regulering af beløbsgrænsen i § 7 b, stk. 2, i overensstemmelse med reglen i § 7 b, stk. 3.

Til § 105

Reglen svarer med enkelte sproglige moderniseringer til den hidtil gældende arvelovs § 74. Den indebærer, at børn født uden for ægteskab før 1938 i overensstemmelse med de hidtil gældende regler som udgangspunkt ikke har arveret efter deres far eller faderens slægt, og at faderen og hans slægt som udgangspunkt ikke har arveret efter barnet.

Til § 106

Bestemmelsen regulerer den situation, at den længstlevende ægtefælle har udtaget boet efter sin ægtefælle efter 150.000 kr. reglen i den hidtil gældende arvelovs § 7 b, stk. 2, og derefter dør efter lovens ikrafttræden. I dette tilfælde finder den hidtil gældende arvelovs § 7 b, stk. 2, 2. pkt., anvendelse ved delingen af arven efter længstlevende, således at arven som udgangspunkt deles med halvdelen til

hver ægtefælles slægtsarvinger. De nye regler i § 16 finder således ikke anvendelse i denne situation, idet længstlevende ikke har udtaget boet efter 500.000 kr. reglen i § 11, stk. 2.

Til § 107

Stk. 1 svarer til den gældende arvelovs § 76, stk. 1. Bestemmelsen indebærer, at testamenter, tilbagekaldelse af testamenter og arveforskud m.v., der er gyldigt oprettet før lovens ikrafttræden, bevarer deres gyldighed med hensyn til form og habilitet. Dette har navnlig betydning i relation til vidnetestamenter. Et vidnetestamente, der er gyldigt oprettet efter de hidtil gældende regler, bevarer således sin gyldighed, selv om testator først dør efter den nye lovs ikrafttræden. Tilsvarende vil en formløs tilbagekaldelse af et testamente, der er sket før lovens ikrafttræden, bevare sin gyldighed efter lovens ikrafttræden uanset reglen i § 72, stk. 1.

Dør testator efter lovens ikrafttræden, og opfylder testamentet kravene i den nye lov med hensyn til form og habilitet, er det uden betydning, om testamentet var gyldigt efter de regler, der var gældende på tidspunktet for oprettelsen. Dette vil navnlig kunne få betydning med hensyn til indbofortegnelser, jf. § 71. Løsørefortegnelser oprettet før lovens ikrafttræden er således gyldige, hvis de opfylder lovens krav.

Stk. 1 vedrører alene gyldighed med hensyn til form og habilitet og ikke den situation, hvor testator har overskredet sin testationskompetence. Om dette er tilfældet, må afgøres efter forholdene ved testators død og de regler, der er gældende på dette tidspunkt.

Stk. 2 svarer til den hidtil gældende arvelovs § 76, stk. 2, og indebærer, at bestemmelser om arveafkortning, som er truffet før 1. april 1964 i overensstemmelse med de dagældende regler, bevarer deres retsvirkning i de formentlig meget få tilfælde, hvor arvelader først dør efter den nye lovs ikrafttræden.

Tilsvarende bestemmes det i *stk. 3*, der svarer til den hidtil gældende arvelovs § 77, at testamenter, der før den 1. april 1964 er konfirmeret efter reglerne i arveforordningen fra 1845, bevarer deres gyldighed, selv om arveladeren først dør efter lovens ikrafttræden.

Reglerne i den hidtil gældende arvelovs § 78, stk. 2 og 3, om båndlæggelser, der er konfirmeret efter arveforordningen fra 1845, er derimod ikke gentaget. Dør en arvelader efter den nye lovs ikrafttræden, kan båndlæggelse derfor kun ske i overensstemmelse med lovudkastets §§ 58-63 og 66, uanset om en båndlæggelsesbestemmelse måtte være konfirmeret efter arveforordningen.

Til § 108

Ifølge *stk. 1* finder reglerne i § 15 om deling af boet efter en længstlevende ægtefælle i et barnløst ægteskab også anvendelse, hvor førstafdøde er død før lovens ikrafttræden, og længstlevende har arvet i henhold til den hidtil gældende arvelovs § 7, stk. 1.

Ifølge *stk. 2* finder reglerne i §§ 24-34 om uskiftet bo også anvendelse på uskiftede boer, hvor førstafdøde er død før lovens ikrafttræden. Disse regler svarer i alt væsentligt til de hidtil gældende regler i arvelovens kapitel 3. En undtagelse hertil er dog § 31, stk. 2, der indebærer en udvidelse af adgangen til omstødelse til også at omfatte en udbetaling fra en forsikringsordning eller lignende til en begunstiget. Da en disposition ikke bør kunne omstødes, hvis den ikke kunne omstødes, da den blev foretaget, foreslås det, at § 31, stk. 2, kun skal finde anvendelse, når den disposition, der kan føre til omstødelse er sket efter lovens ikrafttræden. Det afgørende vil således typisk være, om den indbetaling af et beløb, der står i misforhold til boets formue, på en forsikringsordning, er sket efter lovens ikrafttræden. Hvis en længstlevende ægtefælle f.eks. før lovens ikrafttræden har oprettet en forsikringsordning med en samlever som begunstiget, men først efter lovens ikrafttræden indskyder et så stort beløb, at det medfører, at ud-

betalingen vil kunne omstødes, vil de nye regler finde anvendelse. Omvendt kan der tænkes den situation, at den længstlevende ægtefælle før lovens ikrafttræden har oprettet en forsikringsordning uden begunstiget og indbetalt et beløb, der står i misforhold til boets formue, men først efter lovens ikrafttræden indsætter sin samlever som begunstiget. Her vil den disposition, der fører til omstødelse, være indsættelsen af en begunstiget, og de nye regler finder derfor anvendelse.

Den almindelige overgangsregel i § 104, stk. 1, indebærer, at de hidtil gældende regler om båndlæggelse og om frigivelse af båndlagt arv finder anvendelse, hvis arvelader er død før lovens ikrafttræden. En allerede etableret båndlæggelse af tvangsarv, der rækker ud over arvingens 24. år, vil således kunne fortsætte uanset reglen i lovudkastets § 58. Det afgørende er tidspunktet for arveladerens død. Er arveladeren, som har truffet bestemmelse om båndlæggelse, død før lovens ikrafttræden, skal båndlæggelse ske i overensstemmelse med den hidtil gældende arvelov, uanset om boet først skiftes efter den nye lovs ikrafttræden, fordi den længstlevende ægtefælle har været i uskiftet bo. Som en undtagelse hertil foreslås det i *stk. 3*, at frigivelse af båndlagt arv efter § 61, nr. 3, i tilfælde, hvor det er åbenbart, at båndlæggelsen ikke længere tjener et rimeligt formål, også kan ske i tilfælde, hvor arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Reglen i § 88 indebærer en begrænsning i længstlevendes adgang til at disponere i levende live i tilfælde, hvor der ved et fælles testamente er truffet bestemmelse om fordeling af arven ved længstlevendes død, og længstlevende ikke kan tilbagekalde denne. Det foreslås i *stk. 4*, at denne begrænsning også skal gælde, hvis førstafdøde er død før lovens ikrafttræden, men dog kun hvis den pågældende disposition er foretaget efter lovens ikrafttræden.

Endelig foreslås det i *stk. 5*, at § 97 om permutation, der indebærer en lempelse i adgangen til at ændre en testamentarisk bestemmelse om en bestemt anvendelse af arven i forhold til den gældende arvelovs § 69, også skal finde anvendelse i tilfælde, hvor arvelader er død før lovens ikrafttræden.

Til § 109

Ved denne bestemmelse ophæves den hidtil gældende arvelov. Endvidere ophæves de særlige regler om udvidet testationskompetence med hensyn til landbrugsjendomme, som blev opretholdt ved den hidtil gældende arvelovs § 79. Om indholdet af disse regler henvises til kapitel 21.6.

Til § 110

Det foreslås, at loven ikke skal gælde for Færøerne og Grønland, men at loven kan sættes i kraft for disse landsdele med de nødvendige afvigelser ved kongelig anordning. Den hidtil gældende arvelov er sat i kraft for Færøerne, men ikke for Grønland. I Grønland gælder en særlig grønlandsk arvelov, lov nr. 154 af 27. maj 1964. Hvis loven sættes i kraft for Grønland, indebærer adgangen til at foretage de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger, at der er hjemmel til at ophæve den grønlandske arvelov ved kongelig anordning.

Afsnit III: Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

Kapitel 23

Forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

1. Gældende ret

Forsikringsaftaleloven (lovbekendtgørelse nr. 726 af 24. oktober 1986 som senest ændret ved § 31 i lov nr. 451 af 9. juni 2004) indeholder i §§ 97-124 en række bestemmelser om livsforsikring, herunder om indsættelse og tilbagekaldelse af begunstigede i kapital- og renteforsikringsordninger. Af særlig interesse i relation til udvalgets udkast til ny arvelov er reglerne om indsættelse af begunstigede i forsikringsordninger i §§ 102 – 105 (kapitalforsikring), § 118 (renteforsikring) og § 122 (ulykkesforsikring og sygeforsikring).

Pensionsopsparingsloven (lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold mv. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter) indeholder i §§ 3-5 tilsvarende regler om indsættelse af begunstigede i pensionsopsparingsordninger i pengeinstitutter.

1.1. Forsikringsaftaleloven

1.1.1. Umiddelbar udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede

Efter forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, 2. pkt., skal forsikringssummen udbetales umiddelbart til den begunstigede. I praksis sker udbetalingen af forsikringssummen ofte i nær tilknytning til dødsfaldet.

Forsikringsselskabet kan alene undlade at udbetale forsikringssummen i de tilfælde, hvor forsikringstagerens ægtefælle eller tvangsarvinger i medfør af § 104, stk. 3, jf. stk. 2, gør indsigelse mod udbetalingen, fordi forsikringstageren har indsat en person som begunstiget, der ikke er tvangsarving, og en udbetaling af forsikringssummen vil kunne gøre indgreb i livsarvingernes og ægtefællens tvangsarv samt ægtefællens ret til boslod.

1.1.2. Formkrav til indsættelse eller tilbagekaldelse af en begunstigelse

Det følger af forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, at forsikringstageren såvel ved forsikringens tegning som senere kan indsætte en anden end sig selv som begunstiget. Indsættelsen indebærer, at forsikringssummen umiddelbart udbetales til den begunstigede, når forsikringsbegivenheden indtræder. En indsættelse af en begunstiget kan tilbagekaldes, medmindre forsikringstageren har givet afkald herpå over for den begunstigede. Forsikringstagerens ret til at tilbagekalde begunstigelsen går ikke over på hans arvinger eller dødsbo, jf. stk. 2. Ved gruppelevsforikring underskrives aftalen af selskabets fuldmægtig og af en grupperepræsentant på medlemmernes vegne. Det følger af § 2, stk. 2, at grupperepræsentanten er forsikringstager. For at undgå uheldige resultater med hensyn til retten til at indsætte begunstigede er medlemmet imidlertid i retspraksis blevet anset som forsikringstager og grupperepræsentanten som fuldmægtig for forsikringstageren, jf. UfR 1998, s. 799 H og Ivan Sørensen, Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2000, s. 265.

Det fremgår af § 103, at indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse heraf kun er gyldig, hvis den skriftligt meddeles selskabet eller optages i eller påtegnes policen af selskabet. En skriftlig meddelelse til forsikringsselskabet kan ske ved almindeligt brev eller ved, at der indsendes en kopi af testamentet. Hvis indsættelsen sker ved forsikringstagerens skriftlige meddelelse til selskabet, må det som hovedregel antages, at indsættelsen kun er gyldig, hvis meddelelse er afsendt inden forsikringstagerens død, da formkravet ellers let vil kunne omgås, jf. Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, 8. udg., 2003, s. 838. I UfR 1977, s. 118 H, blev et selvmordsbrev stilet til ”hvem det måtte vedkomme” imidlertid anset som en meddelelse om ændring af begunstigelsen efter § 103, selvom brevet ikke var blevet afsendt til forsikringsselskabet. Af brevet fremgik det, at en livsforikring skulle udbetales til børnene og ikke til en kvinde, som forsikringstageren boede sammen med, og som kort forinden var blevet indsat som begunstiget til ½ af forsikringssummen. Dommen er konkret begrundet og synes inspireret af arvelovens § 44 om oprettelse af nødtestamente. Vestre

Landsret nåede et tilsvarende resultat i en lignende sag, hvor brevet var stilet til de efterladte, jf. UfR 1993, s. 954. Der kan endvidere henvises til den svenske højesterets dom gengivet i Nordisk Domssamling 1982, s. 254, og UfR 1986, s. 758 H. Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard sammenfatter praksis vedrørende selvmordstilfældene således, at domstolene er indstillet på at acceptere en fravigelse af formkravet i § 103, hvis der har været tale om en nødsituation, hvis selvmord er foretaget i forbindelse hermed, og hvis det med stor sikkerhed kan lægges til grund, at dispositionen (også) vedrører forsikringen og ikke bare arv, jf. Dansk Forsikringsret, 8. udg., 2003, s. 839.

En indsættelse, hvor formkravet om skriftlig meddelelse til selskabet eller optagelse i eller påtegning af policen af forsikringsselskabet ikke er opfyldt, får ikke den særlige virkning, at forsikringssummen holdes uden for boet, men den kan få betydning som en testamentarisk disposition. Hvis forsikringstageren har indsat den begunstigede i et testamente under iagttagelse af testamentsformerne, vil den begunstigede således få stilling som testamentsarving i boet, jf. Ivan Sørensen, Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2000, s. 268. Dette vil være tilfældet, hvis forsikringstageren har foretaget dispositionen i et testamente, og det er ”arvinger” eller ”nærmeste pårørende”, jf. § 104, stk. 4 og 5, der er indsat som begunstiget. En forsikringstagers testamente kan endvidere komme til at indebære en præcisering af en begunstigelsesindsættelse, der er foretaget under iagttagelse af formkravene i § 103, jf. Irene Nørgaard, Arveret, 4. udgave, 2004, s. 288ff.

1.1.3. Særejebestemmelser og bestemmelser om båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparringssummer

Ved livs- og ulykkesforsikring antages det, at forsikringstageren kan træffe bestemmelse om, at forsikringssummen skal tilfalde den begunstigede som særeje, jf. Noe Munck og Finn Taksøe-Jensen, Særeje, 1996, s. 141. Dette gælder, hvad enten begunstigelsen er genkaldelig, jf. § 102, eller uigenkaldelig, jf. § 108, stk. 2. Er begunstigelsen gjort uigenkaldelig, skal bestemmelsen om særeje være truffet senest samtidig med, at begunstigelsen gøres uigenkaldelig. Hvis forsikrings-

summen først tilfalder den begunstige efter forsikringstagerens død, kan bestemmelsen om særeje være truffet enten ved testamente eller – efter en analogi af retsvirkningslovens § 28 a – i overensstemmelse med formkravene i forsikringsaftalelovens § 103 om indsættelse af begunstige.

Forsikringsaftaleloven indeholder ikke regler om adgang til båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparingssummer. I praksis foretages der imidlertid båndlæggelse af forsikringssummer. Dette sker typisk ved et testamente, som selskabet mv. underrettes om, eller ved underretning til selskabet mv. efter forsikringsaftalelovens § 103 og pensionsopsparingslovens § 3.

1.1.4. Regulering efter forsikringsaftalelovens § 104

Hvis der ikke er indsat en begunstiget i en forsikringsordning, og forsikringssummen skal udbetales ved forsikringstagerens død, tilfalder forsikringssummen dødsboet, jf. § 104, stk. 1. Har forsikringstageren indsat en begunstiget, der ikke er tvangsarving efter forsikringstageren, og efterlader forsikringstageren sig ægtefælle, livsarvinger eller arveberettigede adoptivbørn eller disses livsarvinger, skal forsikringssummen, for så vidt angår disse personers boslod og tvangsarvelod, behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstige ved testamente. Det antages normalt, at ægtefællens krav efter arvelovens § 7 b, stk. 2 (150.000 kr. reglen), ikke kan angribe en livsforsikringsbegunstigelse, jf. Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 324, med henvisning til betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningen, s. 142, men cfr. Ivan Sørensen, Forsikringsret, 3. udg., 2002, s. 495.

§ 104, stk. 2, der ikke gælder, hvis begunstigelsen er gjort uigenkaldelig, indebærer, at en forsikringstager ikke ved at tegne en livsforsikring kan disponere over en større sum, end han efter lovgivningen kan råde over ved testamente. Er en af forsikringstagerens tvangsarvinger indsat som begunstiget, vil denne derimod få hele forsikringssummen udbetalt uden om boet, jf. § 102, stk. 1. Der

henvises til Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, 8. udg., 2003, s. 859ff.

Det følger af § 104, stk. 2, at en forsikringssum, der endnu ikke er udbetalt til en begunstiget, ikke må udbetales af forsikringsselskabet til den pågældende, hvis nogen af de personer, der er nævnt i § 104, stk. 1, over for selskabet gør indsigelse mod udbetalingen. Udbetaling kan således først ske, når det ved forlig eller dom er afgjort, hvem der har ret til forsikringssummen. Forsikringsselskabet har dog altid ret til at udbetale indtil en tredjedel af forsikringssummen til den begunstigede, eller – hvis den pågældende står for begravelsen af forsikringstageren – et passende beløb til betaling af udgifterne hertil.

De gældende regler i § 104, stk. 2 og 3, stammer fra vedtagelsen af forsikringsaftaleloven i 1924. Udformningen er et kompromis mellem forskellige synspunkter, der kom frem i forbindelse med forhandlingerne om lovforslaget²⁶.

Forsikringsaftaleloven bygger på det lovudkast, der er optrykt i Udkast til Lov om Forsikringsaftaler med tilhørende bemærkninger fra 1925, som efter fællesnordisk samarbejde blev afgivet af Forsikringsaftalelovskommissionen. Kommissionens forslag indeholdt alene bestemmelser om den begunstigedes retsstilling i forhold til selskabet, idet der var uenighed i udvalget om, hvorvidt ægtefælle og livsarvinger kunne gøre krav på boslod og tvangsarv, hvis forsikringstagerens testationskompetence blev overskredet. I lovudkastets bemærkninger til § 104 anføres følgende side 144-145:

”I norsk og svensk ret findes optaget en regel om, at hvis forsikringstageren har efterladt sig ægtefælle eller livsarvinger, skal den begunstigede, såfremt han ikke har opnået en uigenkaldelig ret, i forhold til disse personer stilles som en testamentsarving. Forsikringstageren kan altså herefter ikke ved at tegne livsforsikring disponere over en større sum, end han ville kunne råde over ved testamente: Ægtefællens ret til boslod og tvangsarveretten skal respekteres. I dansk ret må

²⁶ C.C. Munksgaard Nielsen, Begunstigelsesinstituttet, 2002, indeholder side 36ff. en meget fyldig beskrivelse af forsikringsaftalelovens § 104's tilblivelseshistorie.

dette spørgsmål anses for tvivlsomt, og da man ikke indenfor kommissionen har kunnet opnå enighed om, hvilken regel der burde gælde, idet et flertal har holdt på, at ægtefællen og arvingerne under ingen omstændigheder bør kunne angribe dispositionen, medens et mindretal har været stemt for at optage en regel svarende til den norske og svenske, har man foretrukket at lade spørgsmålet stå åbent og overlade dets afgørelse til retsanvendelsen.”

I det lovforslag, som justitsministeren fremsatte for Landstinget, var der indsat en bestemmelse, der fuldt ud svarede til mindretallets overvejelser. Som begrundelse herfor blev det anført, at ”man i overensstemmelse med den svenske og norske lovtekst [har] anset det for rettest at indsætte en bestemmelse, hvorefter en forsikringstager ikke ved at tegne en livsforsikring kan disponere over en større sum, en han efter den til enhver tid gældende lovgivning kan råde over ved testamente” (Rigsdagstidende 1928-29, tillæg A, sp. 3179).

I forbindelse med landstingsforhandlingerne rettede en kreds af livsforsikringselskaber mv. henvendelse til Landstinget om § 104, stk. 2, i Justitsministeriets lovforslag. Det blev anført, at stk. 2 var i strid med den hidtil herskende retsopfattelse i forsikringsverdenen og uforenelig med livsforsikringstankens formål, bl.a. på grund af de administrative følger, dvs. det administrative merarbejde og den deraf følgende forsinkede sagsbehandling, som stk. 2 måtte antages at medføre. Justitsministeriet fastholdt forslaget til § 104, stk. 2, og fremsatte (Rigsdagstidende 1929-30, tillæg B, sp. 575-580) en række kritiske bemærkninger til forsikringselskabernes henvendelse til Landstinget.

På baggrund af forsikringselskabernes kritik om de administrative følger af stk. 2 blev der i forbindelse med Landstingets behandling af lovforslaget indsat bestemmelsen i stk. 3, hvorefter det er en forudsætning for, at forsikringselskaberne ikke kan udbetale forsikringssummen til den begunstigede, at der er gjort indsigelse mod udbetalingen.

Ved Folketingets behandling af lovforslaget blev forslaget til stk. 3 opretholdt. Samtidig blev § 104, stk. 2, begrænset til alene at omfatte de tilfælde, hvor det

ikke er en tvangsarving, der er indsat som begunstiget til forsikringssummen. Bestemmelsen blev herefter vedtaget med denne ordlyd og har stået uændret siden.

1.1.5. Fortolkningsregler

Det følger af forsikringsaftalelovens § 104, stk. 1, at forsikringssummen tilfalder dødsboet, hvis der ikke er indsat nogen begunstiget, og forsikringssummen skal udbetales ved forsikringstagerens død.

Forsikringsaftaleloven indeholder i § 105 regler, der skal anvendes ved fortolkning af bestemmelser om indsættelse af begunstigede, når forsikringssummen skal udbetales ved forsikringstagerens død. Reglerne skal anvendes, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne. Det følger af § 105, stk. 2, at det, hvis forsikringstagerens ægtefælle er indsat som begunstiget, er den ægtefælle, som den pågældende ved sin død levede sammen med, der anses som begunstiget. Har forsikringstageren indsat sine børn som begunstigede, anses hans livsarvinger, derunder hans adoptivbørn og disses livsarvinger, som begunstigede, hver for den andel, arveloven tildeler den pågældende, jf. stk. 3. Er forsikringstagerens arvinger indsat som begunstigede, tager enhver af dem del i forsikringssummen efter det forhold, hvori den pågældende i henhold til testamente eller efter loven er arveberettiget efter forsikringstageren, jf. stk. 4. Hvis forsikringstageren har indsat sine "nærmeste pårørende" som begunstigede, anses hans ægtefælle som indsat. Hvis forsikringstageren ikke efterlader sig en ægtefælle, anses hans børn for indsat, og hvis der ikke er børn, anses begunstigelsen for sket til fordel for hans arvinger efter det forhold, hvori de i henhold til loven eller et testamente er arveberettigede efter ham, jf. stk. 5. Det er i denne forbindelse forholdene på dødstidspunktet, der er afgørende, jf. tillige Irene Nørgaard, Arveret, 4. udg., 2004, s. 308.

1.1.6. Renteforsikring samt ulykkesforsikring og sygeforsikring.

Det følger af forsikringsaftalelovens § 118, at reglerne om kapitalforsikring, herunder reglerne om indsættelse af begunstigede i §§ 102-105, finder anvendelse også for renteforsikringsordninger. Endvidere fremgår det af § 122, at §§ 102-106 finder tilsvarende anvendelse på ulykkesforsikring og sygeforsikring.

1.2. Pensionsopsparingsloven

Reglerne i pensionsopsparingslovens §§ 2-5 om indsættelse af begunstigede svarer materielt til reglerne i forsikringsaftalelovens § 102-105, der er behandlet ovenfor.

2. Reglerne i de andre nordiske lande

2.1. Norge

Reglerne om begunstigelsesindsættelser findes i den norske forsikringsaftalelovs kapitel 15 om dispositioner over forsikringen og retten til selskabets ydelser, jf. lov om forsikringsavtaler af 16. juni 1989 nr. 69, med senere ændringer. Loven trådte i kraft den 1. juli 1990 og afløste lov om forsikringsavtaler fra 1930.

Lovens § 15-1 regulerer spørgsmålet om, hvem der skal have en forsikringssum, der kommer til udbetaling ved forsikringstagerens død, hvis forsikringstageren ikke har indsat en begunstiget. Efter reglen tilfalder forsikringssummen ægtefællen og ellers den pågældendes arvinger efter loven eller testamentet.

Det fremgår af § 15-2, at forsikringstageren kan indsætte en begunstiget. Hvis forsikringstageren er gift, bør ægtefællen underrettes om begunstigelsen. Det er ikke et krav, at ægtefællen underrettes, men manglende underretning kan indgå ved vurderingen af, om der skal ske omstødelse efter § 15-6, jf. nærmere neden-

for. En begunstivelse kan tilbagekaldes, medmindre begunstivelsen er gjort uigenkaldelig.

Fremgangsmåden ved indsættelse af en begunstiget er fastlagt i § 15-3, hvoraf det fremgår, at indsættelsen af en begunstiget – eller tilbagekaldelse af en indsættelse – enten skal ske skriftligt til selskabet eller i et testamente. Efter den tidligere forsikringsaftalelov kunne begunstivelse ikke ske i et testamente. Den nye regel blev navnlig begrundet med, at det bør være muligt at foretage alle dødsdispositioner i et testamente, jf. Claus Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2001, s. 404.

Det følger af § 15-6, at ægtefællen eller en livsarving, som forsikringstageren har forsørget eller har haft pligt til at forsørge, kan kræve forsikringssummen helt eller delvis udbetalt til sig, hvis det ville være ”klart urimeligt” at udbetale forsikringssummen til den begunstigede. Det er et krav, at den, der gør indsigelse mod udbetalingen af forsikringssummen til den begunstigede, indtil tidspunktet for dødsfaldet blev forsørget af afdøde, eller at afdøde havde forsørgelsespligt over for den pågældende, jf. Claus Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, s. 410. Ved afgørelsen skal der lægges vægt på formålet med begunstivelsen, den forsørgedes og den begunstigedes behov, og om den forsørgede er blevet varslet om begunstivelsen i god tid før dødsfaldet. Efter bestemmelsens 2. led kan en livsarving også påberåbe sig bestemmelsen, når ægtefællen er indsat som begunstiget. Det følger af bestemmelsens 3. led, at der skal anlægges sag mod den begunstigede eller ægtefællen inden 1 år efter dødsfaldet. En ægtefælle eller begunstiget, der har fået forsikringssummen udbetalt, har kun pligt til at tilbagebetale det beløb, som var i behold, da den pågældende fik kundskab til kravet.

Det fremgår af Claus Brynildsen, m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2001, s. 395, at det i forbindelse med udarbejdelsen af 1989-loven blev overvejet, om det alene burde være opsparingsdelen af en livsforsikring, der skulle kunne indgå i en regulering efter § 15-6. Under henvisning til at opspa-

ringskapital alene udgjorde en lille del af de samlede udbetalinger samt til, at et tosporet system, hvor der sondres mellem en livsforsikrings opsparingsdel og dens risikodel, ville virke komplicerende, blev denne løsning ikke valgt. Brynildsen anfører imidlertid, at det ikke er sikkert, at denne løsning ville blive valgt i dag, hvor udviklingen i relation til ”produktudviklingen” på livsforsikringsområdet går i retning af et stadig større skel mellem risiko og opsparing.

1989-lovens § 15-6 er en skønsregel, der i modsætning til den danske forsikringsaftalelovs § 104, stk. 2, er helt løsrevet fra de familieretlige og arveretlige regler om boslod og tvangsarv. Før 1989 gjaldt der en regel, der svarer til den gældende danske regel.

Claus Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2001, s. 410, anfører med henvisning til lovens forarbejder, at reglens ordlyd trækker i retning af, at der er tale om en snæver undtagelsesregel, der skal være forbeholdt de tilfælde, hvor det nærmest vil virke stødende, hvis den begunstigede modtager forsikringssummen. Det anføres videre, at bestemmelsen ikke har givet anledning til tvister ved domstolene eller forsikringsankenævnet, og at dette også viser, at reglen i praksis er blevet opfattet som en snæver sikkerhedsventil. For så vidt angår ugifte samlevende – hvis retsstilling ikke i øvrigt er særligt reguleret i loven – anføres det i forarbejderne (NOU 1983:56, s. 128), at indsættelse af en samlever som begunstiget skal stå stærkt i konkurrence med livsarvingerne, hvis samlivet har været langvarigt og/eller der er fællesbørn. Dette skal særligt gælde, hvis forsikringen er tegnet efter, at parterne er flyttet sammen, og hvis samleveren blev indsat som begunstiget allerede ved tegningen af forsikringen, jf. Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, s. 412.

I Norge er der i medfør af reglerne i forsikringsaftalelovens § 17 oprettet et livsforsikringsregister. Det følger af § 17-1, at et livsforsikringsselskab skal registrere indgåede livsforsikringsaftaler. Af registreringen skal det bl.a. fremgå, hvem der er forsikringstager og forsikret. Forsikringstageren og dennes ægtefælle, den forsikrede, en uigenkaldeligt begunstiget, en panthaver og tingsretten har adgang

til at få udskrift af de oplysninger, der er af betydning for den pågældende, jf. § 17-2. Ifølge lovens § 17-5 kan der ikke rejses krav over for selskabet, hvis selskabet i god tro har udbetalt forsikringssummen eller tilbagekøbsværdien til den, der efter registeret er berettiget til forsikringssummen, eller som har ret til forsikringssummen efter § 15-1, dvs. når forsikringstageren ikke har indsat en begunstiget.

Den norske forsikringsavtalelov indeholder ikke regler svarende til den danske lovs § 105 om fortolkningen af bestemmelser om indsættelse af begunstigede.

2.2. Sverige

I Sverige blev lagen om försäkringsavtal fra 1927 (1927:77) og konsumentförsäkringslagen fra 1980 (1980:38) den 1. januar 2006 afløst af en ny försäkringsavtalslag (2005:104).

Loven indeholder i kapitel 14 regler om forsikringstagerens ret til at råde over forsikringen, herunder indsætte begunstigede.

Efter 1 § kan forsikringstageren indsætte en begunstiget i en personforsikringsordning. Reglerne i arvelovens 9. kapitel, 1 § (testationsalder), og 13. kapitel, 2 og 3 §§ (manglende evne til at handle fornuftmæssigt og ugyldighed som følge af tvang mv.), finder tilsvarende på en begunstigelsesindsættelse. Efter 2 § kan forsikringstageren ændre eller tilbagekalde en begunstigelse, medmindre indsættelsen er gjort uigenkaldelig.

Indsættelse af en begunstiget eller tilbagekaldelse heraf skal ske ved en underskrevet meddelelse til forsikringsselskabet, jf. 3 §, 1. led. Af 2. led fremgår det, at indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse heraf også kan ske gennem et standardvilkår, sml. indsættelsen af nærmeste pårørende i mange danske gruppelevsforikringer. Det fremgår af forarbejderne til lovforslaget (Prop. 2003/04:150, afsnit 9.5.2.), at det har været overvejet, om en begunstigelse også

burde kunne ske i et testamente på samme måde, som det er tilfældet efter norsk ret. En sådan ordning blev imidlertid afvist, fordi det ville øge usikkerheden om retsstillingen efter forsikringstagerens død og forsinke udbetalingen af forsikringssummen. I 3. led anføres det, at reglerne i 1. og 2. led også finder anvendelse på bestemmelser om, at forsikringssummen skal være den begunstigedes særeje.

6 § fastslår, hvad der skal forstås ved en begunstigelsesindsættelse af "make", "registrerad partner", "sambo", "barn", "make och barn" og "arvingar". For så vidt angår samlevende, anføres i bestemmelsen, at det er den, der bor sammen med forsikringstageren på tidspunktet for indsættelsen, der skal anses for begunstiget. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslagets 6 §, at to personer, der varigt bor sammen i et parforhold og har fælles husholdning, anses som samlevende, jf. 1 § i sambolagen (2003:736). Er både ægtefælle og barn indsat som begunstigede, deles forsikringssummen mellem disse med halvdelen til hver.

Af 1. led i 7 § fremgår det, at forsikringsbeløbet ikke indgår i forsikringstagerens dødsbo, hvis der er indsat en begunstiget. I 2. led videreføres de gældende regler i den svenske forsikringsaftalelov om "jämkning" af en begunstigelsesindsættelse, hvorefter det kan bestemmes, at forsikringen helt eller delvis skal tilfalde ægtefællen eller en livsarving, hvis indsættelsen fører til et urimeligt ("oskåligt") resultat. 3. led indeholder en særlig regel om, hvorledes der skal forholdes, hvis ægtefællerne lige er blevet skilt, men hvor bodelingen endnu ikke er foretaget. Det fremgår af 4. led, at en begæring om "jämkning" skal gøres gældende inden 1 år efter, at skiftet efter forsikringstageren blev afsluttet, eller dødsfaldet blev anmeldt. Reglen er alene sparsomt behandlet i den svenske juridiske litteratur, se f.eks. Bertil Bengtsson, Försäkringsrätt, 1999, s. 97, der betoner, at den rimelighedsvurdering, der skal foretages ved anvendelse af reglen, læner sig op ad de svenske familieretlige regler.

Den gældende "jämkningsregel" kom ind i forsikringsaftaleloven i 1987 og afløste en regel, der – tilpasset svenske arveretlige forhold – svarede til den danske for-

sikringsaftalelovs § 104, stk. 2. Om baggrunden for ”jæmningsreglen” fra 1987 anføres det i forarbejderne bl.a., at den hidtidige regel var alt for indviklet og vanskelig at anvende i praksis, samtidig med at reglen kunne føre til tilfældige og urimelige resultater (Prop 1986/87:86). Den nye regel er ifølge forarbejderne mere fleksibel og gør det muligt at tage hensyn til den konkrete sags omstændigheder. Hertil kommer, at spørgsmålet ved at blive løsrevet fra de arveretlige regler alene bliver et spørgsmål mellem den begunstigede og den, som fremsætter kravet om regulering. Det fremgår af forarbejderne, at det har været overvejet, om også en samlever skulle kunne stille krav om regulering efter bestemmelsen. Dette blev imidlertid afvist som for vidtgående i lyset af den begrænsede regulering af samlevendes indbyrdes forhold, som findes i sambolagen.

2.3. Finland

I Finland gælder lag om försäkringsavtal af 28. juni 1994 nr. 543. Loven afløste den hidtidige lag om försäkringsavtal fra 1933 (132/1933). Kapitel 6 indeholder regler om indsættelse af begunstigede i en forsikringsordning og om forsikringstagerens ret til overdragelse og pantsætning af rettighederne efter forsikringsordningen.

Det fremgår af 47 §, at forsikringstageren kan indsætte en begunstiget i forsikringsordningen. Indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse heraf skal efter 48 § ske skriftligt over for selskabet. Indsættelsen kan gøres uigenkaldelig. En begunstigelsesindsættelse indebærer, at forsikringssummen ikke indgår i forsikringstagerens dødsbo.

50 § indeholder nærmere regler om fortolkning af bestemmelser om indsættelse af begunstigede. Bestemmelsen tager stilling til, hvad der skal forstås ved ”make”, ”barn”, ”make och barn” og ”anhöriga” (pårørende). Samleveres reguleringer derimod ikke i bestemmelsen.

Den finske forsikringsaftalelov indeholder ikke længere en bestemmelse svarende til den danske lovs § 104, stk. 2, eller regler om omstødelse eller ”jämkning”, således som det kendes i norsk og svensk ret. I den finske arvelovs 7. kapitel, 4 §, findes imidlertid en regel, der fastslår, at de forsikringspræmier, som arveladeren har betalt, skal tillægges boet ved beregningen af livsarvingernes tvangsarv, hvis arveladeren har indsat en begunstiget, i det omfang præmiebetalingerne ikke står i et rimeligt forhold til arveladerens levevilkår og midler. Det er kun livsarvingerne, der beskyttes af denne regel, idet ægtefællen ikke har status som tvangsarving i finsk ret. Reglen anvendes sjældent i praksis, men har formentlig en vis præventiv effekt.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Forholdet mellem arveloven, forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

Reglerne om arv og om indsættelse af begunstigede i forsikringsordninger følger to forskellige spor. For arv gælder reglerne i arveloven, og for begunstigelsesindsættelser i forsikringsordninger gælder reglerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven. I vidt omfang tjener reglerne samme formål. Det har imidlertid ikke givet sig udtryk i en ensartet regulering. Det gælder navnlig for så vidt angår spørgsmålet om den begunstigedes adgang til at udtage forsikringssummen eller opsparingen uden om boets (øvrige) arvinger og boets kreditorer. Det gælder også de formkrav, der stilles efter henholdsvis arvelovens regler om oprettelse af testamente og forsikringsaftalelovens og pensionsopsparingslovens regler om begunstigelsesindsættelser. Den tætte sammenhæng mellem arveloven, forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven kommer særligt til udtryk i relation til spørgsmålet om beskyttelsen af livsarvingernes ret til tvangsarv, hvor de gældende regler indebærer, at arvelovens regler om tvangsarv ofte må inddrages, før den begunstigedes retsstilling kan fastslås.

I debatoplægget ”Hvem får mine pensionsmidler, hvis jeg dør?” i TfA 2005, s. 188-203, foreslår Lennart Lynge Andersen og Lisbeth Faurdal i afsnit 6.2., at forsikringssummer og pensionsopsparinger skal fordeles til arvingerne efter arvelovens regler i tilfælde, hvor der ikke er foretaget en særlig begunstigesindsættelse. Forfatterne henviser bl.a. til, at det næppe er forståeligt for størstedelen af befolkningen, at de nuværende begunstigelsesregler i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven og arvelovens regler ikke er ensartede. Det foreslås derfor at ophæve de nuværende regler i pensionsbeskatningsloven, hvorefter der skal indsættes begunstigede i en pensionsordning, og hvorefter der kun kan vælges inden for en begrænset kreds af personer/persongrupper. Samtidig foreslår de, at der i stedet indføres en regel i pensionsbeskatningsloven om, at alle opsparinger eller forsikringer omfattet af pensionsbeskatningslovens kapitel 1, der har til formål at sikre alderspension, ved død skal udbetales til arvingerne efter arveloven, og uden at ægtefællen har ret til boslod. En konsekvens af forfatterne forslag til ændring af pensionsbeskatningsloven er endvidere, at fortolkningsreglerne i forsikringsaftalelovens § 105 og pensionsopsparingslovens § 5 bliver overflødige, og at særlige begunstigesindsættelser i givet fald skal ske ved testamente. Forfatterne foreslår endvidere, at forsikringssummen skal indgå i boet. Den eller de begunstigede efter arveloven eller efter et testamente skal således fortsat udtage forsikrings- eller pensionsopsparingssummen uden om kreditorerne. I debatoplægget har forfatterne samtidig overvejet den situation, hvor pensionsmidlerne udbetales efter arveloven, dvs. hvor pensionsmidlerne indgår i dødsboet på linje med afdødes øvrige aktiver, således at kreditorerne også kan søge sig fyldestgjort af forsikringssummen eller pensionsopsparingen. De konkluderer, at en sådan løsning vil være endnu mere regelforenklende, idet alle dødsborettens regler i så fald skal anvendes også på forsikrings- og pensionsmidler. Samtidig vil forslaget indebære en klar fordel for kreditorerne, som herved opnår førsteret også til forsikringssummer og pensionsopsparinger.

C.C. Munksgaard Nielsen anfører i Begunstigelsesinstituttet, 2001, s. 326, at forsikringsaftalelovens og pensionsopsparingslovens regler om kreditorbeskyttelse af alderdomsopsparinger bør opretholdes og eventuelt styrkes, således at ud-

gangspunktet bliver, at forsikringssummen eller opsparingssummen skal gå direkte til arvingerne også i tilfælde, hvor der ikke er indsat en begunstiget.

Lennart Lyng Andersen og Lisbeth Faurdal har på et møde med repræsentanter for udvalget og Finansrådet redegjort nærmere for forslagene i debatoplægget. Herudover har repræsentanter for udvalget holdt et møde med Finansrådet om udvalgets overvejelser om behovet for ændringer i reglerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven.

En så gennemgribende ændring af reglerne om begunstigelsesindsættelser, som foreslås i Lennart Lyng Andersen og Lisbeth Faurdals debatoplæg, må forudsætte, at de gældende regler har rejst grundlæggende problemer i praksis, og dette har efter udvalgets opfattelse ikke være tilfældet. Hertil kommer, at forslag til ændringer i pensionsbeskatningsloven ikke er omfattet af udvalgets kommissorium. For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt en forsikringssum eller en pensionsopsparing i alle tilfælde skal indgå i boet og dermed også komme afdødes kreditorer til gode, bør det endvidere indgå i overvejelserne, at begunstigelsesinstituttet, der har en lang retlig tradition, netop bygger på tilstedeværelsen af en sådan beskyttelse over for afdødes kreditorer, og at det af mange anses som en stor fordel, at den begunstigede hurtigt kan få udbetalt en sum uden om boet. Navnlig for så vidt angår yngre personer, der mister en ægtefælle, eller børn, der mister en forsørger, kan begunstigelsesreglerne være et væsentligt bidrag til økonomisk sikring af den længstlevende ægtefælle eller børnene. På denne baggrund foreslår udvalget ikke begunstigelsesreglerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven ophævet, og udvalget foreslår heller ikke ændringer i reglerne om beskyttelsen af forsikringssummer og pensionsopsparinger mod kreditorforfølgning.

Som det fremgår nedenfor, foreslås der imidlertid en række andre ændringer i reglerne. Udvalgets overvejelser omhandler alene de tilfælde, hvor forsikringssummer og opsparede midler kommer til udbetaling som følge af forsikringstagerens død.

Afsnit 3.2 indeholder udvalgets overvejelser om ændring af forsikringsaftaleloven. Overvejelserne har været koncentreret om 6 emner. For det første har udvalget overvejet formkravene til indsættelse eller tilbagekaldelse af en begunstiggelse, jf. afsnit 3.2.1. I afsnit 3.2.2. findes udvalgets overvejelser om umiddelbar udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede. Udvalgets overvejelser om adgangen til at træffe bestemmelse om, at en udbetalt forsikringssum skal være særeje og om adgangen til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af forsikringssummen er i afsnit 3.2.3. I afsnit 3.2.4. findes udvalgets overvejelser om reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104. Afsnit 3.2.5. indeholder udvalgets overvejelser om fortolkningsreglerne i forsikringsaftalelovens § 105, og i afsnit 3.2.6. findes udvalgets overvejelser om renteforsikringer. Afsnit 3.3. indeholder udvalgets overvejelser om forslag til ændring af pensionsopsparingsloven vedrørende de samme spørgsmål.

3.2. Forsikringsaftaleloven

3.2.1. Umiddelbar udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede

Efter de gældende regler i lov om finansiel virksomhed kapitel 9 kan selskabet ikke i forsikringstagerens levende live give oplysninger til arvinger eller andre om, hvem forsikringstageren har indsat som begunstiget i en forsikringsordning. Der henvises til C.C. Munksgaard Nielsen, Begunstigelsesinstituttet, 2001, s. 128. Dette indebærer, at livsarvingerne og ægtefællen ofte ikke vil have mulighed for at bedømme deres retsstilling i forhold til reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104, stk. 3, jf. stk. 2. Problemet accentueres endvidere af udvalgets overvejelser om at ændre § 104, herunder således at en regulering af forsikringssummen også skal kunne ske i tilfælde, hvor en tvangsarving er indsat som begunstiget.

Udvalget har overvejet, om der bør indføres en regel i forsikringsaftaleloven om, at udbetaling af forsikringssummen ikke kan finde sted, før boet er berigtiget af

skifteretten i medfør af reglerne i dødsboskifteloven. En sådan regel ville kunne betyde en væsentlig forsinkelse med udbetalingen af forsikringssummen i de mange boer, hvor der ikke opstår problemer i relation til forsikringsaftalelovens § 104. Da en hurtig udbetaling af forsikringssummen er en væsentlig fordel, foreslår udvalget ikke en sådan regel.

Udvalget finder i stedet, at det bør overvejes at indføre en regel i forsikringsaftaleloven om, at selskabet senest samtidig med underretningen af den begunstigede om forsikringsbegivenhedens indtræden skal underrette skifteretten om, hvem der er indsat som begunstiget, forsikringssummens størrelse og om udbetaling er sket. Underretningen skal ske, når selskabet har afklaret, hvem der må anses for begunstiget. I langt de fleste tilfælde vil det ikke volde problemer at fastlægge, hvem der er begunstiget, men alt afhængig af den nærmere udformning af indsættelsen af den begunstigede kan selskabet dog have behov for at bruge nogen tid hertil. Skifteretten skal efter underretningen fra selskabet underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger om begunstigelsen og om indholdet af § 104. Som hovedregel afholdes 1. gangsmøde i skifteretten op mod 4 uger efter dødsfaldet. Vejledningen kan enten ske på dette møde eller i et særskilt brev fra skifteretten, der kan afsendes før mødet. Hvis berømmelsen af 1. gangsmødet trækker ud, bør underretningen ikke afvente afholdelsen af mødet.

Underretningsreglen har navnlig til formål at sikre, at ægtefællen og livsarvingerne får en reel mulighed for at gøre retten efter § 104 gældende over for den begunstigede. I dag er reglerne i kapitel 9 i lov om finansiel virksomhed som nævnt til hinder for, at selskabet i forsikringstagerens levende live giver de oplysninger, der er omfattet af underretningspligten, direkte til ægtefællen og arvingerne. Forslaget om en underretningsregel skal også ses i lyset af, at de penge-sommer, der udbetales fra forsikringsordninger, i dag udgør et langt større beløb end ved forsikringsaftalelovens vedtagelse, og at disse beløb derfor i mange boer udgør et meget betydeligt aktiv.

Udvalget har overvejet, om forsikringsselskabet altid skal vente med at udbetale forsikringssummen til den begunstigede i et bestemt tidsrum, f.eks. 1 måned efter dødsfaldet eller underretningen til skifteretten. En sådan regel vil indebære, at den umiddelbart begunstigede ikke kan få forsikringssummen udbetalt, hvis der gøres indsigelse inden for fristen. Imod en sådan regel kan tale, at den vil indebære en generel forsinkelse med udbetalingen af forsikringssummer. Under hensyn til, at der alene vil blive tale om anvendelse af forslaget til § 104 i et begrænset antal sager, kan udvalget ikke anbefale, at der indsættes en sådan frist i loven. Udvalgets lovudkast er derfor udformet således, at underretningspligten ikke er til hinder for, at selskabet med frigørende virkning udbetaler forsikringssummen umiddelbart til den begunstigede. Spørgsmålet kan eventuelt overvejes igen, når de praktiske erfaringer med bestemmelsen kendes.

Fremsættes der indsigelse, inden udbetaling er sket, skal selskabet også fremover være uberettiget til at udbetale forsikringssummen til den umiddelbart begunstigede, jf. forslaget til § 1, nr. 3 (forsikringsaftalelovens § 104, stk. 3).

Der henvises endvidere til lovudkastets § 1, nr. 1 (forslaget til forsikringsaftalelovens § 102) og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.2.2. Formkrav til indsættelse eller tilbagekaldelse af en begunstigelse

Efter den norske forsikringsaftalelov § 15, stk. 3, 1. led, sker indsættelse af en begunstigelse ved skriftlig meddelelse til selskabet. Efter 2. led, kan en indsættelse af en begunstiget imidlertid tillige ske ved et testamente, også selvom forsikringsselskabet ikke underrettes om begunstigelsen. I debatoplægget ”Hvem får mine pensionsmidler, hvis jeg dør?” i TfA 2005, s. 188-203, foreslår Lennart Lynge Andersen og Lisbeth Faurdal i afsnit 6.2., at en indsættelse af en begunstiget skal ske ved testamente. Udvalget finder imidlertid ikke grundlag for at foreslå en sådan regel, fordi indsættelse af en begunstiget ved testamente i modsætning til den gældende ordning ikke i sig selv indebærer, at selskabet underret-

tes om indsættelsen. Den gældende ordning er således enklere for alle parter, og der synes ikke at være noget praktisk behov for en regel som den foreslåede.

Udvalget har imidlertid overvejet, om det udtrykkeligt bør fremgå af forsikringsaftalelovens § 103, at indsættelse af en begunstiget eller tilbagekaldelse heraf kan ske ved at indsende et testamente til forsikringsselskabet med den virkning, at forsikringssummen holdes uden for boet. Da dette allerede følger af den gældende ordlyd i § 103 om, at indsættelsen eller tilbagekaldelsen skal meddeles skriftligt til selskabet, er der imidlertid ikke behov for en sådan præcisering.

Det er en rådgiveropgave at vejlede om formkravene til indsættelse af begunstigede i forsikringsordninger. Efter udvalgets opfattelse er formreglerne ikke så komplicerede, at der er grund til at foreslå forenklinger af formkravene.

Udvalget har endvidere overvejet, om der er behov for en udtrykkelig regulering af spørgsmålet om indsættelse af en begunstiget eller tilbagekaldelse heraf i tilfælde, hvor der foreligger en nødsituation, jf. gennemgangen ovenfor i afsnit 1.1.1. med henvisning til UfR 1977, s. 118 H. En sådan regel ville eventuelt kunne udformes i overensstemmelse med § 70 om oprettelse af nødtestamente i udvalgets udkast til arvelov. Under henvisning til at der ikke efter forsikringsaftalelovens § 103 gælder de samme strenge formkrav til indsættelse af en begunstiget, som der gælder ved oprettelse af testamenter, finder udvalget imidlertid, at der ikke er behov for en udtrykkelig regel om dispositionsadgangen i nødstilfælde. Reguleringen af spørgsmålet om indsættelse af begunstigede og tilbagekaldelse heraf bør derfor som hidtil løses gennem retsanvendelsen. Det må forventes, at den foreslåede lempelse af formkravene til oprettelse af nødtestamente, jf. § 70 i udvalgets udkast til arvelov, vil få en afsmittende virkning på praksis efter forsikringsaftaleloven.

3.2.3. Særejebestemmelser og bestemmelser om båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparingssummer

Udvalget finder, at der bør optages en udtrykkelig bestemmelse i forsikringsaftaleloven om, at det kan bestemmes, at en forsikringssum, der kommer til udbetaling ved forsikringstagerens død, skal være særeje. En regel herom vil alene være udtryk for en lovfæstelse af praksis, jf. ovenfor afsnit 1.1.3.

En bestemmelse om særeje kan efter forslaget træffes enten ved testamente eller efter reglerne om indsættelse af begunstigede eller tilbagekaldelse af en begunstigelse i forsikringsaftalelovens § 103, stk. 1. Som anført ovenfor i afsnit 2.2. bestemmes det i den nye svenske forsikringsaftalelovs kapitel 14, 3 §, 3. led, at formkravene vedrørende begunstigelsesindsættelser finder tilsvarende anvendelse på bestemmelser om særeje. Efter svensk ret kan en bestemmelse om, at en forsikringssum skal være den begunstigedes særeje således træffes ved en underskrevet meddelelse til selskabet eller gennem et standardvilkår, men ikke ved testamente. Udvalgets forslag går derfor på dette punkt videre end den svenske regel. Den svenske regel er formentlig en konsekvens af, at det i forbindelse med udarbejdelsen af den nye forsikringsaftalelov blev afvist at indføre en regel om, at en begunstigelsesindsættelse kan ske ved testamente. Spørgsmålet er imidlertid ikke omtalt i forarbejderne.

Udvalget har endvidere overvejet, om forsikringsaftaleloven bør indeholde regler om adgang til båndlæggelse af udbetalte forsikrings- og pensionsopsparingssummer. Der er et lige så stort behov for at båndlægge sådanne summer som for at båndlægge friarv efter § 66 i udvalgets udkast til arvelov. Hvis formålet bag en begunstigelse alene er at sikre, at den begunstigede ikke anvender hele beløbet på en gang, kan der tegnes en renteforsikring. Hvis formålet også er at sikre, at den begunstigede i en begrænset periode - f.eks. på grund af ung alder - ikke skal have mulighed for at forbruge de løbende ydelser, vil en renteforsikring imidlertid heller ikke være løsningen. I et sådant tilfælde vil tegning af en kapitalforsikring være mere hensigtsmæssig, og der bør her være mulighed for at båndlægge

forsikringssummen. Hvis en renteforsikring kan konverteres til en sum (dvs. kapitaliseres), kan der også være anledning til at træffe bestemmelse om, at den kapitaliserede forsikringssum skal båndlægges. Da forsikringsaftalelovens § 118 om renteforsikring henviser til reglerne om kapitalforsikring, vil der efter udvalgets forslag ikke være noget til hinder for, at forsikringstageren bestemmer, at en konverteringssum skal båndlægges.

En lovfæstelse af adgangen til båndlæggelse kan ske ved, at der i forsikringsaftaleloven indsættes en bestemmelse, der henviser til reglerne om båndlæggelse af friarv, jf. § 66 i udvalgets udkast til arvelov. Det bør være skifteretten, der bestemmer, hvem forsikringssummen skal udbetales til, når forsikringssummen er båndlagt.

En bestemmelse om båndlæggelse skal meddeles til forsikringsselskabet, hvis en uretmæssig udbetaling skal undgås. Har forsikringsselskabet ikke fået underretning, kan udbetaling ske med frigørende virkning til den begunstigede. Bortset fra pligten til at registrere forsikringstagerens bestemmelse om båndlæggelse og til at sikre, at forsikringssummen ikke udbetales, før skifteretten har givet forsikringsselskabet meddelelse om, hvem forsikringssummen skal udbetales til, vil en sådan regel ikke indebære administrative forpligtelser for forsikringsselskabet. I praksis vil forsikringssummen som hovedregel blive udbetalt til en forvaltningsafdeling i et pengeinstitut med henblik på administration.

Forsikringstageren bør – i modsætning til forslaget vedrørende særejebestemmelser – ikke have mulighed for ved testamente at bestemme, at forsikringssummen skal båndlægges. Underretning herom må i alle tilfælde ske til selskabet, idet der ellers ikke vil være sikkerhed for, at forsikringsselskabet er blevet underrettet om båndlæggelsen. Er der truffet en bestemmelse om båndlæggelse i et testamente, men er forsikringsselskabet ikke blevet underrettet, f.eks. ved at en kopi af testamentet er indsendt til selskabet, kan udbetaling ske til den begunstigede med frigørende virkning. Udvalget finder ikke, at der bør indføres en ordning, hvorefter forsikringsselskaberne skal rette henvendelse til Centralregisteret for Testa-

menter med henblik på at få afklaret, om der er truffet bestemmelse om båndlæggelse. Dette hænger navnlig sammen med, at båndlæggelse formentlig kun vil finde sted i et begrænset antal tilfælde.

Hvis der er truffet bestemmelse om båndlæggelse i et testamente, men hvor formkravene i forsikringsaftalelovens § 103, stk. 1, vedrørende underretning af selskabet ikke er iagttaget, bør båndlæggelsesbestemmelsen formentlig ikke tillægges nogen betydning. Baggrunden herfor er, at arvelovgivningens angår dispositioner over arv, hvorimod forsikringsaftaleloven angår dispositioner over forsikringssummer. En båndlæggelse af en forsikringssum må derfor ske under iagttagelse af reglerne i forsikringslovgivningen.

Der henvises til forslaget til § 1, nr. 2 (forsikringsaftalelovens § 103) og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.2.4. Regulering efter forsikringsaftalelovens § 104

I C.C. Munksgaard Nielsen, Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 327, anføres det, at almindelige lighedsbetragtninger og de ofte tilfældige resultater, som den gældende lovgivning fører til, taler for en stramning af forsikringsaftalelovens regler om dispositionsretten ved død over opsparede pensionsformuer, og at der næppe er grundlag for at antage, at en sådan opstramning vil få negative følger for incitamentet til at foretage pensionsopsparring. Det anføres videre, at det helt overordnede spørgsmål ved en revision af begunstigelsesreglerne må være en stillingtagen til, om forsikringstageren skal bevare retten til frit at indsætte begunstigede inden for tvangsarvingernes kreds, eller om retten dertil skal begrænses til testationskompetencen efter arvelovens regler. Der kan endvidere henvises til Irene Nørgaards artikel "Arveret og pensionskatteret på kollisionskurs" i Lov og Ret nr. 7/1993 og til Lennart Lynge Andersen og Lisbeth Faurdal i debatoplægget "Hvem får mine pensionsmidler, hvis jeg dør?" i TfA 2005, s. 188 ff. (afsnit 6.2).

Den gældende bestemmelse i forsikringsaftalelovens § 104 bygger på en ”mekanisk” sammenhæng med de familieretlige og arveretlige regler om boslod og tvangsarvelod. Hvis lovens betingelser for regulering er opfyldt, skal der derfor ikke foretages nogen vurdering af, om ægtefællen eller livsarvingerne har et reelt behov for reguleringen.

Den gældende regel beskytter imidlertid ikke ubetinget mod, at forsikringstageren foretager dispositioner over forsikringen, der indebærer, at en livsarving eller ægtefællen ikke får del i forsikringssummen, fordi der efter den gældende bestemmelse ikke er adgang til regulering, hvis forsikringstageren ved begunstigesindsættelsen har holdt sig inden for kredsen af tvangsarvinger.

Udformningen af forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, indebærer derfor i realiteten, at forsikringstageren vil kunne ”omgå” ægteskabslovens regler om boslod og arvelovens regler om tvangsarv. Ved indskudsbetalinger kan der således overføres formue til forsikringsordninger med den konsekvens, at dispositionsretten i familie- og arveretlig henseende bliver undergivet forsikringsaftalelovens regler frem for arvelovens regler, jf. følgende tænkte eksempel:

M og H er gift. M har sønnen S. Herudover er der ingen børn. M ejer hele formuen på 3 mio. kr. Der er formuefællesskab. M gør formuen fuldt ud likvid ved at belåne en fast ejendom, der ikke er familiens bolig, 100 %. M indskyder nu 3 mio. kr. som engangsindskud i en livsforsikring og indsætter sit søn S som begunstiget. Ved M's død 1/2 år senere er der ikke kommet nye aktiver til. Resultatet bliver efter de gældende regler, at H hverken får boslod eller tvangsarv.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt retten til at indsætte begunstigede bør være begrænset af arvelovens regler om testationskompetencen kan det navnlig anføres, at en sådan løsning vil kunne føre til resultater, der ikke i alle tilfælde forekommer rimelige. Dette gælder f.eks., hvor en ægtefælle har tegnet en overlevelserente til fordel for den anden ægtefælle, eller hvor en ægtefælle har tegnet en børnepension til fordel for sit søn, hvis disse ordninger gør indgreb i

boslod eller tvangsarv. Som endnu et eksempel kan nævnes tilfælde, hvor forældre via en forsikrings- eller opsparingsordning ønsker at sikre deres yngste barn en uddannelse på linje med den, barnets ældre søskende har fået. Under henvisning til de sociale hensyn, der ligger bag sådanne forsikringstyper, kan man rejse spørgsmålet, om det er rimeligt, at arveladerens øvrige livsarvinger eller den længstlevende ægtefælle skal kunne gøre indsigelse mod udbetaling af en overlevelsesrente/en børnepension eller lignende til den begunstigede ægtefælle/det begunstigede barn. Hertil kommer, at sådanne ordninger kan være etableret, fordi arveladeren ønsker at foretage en mere hensigtsmæssig fordeling af arven, f.eks. som led i et generationsskifte. I øvrigt sætter pensionsbeskatningslovens afgrænsning af ordninger, hvor bidrag er skattefradragberettigede (eller der er bortseelsesret), i praksis en grænse for, hvilke personer der indsættes som begunstigede, jf. § 5, stk. 2, § 8, stk. 1, nr. 4, § 11 a, stk. 1, nr. 6, og § 12, stk. 1, nr. 4.

Regulering efter § 104 kan udelukkes ved at gøre indsættelsen af den begunstigede uigenkaldelig. Som § 104 er udformet i dag, kan en forsikringstager derfor ved at gøre en indsættelse uigenkaldelig sætte sig ud over de begrænsninger i forhold til arvelovens regler om testationskompetence, som § 104, stk. 2, 1. pkt., bygger på.

Gyldigheden af en døds gave²⁷ kræver derimod, at testamentsformen er overholdt, jf. arvelovens § 70 (§ 98 i udvalgets udkast til arvelov), og selvom en testamentsarvings ret gøres uigenkaldelig, jf. arvelovens § 67 (lovudkastets § 73), må den pågældendes ret vige for arvelovens §§ 25 og 26 om tvangsarv (lovudkastets §§ 5 og 10), hvis testamentets bestemmelser medfører, at arveladeren har overskredet sin testationskompetence.

Baggrunden for denne markante forskel mellem arveretten og forsikringsretten i relation til spørgsmålet om beskyttelsen af ægtefællen og tvangsarvingerne er ik-

²⁷ Egentlige dødslejgaver, dvs. gaver givet kort før giverens død og på et tidspunkt, hvor døden må anses for nært forestående, må formentlig bedømmes efter arvelovens § 70 (lovudkastets § 98), også i tilfælde, hvor der er tale om indsættelse som begunstiget i en forsikringsordning, jf. C. C. Munksgaard Nielsen, Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 286.

ke nærmere behandlet i forarbejderne til forsikringsaftaleloven. Forskellen kritiseres af C.C. Munksgaard Nielsen i Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 60f. Han henviser til, at reglen i § 104, stk. 2, 2. pkt., formentlig bygger på den såkaldte kreationsteori, hvorefter tredjemand på grundlag af kontrakten erhverver en umiddelbar og originær ret over for selskabet uden krav om yderligere adkomst. Forsikringskravet har aldrig har hørt til forsikringstagerens formue, og tredjemands erhvervelse af forsikringssummen kan ikke angribes af forsikringstagerens kreditorer eller arvinger. § 104, stk. 2, 2. pkt., kan formentlig også begrundes med, at der er tale om en livsgave, der normalt ikke kan angribes, jf. dog beskyttelsesreglerne i lov om ægteskabets retsvirkninger §§ 17-20. En sådan disposition vil efter udvalgets udkast til arvelov kun undtagelsesvis kunne omstødes, jf. forslaget til § 31 (omstødelse i uskiftet bo) og § 88 (omstødelse af en disposition i strid med et fælles testamente). Hertil kommer, at uigenkaldelighedsbestemmelser er sjældent forekommende, fordi forsikringstageren ved en sådan bestemmelse mister rådigheden over forsikringen, herunder adgangen til at belåne den uden respekt af den uigenkaldeligt indsattes ret.

Den gældende § 104 indebærer, at der ikke skal ses på fordelingen mellem en forsikringssums risikodel og opsparingsdel ved en regulering. C.C. Munksgaard Nielsen peger i Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 332 på, at en væsentlig opgave ved revisionen af begunstigelsesreglerne må være at udarbejde retsregler, som i familie- og arveretlig relation behandler personforsikrings risikodel forskelligt fra dens formueværdi i forsikringstagerens levende live. En livsforsikrings formueværdi kan udtrykkes ved dens tilbagekøbsværdi før forsikringstagerens død, jf. § 101. Risikosummen, dvs. forskellen mellem tilbagekøbsværdien før dødsfaldet og den forsikringssum, der kommer til udbetaling ved forsikringstagerens død (værdispringet), repræsenterer derimod ikke nogen formueværdi i forsikringstagerens levende live. Risikosummen er alene en eventualsum, som forfalder til udbetaling under forudsætning af, at forsikringstagerens død indtræder i forsikringstiden. Efter C. C. Munksgaard Nielsens opfattelse taler denne forskel mellem tilbagekøbsværdi og risikosum for at lade risikosummen være undergivet forsikringstagerens frie dispositionsret i arveretlig henseende i tilfælde, hvor risi-

kopræmien ikke har oversteget et i forhold til forsikringstagerens indtægts- og formueforhold rimeligt forbrug (side 324f.). Han anfører, at en sådan af ændring af § 104, stk. 2, vil indebære, at retsstillingen bliver ens, hvor der er tale om en livsforsikring, som udbetales senest ved en opnået alder, og en opsparingsordning, der er omfattet af pensionsopsparingsloven, fordi der i begge tilfælde er tale om et aktiv, der repræsenterer en formueværdi i ejerens levende live.

Som det fremgår af afsnit 2, findes der ikke længere i nogen af de andre nordiske lande en tilsvarende regel i forsikringsaftaleloven. I Sverige og Norge er der derimod i de senere år blevet indført regler af mere skønspregt karakter, jf. ovenfor afsnit 2.

Udvalget har på baggrund af de ovennævnte forhold overvejet, om den gældende forsikringsaftalelovs § 104 fortsat er tidssvarende, jf. afsnit 3.2.4.1.-3.2.4.5. Udvalgets overvejelser om reglens anvendelse på renteforsikringer samt ulykkes- og sygeforsikringer findes i afsnit 3.2.6.

3.2.4.1. Indførelse af en skønsregel

Det er udvalgets opfattelse, at der er behov for at nuancere den bedømmelse, der skal foretages ved en regulering efter forsikringsaftalelovens § 104, således at der alene sker regulering i tilfælde, hvor der er et reelt økonomisk behov for det. Den mekaniske sammenhæng med reglerne om tvangsarv og boslod bør derfor afløses af en mere skønspregt regel. Udvalget foreslår derfor, at det ved dom kan bestemmes, at en forsikringssum helt eller delvist skal tilfalde ægtefællen eller livsarvingerne efter forsikringstageren, hvis en begunstigelsesindsættelse må anses for urimelig i forhold til ægtefællen eller livsarvingerne. Udvalget er opmærksomt på, at den foreslåede regel i højere grad end den gældende § 104 kan føre til retssager på grund af reglens skønsmæssige karakter. Erfaringerne fra Sverige og Norge tyder dog ikke på, at reglen vil være unødigt processkabende.

Forslaget er inspireret af den svenske forsikringsaftalelovs 14. kapitel, 7 §, og den norske forsikringsaftalelovs § 16-6 og forarbejderne til disse bestemmelser. Udvalgets lovudkast svarer i vidt omfang til den svenske regel, men adskiller sig fra den norske regel ved at have et bredere anvendelsesområde, navnlig fordi bestemmelsen ikke er begrænset til tilfælde, hvor der består en forsørgelsesrelation mellem forsikringstageren og den forsikrede, og ved at regulering ikke alene kan ske, hvor begunstigheden er ”klart urimelig”. Den norske regel er bl.a. behandlet i NOU 1983:56, s. 115ff. og Ot.prp. nr. 49 (1988-89), s. 134ff. Baggrunden for den svenske regel er behandlet i bl.a. prop. 1986/87:86, s. 57-60 og 102-108.

Generalklausulen i aftalelovens § 36 om ændring eller hel eller delvis tilsidesættelse af urimelige aftaler medfører ikke, at den foreslåede regel i § 104, stk. 1, er overflødig. Dette hænger sammen med, at aftalelovens § 36 er rettet mod aftalparter, mens det ofte vil være tredjemand, der gør indsigelse efter forslaget til stk. 1.

Reguleringen bør kunne ske helt eller delvist. Hvis der alene er tale om en beskedens forsikringssum, kan det være uhensigtsmæssigt at foretage en deling. Det bør endvidere indgå i vurderingen, om den begunstigede eller den arving, der kræver regulering, i forvejen skal modtage beløb i form af arv eller andre forsikrings- og pensionsopsparingssummer i anledning af forsikringstagerens død.

Bestemmelsen bør - som det er tilfældet med den gældende § 104, stk. 2 - kunne påberåbes af ægtefællen og livsarvingerne. Udvalget har overvejet, om bestemmelsens anvendelsesområde bør udvides i forhold til gældende ret, således at også en samlever kan stille krav om at få andel i en forsikringssum, hvis en begunstigelsesindsættelse må anses for urimelig i forhold til den pågældende. For en sådan regel kan tale, at der i udvalgets udkast til arvelov indføres regler om legal arveret for visse samlevende, og at samlevende efter lovudkastet kan oprette et udvidet samlevertestamente, der stiller dem, som var de ægtefæller med fuldstændigt særeje. Når udvalget imidlertid ikke foreslår en sådan udvidelse af bestemmelsens anvendelsesområde, skyldes det navnlig, at en samlever - uanset om

der er oprettet et udvidet samlevertestamente - ikke efter udvalgets udkast til arvelov får status som tvangsarving i boet efter den førstafdøde samlever.

I modsætning til den gældende § 104 bygger udvalgets lovudkast ikke på en ”mekanisk” sammenhæng med de familieretlige og arveretlige regler om boslod og tvangsarvelod. Der er derimod tale om en skønsregel, der tager udgangspunkt i, at der skal foretages en konkret vurdering af, om det vil være urimeligt at udbetale forsikringssummen til den begunstigede. Der bør i loven angives nogle forhold, som skal indgå ved vurderingen af, om der skal ske regulering. For det første bør der lægges vægt på baggrunden for indsættelsen af den begunstigede. Den begunstiges samt ægtefællens og livsarvingernes økonomiske behov må endvidere indgå ved vurderingen af, om der skal ske regulering. Da der er tale om en skønsregel, bør lovens angivelse af hensyn imidlertid ikke være udtømmende, og det bør derfor fremgå af bestemmelsen, at der også kan lægges vægt på andre relevante omstændigheder.

Da der er tale om en skønsregel, der skal anvendes i tilfælde, hvor en udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede må anses for urimelig, foreslås det, at det skal være hele forsikringssummen og ikke blot tilbagekøbsværdien eller kontantværdien af en fripolicy, som ægtefælle og livsarvingerne skal kunne gøre indgreb i, cfr. C.C. Munksgaard Nielsen i Begunstigelsesinstituttet, 2002, s. 324f. En begrænsning til tilbagekøbsværdien ville indebære et ganske betydeligt beregningsmæssigt merarbejde.

Et andet forhold er imidlertid, at der ved vurderingen af, om der skal ske regulering, kan ses på, om forsikringsordningen indeholder et opsparingselement, eller om der er tale om en ren risikoforsikring. En forsikring med et opsparingselement indebærer, at der skal betales en højere præmie, end hvis der er tale om en ren risikoforsikring. Det bør være lettere for ægtefællen og livsarvingerne at få reguleret en forsikring, der har et betydeligt opsparingselement end en ren risikoforsikring, fordi forsikringstageren ved at betale de højere præmier på en forsikring med et opsparingselement jo har undtaget disse beløb fra at indgå i sit bo.

Det er imidlertid ikke rimeligt, at ægtefællen eller en livsarving i forbindelse med et krav om regulering skal kunne få tillagt et beløb, der er større end det beløb, som ægtefællen eller livsarvingen måtte have affundet sig med at gå glip af, hvis forsikringstageren i stedet havde oprettet et testamente til fordel for den begunstige. Derfor foreslår udvalget, at det beløb, som skal tilfalde ægtefællen eller livsarvingerne i stedet for den begunstige, ikke skal kunne overstige, hvad der ville være tilfaldet ægtefællen eller en livsarving som boslod og tvangsarv, hvis forsikringssummen i stedet var gået ind i forsikringstagerens bo.

Retten til suppleringsarv (500.000 kroners reglen), jf. § 11, stk. 2, i udvalgets udkast til arvelov, bør anses for en tvangsarveretlig regel, som må indgå ved vurderingen efter bestemmelsen. Betydningen af § 11, stk. 2, kan illustreres med følgende eksempel:

M, der er gift med H, afgår ved døden og efterlader sig 100.000 kroner. Der er fælleseje, og parret er barnløst. M har indsat en god ven som begunstiget til at modtage en forsikringssum på 400.000 kr. I denne situation vil H, hvis betingelserne for regulering er opfyldt, efter omstændighederne kunne få hele forsikringssummen udbetalt til sig, fordi hendes boslod og tvangsarv alene udgør 75.000 kroner.

Maksimeringen af reguleringsbeløbet til bosloden og tvangsarven, herunder den foreslåede ret til en suppleringsarv i § 11, stk. 2 (500.000 kroners reglen), indebærer, at der fortsat må foretages en "fiktiv" boopgørelse, hvor forsikringssummen indgår som en del af boet. Dette er en administrativ ulempe ved såvel den gældende som den foreslåede ordning, som man må leve med.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 1, nr. 3 (forslaget til forsikringsaftalelovens § 104) og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.2.4.2. Udvidelse af indsigelsesadgangen til også at gælde, hvor det er ægtefællen eller en tvangsarving, der er indsat som begunstiget.

Der kan være tilfælde, hvor ægtefællen eller livsarvingerne bør have indsigelsesret, selvom en tvangsarving er indsat som begunstiget. De ændrede familiemønstre, hvor man ofte bliver gift flere gange, og hvor der er særbørn, indebærer, at der i dag i højere grad, end det var tilfældet tidligere, kan være foretaget indsættelser af tvangsarvinger eller ægtefællen som begunstigede, hvor indsættelsen kan være urimelig i forhold til ægtefællen og de øvrige livsarvinger. Udvalget foreslår derfor, at der også skal være adgang til regulering i tilfælde, hvor forsikringstageren har indsat en begunstiget, der er den pågældendes tvangsarving, hvis forsikringstageren efterlader sig ægtefælle eller livsarvinger. Reglen bør således også kunne anvendes, hvis ægtefællen er indsat som begunstiget, og en sådan begunstivelse må anses for urimelig i forhold til livsarvingerne efter forsikringstageren, eller hvis livsarvingerne efter forsikringstageren er indsat som begunstiget, og denne indsættelse må anses for urimelig i forhold til ægtefællen.

3.2.4.3. Udvidelse af indsigelsesadgangen til også at gælde uigenkaldelige begunstigelser

Er en begunstigelsesindsættelse i en livsforsikring mv. gjort uigenkaldelig, gælder beskyttelsen af den længstlevende ægtefælle og tvangsarvingerne som nævnt ikke, jf. forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, 2. pkt. Det er ikke en tilfredsstillende retstilstand, at forsikringstageren ved at indsætte en person som uigenkaldeligt begunstiget generelt kan fratage ægtefællen og livsarvingerne beskyttelsen efter § 104, og udvalget foreslår derfor, at denne begrænsning i reglens anvendelsesområde ikke videreføres. En ophævelse af den særlige regel om uigenkaldelige begunstigelser i § 104 indebærer ikke, at det ikke fremover vil være muligt at foretage uigenkaldelige begunstigelser, men vil alene indebære, at også en begunstivelse, der er uigenkaldelig, vil kunne reguleres, hvis loven giver grundlag herfor.

3.2.4.4. Udbetaling af en del af forsikringssummen trods indsigelse.

Hvis ægtefællen eller livsarvingerne *inden* udbetalingen af forsikringssummen har gjort indsigelse, bør selskabet som hidtil ikke udbetale forsikringssummen til den begunstigede, før det ved forlig eller dom mellem den begunstigede og de efterladte er afgjort, hvem der har ret til forsikringssummen.

Til trods for den testationsfri tredjedels forhøjelse til en testationsfri halvdel i forbindelse med vedtagelse af den gældende arvelov i 1963, blev den tredjedel, der er nævnt i forsikringsaftalelovens § 104, stk. 3, 2. pkt., ikke tilsvarende forhøjet. Hverken Arvelovskommissionens udkast til arvelov fra 1941 eller betænkning nr. 291/1961 om arvelovgivningens berører spørgsmålet. Irene Nørgaard anfører i Arveret, 4. udg., 2004, s. 326 (note 122), at den manglende forhøjelse måske skyldes, at tredjedelen er rigelig i visse situationer, nemlig hvis forsikringstagerne efterlader sig ægtefælle, og forsikringssummen udgør et meget betydeligt beløb i sammenligning med formuefællesskabets midler (og forsikringstagerens eventuelle særeje).

Udvalgets udkast til arvelov indebærer, at ægtefællen – ud over at tage sædvanlig boslod – er legal arving til halvdelen af arveladerens midler, hvis arveladeren efterlader sig livsarvinger, jf. lovudkastets § 9, stk. 1. Dette er en forhøjelse af ægtefællens legale arv i forhold til gældende ret, hvor ægtefællen alene arver en tredjedel, når der er livsarvinger, jf. arvelovens § 6. Udvalgets udkast viderefører i § 10 – for ægtefællers vedkommende – den gældende regel i arvelovens § 25, hvorefter halvdelen af arvelodden er tvangsarv, hvorimod livsarvingernes tvangsarv efter lovudkastets § 5 alene udgør $\frac{1}{4}$ af arvelodden (som yderligere kan begrænses til maksimalt at udgøre 1 mio. kr. til hver livsarving). Den testationsfrie del af boet er således 62,5 % (i tilfælde, hvor 1 mio. kr.-begrænsningsreglen ikke anvendes). I lyset af den foreslåede maksimering af det beløb, der kan udbetales til ægtefællen eller en livsarving som led i en regulering efter § 104, bør § 104, stk. 3, 2. pkt., i princippet ændres, således at forsikringsselskabet kan udbetale op til 62,5 % af forsikringssummen. Ved fastlæggelsen af den

gældende regel om ret til udbetaling af op til en tredjedel af forsikringssummen er der ikke taget højde for ægtefællens boslod. Bestemmelsen bør imidlertid udformes således, at også ægtefællens boslods krav under alle omstændigheder er beskyttet uanset en eventuel delvis udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede. En sådan udformning af reglen, der altså er videregående end den beskyttelse, der følger af den gældende regel i § 104, stk. 3, 2. pkt., medfører, at den del af forsikringssummen, der kan udbetales, bør nedsættes til en fjerdedel (svarende til det beløb, der er tilbage, når der er foretaget fuldt fradrag for ægtefællens boslod og tvangsarv). Udvalget finder en sådan ændring rimelig, således at det sikres, at der i intet tilfælde kan blive udbetalt for meget af forsikrings-selskabet.

Endelig foreslås det, at der altid skal være adgang til at udbetale et passende beløb til dækning af omkostningerne ved forsikringstagerens begravelse. I forslaget er bestemmelsen derfor udformet således, at adgangen til at få udbetalt et beløb til dækning af begravelsesomkostningerne ikke er et alternativ til at få udbetalt en fjerdedel af forsikringssummen.

3.2.4.5. Søgsmålsfrist mv.

Ægtefællen eller livsarvingerne bør ret hurtigt efter forsikringstagerens død tage stilling til, om der skal fremsættes krav om regulering. Det bør ikke være muligt for ægtefællen og livsarvingerne at fremkomme med en indsigelse efter lang tids forløb på et tidspunkt, hvor den begunstigede har indrettet sig på, at forsikringssummen tilfalder den pågældende. Hertil kommer, at jo længere tid der går fra forsikringstagerens dødsfald, desto sværere bliver det at foretage rimelighedsvurderingen efter § 104. Det er således forholdene på tidspunktet for forsikringstagerens død, der er afgørende for denne vurdering.

På den anden side bør søgsmålsfristen også være så lang, at der er fornøden tid til f.eks. at søge om fri proces og få beskikket værge for umyndige arvinger mv.

Det foreslås derfor, at der skal anlægges sag mod den begunstigede inden 1 år efter forsikringstagerens død. En tilsvarende søgsmålsfrist findes i den norske og svenske forsikringsaftalelov.

Et krav om regulering bør først kunne fremsættes, når forsikringstageren er afgået ved døden. Baggrunden herfor er, at det skøn, som der skal foretages efter stk. 1, i mange tilfælde formentlig først kan foretages på dette tidspunkt. Hertil kommer, at en genkaldeligt begunstiget reelt ikke har nogen rettigheder over forsikringen, så længe forsikringstageren er i live, og at det på denne baggrund kunne forekomme noget mærkværdigt, at den pågældende skulle kunne sagsøges af ægtefællen og/eller livsarvingerne, jf. Claus Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, s. 413.

3.3.4.6. Tilbagebetalingspligt

Det er som udgangspunkt uden betydning for den begunstigedes tilbagebetalingspligt, om forsikringssummen allerede er forbrugt på det tidspunkt, hvor kravet om regulering fremsættes. Ved afgørelsen af, hvor stort et beløb der skal betales til ægtefællen og/eller livsarvingerne, kan det imidlertid efter omstændighederne indgå i vurderingen, hvad den begunstigede har brugt pengene til. Er en beskedne forsikringssum f.eks. indgået i et løbende rimeligt forbrug, og fremsættes kravet om regulering først tæt på søgsmålsfristens udløb, kan det være et moment, der taler for, at ægtefællen eller livsarvingen alene skal have tillagt et mindre beløb ved en regulering i medfør af § 104.

3.2.5. Fortolkningsregler

Antallet af ugifte samlevende par udgør i dag ca. 290.000. På denne baggrund og i lyset af de foreslåede regler om arveret for samlevende i kapitel 6 i udvalgets udkast til arvelov, bør forsikringsaftaleloven indeholde fortolkningsregler for denne i praksis vigtige persongruppe.

Som beskrevet i kapitel 9 om ugifte samlevende er der inden for en række områder sket en regulering af samlevendes forhold, men lovgivningen indeholder ikke nogen fast definition af begrebet samlevere eller samlivsforhold. Fastlæggelsen af begrebet er derimod søgt defineret i de enkeltstående regler, der tillægger samlivsforhold retsvirkninger.

Nedenfor findes udvalgets overvejelser om behovet for en fortolkningsregel i de tilfælde, hvor en samlever er indsat uden navns nævnelse, jf. afsnit 3.2.5.1., og om behovet for ændringer i reglerne ved en medtagelse af samlevere i kredsen af personer, der er nævnt i standardklausulen ”nærmeste pårørende”, jf. afsnit 3.2.5.2.

3.2.5.1. Indsættelse af samlever uden navns nævnelse

Det er meget tvivlsomt, om en samlever vil kunne blive omfattet af fortolkningsreglen om ægtefæller i den gældende forsikringaftalelovs § 105, stk. 2. Irene Nørgaard anfører i Arveret, 4. udg., 2004, s. 298 (med henvisninger), at samleveren jo netop ikke er ægtefælle, og at der skal ganske stærke konkrete holdepunkter til for, at en samlever omfattes af begunstigelsesklausulen ”ægtefælle” - vel nok stærkere holdepunkter end for at få en samlever anset for ”nærmeste pårørende”, jf. § 105, stk. 5.

Indførelsen af en fortolkningsregel for de tilfælde, hvor en samlever er indsat uden navns nævnelse, må forudsætte, at der er behov for en sådan regel. I praksis sker det imidlertid meget sjældent, at en forsikringstager indsætter en samlever som begunstiget uden navns nævnelse. På denne baggrund finder udvalget ikke anledning til at foreslå en fortolkningsregel i forsikringsaftaleloven om, hvem der skal anses for begunstiget i denne situation. Det er i øvrigt ikke betryggende for forsikringstageren at indsætte ”min samlever” som begunstiget, fordi der ved forsikringstagerens død kan opstå tvivl om, hvorvidt det er forsikringstagerens aktuelle samlever eller den samlever, som forsikringstageren levede sammen med ved indsættelsen af begunstigelsesklausulen, der er begunstiget. Anven-

des derimod standardklausulen ”nærmeste pårørende”, jf. afsnit 3.2.5.2., vil det som udgangspunkt være den samlever, der opfylder kravene i lovudkastets § 105 a, der anses som begunstiget.

Udvalget har derfor alene foreslået nogle sproglige moderniseringer i de gældende regler i § 105, stk. 1-4.

Der henvises til forslaget til § 1, nr. 4 (forsikringsaftalelovens § 105), og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.2.5.2. Nærmeste pårørende mv.

Samlevere er ikke i dag nævnt i opregningen af ”nærmeste pårørende” i forsikringsaftalelovens § 105, stk. 5. Dette er ikke ensbetydende med, at en samlever ikke efter en konkret vurdering vil kunne blive omfattet af en sådan klausul, men et sådant fortolkningsresultat vil kræve stærke holdepunkter. Irene Nørgaard anfører i Arveret, 4. udg., 2004, s. 306, at en samlever kun vil kunne blive anset som begunstiget under klausulen ”nærmeste pårørende”, hvis de konkrete momenter taler med betydelig klarhed for den pågældende. Med henvisning til UfR 1998, s. 1715 V, og UfR 2000, s. 709 Ø²⁸, anfører hun, at der særligt må antages at ville blive stillet ret store krav, hvor forsikringstageren efterlader sig børn (både fællesbørn og særbørn), måske især hvis disse er mindreårige. En samlever vil kun være omfattet af udtrykket ”arvinger”, jf. stk. 3, hvis den pågældende er testamentsarving.

I lyset af samfundsudviklingen og de foreslåede regler om arveret for samlevende i kapitel 6 i udvalgets udkast til arvelov bør ugifte samlevende indgå i opregningen i § 105, stk. 5. Hertil kommer, at ”nærmeste pårørende” i praksis er langt den mest anvendte begunstigelsesklausul.

²⁸ UfR 2000, s. 709 Ø, betegnes af Irene Nørgaard som vidtgående.

Kredsen af samlevere, der omfattes af begrebet "nærmeste pårørende", bør ikke være for bred. Navnlig bør en nytilkommen samlever ikke uden videre kunne blive omfattet af standardklausulen "nærmeste pårørende" i konkurrence med forsikringstagerens livsarvinger. Da der som nævnt i indledningen til afsnit 3.2.5. ikke i lovgivningen er en fast definition af ugifte samlevende, og da det er vigtigt ikke at indføre for mange forskelligartede definitioner, foreslås det, at afgrænsningen skal foretages på samme måde som i den foreslåede regel om legal arveret for ugifte samlevende i udvalgets udkast til arvelov § 40. Det følger heraf, at en person, der ved arveladers død lever og har levet sammen på fælles bopæl med arvelader de sidste 2 år før dødsfaldet, og som sammen med arvelader venter, har eller har haft et barn, med respekt af afdødes livsarvingers tvangsarv, arver en fjerdedel af boet efter arvelader, dog højst 500.000 kr. En sådan afgrænsning vil sikre, at en betydelig gruppe af de eksisterende samlivsforhold - knap 1/3 - vil kunne blive omfattet af begrebet "samlever" i begunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende".

Endvidere bør en samlever, der har oprettet samlevertestamente sammen med forsikringstageren efter § 92 i udvalgets udkast til arvelov, være omfattet af udtrykket samlever i begunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende". Baggrunden herfor er, at et udvidet samlevertestamente indebærer, at de pågældende kan bestemme, at de skal arve hinanden og arves, som var de ægtefæller (med fuldstændigt særeje). Et udvidet samlevertestamente kan efter § 92 oprettes af ugifte samlevende, der opfylder betingelserne for at kunne indgå ægteskab eller registreret partnerskab med hinanden, og som lever sammen på fælles bopæl. Det er endvidere en betingelse, at de har, har haft eller venter et barn sammen, eller har levet sammen på fælles bopæl mindst de sidste 2 år før underskrivelsen af testamentet. Det er endelig en forudsætning, at en eller begge parter ikke i forvejen har oprettet gyldigt samlevertestamente efter bestemmelsen med en anden. Medtagelsen af denne gruppe af samlevere i begunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende" omfatter også samlevere af samme køn, ligesom barnløse samlevere også kan være omfattet.

Samtidig foreslås det præciseret i bestemmelsen, at et afkald fra f.eks. forsikringstagerens børn på en forsikringssum indebærer, at forsikringssummen i stedet skal tilfalde den eller de næste i rækkefølgen. Et afkald på en forsikringssum fra en person i kredsen af nærmeste pårørende indebærer således ikke, at forsikringssummen skal indgå i boet, medmindre afkaldet gives af den sidste i rækkefølgen.

Den gældende forsikringsaftalelovs udgangspunkt er, at forsikringssummen tilfalder dødsboet, hvis der ikke er indsat en begunstiget. Det praktiske udgangspunkt i dag er imidlertid, at forsikringssummen tilfalder "nærmeste pårørende", fordi denne klausul anvendes standardmæssigt i de fleste forsikringsaftaler. Udvalget foreslår på denne baggrund en ændret struktur i §§ 104-105. Ændringsforslaget indebærer, at forsikringssummen i overensstemmelse med det praktiske udgangspunkt skal tilfalde forsikringstagerens nærmeste pårørende, hvis forsikringstageren ikke har indsat en begunstiget. Hvis der ikke er nogen nærmeste pårørende, tilfalder forsikringssummen forsikringstagerens dødsbo, jf. forslaget til § 105 b, stk. 1, i lovudkastets § 1, nr. 5.

Forsikringstageren har selvsagt mulighed for at bestemme, at der ikke skal være indsat en begunstiget i en forsikringsordning, der kommer til udbetaling ved forsikringstagerens død. Retsvirkningen heraf er, at forsikringssummen indgår i forsikringstagerens dødsbo og fordeles i overensstemmelse med enten arvelovens regler eller forsikringstagerens testamentariske bestemmelser herom, og at forsikringssummen ikke i boet er beskyttet i forhold til forsikringstagerens kreditorer. I tilfælde, hvor forsikringstageren efterlader sig nærmeste pårørende, følger det imidlertid af forslaget til § 105 b, stk. 1, at forsikringssummen skal udbetales hertil. Hvis forsikringstageren ønsker, at forsikringssummen skal tilfalde boet, må forsikringstageren i overensstemmelse med § 105 b, stk. 2, bestemme, at der ikke skal være indsat en begunstiget. Det foreslås, at dette kommer til at fremgå udtrykkeligt af lovteksten.

Der henvises til lovudkastets § 1, nr. 5 (forslaget til forsikringsaftalelovens § 105 a og § 105 b) og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.2.6. Renteforsikring samt ulykkesforsikring og sygeforsikring

Udvalget har overvejet, om reguleringsreglen i § 104 bør anvendes renteforsikringer, jf. § 118, der generelt bestemmer, at reglerne om kapitalforsikring også finder anvendelse på renteforsikringer.

Livsbetingede renteforsikringer oprettes ofte af forsørgelsesmæssige hensyn, f.eks. i form af en overlevelserente til ægtefællen eller en samlever eller i form af en børnepension til en livsarving.

Udvalgets forslag til ændring af forsikringsaftalelovens § 104 indebærer, at der kan ske regulering i tilfælde, hvor en begunstigelsesindsættelse må anses for urimelig i forhold til ægtefællen eller en livsarving, og forsikringstageren derved har "omgået" arvelovens regler om boslod og tvangsarv. Regulering kan også ske i tilfælde, hvor en ægtefælle eller livsarving er indsat som begunstiget.

En indsættelse af en begunstiget (medforsikret) i en renteforsikringsordning vil i praksis efter udvalgets opfattelse næppe kunne være urimelig i § 104's forstand. Baggrunden herfor er, at der ikke er en reel omgåelsesrisiko, fordi udbetaling fra en sådan forsikring forudsætter, at den begunstigede (medforsikrede) lever på tidspunktet for forsikringsbegivenhedens indtræden (forsikringstagerens død), og der sker ikke en udbetaling fra forsikringsselskabet, hvis dette ikke er tilfældet. Renteforsikringsordninger indgår desuden ofte som led i en kollektiv pensionsordning, hvor ydelserne udelukkende fastsættes ud fra den enkeltes alder på tegningstidspunktet og indbetalingens størrelse. Ordningen etableres endvidere for en bestemt gruppe med et forudsat fastsat dækningsomfang. Det vil typisk indebære, at der er en fast ægtefællepension, uanset om forsikringstageren er gift, og at der er en børnepension, uanset om forsikringstageren har børn. I en sådan situation vil det efter udvalgets opfattelse ikke være muligt at nå frem til, at indsæt-

telsen af den begunstigede (medforsikrede) kan anses for urimelig. Der er ikke trykt retspraksis vedrørende anvendelse af den gældende § 104 på renteforsikringer.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104 ikke skal finde anvendelse på renteforsikringer, uanset om ordningen er individuel, f.eks. en privattegnede overlevelserente til fordel for en ægtefælle, eller kollektiv, f.eks. en ægtefællepension omfattet af tjenestemandspensionsreglerne. Det er en konsekvens heraf, at underrettningsreglen i forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, heller ikke skal finde anvendelse på renteforsikringer.

De øvrige ændringer i forsikringsaftaleloven bør derimod finde anvendelse også på renteforsikringer.

Der henvises til lovudkastets § 1, nr. 6.

Der er ikke behov for at fastsætte særlige regler om ulykkesforsikringer og sygeforsikringer, jf. § 122. Henvisningen i § 122 til §§ 102-106 opretholdes derfor. Dette indebærer, at de nye regler også vil finde anvendelse på ulykkesforsikringer og sygeforsikringer.

3.3. Pensionsopsparingsloven

Det foreslås, at pensionsopsparingslovens §§ 2-5 ændres på tilsvarende måde som forsikringsaftalelovens §§ 102-105, således at reglerne også fremover vil have det samme materielle indhold. Der henvises til pkt. 2 og 3 ovenfor.

Der henvises endvidere til lovudkastets § 2, nr. 1-5, og bemærkningerne hertil i kapitel 24.

3.4. Forholdet til de afgiftsretlige regler

Det bør overvejes at ændre pensionsbeskatningsloven, således at den gruppe af ugifte samlevende, der omfattes af standardbegunstigelsesklausulen ”nærmeste pårørende”, jf. lovudkastets § 1, nr. 5 (forslaget til forsikringsaftalelovens § 105 a), og lovudkastets § 2, nr. 5 (forslaget til pensionsopsparingslovens § 5 a) også bliver omfattet af pensionsbeskatningslovens § 2, nr. 4, litra d), og dermed af beskatningsreglerne i lovens kapitel 2-5. Samleverbegrebet bør også overvejes nærmere i relation til pensionsbeskatningslovens § 5 om garanterede ydelser, § 11 A om rateopsparing i pensionsøjemed og § 12 om opsparing i pensionsøjemed.

Forslag til ændring af pensionsbeskatningsloven falder imidlertid uden for udvalgets kommissorium. Udvalget har henledt Skatteministeriets opmærksomhed på de spørgsmål, der kan opstå i relation til pensionsbeskatningsloven som følge af udvalgets forslag til regler om samlevende i arveloven, forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven.

Kapitel 24
Udvalgets lovudkast
om
ændring af forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven
med bemærkninger

1. Udvalgets forslag til ændring af forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven

§ 1

I lov om forsikringsaftaler, jf. lovbekendtgørelse nr. 726 af 24. oktober 1986, som senest ændret ved § 31 i lov nr. 451 af 9. juni 2004, foretages følgende ændringer:

1. § 102 affattes således:

”§ 102. Forsikringstageren kan ved forsikringens tegning eller senere indsætte en anden som begunstiget. Ved forsikringstagerens død udbetales forsikringssummen umiddelbart til den begunstigede.

Stk. 2. Forsikringstageren kan tilbagekalde indsættelsen, medmindre forsikringstageren over for den begunstigede har givet afkald herpå. Forsikringstagerens ret til at tilbagekalde indsættelsen går ikke over på den pågældendes arvinger eller dødsbo.

Stk. 3. Selskabet skal senest samtidig med underretningen af den begunstigede om forsikringsbegivenhedens indtræden underrette skifteretten om begunstigelsesindsættelsen, forsikringssummens størrelse, samt om hvorvidt udbetaling er sket. Skifteretten skal herefter underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger og vejlede om indholdet af § 104.”

2. I § 103 indsættes efter stk. 1 som nye stykker:

”*Stk. 2.* Forsikringstageren kan ved testamente eller efter stk. 1 bestemme, at forsikringssummen skal være den begunstigedes særeje.

Stk. 3. Forsikringstageren kan efter stk. 1 bestemme, at forsikringssummen skal båndlægges. Arvelovens § 66 finder tilsvarende anvendelse. Når forsikringssummen er båndlagt, bestemmer skifteretten, hvem forsikringsselskabet skal udbetale forsikringssummen til.”

3. § 104 affattes således:

”§ 104. Hvis indsættelse af en begunstiget må anses for urimelig i forhold til forsikringstagerens ægtefælle eller en livsarving, kan det ved dom bestemmes, at forsikringssummen helt eller delvist skal tilfalde ægtefællen eller en livsarving i stedet for den begunstigede. Beløbet kan ikke overstige, hvad der ville være tilfaldet den pågældende som boslod og tvangsarv, jf. arvelovens § 5, § 10 og § 11, stk. 2, hvis forsikringssummen i stedet var tilfaldet forsikringstagerens bo.

Stk. 2. Ved afgørelsen efter stk. 1 skal der navnlig lægges vægt på

- 1) baggrunden for indsættelsen af den begunstigede,
- 2) ægtefællens, en livsarvings og den begunstigedes økonomiske behov, og
- 3) omstændighederne i øvrigt.

Stk. 3. Har ægtefællen eller en livsarving inden udbetaling af forsikringssummen til den begunstigede gjort indsigelse over for selskabet mod udbetalingen, må forsikringsselskabet ikke udbetale forsikringssummen til den begunstigede, før det ved forlig eller dom mellem den begunstigede og de efterladte er afgjort, hvem der har ret til forsikringssummen. Selskabet kan dog altid udbetale indtil en fjerdedel af forsikringssummen til den begunstigede, og, hvis den pågældende sørger for forsikringstagerens begravelse, et passende beløb til afholdelse af udgifterne herved.

Stk. 4. En sag efter stk. 1 skal anlægges af ægtefællen eller en livsarving mod den begunstigede inden 1 år efter, at forsikringstageren er afgået ved døden.

4. § 105 affattes således:

”§ 105. Ved fortolkningen af bestemmelser om indsættelse af en begunstiget anvendes stk. 2-4, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne, når forsikringssummen skal udbetales ved forsikringstagerens død.

Stk. 2. Er forsikringstagerens ægtefælle indsat som begunstiget, anses den ægtefælle, som forsikringstageren ved sin død levede i ægteskab med, som begunstiget.

Stk. 3. Har forsikringstageren indsat sine børn som begunstigede, anses hans livsarvinger, herunder hans adoptivbørn og disses livsarvinger, som begunstigede, hver for den andel, arveloven tildeler den pågældende.

Stk. 4. Er forsikringstagerens arvinger indsat som begunstigede, får arvingerne del i forsikringssummen efter det forhold, som de pågældende i henhold til testamente eller loven er arveberettiget efter forsikringstageren.

5. Efter § 105 indsættes:

”§ 105 a. Medmindre andet fremgår af omstændighederne, anses som nærmeste pårørende i følgende rækkefølge forsikringstagerens ægtefælle, en samlever, der opfylder kravene i stk. 2, børn eller arvinger.

Stk. 2. For at være omfattet af stk. 1 skal en samlever

- 1) have levet sammen med forsikringstageren på fælles bopæl de sidste 2 år før dødsfaldet og sammen med forsikringstageren vente, have eller have haft et barn, eller
- 2) have oprettet samlevertestamente sammen med forsikringstageren i medfør af arvelovens § 92.

Stk. 3. En fælles bopæl som nævnt i stk. 2, nr. 1, anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution.

§ 105 b. Har forsikringstageren ikke indsat en begunstiget, og skal forsikringssummen udbetales ved forsikringstagerens død, tilfalder forsikringssummen forsikringstagerens nærmeste pårørende, jf. § 105 a. Er der ikke nogen nærmeste pårørende, tilfalder forsikringssummen forsikringstagerens dødsbo.

Stk. 2. Forsikringssummen tilfalder forsikringstagerens dødsbo, hvis forsikringstageren har bestemt, at der ikke skal være indsat en begunstiget.”

6. I § 118, *stk. 1, 1. pkt.* indsættes efter ”anvendelse”: ”med undtagelse af § 102, *stk. 3*, og § 104.”

§ 2

I lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold mv. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter foretages følgende ændringer:

1. § 2 affattes således:

”§ 2. Kontohaveren kan ved opsparingsordningens oprettelse eller senere indsætte en anden som begunstiget. Ved kontohaverens død udbetales de opsparede midler umiddelbart til den begunstigede.

Stk. 2. Kontohaveren kan tilbagekalde indsættelsen, medmindre kontohaveren over for den begunstigede har givet afkald herpå. Kontohaverens ret til at tilbagekalde indsættelsen går ikke over på den pågældendes arvinger eller dødsbo.

Stk. 3. Pengeinstituttet skal senest samtidig med underretningen af den begunstigede om kontohaverens dødsfald underrette skifteretten om begunstigelsesindsættelsen, det opsparede beløb, samt om hvorvidt udbetaling er sket. Skifteretten skal herefter underrette kontohaverens ægtefælle og livsarvinger og vejlede om indholdet af § 4.”

2. I § 3 indsættes efter stk. 1 som nye stykker:

”*Stk. 2.* Kontohaveren kan ved testamente eller efter stk. 1 bestemme, at de opsparede midler skal være den begunstigedes særeje.

Stk. 3. Kontohaveren kan efter stk. 1 bestemme, at de opsparede midler skal båndlægges. Arvelovens § 66 finder tilsvarende anvendelse. Når opsparingen er båndlagt, bestemmer skifteretten, hvem pengeinstituttet skal udbetale de opsparede midler til.”

3. § 4 affattes således:

”§ 4. Hvis indsættelse af en begunstiget må anses for urimelig i forhold til kontohaverens ægtefælle eller livsarvinger, kan det ved dom bestemmes, at de opsparede midler helt eller delvist skal tilfalde ægtefællen eller livsarvingerne i stedet for den begunstigede. Beløbet kan ikke overstige, hvad der ville være tilfaldet

den pågældende som boslod og tvangsarv, jf. arvelovens § 5, § 10, og § 11, stk. 2, hvis de opsparede midler i stedet var tilfaldet forsikringstagerens bo.

Stk. 2. Ved afgørelsen efter stk. 1 skal der navnlig lægges vægt på

- 1) baggrunden for indsættelsen af den begunstigede,
- 2) ægtefællens, livsarvingernes og den begunstigedes økonomiske behov, og
- 3) omstændighederne i øvrigt.

Stk. 3. Har ægtefællen eller livsarvingerne inden udbetaling af de opsparede midler til den begunstigede gjort indsigelse over for pengeinstituttet mod udbetalingen, må pengeinstituttet ikke udbetale de opsparede midler til den begunstigede, før det ved forlig eller dom mellem den begunstigede og de efterladte er afgjort, hvem der har ret til de opsparede midler. Pengeinstituttet kan dog altid udbetale indtil en fjerdedel af de opsparede midler til den begunstigede, og, hvis den pågældende sørger for kontohaverens begravelse, et passende beløb til afholdelse af udgifterne herved.

Stk. 4. En sag efter stk. 1 skal anlægges af ægtefællen eller livsarvingerne mod den begunstigede inden 1 år efter, at kontohaveren er afdød ved døden.”

4. § 5 affattes således:

”§ 5. Ved fortolkningen af de bestemmelser, hvorved en begunstiget indsættes, anvendes stk. 2-5, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne, når de opsparede midler skal udbetales ved kontohaverens død.

Stk. 2. Er kontohaverens ægtefælle indsat som begunstiget anses den ægtefælle, som kontohaveren ved sin død levede i ægteskab med, som begunstiget.

Stk. 3. Har kontohaveren indsat sine børn som begunstigede, anses hans livsarvinger, herunder hans adoptivbørn og disses livsarvinger, som begunstigede, hver for den andel, arveloven tildeler den pågældende.

Stk. 4. Er kontohaverens arvinger indsat som begunstigede, får arvingerne del i de opsparede midler efter det forhold, som de pågældende i henhold til testamente eller loven er arveberettiget efter kontohaveren.”

5. Efter § 5 indsættes:

”§ 5 a. Medmindre andet fremgår af omstændighederne, anses som nærmeste pårørende i følgende rækkefølge kontohaverens ægtefælle eller en samlever, der opfylder kravene i stk. 2, børn eller arvinger.

Stk. 2. For at være omfattet af stk. 1 skal en samlever

- 1) have levet sammen med kontohaveren på fælles bopæl de sidste 2 år før dødsfaldet og sammen med kontohaveren vente, have eller have haft et barn, eller
- 2) have oprettet samlevertestamente sammen med kontohaveren i medfør af arvelovens § 92.

Stk. 3. En fælles bopæl som nævnt i stk. 2, nr. 1, anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller ved ophold i institution.

§ 5 b. Har kontohaveren ikke indsat nogen begunstiget, og skal de opsparede midler udbetales ved kontohaverens død, tilfalder de opsparede midler kontohaverens nærmeste pårørende, jf. § 5 a. Er der ikke nogen nærmeste pårørende, tilfalder de opsparede midler kontohaverens dødsbo.

Stk. 2. De opsparede midler tilfalder kontohaverens dødsbo, hvis kontohaverens har bestemt, at der ikke skal være indsat en begunstiget.”

§ 3

Loven træder i kraft den ...

§ 4

Stk. 1. Lov om forsikringsaftaler § 102, stk. 3, som affattet ved denne lovs § 1, nr. 1, lov om forsikringsaftaler § 104, som affattet ved denne lovs § 1, nr. 3, lov om visse civile retlige forhold mv. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter § 2, stk. 3, som affattet ved denne lovs § 2, nr. 1, og lov om visse civile retlige forhold mv. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter § 4, som affattet ved denne lovs § 2, nr. 3, finder ikke anvendelse på en indsættelse af en begunstiget, der er foretaget før lovens ikrafttræden, hvis

- 1) indsættelsen er uigenkaldelig, eller
- 2) den begunstige er forsikringstagerens eller kontohaverens tvangsarving.

Stk. 2. Lov om forsikringsaftaler § 105 a og § 105 b, som affattet ved denne lovs § 1, nr. 5, lov om forsikringsaftaler § 118, stk. 1, som affattet ved denne lovs § 1, nr. 6, og lov om visse civilretlige forhold mv. ved pensionsopsparring i pengeinstitutter § 5 a og § 5 b, som affattet ved denne lovs § 2, nr. 5, finder anvendelse på begunstigelsesindsættelser, der foretages efter lovens ikrafttræden.

§ 5

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

(Forsikringsaftaleloven)

Til nr. 1 (forsikringsaftalelovens § 102)

Stk. 1 og 2 svarer med sproglige moderniseringer til de gældende regler i forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1 og 2.

I *stk. 3* foreslås det som noget nyt, at selskabet senest samtidig med underretningen af den begunstige om forsikringsbegivenhedens indtræden skal underrette skifteretten om, hvem der er indsat som begunstiget. Endvidere skal underretningen til skifteretten indeholde oplysning om forsikringssummens størrelse før fradrag af skatter og afgifter samt om, hvorvidt udbetaling er sket. Alt afhængig af den nærmere udformning af bestemmelsen om indsættelse af en begunstiget kan selskabet have behov for at foretage nærmere undersøgelser af, hvem der må anses for begunstiget. Underretningen til skifteretten kan afvente udfaldet af sådan-

ne undersøgelser, når blot underretningen til skifteretten sker senest samtidig med underretningen til den, der efter selskabets undersøgelser må anses for begunstiget.

Skifteretten skal efter modtagelsen af underretningen fra selskabet underrette forsikringstagerens ægtefælle og livsarvinger og vejlede dem om indholdet af § 104.

Det følger af dødsboskiftelovens § 7, stk. 2, at skifteretten skal indhente de nødvendige oplysninger om arvinger fra det centrale personregister og om afdødes testamentariske dispositioner fra Centralregisteret for Testamenter eller på anden måde. Efter dødsboskiftelovens § 7, stk. 4, har de pårørende endvidere pligt til at give de oplysninger om arveforholdene, som de er bekendt med. I reglen vil indhentelse af oplysninger fra det centrale personregister være tilstrækkeligt til, at skifteretten kan finde frem til ægtefællen og afdødes livsarvinger. Skifteretten har ikke med henblik på opfyldelse af underretningspligten efter stk. 3 pligt til at foretage yderligere undersøgelser eller indhente yderligere oplysninger, end hvad der følger af dødsboskiftelovens § 7, stk. 2 og 4.

Underretningsreglen har til formål at sikre, at ægtefællen og livsarvingerne bliver gjort bekendt med muligheden for at påberåbe sig den foreslåede reguleringsbestemmelse i § 1, nr. 3 (forslaget til forsikringsaftalelovens § 104). Selskabet må efter de gældende regler om videregivelse af fortrolige oplysninger i kapitel 9 i lov om finansiel virksomhed ikke i forsikringstagerens levende live oplyse f.eks. en ægtefælle eller en livsarving om, hvem der er indsat som begunstiget. Underretningspligten ikke er til hinder for, at selskabet med frigørende virkning udbetaler forsikringssummen umiddelbart til den begunstigede. Fremsættes der indsigelse, inden udbetaling er sket, følger det af § 104, stk. 3, at selskabet ikke må udbetale mere end $\frac{1}{4}$ af forsikringssummen samt et beløb til dækning af begravelsesomkostninger til den umiddelbart begunstigede.

Der henvises til kapitel 22.3.2.1.

Til nr. 2 (forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2 og 3)

I *stk. 2* foreslås det at lovfæste den gældende praksis, hvorefter forsikringstageren kan beslutte, at forsikringssummen skal være den begunstigedes særeje, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 28. En bestemmelse om særeje, der ikke behøver at blive truffet samtidig med begunstigelsen, medmindre begunstigelsen er uigenkaldelig, skal opfylde formkravene i *stk. 1* om skriftlig underretning til forsikringsselskabet mv. Bestemmelsen kan endvidere træffes ved testamente.

Bortset fra pligten til at registrere forsikringstagerens bestemmelse efter *stk. 1* indebærer reglen ingen administrative forpligtelser for forsikringsselskabet, der således ikke skal påse særejebestemmelsens overholdelse.

Hvis forsikringstageren i forbindelse med, at der træffes bestemmelse om, at forsikringssummen skal være den begunstigedes særeje, ikke udtrykkeligt angiver, hvilken særejeform der er tale om, vil forsikringssummen som udgangspunkt være skilsmisssæreje, jf. retsvirkningslovens § 28, stk. 1, nr. 1, men en fortolkning af bestemmelsen om særeje vil kunne føre til et andet resultat. Forslaget svarer på dette punkt til den formodningsregel, der gælder for ægtepagter. Der henvises herom til forarbejderne til retsvirkningslovens § 28, stk. 1, jf. lov nr. 396 af 13. juni 1990 (Folketingstidende 1989-90, Tillæg A, sp. 790).

I *stk. 3* foreslås det at indføre adgang til at båndlægge forsikringssummer efter reglerne om båndlæggelse af friarv i § 66 i udvalgets udkast til arvelov. Bestemmelse om båndlæggelse kan træffes efter *stk. 1*, dvs. ved skriftlig meddelelse til forsikringsselskabet eller ved, at bestemmelsen optages i eller påtegnes policen af selskabet. Er påtegning sket, må selskabet ikke udbetale forsikringssummen, før skifteretten har bestemt, hvem forsikringssummen skal udbetales til.

Da forsikringsselskabet skal have underretning om, at forsikringssummen er båndlagt, kan båndlæggelsen ikke ske ved testamente, medmindre testamentet indsendes til selskabet som led i en underretning efter § 103, stk. 1.

Der henvises til kapitel 22.3.2.3.

Til nr. 3 (forsikringsaftalelovens § 104)

Bestemmelsen viderefører reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104 i en væsentlig ændret udformning.

Hvis en begunstigelsesindsættelse må anses for urimelig i forhold til forsikringstagerens ægtefælle eller en livsarving, kan det efter *stk. 1* ved dom bestemmes, at forsikringssummen helt eller delvist skal tilfalde ægtefællen eller en livsarving i stedet for den begunstigede. Der er tale om en skønsregel, hvorefter der skal foretages en konkret vurdering af, om det vil være urimeligt at udbetale forsikringssummen til den begunstigede.

Bestemmelsen kan også anvendes, hvor en ægtefælle er indsat som begunstiget, og en sådan begunstivelse må anses for urimelig i forhold til livsarvingen efter forsikringstageren, eller hvor livsarvingen efter forsikringstageren er indsat som begunstiget, og hvor denne indsættelse må anses for urimelig i forhold til ægtefællen og/eller andre livsarvinger. Bestemmelsen kan ikke påberåbes af forsikringstagerens samlever.

De skattemæssige regler sætter i praksis en grænse for, hvem der indsættes som begunstiget. For at indbetalinger på en ordning er skattefradragsberettiget efter reglerne i pensionsbeskatningsloven, er det en betingelse, at der ikke i forsikringsaftalen er indsat andre begunstigede end forsikringstagerens nærmeste pårørende i forsikringsaftalelovens forstand, eller forsikredes ægtefælle eller fraskilte ægtefælle, forsikredes livsarvinger, stedbørn eller stedbørns livsarvinger eller en navngiven person, der har fælles bopæl med forsikrede ved indsættelsen, eller dennes livsarvinger, jf. § 8, stk. 1, nr. 4 (rateforsikringer i pensionsøjemed), § 10, stk. 1, nr. 4, (kapitalforsikringer i pensionsøjemed), § 11 A, stk. 1, nr. 6 (rateopsparing i pensionsøjemed), og § 12, stk. 1, nr. 4 (opsparing i pensionsøje-

med). De skattemæssige regler fører formentlig til, at der sjældent foretages indsættelser af begunstigede uden for denne kreds.

I modsætning til den gældende forsikringsaftalelovs § 104 bygger udvalgets lovudkast ikke på en rent "mekanisk" sammenhæng med de familieretlige og arveretlige regler om boslod og tvangsarvelod, men det foreslås, at det beløb, som ved dom kan tilfalde ægtefællen og en livsarving ikke kan overstige, hvad der ville være tilfaldet den anmodende ægtefælle eller livsarving som boslod og tvangsarv, jf. § 5, § 10 og § 11, stk. 2, i udvalgets udkast til arvelov, hvis forsikringssummen i stedet var tilfaldet forsikringstagerens dødsbo. Om baggrunden herfor henvises til kapitel 22.3.2.4.

Stk. 1 omfatter også uigenkaldelige begunstigelser og går på dette punkt videre end den gældende § 104, stk. 2.

Adgangen til regulering gælder ikke for renteforsikringer, jf. § 118.

Et krav om regulering efter stk. 1 behøver ikke at være rettet mod alle forsikringstagerens forsikringsordninger. Ægtefællen eller en livsarving kan således fremsætte krav om, at der foretages regulering af en enkelt eller enkelte ordninger. Ved vurderingen af om der skal ske regulering, må der i et sådant tilfælde bl.a. tages hensyn til begrundelsen for indsættelsen af den begunstigede i den forsikringsordning, der ønskes reguleret, og denne begunstigelses sammenhæng med andre forsikringsordninger, jf. stk. 2 nedenfor. Hvis der i forvejen tilfalder en ægtefælle eller en livsarving beløb, fordi de er indsat som begunstigede i forsikringstagerens øvrige forsikringsordninger, vil det være et moment, der kan tale imod en regulering.

Den del af en forsikringssum, der udbetales til ægtefællen eller en livsarving i medfør af stk. 1, udtages uden om boet på samme måde som det beløb, der tilfalder den begunstigede, jf. § 102, stk. 1, 2. pkt.

Stk. 2 angiver en række hensyn, der skal indgå ved vurderingen af, om begunstigesindsættelsen må anses for urimelig.

Stk. 2, nr. 1, indebærer, at baggrunden for indsættelsen af den begunstigede må indgå ved vurderingen af, om forsikringssummen helt eller delvist skal gå til en anden end den begunstigede. Hvis begunstigesindsættelsen tjener et rimeligt formål, taler det imod en anvendelse af reglen.

Har forsikringstageren f.eks. indsat en livsarving som begunstiget til en kapitalpension, bør ægtefællen eller andre livsarvinger, ikke kunne gøre indgreb i livsarvingens ret til forsikringssummen, hvis forsikringen er tegnet, f.eks. for at livsarvingen skal være økonomisk sikret under sin uddannelse på samme måde som en ældre bror eller søster, der tidligere i forbindelse med sin uddannelse er blevet understøttet af forsikringstageren. Tilsvarende bør børnene ikke kunne angribe en forsikringsordning, hvor forsikringstagerens ægtefælle eller samlever er indsat som begunstiget med henblik på, at denne skal sikres et rimeligt beløb til forsørgelse efter forsikringstagerens død. Forsikringer, der tjener sådanne formål, vil i øvrigt ofte være renteforsikringer og dermed ikke omfattet af adgangen til regulering.

Et rimeligt formål kan også foreligge, hvor en begunstigesindsættelse er foretaget – typisk uigenkaldeligt – som led i en bodelingsoverenskomst i forbindelse med separation og skilsmisse. I en sådan situation bør der som hovedregel ikke være mulighed for, at forsikringstagerens livsarvinger eller en ny ægtefælle får del i forsikringssummen. En konkret vurdering vil dog kunne føre til et andet resultat.

Som et andet formål, der typisk vil være rimeligt, og som ofte med afgørende vægt kan tale imod en regulering, kan nævnes tilfælde, hvor forsikringstageren har indsat en kompagnon som – typisk uigenkaldeligt – begunstiget til at modtage en forsikringssum, der kan bidrage til at sikre, at kompagnonen kan videreføre erhvervsvirksomheden.

I stk. 2, nr. 2, foreslås det, at der skal lægges vægt på ægtefællens, livsarvingens og den begunstiges økonomiske behov. Hvis forsikringstageren f.eks. har indsat en tredjemand som begunstiget og efterladt sin ægtefælle og børn uden nævneværdige midler, vil dette som udgangspunkt tale for, at der skal ske en regulering til fordel for ægtefællen og børnene.

En regulering bør som altovervejende hovedregel ikke finde sted, medmindre den, der begærer reguleringen, har et økonomisk behov for det. Det forhold, at forsikringstagerens begunstigelsesindsættelse fører til en skævdeling af de efterladte midler mellem livsarvingerne og ægtefællen er derfor ikke i sig selv et moment, der taler for en regulering efter stk. 1.

Hvis forsikringstageren har indsat sin ægtefælle eller samlever som begunstiget, vil der som nævnt kun sjældent være anledning til at imødekomme en begæring om regulering fra en fælles livsarving, også selvom barnet er mindreårigt og i øvrigt uden midler. Baggrunden herfor er, at den længstlevende ægtefælle eller samlever har forsørgelsespligten over for barnet, jf. § 13 i lov om børns forsørgelse. Er der derimod tale om en begæring fra forsikringstagerens særbarn, kan der være grundlag for at imødekomme en anmodning om regulering, hvis barnet alene får en beskeden arv efter forsikringstageren og ikke er sikret forsørgelse gennem f.eks. en børnepension. Hvis den længstlevende ægtefælle eller samlever overtager forældremyndigheden over særbarnet, er det dog et moment, der taler imod en regulering. I vurderingen kan det endvidere indgå, om ægteskabet eller samlivet alene har varet relativt kort. Er særlivsarvingen umyndig, må kravet fremsættes af værgeren.

Det er forholdene på tidspunktet for forsikringstagerens død, der er afgørende for vurderingen.

Endelig skal der efter stk. 2, nr. 3, lægges vægt på omstændighederne i øvrigt. Opregningen af hensyn er således ikke udtømmende.

Som et moment, der kan indgå i vurderingen efter nr. 3, kan f.eks. nævnes, om indsættelsen af den begunstigede er gjort uigenkaldelig og begrundelsen herfor. Hvis der er en rimelig grund hertil, kan det tale imod en regulering.

Der bør ikke ske regulering, hvis forsikringstageren har modtaget vederlag for begunstigelsesindsættelsen. Undtagelse herfra bør alene gøres, hvor vederlaget ikke udgør en rimelig kompensation for begunstigelsesindsættelsen, eller hvor der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder.

Ved vurderingen af om forsikringssummen skal reguleres efter stk. 1, kan der også lægges vægt på størrelsen af det udbetalte beløb, den begunstigedes kendskab til indsættelsen og berettigede forventning om at få forsikringssummen udbetalt samt på, om omstændighederne, herunder navnlig den begunstigedes og ægtefællens og livsarvingernes behov for at få forsikringssummen udbetalt, har ændret sig siden indsættelsen af den begunstigede. Der henvises til Claus Brynildsen m.fl., Forsikringsaftaleloven med kommentarer, 2001, s. 412, om den vurdering, der foretages efter den norske forsikringsaftalelovs § 15-6.

Ved vurderingen af om der skal ske regulering kan det endvidere indgå, om forsikringsordningen indeholder et opsparingselement, eller om der er tale om en ren risikoforsikring. En forsikring med et opsparingselement indebærer, at der skal betales en højere præmie, end hvis der er tale om en ren risikoforsikring. Som anført i kapitel 22.3.3.4. bør det være lettere for ægtefællen og livsarvingerne at få reguleret en forsikring, der har et betydeligt opsparingselement end en ren risikoforsikring, fordi forsikringstageren ved at betale de højere præmier på en forsikring med et opsparingselement jo har undtaget disse beløb fra at indgå i sit bo. Dette bør særligt være tilfældet i de situationer, hvor præmiebetalingen har stået på i en kortere periode forud for dødsfaldet.

Formueordningen i forsikringstagerens ægteskab bør endvidere indgå i vurderingen af, om den begunstigedes ret til forsikringssummen helt eller delvist bør vige til fordel for ægtefællen. Har der været fuldt ud fælleseje i ægteskabet, vil det

være et moment, der kan tale for en regulering til fordel for ægtefællen. Det modsatte kan være tilfældet, hvis der har været fuldstændigt særeje. Tilsvarende gælder, hvis parterne har oprettet ægtepagt og testamente, der begunstiger den længstlevende ægtefælle (ægtefællebegunstigende kombinationssæreje), hvis det dermed må antages, at der er gjort op med, hvad den længstlevende skal modtage i anledning af den førstafdøde ægtefælles død.

Som en anden omstændighed, der kan indgå ved vurderingen efter stk. 2, nr. 3, kan nævnes tilfælde, hvor forsikringstageren har begrænset en livsarvinges arv til en meget beskeden tvangsarv, og der kommer en betydelig forsikringssum til udbetaling til en begunstiget. Alt afhængig af begrundelsen for begunstigelsen og for, at livsarvingens arv er blevet begrænset til tvangsarven, vil dette kunne tale for en regulering, der dog ikke kan overstige den tvangsarv, som livsarvingen ville have fået, hvis forsikringssummen var indgået i boet, jf. stk. 1, 2. pkt.

Der henvises til kapitel 22.3.2.4.1.-22.3.2.4.3.

Stk. 3 viderefører den gældende forsikringsaftalelovs § 104, stk. 3.

Hvis ægtefællen eller livsarvingerne inden udbetalingen af forsikringssummen når at gøre indsigelse over for selskabet mod udbetalingen, fremgår det af *1. pkt.*, at selskabet ikke må udbetale forsikringssummen til den begunstigede, før det ved forlig eller dom mellem den begunstigede og de efterladte er afgjort, hvem der har ret til forsikringssummen. Der stilles ingen formkrav til en indsigelse efter stk. 3, 1. pkt. Indsigelse skal dog følges op af sagsanlæg inden 1 år. Selskabet kan ved henvendelse til retten få oplyst, om der er anlagt sag inden fristens udløb. Hvis der ikke er anlagt sag, kan selskabet med frigørende virkning udbetale forsikringssummen til den begunstigede.

Efter *2. pkt.* kan selskabet dog uanset en indsigelse udbetale indtil en fjerdedel af forsikringssummen til den begunstigede og, hvis den begunstigede sørger for forsikringstagerens begravelse, et passende beløb til afholdelse af udgifterne herved.

I modsætning til den gældende bestemmelse foreslås det, at beløbet til dækning af begravelsesomkostninger kan udbetales ved siden af den fjerdedel, der kan udbetales.

Udløber fristen i stk. 4, uden at der er anlagt retssag, kan selskabet udbetale den resterende del af forsikringssummen umiddelbart til den begunstigede.

Der henvises til kapitel 22.3.2.4.4.

Efter *stk. 4* skal en sag efter stk. 1 anlægges af ægtefællen eller en livsarving mod den begunstigede inden 1 år efter, at forsikringstageren er afdøet ved døden. Fristen løber uafhængigt af, hvornår underretningen efter § 102, stk. 3, er sket.

Retsplejelovens almindelige regler om saglig og stedlig kompetence mv. finder anvendelse. Dette indebærer bl.a., at sagen som udgangspunkt skal anlægges ved retten på det sted, hvor den begunstigede har sin bopæl (retsplejelovens § 235). Udformningen af stk. 4 indebærer, at et krav om regulering efter stk. 1 først kan fremsættes, når forsikringstageren er afdøet ved døden.

Der henvises til kapitel 22.3.2.4.5.

Til nr. 4 (forsikringsaftalelovens § 105)

§ 105 svarer med sproglige moderniseringer til den gældende § 105, stk. 1-4.

Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt at regulere spørgsmålet om, hvad der skal forstås ved ”nærmeste pårørende”, jf. den gældende § 105, stk. 5, i en selvstændig bestemmelse, fordi bestemmelsen foreslås udvidet til også at omfatte visse ugifte samlevende. Der henvises til § 1, nr. 5 (forslaget til § 105 a) og bemærkningerne hertil.

Til nr. 5 (forsikringsaftalelovens § 105 a og § 105 b)

Til § 105 a

Stk. 1 viderefører den gældende § 105, stk. 5, og fastlægger, hvad der skal forstås ved nærmeste pårørende. Som noget nyt foreslås det, at samlevere bliver omfattet af begrebet ”nærmeste pårørende”, og at samleveren i rækkefølgen side-stilles med ægtefællen. Der er alene tale om en fortolkningsregel, og andet kan derfor fremgå af omstændighederne.

Stk. 2 fastlægger, hvornår en samlever bliver omfattet af stk. 1. Den pågældende skal enten have levet sammen med forsikringstageren på fælles bopæl de sidste 2 år før dødsfaldet og sammen med forsikringstageren vente, have eller have haft et barn, jf. *nr. 1*, eller have oprettet udvidet samlevertestamente sammen med forsikringstageren i medfør af § 92 i udvalgets udkast til arvelov, jf. *nr. 2*. Om baggrunden for denne afgrænsning henvises til kapitel 22.3.2.5.2.

Det skal dokumenteres over for forsikringsselskabet, at samleveren opfylder betingelserne for at blive anset for omfattet af begrebet ”nærmeste pårørende”. Dette kan f.eks. ske ved fremlæggelse af folkeregisterattest og fødselsattest for et fællesbarn eller ved fremlæggelse af et samlevertestamente oprettet i medfør af arvelovens § 92.

I de tilfælde, hvor forsikringstageren efterlader sig en ægtefælle, men hvor samlivet mellem dem varigt er afbrudt, uden at der foreligger separation eller skilsmisse, og hvor der i stedet er en samlever, bør udgangspunktet være, at forsikringssummen tilkommer samleveren, medmindre andet fremgår af omstændighederne.

Der henvises til kapitel 22.3.2.5.2.

Til § 105 b

I *stk. 1, 1. pkt.*, fastslås det, at en forsikringssum, der skal udbetales ved forsikringstagerens død, skal tilfalde nærmeste pårørende, hvis der ikke er indsat en begunstiget. Bestemmelsen lovfæster, hvad der i dag må anses for det praktiske udgangspunkt, fordi mange forsikringer indeholder en standardbegunstigelsesklausul, hvorefter nærmeste pårørende indsættes.

Bestemmelsen indebærer for så vidt en styrkelse af den beskyttelse over for kreditorerne, som begunstigelsesinstituttet bl.a. bygger på, idet forsikringssummen nu vil tilfalde forsikringstagerens ægtefælle, samlever, børn eller arvinger i den nævnte rækkefølge.

Hvis der ikke er en nærmeste pårørende, tilfalder forsikringssummen dødsboet og kan dermed komme forsikringstagerens kreditorer til gode, jf. *stk. 1, 2. pkt.*

Stk. 2 indebærer, at forsikringssummen tilfalder forsikringstagerens dødsbo, hvis forsikringstageren i medfør af § 102 har bestemt, at der ikke skal være indsat en begunstiget.

Der henvises til kapitel 22.3.2.5.2.

Til nr. 6 (forsikringsaftalelovens § 118)

Ændringen indebærer, at underrettningsreglen i § 102, stk. 3, og reguleringsreglen i § 104 ikke gælder for renteforsikringer. Om baggrunden herfor henvises til kapitel 23.3.2.6.

Til § 2
(Pensionsopsparingsloven)

Til nr. 1-5.

Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 1-5. Der findes ikke en regel svarende til forsikringsaftalelovens § 118 i pensionsopsparingsloven, og der henvises derfor ikke til § 1, nr. 6.

Til § 3

Bestemmelsen fastsætter lovens ikrafttræden.

Bestemmelsen indebærer, at indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse heraf, der foretages efter lovens ikrafttræden, skal ske i overensstemmelse med forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1 og 2, som affattet ved denne lovs § 1, nr. 1, og pensionsopsparingslovens § 2, stk. 1 og 2, som affattet ved denne lovs § 2, nr. 1. Bestemmelserne svarer med sproglige moderniseringer til gældende ret.

Bestemmelsen indebærer herudover, at særeje- og båndlæggelsesbestemmelser, der foretages efter lovens ikrafttræden, skal ske i medfør af § 1, nr. 2 (forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2 og 3) og § 2, nr. 2 (pensionsopsparingslovens § 2, stk. 2 og 3). Bestemmelser om særeje og båndlæggelse, der er truffet før lovens ikrafttræden, og som opfylder kravene i den hidtidige praksis, bevarer deres gyldighed.

Herudover indebærer ikrafttrædelsesbestemmelsen, at § 1, nr. 4 (forsikringsaftalelovens § 105), og § 2, nr. 4 (pensionsopsparingslovens § 5), efter lovens ikrafttræden skal finde anvendelse på fortolkning af begunstigelsesklausuler, uanset hvornår indsættelsen er foretaget. § 1, nr. 4, svarer med sproglige moderniseringer til den gældende forsikringsaftalelovs § 105, stk. 1-4, og § 2, nr. 4, svarer

med sproglige moderniseringer til den gældende pensionsopsparingslovs § 2, stk. 1-4.

Til § 4

Stk. 1 indebærer, at underrettningsreglen i forslaget til forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, og reguleringsreglen i forslaget til forsikringsaftalelovens § 104, samt de tilsvarende regler i pensionsopsparingslovens § 2, stk. 3, og § 4, ikke skal anvendes på en indsættelse af en begunstiget, der er foretaget før lovens ikrafttræden, hvis indsættelsen er uigenkaldelig, eller hvis en tvangsarving er indsat som begunstiget, dvs. i de tilfælde, hvor der efter de gældende regler ikke er mulighed for at kræve regulering.

Begrundelsen for disse ikrafttrædelsesbestemmelser er, at den begunstigede kan have ydet betaling for opnåelsen af en uigenkaldelig begunstigelse, og at den begunstigede derfor kan have fået en berettiget forventning om få forsikringssummen udbetalt ved forsikringsbegivenhedens indtræden. En regulering efter forslaget til forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4 ville i denne situation formentlig indebære et indgreb i velerhvervede rettigheder. Tilsvarende gør sig gældende i den situation, hvor en tvangsarving før lovens ikrafttræden er blevet indsat som begunstiget, fordi en sådan indsættelse efter de gældende bestemmelser i forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, og pensionsopsparingslovens § 4, stk. 2, ikke kan reguleres.

Det kan i visse tilfælde give anledning til tvivl, om en begunstigelsesindsættelse er omfattet af den gamle eller den nye regel. Hvis f.eks. "min ægtefælle" er indsat som begunstiget, er det den ægtefælle, som forsikringstageren levede sammen med på dødstidspunktet, der er indsat. Hvis ægteskabet først er indgået efter de nye reglers ikrafttræden, jf. § 3, f.eks. fordi forsikringstageren er blevet skilt fra sin tidligere ægtefælle, der gav anledning til indsættelsen, vil ægtefællen være omfattet af den nye regel i § 104, også selvom der ikke fra forsikringstagerens side har været behov for at foretage noget i forhold til selskabet.

Når der ikke kan ske regulering efter de nye reguleringsregler, tjener de foreslåede underretningsregler i forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, og pensionsopsparingslovens § 2, stk. 3, ikke noget formål, og det foreslås derfor, at de ikke skal finde anvendelse i samme omfang, som forslagene til forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4 ikke skal anvendes.

Hvis forsikringstageren efter lovens ikrafttræden foretager ændring i en i en uigenkaldelig begunstigelse (med den uigenkaldeligt indsattes samtykke) eller i en begunstigelsesindsættelse af en tvangsarving foretaget før lovens ikrafttræden, finder lovens regler anvendelse på den ændrede begunstigelse.

I alle andre tilfælde end nævnt i stk. 1 vil de nye regler i forsikringsaftalelovens § 102, stk. 3, og § 104 samt pensionsopsparingslovens § 2, stk. 3, og § 4 finde anvendelse, dvs. i tilfælde, hvor begunstigelsen ikke er uigenkaldelig, og i tilfælde, hvor den begunstigede ikke er tvangsarving. Begrundelsen herfor er, at den nye udformning af reguleringsreglen i forsikringsaftalelovens § 104 og pensionsopsparingslovens § 4 er mindre byrdefuld for en begunstiget end den gældende bestemmelse. De gældende bestemmelser fastslår således, at forsikringssummen efter anmodning skal indgå ved beregningen af tvangsarv og boslod, hvorimod de nye bestemmelser indebærer, at der alene skal ske regulering efter en vurdering af, om begunstigelsen må anses for urimelig. Ligesom efter den gældende regel kan reguleringsbeløbet maksimalt udgøre, hvad der ville være tilfaldet den pågældende som boslod og tvangsarv.

Stk. 2 indebærer, at udvidelsen af definitionen af nærmeste pårørende i forslagene til forsikringsaftalelovens §§ 105 a og 105 b samt pensionsopsparingslovens §§ 5 a og 5 b til også at omfatte visse grupper af ugifte samlevende alene finder anvendelse på begunstigelsesindsættelser, der foretages efter lovens ikrafttræden. Baggrunden herfor er, at en ugift person i et fast samlivsforhold, som har et barn f.eks. fra et tidligere ægteskab, må antages som hovedregel at gå ud fra, at barnet er "nærmeste pårørende". Ønskes en tidligere begunstigelsesindsættelse efter

standardklausulen ”nærmeste pårørende” ændret, således at den med sikkerhed omfatter samleveren, må dette meddeles til forsikrings-selskabet eller pengeinstituttet i overensstemmelse med forsikringsaftalelovens § 102 eller pensionsopsparingslovens § 2.

Stk. 2 indebærer endvidere, at ændringen af forsikringsaftalelovens § 118, stk. 1, om renteforsikringer finder anvendelse på begunstigelsesindsættelser, der foretages efter lovens ikrafttræden. For begunstigelsesindsættelser, der er foretaget før lovens ikrafttræden, må det afgøres efter den hidtil gældende § 104, om regulering kan ske. Som nævnt i kapitel 23.3.2.6. er der ikke trykt retspraksis om anvendelse af § 104 på renteforsikringer.

En indsættelse af en begunstiget må anses for foretaget på det tidspunkt, hvor meddelelsen om indsættelsen er kommet frem til selskabet eller pengeinstituttet.

Til § 5

Bestemmelsen vedrører lovens territoriale gyldighed. Forsikringsaftaleloven – lov nr. 129 af 15. april 1930 - er sat i kraft både på Færøerne og i Grønland. En række af de senere ændringer til loven ligeledes sat i kraft for disse landsdele.

Afsnit IV: Bilagsdel

Bilag 1

Lovbekendtgørelse nr. 727 af 14. august 2001 af arveloven som ændret ved lov nr. 542 af 24. juni 2005

Kapitel 1

Slægtnings arveret

§ 1. En arveladers nærmeste slægtsarvinger er hans børn. Børnene arver lige.

Stk. 2. Er et barn død, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. På tilsvarende måde arver fjernere livsarvinger.

§ 2. Har arveladeren ikke efterladt sig børn eller andre livsarvinger, arver hans forældre. Forældrene arver lige.

Stk. 2. Er en af forældrene død, træder hans livsarvinger i hans sted på samme måde som bestemt i § 1, stk. 2. Er der ingen livsarvinger efter ham, arver den anden af forældrene eller dennes livsarvinger alene.

§ 3. Er der ingen arvinger efter § 1 eller § 2, arver afdødes bedsteforældre. Halvdelen af arven tilfalder bedsteforældrene på fædrene og halvdelen bedsteforældrene på mødrene side.

Stk. 2. Er en af bedsteforældrene død, træder hans børn, men ikke fjernere livsarvinger, i hans sted.

Stk. 3. Mellem fædrene eller mødrene arvinger indbyrdes deles arven som fastsat i § 2. Er der kun arvinger på fædrene eller mødrene side, arver disse alene.

§ 4. Adoption begrunder samme arveretlige stilling som virkeligt slægtskab, medmindre andet følger af reglerne i adoptionslovgivningen.

§ 5. Arveret tilkommer den, som lever ved arveladerens død, eller som er avlet forinden og senere bliver levende født.

Stk. 2. Er to, som havde arveret efter hinanden, døde, uden at det vides, hvem der er død først, anses den ene ikke for at have overlevet den anden.

Kapitel 2

Ægtefælles arveret

§ 6. Arveladerens ægtefælle arver en tredjedel af hans ejendele, når han har efterladt sig livsarvinger, jf. dog § 19, stk. 1, 2. punktum.

§ 7. Efterlader arveladeren sig ikke livsarvinger, arver ægtefællen alene.

Stk. 2. Dør den længstlevende ægtefælle uden at have indgået nyt ægteskab og uden at efterlade sig livsarvinger, deles boet efter ham med halvdelen til hver ægtefælles arvinger. Er der ved den længstlevende ægtefælles død kun arvinger efter en af ægtefællerne, arver de det hele.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 2 er ikke til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet.

§ 7 a. Den efterlevende ægtefælle har ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til den pågældendes personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

Stk. 2. Den efterlevende ægtefælle har endvidere ret til forlods at udtage genstande, der er erhvervet til børnenes brug.

§ 7 b. Er boet af ringe værdi, kan den efterlevende ægtefælle udtage bohavet, arbejdsredskaber og andet løsøre, i det omfang det skønnes nødvendigt, for at den efterlevende kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, selv om der derved vil tilfalde den efterlevende mere end dennes bos- og arvelod.

Stk. 2. Den efterlevende ægtefælle har altid ret til af boet at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med den efterlevendes bos- og arvelod samt fuldstændige særeje udgør indtil 150.000 kr. Reglerne i § 7, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Den i stk. 2 nævnte beløbsgrænse reguleres hvert år pr. 1. januar med 2,0 pct. tillagt eller fratrukket tilpasningsprocenten for det pågældende finansår, jf. loven om en satsreguleringsprocent. Det regulerede beløb afrundes opad til det nærmeste hele kronebeløb, der kan deles med 10.000. Reguleringen sker på grundlag af den på reguleringstidspunktet gældende beløbsgrænse før afrunding.¹⁾

Stk. 4. Justitsministeren bekendtgør hvert år, hvilke reguleringer der skal finde sted.

Kapitel 3

Uskiftet bo med livsarvinger

§ 8. Efter en ægtefælles død er den efterlevende ægtefælle berettiget til at overtage ægtefællernes fællesje uden at skifte med deres fælles livsarvinger.

§ 9. Har afdøde efterladt sig særlige livsarvinger, kan boet kun udleveres til uskiftet bo med deres samtykke.

Stk. 2. Er de særlige livsarvinger umyndige, eller er der beskikket skifteværge for disse, kan skifteretten tillade udlevering til uskiftet bo, såfremt værgen eller skifteværgen samtykker deri og det findes forsvarligt under hensyn til arvingernes interesser og ægtefællens forhold. Det samme gælder, såfremt arvingen er under værgemål efter værgemålslovens § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7, hvis værgemålet angår dette spørgsmål. Er arvingen under samværgemål, kræves tillige samtykke fra arvingen.

Stk. 3. Udleveres boet til uskiftet bo med afdødes mindreårige sørbørn, overtager ægtefællen afdødes forsørgelsespligt over for dem.

§ 10. Et bo kan ikke udleveres til uskiftet bo, såfremt ægtefællen er under konkurs eller ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser.

§ 11. Er ægtefællen umyndig, under værgemål efter værgemålslovens § 5, under samværgemål efter værgemålslovens § 7, eller er der beskikket skifteværge for

ægtefællen, kan boet kun udleveres til uskiftet bo, såfremt skifteretten finder dette bedst for ægtefællen.

§ 12. Anmodning om boets udlevering til uskiftet bo fremsættes af ægtefællen eller af dennes værge eller skifteværge. Reglerne i § 9, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 13. Inden 6 måneder efter dødsfaldet skal ægtefællen til skifteretten indlevere en opgørelse over aktiver og passiver, der hører til fællesejet, og over sit fuldstændige særeje. Nærmere regler om opgørelsens indhold kan fastsættes af justitsministeren.

Stk. 2. Indgives opgørelsen ikke inden udløbet af den i stk. 1 angivne frist, der om fornødent kan forlænges af skifteretten, kan denne pålægge ægtefællen daglige eller ugentlige bøder, der løber, indtil opgørelsen indgives.

Stk. 3. Arvingerne har ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen.

Stk. 4. Den efterlevende ægtefælle har pligt til efter skifterettens bestemmelse at meddele oplysninger om dispositioner over det uskiftede bos formue.

§ 14. I det uskiftede bo indgår alt, hvad den efterlevende ægtefælle erhverver, for så vidt det ikke er gjort til fuldstændigt særeje.

Stk. 2. På rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, finder reglerne om uskiftet bo kun anvendelse i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler.

Stk. 3. Arv eller gave, som tilfalder ægtefællen, indgår dog ikke i det uskiftede bo, såfremt ægtefællen anmoder om skifte inden 3 måneder efter arvens eller gavens modtagelse.

§ 15. Den efterlevende ægtefælle udøver i levende live en ejers rådighed over boet.

Stk. 2. Ved testamente kan ægtefællen kun råde over så stor en del af det uskiftede bo, som ved ægtefællens død falder i arv efter denne. Inden for denne

grænse kan ægtefællen også råde over boets enkelte genstande, for så vidt det ikke strider mod den afdøde ægtefælles bestemmelse i medfør af § 66.

§ 16. Den efterlevende ægtefælle bliver personlig ansvarlig for den afdødes forpligtelser.

Stk. 2. Må det antages, at den afdødes bo var insolvent, kan den efterlevende ægtefælle eller en kreditor anmode skifteretten om, at boet tages under behandling ved bobestyrer. Imødekommes anmodningen, og opfylder ægtefællen sine forpligtelser efter lov om skifte af dødsboer § 104, hæfter ægtefællen uanset reglen i stk. 1 ikke for den afdødes forpligtelser.

§ 17. Den efterlevende ægtefælle er berettiget til at skifte når som helst.

Stk. 2. Ved indgåelse af nyt ægteskab eller ved registrering af partnerskab er han forpligtet til at skifte.

§ 18. En efterlevende ægtefælle, der i henhold til § 9, stk. 2, sidder i uskiftet bo med umyndige særlige livsarvinger, har på anmodning pligt til at skifte med dem, efterhånden som de bliver myndige. Det samme gælder, såfremt en arvings skifteværge på egen hånd har givet samtykke til uskiftet bo og arvingen selv senere fremsætter anmodning om skifte.

Stk. 2. Dør en særlig livsarving, der er umyndig, eller for hvem en værge eller skifteværge efter § 9, stk. 2, har meddelt samtykke til uskiftet bo, har ægtefællen pligt til at skifte med den pågældendes livsarvinger, medmindre disse samtykker i, at skifte undlades. For mindreårige livsarvinger og livsarvinger, for hvem der er beskikket værge, meddeles samtykke af værgen med skifterettens godkendelse, idet reglerne i § 9, stk. 2, herved finder tilsvarende anvendelse.

§ 19. Har en ægtefælle siddet i uskiftet bo, arver livsarvingerne efter den førstafdøde kun denne, såfremt de overlever den længstlevende ægtefælle eller lever på det tidspunkt, da anmodning om skifte fremsættes. Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død beregnes der ikke arv efter den førstafdøde til den længstlevende ægtefælle.

Stk. 2. Mellem den førstafdødes arvinger deles arven efter arveforholdene ved den længstlevende ægtefælles død eller på det tidspunkt, da anmodning om skifte fremsættes. Er der ved den længstlevende ægtefælles død ingen arvinger efter denne, tilfalder hele boet den førstafdødes livsarvinger.

§ 20. Såfremt en arving godtgør, at ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentligt har formindsket dette eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, eller at ægtefællen har forsømt sin forsørgelsespligt over for arvingen, er ægtefællen pligtig at skifte med denne.

Stk. 2. Som misbrug af rådighed over boet betragtes navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig høj livrente samt ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.

§ 21. Har ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentligt formindsket dette, kan arvingerne, når boet skiftes, kræve vederlag derfor af det beholdne bo eller om fornødent for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens fuldstændige særeje.

§ 22. Hvis ægtefællen af boet har givet en gave, der står i misforhold til dets formue, kan en arving kræve gaven omstødt, såfremt gavemodtageren vidste eller burde vide, at giveren sad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til boets formue.

Stk. 2. Sag til gavens omstødelse kan kun anlægges, såfremt boet skiftes eller den arving, som vil anlægge sagen, har indgivet anmodning om skifte. Sagen skal anlægges inden 1 år efter, at arvingen er blevet vidende om gaven, og inden 5 år efter gavens fuldbyrdelse.

§ 23. Ved skifte formodes alt, hvad ægtefællen ejer, at høre til det uskiftede bo.

§ 24. Dør alle livsarvingerne efter den afdøde ægtefælle, overtager den efterlevende ægtefælle uden skifte det uskiftede bo til fri rådighed. Reglerne i § 7, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 3 a

Overtagelse efter vurdering

§ 24 a. Arvingerne er berettigede til for deres arvelod at overtage boets aktiver til vurderingsbeløbet. Ønsker flere arvinger at overtage det samme aktiv, afgøres det ved lodtrækning, hvem der skal have dette. En arving, fra hvis slægt eller slægtsgren et aktiv stammer, har dog fortrinsret til at overtage dette, såfremt det har særlig erindringsværdi for arvingen.

§ 24 b. Den efterlevende ægtefælle er berettiget til for sin bos- og arvelod at overtage aktiver, der er fælleseje, til vurderingsbeløbet. Ønsker ægtefællen og en arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret.

Stk. 2. Overstiger værdien af de aktiver, som den efterlevende ægtefælle ønsker at overtage, den efterlevendes bos- og arvelod, skal den efterlevende desuagtet være berettiget til at overtage aktiverne mod at udbetale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger.

§ 24 c. Af den afdødes fuldstændige særeje kan den efterlevende ægtefælle inden for sin arvelod af særejet overtage aktiver til vurderingsbeløbet. Ønsker ægtefællen og en anden arving at overtage det samme aktiv, har ægtefællen fortrinsret.

§ 24 d. Bestemmelserne i §§ 24 b og 24 c finder ikke anvendelse på aktiver, hvorover den førstafdøde ægtefælle har rådet ved testamente i medfør af § 66.

§ 24 e. I det omfang arven til afdødes umyndige livsarvinger ikke kan udredes uden afhændelse af fast ejendom eller løsøre, som er nødvendige, for at den efterlevende ægtefælle kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, eller uden at ægtefællen berøves andre midler, som er nødvendige herfor, kan skifteretten mod en efter forholdene passende sikkerhed give ægtefællen henstand med udbetalingen af arven, indtil børnene bliver myndige. Nærmere regler herom fastsættes af justitsministeren.

Kapitel 4

Tvangsarv

§ 25. Halvdelen af den arvelod, som tilkommer arveladerens livsarvinger og ægtefælle, er tvangsarv.

§ 26. Over tvangsarv kan arveladeren ikke råde ved testamente, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.

Stk. 2. En arvelader kan ved testamente give en livsarving fortrinsret til at modtage sin arv i bestemte ejendele. Ægtefællens ret til at overtage aktiver til vurderingsbeløbet berøres ikke heraf.

Kapitel 5

Forlodsret

§ 27. Arveladerens barn har ret til, såfremt det er nødvendigt for at sikre det passende underhold og uddannelse til dets 21. år, forlods at få udlagt et efter forholdene afpasset beløb. Ved fastsættelsen af beløbet kan der tages hensyn til, hvilke udgifter arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse.

Stk. 2. Forlodsretten kan ikke indskrænkes ved testamente. Den går forud for anden arv, men fyldestgøres kun af tvangsarv, såfremt boets midler ikke i øvrigt strækker til.

§ 28. Har flere børn forlodsret, og kan boet ikke udrede det samlede beløb, bestemmer skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt, hvor meget der forlods skal tillægges ét eller flere af børnene.

§ 29. Skifteretten eller bobestyreren skal påse, at forlodsret gøres gældende i boet.

Kapitel 6

Aftaler vedrørende arv samt arveforskud

§ 30. En arving kan ikke sælge, pantsætte eller på anden måde overdrage den arv, han har i vente. I denne arv kan der heller ikke søges fyldestgørelse af arvingens kreditorer.

§ 31. En arving kan over for arveladeren mod eller uden vederlag give afkald på sin arveret. Afkaldet har også virkning for udstederens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt.

Stk. 2. Afkald kan på samme måde gives over for arveladerens ægtefælle, når denne hensidder i uskiftet bo.

§ 32. Har ægtefællers fælles livsarving erkendt at have modtaget et arveforskud, skal dette, når det er ydet af fælleseje og der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, så vidt muligt afkortes i arven efter den førstafdøde, medmindre andet er aftalt. Et af førstafdøde oprettet testamente må vige, for så vidt dette er nødvendigt, for at afkortning kan finde sted. Den del af forskuddet, som ikke er afkortet i arven efter den førstafdøde, skal afkortes i arven efter den længstlevende.

Stk. 2. Foranstående regler gælder også for forskud, som ydes af en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo.

§ 33. Hvad en ægtefælle af fælleseje har givet et stedbarn eller dets livsarvinger, afkortes i arven efter den anden ægtefælle, såfremt det er aftalt, at ydelsen skal være forskud på arven efter denne.

§ 34. Ved afkortning lægges arveforskuddets værdi ved modtagelsen til grund. Under særlige omstændigheder kan der dog afviges herfra.

Stk. 2. Såfremt et modtaget forskud overstiger arvelodden, skal arvingen ikke betale det overskydende til boet, medmindre han særligt har forpligtet sig hertil.

Stk. 3. Hvis modtageren af et arveforskud dør før arveladeren, afkortes forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens livsarvinger.

§ 35. Arveforskud lægges til boet ved beregningen af arvelodder og tvangsarv. Kan forskuddet ikke fuldt ud afkortes i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til hans arvelod.

Stk. 2. Når et fællesbo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, lægges forskuddet også til boet ved beregningen af boslodderne. Overstiger forskuddet modtagerens arv efter den afdøde ægtefælle samt et til hans arv efter den længstlevende svarende beløb, tillægges kun værdien af disse arvelodder.

Kapitel 7

Udelukkelse og bortfald af arveret

§ 36. Når en person har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven, som har medført en andens død, kan det ved dom bestemmes, at han fortaber retten til at få arv, der var afhængig af den dræbtes død, og at hans arv efter en anden person ikke må forøges som følge af lovovertrædelsen.

Stk. 2. Den, der har forsøgt at dræbe en slægtning i opstigende linje, øvet vold mod eller groft fornærmet ham eller truet ham på strafbar måde, kan efter den forurettedes begæring fradømmes retten til arv efter ham.

Stk. 3. Afgørelse i henhold til stk. 1 og 2 kan træffes ved straffedommen eller under en særlig sag.

Stk. 4. Den fradømte arveret kan helt eller delvis tilbagegives den dømte ved testamente.

§ 37. Faderen og hans slægt tager ikke arv efter barn uden for ægteskab, såfremt faderen ved avlingen af barnet har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig efter borgerlig straffelov §§ 216-223.

§ 38. Ægtefællers indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse.

Stk. 2. Dør en af parterne i et omstødeligt ægteskab, arver den anden part ikke, hvis reglerne i § 27, stk. 1 eller 2, i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning efter hans begæring bringes til anvendelse, eller dersom sag til ægteskabets omstødelse af det offentlige var anlagt eller ifølge den lov, der var gældende ved ægteskabets indgåelse, skulle have været anlagt.

Kapitel 8

Oprettelse af testamente

§ 39. Den, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, kan ved testamente råde over sine ejendele, jf. dog § 26.

§ 40. Testamente skal oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller for to vidner.

§ 41. Notaren bør i sin påtegning på testamentet afgive erklæring om, hvorvidt testator var i stand til fornuftsmæssigt at oprette testamente, samt anføre andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Stk. 2. Nærmere regler om notarernes virksomhed fastsættes af justitsministeren.

§ 42. Ved oprettelse af testamente for vidner skal testators underskrift eller vedkendelse ske i samtidig nærværelse af vidnerne, som straks skal skrive deres navne på testamentet.

Stk. 2. Vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske, og de skal have kendskab til, at det er oprettelsen af et testamente, de bevidner.

§ 43. Vidnerne skal være fyldt 18 år. De må ikke på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand mangle forståelse af vidnebekræftelsens betydning.

Stk. 2. En person kan ikke være testamentsvidne, såfremt testamentet indeholder bestemmelser til fordel for ham, hans ægtefælle, forlovede, beslægtede eller

besvoglede i op- eller nedstigende linje eller hans søskende eller for personer eller institutioner, til hvilke han ved testamentets oprettelse har en sådan tilknytning, at han har haft særlig interesse i begunstigelsen. Dette gælder dog ikke, hvis begunstigelsen er ringe og har rimelig grund.

Stk. 3. At en person er indsat som bobestyrer, udelukker ham ikke fra at være vidne.

§ 44. Den, der på grund af sygdom eller andet nødtilfælde er forhindret i at oprette testamente i overensstemmelse med foranstående regler, kan mundtligt meddele sit testamente i samtidig nærværelse af to vidner eller oprette testamente uden vidner ved et egenhændigt skrevet og underskrevet dokument.

Stk. 2. Ved oprettelse af et mundtligt testamente finder bestemmelserne i § 42, stk. 2, og § 43, stk. 1, 2. punktum, og stk. 2 og 3, anvendelse. Vidnerne skal snarest muligt nedskrive testamentet og underskrive det således oprettede dokument.

Stk. 3. Et i medfør af stk. 1 oprettet testamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente i overensstemmelse med § 40.

§ 45. Vidnerne bør i deres påtegning på testamentet angive

- 1) deres stilling og bopæl,
- 2) tid og sted for underskriften,
- 3) om de ved testators underskrift eller vedkendelse af testamentet har været samtidigt til stede efter testators ønske,
- 4) om testator var i stand til fornuftsmæssigt at oprette testamente, samt
- 5) andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Kapitel 9

Genkaldelse af testamente

§ 46. En testamentarisk bestemmelse kan genkaldes i testamentsform eller ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den ikke længere skal være gældende.

Stk. 2. Vil testator i øvrigt gøre forandringer i testamentet, skal det ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

§ 47. Ensidig genkaldelse af et gensidigt testamente skal for at være gyldig meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket.

§ 48. Indeholder et gensidigt testamente mellem ægtefæller bestemmelser om senere fordeling af arven, kan den længstlevende ægtefælle ændre testamentets bestemmelser herom, for så vidt angår sit særeje og halvdelen af det tidligere fællesbo. Dette gælder dog ikke, såfremt andet er bestemt i testamentet eller klart fremgår af dette.

§ 49. I de i § 38 omhandlede tilfælde skal et testamente, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, anses for genkaldt, medmindre særlige omstændigheder taler herimod.

Stk. 2. Det samme gælder, såfremt nogen har oprettet testamente til fordel for sin forlovede og forlovelsen hæves.

Kapitel 10

Om testamenters ugyldighed og anfægtelse

§ 50. Et testamente er ugyldigt, hvis testator ikke ved oprettelsen opfylder betingelsen i § 39, eller hvis testamentet ikke opfylder formforskrifterne i § 40, jf. §§ 42 og 43, eller § 44.

§ 51. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, såfremt testator ved dens oprettelse på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine ejendele.

§ 52. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis den er fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning eller ved misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed.

§ 53. Befandt testator sig ved oprettelsen i en vildfarelse, der var afgørende for hans testamentariske bestemmelse, er denne ugyldig.

Stk. 2. Har en testamentarisk bestemmelse ved fejlskrift eller anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet, skal den dog gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes.

§ 54. En testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart savner fornuftig mening, er ugyldig.

§ 55. Indsigelse mod et testamentes gyldighed kan rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt.

§ 56. Er testamentet oprettet for en notar, skal hans attestation på testamentet anses som bevis for de af denne omfattede forhold, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§ 57. Hvis der rejses indsigelse mod gyldigheden af et for vidner oprettet testamente, skal den, der vil påberåbe sig testamentet, ved førelse af testamentsvidnerne eller på anden måde godtgøre, at testamentet er gyldigt oprettet.

Stk. 2. Har vidnerne i påtegningen attesteret, at der ved oprettelsen er forholdt i overensstemmelse med § 42, skal dette anses for godtgjort, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

Kapitel 11

Båndlæggelse ved testamente

§ 58. En arvelader kan ved testamente bestemme, at den tvangsarv, som tilfalder en livsarving efter ham, helt eller delvis skal båndlægges, når han finder dette stemmende med arvingens tarv.

Stk. 2. Er arven af ringe værdi, kan justitsministeren eller den, han bemyndiger dertil, dog fritage for opfyldelse af den af arveladeren truffne bestemmelse om båndlæggelse.

§ 59. Arvingen kan forlange bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesat, såfremt han godtgør, at han er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd.

Stk. 2. Båndlæggelsen kan dog ikke ophæves for tiden før arvingens fyldte 25. år.

§ 60. Begæring om tilsidesættelse af en bestemmelse om båndlæggelse skal snarest muligt fremsættes over for skifteretten. Er arvingen ikke fyldt 25 år, skal begæringen fremsættes snarest muligt, efter at han har opnået denne alder.

Stk. 2. I boer, der behandles ved bobestyrer, skal erklæring fra bobestyreren så vidt muligt indhentes, inden afgørelsen træffes.

Stk. 3. Skifterettens afgørelse træffes ved kendelse. Afgørelsen kan foruden af arvingen og bobestyreren indbringes for højere ret af justitsministeren.

§ 61. Tvangsarv kan kun båndlægges i en forvaltningsafdeling, der er knyttet til et pengeinstitut, og som justitsministeren har godkendt dertil.

Stk. 2. Såfremt arvingen samtykker heri, kan arven med justitsministerens tilladelse båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom.

Stk. 3. Justitsministeren fastsætter regler om anbringelse af myndiges båndlagte midler.

§ 62. Når arven er båndlagt, kan arvingen ikke råde over kapitalen i levende live, men alene hæve renten.

Stk. 2. I den båndlagte kapital kan der ikke, så længe arvingen lever, søges fyldestgørelse af hans kreditorer. Det samme gælder uhævede renter indtil 6 måneder efter forfaldsdagen.

Stk. 3. Båndlagt arv er fuldstændigt særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Dette gælder, selv om bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesættes i medfør af § 59.

Stk. 4. Skal arvingen yde erstatning eller godtgørelse i anledning af en af ham forsætligt eller uagtsomt forvoldt skade på person eller gods, kan det ved dom bestemmes, at båndlæggelsen ikke skal være til hinder for, at beløbet udredes af de båndlagte midler.

§ 63. Justitsministeren eller den, han bemyndiger dertil, kan tillade, at der sker frigivelse af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen.

§ 64. Indeholder testamentet bestemmelser om udbetaling af den båndlagte arv til fastsat tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden, foretages udbetalingen af vedkommende forvaltningsafdeling. Afhænger det derimod af et skøn, om de i testamentet fastsatte betingelser er opfyldt, kan udbetaling kun ske efter bestemmelse af justitsministeren eller den, han bemyndiger dertil.

§ 65. Arv, som ikke er tvangsarv, kan båndlægges ved testamente. Bestemmelserne i § 58, stk. 2, og §§ 61-64 finder tilsvarende anvendelse. Bestemmelserne i § 61, § 62, stk. 1-3, og § 64 kan dog fraviges ved testamente.

Kapitel 12

Andre bestemmelser om testamente

§ 66. En ægtefælle kan ved testamente råde over enkelte genstande inden for sit særeje.

Stk. 2. Inden for sin boslod kan en ægtefælle testere over ting, som hører til hans bodel. Han kan dog kun med den anden ægtefælles samtykke testere over

- 1) fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet,
- 2) indbo i det fælles hjem,
- 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber.

§ 67. En arvelader kan forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde testamente.

Stk. 2. Erklæringen skal afgives under iagttagelse af reglerne i kapitel 8 om oprettelse af testamente. Er arveladeren umyndig, kræves værgens og statsforvaltningens samtykke.

§ 68. Ved testamente kan ejendele ikke tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden.

§ 69. Har testator pålagt en arving en bestemt anvendelse af arven eller indskrænkninger i rådigheden over denne, kan justitsministeren, når hensynet til arvingens tarv taler derfor - navnlig hvis forholdene har forandret sig - tillade sådanne afvigelser fra testamentet, som ikke væsentlig fraviger testationens formål og karakter.

Stk. 2. Har testator indsat nogen til at påse overholdelsen af sådan forskrift, kan afvigelsen ikke ske uden dennes samtykke, medmindre særlige omstændigheder taler derfor.

Kapitel 13

Dødsgaver

§ 70. Lovens regler om testamente finder tilsvarende anvendelse på gaveløfter, der ikke kan gøres gældende, så længe giveren lever, og gaver, der gives på hans dødsleje.

Kapitel 14

Arv som tilfalder staten

§ 71. Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, tilfalder afdødes ejendele staten.

Stk. 2. Justitsministeren kan bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et testamente, der ville kunne anfægtes efter de herom gældende regler, men må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeren kan endvidere under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller til andre, der har stået ham nær, navnlig når han ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning.

Kapitel 15

Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

§ 72. Denne lov træder i kraft den 1. april 1964.

§ 73. Tidspunktet for arveladerens død er, medmindre andet følger af §§ 75-78, bestemmende for, om loven eller hidtil gældende ret skal anvendes.

§ 74. Såfremt et barn uden for ægteskab er født før 1. januar 1938, bestemmes dets adkomst til arv efter faderen og hans slægt og disses ret til arv efter barnet efter den før det nævnte tidspunkt gældende ret.

§ 75. Reglerne i kapitel 3 anvendes også på uskiftet bo med livsarvinger, selv om den afdøde ægtefælle er død før lovens ikrafttræden. Dette gælder dog ikke § 9, stk. 2, og § 19.

Stk. 2. Arv eller gave, som er tilfaldet ægtefællen og ved lovens ikrafttræden er indgået i det uskiftede bo, fordi han ikke har begæret skifte inden for den i § 5, stk. 2, i lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo fastsatte frist, kan ikke holdes uden for boet, selv om ægtefællen begærer skifte inden udløbet af fristen i nærværende lovs § 14, stk. 3.

Stk. 3. Sag til omstødelse af gave i medfør af § 22 kan ikke anlægges, hvis den i loven af 20. april 1926 § 6, stk. 2, omhandlede frist er overskredet ved lovens ikrafttræden.

§ 76. Arveretlige retshandler som ikke opfylder lovens krav med hensyn til habilitet og form, er gyldige, hvis de er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med hidtil gældende ret.

Stk. 2. Bestemmelser om arveafkortning, truffet i overensstemmelse med §§ 10-13 i arveforordning af 21. maj 1845, bevarer deres retsvirkning, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

§ 77. Testamente, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 27, 1. punktum, bevarer retsvirkning i henhold til denne bestemmelse, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

§ 78. Reglerne i kapitel 11 om retsvirkningerne af båndlæggelse anvendes også, når arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Dette gælder dog ikke § 62, stk. 3. Bestemmelsen i § 62, stk. 4, gælder kun krav, som er opstået efter dette tidspunkt.

Stk. 2. Bestemmelse om båndlæggelse, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 28, kan ikke tilsidesættes efter denne lovs § 59, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

Stk. 3. Bestemmelse om båndlæggelse for arveladerens enke bevarer sin gyldighed, hvis den er konfirmeret før lovens ikrafttræden, selv om arveladeren er død efter dette tidspunkt.

§ 79. Med hensyn til oprettelse af testamente vedrørende landejendomme har det sit forblivende ved reglerne i forordning af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 1. punktum, forordning af 22. november 1837 angående den selveier-bønder hjemlede testationsfrihed §§ 1-10 og § 12, plakat af 17. marts 1847 samt de senere ændringer i disse bestemmelser og forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv §§ 26 og

27, 2. punktum, jf. lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommissgodsters samt de herhen hørende fideikommiskapitalers overgang til fri ejendom § 5, næstsidste stykke.

§ 80. Fra lovens ikrafttræden ophæves: Krigsretsinstruks af 9. marts 1683 § 36, Danske Lov 5-2-12, 5-2-30 og 5-2-53, forordning af 5. december 1749 ang. arv, der tilfalder personer, som er optaget i et hospital, Kong Frederik V's søekrigsartikelsbrev af 8. januar 1752 § 977, for så vidt angår testamenter, forordning af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 2. og 3. punktum, forordning af 18. juni 1777, jf. lov nr. 258 af 28. juni 1920 § 62, forordning af 22. november 1837 angående den selveier-bønder hjemlede testationsfrihed § 11, forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv - dog undtaget §§ 26 og 27, 2. punktum - med senere ændringer, lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 51, lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo med senere ændring og lov nr. 127 af 15. april 1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov § 14.

§ 80 a. Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om testamenters gyldighed. Med de øvrige nordiske lande kan regeringen tillige indgå overenskomst om andre spørgsmål vedrørende forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om arv. De i 1. og 2. punktum nævnte overenskomster finder anvendelse her i riget efter bekendtgørelse i overensstemmelse med de gældende regler.

Stk. 2. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om arv.

§ 81. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

(...)

Bilag 2

Uddrag af forsikringsaftaleloven (lovbekendtgørelse nr. 726 af 24. oktober 1986 om forsikringsaftaler med senere ændringer)

(...)

KAPITALFORSIKRING

§ 102. Forsikringstageren kan såvel ved forsikringens tegning som senere indsætte en anden som begunstiget. I så tilfælde bliver forsikringssummen at udbetale umiddelbart til denne.

Stk. 2. Indsættelsen kan forsikringstageren tilbagekalde, for så vidt han ikke overfor den begunstigede har givet afkald derpå. Forsikringstagerens ret til at tilbagekalde begunstigelsen går ikke over på hans arvinger eller dødsbo.

§ 103. Indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse af sådan indsættelse er kun gyldig, såfremt den skriftlig meddeles selskabet eller optages i eller påtegnes policen af selskabet.

§ 104. Når ingen begunstiget er indsat, og forsikringssummen skal udbetales ved forsikringstagerens død, tilfalder den hans dødsbo.

Stk. 2. Har forsikringstageren indsat en begunstiget, som ikke er hans tvangsarving, og efterlader han sig ægtefælle, livsarvinger eller arveberettigede adoptivbørn eller disses livsarvinger, skal forsikringssummen, for så vidt angår de nævnte personers ret til boslod og tvangsarvelod, behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstigede ved testamente. Dette gælder dog ikke, såfremt forsikringstageren har givet afkald på sin ret til at tilbagekalde indsættelsen af den begunstigede.

Stk. 3. Har nogen, forinden forsikringssummen i medfør af § 102 er udbetalt til den begunstigede, overfor selskabet ved forevisning af vielsesattest, skifteudskrift

eller lignende behørigt godtgjort at høre til forsikringstagerens i 2det stykke nævnte efterladte og i denne egenskab gjort indsigelse mod, at sådan udbetaling sker, må selskabet ikke udbetale forsikringssummen, forinden det ved forlig eller retslig afgørelse mellem den begunstigede og de efterladte er bragt på det rene, hvem der har ret til forsikringssummen. Dog har selskabet altid ret til at udbetale til den begunstigede indtil en trediedel af forsikringssummen eller, såfremt han besørger forsikringstagerens begravelse, et passende beløb til bestridelse af udgifterne til denne.

§ 105. Ved fortolkningen af de bestemmelser, hvorved en begunstiget indsættes, kommer, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne, følgende regler til anvendelse, når forsikringssummen skal betales ved forsikringstagerens død.

Stk. 2. Er forsikringstagerens ægtefælle indsat som begunstiget, er det den ægtefælle, med hvem han ved sin død levede i ægteskab, der anses som begunstiget.

Stk. 3. Har forsikringstageren indsat sine børn som begunstigede, anses hans livsarvinger, derunder hans adoptivbørn og disses livsarvinger, som begunstigede, hver for den andel, arveloven tildeler ham.

Stk. 4. Er forsikringstagerens arvinger indsat som begunstigede, tager enhver af dem del i forsikringssummen efter det forhold, hvori han i henhold til testamente eller loven er arveberettiget efter forsikringstageren.

Stk. 5. Har forsikringstageren indsat sine »nærmeste pårørende« som begunstigede anses hans ægtefælle som indsat, eller hvis sådan ikke efterlades, hans børn, eller hvis ej heller sådanne forefindes, hans arvinger, alt overensstemmende med de forudnævnte regler.

§ 106. Er en bestemt person indsat som begunstiget, bortfalder begunstigelsen, hvis forsikringssummen skal udbetales ved eller efter forsikringstagerens død, og den begunstigede ikke overlever denne.

§ 107. Skal efter aftalen forsikringssummen udbetales, når forsikringstageren enten dør eller opnår en bestemt alder, anses indsættelse af en begunstiget som kun gældende for dødsfaldet.

§ 108. Indsættelse af en begunstiget medfører ingen indskrænkning i forsikringstagerens ret til at forlange tilbagekøbsværdien eller til at overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over de rettigheder, forsikringsaftalen hjemler ham.

Stk. 2. Har forsikringstageren overfor den begunstigede givet afkald på at tilbagekalde begunstigelsen, anses han også at have fraskrevet sig retten til uden den begunstigedes samtykke at råde således over forsikringen at den begunstigedes ret derved indskrænkes eller forspildes.

§ 109. Så længe forsikringsbegivenheden ikke er indtrådt, kan den begunstigede selv om hans indsættelse er uigenkaldelig - ikke overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over sit krav.

§ 110. Har forsikringstageren tegnet en forsikring således, at forsikringssummen ikke skal udbetales umiddelbart ved hans død, men først på et senere tidspunkt, eller har han tegnet en forsikring på en andens liv, indtræder den begunstigede, såfremt intet andet fremgår af forholdet, ved forsikringstagerens død i dennes ret efter aftalen.

§ 111. Den, der ved køb eller på anden måde får en livsforsikringspolice overdraget, erhverver derved alle de rettigheder mod selskabet, aftalen hjemler. Ved overdragelsen bortfalder indsættelse af begunstiget for så vidt ikke afkald på tilbagekaldelsesretten er givet.

§ 112. Pantsætter forsikringstageren sit krav, bortfalder ikke derved sket indsættelse af en begunstiget. Er der ikke givet afkald på retten til at tilbagekalde, står den begunstigede tilbage for panthaverens ret.

Stk. 2. Panthaveren kan, når hans fordring er forfalden, gøre kravet på forsikringens tilbagekøbsværdi gældende efter forud med 2 måneders varsel at have opfordret forsikringstageren til at løse pantet mod betaling af nævnte værdi. Er forsikringsbegivenheden indtrådt, kan han søge fyldestgørelse i forsikringssummen.

Stk. 3. Pantet anses ikke at omfatte krav på bonus, der forfalder forinden pant-haveren har søgt fyldestgørelse.

§ 113. Retshandler vedrørende de af en livsforsikringsaftale flydende rettigheder mod selskabet kan, hvis policen ikke har fået påtegning om retshandelen, ikke gøres gældende over for den, der senere i god tro gennem overdragelse har erhvervet sådanne rettigheder, når han har fået policen i sin besiddelse, eller policen har fået påtegning om hans ret.

§ 114. Udbetaling af forsikringssummen eller af genkøbsværdien eller bestemmelse om ændring i det bestående kontraktsforhold kan ikke gøres gældende overfor de i § 113 nævnte godtroende erhververe, medmindre retshandelen er indgået i god tro med den, der havde policen i hænde med formel lovlig adkomst, og policen enten er tilbageleveret selskabet eller har erholdt påtegning om det stedfundne.

§ 115. Er en police udstedt eller senere transporteret til ihænde-haveren, bliver denne ikke derved uden at oplyse sin adkomst legitimeret overfor selskabet til at oppebære forsikringssummen eller til i øvrigt at råde over forsikringen.

Stk. 2. Indsættelse af en begunstiget kan ikke ske ved en bestemmelse om, at forsikringssummen skal udbetales til ihænde-haveren.

§ 116. Hverken forsikringstagerens eller den begunstigedes ret overfor selskabet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditorers side, jfr. dog § 117.

Stk. 2. Er en livsforsikringspolice overdraget, kan erhververens ret gøres til genstand for retsforfølgning fra hans kreditorers side, medmindre erhververen er forsikringstagerens ægtefælle, eller erhvervelsen har fundet sted uden vederlag. Bestemmelserne i § 117 finder i så tilfælde tilsvarende anvendelse med hensyn til de af erhververen betalte præmier eller - for ægtefællens vedkommende - med hensyn til det vederlag, denne måtte have erlagt for overdragelsen.

§ 117. Kommer forsikringstageren under konkurs, og findes det, at han i løbet af de sidste 3 år inden fristdagen til betaling af præmier har anvendt et efter hans formueilstand på det tidspunkt betalingen fandt sted, uforholdsmæssigt stort beløb, kan konkursboet overfor selskabet forlange, at det for meget erlagte indbetales i boet, for så vidt det kan udredes af forsikringens tilbagekøbsværdi eller, såfremt en sådan ikke findes, af kapitalværdien af den fripolice, hvortil forsikringstageren ville have ret på grundlag af de stedfundne betalinger.

Stk. 2. Er forsikringssummen forfalden uden at være udbetalt inden fristdagen, eller forfalder den under konkursbehandlingen, kan konkursboet under de i 1ste stykke omhandlede betingelser forlange en tilsvarende del af forsikringssummen indbetalt i boet.

Stk. 3. Foranstående regler kommer til anvendelse, uanset om der er indsat en begunstiget, og uanset om forsikringstageren har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde begunstigelsen. Har den begunstigede erlagt vederlag for indsættelsen, er han berettiget til af boet at kræve dette tilbage. Såfremt han har oppebåret forsikringssummen, kan boet gøre kravet gældende mod ham.

RENTEFORSIKRING

§ 118. Ved renteforsikring kommer de for kapitalforsikring fastsatte regler til anvendelse. Dog frigøres selskabet ved udbetaling af forfaldne renteydelser til den opgivne rentenyder, så længe det ikke har fået kundskab om, at retten dertil er overdraget nogen anden. Dette gælder, selv om policen ikke har fået påtegning om udbetalingen.

Stk. 2. Er den, i hvis levetid renten skal betales, en anden end forsikringstageren, anses han at være indsat som begunstiget. IV. Ulykkesforsikring og sygeforsikring

(...)

§ 122. Reglerne i §§ 102-106 finder tilsvarende anvendelse ved ulykkesforsikring og sygeforsikring.

Bilag 3

Lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter

Kapitel 1

Lovens anvendelsesområde

§ 1. Loven gælder for opsparing i pensionsøjemed og rateopsparing i pensionsøjemed i pengeinstitutter, når opsparingsordningen opfylder betingelserne for skattemæssig begunstivelse i afsnit I, kapitel 1, i lov om beskatningen af pensionsordninger m.v. (pensionsbeskatningsloven).

Stk. 2. Ved et pengeinstitut forstås i denne lov et institut, hvori der kan oprettes pensionsordninger som nævnt i stk. 1, jf. pensionsbeskatningslovens § 11 A og § 12.

Kapitel 2

Indsættelse af begunstigede

§ 2. Kontohaveren kan såvel ved opsparingsordningens oprettelse som senere indsætte en begunstiget. I så tilfælde udbetales de opsparede midler umiddelbart til denne i tilfælde af kontohaverens død.

Stk. 2. Kontohaveren kan tilbagekalde indsættelsen, hvis der ikke over for den begunstigede er givet afkald herpå. Kontohaverens ret til at tilbagekalde begunstigelsen går ikke over på den pågældendes arvinger eller dødsbo.

§ 3. Indsættelse af en begunstiget og tilbagekaldelse af sådan indsættelse er kun gyldig, såfremt den skriftligt meddeles pengeinstituttet eller optages i eller påtegnes pensionsopsparingsaftalen af pengeinstituttet.

§ 4. Når ingen begunstiget er indsat og de opsparede midler skal udbetales ved kontohaverens død, tilfalder midlerne dødsboet.

Stk. 2. Har kontohaveren indsat en begunstiget, som ikke er tvangsarving, og efterlades ægtefælle, livsarvinger eller arveberettigede adoptivbørn eller disses livsarvinger, skal de opsparede midler, for så vidt angår de nævnte personers ret til boslod og tvangsarvelod, behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstigede ved testamente. Dette gælder dog ikke, såfremt kontohaveren har givet afkald på sin ret til at tilbagekalde indsættelsen af den begunstigede.

Stk. 3. Har nogen, forinden de opsparede midler i medfør af § 2 er udbetalt til den begunstigede, over for pengeinstituttet ved forevisning af vielsesattest, skifteudskrift eller lignende behørigt godtgjort at høre til de i stk. 2 nævnte efterladte og i denne egenskab gjort indsigelse mod, at sådan udbetaling sker, må pengeinstituttet ikke udbetale de opsparede midler, forinden det ved forlig eller retslig afgørelse mellem den begunstigede og de efterladte er afgjort, hvem der har ret til de opsparede midler. Dog har pengeinstituttet altid ret til at udbetale til den begunstigede indtil en tredjedel af de opsparede midler eller, såfremt den pågældende sørger for kontohaverens begravelse, et passende beløb til dækning af udgifterne herved.

§ 5. Ved fortolkning af de bestemmelser, hvorved en begunstiget indsættes, gælder, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne, reglerne i stk. 2-5, når de opsparede midler skal udbetales ved kontohaverens død.

Stk. 2. Er kontohaverens ægtefælle indsat som begunstiget, er det den ægtefælle, med hvem kontohaveren ved sin død levede i ægteskab, der anses som begunstiget.

Stk. 3. Har kontohaveren indsat sine børn som begunstigede, anses den pågældendes livsarvinger, derunder adoptivbørn og disses livsarvinger, som begunstigede hver for den andel, arveloven tildeler vedkommende.

Stk. 4. Er kontohaverens arvinger indsat som begunstigede, tager enhver af dem del i de opsparede midler efter det forhold, hvori den pågældende i henhold til testamente eller loven er arveberettiget efter kontohaveren.

Stk. 5. Har kontohaveren indsat sine »nærmeste pårørende« som begunstigede, anses den pågældendes ægtefælle som indsat eller, hvis sådan ikke efterlades, den

pågældendes børn eller, hvis ej heller sådanne efterlades, den pågældendes arvinger, jf. reglerne i stk. 2-4.

§ 6. Er en bestemt person indsat som begunstiget, bortfalder begunstigelsen, hvis de opsparede midler skal udbetales ved eller efter kontohavers død og den begunstigede ikke overlever denne.

§ 7. Skal efter aftalen de opsparede midler udbetales, enten når kontohaveren dør, eller mens den pågældende lever, anses indsættelse af en begunstiget som kun gældende for dødsfaldet.

§ 8. Indsættelse af en begunstiget medfører ingen indskrænkninger i kontohaverens ret til at forlange værdien af opsparingsordningen udbetalt.

Stk. 2. Har kontohaveren over for den begunstigede givet afkald på at tilbagekalde begunstigelsen, anses den pågældende også for at have fraskrevet sig retten til uden den begunstigedes samtykke at råde således over opsparingsordningen, at den begunstigedes ret derved indskrænkes eller forspildes.

§ 9. Så længe pensionsbegivenheden ikke er indtrådt, kan den begunstigede, selv om begunstigelsen er gjort uigenkaldelig, ikke overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over sit krav.

§ 10. Fremgår det af en rateopsparingsordning, at de opsparede midler ikke skal udbetales umiddelbart ved den pågældendes død, men først på et senere tidspunkt, indtræder den begunstigede, såfremt intet andet fremgår af forholdet, ved kontohaverens død i dennes ret efter aftalen.

Kapitel 3

Kreditorforfølgning

§ 11. Hverken kontohaverens eller den begunstigedes ret over for pengeinstituttet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditorers side, jf. dog § 12.

§ 12. Kommer kontohaveren under konkurs, og findes det, at den pågældende i løbet af de sidste 3 år inden fristdagen til betaling af indskud på en opsparingsordning omfattet af denne lov har anvendt et efter den pågældendes formue tilstand på det tidspunkt, betalingen fandt sted, uforholdsmæssigt stort beløb, kan konkursboet over for pengeinstituttet forlange, at det for meget erlagte indbetales i boet, for så vidt det kan udredes af opsparingsordningens værdi.

Stk. 2. Er de opsparede midler forfaldne uden at være udbetalt inden fristdagen, eller forfalder de under konkursbehandlingen, kan konkursboet under de i stk. 1 nævnte betingelser forlange en tilsvarende del af de opsparede midler indbetalt til boet.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 gælder, uanset om der er indsat en begunstiget, og uanset om kontohaveren har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde begunstigelsen. Har den begunstigede betalt vederlag for indsættelsen, er den pågældende berettiget til af boet at kræve dette tilbage. Såfremt den begunstigede har fået udbetalt de opsparede midler, kan boet gøre kravet gældende mod denne.

Kapitel 4

Ikrafttræden m.v.

§ 13. Loven træder i kraft den 1. juli 1996.

Stk. 2. § 12 finder kun anvendelse på pensionsaftaler, som er indgået efter lovens ikrafttræden.

Stk. 3. § 15 finder kun anvendelse på pensionsaftaler, som er indgået før lovens ikrafttræden, når udbetalingstidspunktet er fastsat til den 1. juli 1996 eller senere.

§ 14. I lov om beskatningen af pensionsordninger m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 683 af 9. august 1995, som ændret senest ved lov nr. 1106 af 20. december 1995, foretages følgende ændringer:

1. § 11 A, stk. 1, nr. 6, affattes således:

”6. Der kan ikke træffes bestemmelse om udbetaling efter kontohaverens død til andre end kontohaverens »nærmeste pårørende«, jf. § 5, stk. 5, i lov om visse

civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, eller kontohaverens ægtefælle, herunder fraskilt ægtefælle, eller livsarvinger, herunder stedbørn og disses livsarvinger.”

2. § 12, stk. 1, nr. 4, affattes således:

”4. Der kan ikke træffes bestemmelse om udbetaling efter kontohaverens død til andre end kontohaverens »nærmeste pårørende«, jf. § 5, stk. 5, i lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, eller kontohaverens ægtefælle, herunder fraskilt ægtefælle, eller livsarvinger, herunder stedbørn og disses livsarvinger.”

§ 15. I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 905 af 10. november 1992, som ændret senest ved § 8 i lov nr. 1091 af 20. december 1995, foretages følgende ændring:

1. § 512, stk. 3, 2. pkt., affattes således:

”Reglerne om fritagelse for retsforfølgning i lov om tilsyn med pensionskasser samt i lov om forsikringsaftaler og lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter berøres ikke heraf.”

§ 16. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan med undtagelse af §§ 14 og 15 ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bilag 4

25 pct.'s begrænsningen og beløbsbegrænsningernes selvstændige betydning for livsarvingernes tvangsarveret

Det er markeret med udhævet skrift, hvornår de to begrænsninger hver for sig vil være afgørende ved forskellige bostørrelser. Tallene i de tre kolonner angiver den pct. af boets værdi, som arveladeren kan råde over ved testamente

1 Barn - Mest muligt tillægges andre

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
<i>kr 500.000,00</i>	75,00	0,00	0,00
<i>kr 1.000.000,00</i>	75,00	50,00	0,00
<i>kr 1.500.000,00</i>	75,00	66,67	33,33
<u><i>kr 2.000.000,00</i></u>	75,00	75,00	50,00
<i>kr 2.500.000,00</i>	75,00	80,00	60,00
<i>kr 3.000.000,00</i>	75,00	83,33	66,67
<i>kr 3.500.000,00</i>	75,00	85,71	71,43
<u><i>kr 4.000.000,00</i></u>	75,00	87,50	75,00
<i>kr 4.500.000,00</i>	75,00	88,89	77,78
<i>kr 5.000.000,00</i>	75,00	90,00	80,00
<i>kr 5.500.000,00</i>	75,00	90,91	81,82
<i>kr 6.000.000,00</i>	75,00	91,67	83,33
<i>kr 6.500.000,00</i>	75,00	92,31	84,62
<i>kr 7.000.000,00</i>	75,00	92,86	85,71
<i>kr 7.500.000,00</i>	75,00	93,33	86,67
<i>kr 8.000.000,00</i>	75,00	93,75	87,50
<i>kr 8.500.000,00</i>	75,00	94,12	88,24
<i>kr 9.000.000,00</i>	75,00	94,44	88,89
<i>kr 9.500.000,00</i>	75,00	94,74	89,47
<i>kr 10.000.000,00</i>	75,00	95,00	90,00
<i>kr 10.500.000,00</i>	75,00	95,24	90,48
<i>kr 11.000.000,00</i>	75,00	95,45	90,91
<i>kr 11.500.000,00</i>	75,00	95,65	91,30
<i>kr 12.000.000,00</i>	75,00	95,83	91,67
<i>kr 12.500.000,00</i>	75,00	96,00	92,00
<i>kr 13.000.000,00</i>	75,00	96,15	92,31
<i>kr 13.500.000,00</i>	75,00	96,30	92,59
<i>kr 14.000.000,00</i>	75,00	96,43	92,86
<i>kr 14.500.000,00</i>	75,00	96,55	93,10
<i>kr 15.000.000,00</i>	75,00	96,67	93,33
<i>kr 15.500.000,00</i>	75,00	96,77	93,55
<i>kr 16.000.000,00</i>	75,00	96,88	93,75
<i>kr 16.500.000,00</i>	75,00	96,97	93,94
<i>kr 17.000.000,00</i>	75,00	97,06	94,12
<i>kr 17.500.000,00</i>	75,00	97,14	94,29
<i>kr 18.000.000,00</i>	75,00	97,22	94,44

<i>kr 18.500.000,00</i>	75,00	97,30	94,59
<i>kr 19.000.000,00</i>	75,00	97,37	94,74
<i>kr 19.500.000,00</i>	75,00	97,44	94,87
<i>kr 20.000.000,00</i>	75,00	97,50	95,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	75,00	97,56	95,12
<i>kr 21.000.000,00</i>	75,00	97,62	95,24
<i>kr 21.500.000,00</i>	75,00	97,67	95,35
<i>kr 22.000.000,00</i>	75,00	97,73	95,45
<i>kr 22.500.000,00</i>	75,00	97,78	95,56
<i>kr 23.000.000,00</i>	75,00	97,83	95,65
<i>kr 23.500.000,00</i>	75,00	97,87	95,74
<i>kr 24.000.000,00</i>	75,00	97,92	95,83
<i>kr 24.500.000,00</i>	75,00	97,96	95,92
<i>kr 25.000.000,00</i>	75,00	98,00	96,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	75,00	98,08	96,15
<i>kr 27.000.000,00</i>	75,00	98,15	96,30
<i>kr 28.000.000,00</i>	75,00	98,21	96,43
<i>kr 29.000.000,00</i>	75,00	98,28	96,55
<i>kr 30.000.000,00</i>	75,00	98,33	96,67
<i>kr 31.000.000,00</i>	75,00	98,39	96,77
<i>kr 32.000.000,00</i>	75,00	98,44	96,88
<i>kr 33.000.000,00</i>	75,00	98,48	96,97
<i>kr 34.000.000,00</i>	75,00	98,53	97,06
<i>kr 35.000.000,00</i>	75,00	98,57	97,14
<i>kr 36.000.000,00</i>	75,00	98,61	97,22
<i>kr 37.000.000,00</i>	75,00	98,65	97,30
<i>kr 38.000.000,00</i>	75,00	98,68	97,37
<i>kr 39.000.000,00</i>	75,00	98,72	97,44
<i>kr 40.000.000,00</i>	75,00	98,75	97,50
<i>kr 41.000.000,00</i>	75,00	98,78	97,56
<i>kr 42.000.000,00</i>	75,00	98,81	97,62
<i>kr 43.000.000,00</i>	75,00	98,84	97,67
<i>kr 44.000.000,00</i>	75,00	98,86	97,73
<i>kr 45.000.000,00</i>	75,00	98,89	97,78
<i>kr 46.000.000,00</i>	75,00	98,91	97,83
<i>kr 47.000.000,00</i>	75,00	98,94	97,87
<i>kr 48.000.000,00</i>	75,00	98,96	97,92
<i>kr 49.000.000,00</i>	75,00	98,98	97,96
<i>kr 50.000.000,00</i>	75,00	99,00	98,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	75,00	99,09	98,18
<i>kr 60.000.000,00</i>	75,00	99,17	98,33
<i>kr 65.000.000,00</i>	75,00	99,23	98,46
<i>kr 70.000.000,00</i>	75,00	99,29	98,57
<i>kr 75.000.000,00</i>	75,00	99,33	98,67
<i>kr 80.000.000,00</i>	75,00	99,38	98,75
<i>kr 85.000.000,00</i>	75,00	99,41	98,82
<i>kr 90.000.000,00</i>	75,00	99,44	98,89
<i>kr 95.000.000,00</i>	75,00	99,47	98,95
<i>kr 100.000.000,00</i>	75,00	99,50	99,00

**2 Børn - Mest muligt tillægges
andre**

	25	kr	kr
	pct.	500.000,00	1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	75,00	33,33	0,00
kr 2.000.000,00	75,00	50,00	0,00
kr 2.500.000,00	75,00	60,00	20,00
kr 3.000.000,00	75,00	66,67	33,33
kr 3.500.000,00	75,00	71,43	42,86
<u>kr 4.000.000,00</u>	75,00	75,00	50,00
kr 4.500.000,00	75,00	77,78	55,56
kr 5.000.000,00	75,00	80,00	60,00
kr 5.500.000,00	75,00	81,82	63,64
kr 6.000.000,00	75,00	83,33	66,67
kr 6.500.000,00	75,00	84,62	69,23
kr 7.000.000,00	75,00	85,71	71,43
kr 7.500.000,00	75,00	86,67	73,33
<u>kr 8.000.000,00</u>	75,00	87,50	75,00
kr 8.500.000,00	75,00	88,24	76,47
kr 9.000.000,00	75,00	88,89	77,78
kr 9.500.000,00	75,00	89,47	78,95
kr 10.000.000,00	75,00	90,00	80,00
kr 10.500.000,00	75,00	90,48	80,95
kr 11.000.000,00	75,00	90,91	81,82
kr 11.500.000,00	75,00	91,30	82,61
kr 12.000.000,00	75,00	91,67	83,33
kr 12.500.000,00	75,00	92,00	84,00
kr 13.000.000,00	75,00	92,31	84,62
kr 13.500.000,00	75,00	92,59	85,19
kr 14.000.000,00	75,00	92,86	85,71
kr 14.500.000,00	75,00	93,10	86,21
kr 15.000.000,00	75,00	93,33	86,67
kr 15.500.000,00	75,00	93,55	87,10
kr 16.000.000,00	75,00	93,75	87,50
kr 16.500.000,00	75,00	93,94	87,88
kr 17.000.000,00	75,00	94,12	88,24
kr 17.500.000,00	75,00	94,29	88,57
kr 18.000.000,00	75,00	94,44	88,89
kr 18.500.000,00	75,00	94,59	89,19
kr 19.000.000,00	75,00	94,74	89,47
kr 19.500.000,00	75,00	94,87	89,74

<i>kr 20.000.000,00</i>	75,00	95,00	90,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	75,00	95,12	90,24
<i>kr 21.000.000,00</i>	75,00	95,24	90,48
<i>kr 21.500.000,00</i>	75,00	95,35	90,70
<i>kr 22.000.000,00</i>	75,00	95,45	90,91
<i>kr 22.500.000,00</i>	75,00	95,56	91,11
<i>kr 23.000.000,00</i>	75,00	95,65	91,30
<i>kr 23.500.000,00</i>	75,00	95,74	91,49
<i>kr 24.000.000,00</i>	75,00	95,83	91,67
<i>kr 24.500.000,00</i>	75,00	95,92	91,84
<i>kr 25.000.000,00</i>	75,00	96,00	92,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	75,00	96,15	92,31
<i>kr 27.000.000,00</i>	75,00	96,30	92,59
<i>kr 28.000.000,00</i>	75,00	96,43	92,86
<i>kr 29.000.000,00</i>	75,00	96,55	93,10
<i>kr 30.000.000,00</i>	75,00	96,67	93,33
<i>kr 31.000.000,00</i>	75,00	96,77	93,55
<i>kr 32.000.000,00</i>	75,00	96,88	93,75
<i>kr 33.000.000,00</i>	75,00	96,97	93,94
<i>kr 34.000.000,00</i>	75,00	97,06	94,12
<i>kr 35.000.000,00</i>	75,00	97,14	94,29
<i>kr 36.000.000,00</i>	75,00	97,22	94,44
<i>kr 37.000.000,00</i>	75,00	97,30	94,59
<i>kr 38.000.000,00</i>	75,00	97,37	94,74
<i>kr 39.000.000,00</i>	75,00	97,44	94,87
<i>kr 40.000.000,00</i>	75,00	97,50	95,00
<i>kr 41.000.000,00</i>	75,00	97,56	95,12
<i>kr 42.000.000,00</i>	75,00	97,62	95,24
<i>kr 43.000.000,00</i>	75,00	97,67	95,35
<i>kr 44.000.000,00</i>	75,00	97,73	95,45
<i>kr 45.000.000,00</i>	75,00	97,78	95,56
<i>kr 46.000.000,00</i>	75,00	97,83	95,65
<i>kr 47.000.000,00</i>	75,00	97,87	95,74
<i>kr 48.000.000,00</i>	75,00	97,92	95,83
<i>kr 49.000.000,00</i>	75,00	97,96	95,92
<i>kr 50.000.000,00</i>	75,00	98,00	96,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	75,00	98,18	96,36
<i>kr 60.000.000,00</i>	75,00	98,33	96,67
<i>kr 65.000.000,00</i>	75,00	98,46	96,92
<i>kr 70.000.000,00</i>	75,00	98,57	97,14
<i>kr 75.000.000,00</i>	75,00	98,67	97,33
<i>kr 80.000.000,00</i>	75,00	98,75	97,50
<i>kr 85.000.000,00</i>	75,00	98,82	97,65
<i>kr 90.000.000,00</i>	75,00	98,89	97,78
<i>kr 95.000.000,00</i>	75,00	98,95	97,89
<i>kr 100.000.000,00</i>	75,00	99,00	98,00

3 Børn - Mest muligt tillægges andre

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	75,00	25,00	0,00
kr 2.500.000,00	75,00	40,00	0,00
kr 3.000.000,00	75,00	50,00	0,00
kr 3.500.000,00	75,00	57,14	14,29
kr 4.000.000,00	75,00	62,50	25,00
kr 4.500.000,00	75,00	66,67	33,33
kr 5.000.000,00	75,00	70,00	40,00
kr 5.500.000,00	75,00	72,73	45,45
<u>kr 6.000.000,00</u>	75,00	75,00	50,00
kr 6.500.000,00	75,00	76,92	53,85
kr 7.000.000,00	75,00	78,57	57,14
kr 7.500.000,00	75,00	80,00	60,00
kr 8.000.000,00	75,00	81,25	62,50
kr 8.500.000,00	75,00	82,35	64,71
kr 9.000.000,00	75,00	83,33	66,67
kr 9.500.000,00	75,00	84,21	68,42
kr 10.000.000,00	75,00	85,00	70,00
kr 10.500.000,00	75,00	85,71	71,43
kr 11.000.000,00	75,00	86,36	72,73
kr 11.500.000,00	75,00	86,96	73,91
<u>kr 12.000.000,00</u>	75,00	87,50	75,00
kr 12.500.000,00	75,00	88,00	76,00
kr 13.000.000,00	75,00	88,46	76,92
kr 13.500.000,00	75,00	88,89	77,78
kr 14.000.000,00	75,00	89,29	78,57
kr 14.500.000,00	75,00	89,66	79,31
kr 15.000.000,00	75,00	90,00	80,00
kr 15.500.000,00	75,00	90,32	80,65
kr 16.000.000,00	75,00	90,63	81,25
kr 16.500.000,00	75,00	90,91	81,82
kr 17.000.000,00	75,00	91,18	82,35
kr 17.500.000,00	75,00	91,43	82,86
kr 18.000.000,00	75,00	91,67	83,33
kr 18.500.000,00	75,00	91,89	83,78
kr 19.000.000,00	75,00	92,11	84,21
kr 19.500.000,00	75,00	92,31	84,62
kr 20.000.000,00	75,00	92,50	85,00
kr 20.500.000,00	75,00	92,68	85,37

<i>kr 21.000.000,00</i>	75,00	92,86	85,71
<i>kr 21.500.000,00</i>	75,00	93,02	86,05
<i>kr 22.000.000,00</i>	75,00	93,18	86,36
<i>kr 22.500.000,00</i>	75,00	93,33	86,67
<i>kr 23.000.000,00</i>	75,00	93,48	86,96
<i>kr 23.500.000,00</i>	75,00	93,62	87,23
<i>kr 24.000.000,00</i>	75,00	93,75	87,50
<i>kr 24.500.000,00</i>	75,00	93,88	87,76
<i>kr 25.000.000,00</i>	75,00	94,00	88,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	75,00	94,23	88,46
<i>kr 27.000.000,00</i>	75,00	94,44	88,89
<i>kr 28.000.000,00</i>	75,00	94,64	89,29
<i>kr 29.000.000,00</i>	75,00	94,83	89,66
<i>kr 30.000.000,00</i>	75,00	95,00	90,00
<i>kr 31.000.000,00</i>	75,00	95,16	90,32
<i>kr 32.000.000,00</i>	75,00	95,31	90,63
<i>kr 33.000.000,00</i>	75,00	95,45	90,91
<i>kr 34.000.000,00</i>	75,00	95,59	91,18
<i>kr 35.000.000,00</i>	75,00	95,71	91,43
<i>kr 36.000.000,00</i>	75,00	95,83	91,67
<i>kr 37.000.000,00</i>	75,00	95,95	91,89
<i>kr 38.000.000,00</i>	75,00	96,05	92,11
<i>kr 39.000.000,00</i>	75,00	96,15	92,31
<i>kr 40.000.000,00</i>	75,00	96,25	92,50
<i>kr 41.000.000,00</i>	75,00	96,34	92,68
<i>kr 42.000.000,00</i>	75,00	96,43	92,86
<i>kr 43.000.000,00</i>	75,00	96,51	93,02
<i>kr 44.000.000,00</i>	75,00	96,59	93,18
<i>kr 45.000.000,00</i>	75,00	96,67	93,33
<i>kr 46.000.000,00</i>	75,00	96,74	93,48
<i>kr 47.000.000,00</i>	75,00	96,81	93,62
<i>kr 48.000.000,00</i>	75,00	96,88	93,75
<i>kr 49.000.000,00</i>	75,00	96,94	93,88
<i>kr 50.000.000,00</i>	75,00	97,00	94,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	75,00	97,27	94,55
<i>kr 60.000.000,00</i>	75,00	97,50	95,00
<i>kr 65.000.000,00</i>	75,00	97,69	95,38
<i>kr 70.000.000,00</i>	75,00	97,86	95,71
<i>kr 75.000.000,00</i>	75,00	98,00	96,00
<i>kr 80.000.000,00</i>	75,00	98,13	96,25
<i>kr 85.000.000,00</i>	75,00	98,24	96,47
<i>kr 90.000.000,00</i>	75,00	98,33	96,67
<i>kr 95.000.000,00</i>	75,00	98,42	96,84
<i>kr</i>	75,00	98,50	97,00
<i>100.000.000,00</i>			

**4 Børn - Mest muligt tillægges
andre**

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.500.000,00	75,00	20,00	0,00
kr 3.000.000,00	75,00	33,33	0,00
kr 3.500.000,00	75,00	42,86	0,00
kr 4.000.000,00	75,00	50,00	0,00
kr 4.500.000,00	75,00	55,56	11,11
kr 5.000.000,00	75,00	60,00	20,00
kr 5.500.000,00	75,00	63,64	27,27
kr 6.000.000,00	75,00	66,67	33,33
kr 6.500.000,00	75,00	69,23	38,46
kr 7.000.000,00	75,00	71,43	42,86
kr 7.500.000,00	75,00	73,33	46,67
<u>kr 8.000.000,00</u>	75,00	75,00	50,00
kr 8.500.000,00	75,00	76,47	52,94
kr 9.000.000,00	75,00	77,78	55,56
kr 9.500.000,00	75,00	78,95	57,89
kr 10.000.000,00	75,00	80,00	60,00
kr 10.500.000,00	75,00	80,95	61,90
kr 11.000.000,00	75,00	81,82	63,64
kr 11.500.000,00	75,00	82,61	65,22
kr 12.000.000,00	75,00	83,33	66,67
kr 12.500.000,00	75,00	84,00	68,00
kr 13.000.000,00	75,00	84,62	69,23
kr 13.500.000,00	75,00	85,19	70,37
kr 14.000.000,00	75,00	85,71	71,43
kr 14.500.000,00	75,00	86,21	72,41
kr 15.000.000,00	75,00	86,67	73,33
kr 15.500.000,00	75,00	87,10	74,19
<u>kr 16.000.000,00</u>	75,00	87,50	75,00
kr 16.500.000,00	75,00	87,88	75,76
kr 17.000.000,00	75,00	88,24	76,47
kr 17.500.000,00	75,00	88,57	77,14
kr 18.000.000,00	75,00	88,89	77,78
kr 18.500.000,00	75,00	89,19	78,38
kr 19.000.000,00	75,00	89,47	78,95
kr 19.500.000,00	75,00	89,74	79,49

<i>kr 20.000.000,00</i>	75,00	90,00	80,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	75,00	90,24	80,49
<i>kr 21.000.000,00</i>	75,00	90,48	80,95
<i>kr 21.500.000,00</i>	75,00	90,70	81,40
<i>kr 22.000.000,00</i>	75,00	90,91	81,82
<i>kr 22.500.000,00</i>	75,00	91,11	82,22
<i>kr 23.000.000,00</i>	75,00	91,30	82,61
<i>kr 23.500.000,00</i>	75,00	91,49	82,98
<i>kr 24.000.000,00</i>	75,00	91,67	83,33
<i>kr 24.500.000,00</i>	75,00	91,84	83,67
<i>kr 25.000.000,00</i>	75,00	92,00	84,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	75,00	92,31	84,62
<i>kr 27.000.000,00</i>	75,00	92,59	85,19
<i>kr 28.000.000,00</i>	75,00	92,86	85,71
<i>kr 29.000.000,00</i>	75,00	93,10	86,21
<i>kr 30.000.000,00</i>	75,00	93,33	86,67
<i>kr 31.000.000,00</i>	75,00	93,55	87,10
<i>kr 32.000.000,00</i>	75,00	93,75	87,50
<i>kr 33.000.000,00</i>	75,00	93,94	87,88
<i>kr 34.000.000,00</i>	75,00	94,12	88,24
<i>kr 35.000.000,00</i>	75,00	94,29	88,57
<i>kr 36.000.000,00</i>	75,00	94,44	88,89
<i>kr 37.000.000,00</i>	75,00	94,59	89,19
<i>kr 38.000.000,00</i>	75,00	94,74	89,47
<i>kr 39.000.000,00</i>	75,00	94,87	89,74
<i>kr 40.000.000,00</i>	75,00	95,00	90,00
<i>kr 41.000.000,00</i>	75,00	95,12	90,24
<i>kr 42.000.000,00</i>	75,00	95,24	90,48
<i>kr 43.000.000,00</i>	75,00	95,35	90,70
<i>kr 44.000.000,00</i>	75,00	95,45	90,91
<i>kr 45.000.000,00</i>	75,00	95,56	91,11
<i>kr 46.000.000,00</i>	75,00	95,65	91,30
<i>kr 47.000.000,00</i>	75,00	95,74	91,49
<i>kr 48.000.000,00</i>	75,00	95,83	91,67
<i>kr 49.000.000,00</i>	75,00	95,92	91,84
<i>kr 50.000.000,00</i>	75,00	96,00	92,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	75,00	96,36	92,73
<i>kr 60.000.000,00</i>	75,00	96,67	93,33
<i>kr 65.000.000,00</i>	75,00	96,92	93,85
<i>kr 70.000.000,00</i>	75,00	97,14	94,29
<i>kr 75.000.000,00</i>	75,00	97,33	94,67
<i>kr 80.000.000,00</i>	75,00	97,50	95,00
<i>kr 85.000.000,00</i>	75,00	97,65	95,29
<i>kr 90.000.000,00</i>	75,00	97,78	95,56
<i>kr 95.000.000,00</i>	75,00	97,89	95,79
<i>kr 100.000.000,00</i>	75,00	98,00	96,00

5 Børn - Mest muligt tillægges andre

	25	kr	kr
	pct.	500.000,00	1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 3.000.000,00	75,00	16,67	0,00
kr 3.500.000,00	75,00	28,57	0,00
kr 4.000.000,00	75,00	37,50	0,00
kr 4.500.000,00	75,00	44,44	0,00
kr 5.000.000,00	75,00	50,00	0,00
kr 5.500.000,00	75,00	54,55	9,09
kr 6.000.000,00	75,00	58,33	16,67
kr 6.500.000,00	75,00	61,54	23,08
kr 7.000.000,00	75,00	64,29	28,57
kr 7.500.000,00	75,00	66,67	33,33
kr 8.000.000,00	75,00	68,75	37,50
kr 8.500.000,00	75,00	70,59	41,18
kr 9.000.000,00	75,00	72,22	44,44
kr 9.500.000,00	75,00	73,68	47,37
<u>kr 10.000.000,00</u>	75,00	75,00	50,00
kr 10.500.000,00	75,00	76,19	52,38
kr 11.000.000,00	75,00	77,27	54,55
kr 11.500.000,00	75,00	78,26	56,52
kr 12.000.000,00	75,00	79,17	58,33
kr 12.500.000,00	75,00	80,00	60,00
kr 13.000.000,00	75,00	80,77	61,54
kr 13.500.000,00	75,00	81,48	62,96
kr 14.000.000,00	75,00	82,14	64,29
kr 14.500.000,00	75,00	82,76	65,52
kr 15.000.000,00	75,00	83,33	66,67
kr 15.500.000,00	75,00	83,87	67,74
kr 16.000.000,00	75,00	84,38	68,75
kr 16.500.000,00	75,00	84,85	69,70
kr 17.000.000,00	75,00	85,29	70,59
kr 17.500.000,00	75,00	85,71	71,43
kr 18.000.000,00	75,00	86,11	72,22
kr 18.500.000,00	75,00	86,49	72,97
kr 19.000.000,00	75,00	86,84	73,68
kr 19.500.000,00	75,00	87,18	74,36

<u>kr 20.000.000,00</u>	75,00	87,50	75,00
kr 20.500.000,00	75,00	87,80	75,61
kr 21.000.000,00	75,00	88,10	76,19
kr 21.500.000,00	75,00	88,37	76,74
kr 22.000.000,00	75,00	88,64	77,27
kr 22.500.000,00	75,00	88,89	77,78
kr 23.000.000,00	75,00	89,13	78,26
kr 23.500.000,00	75,00	89,36	78,72
kr 24.000.000,00	75,00	89,58	79,17
kr 24.500.000,00	75,00	89,80	79,59
kr 25.000.000,00	75,00	90,00	80,00
kr 26.000.000,00	75,00	90,38	80,77
kr 27.000.000,00	75,00	90,74	81,48
kr 28.000.000,00	75,00	91,07	82,14
kr 29.000.000,00	75,00	91,38	82,76
kr 30.000.000,00	75,00	91,67	83,33
kr 31.000.000,00	75,00	91,94	83,87
kr 32.000.000,00	75,00	92,19	84,38
kr 33.000.000,00	75,00	92,42	84,85
kr 34.000.000,00	75,00	92,65	85,29
kr 35.000.000,00	75,00	92,86	85,71
kr 36.000.000,00	75,00	93,06	86,11
kr 37.000.000,00	75,00	93,24	86,49
kr 38.000.000,00	75,00	93,42	86,84
kr 39.000.000,00	75,00	93,59	87,18
kr 40.000.000,00	75,00	93,75	87,50
kr 41.000.000,00	75,00	93,90	87,80
kr 42.000.000,00	75,00	94,05	88,10
kr 43.000.000,00	75,00	94,19	88,37
kr 44.000.000,00	75,00	94,32	88,64
kr 45.000.000,00	75,00	94,44	88,89
kr 46.000.000,00	75,00	94,57	89,13
kr 47.000.000,00	75,00	94,68	89,36
kr 48.000.000,00	75,00	94,79	89,58
kr 49.000.000,00	75,00	94,90	89,80
kr 50.000.000,00	75,00	95,00	90,00
kr 55.000.000,00	75,00	95,45	90,91
kr 60.000.000,00	75,00	95,83	91,67
kr 65.000.000,00	75,00	96,15	92,31
kr 70.000.000,00	75,00	96,43	92,86
kr 75.000.000,00	75,00	96,67	93,33
kr 80.000.000,00	75,00	96,88	93,75
kr 85.000.000,00	75,00	97,06	94,12
kr 90.000.000,00	75,00	97,22	94,44
kr 95.000.000,00	75,00	97,37	94,74
kr 100.000.000,00	75,00	97,50	95,00

**6 Børn - Mest muligt tillægges
andre**

	25	kr	kr
	pct.	500.000,00	1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 2.500.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 3.000.000,00	75,00	0,00	0,00
kr 3.500.000,00	75,00	14,29	0,00
kr 4.000.000,00	75,00	25,00	0,00
kr 4.500.000,00	75,00	33,33	0,00
kr 5.000.000,00	75,00	40,00	0,00
kr 5.500.000,00	75,00	45,45	0,00
kr 6.000.000,00	75,00	50,00	0,00
kr 6.500.000,00	75,00	53,85	7,69
kr 7.000.000,00	75,00	57,14	14,29
kr 7.500.000,00	75,00	60,00	20,00
kr 8.000.000,00	75,00	62,50	25,00
kr 8.500.000,00	75,00	64,71	29,41
kr 9.000.000,00	75,00	66,67	33,33
kr 9.500.000,00	75,00	68,42	36,84
kr 10.000.000,00	75,00	70,00	40,00
kr 10.500.000,00	75,00	71,43	42,86
kr 11.000.000,00	75,00	72,73	45,45
kr 11.500.000,00	75,00	73,91	47,83
<u>kr 12.000.000,00</u>	75,00	75,00	50,00
kr 12.500.000,00	75,00	76,00	52,00
kr 13.000.000,00	75,00	76,92	53,85
kr 13.500.000,00	75,00	77,78	55,56
kr 14.000.000,00	75,00	78,57	57,14
kr 14.500.000,00	75,00	79,31	58,62
kr 15.000.000,00	75,00	80,00	60,00
kr 15.500.000,00	75,00	80,65	61,29
kr 16.000.000,00	75,00	81,25	62,50
kr 16.500.000,00	75,00	81,82	63,64
kr 17.000.000,00	75,00	82,35	64,71
kr 17.500.000,00	75,00	82,86	65,71
kr 18.000.000,00	75,00	83,33	66,67
kr 18.500.000,00	75,00	83,78	67,57
kr 19.000.000,00	75,00	84,21	68,42
kr 19.500.000,00	75,00	84,62	69,23

<i>kr 20.000.000,00</i>	75,00	85,00	70,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	75,00	85,37	70,73
<i>kr 21.000.000,00</i>	75,00	85,71	71,43
<i>kr 21.500.000,00</i>	75,00	86,05	72,09
<i>kr 22.000.000,00</i>	75,00	86,36	72,73
<i>kr 22.500.000,00</i>	75,00	86,67	73,33
<i>kr 23.000.000,00</i>	75,00	86,96	73,91
<i>kr 23.500.000,00</i>	75,00	87,23	74,47
<u><i>kr 24.000.000,00</i></u>	75,00	87,50	75,00
<i>kr 24.500.000,00</i>	75,00	87,76	75,51
<i>kr 25.000.000,00</i>	75,00	88,00	76,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	75,00	88,46	76,92
<i>kr 27.000.000,00</i>	75,00	88,89	77,78
<i>kr 28.000.000,00</i>	75,00	89,29	78,57
<i>kr 29.000.000,00</i>	75,00	89,66	79,31
<i>kr 30.000.000,00</i>	75,00	90,00	80,00
<i>kr 31.000.000,00</i>	75,00	90,32	80,65
<i>kr 32.000.000,00</i>	75,00	90,63	81,25
<i>kr 33.000.000,00</i>	75,00	90,91	81,82
<i>kr 34.000.000,00</i>	75,00	91,18	82,35
<i>kr 35.000.000,00</i>	75,00	91,43	82,86
<i>kr 36.000.000,00</i>	75,00	91,67	83,33
<i>kr 37.000.000,00</i>	75,00	91,89	83,78
<i>kr 38.000.000,00</i>	75,00	92,11	84,21
<i>kr 39.000.000,00</i>	75,00	92,31	84,62
<i>kr 40.000.000,00</i>	75,00	92,50	85,00
<i>kr 41.000.000,00</i>	75,00	92,68	85,37
<i>kr 42.000.000,00</i>	75,00	92,86	85,71
<i>kr 43.000.000,00</i>	75,00	93,02	86,05
<i>kr 44.000.000,00</i>	75,00	93,18	86,36
<i>kr 45.000.000,00</i>	75,00	93,33	86,67
<i>kr 46.000.000,00</i>	75,00	93,48	86,96
<i>kr 47.000.000,00</i>	75,00	93,62	87,23
<i>kr 48.000.000,00</i>	75,00	93,75	87,50
<i>kr 49.000.000,00</i>	75,00	93,88	87,76
<i>kr 50.000.000,00</i>	75,00	94,00	88,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	75,00	94,55	89,09
<i>kr 60.000.000,00</i>	75,00	95,00	90,00
<i>kr 65.000.000,00</i>	75,00	95,38	90,77
<i>kr 70.000.000,00</i>	75,00	95,71	91,43
<i>kr 75.000.000,00</i>	75,00	96,00	92,00
<i>kr 80.000.000,00</i>	75,00	96,25	92,50
<i>kr 85.000.000,00</i>	75,00	96,47	92,94
<i>kr 90.000.000,00</i>	75,00	96,67	93,33
<i>kr 95.000.000,00</i>	75,00	96,84	93,68
<i>kr 100.000.000,00</i>	75,00	97,00	94,00

2 Børn - Mest muligt tillægges 1 barn

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	87,50	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	87,50	50,00	0,00
kr 1.500.000,00	87,50	66,67	33,33
kr 2.000.000,00	87,50	75,00	50,00
kr 2.500.000,00	87,50	80,00	60,00
kr 3.000.000,00	87,50	83,33	66,67
kr 3.500.000,00	87,50	85,71	71,43
<u>kr 4.000.000,00</u>	87,50	87,50	75,00
kr 4.500.000,00	87,50	88,89	77,78
kr 5.000.000,00	87,50	90,00	80,00
kr 5.500.000,00	87,50	90,91	81,82
kr 6.000.000,00	87,50	91,67	83,33
kr 6.500.000,00	87,50	92,31	84,62
kr 7.000.000,00	87,50	92,86	85,71
kr 7.500.000,00	87,50	93,33	86,67
<u>kr 8.000.000,00</u>	87,50	93,75	87,50
kr 8.500.000,00	87,50	94,12	88,24
kr 9.000.000,00	87,50	94,44	88,89
kr 9.500.000,00	87,50	94,74	89,47
kr 10.000.000,00	87,50	95,00	90,00
kr 10.500.000,00	87,50	95,24	90,48
kr 11.000.000,00	87,50	95,45	90,91
kr 11.500.000,00	87,50	95,65	91,30
kr 12.000.000,00	87,50	95,83	91,67
kr 12.500.000,00	87,50	96,00	92,00
kr 13.000.000,00	87,50	96,15	92,31
kr 13.500.000,00	87,50	96,30	92,59
kr 14.000.000,00	87,50	96,43	92,86
kr 14.500.000,00	87,50	96,55	93,10
kr 15.000.000,00	87,50	96,67	93,33
kr 15.500.000,00	87,50	96,77	93,55
kr 16.000.000,00	87,50	96,88	93,75
kr 16.500.000,00	87,50	96,97	93,94
kr 17.000.000,00	87,50	97,06	94,12
kr 17.500.000,00	87,50	97,14	94,29
kr 18.000.000,00	87,50	97,22	94,44
kr 18.500.000,00	87,50	97,30	94,59
kr 19.000.000,00	87,50	97,37	94,74
kr 19.500.000,00	87,50	97,44	94,87
kr 20.000.000,00	87,50	97,50	95,00

<i>kr 20.500.000,00</i>	87,50	97,56	95,12
<i>kr 21.000.000,00</i>	87,50	97,62	95,24
<i>kr 21.500.000,00</i>	87,50	97,67	95,35
<i>kr 22.000.000,00</i>	87,50	97,73	95,45
<i>kr 22.500.000,00</i>	87,50	97,78	95,56
<i>kr 23.000.000,00</i>	87,50	97,83	95,65
<i>kr 23.500.000,00</i>	87,50	97,87	95,74
<i>kr 24.000.000,00</i>	87,50	97,92	95,83
<i>kr 24.500.000,00</i>	87,50	97,96	95,92
<i>kr 25.000.000,00</i>	87,50	98,00	96,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	87,50	98,08	96,15
<i>kr 27.000.000,00</i>	87,50	98,15	96,30
<i>kr 28.000.000,00</i>	87,50	98,21	96,43
<i>kr 29.000.000,00</i>	87,50	98,28	96,55
<i>kr 30.000.000,00</i>	87,50	98,33	96,67
<i>kr 31.000.000,00</i>	87,50	98,39	96,77
<i>kr 32.000.000,00</i>	87,50	98,44	96,88
<i>kr 33.000.000,00</i>	87,50	98,48	96,97
<i>kr 34.000.000,00</i>	87,50	98,53	97,06
<i>kr 35.000.000,00</i>	87,50	98,57	97,14
<i>kr 36.000.000,00</i>	87,50	98,61	97,22
<i>kr 37.000.000,00</i>	87,50	98,65	97,30
<i>kr 38.000.000,00</i>	87,50	98,68	97,37
<i>kr 39.000.000,00</i>	87,50	98,72	97,44
<i>kr 40.000.000,00</i>	87,50	98,75	97,50
<i>kr 41.000.000,00</i>	87,50	98,78	97,56
<i>kr 42.000.000,00</i>	87,50	98,81	97,62
<i>kr 43.000.000,00</i>	87,50	98,84	97,67
<i>kr 44.000.000,00</i>	87,50	98,86	97,73
<i>kr 45.000.000,00</i>	87,50	98,89	97,78
<i>kr 46.000.000,00</i>	87,50	98,91	97,83
<i>kr 47.000.000,00</i>	87,50	98,94	97,87
<i>kr 48.000.000,00</i>	87,50	98,96	97,92
<i>kr 49.000.000,00</i>	87,50	98,98	97,96
<i>kr 50.000.000,00</i>	87,50	99,00	98,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	87,50	99,09	98,18
<i>kr 60.000.000,00</i>	87,50	99,17	98,33
<i>kr 65.000.000,00</i>	87,50	99,23	98,46
<i>kr 70.000.000,00</i>	87,50	99,29	98,57
<i>kr 75.000.000,00</i>	87,50	99,33	98,67
<i>kr 80.000.000,00</i>	87,50	99,38	98,75
<i>kr 85.000.000,00</i>	87,50	99,41	98,82
<i>kr 90.000.000,00</i>	87,50	99,44	98,89
<i>kr 95.000.000,00</i>	87,50	99,47	98,95
<i>kr 100.000.000,00</i>	87,50	99,50	99,00

3 Børn - Mest muligt tillægges 1 barn

	25	kr	kr
	pct.	500.000,00	1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	83,33	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	83,33	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	83,33	33,33	0,00
kr 2.000.000,00	83,33	50,00	0,00
kr 2.500.000,00	83,33	60,00	20,00
kr 3.000.000,00	83,33	66,67	33,33
kr 3.500.000,00	83,33	71,43	42,86
kr 4.000.000,00	83,33	75,00	50,00
kr 4.500.000,00	83,33	77,78	55,56
kr 5.000.000,00	83,33	80,00	60,00
kr 5.500.000,00	83,33	81,82	63,64
<u>kr 6.000.000,00</u>	83,33	83,33	66,67
kr 6.500.000,00	83,33	84,62	69,23
kr 7.000.000,00	83,33	85,71	71,43
kr 7.500.000,00	83,33	86,67	73,33
kr 8.000.000,00	83,33	87,50	75,00
kr 8.500.000,00	83,33	88,24	76,47
kr 9.000.000,00	83,33	88,89	77,78
kr 9.500.000,00	83,33	89,47	78,95
kr 10.000.000,00	83,33	90,00	80,00
kr 10.500.000,00	83,33	90,48	80,95
kr 11.000.000,00	83,33	90,91	81,82
kr 11.500.000,00	83,33	91,30	82,61
<u>kr 12.000.000,00</u>	83,33	91,67	83,33
kr 12.500.000,00	83,33	92,00	84,00
kr 13.000.000,00	83,33	92,31	84,62
kr 13.500.000,00	83,33	92,59	85,19
kr 14.000.000,00	83,33	92,86	85,71
kr 14.500.000,00	83,33	93,10	86,21
kr 15.000.000,00	83,33	93,33	86,67
kr 15.500.000,00	83,33	93,55	87,10
kr 16.000.000,00	83,33	93,75	87,50
kr 16.500.000,00	83,33	93,94	87,88
kr 17.000.000,00	83,33	94,12	88,24
kr 17.500.000,00	83,33	94,29	88,57
kr 18.000.000,00	83,33	94,44	88,89
kr 18.500.000,00	83,33	94,59	89,19
kr 19.000.000,00	83,33	94,74	89,47
kr 19.500.000,00	83,33	94,87	89,74

<i>kr 20.000.000,00</i>	83,33	95,00	90,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	83,33	95,12	90,24
<i>kr 21.000.000,00</i>	83,33	95,24	90,48
<i>kr 21.500.000,00</i>	83,33	95,35	90,70
<i>kr 22.000.000,00</i>	83,33	95,45	90,91
<i>kr 22.500.000,00</i>	83,33	95,56	91,11
<i>kr 23.000.000,00</i>	83,33	95,65	91,30
<i>kr 23.500.000,00</i>	83,33	95,74	91,49
<i>kr 24.000.000,00</i>	83,33	95,83	91,67
<i>kr 24.500.000,00</i>	83,33	95,92	91,84
<i>kr 25.000.000,00</i>	83,33	96,00	92,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	83,33	96,15	92,31
<i>kr 27.000.000,00</i>	83,33	96,30	92,59
<i>kr 28.000.000,00</i>	83,33	96,43	92,86
<i>kr 29.000.000,00</i>	83,33	96,55	93,10
<i>kr 30.000.000,00</i>	83,33	96,67	93,33
<i>kr 31.000.000,00</i>	83,33	96,77	93,55
<i>kr 32.000.000,00</i>	83,33	96,88	93,75
<i>kr 33.000.000,00</i>	83,33	96,97	93,94
<i>kr 34.000.000,00</i>	83,33	97,06	94,12
<i>kr 35.000.000,00</i>	83,33	97,14	94,29
<i>kr 36.000.000,00</i>	83,33	97,22	94,44
<i>kr 37.000.000,00</i>	83,33	97,30	94,59
<i>kr 38.000.000,00</i>	83,33	97,37	94,74
<i>kr 39.000.000,00</i>	83,33	97,44	94,87
<i>kr 40.000.000,00</i>	83,33	97,50	95,00
<i>kr 41.000.000,00</i>	83,33	97,56	95,12
<i>kr 42.000.000,00</i>	83,33	97,62	95,24
<i>kr 43.000.000,00</i>	83,33	97,67	95,35
<i>kr 44.000.000,00</i>	83,33	97,73	95,45
<i>kr 45.000.000,00</i>	83,33	97,78	95,56
<i>kr 46.000.000,00</i>	83,33	97,83	95,65
<i>kr 47.000.000,00</i>	83,33	97,87	95,74
<i>kr 48.000.000,00</i>	83,33	97,92	95,83
<i>kr 49.000.000,00</i>	83,33	97,96	95,92
<i>kr 50.000.000,00</i>	83,33	98,00	96,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	83,33	98,18	96,36
<i>kr 60.000.000,00</i>	83,33	98,33	96,67
<i>kr 65.000.000,00</i>	83,33	98,46	96,92
<i>kr 70.000.000,00</i>	83,33	98,57	97,14
<i>kr 75.000.000,00</i>	83,33	98,67	97,33
<i>kr 80.000.000,00</i>	83,33	98,75	97,50
<i>kr 85.000.000,00</i>	83,33	98,82	97,65
<i>kr 90.000.000,00</i>	83,33	98,89	97,78
<i>kr 95.000.000,00</i>	83,33	98,95	97,89
<i>kr 100.000.000,00</i>	83,33	99,00	98,00

4 Børn - Mest muligt tillægges 1 barn

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	81,25	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	81,25	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	81,25	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	81,25	25,00	0,00
kr 2.500.000,00	81,25	40,00	0,00
kr 3.000.000,00	81,25	50,00	0,00
kr 3.500.000,00	81,25	57,14	14,29
kr 4.000.000,00	81,25	62,50	25,00
kr 4.500.000,00	81,25	66,67	33,33
kr 5.000.000,00	81,25	70,00	40,00
kr 5.500.000,00	81,25	72,73	45,45
kr 6.000.000,00	81,25	75,00	50,00
kr 6.500.000,00	81,25	76,92	53,85
kr 7.000.000,00	81,25	78,57	57,14
kr 7.500.000,00	81,25	80,00	60,00
<u>kr 8.000.000,00</u>	81,25	81,25	62,50
kr 8.500.000,00	81,25	82,35	64,71
kr 9.000.000,00	81,25	83,33	66,67
kr 9.500.000,00	81,25	84,21	68,42
kr 10.000.000,00	81,25	85,00	70,00
kr 10.500.000,00	81,25	85,71	71,43
kr 11.000.000,00	81,25	86,36	72,73
kr 11.500.000,00	81,25	86,96	73,91
kr 12.000.000,00	81,25	87,50	75,00
kr 12.500.000,00	81,25	88,00	76,00
kr 13.000.000,00	81,25	88,46	76,92
kr 13.500.000,00	81,25	88,89	77,78
kr 14.000.000,00	81,25	89,29	78,57
kr 14.500.000,00	81,25	89,66	79,31
kr 15.000.000,00	81,25	90,00	80,00
kr 15.500.000,00	81,25	90,32	80,65
<u>kr 16.000.000,00</u>	81,25	90,63	81,25
kr 16.500.000,00	81,25	90,91	81,82
kr 17.000.000,00	81,25	91,18	82,35
kr 17.500.000,00	81,25	91,43	82,86
kr 18.000.000,00	81,25	91,67	83,33
kr 18.500.000,00	81,25	91,89	83,78
kr 19.000.000,00	81,25	92,11	84,21
kr 19.500.000,00	81,25	92,31	84,62

<i>kr 20.000.000,00</i>	81,25	92,50	85,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	81,25	92,68	85,37
<i>kr 21.000.000,00</i>	81,25	92,86	85,71
<i>kr 21.500.000,00</i>	81,25	93,02	86,05
<i>kr 22.000.000,00</i>	81,25	93,18	86,36
<i>kr 22.500.000,00</i>	81,25	93,33	86,67
<i>kr 23.000.000,00</i>	81,25	93,48	86,96
<i>kr 23.500.000,00</i>	81,25	93,62	87,23
<i>kr 24.000.000,00</i>	81,25	93,75	87,50
<i>kr 24.500.000,00</i>	81,25	93,88	87,76
<i>kr 25.000.000,00</i>	81,25	94,00	88,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	81,25	94,23	88,46
<i>kr 27.000.000,00</i>	81,25	94,44	88,89
<i>kr 28.000.000,00</i>	81,25	94,64	89,29
<i>kr 29.000.000,00</i>	81,25	94,83	89,66
<i>kr 30.000.000,00</i>	81,25	95,00	90,00
<i>kr 31.000.000,00</i>	81,25	95,16	90,32
<i>kr 32.000.000,00</i>	81,25	95,31	90,63
<i>kr 33.000.000,00</i>	81,25	95,45	90,91
<i>kr 34.000.000,00</i>	81,25	95,59	91,18
<i>kr 35.000.000,00</i>	81,25	95,71	91,43
<i>kr 36.000.000,00</i>	81,25	95,83	91,67
<i>kr 37.000.000,00</i>	81,25	95,95	91,89
<i>kr 38.000.000,00</i>	81,25	96,05	92,11
<i>kr 39.000.000,00</i>	81,25	96,15	92,31
<i>kr 40.000.000,00</i>	81,25	96,25	92,50
<i>kr 41.000.000,00</i>	81,25	96,34	92,68
<i>kr 42.000.000,00</i>	81,25	96,43	92,86
<i>kr 43.000.000,00</i>	81,25	96,51	93,02
<i>kr 44.000.000,00</i>	81,25	96,59	93,18
<i>kr 45.000.000,00</i>	81,25	96,67	93,33
<i>kr 46.000.000,00</i>	81,25	96,74	93,48
<i>kr 47.000.000,00</i>	81,25	96,81	93,62
<i>kr 48.000.000,00</i>	81,25	96,88	93,75
<i>kr 49.000.000,00</i>	81,25	96,94	93,88
<i>kr 50.000.000,00</i>	81,25	97,00	94,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	81,25	97,27	94,55
<i>kr 60.000.000,00</i>	81,25	97,50	95,00
<i>kr 65.000.000,00</i>	81,25	97,69	95,38
<i>kr 70.000.000,00</i>	81,25	97,86	95,71
<i>kr 75.000.000,00</i>	81,25	98,00	96,00
<i>kr 80.000.000,00</i>	81,25	98,13	96,25
<i>kr 85.000.000,00</i>	81,25	98,24	96,47
<i>kr 90.000.000,00</i>	81,25	98,33	96,67
<i>kr 95.000.000,00</i>	81,25	98,42	96,84
<i>kr 100.000.000,00</i>	81,25	98,50	97,00

5 Børn - Mest muligt tillægges 1 barn

	25 pct.	kr 500.000,00	kr 1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	80,00	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	80,00	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	80,00	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	80,00	0,00	0,00
kr 2.500.000,00	80,00	20,00	0,00
kr 3.000.000,00	80,00	33,33	0,00
kr 3.500.000,00	80,00	42,86	0,00
kr 4.000.000,00	80,00	50,00	0,00
kr 4.500.000,00	80,00	55,56	11,11
kr 5.000.000,00	80,00	60,00	20,00
kr 5.500.000,00	80,00	63,64	27,27
kr 6.000.000,00	80,00	66,67	33,33
kr 6.500.000,00	80,00	69,23	38,46
kr 7.000.000,00	80,00	71,43	42,86
kr 7.500.000,00	80,00	73,33	46,67
kr 8.000.000,00	80,00	75,00	50,00
kr 8.500.000,00	80,00	76,47	52,94
kr 9.000.000,00	80,00	77,78	55,56
kr 9.500.000,00	80,00	78,95	57,89
<u>kr 10.000.000,00</u>	80,00	80,00	60,00
kr 10.500.000,00	80,00	80,95	61,90
kr 11.000.000,00	80,00	81,82	63,64
kr 11.500.000,00	80,00	82,61	65,22
kr 12.000.000,00	80,00	83,33	66,67
kr 12.500.000,00	80,00	84,00	68,00
kr 13.000.000,00	80,00	84,62	69,23
kr 13.500.000,00	80,00	85,19	70,37
kr 14.000.000,00	80,00	85,71	71,43
kr 14.500.000,00	80,00	86,21	72,41
kr 15.000.000,00	80,00	86,67	73,33
kr 15.500.000,00	80,00	87,10	74,19
kr 16.000.000,00	80,00	87,50	75,00
kr 16.500.000,00	80,00	87,88	75,76
kr 17.000.000,00	80,00	88,24	76,47
kr 17.500.000,00	80,00	88,57	77,14
kr 18.000.000,00	80,00	88,89	77,78
kr 18.500.000,00	80,00	89,19	78,38
kr 19.000.000,00	80,00	89,47	78,95
kr 19.500.000,00	80,00	89,74	79,49

<u>kr 20.000.000,00</u>	80,00	90,00	80,00
kr 20.500.000,00	80,00	90,24	80,49
kr 21.000.000,00	80,00	90,48	80,95
kr 21.500.000,00	80,00	90,70	81,40
kr 22.000.000,00	80,00	90,91	81,82
kr 22.500.000,00	80,00	91,11	82,22
kr 23.000.000,00	80,00	91,30	82,61
kr 23.500.000,00	80,00	91,49	82,98
kr 24.000.000,00	80,00	91,67	83,33
kr 24.500.000,00	80,00	91,84	83,67
kr 25.000.000,00	80,00	92,00	84,00
kr 26.000.000,00	80,00	92,31	84,62
kr 27.000.000,00	80,00	92,59	85,19
kr 28.000.000,00	80,00	92,86	85,71
kr 29.000.000,00	80,00	93,10	86,21
kr 30.000.000,00	80,00	93,33	86,67
kr 31.000.000,00	80,00	93,55	87,10
kr 32.000.000,00	80,00	93,75	87,50
kr 33.000.000,00	80,00	93,94	87,88
kr 34.000.000,00	80,00	94,12	88,24
kr 35.000.000,00	80,00	94,29	88,57
kr 36.000.000,00	80,00	94,44	88,89
kr 37.000.000,00	80,00	94,59	89,19
kr 38.000.000,00	80,00	94,74	89,47
kr 39.000.000,00	80,00	94,87	89,74
kr 40.000.000,00	80,00	95,00	90,00
kr 41.000.000,00	80,00	95,12	90,24
kr 42.000.000,00	80,00	95,24	90,48
kr 43.000.000,00	80,00	95,35	90,70
kr 44.000.000,00	80,00	95,45	90,91
kr 45.000.000,00	80,00	95,56	91,11
kr 46.000.000,00	80,00	95,65	91,30
kr 47.000.000,00	80,00	95,74	91,49
kr 48.000.000,00	80,00	95,83	91,67
kr 49.000.000,00	80,00	95,92	91,84
kr 50.000.000,00	80,00	96,00	92,00
kr 55.000.000,00	80,00	96,36	92,73
kr 60.000.000,00	80,00	96,67	93,33
kr 65.000.000,00	80,00	96,92	93,85
kr 70.000.000,00	80,00	97,14	94,29
kr 75.000.000,00	80,00	97,33	94,67
kr 80.000.000,00	80,00	97,50	95,00
kr 85.000.000,00	80,00	97,65	95,29
kr 90.000.000,00	80,00	97,78	95,56
kr 95.000.000,00	80,00	97,89	95,79
kr 100.000.000,00	80,00	98,00	96,00

6 Børn - Mest muligt tillægges 1 barn

	25	kr	kr
	pct.	500.000,00	1.000.000,00
<i>Boets størrelse</i>			
kr 500.000,00	79,17	0,00	0,00
kr 1.000.000,00	79,17	0,00	0,00
kr 1.500.000,00	79,17	0,00	0,00
kr 2.000.000,00	79,17	0,00	0,00
kr 2.500.000,00	79,17	0,00	0,00
kr 3.000.000,00	79,17	16,67	0,00
kr 3.500.000,00	79,17	28,57	0,00
kr 4.000.000,00	79,17	37,50	0,00
kr 4.500.000,00	79,17	44,44	0,00
kr 5.000.000,00	79,17	50,00	0,00
kr 5.500.000,00	79,17	54,55	9,09
kr 6.000.000,00	79,17	58,33	16,67
kr 6.500.000,00	79,17	61,54	23,08
kr 7.000.000,00	79,17	64,29	28,57
kr 7.500.000,00	79,17	66,67	33,33
kr 8.000.000,00	79,17	68,75	37,50
kr 8.500.000,00	79,17	70,59	41,18
kr 9.000.000,00	79,17	72,22	44,44
kr 9.500.000,00	79,17	73,68	47,37
kr 10.000.000,00	79,17	75,00	50,00
kr 10.500.000,00	79,17	76,19	52,38
kr 11.000.000,00	79,17	77,27	54,55
kr 11.500.000,00	79,17	78,26	56,52
<u>kr 12.000.000,00</u>	79,17	79,17	58,33
kr 12.500.000,00	79,17	80,00	60,00
kr 13.000.000,00	79,17	80,77	61,54
kr 13.500.000,00	79,17	81,48	62,96
kr 14.000.000,00	79,17	82,14	64,29
kr 14.500.000,00	79,17	82,76	65,52
kr 15.000.000,00	79,17	83,33	66,67
kr 15.500.000,00	79,17	83,87	67,74
kr 16.000.000,00	79,17	84,38	68,75
kr 16.500.000,00	79,17	84,85	69,70
kr 17.000.000,00	79,17	85,29	70,59
kr 17.500.000,00	79,17	85,71	71,43
kr 18.000.000,00	79,17	86,11	72,22
kr 18.500.000,00	79,17	86,49	72,97
kr 19.000.000,00	79,17	86,84	73,68
kr 19.500.000,00	79,17	87,18	74,36

<i>kr 20.000.000,00</i>	79,17	87,50	75,00
<i>kr 20.500.000,00</i>	79,17	87,80	75,61
<i>kr 21.000.000,00</i>	79,17	88,10	76,19
<i>kr 21.500.000,00</i>	79,17	88,37	76,74
<i>kr 22.000.000,00</i>	79,17	88,64	77,27
<i>kr 22.500.000,00</i>	79,17	88,89	77,78
<i>kr 23.000.000,00</i>	79,17	89,13	78,26
<i>kr 23.500.000,00</i>	79,17	89,36	78,72
<u><i>kr 24.000.000,00</i></u>	79,17	89,58	79,17
<i>kr 24.500.000,00</i>	79,17	89,80	79,59
<i>kr 25.000.000,00</i>	79,17	90,00	80,00
<i>kr 26.000.000,00</i>	79,17	90,38	80,77
<i>kr 27.000.000,00</i>	79,17	90,74	81,48
<i>kr 28.000.000,00</i>	79,17	91,07	82,14
<i>kr 29.000.000,00</i>	79,17	91,38	82,76
<i>kr 30.000.000,00</i>	79,17	91,67	83,33
<i>kr 31.000.000,00</i>	79,17	91,94	83,87
<i>kr 32.000.000,00</i>	79,17	92,19	84,38
<i>kr 33.000.000,00</i>	79,17	92,42	84,85
<i>kr 34.000.000,00</i>	79,17	92,65	85,29
<i>kr 35.000.000,00</i>	79,17	92,86	85,71
<i>kr 36.000.000,00</i>	79,17	93,06	86,11
<i>kr 37.000.000,00</i>	79,17	93,24	86,49
<i>kr 38.000.000,00</i>	79,17	93,42	86,84
<i>kr 39.000.000,00</i>	79,17	93,59	87,18
<i>kr 40.000.000,00</i>	79,17	93,75	87,50
<i>kr 41.000.000,00</i>	79,17	93,90	87,80
<i>kr 42.000.000,00</i>	79,17	94,05	88,10
<i>kr 43.000.000,00</i>	79,17	94,19	88,37
<i>kr 44.000.000,00</i>	79,17	94,32	88,64
<i>kr 45.000.000,00</i>	79,17	94,44	88,89
<i>kr 46.000.000,00</i>	79,17	94,57	89,13
<i>kr 47.000.000,00</i>	79,17	94,68	89,36
<i>kr 48.000.000,00</i>	79,17	94,79	89,58
<i>kr 49.000.000,00</i>	79,17	94,90	89,80
<i>kr 50.000.000,00</i>	79,17	95,00	90,00
<i>kr 55.000.000,00</i>	79,17	95,45	90,91
<i>kr 60.000.000,00</i>	79,17	95,83	91,67
<i>kr 65.000.000,00</i>	79,17	96,15	92,31
<i>kr 70.000.000,00</i>	79,17	96,43	92,86
<i>kr 75.000.000,00</i>	79,17	96,67	93,33
<i>kr 80.000.000,00</i>	79,17	96,88	93,75
<i>kr 85.000.000,00</i>	79,17	97,06	94,12
<i>kr 90.000.000,00</i>	79,17	97,22	94,44
<i>kr 95.000.000,00</i>	79,17	97,37	94,74
<i>kr 100.000.000,00</i>	79,17	97,50	95,00

Bilag 5

Undersøgelse af uskiftede boer ved 3 skifteretter

Bilaget er udarbejdet af professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen og medarbejdere ved Københavns Universitet efter anmodning fra udvalget.

Bilaget har til formål at belyse de økonomiske forhold for længstlevende ægtefæller i en række familiekonstellationer, hvor den førstafdøde ægtefælle har livsarvinger.

Tabellerne omfatter boer, der i perioden fra 1. januar 2000 til 31. december 2000 er blevet berigtiget til uskiftet bo eller skiftet straks ved dødsfaldet samt tidligere etablerede uskiftede boer, der i den samme periode er blevet skiftet i den længstlevende ægtefælles levende live.

I. Oversigter over boer med længstlevende ægtefælle. Tilfælde, hvor ægtefællerne alene havde fællesbørn

Retskreds 1:

Tabel 1: Børnekonstellationerne for førstafdøde i det samlede antal boer

Samlet antal boer	158	100 %
- heraf alene med fællesbørn	142	90 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	16	10 %

Tabel 2: Sluttede boer, hvor der kun er fællesbørn - i alt 142 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	6	4 %
Udlevering til uskiftet bo	129	91 %
Skifte af uskiftet bo i den længstlevende ægtefælles levende live	7	5 %
I alt	142	100 %

Tabel 3: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved den førstafdødes død

Arvemassens størrelse	Antal boer	Førstafdødes alder g. snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g. snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g. snit 1.000 kr.
0 - 500	2	69	205	-	333	-
500 - 1.500	2	72	397	1	666	499
1.500 - 2.500	1	75	277	1	1334	1001
2.500 - 3.500	1	70	247	-	2000	1500
I alt	6	-	-	2	-	-

Der kom ikke forsikringsbeløb til udbetaling i nogen af disse boer.

Tabel 4: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets netto størrelse 1.000 kr.	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld 1.000 kr.	Fast ejendom antal %	Afstælse ved 2/3 1.000 kr.		Afstælse ved 1/2 1.000 kr.		Gennemsnitlig 1.000 kr. antal snit	
	antal	%	yngst/ældst snit	snit			min./max.	snit	min./max.	snit		
0 - 500	29	22	38/90	70	373	11 af 29	38	60 / 167	112	-	4 af 29	227
500 - 1.000	20	16	49/96	76	314	13 af 20	65	179 / 331	271	135 / 249	2 af 20	182
1.000 - 1.500	20	16	45/95	76	533	16 af 20	80	335 / 498	411	251 / 374	4 af 20	182
1.500 - 2.000	14	11	66/87	75	361	13 af 14	93	502 / 666	562	377 / 499	3 af 14	85
2.000 - 2.500	11	9	59/86	75	245	11 af 11	100	672 / 833	755	504 / 625	1 af 11	552
2.500 - 3.000	6	5	52/78	68	427	6 af 6	100	854 / 982	926	640 / 736	3 af 6	194
3.000 - 4.000	13	10	67/83	77	226	11 af 13	85	1005/1273	1147	754 / 955	2 af 13	137
4.000 - 5.000	8	6	59/87	73	344	8 af 8	100	1352/1563	1444	1014/1172	2 af 8	716
5.000- 6.000	3	2	68/86	74	73	3 af 3	100	1849/1913	1879	1387/1435	1 af 3	1237
6.000 - 7.000	2	2	79/86	83	77	1 af 2	50	2090/2292	2191	1568/1719	1 af 2	1107
7.000 - 8.000	2	2	68/81	75	2434	1 af 2	50	2473/2571	2522	1855/1929	-	-
8.000 - 9.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.000 - 10.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
> 10.000	1	1	57	57	1404	1 af 1	100	9256	9256	6942	1 af 1	703
I alt	129	100	-	-	-	-	74	-	-	-	24 af 129	337

Tabel 5: Oversigt over skifte af uskiftede boer i den længstlevende ægtefælles levende live

For at få et bredere indtryk af disse tilfælde omfatter oversigten alle uskiftede boer, der er bragt til skifte i den længstlevende ægtefælles levende live i perioden 1. januar 1997 til 19. juli 2001.

År	1997	1998	1999	2000	2001
Antal boer	7	10	11	7	7

Fællesboets nettostørrelse 1.000 kr.	Antal boer	Fast ejendom	Førstafdødes alder år		Længstlevendes alder år		Det uskiftede bos varighed år	
			yngst/ældst	g.snit	yngst/ældst	g.snit	kortest/længst	g.snit
0 - 500	11	4	37/70	52	37/67	52	1/22	9
500 - 1.000	6	6	35/66	55	32/65	54	3/18	10
1.000 - 1.500	6	6	40/66	59	42/65	58	2/21	10
1.500 - 2.000	6	6	59/63	61	56/66	59	2/12	6
2.000 - 2.500	1	1		53		49		8
2.500 - 3.000								
3.000 - 3.500	1	1		69		71		1
3.500 - 4.000	1	1		60		57		3
4.000 - 4.500	1	1		82		?		8
4.500 - 5.000	2	2	45/68	57		?	3/13	8
5.000 - 5.500								
5.500 - 6.000								
6.000 - 6.500								
6.500 - 7.000								
7.000 - 7.500								
7.500 - 8.000	1	1		64		63		2
> 8.000	1	1		81		74		11
Kendes ej	4	?	53/81	69	53/79	68	1/9	4

Skiftegrundene fremgår kun undtagelsesvist af sagerne. Ifølge skifterettens medarbejdere er der dog grundlag for at antage, at langt de fleste skiftetilfælde skyldes ønsket om indgåelse af nyt ægteskab. I ét af disse tilfælde var skiftegrunden misbrug.

Retskreds 2:

På grund af det store antal dødsboer i denne retskreds, er kun hvert andet bo medtaget i de nedenstående tabeller.

Table 1: Børnekonstellationerne for førstafdøde i det samlede antal boer

Samlet antal boer	175	100 %
- heraf alene med fællesbørn	143	82 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	32	18 %

Table 2: Sluttede boer, hvor der kun er fællesbørn - i alt 143 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	13	9 %
Udlevering til uskiftet bo	126	88 %
Skifte af uskiftet bo i den længstlevende ægtefælles levende live	4	3 %
I alt	143	100 %

Table 3: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved den førstafdødes død

Arvemassens størrelse 1.000 kr.	Antal boer	Førstafdødes alder g.snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g.snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g.snit 1.000 kr.
0 - 500	4	60	18	2	124	-
500 - 1.500	7	77	188	2	717	538
1.500 - 2.500	-	-	-	-	-	-
2.500 - 3.500	-	-	-	-	-	-
3.500 - 5.500	2	70	56	1	2507	1880
I alt	13	-	-	-	-	-

Der kom ikke forsikringsbeløb til udbetaling i nogen af disse boer.

Tabel 4: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets nettostørrelse	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld	Fast ejendom		Afsiælse ved 2/3		Afsiælse ved 1/2		Gennemsnitligt	
	antal	%	yngst/ældst	snit		antal	%	min/max	snit	min/max	snit	antal	1.000 kr.
1.000 kr.					1.000 kr.								
0 - 500	23	18	44/92	69	327	8 af 23	35	37 / 165	103	-	2 af 23	1.000 kr.	87
500 - 1.000	25	20	41/95	72	273	19 af 25	76	171 / 332	240	128 / 249	6 af 25	1.000 kr.	94
1.000 - 1.500	27	21	49/88	69	409	26 af 27	96	332 / 496	400	286 / 372	9 af 27	1.000 kr.	213
1.500 - 2.000	23	18	48/87	67	130	22 af 23	96	438 / 660	556	329 / 495	7 af 23	1.000 kr.	154
2.000 - 2.500	7	6	55/89	70	250	7 af 7	100	697 / 806	744	523 / 605	3 af 7	1.000 kr.	139
2.500 - 3.000	8	6	59/85	62	550	7 af 8	88	844 / 932	885	633 / 699	7 af 8	1.000 kr.	295
3.000 - 4.000	5	4	53/82	64	184	4 af 5	85	1005/1252	1073	753 / 939	2 af 5	1.000 kr.	740
4.000- 5.000	3	2	60/83	68	241	3 af 3	100	1521/1653	1567	1141/1239	2 af 3	1.000 kr.	1286
5.000- 6.000	2	2	67/75	71	851	2 af 2	100	1735/1936	1836	1387/1484	1 af 2	1.000 kr.	120
6.000 - 7.000	1	1	69	69	706	1 af 1	100	2238	2238	1716	0 af 1	1.000 kr.	-
7.000 - 8.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000 kr.	-
8.000 - 9.000	1	1	91	91	77	1 af 1	100	2809	2809	2107	0 af 1	1.000 kr.	-
9.000 - 10.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000 kr.	-
> 10.000	1	1	76	76	72	1 af 1	100	3427	3427	2570	0 af 1	1.000 kr.	-
I alt	126	100	-	-	-	-	101 af 126	80	-	-	39 af 126	1.000 kr.	265

Tabel 5: Oversigt over skifte af uskiftede boer i den længstlevende ægtefælles levende live

For at få et bredere indtryk af disse tilfælde omfatter oversigten alle uskiftede boer, der er skiftet i den længstlevende ægtefælles levende live i perioden 1. januar 1997 til 14. september 2001.

År	1997	1998	1999	2000	2001
Antal boer	5	5	11	4	3

Fællesboets nettostørrelse 1.000 kr.	Antal boer	Fast ejendom	Førstafdødes alder (år)		Længstlevendes alder (år)		Det uskiftede bos varighed (år)	
			yngst/ældst	g.snit	yngst/ældst	g.snit	kortest/længst	g.snit
0 - 500	12	6	37/76	66	36/70	63	2/19	12
500 - 1.000	10	8	41/80	57	50/77	54	2/13	6
1.000 - 1.500	2	2	40/43	42	41/48	45	4/5	5
1.500 - 2.000	3	2	54/64	58	52/57	55	1/4	3
2.000 - 2.500	1	1		62		61	2/2	2

Skiftegrundene fremgår kun undtagelsesvist af sagerne. Ifølge skifterettens medarbejdere er der dog grundlag for at antage, at langt de fleste skiftetilfælde skyldes ønsket om indgåelse af nyt ægteskab. I ingen af de skiftede boer var skiftegrunden misbrug.

Retskreds 3:

Tabel 1: Børnekonstellationernes fordeling i det samlede antal boer

Samlet antal boer	149	100 %
- heraf alene med fællesbørn	136	91 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	13	9 %

Tabel 2: Sluttede boer, hvor der kun er fællesbørn - i alt 136 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	14	10 %
Udlevering til uskiftet bo	118	87 %
Skifte af uskiftet bo i den længstlevende ægtefælles levende live	4	3 %
I alt	136	100 %

Tabel 3: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved den førstafdødes død

Arvemassens størrelse 1.000 kr.	Antal boer	Først-afdødes alder g.snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g.snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g.snit 1.000 kr.
0 - 500	8	69	267	2	92	-
500 - 1.500	1	53	205	1	503	378
1.500 - 2.500	1	51	1011	1	1217	913
Ukendt	4	65	?	?	?	?
I alt	14	-	-	4	-	-

Tabel 4: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets nettostørrelse 1.000 kr.	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld 1.000 kr.	Fast ejendom		Afsælse ved 2/3 1.000 kr.		Afsælse ved 1/2 1.000 kr.	
	antal	%	yngst/ældst	smit		antal	%	min./max.	smit	min./max.	smit
0 - 500	51	43	41/91	74	250	35 af 51	69	58 / 158	99	-	-
500 - 1.000	42	36	46/95	71	213	35 af 42	83	167 / 333	223	126 / 250	176
1.000 - 1.500	16	14	46/90	70	185	16 af 16	100	367 / 491	421	277 / 371	318
1.500 - 2.000	4	3	66/75	68	401	3 af 4	75	502 / 624	550	379 / 471	415
2.000 - 2.500	2	2	61/81	71	28	2 af 2	100	686 / 752	719	515 / 564	539
2.500 - 3.000	1	1		86	29	1 af 1	100		838		633
3.000 - 4.000	1	1		58	4150	1 af 1	100		1177		888
4.000 - 5.000	1	1		86	142	1 af 1	100		1362		1028
I alt	118	100	-	-	-	94 af 118	80	-	-	-	-

Ved skifteretten vejledes der ikke om, at forsikringsbeløb skal angives i fællesboopgørelsen, hvorfor eventuelle beløb ikke er angivet i denne oversigt.

Tabel 5: Oversigt over skifte af uskiftede boer i den længstlevende ægtefælles levende live

For at få et bredere indtryk af disse tilfælde omfatter oversigten alle uskiftede boer, der er skiftet i den længstlevende ægtefælles levende live i perioden 1. januar 1997 til 19. september 2001.

År	1997	1998	1999	2000	2001
Antal boer	4	3	2	4	3

Fællesboets nettostørrelse (1.000 kr.)	Antal boer	Fast ejendom	Førstafdødes alder (år)		Længstlevendes alder (år)		Det uskiftede bos varighed (år)	
			yngst/ældst	g.snit	yngst/ældst	g.snit	kortest/længst	g.snit
0 - 500	9	8	41/65	54	43/62	52	1/36	10
500 - 1.000	5	3	38/89	58	41/87	57	2/24	11
1.000 - 1.500	2	2	56/57	57	57/63	60	2/10	6

Skiftegrundene fremgik kun undtagelsesvist af sagerne. I følge skifterettens medarbejdere er der dog grundlag for at antage, at langt de fleste skiftetilfælde skyldes ønsket om indgåelse af nyt ægteskab.

II. Oversigt over boer med efterlevende ægtefælle, hvor den afdøde ægtefælle havde særbørn, og hvor ægtefællerne eventuelt tillige havde fællesbørn

Retskreds 1:

Tabel A: Børnekonstellationerne for førstafdøde i det samlede antal boer

Samlet antal boer	158	100 %
- heraf alene med fællesbørn	142	90 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	16	10 %

Tabel B: Sluttede boer, hvor der er særbørn og evt. tillige fællesbørn - i alt 16 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	9	56 %
Udlevering til uskiftet bo	7	44 %
Skifte af uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live	-	-
I alt	16	100 %

Tabel C: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved førstafdødes død

Arvemassens størrelse	Antal boer	Førstafdødes alder g.snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g.snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g.snit 1.000 kr.
0 - 500	4	65	338	2	333	-
500 - 1.500	4	66	318	2	666	499
1.500 - 2.500	1	51	241	1	1334	1001
I alt	9	-	-	5	-	-

Der kom ikke forsikringsbeløb til udbetaling i nogen af disse boer.

Tablet D: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets netto størrelse	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld 1.000 kr.	Fast ejendom		Afståelse ved 2/3		Afståelse ved 1/2		Gennemsnitligt forsikringsbeløb 1.000 kr.	
	antal	%	yngst/ældst	g. snit		antal	%	min/max	g. snit	min/max	g. snit	antal	g. snit
0 - 500	2	29	83/85	84	21	1 af 2	50	123	123	-	-	0 af 2	-
500 - 1.000	2	29	55/79	67	305	2 af 2	100	278 / 303	291	208 / 227	218	0 af 2	-
1.000 - 1.500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.500 - 2.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.000 - 2.500	1	14	51	51	241	1 af 1	100	679	679	509	509	1 af 1	156
2.500 - 3.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.000 - 4.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.000 - 5.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.000 - 6.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.000 - 7.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.000 - 8.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.000 - 9.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.000 - 10.000	1	14	64	64	2	1 af 1	100	3077	3077	2307	2307	1 af 1	5598
Ej angivet	1	14	50		Ej angivet	-	-	-	-	-	-	-	-
I alt	7	100	-		-	5 af 7	71	-	-	-	-	2 af 7	2877

Tabel E: Oversigt over skifte af uskiftede boer i den efterlevende ægtefælles levende live

For at få et bredere indtryk af disse tilfælde omfatter oversigten alle uskiftede boer, der blev bragt til skifte i den efterlevende ægtefælles levende live i perioden 1. januar 1997 til 19. juli 2001.

År	1997	1998	1999	2000	2001
Antal boer	-	-	1	-	-

Fællesboets nettostørrelse 1.000 kr.	Antal boer	Fast ejendom	Førstafdødes alder (år)		Efterlevendes alder (år)		Det uskiftede bos varighed (år)	
			youngst/ældst	g.snit	youngst/ældst	g.snit	kortest/længst	g.snit
0 - 500	-	-	-	-	-	-	-	-
500 - 1.000	1	1	49	49	45	45	18	18

Retskreds 2:

På grund af det høje antal dødsboer i denne retskreds er kun hvert andet bo medtaget i de nedenstående tabeller.

Tabel A: Børnekonstellationerne for førstafdøde i det samlede antal boer

Samlet antal boer	175	100 %
- heraf alene med fællesbørn	143	82 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	32	18 %

Tabel B: Sluttede boer, hvor der kun er særbørn - i alt 32 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	16	50 %
Udlevering til uskiftet bo	16	50 %
Skifte af uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live	-	-
I alt	32	100 %

Tabel C: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved den førstafdødes død

Arvemassens størrelse 1.000 kr.	Antal boer	Først-afdødes alder g.snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g.snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g.snit 1.000 kr.
0 - 500	7	69	212	6	210	-
500 - 1.500	9	68	481	7	462	346
I alt	16	-	-	13	-	-

Der kom ikke forsikringsbeløb til udbetaling i nogle af disse boer.

Tablet D: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets netto størrelse	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld i 1.000 kr.	Fast ejendom antal %	Afståelse ved 2/3 1.000 kr.		Afståelse ved 1/2 1.000 kr.		Gennemsnitligt forsikringsbeløb 1.000 kr. smit antal
	antal	%	ungst/ældst	g.smit			min/max	g.smit	min/max	g.smit	
0 - 500	4	25	63/66	65	282	2 af 2	50	113 / 160	136	-	0 af 4
500 - 1.000	3	20	57/78	67	387	3 af 3	100	220 / 308	258	165 / 231	0 af 3
1.000 - 1.500	8	50	63/79	74	273	7 af 8	88	342 / 482	398	256 / 359	0 af 8
1.500 - 2.000	1	5	65	65	276	1 af 1	100	631	631	473	1 af 1
I alt	16	100	-	-	-	13 af 16	81	-	-	-	1 af 16
											748

Table E: Overview of changes in unsplit farms in the surviving spouse's living life

Year	1997	1998	1999	2000	2001
Number of farms	1	-	-	-	-

Net value of joint property 1,000 kr.	Number of farms	Fixed property	Age of surviving spouse (years)		Age of surviving spouse (years)		Number of unsplit farms (years)
			youngest/oldest g. average	youngest/oldest g. average	youngest/oldest g. average	youngest/oldest g. average	
0 - 500	-	-	-	-	-	-	-
500 - 1,000	-	-	-	-	-	-	-
1,000 - 1,500	1	-	62	53	53	2	2

Retskreds 3:

Tabel A: Børnekonstellationerne for førstafdøde i det samlede antal boer

Samlet antal boer	149	100 %
- heraf alene med fællesbørn	136	91 %
- heraf alene med særbørn og evt. tillige med fællesbørn	13	9 %

Tabel B: Sluttede boer, hvor der kun er særbørn - i alt 13 boer

Hvornår boerne skiftes	Antal boer	Antal boer i %
Skifte straks ved død	6	46 %
Udlevering til uskiftet bo	7	54 %
Skifte af uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live	-	- %
I alt	13	100 %

Tabel C: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev bragt til skifte straks ved den førstafdødes død

Arvemassens størrelse	Antal boer	Først-afdødes alder g.snit	Gæld 1.000 kr.	Fast ejendom	Afståelse ved 2/3 g.snit 1.000 kr.	Afståelse ved 1/2 g.snit 1.000 kr.
0 - 500	2	78	101	2	257	-
500 - 1.500	4	70	282	4	489	367
I alt	6	-	-	6	-	-

Tabel D: De økonomiske forhold i hvert enkelt bo, der blev udleveret til uskiftet bo

Boets nettostørrelse	Antal boer		Afdødes alder		Gennemsnitlig gæld 1.000 kr.	Fast ejendom antal	Afståelse ved 2/3 1.000 kr.		Afståelse ved 1/2 1.000 kr.	
	antal	%	yngst/ældst	g. snit			min/max	g. snit	min/max	g. snit
0 - 500	4	57	63/89	75	468	3 af 4	53 / 107	80	-	
500 - 1.000	3	43	68/71	70	118	2 af 3	226 / 271	241	171 / 204	
I alt	7	100	-	-	-	5 af 7	-	-	-	

Der vejledes ikke om, at forsikringsbeløb skal angives i fællesboopgørelsen, hvorfor eventuelle beløb ikke er angivet i denne oversigt

Table E: Overview of changes in divorced couples living together

For to get a broader impression of these cases, the overview includes all divorced couples, who were divorced in the longest living together period from 1. January 1997 to 19. September 2001.

År	1997	1998	1999	2000	2001
Antal boer	1	2	-	-	1

Fællesboets nettostørrelse	Antal boer	Fast ejendom	Førstafødtes alder (år) yngst/ældst g.snit	Efterlevendes alder (år) yngst/ældst g.snit	Det uskiftede bos varighed (år) kortest/længst g.snit			
1.000 kr.								
0 - 500	2	1	59/61	60	60/61	61	1/17	9
500 - 1.000	1	1	76	76	69	69	2	2
Ukendt	1	-	63	63	57	57	15	15

